

قال الله تبارك وتعالى

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

﴿فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾

وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم

إِنَّمَا سِيقَاءُ النَّحْلِ الشُّؤَالُ (الحديث)

احسن الفتاوى

شپڻم جلد

(له ڪتاب الاجاري ڇهه تر آخر د ڪتاب الديات پوري)

تاليف: فقيه العصر مفتي اعظم حضرت مفتي رشيد احمد صاحب رحمہ اللہ تعالیٰ

ناشرین

مولوی محمد ظفر «حقانی» مولوی امیر اللہ «شیرانی»

د ملاویدو پتہ

د طبعي ټول حقوق له ناشر سره محفوظ دی

کتاب نوم : احسن الفتاوی (شپږم جلد) (له کتاب الاجارې څخه تر آخر د کتاب الدیات پورې)

د مؤلف نوم : فقیه العصر مفتی اعظم حضرت مفتی رشید احمد صاحب رحمہ اللہ تعالیٰ
بښتو ترجمه : مولانا عبدالولی «غزنوی»

کمپوز : مولوی حسین احمد هزارناوی

بیزاین، اصلاح او نظر ثانی : حافظ محمد ولی «بغلانی»

د چاپ کال : ۲۰۱۲

د چاپ شمیر : ۱۰۰۰ ټوکه

ناشرین : مولوی محمد ظفر «حقانی» مولوی امیر الله «شیرانی»

د ملاویدو پته : مکتبه فریدیہ محلہ جنگی قصه خوانی پېښور

د مکتبې مسؤل : مولوی محمد ظفر «حقانی» صاحب

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ أَنْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَلَا قُلْتُمْ إِنَّا لَنُفِرُّ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضِيكُمْ
 بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَّعَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾﴾ إِلَّا تَنْفِرُوا
 يُمَذِّبْكُمْ مَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَنْصُرُوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
 قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾﴾ إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي
 الْفَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَخَظَّنْ إِنَّكَ اللَّهُ مَنَّا فَاَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ
 بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ
 الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾﴾ أَنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ
 اللَّهِ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾﴾

کتاب الاجارة

په دې شرط باندې مزدور نيول چې که د ټاکلي شوی وخت نه وړاندې ئې

کار پرېښودلو د اجرت حق دار به نه وی

سوال:- یو زمیندار (دهقان) سړی سره یو سړې دمیاشتي د تنخوا په حساب سره مزدوری وکړه
 په دې شرط باندې چې که چیرې دې د کال د پوره کیدلو نه وړاندې کار پرېږدی نو د تیر شوی
 وخت د اجرت حق دار به نه وی، نو ددې څه حکم دي؟ بینوا توجروا.

الجواب و منه الصدق والصواب: په دې شرط سره اجاره فاسده شوه، د دې حکم دا دي چې په
 اجر مثل یا په مقرر شوی اجرت کښې کوم اقل وی نو دې به د هغې حق دار وی.

قال فی الهدية: وان تكلما الى بغداد على انما ان بلغته بغداد فله اجر عشرة دراهم والا فلا شيء له
 فالاجارة فاسدة وعليه اجر مغلها بل قدر ما سار عليها كذا في المبسوط (عالمگیریه ص ٣٣٣ج)

وقال ايضا: فالفاقد يجب فيه اجر المثل ولا يزد على المسمى ان سمي في العقد مالا معلوما وان لم يسم
يجب اجر المثل بالنقا وفي الماثل لا يجب الاجر. (عالمگیری ص ۳۰۳ ج ۲) والله سبحانه وتعالى اعلم.
۴ جمادی الاخره ۱۳۷۲ هجری

به کومه زمکه کنبی چه ونی وی نو د هغی اجاره روا نه ده

سوال: یو سری زمکه په اجاره باندې ورکړه، اوس په دې زمکه کنبې چې کوم ځنګل دې هغه به
د زميندار ملک وی او که نه د اجارې اخستونکی؟ بېنوا تو جوړوا.

الجواب و منه المصدق والصواب: په دې صورت کنبې دا اجاره صحیح نه شوه، ځنګل د زميندار
مملوک دي، ځکه چې که چیرې د اجارې د عقد په وخت کنبې د اجاره دار د پاره د ځنګل تمليک نه
وی شرط کړې شوې نو ظاهره خبره ده چې دا ځنګل د زميندار دي.

د دې تفصیل دا دي، چې که چیرې په زمکه کنبې د زميندار یعنی د زمکې د خاوند، د میوې
ونې موجودې وی، د کومو د پرې کولو نه چې د زميندار نقصان کېږي نو بیا د دې زمکې په اجارې
باندې ورکول روا نه دی.

قال في الشامية: عن اليزازية تحت (قوله ويساق على اشهارها) استأجر أرضاً فيها اشجار أو اخذها زراعة و
فيها اشجار ان كان في وسطها لا يجوز الا اذا كان في الوسط شجرة تان صغيرتان مضي عليها حول أو حولان لا كبيرتان
لان ورقهما وظلها يأخذ الارض والصغار لا عروق لها وان كان في جانب من الارض كالمسناة والجدول يجوز
لعدم الاخلال اهـ (رد المحتار ص ۵ ج ۵)

وفي التنوير وشرحه: اجرها وهي مشغولة بزرع غيره ان كان الزرع مبيحاً لا يجوز الاجارة لكن لو حصدة وسلمها
القلبت جائزاً

وفي الشامية: (قوله بزرع غيره) أي غير المستأجر فلو كان الزرع له لا يمنع صحتها والغیر يشمل المؤجر
والاجنبى الخ (رد المحتار ص ۱۰ ج ۵)

او که چیرې داسې ونې وی چې د هغې په پرې کولو کنبې څه ضرر او نقصان نه وی نو د داسې
زمکې په اجارې باندې ورکول روا دی، لیکن په زميندار باندې دا لازم دی چې ځنګل دې ترې پرې
کړی او زمکه دې خالی کړی او اجاره دار ته دې ورکړی، هر کله چې زمکه خالی کړی او هغه ته نې
وسپاری نو د دغه وخت نه به د اجارې د مودې ابتداء شروع شی.

قال في شرح التنوير: اجرها وهي مشغولة بزرع غيره (الى قوله) مالم يستحصد الزرع فيجوز ويؤمر بالحصاد

والتسليم به يفتى بزازية.

وايضاً فيه عن الوهبانية: تصح اجارة الدار مشغولة يعنى ويؤمر بالتفريغ وابتداء المدة من حين تسليمها و
في الاشياء استأجر مشغولاً وفارغاً صريح في الفارغ فقط وسيجيء في المتفرقات.

وفي الشامية: (قوله وسيجيء في المتفرقات) اي متفرقات كتاب الاجارة وسيجيء ايضاً حمل ما في الاشياء
على ما لو استأجر عيناً بعضها فارغ وبعضها مشغول يعنى وفي تفريغ المشغول ضرر فلا ينادى ما في الوهبانية
(رد المحتار ص ١٠ ج ٥)

كه چيرې په اجاره كښې ئې دا خبره ټاكلې وه چې د ونو مستحق به اجاره دار وى نو بيا په كښې
هم اجاره صحيح نه شوه.

قال في الشامية تحت (قوله في استأجر ارضه الخالية) وانما لا يصح استيجار الاشجار ايضاً لما مر انها مملوك
منفعة فلو وقعت على استهلاك العين قصد فهي باطلة الخ (ص ٥ ج ٥)

وايضاً فيها في بيان جواز استيجار الظئر: (قوله بخلاف بقية الحيوانات) بخلاف استيجارها للارضاع وفي
التأخر غائية استأجر بقرة ليشرب اللبن او كرم او شجر الياكل ثمرة او ارضاً ليزرع عنده القصيل او شاة ليجز
صوفها فهو فاسد كله وعليه قيمة الثمرة والصوف والقصيل لانه ملك الاجر وقد استوفاه بعقد فاسد بخلاف
ما اذا استأجر ارضه ليزرع الكلا (رد المحتار ص ٣ ج ٥)

قال الرافعي رحمته الله: (قوله بخلاف ما اذا استأجر ارضه ليزرع الكلا) فانه لا يوجب قيمة الكلا لعدم ملكه وان
كانت الاجارة فاسدة. (التحرير المحتار ص ٣١ ج ٥)

كه د ونو والا زمكه په اجاره باندي د وركولو ضرورت راپيښ شى نو بيا ئې دا صورت كيدي
شى چې اول دې ونې په اجاره دار باندي خرڅې كړي، او كه چيرې ونې ميوه دارې وى نو بيا دې دا
اجاره دار ته په مساقاة باندي وركړي، او ددې نه پس دې ورته زمكه په اجاره وركړي.

قال في الشامية تحت (قوله بزرع غيره) فلو كان للموخر اى رب الارض فالحيلة ان يبيع الزرع منه بفمن
معلوم ويتقاضى ثم يوجره الارض كما في الخلاصة عن الاصل وكذا لو ساقاة عليه قبل الاجارة لا بعدها كما

قدمناه (رد المحتار ص ١٠ ج ٥)، ولله سبحانه وتعالى اعلم. ١١ رجب ١٣٧٣ هجرى

د باغ په مقاطعه (يعنى په ټيکه) باندي د وركولو حيله

سوال - نن صبا چې باغ په ټيکه يعنى مقاطعه باندي د وركولو عام رواج دي، آيا د دې د جواز

خه صورت شته او كه نه؟ بينوا تو چروا .

الجواب و منه الصديق والصاب : اول دي باغ په مساقاة يعنى په يو تاكلي شوي حصه باندې وركړى. او بيا دې د دي باغ زمكه په مقاطعه باندې وركړى. او د باغ په ميوو كښې چې كومه حصه مالک تاكلي ده هغه دې د مقاطعه دار د پاره روا كړى .

في شرح التنوير: فمستأجر ارضه الخالية من الاشجار بمبلغ كثير ويساقى على اشجارها بسهم من الفسهم.

وفي الشامية: (قوله مبلغ كثير) اي عقدار ما يساوي اجرة الارض و ثمن الثمار (قوله ويساقى اشجارها) يعني قبل عقد الاجارة او الا كانت الاجارة ارض مشغولة فلا تصح كما سيأتي (رد المحتار ص ۵ ج ۵)

وايضاً فيها تحت (قوله بالاولى) وفي فتاوى الخانوقى التنصيص في الاجارة على بياض الارض لا يفيد الصحة حيث تقدم عقد الاجارة على عقد المساقاة اما اذا تقدم عقد المساقاة بشرطه كانت الاجارة صحيحة كما صرح به في البزاية (رد المحتار ص ۱۰ ج ۵)

وقال الرافعي رحمته الله: (قوله فلا تصح كما سيأتي) الذي ذكره المحمدي آخر السابع عشر من فن الحيل نقلاً عن المحيط الرضوي استيجار الاشجار لا يجوز وحيلته ان يواجر الارض البيضاء التي تصلح للزراعة فيما بين الاشجار بأجر مثلها وزيادة قيمة الثمار ثم يدفع ربح الارض الاشجار معاملة اليه على ان يكون لرب الارض جزء من الف جزء ويأمره ان يضع ذلك الجزء حيث اراد لان مقصود رب الارض ان تحصل له زيادة اجر المثل بقيمة الثمار ومقصود المستأجر ان يحصل له ثمار الاشجار مع الارض وقد حصل مقصودهما بذلك فيجوز اه (التعريض المختار ص ۲۸ ج ۵)

په پورتنو دواړو جزئياتو كښې په ظاهره تعارض معلومېږي. د شامي د جزئيي نه معلومېږي چې د عقد د اجارې نه عقد د مساقاة ضروري دي، او رافعي رحمته الله چې كوم د محيط نه نقل كړې دي په دې كښې دا شرط نشته دي، بلكه په دې كښې دا تصريح ده، چې كه چېرې عقد د مساقاة ئې د عقد د اجارې نه وروستو وكړو نو هم صحيح دي .

نو په هغې كښې تطبيق داسې كيدلې شى، چې وړاندې د مساقاة نه اكر چې اجاره صحيح نه ده، ليكن د مساقاة نه پس به سابقه اجاره صحيح شى، ځكه چې د اجارې د عدم صحت علت د زمكې د موجد په ملك كښې مشغوله كيدل دي، او په خپله په درمختار او ردالمختار كښې دا تصريح شته دي، چې كه مشغوله زمكه يا كور خالي كړي شى او مستأجر ته وسپارلې شى نو سابقه اجاره به صحيح شى. لهذا اكر چې دلته هم اجاره فاسده وه، ليكن هر كله چې ئې په عقد د مساقاة سره ونې هم مستأجر ته وسپارلې نو اجاره صحيح شوه او كه چېرې دا دواړه جزئيات په اختلاف

باندې معمول کړې شى، نو بيا هم دې روايت ثانی ته د پورتنی وچې له کبله ترجیح معلومېږي.
البته احتياط په دې کښې دې چې عقد د مساقاة دې په کښې مقدم وي. ولله سبحانه و تعالى اعلم
۱۲ رجب ۱۳۷۳ هجري

په دې شرط باندې اجاره کول (چې اجاره دار به زمکه هواره وي) فاسده ده

سوال :- يو سړی په دې شرط باندې زمکه په اجارې سره ورکړه چې اجاره دار به زمکه هواروي، نو آیا شرعا په اجاره دار باندې دا شرط لازم دي او که نه؟ بېنوا توجروا.
الجواب و منه الصديق والصواب: په دې شرط سره اجاره فاسديږي.

قال في التنوير وشرحه: تفسد الاجارة بالشرط والمغالفة لمقتضى العقد (الى قوله) بشرط طعام عبد و غلف دابة و مرمة الدار الخ. (رد المحتار ص ۳ ج ۵)

وايضافيه: وارضاً بشرط ان يثديها اي يجرها او يكرى انهارها العظام او يسرقنها لبقاء اثر هذه الافعال لرب الارض فلوله تبقى لم تفسد

وفي الشامية عن المنع تحت (قوله بشرط ان يثديها) فان كان اثره يبقى بعد انتهاء العقد يفسد لان فيه منفعة لرب الارض والا فلا اهـ (رد المحتار ص ۳ ج ۵)

لهذا كه چيرې اجاره دار په اجارې فاسدې کښې زراعت بالکل نه وي کړې نو زميندار د اجارې د پيسو مستحق نه دي، او که زراعت يې په کښې کړې وي، نو بيا به د کرلې شوې زمکې د اجرې مثل او د اجرې مقرر نه د اقل حقدار وي.

قال في التنوير وشرحه: واعلم ان الاجر لا يلزم بالعقد فلا يجب تسليمه به (الى قوله) او الاستيفاء للمنفعة او تمكينه منه (الى قوله) فيجب الاجر لدار قبضت ولم تسكن لوجود تمكينه من الانتفاع وهذا اذا كانت الاجارة صحيحة اما في الفاسدة فلا يجب الاجر لا بحقيقة الانتفاع الخ (رد المحتار ص ۳ ج ۵)

وايضافيه: وتفسد بهالة المسمى كله او بعضه كتسمية ثوب او دابة او مائة درهم على ان يرميها المستأجر لصيرورة المرمة من الاجرة فليصور الاجر مجهولا وتفسد بعدم التسمية (الى قوله) فان فسدت بهالة المسمى بهالة المسمى وعدم التسمية وجب اجر المثل (الى قوله) لا بالتمكين بل باستيفاء المنفعة حقيقة كما مر بالغام ما بلغ لعدم ما يرجع اليه (الى ان قال) ولا تفسد بهالة المسمى بشرط او الشيوع مع العلم بالمسمى لم يزد اجر المثل على المسمى لزمها ما به وينقص عنه لفساد التسمية الخ (رد المحتار ص ۳ ج ۵) ولله سبحانه و تعالى اعلم

د کرنې د پاره اخستلې شوې زمکه کښې ئې د خښتو بڼې جوړه کړه

سوال - یو سړی د کرنې د پاره زمکه په اجارې باندې واخستله، لیکن د زمیندار نه د اجازت اخستلو نه بغیر ئې په کښې د خښتو جوړولو بڼې جوړه کړه، نو آیا د بڼې د منافعي حق دار به اجاره دار وی او که زمیندار؟ او د کندو هوارول کوم چې د خښتو د پاره په زمکه کښې کیندلې شوې دی هغه به د چا په ذمه وی؟ بینوا توجروا.

الجواب و منه الصدق والصواب: اجاره دار چې په څومره زمکه کښې خښتې جوړې کړې دی، نو د دومره زمکې اجرت به زمیندار ته نه ورکول کیږي، بلکه د بڼې په جوړولو او د خښتو په وېستلو باندې چې د زمکې په قیمت کښې کوم نقص راغلې دې نو د هغې ضامن به اجاره دار وی.

کومه خاوره چې اجاره دار د خښتو په جوړولو کښې استعماله کړې ده د هغې قیمت به هم د اجاره دار په ذمه وی، باقی په کومه زمکه کښې چې بڼې او خښتې نه دی جوړې کړې شوې نو د هغې اجرت به زمیندار ته ورکول کیږي. او د بڼې د نفعي او د نقصان مالک اجاره دار دې.

د بڼې په آمدن کښې دومره پیسې اجاره دار د پاره بې د شک او شېبه نه خلالي دې څومره چې ده خرج کړی دی، یعنی د زمکې نقصان کوم به چې زمکې ته ادا کوی، او د خښتو جوړولو اجرت وغیره دا ټول مجموعه خرج به د بڼې د آمدن نه واخلی او باقی آمدن به زمیندار ته وسپاری.

قال فی شرح التنویر: لو فعل مالک له لزوم الاجر وان ائتممه به الهداء ضمنه ولا اجر لانها لا یجتمعان
وفي الشامیه: (قوله ولا اجر) ای فیما ضمنه نهایه واما الساحة فیملی الاجر فیها کذا فی الذخیره سائمانی.
(ردالمحتار ص ۲۸ ج ۵)

وايضاً فی التنویر وشرحه: وضمن یزرع رطبه وامر بالهدء ما نقص من الارض لان الرطبه اضر من الهدء ولا اجر
لانه غاصب الخ المراد من الغصب اتلاف المنفعة لان حقیقة الغصب لا تجری فی العقار منه
وفي الشامیه: (قوله لانه غاصب) ای لما خالف صار غاصباً واستوفی المنفعة بالغصب ولا تجب الاجرة به
زیلعی، (ردالمحتار ص ۲۸ ج ۵)

وايضاً فیها فی باب فسخ الاجارة تحت (قوله فهو متبرع) بې بلا امر (الی قوله) فلو كان البناء من لبن اتخذ من
تراب الدار فللمستأجر رفع البناء ویغرم قيمة التراب لئلا یحک الخ (ردالمحتار ص ۲۸ ج ۵)
وقال الراعی ^{رحمه الله}: ای ان كان له قيمة (التحریر المحتار ص ۲۸ ج ۵)

وفي کتاب الغصب من شرح التنویر: واذانقص العقار بسکنا ووزاعته ضمن المقصان بالاجماع

وفي الشامية: (قوله ضمن النقصان بالاجماع) لانه اتلاف وقد يضمن بالاتلاف ما لا يضمن بالغصب اصله
 المحر اتقاني واختلفوا في تفسير النقصان قال نصير بن يحيى انه ينظر بكم تستاجر هذه الارض قبل الاستعمال
 وبعده فيضمن ما تفاوت بينهما من النقصان وقال محمد بن مسلمة يعتبر ذلك بالشراىم يعنى انه ينظر بكم
 تباع قبل الاستعمال وبكم تباع بعده فنقصانها ما تفاوت من ذلك فيضبطه وهو الاقيس قال الحلواني وهو
 الاقرب الى الصواب وبه يعفى كما في الكبرى لان العبرة بقيمة العين لا بالمنفعة ثم ياخذ الغاصب راس ماله و
 هو البذر وما غرم من النقصان وما نفق على الزرع ويتصدق بالصحيح في الارباح الفاسدة الرد على المالك
 وان لم يعلم فسيبيله التصديق وزيادة التفصيل مر في باب الربا منه بالفضل عند الامام ومحمد رحمهما الله
 تعالى فلو غصب ارضا فزرعها كرين فاخرجت ثمانية ولحقه من المؤنة قدر كرو ونقصها قدر كرفانه ياخذ اربعة
 اكرار ويتصدق بالباقي وقال ابو يوسف رحمته الله: لا يتصدق بشىء وببانه في التعيين قال في الدر المنثور واذا دانه
 لا يصرفه لحاجته الا اذا كان فقيرا كالفى لو تصرف تصديق مفعله ولو ادى له المالك حله لالتناول لزوال الخبث ولا
 يصير حلالا لا بتكرار العقود وتداول اللسنة ذكره القهستاني (رد المحتار كتاب الغصب ص ١٣٠ ج ٥)

د كندو هوارول د اجاره دار په ذمه دى. بلكه كه چيرې د زميندار په اجازت سره هم خښتې
 جوړې كړې شى نو بيا هم د كندو هوارول د اجاره دار په ذمه دى.

قال في التنوير وشرحه: وتصح اجارة ارض للبناء والغرس وسائر الانتفاعات كطبخ آجر وخزف الى
 قوله فان مضت المدة قلعتها وسلمها فارغة.

وفي الشامية: (قوله وسلمها فارغة) وعليه تسوية الارض لانه هو المغرب لها ط عن المحموي (رد المحتار ص

٢٠٠ ج ٥). والله سبحانه وتعالى اعلم ١٤ رجب ١٣٧٣ هجرى

په اجاره باندې د ورکړې شوي زمکې بيعه موقوفه ده

سوال- يو سړى د يو څو کالو د پاره زمکه په اجاره باندې واخستله، د اجارې د مودې د
 ختميدلو نه پس مالک دا زمکه خرڅه کړى. دا بيعه شرعا صحيح شوه او که نه؟ بينوا تو جوړوا.
 الجواب ومنه الصدق والصواب: دا بيعه د اجارې د مودې د ختميدلو پورې موقوفه ده.

في بيعع الشامية في بيان انواع شرائط البيعك واما الثاني وهو شرائط النفاذ فائتان الملك والولاية وان لا
 يكون في المبيع حق لغير المبيع (الى قوله) ولا ينفذ بيع مرهون ومستاجر وللمشتري فسغه ان لم يعلم
 الامر من ومستاجر (رد المحتار ص ١٠٦ ج ٥)

وفي التنوير وشرحه في باب فسخ الاجارة: ويخلاف بيع ما اجرة فانه ايضا للمس بعلو بدون حقوق حين كما مرو
يوقف بيعه الى انقضاء مدتها هو المبتاع (الى قوله) لو باع الاجر المستاجر فاراد المستاجر ان يفسخ بيعه
لا يملكه هو الصحيح ولو باع الراهن الرهن للمرتهن فسخه

وفي الشامية: (قوله للمرتهن فسخه) قال الشرع لئلا في شرح الوهبانية والمبتاع انه موقوف فيلحق بان بيع
المستاجر والمر هو صحيح لكنه غير نافذ ولا يملك ان يفسخه في الصحيح وعليه الفتوى الخ (رد المحتار ص ۳۰ ج ۲)
والله سبحانه وتعالى اعلم ۲۹ رجب ۱۳۷۳ هجري

د دلالت اجرت روادى

سوال - آيا د دلالت اجرت د جانبينو نه شرعا روادى او كه نه؟ بينوا توجروا.
الجواب ومنه الصدق والصواب روادى خو به دى شرط چې بنه په واضحه توگه اجرت وټاكلې
شى

قال في الشامية عن الزاوية: اجارة السمسار والمعادى والحامى والصكاك وما لا يقدر فيه الوقت ولا العمل
تجوز لما كان للناس به حاجة ويطلب الاجر المأخوذ لو قدر اجر المثل (رد المحتار اول باب الاجارة ص ۳۰ ج ۲)
وايضاً فيها بعد اوراق: (تحفة) قال في العاتار غائية وفي الدلال والسمسار يجب اجر المثل وما تواضعوا عليه
ان في كل عشرة دنانير كذا فذلك حرام عليهم وفي الحاوى سئل محمد بن سلية عن اجرة السمسار فقال ارجوا انه
لا بأس به وان كان في الاصل فاسد الكثرة التعامل وكثير من هذا غير جائز تجوزة الحاجة الناس اليه كدخول
الحمام اهـ (رد المحتار ص ۳۰ ج ۲ مطلب في اجرة الدلال)

وايضاً في بيوع الشرح: واما الدلال فان باع العين بنفسه بأذن ربها فاجرتة على البائع وان سعى بينهما وباع
المالك بنفسه يعتبر العرف.

وفي الشامية: فتجب الدلالة على البائع او المشتري او عليهما بحسب العرف جامع الفصولين (رد المحتار
ص ۳۰ ج ۲) والله سبحانه وتعالى اعلم ۳۰ ذى الحجة ۱۳۷۳ هجري

د پورتنى سوال به شان يو بل سوال

سوال - د دلالت اجرت په يو روپى كښي يوه آنه يا كم او زيات لكه څنگه چې عام رواج دى نو دا
شرعا روادى او كه نه؟ بينوا توجروا.

الجواب ومنه الصدق والصواب د دلالت په اجرت كښي د اخذ د فقهه كرامو ^{مير} عبرتونه

مختلف دى. ليکن د خلقو حاجتونو ته چې وگورې نو قول د جواز مختار او مفتى به دې. ټاکل د اجرت ضرورى دى او په روپئ کښې يوه انه هم ټاکلې شوې اجرت دې

قال في التتارخانية: وفي الدلال والسمسار يجب اجر المثل وما تواضعوا عليه ان في كل عمر قد نادر كذا فلذا كره ائمه عليهم وفي الحاوي سئل محمد بن مسلمة عن اجرة السمسار فقال ار جوانه لا پاس به وان كان في الاصل فاسداً لكثرة التعامل وكثير من هذا غير جائز تجوز والحاجة الناس اليه كدخول الحمام (ردالمحتار ص ۳ ج ۵)

اجارة السمسار والمناذی والحمامی والصكاك وما لا يقدر فيه الوقت ولا العین تجوز لما كان للناس به حاجة الخ. (ردالمحتار ص ۳ ج ۵) ، والله سبحانه وتعالى اعلم

۲۸ ربيع الاول ۱۳۷۶ هجري

د دلالی اجرت ټاکل ضروری دی

سوال - زید بکر ته اووئیل چې زه به ستا مینه په عمر و باندې خرڅه کړم. لیکن په دې شرط چې درې سوه او پنځوس روپئ به تاله درکړم او باقی چې څومره هم د دې نه په زیاتو خرڅه شوه نو هغه به زما وی (یعنی زید دلال دې) بکر په دې خبره باندې راضی شو. زید هم دبکر په وړاندې دغه مینه په عمر و باندې په درې سوه او پنځه او یا روپئ باندې خرڅه کړه، درې سوه او پنځوس روپئ نې بکر له ورکړې او پنځه ویش روپئ ئې په خپله واخستلې. نو آیا شرعاً دا روا دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب ومنه الصدق والصواب دا معامله ناروا ده، البته که د دلالی پیسې ټاکلې شوې وی یا د مینه د قیمت نه د فیصدې په لحاظ سره دلالی وټاکلې شی. لکه چې داسې اوواټی چې مینه په څو باندې خرڅه شی نو په هغې کښې به پنځه فیصده دلال اخلی نو دا به بیا روا وی. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۶ ذی قعدة ۱۳۸۸ هجري

د دلال په اجرت باندې د اشکال جواب

سوال تاسو په کمیشن باندې د کار کولو د جواز فتوی ورکړې ده، په ظاهر دا شبه کیږي. چې د عدم جواز دوه وجهې کومې چې د قفیزطحان په مسئله کښې موندلې شی. هغه دلته هم موجودې دي. لکه چه زید عمر و ته دا اووئیل، چې زما دا ماشین خرڅ کړه نو زه به تاله په دې کښې سل روپئ درکوم. دلته هم اجرت من العمل دې. او عمر و قادر بقدرة الغير هم دې، ځکه چې څو پورې نې یو سړي نه اخلی نو عمر و ئې په خرڅولو باندې قادر نه دې، د ما به الفرق وضاحت ستاسو نه مطلوب دی. بینوا توجروا.

الجواب ومنه الصدق والصواب د کمیشن جواز د بیاس نه خلاف دي.

قال في التنوير وشرحه: فكل ما افسد البيع مما يفسدها كجهالة ما جاور واجرة او مدة او عمل وكسر طعام عهد و علف دابة الخ

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله او مدة) الا فيما استثنى قال في المزاينة اجارة السمسار والمناذى والحماشي والصكاكي وما لا يقدّر فيه الوقت ولا العمل تجوز لما كان للناس به حاجة ويطيّب الاجر المأخوذ لو قدر اجر المثل وذكر اصلاً يستخرج منه كثير من المسائل فراجع في نوع المتفرقات والاجرة على المعاصي (رد المحتار ص ۳ ج ۱) ولله سبحانه وتعالى اعلم. ۱۲ ربيع الاول ۱۳۹۸ هجري

د کبانو د نیولو د پاره تالاب په اجاره باندي ورکول

سوال د یو سړي په زمکه کښې د سیلاب د وجې نه تالاب جوړ شوي دي. دا سړي د کبانو د نیولو دپاره تالاب په ټيکه باندي ورکوي دا کار ئې شرعاً صحيح دي او که نه؟ پینوا توجروا.

الجواب ومنه الصدق والصواب داروانه دی

قال في شرح التنوير: ولم تجز اجارة هرکه لم يصاد منها السمك. وفي الشامية: لان الاجارة واقعة على استهلاك العين وسيأتي التصريح بانّه لا يصح اجارة المراعي وهذا كذلك ولذا جزم المقدسي بعدم الصحة الخ (رد المحتار ص ۳ ج ۲) ولله سبحانه وتعالى اعلم. ۱۳ جمادى الاولى ۱۳۷۵ هجري

په اجاره باندي اخستلي شوي زمکه ډوبه شوه

سوال يوه زمکه د پنځو کالو د پاره په اجاره باندي واخستلې شوه. آخری کال په کښې پاتې پاتې وو. چي په درياب کښې د غرقيدلو د وجې نه په دې زمکه کښې کرونده ونه شوه. نو آيا د دې کال اجرت په ذمه د مستاجر شته دي او که نه شرعاً اجرت ساقط دي؟ پینوا توجروا.

الجواب ومنه الصدق والصواب که چيرې د اوبو د وچيدلو نه پس د اجارې د مودې د ختميدلو پورې په دې کښې د څه قسمه کرونده کيدلې شوه نو بيا د دې کال اجرت معاف نه دي او که داسې نه وي نو بيا معاف دي

قال في شرح التنوير قبيل باب طبع الاجارة: الاجرة للارض كالخراج على المعتبر فاذا استأجرها للزراعة فاصطلم الزرع آفة وجب منه لها قبل الاصطلام وسقط ما بعدة قبض وهو ما اعتمدت في التولية لجهة لكن جزم في الخاتمة برواية عدم سقوط شيء حيث قال اصاب الزرع الزرع آفة فهلك او غرق ولم يدمع لزم الاجر لانه قد زرع ولو غرق قبل ان يزرع فلا اجر عليه

وفي الشامية: (قوله وسقط ما بعدة) لكن هذا اذ بقي بعد هلاك الارض مدة لا يتمكن من اعادة الزراعة فان

يمكن من اعادة مثل الاول او دونه في الضرر يجب الاجر قال في الهزاية عن المحيط و عليه الفتوى ومغله في
الدخيرة والخاتمة والخلاصة والتتارخاتية والظاهر ان التقييد بأعادة مثل الاول او دونه مفروض فيما اذا
استأجرها على ان يزرع نوعا خاصا اما لو قال على ان ازرع فيها ما اشاء فلا يتقيد فان تعميم صحيح كما
مر (قوله لكن جزم الخاتمية الخ) ما ذكره في الخاتمية ذكره في الولوالجية ايضا واعتمد خلافه كما سمعت على انه في
الخاتمية ذكر التفصيل المار وقال وهو المختار للفتوى فكيف يكون جاز ما بخلافه وقد علمت التصريح بان
عليه الفتوى عن عدة كتب. (ردالمحتار ص ۵۰ ج ۵)

و ايضا فيها في اوائل كتاب الاجارة تحت (قوله ولو غصب في بعض المدة فحسابه) ويسقط الاجر بفرق
الارض قبل زرعها وان اصطلة افة سماوية لزومه الاجر تأما في رواية عن محمد عليه السلام لانه قد زرعتها والفتوى على
انه يلزمه اجر ما مضى فقط ان لم يتمكن من زرع مغله في الضرر الخ (ردالمحتار ص ۵۰ ج ۵) والله سبحانه وتعالى
اعلم

۲۷ محرم ۱۳۷۶ هجرى

په کمیشن باندې چنده کول روا نه دی

سوال - په ځینې مدرسو کښې د مدرسې نمایندګان په حصې باندې کار کوي. یعنې د
مدرسې د پاره چې کومه چنده جمع شې نو د هغې نه دریمه یا څلورمه حصه په خپله اخلې، او باقی
پیسې مدرسې ته ورکوي. آیا دا طریقہ صحیح ده او که نه؟ بیا توجروا.

الجواب و منه الصدق والصواب: دا معامله د دوو وجو نه ناروا ده

۱. دا اجرت من العمل دي او دا ناروا وي.

قال في التنوير وشرحه: ولو دفع غزلا لآخر لينسجه له بنصفه اى بنصف الغزل او استأجر بغلا ليحمل
طعامه ببعضه او ثورا ليطحن به بعض دقيقه فسدت في الكل لانه استأجره بمجزء من عمله والاصل في ذلك
نهي عليه السلام عن فقيز الطحان. (ردالمحتار ص ۳۰ ج ۵)

د دې تصحيح داسې كيدلې شې چې اجرت من العمل دي په كښې د شرط په توګه مقرر نه كړې
شې. بلكه صرف د تعيين او د تحديد د پاره دي وي، نو دا مفسد نه دي. يعنې كه چيرې په
فقيز الطحان كښې دا شرط نه وي چې د همدې طحين نه به ورته اجر ورکولې شې نو بيا روا دي.

۲. اجر په دې عمل باندې بنفسه قادر نه دي. قادر بقدرة الغير دي. د دې عمل د چنډې
ورکونکو په عمل باندې موقوف دي. او قادر بقدرة الغير په حکم د عاجز كښې دي. او د اجارې د
صحت دپاره قدرت بنفسه شرط دي. د فقيز الطحان د فساد علت همدا دي چې مستأجر قادر على

الاجرة بقدره العامل دي، بنفسه قادر نه دي

د فقهاء گرامر رحمهم الله د تصريح مطابق په وخت د عقد کښې د اجير قادر على العمل کيدل او د مستاجر قادر على تسليم الاجرة کيدل د عقد د صحت دپاره شرط دی.

په ذکر کړې شوې معامله کښې د قفيز طحان نه هم زيات فساد دي. ځکه چې په قفيز طحان کښې اجرت کوم چې د اجير حق دي هغه هم د دي اجير په عمل باندې موقوف دي. او هغه د عمل په ذريعه د اجرت په اخستلو باندې قادر دي. ليکن په ذکر کړې شوې مسئله کښې اجير ته په عمل باندې د هيڅ قسمه قدرت نه دي حاصل. بلکه د غير محتاج دي

قفيز طحان اجاره فاسده ده. او په کميش باندې د چندي د معاملې اجاره باطله ده. په صورت د حصې د ټاکلو کښې اجرت حرام دي. په مهتمم او سفير دواړو باندې د دي فاسدې اجارې نه توبه واجبه ده. او سفير ته دي د اجر مسمی او د اجر مثل نه اقل ورکړې شی. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۰ ذی قعدة ۱۳۸۴ هجري

د پورتنی سوال په شان يوبل سوال

سوال :- د کوم مؤذن تنخوا چې مقرر وي، که چيرې هغه هم ددې جمت د پاره چنده کوی. نو د دي چندي نه هغه ته مثلاً پنځه يا لس فيصده ورکول روا دی او که ناروا دی؟ او که روا نه دی نو چې څومره ورځې کار ئې کړې دي د هغې ورځو به څه حکم وي. او کومه پيسه چې په دي طريقه اخستلې شوې ده. د هغې متعلق څه حکم دي؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د تنخوا مقررولو باوجود د چندي ټاکلې شوې حصه هم اجرت دي. او د چندي اخستونکي اجرت هم ددې چندي نه ورکول روا نه دی. برباره خبره ده که مؤذن وي او که بل څوک وي. د مؤذن تنخوا ټاکلې شوې وي او که نه. د دي جمت د پاره چنده کوی او که نه د بل جمت د پاره چنده کوی په هر صورت کښې دا ناروا دی

دا اجاره د دوه وجوهو څخه صحيح نه ده

۱- اجرت من العمل

۲- عجز عن العمل. د اجير په چندي اخستلو باندې قدرت نشته دي. تر څو چې څوک چنده نه ورکوی دي ئې اخستلې نه شی. او قدر بقدرت الغير په حکم د عجز کښې دي دا باطله اجاره ده. د دي وجې نه چندي راوړ. نکي له د هغه اجرت په صورت د ټاکلې شوې حصې سره حلال نه دي

قال في التنوير وشرحه: الفاسد من العقود ما كان مشروعاً بأصله دون وصفه والمأطل ما ليس مشروعاً أصلاً لا بأصله ولا بوصفه وحكم الاول وهو الفاسد وجوب اجر المثل بالاستعمال لو المسمى معلوماً

کمال بملال الفانی وهو الباطل فإنه لا اجر فيه بالاستعمال حقائک

وقال العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ: (قوله والباطل) کان استاجر جمعية او دمر او استاجر طبيباً ليشبهه او شاء
لتبعتها غنمه او لحلالين او رجلاً لينعطله صمطاً (رد المحتار ص ۲۸ ج ۴) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۹ ربيع الثاني ۱۳۸۶ هجرى

د قربانی د خرمنو په اخستلو باندې کمیشن اخستل روا نه دي

سوال - زموږ د جمات امام صاحب زکوة او د قربانی خرمنې د یو دارالعلوم د پاره جمع کوی. او د دې نه پنځه ویشت فیصده کمیشن اخلی، آیا د دوی دا فعل روا دي او که نه؟ او داسې امام پسې مونځ کول دي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په زکوة او د قربانی په خرمنو باندې کمیشن اخستل روا نه دی. ځکه چې دا قدرت بقدرت الغير دي. او دا په حکم د عجز کښې دي. امام صاحب ته ددې گناه نه د توبې کولو وینا پکار ده. که توبه نه کوی نو په انتظامیه باندې د داسې امام معزول کول فرض دی. او د توبې نه کولو په صورت کښې د داسې امام امامت مکروه تحریمی دي. - والله سبحانه وتعالى اعلم.

۴ ذی قعدة ۱۳۹۹ هجرى

د بعضي مونځونو د جمعې په ورکولو باندې پوره تنخوا اخستل

سوال - که چیرې امام د دریو یا د څلورو مونځونو د جمعې په ورکولو باندې پوره تنخوا اخلي نو دا روا دی او که ناروا؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرې د پوره پنځو مونځونو د جمعې ورکولو شرط نه لگولې وی نو د پوره تنخوا مستحق بیا نه دي. - والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۵ جمادی الاخرة ۱۳۸۷ هجرى

په دیني خدمت باندې تنخوا اخستل

سوال - آیا د امام، مؤذن، او د دیني کتابونو درس ورکونکي مدرس لپاره تنخوا اخستل روا دی او که نه؟ ځینی خلق وائی چې دا مصداق دي د ((استروا به ثمناً قليلاً)) او په احادیثو کښې په تعلیم د قرآن باندې اجر اخستونکی د پاره سخت وعیدونه راغلې دي. په کومو کښې چې حدیث د قوس زیات مشهور دي. تاسو مونږ له مفصل جواب راکړئ ستاسو به ډیره مهربانی وی. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په امامت، اذان، او د دیني کتابونو په درس او د قرآن په تعلیم باندې او دغه شان په نورو دیني خدمتونو باندې تنخوا اخستل روا دی. حضراتو خلفه اسد سو

په خپل خپل دور د خلافت کښې دې حضراتو ته وظيفې او تنخوا گانې ورکړې وې. او د خلفاء راشدينو عمل زموږ د پاره حجت دې

قال عليه السلام: عليكم بسلي وسلة الخلفاء الراشدين

قال الامام الزبلي رحمه الله: وقد روي عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه انه كان يرزق المعلمين ثم اسند عن ابراهيم بن سعد عن ابيه ان عمر بن الخطاب رضي الله عنه كتب الى بعض عماله ان اعط الناس على تعليم القرآن النعي كلامه. (نصب الراية ص ١٤٠ ج ٢)

وقال الامام النووي رحمه الله: (قوله عليه السلام اخذوا منهم واضربوا الي بسهم معكم) هذا تصريح بجواز اخذ الاجرة على الرقية بالفتحة والذكروانه حلال لا كراهية فيها وكذا الاجرة على تعليم القرآن وهذا مذهب الشافعي ومالك واحمد واسحاق وابي ثور واخرين من السلف ومن بعدهم ومنعها ابو حنيفة رحمه الله في تعليم القرآن واجازها في الرقية (شرح مسلم للنووي ص ١١٢ ج ٢)

وقال الامام ابن العربي المالكي رحمه الله: الصحيح جواز اخذ الاجرة على الاذان والصلوة والقضاء وجميع الاعمال الدينية فان الخليفة ياخذ اجرة على هذا كله وفي كل واحد منها ياخذ النائب اجرة كما ياخذ المستنيب والاصل في ذلك قوله عليه السلام (ما تركت بعد نفقة نسائي ومؤنة عاملي فهو صدقة) اهـ (نيل الاوطار ص ١١٢ ج ٢)

وقال الامام ابو يوسف رحمه الله: ولم تزل الخلفاء تجرى للقضاة الارزاق من بيت مال المسلمين.

(كتاب الخراج لابي يوسف ص ١٨٧)

امام نووي او نورو ډيرو فقهاء کرامو رحمهم الله د حضرت امام اعظم ابو حنيفه رحمه الله نه په تعليم د قرآن باندې او په درس او تدريس باندې اجرت اخستل مکروه او ممنوع نقل کړی دی. د دې ممانعت ډير وجوهات کيدې شي:

١- کيدې شي دوى د ډيري تقوى او پرهيزگارى د وجې نه په ديني کارونو باندې اجرت اخستل منع کړی وی

٢ - د مالدارو خلقو د پاره ئې مکروه ونيلې وی

٣ - کوم خلق چې په ديني کارونو باندې اجرت اخستل مقصود بالذات گڼی هغوى د پاره مکروه او ممنوع دی

٤ - څنگه چې معلومه ده چې په خير القرون کښې به مفلسو د دين خادمانو ته د بيت المال نه اقاعده تنخوا او وظيفه ورکول کيدله نو له همدې کبله يی د هغوى د پاره جدا اوبله تنخوا فستلو ته مکروه ونيلى دی

اوس هر كله چې د بيت المال نظام گډوډ شوې دې، نو په فقهاؤ د احنافو لښکر کښې مناخړينو
فقهاء کرامو لښکر د ائمه ثلاثه په شان د جواز فتوی ورکړې ده، چې تصریح ئې د احنافو په کتابونو
کښې موندلې شی.

۷ - قال الامام قاضی نعمان رحمته الله . وان استاجر رجلا لتعليم القرآن لا تصح الاجارة عند المتقدمين و
لا اجر له بين للملك وقتا اولم يبين ومشايخ بلخ رحمته الله جوزوا هذه الاجارة حتى حكى عن محمد بن سلام رحمته الله انه
قال اقضى بتسيير باب الوالد باجرة المعلم وقال الشيخ الامام ابو بكر محمد بن فضل رحمته الله انما كره المتقدمون
الاستجار لتعليم القرآن و كرهوا اخذ الاجر على ذلك لانه كان للمعلمين عطيات في بيت المال في ذلك الزمان و
كان لهم زيادة رغبة في امر الدين واقامة الحسبة وفي زماننا انقطعت عطياتهم وانقضت رغائب الناس في امر
الاخر فقلوا اشتغلوا بالتعليم مع الحاجة الى مصالح المعاش لا يحتل معاشهم فقلنا بصحة الاجارة وجوب الاجرة
للمعلم بمحض علموا امتنع الوالد عن اعطاء الاجر حبس فيه (الخاتمة على هامش العالم كبرى ص ۳۸ ج ۲)

۸ - وقال العلامة ابن نجيم رحمته الله : اما المختار للفتوى في زماننا فيجوز اخذ الاجر للامام والمؤذن
والمعلم والمفتي كما صرحوا به في كتاب الاجارات. (المعراج الرائق ص ۱۰۲ ج ۲)

دکومو بعضو آيتونو او احاديثو نه چې په تعليم القرآن، اذان، امامت او د درس او تدريس په
عدم د جواز باندې استدلال کولې شی، هغه ددې لاندې ورکړې شوو وجوهو له کبله په ممانعت
کښې صريح او متعين المعنى نه دی.

۱ - که چيرې دا په ممانعت کښې صريح واى نو حضراتو خلفاء راشدينو عليهم السلام او حضراتو ائمه
ثلاثو، جمهور علماء کرامو، او د احنافو متاخرينو فقهاء کرامو لښکر به ددې خلاف د جواز فتوى
هيڅ کله نه وه ورکړې.

۲ - دا ممانعت د هغه چا دپاره دې د چا مقصد چې په دې ديني کارونو باندې پيسه گټل وى،
او د دې نه ئې مقصد کسب معاش وى، د چا مقصد چې د تعليم او د تدريس نه د دين خورول او
تبليغ وى د هغه د پاره ممانعت نه دې.

په همدې حقله حکيم الامت حضرت تهانوى رحمته الله فرمائى ځينى خلق په دې ديني کارونو باندې
تنخوا اخلى او دين د دنيا د گټلو دپاره يو ذريعه جوړوى، او ځينى په کښې تنخوا واخلې او د دنيا
نه دين جوړوى، که چيرته د چا د درس او تدريس او تعليم القرآن نه مقصد مال گټل وى نو هغه
دين د سپکې دنيا د گټلو يوه ذريعه جوړه کړه او د دې نه ئې دنيا جوړه کړه. او څوک چې په دې
کارونو باندې تنخوا د دې د پاره اخلى چې بڼه په مضبوط زړه سره بې فکره په بڼه طريقې سره دا
کار وکړې شی، نو هغه ددې دنيا نه دين جوړ کړو، ځکه چې دغه سرې تنخوا د دې د پاره اخلى حى د

دین خدمت و کرپی شم. او که نه نو د دنیا په گته کښې لگیا شوم نو د دین خدمت به رانه پاتې شی
۳- دا د تعلیم او د تدریس معاوضه نه ده بلکه د حبس اوفات معاوضه ده کوم چې روا ده

قال العلامة ابن نجيم رحمه الله: (و رزق القاضي) یعنی وحل رزق القاضي من بیت المال لان بیت المال اعد لمصالح المسلمين و رزق القاضي منهم لانه حبس نفسه لنفع المسلمين و فرض الله على من له مال بما بعده الى اليمن و كذا الخلفاء من بعده هذا اذا كان بيت المال جمع من حل فان جمع من حرام و باطل لم يحل لانه مال الغير يجب ردة على اربابه ثم اذا كان القاضي محتاجا فله ان يأخذ ليتوصل الى اقامة حقوق المسلمين لانه لو اشتغل بالكسب لما تفرغ لذلك وان كان غنيا فله ان يأخذ وهو الاصح لما ذكرنا من العلة ونظر المن يأق بعده من المحتاجين ولان رزق القاضي اذا قطع في زمان يقطع الولا بعده ذلك لمن يتولى بعده (تكملة البحر الرائق ص ۲۸۷ ج ۴)

۴- په دې احاديثو کښې اکثر ضعیف دی، که چیرې څه روایات په کښې صحیح هم وی نو هغه مؤول دی یا منسوخ دی

قال العلامة الزيلعي رحمه الله تحت حديث أبي بن كعب رضي الله عنه قال علمت رجلا القرآن فاهدي الى قوسا فذكرت ذلك للنبي ﷺ فقال ان اخذها اخلت قوسا من نار قال فردتها قال الميهقي في المعرفة في كتاب العكاح هذا حديث مختلف فيه على عبادة بن نسي قيل عنه عن جناد قن بن ابي امية عن عبادة بن الصامت عن قيل عنه عن الاسود بن ثعلبة عن عبادة بن نسي عن ابي بن كعب ثم ان ظاهرة متروك عندنا وعندهم فانه لو قبل الهدية وكانت غير مشروطة لم يستحق هذا الوعيد ويشبه ان يكون منسوخا بحديث ابن عباس و حديث الخدري رضي الله عنه وابو سعيد الاصطخري من اصحابنا ذهب الى جواز الاخذ فيه على ما لا يتعين فرضه على معلمه ومنعه فيما يتعين عليه تعليمه و حمل على ذلك اختلاف الاثابو قد روى عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه ان كان يوزق المعلمين ثم اسند عن ابراهيم بن سعد عن ابيه ان عمر بن الخطاب رضي الله عنه كتب الى بعض عماله ان اعط الناس على تعليم القرآن العلم كلامه. (نصب الراية ص ۲۷ ج ۲)، والله سبحانه وتعالى اعلم ۲۹ ربيع الثاني ۱۳۸۹ هجري

د مدرسينو د تنخوا د مختلفو صورتونو حکم

سوال ۰ د مدرسينو د تنخوا په حقله د دې لاندینو سوالونو جوابونه مطلوب دی

- ۱- د یو مدرس تقرر د شوال نه شوې دې، مدرسه د ۱۱ د شوال نه شروع کیږي لهذا دغه مدرس د ۱۱ د شوال نه کار شروع کړو، نو آیا هغه ته به تنخوا د پوره میاشتې ورکول کیږي او که نه د ۱۱ د شوال نه تر آخر د میاشتې پورې تنخوا به ورته ورکول کیږي؟
- ۲- یو مدرس د کال د شروع نه مدرس وو. د کال په رخصتیانو کښې د مدرسې له ارحه د

راروان کال د پاره هغه لري کړي شو، نو آیا هغه به د رمضان د تنخوا مستحق وي او که نه؟

۳ - په دويم سوال کښې که په راروان کال کښې د لري کولو خبر دغه مدرس ته د رمضان په مینځ کښې ورکړې شې نو بيا څه حکم دي؟

۴ - د داسې مدرس به څه حکم وي چې د هغه تقرر دکال په مینځ کښې شوې وي. بيا د رخصتيانو په وخت کښې يا د رمضان په مینځ کښې هغه لري کړې شې نو آیا هغه به د رمضان د تنخوا مستحق وي او که نه؟

۵ - يو مستقل مدرس چې په راروان کال کښې هم د هغه په مدرسه کښې د پاتې کولو اراده وي. هغه په شعبان يا په رمضان کښې وفات شې نو ددې دوو مياشتو د تنخوا به څه حکم وي؟
بينا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د مدرسینو سره عقد اجاره مسانهه ده، لهذا په هر صورت کښې به د تقرر د ابتداء نه د رمضان د انتهاء پورې تنخوا ورکولې شي، په اهل د مدرسې باندې دا لازم دی چې د لري کولو خبر دې ورته په وخت یعنی د رجب په آخره کښې ورکړي. که په خبر ورکولو کښې نې تاخير وکړو لکه په دريم سوال کښې چې څنگه ذکر کړې شوې دی نو په دې به دوی بيا گناه کار وي، د کومې نه چې توبه او استغفار لازم دي. والله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۳ ذی الحجه ۱۳۸۷ هجري

د څو کالو رخصتي جمع کول او بيا د اجرت مطالبه کول

سوال - په عربي مدارسو کښې چې مامورينو ته د اتفاقي رخصتيانو کوم حق وي، که چيرې يو مامور څو کالو پورې رخصتي وانخلي نو آیا د هغه حق به د آينده د پاره باقی پاتې وي او که نه د وخت په تيريدلو باندې يې حق ختمیږي؟ که چيرې يو مامور د څو کالو په تيريدلو باندې د يو کال سره د نورو تيرو شورو کلونو رخصتيانې هم جمع کړي او په يو ځاني دوه درې مياشتې رخصتي وکړي او د هغې د تنخوا مطالبه وکړي نو آیا شرعاً هغه ته دا حق شته او که نه؟ بينا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د کال په تيريدلو باندې دا حق ختمیږي. لهذا د څو کلونو د تيريدلو نه پس د تيرو شوو کالونو د رخصتيانو د اخستلو هيڅ حق د ده نشته دي. او هر کله چې نې تنخوا اخستی ده نو اوس په دويم ځل د تنخوا د اخستلو څه مطلب شو؟ که چيرې د مدرسې د ټاکلې شوو ورځو نه نې زياتې رخصتيانې وکړي نو د دغه زياتې ورځو تنخوا اخستل روانه دی

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: بخلاف ما اذا لم يحدد لكل يوم مبلغاً فانه يحل له الاخذ وان لم يدرس فيها لغيره بخلاف غيرهما من أيام الاسبوع حيث لا يحل له الاخذ الا جر عن يوم لم يدرس فيه مطلقاً سواء قدر له الاجر لكل يوم ولا (رد المحتار ص ۳۱ ج ۱)

له الاجر لكل يوم ولا (رد المحتار ص ۳۱ ج ۱) ۱۲ محرمه ۱۳۹۰ هجري

د بیماری د ورځو تنخوا

سوال - یو مدرس په مدرسه کښې د درس ورکولو اراده لري. د دې مدرسې دا دستور دې چې د لسم د شوال نه تعلیم شروع کړې شي، دغه مدرس په شپاړسم د شوال راشي او وائی چې زه به دوه ورځې پس راځم او درس به شروع کوم، لیکن هغه یوه هفته پس راشي. د راتلو نه پس د هغه طبیعت بیا خراب شي، آخر دا چې هغه په ۲۹ د شوال باندې سبقونه شروع کړي. نو آیا په دې صورت کښې به هغه د شوال د میاشتي د تنخوا مستحق وي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د کومو دوو ورځو رخصتې چې اخستې وو او تلې وو د هغه دوو ورځو د اجرت مستحق دې او د باقی ورځو د اجرت مستحق نه دې، د حاضرې نه پس د هغه د بیماری د ورځو د تنخوا فیصله به د هغه د عقد د شرائطو مطابق کولې شي، او که په وخت د عقد کښې د بیماری د ورځو د تنخوا په حقله څه وضاحت نه وو کړې شوي. نو د مدرسو په عرف باندې به فیصله کولې شي، د عامو مدرسو عرف دا دې چې د بیماری د ورځو تنخوا ورکولې شي. ولله سبحانه وتعالی اعلم. ۱۳ جمادی الاولی ۱۳۹۲ هجری

که مامور د اجارې د مودې د ختمیدلو نه وړاندې کار پرېښودلو

نو د تیرو شوو ورځو د تنخوا به مستحق وي

سوال - د مدرسې مامور دوه یادې ورځې کار وکړی او لاړ شي او حال دا چې ددې مامور تقرر د پوره کال د پاره کړې شوې وو، د ده د تلو د وجې نه د مدرسې سخت نقصان کیږي. او د ډیر زیات عذغ کولو نه پس هم هغه واپس نه راځي، او چې څومره ورځې کار نې وکړو د هغې د تنخوا طلب گار دې، آیا هغه د تنخوا مستحق دې؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په دې مامور باندې د وعدې مطابق ټول کال کار کول لازم دی، بې د شرعي عذر نه د کار د پرېښودلو په صورت کښې به سخت گناه گار وي، لیکن څو ورځې کار نې چې کړې دې نو د هغومره ورځو د تنخوا دې مستحق دې. ولله سبحانه وتعالی اعلم.

۷ صفر ۱۳۹۳ هجری

د غیر حاضرې د ورځو د اجرت حکم

سوال - د مدرسو استاذان او د جماتونو امامان چې په کومو ورځو کښې غیر حاضر وي نو آیا دوی د دغه ورځو د اجرت مستحق دي او که نه؟ او د څومره ورځو غیر حاضرې نه صرف نظر کیدی شي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب پدې کښې به د مدرس په عرف باندې عمل کولې شي، چې عرف

خومره غير حاضر يانې عفو گنل کيږي. د هغې د اجرت به مستحق وي. د زياتو به مستحق نه وي
 قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: وفي القنية من باب الامامة امام يترك الامامة لزيادة اقربائه في الرساتيق
 اسبوعاً او نحوها او لمصيبة او لاستراحة لا بأس به ومغله عفو في العادة والشرع اهـ وهذا مبني على القول بأن
 خروجه اقل من خمسة عشر يوماً بلا عذر شرعي لا يسقط معلومه وقد ذكر في الاشباه في قاعدة العادة محكمة
 عبارة القنية هذه حملها على انه يسامح اسبوعاً في كل شهر واعتراضه بعض محشيه بأن قوله في كل شهر ليس في
 عبارة القنية ما يدل عليه قلت والظاهر ما في اخر شرح منية المصل للعلی ان الظاهر ان المراد في كل سنة.
 (ردالمحتار ص ۴۰ ج ۲) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۴ جمادی الآخرة ۱۳۹۳ هجري

په استنباهه (يعني نائب جوړولو) کښې د اجرت مستحق

اصل شخص دي او که نائب؟

سوال - امام يا مدرس څوک په خپل ځای نائب کړو او لاړو، نو چې څومره ورځو دپاره دې تلې
 دې د دومره ورځو د اجرت مستحق به څوک وي؟ اصل شخص به وي او که نائب؟ بينوا توجروا.
 الجواب باسم ملهم الصواب په امامت او تدريس کښې نائب مقررول روا دي، ليکن د اجرت
 مستحق به اصل امام يا اصل مدرس وي. البته که چيرې اصل د نائب د پاره اجرت مقرر کړې وي نو
 هغه به د دې مستحق وي، او که چيرې اجرت ئې نه وي مقرر کړې نو هغه به بيا د اجر مثل مستحق وي
 قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: قال في البحر وحاصل ما في القنية ان النائب لا يستحق شيئاً من الوقف
 لان الاستحقاق بالتظهير ولم يوجد ويستحق الاصيل الكل ان عمل اكثر السنة وسكت عما يعينه الاصيل
 للنائب كل شهر في مقابلة عمله والظاهر انه يستحقه لانها اجازة وقود في العمل بهاء على قول المتأخرين المقتضى
 به من جواز الاستتجار على الامامة والتدريس وتعليم القرآن (ردالمحتار ص ۴۰ ج ۲)

۴ جمادی الآخرة ۱۳۹۳ هجري

د نا امله کيدلو له کبله لرې کړې شوې امام د باقی پاتې ورځو

د تنخوا مستحق نه دي

سوال - د يو ديني مدرسي يو مدرس د هغه د طرز عمل او د څه کمزوريانو له کبله هغه د اداري
 د پاره نامناسبه وگڼلې شو او د کال په ختميدلو باندې د رجب په آخره کښې مهتمم صاحب هغه
 لرې کړو. او د رجب تنخوا ورته هم ورکړې شوه. د دې اداري د مامورينو د اخوا کولو په شق کښې
 دا شامل دی چې په عامو حالاتو کښې اخوا کوونکي مدرس به يوه مياشت وړاندې خبر کړي.

دا مدرس د نا اهليت له کبله مجبور تا لري کړي شو، او بله څه وجه په نظر نه راتله. د دې وجې نه د وړاندې نه د خبر د ورکولو ضرورت محسوس نه کړي شو، آيا شرعا به د شعبان د مياشتې تنخوا ورکول لازم وي او که نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب که چيرې مدرس واقعتا د نا اهليت له کبله معزوله کړي شوې وي نو هغه د شعبان د تنخوا مستحق نه دي. والله سبحانه وتعالى اعلم. ٢٦ رجب ١٣٩٣ هجري

د مدارسو عقد اجاره مسانه ده

سوال - که چيرې د يوې مدرسې دا دستور نه وي چې لري شوي مدرس ته به د رمضان تنخوا ورکول لازم وي، د دې باوجود د مدرسې ناظم تنخوا ورکړي، نو آيا دا تنخوا د لري شوي مامور د پاره اخستل و د ناظم دا تنخوا ورکول روا دي او که نه؟ او که چيرې روا نه وي نو د دې ضمان به په چا باندې وي؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د دې معاملې مسانه کيدل معروف دي لهذا په صورت د عدم اشتراط کبني هم د رمضان تنخوا واجبه ده. لان المعروف کالمشروط البته که په وخت د عقد کبني ددې تصريح کړي شوې وه چې دا تعاقد تر آخر د شعبان پورې دې نو بيا په دې صورت کبني به دې د رمضان د تنخوا مستحق نه وي. والله سبحانه وتعالى اعلم. ٢٦ رجب ١٣٩٣ هجري

په ديني مدرسو کبني د رمضان د تنخوا حکم

سوال - د عامو ادارو دا اصول دي چې که چيرې يو مدرس اداره په خپله لري کوي نو په اداره باندې دا لازم دي چې د رمضان تنخوا به ورکوي، او که چيرې مدرس په خپله دا اداره پرېږدي نو بيا به مستحق نه وي، د دې شرعي حشيت څه دي؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب مدرسین اجير خاص دي، د دوی عقد د اجارې د عمل په ځای په وخت باندې دي، چې موده يې د مدرسو د عرف مطابق يو کال ده، په دې کبني په رمضان کبني د عدم استحقاق د اجرت شرط سره عقد فاسد شو، لانه مخالف لمقتضي العقد وفيه نفع لاحد المتعاقدين، لهذا مدرس به د ټول کال په اجر مثل او په مقررہ اجر کبني د اقل حق دار وي. په تعاقد کبني داسې قسمه شرط لگول ناروا دي. والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٦ رجب ١٣٩٣ هجري

د پورتنی سوال په شان يو بل سوال

سوال - په ديني مدرسو کبني په عامه توگه دا قانون دي چې کوم مدرس په شعبان کبني د

علمی کال په ختمیدلو باندې د راروان کال دپاره په خپله مدرسه پریږدی نو هغه ته د رمضان تنخوا نه ورکول کیږی. او که چیرې د مدرسې لخوا هغه لرې کړې شی نو هغه ته بیا د رمضان تنخوا ورکول کیږی.

بعضی مدرسین د رمضان د تنخوا د اخستلو دپاره دا تدبیر کوی، چې د شعبان په آخره کښې مهتمم ته د مدرسې د پریښودلو خبر نه ورکوی. د رمضان د تنخوا د اخستلو نه پس هغه ته خبر ورکړی، آیا د دوی دا عمل روا دي؟ او آیا د دوی دپاره د رمضان تنخوا حلاله ده؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د مدرسو د عرف مطابق دا عقد اجاره مسانهه ده. د رمضان د اجرت عدم استحقاق شرط لگول د عقد د مقتضا خلاف دی. لهذا دا عقد فاسد شو. مدرس ته به د ټول کال اجر مثل ورکول کیږی. چې د ټاکلې شوې تنخوا نه به زیات نه وی.

په تعاقدي کښې داسې قسمه شرط لگول ناروا دی.

په دې کښې د ځنی اهل علمو بعض اشکالات دی.

۱ - په دې تعاقدي کښې د راروان کال د پاره تدریس لازمی شرط نه ټاکلې کیږی. بلکه د کال په آخره جانیښو ته دا اختیار وی. په معاهده کښې صرف د اجرت د استحقاق د فیصلې صورت متعین کولی شی.

۲ - په دې کښې جهالة مفضية الى الزاع دي لانها ترتفع بعمل الاجير.

۳ - که د عقد فساد تسلیم هم کړې شی. نو دا به صرف د رمضان په حقه وی. د دې نه وړاندې د یوولس میاشتو عقد به صحیح وی. ځکه چې د اجرت د عدم استحقاق شرط صرف د رمضان په حقه دي.

د اولنی اشکال جواب . تعلیق استحقاق الاجرة بشرط يكون عمالة الشرط لانها بعبارة عن معنى واحد على ان الشرط المفسد هو عدم استحقاق الاجرة بعض التقادير فانه مخالف لمقتضى العقد وفيه نفع للمستاجر فان المقتضى هو الاستحقاق بايفاء العمل على كل تقدير.

د دویم اشکال جواب په بیعه کښې خیاب تعین سره او په اجاره کښې عمل سره د جهالت د ارتفاع اعتبار د قیاس خلاف دي. لهذا ذکر کړې شوې مسئله په دې باندې قیاس کول صحیح نه ده. او مستقیماً په همدې کښې داخل نه دي د دوو وجو نه.

۱ - د ارتفاع الجهالة بالعمل مواضع یعنی ان صیغته بصفر فهدوهم وان صیغته بزعفران فهدوهمين وامفالهم کښې په احد الشقین کښې اجرت بالکل معدوم نه دي بلکه ددې تقلیل دي. او په مسئله د اجرت کښې د یوې میاشتي اجرت بالکل معدوم دي.

۲ - په ذکر کړې شوې مثالونو کېنې په دواړو شقونو کېنې په عمل کېنې معقود عليه موجود دې او په مسئله د تدریس کېنې د راروان کال د پاره تدریس د معقود عليه نه بالکل خارج خان له یو څیز دې.

د نزاع د ویرې د نشتوالی د علت له کبله الحاق هم صحیح نه دې. ځکه چې په مسئله د تدریس کېنې صرف د نزاع ویره نه ده بلکه د نزاع وقوع په کېنې په کثرت سره کیږي. د کومو د فیصلو د پاره چې د مختلفو مدرسو نه استفتاء اخستل کیږي.

د دې نه علاوه پورته دا خبره وښودلې شوه چې په نص د فقهاء کرامو رحمهم الله دلته له سره اصل خلاف القیاس دې، په حقیقت کېنې په دې ځایونو کېنې هم عدم د جواز کیدل پکار دی. ځکه چې په وخت د عقد کېنې په وجه د جهالت سره عقد فاسد شو، کوم چې بیا وروستو د جهالت په ارتفاع سره نه صحیح کیږي، د عقد د صحت د پاره په وخت د تعاقد کېنې عدم د جهالت شرط دې. وروستو بیا د جهالت د ارتفاع اعتبار نشته دې. سره د دې بیا هم په ذکر کړې شوو ځایونو کېنې د حاجت د وجې نه خلاف القیاس اجازت ورکړې شوې دې. فلا یصح القیاس علیه.

په فرض د دخول د فساد سره د اجارې د فساد دویم علت خو په هر حال کېنې موجود دې. ای الشرط المغالف لمقتضى العقد وفيه نفع لاحد المتعاقدين

د دریم اشکال جواب :

العقد واحد من ابتداء السنة الى تمامها لانها مسانبة فالفساد يقع في تلك المدة الكاملة لا في جزء منها. قال العلامة الرافعي رحمته الله: (قوله ولو قال اجرتك سنة بالف كل شهر عائة الخ) و ذكرها في الحاشية ايضا وقال فيها نوع اشكال وهو انه لو جعل فسغا للاول و ابتداء اجارة ينهي ان يجوز في الشهر الاول ثم تتجدد محمي كل شهر ويكون لكل واحد الخيار عند تجديد كل شهر اهو يقال المراد انها فسخ في حق الاجرة لا المدة فانها لا فسخ فيها بل هي سنة (تقريرات الرافعي ص ۳۵)

د دې نه علاوه که دې ته تعدد د عقودو او وئیلې شی نو په دې کېنې دوه فساد دې
۱ - د هرې میاشتې د عقد سره د نورو میاشتو عقدونه مشروط نه دی نو په جانبینو باندې به د دې ایفا لازمه نه وی، او که چیرې مشروط وی نو دا بیا صفقة فی صفقة بل فی صفقات شو
۲ - د راروانو میاشتو په عقودو کېنې به هر عقد اجاره مضافه وی. کومه چې د مفتی به قول مطابق اگر چې صحیح ده لیکن لازمه نه ده

قال في التنوير و شرحه: و يعلم الغفغ ببيان المدة كالسكنى والزراعة مدة كذا اي مدة كانت وان طال المعاولو

مضافة كاجر تكها غدا والمؤجر بيعها اليوم وتبطل الاجارة به يفى غايته.

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله والمؤجر بيعها اليوم) اى قبل مجيء وقتها بناء على ان البطافة تعتقد ولكنها غير لازمة وهو احد تصحيحين وايد عدم اللزوم بان عليه الفتوى كما سيأتى فى المتفرقات وفى البرازية فان جاء غدا والمؤجر عاد الى ملكه بسبب مستقل لا تعود الاجارة وان رد بعيب بقضاء او رجح فى الهبة عادت ان قبل مجيء الغد (رد المحتار ص ۲۰۵)

د عقد د فساد د وجې نه به د ټول كال عقد فاسد وي. لهذا مدرس به د ټول كال په اجر مثل او په اجر مقرر كښې د اقل مستحق وي

«الحمد لله د اشكال خاوندان په ذكر كړې شوو جوابونو سره مطمئن شو»

همدغه شان ديو سوال په جواب كښې مولانا خليل احمد صاحب سهارنپوري رحمته الله فرماني مدرسین اجير خاص دى ځكه چې د وخت پابند دى. دوى د رخصتۍ زمانه د كار كولو زمانه ده. ځكه چې په دې كښې عقد د اجارې باقى دې. هغه عقد نه دې قطع شوې. ليكن د تنخوا په حقله يو شرط لگولې شوې دې. چې د رمضان د تنخوا مستحق به په هغه صورت كښې وي چې د شوال په ابتداء كښې حاضر شى. شرعا د مقتضا خلاف شرط لگول د عقد د اجارې دپاره مفسد وي. لهذا دا عقد د اجارې فاسد شو. او د فساد په صورت كښې اجير د اجر مسمى مستحق نه وي بلكه د اجر مثل مستحق وي. لهذا په موجوده صورت كښې به هغه مدرس د تنخوا مستحق نه وي بلكه د اجر مثل مستحق به وي. او دې ته دې شرط فى العقد نه ونيولې كيږي بلكه د عقد نه دې ورته خارج اووئيلى شى. بيا دې ورته معروف شرط اووئيلى شى. نو په دې ټولو صورتونو كښې به مدرس په واقعه متنازع فيه كښې د ټولې تنخوا مستحق وي

او احتمالات او اختلاف د حكم خو صرف په رمضان المبارك كښې دې. او د شوال په ورځو كښې چې كله مدرس په خپل كار باندي مامور وي نو بيا خو به د خپلې تنخوا ضرور مستحق وي.

(فتاوى خليله ص ۲۴۷)

د ذكر كړې شوى تحرير وضاحت

۱- قوله او احتمالات او اختلاف د حكم خو صرف په رمضان المبارك كښې دې. الخ
د دې د سياق او د شوال په ورځو كښې الخ نه معلومېږي چې دا اختصاص د راروان كال په مقابله كښې بيانېږي. په تير شوى ټول كال كښې د فساد د خوریدلو نفى په كښې نشته. په صورت د تسليمولو كښې د دې خلاف د فساد د خوریدلو دلائل پورته د دريم اشكال په جواب كښې تير شوى دى

۲- قوله د اجر مثل مستحق به وي ولكن لا يراى اذ على المسمى

۳ - قوله دي ته دي شرط في العقد نه ونيلي كيږي - الخ

ليکن اوسه پورې د مدرسو د قواعدو مطابق دا شرط د عقد دملا تر په حيثيت سره راروان دي. د دي وجې نه دا مفسد د عقد دي

۴ - قوله دي ته دي شرط معروف او ونيلي شي

زما په خيال د عقد د فساد شرط پس د عرف نه مفسد نه پاتې كيدل كليه نه ده. بلكه په دي كښې تفصيل دي، او هغه تفصيل ته چې خيال وکړې نو په ((اشراط آلات العمل على الاجرة)) باندې د ((اشراط عدم استحقاق الاجرة)) قياس صحيح نه معلوميري، فليتامل.

فرض کړه که د قياس صحت ته وگورې نو په دي اجاره کښې داسې عرف نشته دي، هر څه چې وي هغه به وي ليکن تر اوسه پورې اجاره فاسده راروانه ده

صورت د تصحيح

د دي فساد نه د بچ كيدلو همدا صورت كيږي شي، چې دا قاعده دي ختمه كړې شي. او مدرس ته بايد په هر حال كښې د رمضان تنخوا ورکول شي، برابره خبره ده که هغه په راروان وخت كښې دوى سره تدريس كوى او که نه يي كوى، او که خامخا همدا قاعده جارى ساتل وي نو د دي د تصحيح دا صورت كيږي شي چې په اول كال دي عقد د اجارې د يوولس مياشتو دپاره وکړي شي. د شوال د ابتداء نه واخله تر د شعبان د انتهاء پورې، بيا د راروان كال دپاره دي د رمضان المبارک د شروع نه واخله د شعبان تر آخره پورې دولس مياشتې عقد دي وکړي.

په دي صورت كښې که مدرس د شعبان په آخره كښې د عقد په ختميدلو باندې مدرسه پرېږدي. نو هغه به د رمضان د تنخوا مستحق نه وي ((لان مدة الاجارة قد تمت بأقضاء شعبان)) او که د راروان كال د پاره پاتې كيږي نو د دويم عقد له كبله به د رمضان د تنخوا مستحق شي. لان ابتداءه من ابتداء رمضان.

پاتې شوه دا قاعده چې که مدرس ته د مدرسې له خوا جواب ورکړي شو نو هغه ته به د رمضان المبارک تنخوا ورکړي كيږي او که نه؟ نو د دي تصحيح داسې كيږي شي چې مهتمم دي دا وعده په طور د التزام د تبرع وکړي چې پوره کول به يې په مهتمم باندې لازم وي. د عدم ايقاع په صورت كښې به گناه گار وي. ليکن مدرس به مطالبه نه شي کولې

که چيرې مهتمم د متولى يا د انتظامي له اړخه په تصرفاتو كښې پوره اختيار مند وي نو د مدرسې د خزانه نه تبرع کولې شي او که نه نو له خپل طرفه دي ورکړي

ويشکل على التعاقد من ابتداء رمضان نص الفقهاء عليه السلام ان الاجرة لا يستحق الاجر بالتعاقد قبل

لتسليم فلا مخلص بدون الحاق رمضان بالسنة الماضية واجاب اجرت

د عقد له معروفې مودې نه علاوه د څو زياتو ورځو اجرت وركول عام عرف دې. او دې ته د ماضی د عمل ميوه ونيلې شى.

دا خبره د قاعدې د لاندې د راوستلو د پاره ددې تعبير داسې دې. چې د مدرسینو سره په اجاره كېنې تعاقّد خو د يوولسو مياشتو وى يعنى د شوال د ابتداء نه واخله د شعبان تر آخره پورې. ليكن ددې مجموعه مودې تنخوا به په قسطونو كېنې په دولسو مياشتو كېنې وركولې شى. د رمضان اړخ ته چې كومه تنخوا منسوب ده دا په حقيقت كېنې د رمضان اجرت نه دې. بلكه ددې نه وړاندې د يوولسو مياشتو د اجرت يوه حصه ده، او د همدې اجرت آخرى قسط دې

د دې مثال په سركارى نوكرى كېنې د (جى پى فنډ) په شان دې. په كوم كېنې چې د نوكر د تنخوا نه څومره پيسې كټ كيږي نو د هغې په برابر ورسره حكومت نورې پيسې جمع كوي. په حقيقت كېنې دا زيات والې هم د ماضى د عمل په اجرت كېنې شامل دې

همدا تاويل په دې كېنې هم كيږي شى چې رمضان دې د راوان كال سره پيوسته كړې شى. په دې طريقه چې د يوولسو مياشتو د عمل د اجرت څه حصه دې د عمل د ابتداء نه وړاندې وركړې شى ليكن څنگه چې وړاندې اوونيلې شو چې د عمل د مودې نه پس چې كومې ورځې دى د هغې د پيوسته كولو عام عرف دې. د وړاندې د ورځو دپيوسته كولو عام عرف نه دې، البته كه په اسلامي مدرسو كېنې د دې عام عرف شى يا په وخت د تعاقّد كېنې د دې وضاحت وكړې شى نو الحاق به يې په مستقبل پورې به صحيح شى. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۱ صفر ۱۴۱۵ هجرى

د پورتني سوال په شان يوبل سوال

سوال - ما ته ستاسو په فتوى كېنې كومه چې د رمضان د تنخوا د استحقاق په حقله ده دا اشكال دې چې دا شرط لگول چې كه په راروان كال كېنې زمونږ په مدرسه كېنې پاتې نه شوې نو د رمضان المبارك د تنخوا به مستحق نه شي، دا شرط د عقد د مقتضاء خلاف نه دې. ځكه چې په رمضان كېنې څو څه كار نه وى او رخصتيانې وى او رخصتيانې د دې د پاره وى چې آرام وكړي د راروان كال د پاره تكړه او تازه شى. لهذا د دې رخصتيانو فائده او ميوه به بلې مدرسو ته ورسېږي. لهذا د رمضان تنخوا د بلې مدرسو نه اخستل پكار دى. كومه مدرسه به چې د دې فائده او مېوې نه نفع اخلي. په فتاوى شاميه كېنې دى چې

القاضي يستحق الكفاية من بيت المال في يوم البطالة في الامم وفي الوهبانية انه اظهر فمئنه ان يكون كذلك في المدرس لان يوم البطالة للاستراحة وفي الحقيقة تكون للمطالعة والتحرير عدد ذوى الهمة

(ردالمحتار ص ۳۰۰ ج ۴)

او بنکاره خبره ده چې مطالعه او تحرير به د راروانو سبقونو د پاره وی. په اصل کې خو هم داسې کیدل په کار دی چې د رمضان د تنخوا د مخکینین مدرسي نه دې مستحق نه وی. لیکر که یو مهمتم دا خبره وټاکي چې که چیرې ما ته لرې کړې نو د رمضان تنخوا به تاله درکوم نو دا د مهمتم له اړخه تبرع ده. او تبرع د مدرسي له اړخه کول صحیح نه دی. بلکه تبرع د خپل ذاتي مال نه وی. لهدا د رمضان تنخوا به مهمتم د خپله جيبه ادا کوي. الا ان یكون معاراعا مالی التصرف من جهة متولی المدرسة.

الجواب باسم ملهم الصواب رخصتيانو سره د تنخوا ورکولو د درې قسمونو عام رواج دي

- ۱- د عمل د ابتداء نه وړاندې. لکه په ابتداء د شوال کښې
- ۲- د عمل د اختتام نه پس لکه د شعبان په آخره کښې
- ۳- د عمل په مینځ کښې. لکه د کال په مینځ کښې د جمعي او د غټ اختر رخصتيانې وغیره

شوي

د شاميې په جزئيه کښې صرف د دريم قسم بيان دي، کيدې شي چې په هغه زمانه کښې د رومينو دوو قسمونو رواج نه وو. د دې وجې نه ئې د دې ذکر ونه کړو. په ظاهره دا جزئيه د حکه د علت او د خپل نص مطابق دريم قسم سره خاص ده. د دې قسمه اجير د دې خصوصي رعايت مستحق ځکه دي چې په ماضي او مستقبل کښې دده عمل هم د يو مستاجر د پاره دي

د رخصتيانو د ورځو په مستقبل کښې د نافع کيدلو اصل بنياد دا دي چې هغه د ماضي د ضرر دافع دي. د عمل په موده کښې د عامل په قوت کښې دومره کموالي او په حاجتونو کښې دومره تعطل راپيدا شي. چې هغه د ښه ډيرو رخصتيانو د کولو نه بغير په مستقبل کښې څه کار نه شي کولې. د دې وجې نه ددې ورځو د اجرت د استحقاق اصل تعلق ماضي سره دي. د دې وجې نه د عمل د ختميدلو نه پس د رخصتيانو ورکول سره د تنخوا د دې دستور لو رواج په ټوله دنيا کښې دي. او په هر ځای کښې ددې عرف عام دي. او د دې په عکس د اولنی قسم وجود د اسلامي مدرسو نه علاوه بل يو ځای کښې هم زما په علم کښې نشته دي. او که چیرې وی هم نو شاذ او نادر به وی

غرض دا چې د جزئيه صرف د قسم ثالث په حقله ده. رومي دوو قسمه ددې سره پيوسته کولی شي. د پيوسته کولو د علت اصل بنياد د ماضي عمل دي. د دې وجې نه د دويم قسمه الحاق افوی دی. او ددې وجې نه په ټوله دنيا کښې د دې عام عرف شوي دي. د پنشن قانون هم د دې نفيس لاندی دی.

لهذا رمضان لره به د مستقبل سره د پیوسته کولو په ځای د ماضی سره پیوسته کولې شی. بلخه په خپله په دینی مدرسو کښې هم دا عرف دې چې د مساننې موده د شوال د ابتداء نه واخله د رمضان د انتها پورې گڼلې کیږی. او د رمضان د تنخوا مسئله هم د دې وجې نه پیدا کیږی. که چیرې رمضان د تیر شوی کال نه بیل گڼلې کیدلې نو د رمضان د تنخوا مسئله به بیخي پیدا کیدله نه د فقهاء حضراتو رحمهم الله دا فیصله دې هم په نظر کښې وساتلې شی چې د اجارې د عقد نه پس د معقود علیه د تسلیمولو نه وړاندې اجیر د اجر نه مستحق کیږی

قال الامام الاكسائي رحمهم الله: ونعني بالتسليم التخلية والتمكين من الانتفاع برفع الموانع في اجارة المنازل ونحوها وعهيد الخدمة واجير الواحد حق لو انقضت المدة من غير تسليم المستاجر على التفسير الذي ذكره بالا يستحق شيئاً من الاجر لان المستاجر لم يملك من المعقود عليه شيئاً فلا يملك هو ايضاً شيئاً من الاجر لانه معاوضة مطلقة ولو مضى بعد العقد مدة ثم سلم فلا اجر له فيما مضى لعدم التسليم فيه (المذائع ص ۸۰ ج ۲)

رمضان المبارک د تیر شوی کال سره د پیوسته کولو دا حقیقت دې چې تعاقّد د شوال د ابتداء نه واخله د شعبان تر آخره پورې د یوولسو میاشتو دې او د رمضان تنخوا هم د دې ماضی په موده کښې شامله ده. کها بیلنتی التحریر السابق وولده سبحانه و تعالی اعلم. ۳ رجب ۱۴۱۵ هجری

د طالبانو د نشت والی له کبله د اجارې فسخه

سوال - دلته په مدرسه کښې د مهمتم صاحب او د یو مدرس تر مینځه د تنخوا په مسئله کښې اختلاف پیدا شوې دې، مدرس د ټول کال د تنخوا د استحقاق دعوی کوی. لیکن مهمتم د دې نه انکار کوی. په فریقینو کښې هر یو د خپل ځان په حقه باندې د کیدلو مدعیان دی. او دواړه په خپل موقف باندې دلائل وړاندې کوی د مسئلې صورت داسې دې

مدرس تیر کاله په یوه مدرسه کښې مدرس مقرر شو، یو کال ئې یو څو میاشتې تدریس کولو. په ۱۴ ربیع الاول باندې ورته مهمتم صاحب او وئیل چې د کومې شعبې یعنی د حفظ، ته استاذ ئې. په هغې کښې صرف شپاړس طالبان دی. د دومره لږو طالبانو د پاره مستقل یو استاذ ساتل مناسب نه دی. دا په مدرسه باندې بوج دې. د دې وجې نه د ۱۴ ربیع الاول نه ته معزوله یې. او د دې مدرس نه کوم بل قسم شکایت یا گیله نه وه، په دې صورت کښې به مدرس د ټول کال د تنخوا مستحق وی او که نه؟ بښوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د طالبانو د کمیدلو عذر قابل د قبول نه دې. که چیرې مهمتم صاحب بې د ضرورت نه مدرس ساتلې وی. نو هغه دې د ټول کال تنخوا له خپله اړخه ورکړی. ځکه چې عقد د تدریس مساننه وی

قال العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ: مطلب من لم یدرس لعدم وجود الطلبة:

وفي الحموی سئل المصنف عن لم یدرس لعدم وجود الطلبة فهل يستحق المعلوم؟

اجاب: ان فرغ نفسه للتدريس بان حضر المدرسة المعينة لتدريس استحق المعلوم لامكان التدريس لغير الطلبة المشرطين قال في شرح المنظومة: المقصود من المدرس يقوم بغیر الطلبة بخلاف الطالب فان المقصود لا يقوم بغیرة او سياتي قبل الفروع ان لو درس في غيرها لتعذر فيها يلحق ان يستحق العلوقة وفي فتاوى المحائقي يستحق المعلوم عند قيام المانع من العمل ولم يكن بتقصير سواء كان ناظرا او غيره كالحاجي (در المحتار ص ۲۰۰ ج ۳) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۳ ربيع الاول ۱۴۰۰ هجري

په دينی مدرسو کښي د مدرسینو دپاره د مختلفو قوانینو شرعی حیثیت

سوال ۱- په یوه خالصه مذهبی اداره کښي دا قانون جوړ کړي شوې دي چې که چیري یو مدرس د بیمارئ رخصتی اخستل غواړي نو د یو انگریزي ډاکټر سند پیش کول ضروري دي. لکه څنگه چې د سرکاری دفترونو رواج دي، د دې شرعی حیثیت څه دي؟

۲- په یوه دينی درسگاه کښي دا قانون دي چې هر کله د یو مامور عمر ۲۵ کاله شی نو هغه به د کار نه لرې کولې شی. اگرکه د هغه هوش او حواس بالکل صحیح وي او خپل فرائض ښه په بناسسته طریقي سره پوره کوي، آیا داسې قانون جوړول روا دي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: ۱- په شرعی لحاظ سره د داسې قانون هيڅ حیثیت نشته

دي. په خاص توگه په دينی ادارو کښي د داسې فاسقانو شهادت ته اهميت ورکول د دين تذليل دي، بله دا چې ددې په پیسو باندې د دروغو د سند د جوړولو دغلطې دروازي د خلاصیدلو اندیښنه هم شته.

۲- تر څو پورې چې د حقوقو د ادا کولو نقص په کښي نه وي راغلي صرف د پنځه شپیتو کالو په عمر کیدلو سره د نوکري نه لرې کول صحیح نه دي، په یوه مذهبی اداره کښي داسې یو غلط او د مغرب په شان قانون خوښول د اسلامی غیرت نه خلاف او ناجائزه خبره ده. ولله سبحانه وتعالى اعلم.

د نوکر (مزدور) د معاهدې نه خلاف کار کول

سوال - د ادارې دا دستور دي چې کوم یو نوکر یا مزدور د بیلیدلو اراده لري نو هغه ته دا

پکار دي چې هغه یو میاشت وړاندې په دفتر کښي خبریري خبر ورکړي. لیکن یو نوکر داسې څه خبر ور نه کړو بلکه بې خبر ورکولو نه جدا شو. نو آیا د دې نوکر په ذمه ادارې ته د بوي مېشتی اجرت به توگه د ضمان ورکول لازم دي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دا نوکر به د وعدې د ماتولو او ادارې ته د نقصان رسولو له کبله گناه کار وی. لیکن په دۀ باندې څه ضمان نشته دې. ولله سمانه و تعالی اعلم. ۲۶ رجب ۱۳۹۳ هجري

د ثواب د رسولو د پاره رواج کړې شوې قرآن خوانی

سوال - نن صبا دا عام رواج دې چې خلق خپلو خپلوانو ته د ثواب رسولو په ارادې سره د قرآن مجید ختم کوی. او هغوی تلاوت کوونکو ته پیسې ورکوی. کله کله خو د وړاندې نه پیسې مقررې وی. او کله کله د ختم کوونکې د مقررولو نه علاوه یی د خپل خان نه ورکړی. او کله کله صرف خوراک یا څنډاک وغیره وړاندې کړی. آیا شرعا دا روا دی؟ بله دا چې د دې رواج شوې قرآن خوانی څه حیثیت دې؟ بینواتو جروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د ثواب بښلو باندې اجرت اخستل او ورکول حرام دی. بې د معاوضې نه روا دی. برابره خبره ده که د ژبې په عبادت سره وی او که د بدن په عبادت سره وی او که په مالی عبادت سره وی. د هر قسمه عبادت ثواب مړی ته رسولې کیدې شی. لیکن د دې د پاره یوڅو بنیادی او اصولی شرطونه دی. ترڅو پورې چه هغه شرطونه نوی نو هیڅ فائده نې نشته

۱ - مړې به مسلمان او صحیح العقیده وی.

۲ - ثواب رسولونکې او بخښونکې به هم صحیح العقیده وی

۳ - د ریا، د نوم کولو، د شهرت او د خلقو د پیغوروونو وغیره نه د بچ کیدلو غوندې ټولو خیالونو نه به پاک وی

۴ - کوم مال چې په صدقه او په خیرات کښې ورکړې کیږی هغه به پاک او حلال وی. حرام او خبیث به نه وی

۵ - په دې مال کښې به د نابالغه یا د غائب حق نه وی

۶ - په تلاوت د قرآن یا په بل څه عبادت باندې دې څه قسمه معاوضه ورنه کړې شی

۷ - دا عبادت به د ورځو، د کیفیتونو، او د طعام د قسمونو غوندې د قدونو نه پاک وی

۸ - دا خوراک او صدقه دې یواځې فقیرانو ته ورکړې شی. د خاندان خلقو او مالدارو ته دې

ورنه کړې شی

په رواج شوې قرآن خوانی کښې د ذکر کړې شوو شرطونو د نشت والی نه علاوه دا لاندیني

خرابیاني هم موجودې دی

۱ - د نقدو یا د طعام وغیره په څه نا څه صورت کښې د دې معاوضه ورکولې شی او دا حرام

دی. که چرې څه عوض نې ورسره ټاکلې نه وی. نو د حرمت اصلیه نه علاوه د اجر د جهالت د

وچې نه د اجارې د فساد گناه پری لیاښده

- ۲ - د دې نه دا عقیده جوړېږي چې د گناه د پريښودلو څه ضرورت نشته دې، وروستو به راپسې پاتې شوی خلق د قرآن ختمونه وکړي او گناه به راته معاف کړي شی
- ۳ - د قرآن په تلاوت کولو کښې داسې خلق هم وی چې هغوی له صحیح قرآن لوستل نه ورځي. او هغوی په غلط تلاوت کولو سره نور هم د خدای عذاب له دعوت ورکوي
- ۴ - د ثواب د رسولو د دې مخصوصې طریقي په شریعت کښې څه اصل او ثبوت نشته. لیکن خلق چې دا کوی نو د شریعت نه ئې ثابت گڼي او کوی ئې، لهذا دا بدعت دې. .
- د نورو زیاتې فسادونو تفصیل د راروان سوال په جواب کښې دې.
- د ذکر کړې شوو وجوهو له کبله د ثواب د رسولو دپاره دا رواج شوې قرآن خوانی روانه ده، بلکه د مړی د پاره د عذاب د باعث گرځیدلو. اندیښنه په کښې هم ده، د دې وجې نه علماؤ لیکلې دی چې په مړی باندې دا وصیت کول فرض دی، چې د هغه د مرگ نه پس دې د ثواب رسولو د پاره د داسې قسمه غیر شرعی طریقو نه اجتناب وکړي شی.

۱ - قال الله تعالى: ان الذين ياكلون اموال اليتيم ظلما اثميا ياكلون في بطونهم ناراً وسيصلون سعيراً.

۲ - وقال تعالى: لا تاكلوا اموالكم بينكم بالباطل.

۳ - وقال رسول الله ﷺ: لا تقبل صلوة بغير طهور ولا صدقة من غلول (سنن ترمذی ص ۶ ج ۱)

۴ - قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: وقال (ای فی الفتح) ایضاً ویکره اتخاذ الضیافة من طعام من اهل المیت لانه شرع فی السرور لافى الشرور وهى بدعة مستقبحة وروى الامام احمد وابن ماجه رحمهما الله تعالى بأسناد صحيح عن جریر بن عبد الله رضی الله عنه قال: کنأ نعد الاجتماع الى اهل المیت وصنعهم الطعام من النیاحة اهو فی البرازية: ویکره اتخاذ الطعام فی الیوم الاول والثالث وبعد الاسبوع ونقل الطعام الى القبر فی المواسم واتخاذ الدعوة لقراءة القرآن وجمع الصلحاء والقراء للتحتم والقراءة سورة الانعام والاخلاص والحاصل ان اتخاذ الطعام عند قراءة القرآن لاجل الاکل یکره وفيها من کتاب الاستحسان: وان اتخذ طعاماً للفقراء کان حسناً اهو اطال فی ذلك فی المعراج وقال: وهذه الافعال كلها للسنعة والریاء فیحترز عنها لانهم لا یریدون به وجه الله تعالى اهو یحذف هنا فی شرح المنیة معارضة حدیث جریر رضی الله عنه البار بمحذیة آخر فیه: انه علیه الصلوة والسلام دعت امرأ رجل میت لئلا یرجع من دفنه فجاء ورجع بالطعام.

القول: ^(۱) وفيه نظر، فانه واقعة حال لا عموم لها مع احتمال سبب خاص بخلاف ما فی حدیث جریر رضی الله عنه

۱ - والقول: ان صاحب المشكوة نقل هذا الحديث من سنن أبي حنيفة وقع الخطأ منه في النقل او من بعده في الكتابة لان فيه امرأة بدون الضمير ثم نقل من مشكوة من بعدهم قلة لفظ امرأته ومرة قلة لفظ امرأته رجل مية وجوب الرجوع الى الاصل مرشد احمد

على انه يصف في المنقول في مذهبه و مذهب غيره كالشافعية و الحنابلة استدلالا بمذهب جدير هذه المذکور
على الكراهة و لا سيما اذا كان في الورثة صفارا او غائب مع قطر النظر عما يحصل عند ذلك غالبها من المنكرات
الكفيرة كايقاد الشموع و القناديل التي توجد في الافراح و كدق الطبول و الغناء بالاصوات الحسن و اجتماع
النساء و المرحان و اغل الاجرة على الذکور و قراءة القرآن و غير ذلك مما هو مشاهد في هذه الازمان و ما كان
كذلك فلا شك في حرمة و بطلان الوصية به و لا حول و لا قوة الا بالله العظيم. (ردالمحتار ص ۳۰ ج ۳)
و قال العلامة بدر الدین العيني رحمته الله: قوله لا تأكلوا به اي بالقرآن مثل ان يستاجر الرجل ليقرا على راس
قبر فيمل هذه القراءة لا يستحق بها العواب لا للميت و لا للقاري قاله تاج الشريعة رحمته الله (المنداة ص ۳۰ ج ۲)
ولله سبحانه و تعالى اعلم.

۲۲ محرم ۱۳۹۳ هجري

«به كتاب النظر و الاباحة جلد ۸ كني هم شنه دي»

د دم کولو په توگه په قرآن مجید لوستلو باندې اجرت اخستل روا دی

سوال - د برکت یا مرض نه د شفاء یا د څه مصیبت نه د خلاصی د پاره سورت فاتحه لوستل یا
د قرآن مجید بل څه سورت لوستل روا دی او که نه؟ بله دا چې د همدې مقصدونو د پاره قرآن
خوانی کول روا دی او که نه؟ په دې باندې د اجرت اخستلو شرعا څه حکم دي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب - په یو مریض باندې یا په مصیبت و هلی باندې د قرآن کریم څه
سورت یا آیت لوستل یا تعویذ ورله لیکل او ورکول او په دې باندې اجرت اخستل روا دی
په صحیح بخاری کښي دی ان احق ما اخذتم علیه اجرا کتاب الله (صحیح بخاری ص ۳۰ ج ۲)

قال الامام النووي رحمته الله: (قوله غلوا منهم و اضربوا اليهم معكم) هذا تصريح بمواز اغل الاجرة
على الرقية بالفاتحة و الذکور و انها حلال لا كراهية فيها و كذا الاجرة على تعليم القرآن و هذا مذهب الشافعي و
مالك و احمد و اصح و اني ثور و اخرين من السلف و من بعدهم و منعها ابو حنيفة في تعليم القرآن و اجازها في
الرقية (شرح النووي على صحيح مسلم ص ۳۰ ج ۲)

البته په غرض د دم کولو په اجتماعي قرآن خواني کښي لاندې ورکړي شوې محظورات دي

۱ - دا اجازه فاسده ده، ځکه چې په عامه توگه اجرت مجهول وي

۲ - د دې نه دا عقیده جوړېږي چې د گناهونو د پرېښودلو ضرورت نشته دي، يعنې ختم وکړه
بس کار به وشي

۳ - د لوستو گناهونو په کولو باندې زړه ورکښي

۴ - د دم کولو دا مخصوصه طریقه د سلفو نه ثابت نه ده. لیکن عوام دا د سنت نه ثابت نه گڼی. دې وجې نه دا بدعت دي.

۵ - اجاره په ټول قرآن باندې وی. او اکثر او اغلب خبره دا ده چې ټول قرآن مجید نه لوستلې کیږي.

۶ - په قرآن خوانۍ کښې داسې خلق هم وی چې هغوی ته په صحیح توګه قرآن لوستل نه ورځی. د هغوی د غلط تلاوت کولو د وجې نه دا تلاوت په ځانې د دې چې د ثواب سبب جوړ شی هغه بالعکس د عذاب سبب جوړیږي.

۷ - عموماً قرآن خوانی چې په کومو کورونو کښې کیږي، په هغې کښې دساه لرونکو عکسونه او نور د معصیت آلات موجود وی. په داسې ځایونو کښې د قرآن بې عزتی کیدل واضحه خبره ده. د دې اووه سپیره سببونه په رومي درې سببونه په تعویذ کولو کښې او په انفرادی توګه د یو سورت یا د یو آیت په لوستلو کښې هم شته دي. ولله سبحانه وتعالی اعلم. ۲۲ محرم ۱۳۹۳ هجري

په وعظ باندې اجرت اخستل

سوال - آیا واعظ لره په وعظ باندې اجرت اخستل روا دی او که نه؟ د اجرت په ټاکلو او نه ټاکلو کښې څه فرق شته دي او که نه؟ بیا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : که چیرې د یو وعظ کولو د پاره څوک نوکر ساتلې شوې وی یا چا خپل ځان هم د دې کار دپاره فارغ کړې وی چې څوک هم وغواړي چې وعظ کولو د پاره ټې بوتلې شی نو په دې صورت کښې په وعظ باندې اجرت اخستل روا دی. او که چیرې چرته په یو خاص موقع باندې یو عالم نه د وعظ کولو دپاره درخواست وکړې شي نو بیا په داسې وعظ باندې اجرت اخستل ناروا دی. ولله سبحانه وتعالی اعلم ۹ شعبان ۱۳۹۹ هجري

د نوکرۍ (ماموریت) په وخت کښې خپل شخصي کار کول

سوال - زید یو حکومتي مامور دي. د نوکرۍ وخت ټې سحر د اتو بجو نه شروع کیږي. که چیرې هغه لس بجې لاړ شي او یا چې د هغه په ذمه کوم کار دي هغه وکړي او بیا خپل شخصي کار یعنی کتابونه کتل، هسپتال ته تلل یا یو ملګري ته ملاقات ته تلل وی نو آیا دا به روا وي او یا که کار نه وي بیا هم موجود پاتې کیدل او په چوکۍ باندې ناسته کول ضروري دي؟ بیا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : په دې ټاکلی شوی وخت کښې د فرض مونځ کولو نه علاوه بل هېڅ کار کول روا نه دی. ځینی حضراتو د سنتو مؤکدو هم اجازت ورکړې دي. نفلونه کول په اتفاق سره روا نه دي. البته په دفتر کښې داسې یو کار کولو اجازت شته دي چې په وخت د ضرورت

کښې هغه سړې پريښودلې شي او سرکاری کار کول په آسانۍ سره ممکن وي
 قال فی شرح التدویر: وليس للخاص ان يعمل لغيره ولو عمل نقص من اجرته بقلد ما عمل فتاوى الدوازل
 وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله وليس للخاص ان يعمل لغيره) بل ولا ان يصلي العائلة قال فی
 التتارخانية وفي الفتاوى الفضلى واذا استأجر رجلا يما يعمل كذا فعليه ان يعمل ذلك العمل الى تمام المدقو
 ال يشتغل بشيء اخر سوى المكتوبة وفي فتاوى سمرقند و قد قال بعض مشائخنا له ان يؤدي السنة ايضا
 واتفقوا انه لا يؤدي نفلا وعليه الفتوى (در المحتار ص ۲۸ ج ۴). والله سبحانه وتعالى اعلم

۱۸ ذی الحجه ۱۳۹۰ هجرى

په جاز (طیاره) کښې په کرایه باندي اخستې شوې ځانې بل ته ورکول

سوال - په بحری جاز (کشتی) کښې د غلې د نقلولو د پاره په کرایه باندي اخستې شوې ځانې
 په بل باندي په ګټه خرڅول روا دی او که ناروا؟ بینوا توجروا -
 الجواب باسم ملهم الصواب . دا روا نه دی .

قال فی الهدية: الاصل عندنا ان المستأجر يملك الاجارة فيما لا يتفاوت العاس فی الانتفاع به كذا فی
 المحيط. ومن استأجر شيئاً فان كان معقولا فانه لا يجوز له ان يؤاجرة قبل القبض وان كان غير معقول فأراد
 ان يؤاجرة قبل القبض فعندنا في حذيفة واني يوسف رحمهما الله تعالى يجوز وعند محمد رحمته الله لا يجوز كما فی البيع و
 قيل انه فی الاجارة لا يجوز بالاتفاق وفي البيع اختلاف هكذا فی شرح الطحاوی و اذا استأجر دارا وقبضها لم
 اجرها فانه يجوز ان أجرها بمثل ما استأجرها او اقل وان أجرها بأكثر مما استأجرها فهي جائزة ايضا الا انه ان
 كانت الاجرة العائنية من جلس الاجرة الاولى فان الزيادة لا تطيب له ويتصدق بها وان كانت من خلاف جلسها
 طابت له الزيادة ولو زاد فی الدار زيادة كما لو ودد فيها او حفر فيها بئرا او طعنا او اصلىح ابوابها او شيئا من
 حوائطها طابت له الزيادة (عالمگیریه ص ۴۲۵ ج ۴) ۲۶ ربيع الثاني ۱۳۹۱ هجرى

جهالت په موده او په عمل کښې مفسد د اجارې دي

سوال - زيد خپل ماشين د عمرو په زمكه كښې په دې شرط باندي ولگولو چې زيد به د عمرو
 د غنمو وغيره د فصل ميده كول مفت كوي او عمر به د دې په بدل كښې د خپلې زمكې كرايه ورته
 معاف كوي. وروستو په دواړو كښې اختلاف راغی. او زيد د خپل اقرار نه منكر شو او په عمرو
 باندي د غنمو د ميده كولو د اجرت دعوى كوي. اوس كه چيرې عمرو (مدعى عليه) گواهان
 وړاندي كړي نو آيا فيصله به د هغه په حق كښې وشي. او كه نه د عمرو دعوى به له سره غير

مسموع وی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: دا اجاره فاسده ده، لهدا زید ته به د هغه د دانو د میده کولو اجر مثل او عمر ته به د هغه د خائ اجر مثل ورکولې شی. والله سبحانه وتعالی اعلم.

۲۵ شوال ۱۳۹۱ هجری

په دکان وغیره باندې پټکې اخستل او ورکول ناروا دی

سوال - زید د عمرو نه یو کور په کرایه باندې واخستلو. په هغه وخت کښې د دې کرایه دیرش روپۍ وه، زید په دې کښې کاروبار شروع کړو، خو کاله پس د دغه خائ کرایه زیاته شوه، خلقو پرې تقریباً یونیم سلو پورې کرایه ورکوله، اتفاقاً د زید کاروبار ناکامه شو. او هغه یو بل سړی ته دا دکان په دیرش روپۍ په کرایه ورکړو، او ورته ئې اوونیل چې تۀ ددې دکان کرایه ددې مالک له ورکوه او قبضه به زۀ تاله هغه وخت درکوم چې تۀ ماله پنځه زره روپۍ راکړې، هغه سړی سمدستی پنځه زره روپۍ ورکړې، آیا دا پنځه زره روپۍ زید دپاره حلالې دی او که نه؟ او دا معامله په کوم عقد کښې داخله ده؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د قبضې عرض اخستل روا نه دی، په جانیینو باندې توبه کول او د دې پیسو واپس کول واجب دی. والله سبحانه وتعالی اعلم.

۳ صفر ۱۳۹۲ هجری

د کار کولو نه بغیر د اوور ټیم ((اضافه کاری)) پیسې اخستل روا نه دی

سوال - یوه سرکاری اداره ده چې د هغه مامور اوور ټیم ((اضافه کاری)) وغیره نه کوی، لیکن د حکومت له طرفه چې کوم افسران په دوی باندې نگران دی هغوی ورته د اضافه کاری پیسې له حکومت څخه اخلی، نو آیا شرعاً دا روا دی حال دا چې دا مامورین د غریبې طبقې سره تعلق لري. او د تنخوا په پیسو د هغوی خرچه نه پوره کیږي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرې په اوور ټیم ((اضافه کاری)) کښې د هغوی نه زیات کار واخستې شی او د هغوی د اصل مزدورۍ نه هغوی ته زیاتې پیسې ورکړې شی نو دا روا دی، او که اوور ټیم کښې ترې نه زیات کار وانه خستې شی او د اوور ټیم محض حیلې جوړه کړې شی او هغوی له په دې چل باندې پیسې ورکړې شی نو دا حلال نه دی. والله سبحانه وتعالی اعلم.

۲۹ صفر ۱۳۹۲ هجری

په تنخوا باندې د وړاندې نه سود اخستل

سوال - زید په سټیټ بینک آف پاکستان کښې مامور دي. سټیټ بینک خپلو مامورینو ته د

شېرېدېرش مياشتو د تنخوا په مقدار باندې د وړاندې نه يعنې ايدوانس پيسې په دې شرط باندې ورکوي، چې هغوی دې به دې باندې خپل کور جوړ کړي، دا څومره پيسې چې د کور د جوړولو د پاره ورکول کيږي دا به د دې مامور د تنخوا نه په پنځلس کاله کښې لږ، لږ اخستل کيږي، البته دا خبره ده چې په دې قرض باندې بانک د دوی نه هرو سلو روپو پيسې درې روپي اضافه اخلي، او يو خط يعنې سټامپ ليکلې کيږي، د کوم په بنياد چې دا زمکه او کور دواړه سټيټ بينک سره گانه «گرو» وي، او د سود او د قرض د ادا کولو په شرطونو باندې دستخطونه وکړي شي، آيا په شريعت کښې داسې کول روا دي؟ بېنوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په ذکر کړې شوې مسئله کښې درې څيزونه د غور او فکر کولو قابل دي

- ۱- آيا په مرهون کښې زياتوالي کول صحيح دي او که نه؟
- ۲- آيا د گانې قرض په قسطونو باندې ادا کول روا دي او که نه؟
- ۳- او هرو سلو روپو پيسې چې درې روپي په نوم د سود اخستلې کيږي آيا دا شرعا سود دي او که نه؟

تحقيق - ۱- په مرهون کښې زياتوالي کول صحيح دي.

قال العلامة المحصلي رحمته الله: والزيادة في الرهن تصح (ردالمحتار ص ۲۵۰ ج ۱)

۲- د رهن قرض په قسطونو کښې اخستل روا دي.

قال في التنبير وشرحه: ولا يكلف من قضي بعض ديته او ابر بعضه تسليم بعض رهنه حتى يقبض المقيية

من الدين (ردالمحتار ص ۲۵۰ ج ۱)

۳- هرو سلو روپو پيسې چې د سود په نوم باندې کومې درې روپي د تنخوا نه اخستلې کيږي، دا شرعا سود نه دي بلکه تنخوا ئې ورله په هرو سلو روپو پيسې د درې روپو د کموالي په حساب سره کمه کړه. د يو څيز د نوم په بدلولو سره د دغه څيز حقيقت نه بدليږي. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۸ ربيع الثاني ۱۳۸۶ هجري

د پورتنی سوال په شان يو بل سوال

سوال - د نوکړي په دوران کښې نوکر د حکومت نه څه پيسې د کور د اخستلو يا د جوړولو دپاره يا د موټر سانیکل د اخستلو د پاره قرض اخلي، بيا په دې باندې سود ورکول کيږي، نو ددې څه حکم دي؟ بېنوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په حقيقت کښې دا قرض نه دي بلکه د وړاندې نه خپله تنخوا اخستل دي (يعنې ايدوانس) او کوم چې په نوم د سود اخستلې شي نو د هغې مطابق تنخوا کميږي

لهذا دا سود نه دې د دې وجې نه روا دي. والله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۶ صفر ۱۳۹۹ هجري

د بيمې کمپنۍ د نوکر نه چې کومه کرایه ترلاسه کېږي هغه حرامه ده

سوال ۱- د زید په کور کېنې یو کرایه دار داسې پاتې کېږي چې هغه په یو بيمه کمپنۍ کېنې نوکر دي او د هغه د آمدن همدا ذریعه ده. څنگه چې معلومه ده چې د بيمې کمپنۍ آمدن ناروا دي او د دې کمپنۍ نوکرانو ته هم د دې آمدن نه تنخوا ورکولې کېږي. نو آیا زید د دغه کرایه دار نه چې کومه کرایه ترلاسه کوی هغه په خپل روزانه خرچه کېنې استعمالولې شی او که نه؟

۲- زید ته اول نه دا خبره معلومه نه وه چې دا کرایه دار په یوه بيمه کمپنۍ کېنې نوکر دي. په عدالت کېنې د مجسټريټ د سوال په جواب کېنې هغه او وئیل چې زه په بيمه کمپنۍ کېنې نوکر یم. اوس هغه د درې کالو کرایه په عدالت کېنې جمع کړې ده. هر کله چې زید دا پیسې د عدالت نه اخلي نو دا خبره یقیني نه ده چې دا پیسې به هم هغه پیسې وي کومې چې دې کرایه دار جمع کړې دي او که نه؟ ځکه چې په عدالت کېنې د خلقو پیسې یوځای پرتې وي او تغیر نه کوی. لهذا دا عین ممکن دی چې د زید تر اخستلو پورې به دغه پسي خلقو ویستې وي او تقسیم شوې به وي. او کومې پیسې چې به بیا زید ته د عدالت له خوا نه ورکول کېږي نو هغه پیسې به ددې بدل ضرور وي کومې چې کرایه دار جمع کړې دي لیکن هغه به نه وي، نو آیا دا پیسې زید د خپلو ضرورتونو د پاره استعمالولې شی او که نه؟

۳- که چیرې زید دا پیسې په خپلو روزانه ضرورتونو کېنې نه شی استعمالولې نو آیا همدا پیسې د همدې کور په سرکاری ټیکس (مالیه) یا په میونسپل دفتر کېنې ورکولې شی او که نه؟ بیا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا پیسې حرامې دي، د دې استعمالول په هیڅ یو صورت کېنې هم روا نه دی. په مسکینانو باندې ئې صدقه کول واجب دی. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۵ رمضان ۱۳۸۶ هجري

بیمه یا د بانک د پاره کور په کرایه باندې ورکول

سوال - د بنکاري او د انشورنس (یعنې بیمې) د کاروبار د پاره کور په کرایه باندې ورکول روا دی او که ناروا؟ که چیرې د کمپنۍ مشر دا شرط قبول کړي چې هغه به کرایه د حلال مال نه ورکوی نو آیا ده ته دا کور په کرایه باندې ورکول روا دی او که ناروا؟ بیا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د بیمې یا د بنکاري د پاره یو مسلمان ته کور په کرایه باندې ورکول مکروه تحریمی دی. البته کافر ته په کرایه باندې ورکول مکروه تنزیهی دی.

د دې مسئلې تفصيل او ددې سره متعلقه دلائل زما په رساله (القول المبرهن في كراهة بيع الرافق

والتلوزن) كښې شته دی

چې كرايه د حلال مال نه وركوي نو په دې شرط سره د دې اجارې د عقد په كراهت كښې څه فرو نڅراځي. البته په دې صورت كښې به د حرام خوړئ نه بېج شي. صرف د اجارې د عقد گناه به ورته كيږي. د كافر نه هم د سود او د پيښې د آمدن د پيسو نه كرايه اخستل حرام دی. ولله سبحانه و تعالی اعلم.

۲۲ جمادى الاولى ۱۳۹۷ هجرى

مقاطعه (اجاره) چه په جانيڼو كښې د يو په انتقال سره فسخه شي

سوال - حاجى نور محمد صاحب د شپږو كالو د پاره يوه زمكه په اجاره باندې اخستې وه. د اجارې د پيسو نيمې نې د خپل ځوئ محمد صديق نه اخستې وې. اوس هر كله چې د نور محمد انتقال شوې دې. او د اجارې د مودې دوه كاله پاتې دي. نو پوښتنه دا كول دي چې محمد صديق به ددې زمكې پيداوار په څه حساب سره اخلي؟ پيښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب كه چيرې حاجى نور محمد دا زمكه د خان د پاره په اجاره باندې اخستې وه. او د ځوئ نه نې دا نيمې پيسې قرض اخستې وې. نو د نور محمد په انتقال سره به دا اجاره فسخه شي. او ځوئ ته به نې دغه پيسې د نور محمد د تركې نه وركولې شي. او كه چيرې حاجى نور محمد د ځوئ نه دا پيسې په دې غرض سره اخستې وې چې دې نې د خان سره په مقاطعه كښې شريك كړي وو نو د ځوئ د حصې اجاره نې پاتې ده او د پلار د حصې اجاره نې فسخه شوه. لهذا نيم فصل به نې دا ځوئ اخلي. او نيم اجرت به ادا كوي. او باقى نيم پيداوار به نې د پلار په وارتانو كښې د هغوى د حصو په قدر سره تقسيميږي. او په هغوى باندې به د نيمې زمكې اجرت وركول لازم وي

قال فى التدوير و شرحه: و تفسخ ايضا موت احد مستأجرين او موجرين فى حصته اى حصة الميثلو عقدها لنفسه فقط و بقيت فى حصة المحي.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله و بقيت فى حصة المحي) ولا يهتد الشيوخ لانه طارء كما تقدم فى

محلہ (ردالمحتار ص ۷۴)

وقال فى الهندية: رجلان استأجرا من رجل ارضا ثم مات احد المستأجرين لا تبطل الاجارة فى حق المحي و تمتل على حالها ولا تفسخ الا من عذروا اما الربيع الحاصل على نصف الارض فهو للمستأجر وعليه نصيبه من الاجرة والربيع الحاصل على النصف الاخر فلورثة المستأجر وعليهم تسليم الاجرة من التركة (عالم كبرى ص

۳ جمادی الاولی ۱۳۸۶ هجری

ص ۴۷) والله سبحانه وتعالى اعلم.

د غلا شوی مال دا راویستلو دپاره د وظیفې ورکولو اجرت

سوال - زید نه غلا وشوه. زید بکر ته اووئیل چې ما نه غلا شوې ده. بکر ورته اووئیل، چې زه به په وظیفې سره ستا غلا شوې پیسې راوباسم، لیکن په دې شرط چې د دغه مال څلورمه حصه به ماته راکوې. که چیرې کومې پیسې راووتلې او دا د اصل مال نه کمې وې نو چې څومره راوونې دی په دې کښې به څلورمه حصه زما وی، بله دا چې که ددې په راویستلو باندې کومه د بونس وغیره خرچه راغله نو هغه به هم د اصل مال نه اخستې شی او چې څومره باقی پاتې شی نو د هغې څلورمه حصه به زما وی. د پیسو راویستلو دپاره چې څومره وخت ټاکلې شوې وو هم په دغومره وخت کښې یو غل هغه ټول واپس کړو، پوښتنه دا ده چې آیا څومره مال ترلاسه شو نو بکر به د دې څلورمې حصې مستحق وی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب . دا اجاره د لاندینو وجوهو له کبله فاسده ده

۱ - معقود علیه غیر مقدور التسليم.

۲ - اشتراط الاجرة من العبل.

۳ - كون الاجرة في حيز الخطر.

په فاسده اجاره کېږي د اجر مسمی او د اجر مثل نه اقل ورکول واجب وی. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۰ ذی القعدة ۱۳۸۶ هجری

د مبيعې د ځای په ښودلو باندې کمیشن

سوال - زید بکر ته اووئیل چې ما سره خو پیسې نشته، که چیرې ته څاروی اخستل غواړې نو زه به درته ځای وښایم او یا که دې خوښه وی نو زه به درسره لار شم او ځای به درته وښایم چې فلانی سړی سره دې. لیکن ستا نه به زه د یو څاروی په سر پنځه روپۍ کمیشن اخلم، آیا د زید په ذکر کړې شوې طریقې باندې کمیشن اخستل روا دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب . که چیرې دغه ځای معین شوې نه وی او زید ورسره په خپله لار شی او ځای ورته وښانی نو اجر مثل ئې لازمیږي. او که چیرې ځای معین وی نو بیا پرې ټاکلې شوې اجرت لازمیږي، او که چیرې پخپله ورسره لار نه شي نو د اجرت مستحق به نه وی.

قال في التنوير وشرحه: ان دلي على كذا فله كذا فله فله اجر مثله ان مشى لاجله

وقال ابن عابد بن مؤلفه: (قوله ان دلي الخ) عبارة الاشياء ان دللتني وفي البازية والولو الحية رجل ضله له

شيء فقال من دلتى على كذا فله كذا فهو على وجهين ان قال ذلك على سبيل العموم بان قال من دلتى فلا جارة باطلة لان الدلالة والاشارة ليست بعمل يستحق به الاجر وان قال على سبيل الخصوص بان قال لرجل بعينه ان دلتى على كذا فلك كذا ان مشى له فله فله اجر المثل للمشى لاجله لان ذلك عمل يستحق بعقد الاجارة الا ان غير مقدر بقدر فيجب اجر المثل وان دله بغير مشى فهو الاول سواء قال في السير الكبير قال امير السرية من دلتا على موضع كذا فله كذا يصحح ويتعين الاجر بالدلالة فيجب الاجر اهـ

قال في التنوير وشرحه: من دلتى على كذا فله كذا فهو باطل ولا اجر لمن دله الا اذا عين الموضع وقال العلامة ابن عابد بن محمد رحمته الله: (الا اذا عين الموضع) قال في الاشباه بعد كلام السير الكبير وظاهره وجوب المسمى والظاهر وجوب اجر المثل اذا عقد اجارة هنا وهذا مختص بمسألة الدلالة على العموم فكونه بين الموضع اهـ يعنى انه في الدلالة على العموم تبطل الا اذا عين الموضع فهي مخصصة اخذنا من كلام السير لان قول الامير على موضع كذا فيه تعيينه بخلاف من ضل له شيء فقال من دلتى على كذا اى على تلك الضالة فلا تصح لعدم تعيين الموضع الا اذا عرفه باسمه ولم يعرفه بعينه فقال من دلتى على دابتي في موضع كذا فهو كمسألة الامير.

وقال في التنوير وشرحه: وفي الاختيار من دلتا على كذا جاز لان الاجر يتعين بدلالته وقال العلامة ابن عابد بن محمد رحمته الله: (قوله من دلتا الخ) هذه مسألة السير الكبير وقد علمت ان يجب فيه المسمى لتعين الموضع والقابل للعقد بالحضور وان كان لفظ من عاما وقوله لان الاجر يتعين اى يلزم ويجب (ردالمحتار ص ٢٠٠ ج ١) والله سبحانه وتعالى اعلم. ٩ رجب ١٣٨٧ هجرى

د خاروود خروولو به اجرت كنبى نيم خاروي وركول

سوال - زيد بكر له بوه غوا به ساتته وركره او ورته نې او وئيل چى دا ساته او خوراك پرې كوه. هر كله چى د دې غوا بېچې پيداشى نو دا بېچې به نې ستاوى او غوا به زماوى. مونږ دې ته په نېمه ويو. آيا دا روا دى او كه نه؟ كه چيرې روانه وي نو د عدم جواز وجه څه ده؟ بينوا تو جروا الجواب باسم ملهم الصواب دا اجازه فاسده ده. ځكه چې په دې كه اجرت او موده دواړه مجهول دي. خرونكى ته به اجر مثل وركولې كيږي. او بېچې به نې د مالک دى

قال في التنوير وشرحه: فكل ما افسد المبيع مما امر بفسدها كجهالة مأجور واجرة او مدة او عمل وكسر طعام عبود علف حادة ومرة الدار الخ (ردالمحتار ص ٢٠٠ ج ١)

وقال الامام المرحوم في رحمته الله: بخلاف قطع الغنم والدجاج وحوادق معامله بنصف الزوائد لانه لا اثر هناك للعمل في تحصيلها فلم يتحقق شركه. (هداية ص ۳۵ ج ۲)

وقال في الهندية: ولا يجوز اجاره الشجر على ان الثمر للمستاجر وكذلك لو استاجر بقرة او شاة ليكون اللبن او الولد له كذلك في محيط السرخسي (عالمگیریه ج ۳ ص ۲۳) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۷ جمادی الآخرة ۱۳۸۷ هجرى

د مندر د هندوانو د عبادت خانې د تعمير اجرت اخستل روا دی

سوال - مسلمان کاريگر دپاره د کافرانو د مندر د سمولو يا له سره د جوړولو اجرت اخستل روا دی او که نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د مندر د سر نه تعمير کول يا د هغې په سمولو باندې اجرت اخستل روا دی ليکن د کراهيت نه خالی نه دی
قال الحصکلی رحمته الله: جاز تعمير کنيسة.

وقال ابن عابدين رحمته الله: (قوله و جاز تعمير كنيسة) قال في الخالية ولو اجر نفسه ليعمل في الكنيسة و يعمرها لا يأس به لانه لا معصية في عين العمل (زدالمحتار ص ۳۳ ج ۵) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۹ رجب ۱۳۸۷ هجرى

په ريل گاډی کښې بغير د کرایه ورکولو نه سامان وړل

سوال - په ريل گاډی کښې چې قانوناً کوم د وزن وړولو حد ټاکلې شوې دې د هغې نه زيات وړل بې د کرایې ورکولو نه، يا په ريل گاډی کښې يو بل سپاره ملگری ته دا سامان سپارل دې د پاره چې د خرج نه هم بچ شي، او د ريلوې د پنجې نه هم خلاص شی، داسې کول شرعاً څنگه دی؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب زيت سامان وړل روا نه دی، البته که د سوريډلو نه وړاندې ئې خپل ټول سامان بل ته وسپارلو نو روا دی. - والله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۷ ذی قعدة ۱۳۸۷ هجرى

د عيجن خيز په اخستلو باندې به د دلالي اجرت قا نه نه شی درکولې

سوال - زيد د بکر نه يو رکشه واخستله. دلال د هغوی ترمينځه بيعه وکړه. او ۵۰ روپۍ د دلالي ټاکلې شوې وې. اوس د رکشې د اخستلو نه پس د دې بوه پُرزه دهغه قيمت نه کمه وخته کوم قيمت چې مالک د رکشې دلال ته ښودلې وو. زيد ته ددې پُرزې د وجې نه د دور سوو روپو

نقصان و رسیدلو، نو آیا اوس دې دلال ته د دلالۍ ۵۰ روپۍ ورکول ضروری دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دلال د اجرت په هغه وخت کښې مستحق وی، کله چې هغه معقود علیه صحیح سالم سره د شرطونو او د قیوداتو واخلی او اخستونکي ته ائې و سپاری، د دې وجې نه د سوال په دې صورت کښې دلال د اجرت مستحق نه دې، بلکه اخستونکې د عیب د ضرر له کبله دا رکشه د دلال په ذریعه واپس کولې شی، لیکن په دې شرط چې په دې رکشه کښې د اخستونکي سره بل څه عیب نه وی پیدا شوې، که چیرې څه بل زیاتې عیب په کښې پیدا شوې وی نو د مبیعې درد کولو په ځای په بائع رجوع بالنقصان کولې شی. والله سبحانه و تعالی اعلم.

۲۹ محرم ۱۳۸۸ هجری

په کرایه باندې اخستونکي د دوو ورځو نه پس کور پرېښودلو

سوال - زید یو کور د میاشتې په دیرش روپۍ په کرایه باندې ونيولو، او لس روپۍ ئې ورته په کښې پیشکې ورکړې، او دوه ورځې ئې په دې کور کښې قیام وکړو او لاړو، نو آیا د کور مالک له به د دغه دوو ورځو په عوض کښې دغه لس روپۍ اخستل روا وی او که نه د دوو ورځو په مقدار کرایه ترې نه اخستل او باقی رقم ورته ورکول ضروری دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرې دا سړې د یو داسې عذر له کبله ځی چې هغه عذر شرعا معتبر وی، نو د دوو ورځو نه پس به عقد د اجارې فسخ کولې شی، او که د کور مالک وغواړی نو د دوو ورځو کرایه ترې نه اخستې شی، او که بې څه معتبر عذر نه روان وی، نو دا بیا څنگه چې معلومه ده چې دا عقد د میاشتې وی، نو ددې وجې نه د ټولې میاشتې کرایه ادا کول د کرایه دار په ذمه دی، په دې صورت کښې که دا سړې دا کور په خپله قبضه کښې ساتل غواړی نو ساتلې یې شی. والله سبحانه و تعالی اعلم.

۷ ربیع الاول ۱۳۸۸ هجری

د داسې نوکري حکم چې په هغې کښې رشوت ورکول ضرور وی

سوال - یو سړې په یو داسې کمپنۍ کښې کار کوی چې هغه کمپنۍ د درآمداو او برآمداو کاروبار کوی، د کمپنۍ دا نوکر د کاروبار په حقله په مختلفو ځایونو کښې په رشوت ورکولو باندې مجبوره وی، آیا داسې نوکري کول روا دی او که نه؟ او د داسې سړې په کور کښې د روټن خوړولو څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب رشوت اخستل او ورکول دواړه حرام دی، په دې نوکر باندې فرض دی، چې دا نوکري دې پرېږدی او بله څه ذریعه د معاش دې ځان له وگوري، البته د هغه په کور کښې روټن خوړل روا دی

د رشوت د روا او دناروا صورتونو تفصیل به وروسته راشی . والله سبحانه وتعالى اعلم .

۱۹ شوال ۱۳۸۸ هجری

د وکالت اجرت

سوال - کومو خلقو چې د وکالت پيشه اختيار کړې ده آيا د هغوی آمدن حلال دې او که نه دې؟ هر کله چې دا خبره په کښې ناممکنه وي چې دوی دې صرف د رېستیني مقدماتو وکالت کوي. آيا د دوی د کورونو نه خوراک څښاک کول روا دی او که؟ حال دا چې د دوی بله څه ذریعه د آمدن نه وي او یا که وي هم خو هغه ذریعه د آمدن نه وي مغلوبه وي او دا پرې غالبه وي. - بیا توجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب : د ظالم سره تعاون کول حرام دی، د دې وجې نه د دغه سړي آمدن هم

حرام دې . والله سبحانه وتعالى اعلم . ۲ ذی قعدة ۱۳۸۸ هجری

د غنمو د ریبلو په اجرت کښې غنم ورکول

سوال - نن صبا خلق په عامه توگه د غنمو او د شولو په ریبلو باندې د غنمو او د شولو گيډئ په اجرت کښې ورکوي، دا مرض په کلو کښې زیات دې، مزدوران پیسې بالکل نه اخلي، د زمکو مالکان په دې حقله مجبوره دي، او دې مرض تقریباً د عموم بلوی صورت اختیار کړې دې، حال دا دې چې د فقهي مسئلې ته وکتلې شي نو په هغې کښې داسې دی چې په کوم یو څیز باندې عمل وشي نو هم هغه څیز په اجرت کښې ورکول روا نه دی، اوس مونږ ته د دې مسئلې څه حل وښايي. چې مسلمانان پرې د گناه نه بچ شي. - بیا توجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب : دا صورت ناروا دې ځکه چې د عمل نه اجرت ورکول روا نه دی. بله

دا چې د گيډيو په مقدار کښې کمې او زیاتې وي، د دې وجې نه دا مجهول اجر دي د جواز صورت نه دی چې په کوم یو پړي کښې دا گيډي تړلې شي نو د هغې پړي اوږدوالي دې معین کړې شي. او دا دې ورسره هم وټاکلې شي چې د مزدور د ریبلی شوی فصل نه به ورته مزدوی ورکول شرط نه وي، بلکه د فلاني خاص قسمه غنمو دومره لویه گيډي به ورته په اجرت کښې ورکولې شي، او د مالک به خوښه وي چې د هر ځای نه یې ورته ورکوي. والله سبحانه وتعالى اعلم .

۱۰ صفر ۱۳۸۹ هجری

د روټي پخولو په اجرت کښې روټي ورکول

سوال - په پنجاښ کښې دا رواج دې، چې هر کله بت (داشت، والا له څه دانې د پخولو د پارو ورکړې شي نو هغه ددې پخو دانو نه څه دانې د خپل اجرت په توگه واخلي. بله دا چې په تنور

باندې زوتن پخولې شى نو د پيسو د اخستو په ځانې هغه يوه نيمه پيره چې خام اوږه وي هغه په اجرت كېنې واخلي، نو آيا دا صورت روا دې؟ كه چيرې روا نه وي نو ددې گناه نه په څه طريقه ځان وستلې شى؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دا معمله روا ده. په ظاهره په دې كېنې دوه اشكاله دي

۱. اجرت د عمل نه دې

۲. اجرت مجهول دې

د وړومبى اشكال جواب دا دې چه د خامو دانو په اخستلو او د وورو په اخستلو كېنې خو اجرت د عمل نه نه دې. البته دا خبره ده چې د روتن او د پخو دانو په اخستلو كېنې بيا اجرت د عمل نه دى. ليكن دا شرط په كېنې نشته دې چې اجرت به د همدې عمل نه وي. كه ددې په ځى نورې څه دانې يا ووزه وركړې شى نو بيا په كېنې هم څه اعتراض نه كوى. اجرت من العمل په هغه وخت كېنې نروا دې كله چې دا مشروط وي. دلته څه مشروط نه دې نو روا دې.

د دويم اشكال جواب دا دې چې هر كله په اجرت كېنې جهالت مفضية الى النزاع نه وي نو بيا دا مفسد د اجارې نه دې. ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۳۰ محرمه ۱۳۹۸ هجرى

هر كله چې كرايه دار د كور سمون وكړو نو د دې خرجه به په چا باندې وي؟

سوال - زيد ديو عمارت مالك دى، د دې عمارت په غولى صحن كېنې څه ځائ وزگار اوځالى وو. يو سړى زیدته ووتل چې دې كېنې يوه كوته جوړه كړه او ما ته ئې په كرايه باندې راكړه. زيد ورله په كېنې كوته جوړه كړه او ورله ئې وركړه. ليكن ددې كوتې چت څادرى وو. د دې وجې نه كرايه دار ترې نه اجازت واخستلو او د خپلې خوښې چت ئې پرې جوړ كړو. اوس دا پوښتنه كون دى. چې آيا په مالك د كور باندې شرعاً دا لازم دى چې كوم څه دې كرايه دار په دې كوته باندې خرچ كړې دى هغه دې دې كرايه دار ته وركړى. حل دا چې مالك د كور هم هغه كرايه اخلى كومه به ئې چې په اول كېنې اخستله. بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب كه چيرې مالك د كور ورته دا ونيلې وي چې زما له اړخه ئې سمون وكړه نو د سمون خرجه په مالك باندې لازمه ده او كه داسې ئې ورته نه وي ونيلې نو بيا پرې لازمه نه ده. په دې صورت كېنې چې بيا كرايه دار كوم څيزونه په تعمير كېنې لگولې دي. هغه ددې مالك دى. كه د هغه خوښه شى نو دا څيزونه د تعمير نه ويستلې شى. ولله سبحانه وتعالى اعلم

۲۰ ربيع الاول ۱۳۹۳ هجرى

د کور په تعمیر کښې د اضافه کاری د وجې نه په کرایه کښې زیاتوالي کول

سوال - که چیرې دکور په مالک باندې په پورتنی صورت کښې د سمون خرچ واجب وی او هغه ئې ورته ادا هم کړی نو آیا د کور مالک په کرایه کښې اضافه کولې شی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : که چیرې د کرایې موده معینه وی، نو په دې کښې بیا اضافه کول روا نه دی، او که موده ئې معینه نه وی لکه څنگه چې عام دستور او رواج دې نو بیا دکومې میاشتې د ابتداء نه یی چه خوبښه وی په کرایه کښې اضافه کولې شی، که د کرایه دار خوبښه وی نو دا اضافه دې قبوله کړی او که خوبښه ئې نه وی نو کور دې پرېږدی. ولله سبحانه وتعالی اعلم.

۲۰ ربيع الاول ۱۳۹۳ هجری

په کرایه باندې د ورکړې شوی خنار خوراک به په مالک باندې وی

سوال - زید خپله تانگه سره د آس نه په دې شرط بکر له ورکړه چې ما له به روزانه پنځلس روپۍ راکوې، او باقی ته اخله، د آس خوراک وغیره به د زید په ذمه وی، دویم صورت ئې دا دې، چې که د آس د خوراک وغیره خرچه بکر په غاړه اخلی نو بیا به زید له صرف پنځه روپۍ ورکولې کیږی، نو آیا د اجارې دا دواړه صورتونه روا دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : د اجارې رومبې صورت صحیح دې او دویم صورت روا نه دې. د اجاره فاسده ده، ځکه چې په اجرت باندې د ورکړې کیدونکی اجرت شرعاً د مالک په ذمه دې.

قال في التوضيح و شرحه: (تفسد الاجارة بالشروط المخالفة لمقتضى العقد و كل ما افسد البيع مما مر (ففسدها) كجهالة ما جروا و اجرة او مدة او عمل و كشرط طعام عبد و علف دابة و مرمة الدار او مغارمها و عشر اوخراج او مونة اشباه

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله و كشرط طعام عبد و علف دابة) في الظاهر استأجر عبداً او دابة على أن يكون علفها من المستأجر ذكر في الكتاب انه لا يجوز (رد المحتار ص ۳۳ ج ۱) ولله سبحانه وتعالی اعلم.

۸ ذی قعدة ۱۳۹۳ هجری

په اجاره کښې د وخت یا د کار تعیین ضروری دي

سوال - د شیرینی په دکانونو باندې چې کوم مزدوران کار کوی، د هغوی دکان ته د راتلو وخت خو معین وی، لیکن د رخصتۍ کولو وخت ئې معین نه وی، کار کله زیات وی او کله کم، او دا په کښې ټاکلې شوې وی چې کله کار ختم شی نو رخصتۍ به وی آیا دا اجاره روا ده او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په کار او وخت دواړو کښې د یو څیز تعیین ضروری دی او که نه نو اجاره به فاسده شی. ولله سمانه و تعالی اعلم. ۲۴ ربیع الثانی ۱۳۹۵ هجری

د ځناور د جوتی (یعنی د مذکر ځناور په مونث باندې د سوړولو)

د پاره د نسل کولو اجرت حرام دي

سوال - د جوتی کولو اجرت اخستل او ورکول روا دی او که نه؟ او د دې حرام فعل له کبله په مونث ځناور او د دې د نسل په غوښه او په پیو وغیره باندې څه اثر پیروځی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د دې فعل اجرت اخستل او ورکول حرام دی، د دې د وجې نه غوښه او پیو باندې څه اثر نه غورزیږی. دواړه پاک دی او حلال دی. ولله سمانه و تعالی اعلم.

۳ جمادی الآخرة ۱۳۹۵ هجری

د نرخ د زیاتیدو له کبله د دکان په کرایه کښې زیاتوالې

سوال ۱- زید یو دکان په کرایه باندې اخستې وو، او د لسو کالو نه د دې دکان کرایه دار دې، اوس دې دکان سره نژدې د ټولو دکانونو کرایې زیاتې شوې، لیکن زید نه خو زیاته کرایه ورکوی او نه دکان پریږدی. د دې په حقله څه حکم دي؟

۲- کومو کرایه دارو چې د کلونو راسې په داسې دکانونو باندې قبضه اچولې ده، او کرایه د زړې زمانې راسې لږه ادا کوی، نو د دوی څه حکم دي. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : ۱- که دا جاري موده ئې مقرر وه نو د دې نه وړاندې پرې دکان خالی کول او یا ترې نه د زیاتې کرایه مطالبه کول روا نه دی، د مودې پوره کیدلو نه پس د زیاتې کرایه مطالبه کولې شی

که چیرې موده په کښې ټاکلې شوې نه وه، نو د هرې میاشتې په شروع کښې ترې نه د دکان د خالی کولو یا د کرایې د زیاتولو مطالبه کولې شی. په دې صورت کښې که چیرې کرایه دار نور اوسیدل غواړی نو په هغه باندې د مالک مطلوبه کرایه ادا کول واجب دی.

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: وان طال به باجر المحروسكن بعدة ينفى لزوم ذلك الاجر الذي طال به كما سيظهر في المتفرقات عن الاشياء. (رد المحتار ص ۵۰ ج ۴)

۲ کرایه دارو چې څومره موده په دې دکانونو ناجائزه قبضه کړې ده، نو د دومره کلونو اجر مثل په دوی باندې لازم دي

قال في شرح التنوير: وفي الحائمية استأجر داراً او حماماً او أرضاً شهر الفسكن شهرين هل يلزمه اجر العاقان

معدلا للاستقلال والا لا به يفتي وكذا الوقف ومال اليتيم (رد المحتار ص ۵ ج ۱) ولله سبحانه وتعالى اعلم

۸ جمادی الآخره ۱۳۹۵ هجري

يو ټيکه دار څه پيسې واخستې او وروستو شو

سوال - دوه ټيکه دارانو يو ځای کار شروع کړې وو، بيا په دوی کښې يو وروستو شو، او ددې په بدله کښې ئې د دغه بل ملگری نه پيسې واخستې، اوس آیا دا په رشوت کښې داخلې دی او روا دی که ناروا دی؟ پينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دا روا دی، د دې مثال داسې دې لکه چې دغه ټيکه دار وروستو شو او د خپلې حصې کار ئې په لږ اجرت باندې ورکړو. ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۹ رجب ۱۳۹۵ هجري

د سينما نوکری کول

سوال - په سينما کښې د نوکړئ کولو تنخوا حلاله ده او که حرامه؟ پينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دا تنخوا حرامه ده او ددې دوه وجې دي:

۱- که چيرې د ده په ذمه څه ناروا کار وی نو د هغې گناه ده او که ناروا کار د ده په ذمه نه وي نو تعاون علی الاثم خو په هر صورت کښې دې

۲- دا تنخوا ورته د حرام آمدن نه ورکول کيږي. ولله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۰ شعبان ۱۳۹۵ هجري

د ناروا کار پنشن (تقاعدې)

سوال - يو سړی چې ناروا نوکری ئې کوله، د هغې پنشن ورکول کيږي، آیا ددې پنشن نه د ده یا د بل چا انتفاع روا ده؟ پينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب داسې پنشن روا دې، خو په دې شرط چې د پنشن ورکوونکې آمدن حلال وي، او که داسې نه وي نو د اصل تنخوا په شان به دده پنشن هم حرام وي، لکه د بانک پنشن شو. چې تنخوا او پنشن ئې دواړه د سود د پیسو نه ورکول کيږي. ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۷ ربيع الاول ۱۳۹۶ هجري

د ټی وی (تلویزیون) جوړول روا نه دی

سوال - د راډیو او تلویزیون جوړول او ددې پُرزی لگول، او دا صحیح کول، او دا سمول، زده کول او بیا دا د حرفې په توگه اختیارول څنگه دی؟ په دې ذریعه چې کوم آمدن کيږي هغه به حلال وي او که حرام؟ پينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : د تلویزیون جوړول خو په هر حال کښې ناروا دی، ځکه چې دا تعاون علی المصمیم دې، د دې آمدن حرام دې، البته د رادیو په حقله دا تفصیل دې چې که ددې د مالک په حقله درته دا معلوم وی چې هغه به د دې په ذریعه لوبې او سندري وغيره نه آوری نو بیا ددې جوړول روا دی او که داسې نه وی نو بیا ناروا دی.

د دې تفصیل په رساله (القول المبرهن فی کراهة بیع الرادیو والتلویزن) کښې شته دې. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۸ ذوال ۱۳۹۶ هجری

د کتابت نقل په اجرت باندې ورکول

سوال:- یو سړی یو کتاب تالیف یا تصنیف کړو، په خپل خرچ باندې ئې د دې کتابت وکړو، او په خپله ئې دا چاپ کړو، اوس د کتابونو یو تاجر دا په خپله خرچه باندې په دویم ځل چاپ کول غواړي. مؤلف هغه له په دې شرط باندې د دې نقل ورکوی چې دغه تاجر به دې مؤلف له سل یا دوه سوه نسخې په اصل قیمت باندې ورکوي، او د مؤلف د تالیفاتو په حقله به څه مشهورتیا هم د کتاب په آخره کښې یا په یو بل مقام باندې چاپ کوي، آیا د دې قسمه شرطونه لگول او په دویم ځل د کتاب د چاپ کولو اجازت ورکول شرعاً روا دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : د کتابت د نقل مالک مؤلف دې او د دې دا اجازه عامه معروفة شوې هم ده، لهذا چې تاجر له ددې اجازت ورکوي نو ددې په عوض کښې ترې نه د کتاب څه نسخې وغیره اخستې شي، لیکن د مشهورتیا د پاره د اشتهار شرط لگول ئې روا نه دی. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۸ محرم ۱۳۹۷ هجری

په اجرت کښې د تاخیر له کبله زیاتوالې روا نه دي

سوال:- د یو ایجنټ (نماینده) سره زما معامله وټاکلې شوه، چې دوه نیم زره روپۍ به رانه د ټکټ او د نورو کارونو په عوض کښې اخلی، د معاملې د ټاکلو نه وروستو بیا ماهغه له پنځه سوه روپۍ نقدې ورکړې، او ورسره مې دا وعده وکړه چې د دوو زرو روپو په عوض به درله چې سعودي عرب ته لاړ شم نو په دوو میاشتو کښې به درله اته سوه سعودي ریاله راوولیم، لیکن د ځینې مجبوریتونو له کبله ما په دوو میاشتو کښې دغه قرض ادا نه کړې شو، لیکن وروسته مې ورته بیا د دوو میاشتو نه پس اته سوه ریاله ورکړل، اوس دغه ایجنټ په تاخیر کولو باندې سل ریاله نور غواړي، آیا شرعاً دا سل ریاله زیاتې ورکول ضروري دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب که د قرض د ادا کولو د استطاعت باوجود نه وعده خلافی کړې وی، نو د دې گناه به ورته وی لیکن ایجنټ د زیاتو پیسو د مطالبې کولو حق دار نه دې. بله دا چې دا معامله په پاکستانی پیسو کېنې شوې ده نو ددې نه پس په سعودی ریال سره د دې مبادله کول بیع الکالی بالکالی کیدلو له کبله ناروا دی، د دې وجې نه ستاسو په ذمه صرف پاکستانی دوه زره روپۍ ادا کول و چې دې ولله سبحانه وتعالی اعلم. ۱۶ ربیع الثانی ۱۳۹۷ هجری

له مودې نه وړاندې د نوکرۍ په پریښودلو باندې مالی جرمانه

سوال - یوه کمپنۍ خپلو نوکرانو ته د مقرري تنخوا نه علاوه څه نورې پیسې هم ورکوي. په دې شرط باندې چې پنځه کاله به دلته نوکرۍ کوي، که دا نوکر د پنځو کالو پوره کیدلو نه وړاندې لاړو نو د پنځو کالو پیسې به د ټاکلې شوی مقدار په حساب سره ورکوي، که چیرې کمپنۍ وه ویستلو نو د پنځو کالو پیسې به پوره ورکوي. برابره خبره ده که یو کال پس نه وي ویستول او که وروستو څو پوره پیسې به کمپنۍ ورکوي، آیا ددې قسم نوکرۍ کول روا دی او که نه؟ او کمپنۍ ته د نوکر نه پیسې اخستل او نوکر له د کمپنۍ نه پیسې اخستل روا دی او که نه؟ بینوا توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب . دا زیاتې پیسې هم په تنخوا کېنې شاملې دي، او د میعاد نه وړاندې د پریښودلو په صورت کېنې د دې د واپس کولو شرط لگول مفسد د اجارې دي. لانه مخالف لمقتضى العقد وفيه نفع لاحد المتعاقدين لهذا په جانیانو باندې د دې نه توبه کول او د دې عقد فسخ کول فرض دی، نوکر چې څومره موده کار کړې دې نو هغه ته به د دومره مودې اجر مثل ورکول کیږي، او دا اجر مثل به د ټاکلې شوې تنخوا او ورسره چې کوم زیاتوالې دې د هغې نه زیاتې نه وي. ولله سبحانه وتعالی اعلم. ۲۲ شعبان ۱۳۹۷ هجری

بې د ټاکلو نه اجاره نه شی منعقد کیدلې

سوال - زید خپل پلار سره د اوو کالو راسې تجارت کولو، زید بالغ دې او نور وروڼه نه دي علاوه د یو نه نابالغه دی، زید د خپل تجارت په وخت کېنې خپله مزدوری ایستې ده، ځکه چې د سامان اخستل او حساب کتاب کول ټول د هغه په ذمه وو، پلار به نه شي صرف په دکان باندې ناست وو، زید واده کړې دې او بچۍ نه هم دي، او نور وروڼه نه شي ناواده دي، د زید او د هغه د ښځې خوراک او خرجه د هغه د پلار سره شریکه وه، ددې اوو کالو مزدوری زید اته زره روپۍ اخستې ده یعنې د هرې میاشتې په سر نه ترې نه سل روپۍ مزدوری اخستې ده، او دا کاروبار د کپړې دې دکان ښه نېناسته چلېږي، آیا د زید د پاره دا اجرت اخستل روا دی؟ د ترکیې په تقسیم په صورت

کسې به زید د پلار په ملکیت کښې د نورو ورونو سره برابر شریک وی او که نه دا اجرت به هم د پلار په ملکیت کښې شمارلې کیږي؟ او د حصو په مقدار به تقسیمېږي، برابره خبره ده چې دا تقسیم د پلار د وفات په صورت کښې وی او یا هم د پلار په ژوند کښې زید بیل کړی. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب زید خپل پلار سره په اجرت باندې کار کول نه وو ټاکلی، د دې وجې نه د هغه کار کول تبرع دی، او د اجرت چې کومې پیسې دی هغه به هم په ترکه کښې شمارلې کیږي. او په دې کښې به د ټولو وارثانو حق وی، البته دا خبره ده چې که پلار نه زید په خپل ژوند کښې بیل کړی نو پلار له پکار دی چې د زید خوارئ ته وگوري او د دې په برابري ورسره څه امداد وکړي. ولله سمانه و تعالی اعلم.

۲۹ صفر ۱۳۶۸ هجری

د افیمو په کرلو باندې اجرت روا دي

سوال - د افیمو د کرلو اجرت اخستل روا دی او که ناروا دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : د افیمو استعمال په دویانو کښې دومره حده پورې روا دي چې نشه نه ورکوي ددې وجې نه ددې کرل او اجرت دواړه روا دی. ولله سمانه و تعالی اعلم.

غرة رجب ۱۳۹۸ هجری

چې په زمکه کښې د یو سړي پیسې وی او د بل سړي خواری

سوال - زید بکر ته او وئیل چې په لس زره روپۍ باندې زمکه د دوو کالو د پاره په اجازه باندې پیدا کړې، ما سره دومره پیسې نشته، ته راته پیسې راکړه، د زمکې کر کرونده او خبر اخستل هر څه به زما په ذمه وی. دواړه به د فصل نیمه نیمه حصه واخلو آیا شرعا دا طریقه روا ده او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دا صورت روا نه دي، پیسې ورکونکی ته به د فصل نه هېڅ نه ورکول کیږي. ددې صحیح صورت دا دي چې بکر زمکه په ټيکه واخلی، او زید له نې په صورت د مزارعت ورکړي. ولله سمانه و تعالی اعلم.

۱۱ رجب ۱۳۹۸ هجری

په ټيکه باندې د تعمیر کولو یو مروجہ صورت

سوال - نن صبا په عامه توگه ټيکه داران د زمکې او د کور مالکانو سره دا معاهده وکړې، چې مکه دار به د کور د ملک زوړ کور وران کړی او په هغې به نوې عمارت په خپلو پیسو جوړ کړي او به په خالي زمکه په خپلو پیسو نوې عمارت جوړ کړي، او د تعمیر نه پس به په خپله دا دکونه ب کور په کرایه ورکوي، او په خپله به کرایه ټاکي، او دغه دکونه وغیره به په بشکې

باندې ورکړی، او څومره پیسې چې ټپ لگولې دی هغه او د هغې سره غیر معینه منافع به اخلی، او پس د دې نه به بیا کرایه داران کرایه اصل مالک د کور ته ورکوی، مالک ته به دا اختیار نه وی چې کور یا دکان په چا خالی کړی، او که چیرې کرایه دار ته د هغه د پټکۍ پیسې ورکولې شی نو بیا ټپ پرې خالی کولې شی، آیا داسې کول روا دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: دا معامله د لاندینو وجوهو له کبله ناروا ده.

۱- جهالة الاجرة

۲- شرط الاجرة على غير المستاجر مع جهالته

۳- كون الاجر غير مقدور التسليم.

۲ رمضان ۱۳۹۸ هجري

۴- الانتفاع بالقرض والله سبحانه وتعالى اعلم.

په کاروبار کښې شریک سړي په نوکړي سره نیول

سوال:- شل سړی په خپله مختلف المقداره سرمایې سره یو کمپنی جوړوی، او د کمپنی د قواعدو او ضابطو او په اختیاراتو کښې د پیسو لگولو په مقدار نفع تقسیمول او د کمپنی د چلولو دپاره مشر مقرروي، او دغه مشر ته دا اختیار ورکوی چې د کمپنی د چلولو دپاره ماهر او خیرخواه کاریگر په کار باندې ولگوي، برابره خبره ده که دا مقرول په شریکانو کښې وی او که په شریکانو کښې د ماهر و کسانو نه وی.

اوس پوښتنه دا کول دی چې آیا د دې کمپنی شریکانو ته د نفعې نه علاوه د خپل عمل او د کار تنخوا اخستل روا دی او که نه؟

ځینی علماؤ د دې معاملې د ناجائزه کیدلو د پاره **صفقة فی صفقة** علت ګرځولې دي. آیا دا صحیح دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: ۱ - قال الامام الحسکفی رحمته الله: ولو استأجرة لحمل طعام مشترك بينهما فلا اجر له لانه لا يعمل شيئاً لشریکه الا ووقع بعضه لنفسه فلا يستحق الاجر.

۲ - وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: فان قبل عدم استحقاقه للاجر على فعل نفسه لا يستلزم عدم بالنسبة الى ما وقع لغيره فالجواب انه عامل لنفسه فقط لانه الاصل وعمله لغير مبی على امر مخالف للقياس فاعتبر الاول ولانه ما من جزء بمحمله الا وهو شریک فيه فلا يتحقق تسليم المعقود عليه لانه يمنع تسليم العمل الى غیره فلا اجر عناية وتهدین ملغصاً (ردالمحتار ص ۷ ج ۱)

٣- وقال العلامة الطحطاوى رحمته الله: (قوله لانه لا يعمل شيئاً الا ويقع بعضه لنفسه) قال في العناية لقائل ان يقول (الى قوله) عدم استحقاقه للاجر على فعل نفسه لا يستلزم عدمه بالنسبة الى ما وقع لغيره والجواب انه عامل لنفسه فقط لان عمله لنفسه اصل و موافق للقياس وعمله لغيره ليس بأصل بل بناء على امر يخالف للقياس للحاجة وهي تدفع بمجعله عاملاً لنفسه لحصول مقصود المستاجر فاعتبر جهة كونه عاملاً لنفسه فقط فلم يستحق الاجرة اهل حلقى وقوله هو تدفع الخ تأمل (حاشية الطحطاوى على الدرر ص ٣٣ ج ٢)

٤- وقال العلامة قاضى زادة رحمته الله: اقول في الجواب شىء (الى) لانه انما تدفع بمجعله عاملاً لنفسه حاجة المستاجر دون حاجة الاجير فان له حاجة الى الاجر كما ان للمستاجر حاجة الى المتفعة (الى) والظاهر ان عقد الاجارة لم يشرع لحاجة المستاجر فقط بل انما شرع لحاجة كل واحد من المتعاقدين (الى) فلم يتم الجواب. (تأنيذ الافكار تكملة فتح القدير ص ١١٠ ج ١)

٥- وقال العلامة السعدى الجلبى رحمته الله: (قوله هو تدفع بمجعله عاملاً لنفسه لحصول مقصود المستاجر) اقول كيف يحصل مقصودة والاجير اذا علم انه لا يعطى له الاجر لا يحمل نصيب المستاجر بل يقاسم و يحمل نصيب نفسه (حاشية السعدى على العناية بهامش تكملة الفتح ص ١١٠ ج ١)

٦- وقال الامام البرغينانى رحمته الله: استأجرة ليعمل نصف طعامه بالنصف الاخر حيث لا يجب له الاجر لان المستاجر ملك الاجر في الحال بالتعجيل فصار مشتركاً بينهما ومن استأجر رجلاً لحمل طعام مشترك بينهما لا يجب الاجر لانه ما من جزء يحمله الا وهو عامل لنفسه وعامل لشرى يكة فأخذة الاجرة في مقابلة عمله لشرى يكة (النهاية ص ٣١٢ ج ١)

٧- وقال الحافظ العيني رحمته الله: وقيل ههنا نظر ان:

الاول في قوله حيث لا يجب الاجر كيف يقول لا يجب لانه قد وجب وقبض وهو نصف الطعام ثم يقول لان المستاجر ملك الاجر.

والثاني في قوله لان ما من جزء يحمله الا وهو عامل لنفسه نظر فان هذا ممنوع (الى) بولكن الحق ان الجزء الذى لشرى يكة ليس هو عاملاً فيه لنفسه بل لشرى يكة فهو في الحقيقة عامل لنفسه وعامل لشرى يكة فأخذة الاجرة في مقابلة عمله لشرى يكة. (النهاية ص ٣١٢ ج ١)

٨- وقال الامام الزيلعي رحمته الله: بخلاف ما اذا استأجرة ليعمل نصف هذا الطعام بنصفه الاخر حيث لا

يجب له شيء من الاجر لان الاجر فيه ملك النصف في الحال بالتعجيل فصار الطعام مشتركاً بينهما في الحال ومن حمل طعاماً مشتركاً بينهما وبين غيره لا يستحق الاجر لانه لا يعمل شيئاً لشره الا ويقع بعضه لنفسه فلا يستحق الاجر هكذا قالوا وفيه اشكالان:

احدهما ان الاجارة فاسدة والاجرة لا تملك بالصحة معها بالعقد عدداً (الى) فكيف ملكه هنا من غير تسليم ومن غير شرط التعجيل.

والثاني انه قال ملكه في الحال وقوله لا يستحق الاجر ينافي الملك لانه لا يملكه اذا ملكه الا بطريق الاجرة فاذا لم يستحق شيئاً فكيف يملكه وبأي سبب يملكه وكان مشاعاً ببلغ والنسبة يجوزون حمل الطعام ببعض المعبول الخ (تبيين الحقائق ص ١٠٠ ج ١)

٩ - وقال الامام المرحوم في رحمته الله: قال واذا كان الطعام بين رجلين فاستأجر احدهما صاحبه او حمار صاحبه على ان يحمل نصيبه فحمل الطعام كله فلا اجر له وقال الشافعي له المسمى لان المنفعة عين عدته وبيع العين شائعاً جائز فصار كما اذا استأجر داراً مشتركة بينهما وبين غيره ليضع فيها الطعام او عبداً مشتركاً ليعطيه له الغياب ولذا انه استأجرة لعمل لا وجود له لان الحمل فعل حسي لا يتصور في الشائع (الهداية مع النهاية ص ٢٠٠ ج ١)

١٠ - وقال الحافظ العيني رحمته الله: (قال) اي في الجامع الصغير (و اذا كان الطعام بين رجلين فاستأجر احدهما صاحبه او حمار صاحبه على ان يحمل نصيبه فحمل الطعام كله فلا اجر له) يعني لا المسمى ولا اجر المثل و على قياس قول ابي حنيفة رحمته الله: ينبغي ان يجب اجر المثل كما في اجارة المشاع لكن الفرق ان فساد العقد هناك للعجز عن استيفاء المعقود عليه على الوجه الذي اوجبه العقد لا لانعدام الاستيفاء اصلاً وهنا المطلان لتعذر الاستيفاء اصلاً وبدون الاستيفاء لا يجب الاجر في العقد الفاسد.

وقال الكرخي في مختصره قال ابن سماعة عن محمد رحمته الله (الى قوله) ثم قال الكرخي قال محمد رحمته الله وكل شيء استأجرة من صاحبه ما يكون عملاً فانه لا يجوز وان عمله فلا اجر له وكل شيء ليس يكون عملاً استأجر احدهما من صاحبه فهو جائز. (انه استأجرة لعمل لا وجود له) قيل هذا ممنوع بل لعمله وجود (الى قوله) وفيه نظر لان معنى قوله لا وجود له لا يتميز وجوده.

(لان الحمل فعل حسي لا يتصور في الشائع) اذا الحمل يقع على معين والشائع ليس بمعين (الى قوله) فمن قلنا

اذا حمل الكل فقد حمل البعض لا محالة فيجب الاجر قلت حمل الكل حمل المعين ونصيبه ليس بمعين فيما وجد نصيبه (البنية ص ١٢٠ ج ١)

١١ - وقال العلامة الماهر رحمته الله: فان قيل اذا حمل الكل فقد حمل البعض لا محالة فيجب الاجر اجيب بان حمل الكل حمل معين وهو ليس بمعقود عليه والاستتجار بعيل لا وجود له لا يجوز لعدم المعقود عليه واذا لم يتصور تسليم المعقود عليه لا يجب الاجر اصلا. (العناية بها مش تكملة الفتح ص ٣٠٠ ج ١)

١٢ - وقال العلامة السعدى رحمته الله: اقول في هذا الجواب تأمل فانه ظاهر ان النصيب الشائع غير خارج من الكل بل داخل فيه فاذا حمل الكل كان محمولا معه ويكون كاجارة المشاع فان اللازم هنا ايضا تعدد التسليم على الوجه الذى يقتضيه العقد فيلحق ان يحكم بأجر المثل (حاشية السعدى على العناية بها مش تكملة الفتح ص ٣٠٠ ج ١)

١٣ - وقال العلامة قاضى زادة رحمته الله: اقول في الجواب نظر وهو ان عدم كون حمل الكل معقودا عليه لا يحد شيئا في دفع السؤال لان حاصل السؤال ان حمل الطعام واقع على معين قطعاً فكان موجودا وحمل الكل لا يتصور بدون حمل كل جزء منه فقد استلزم وجود حمل الكل وجود حمل كل جزء منه لا محالة ومن جملة الاجزاء نصيب المستاجر فلا بد ان يجب الاجر لحمل ذلك الجزء الذى هو المعقود عليه ولا شك ان عدم كون الكل معقودا عليه لا يحدد شيئا في دفع ذلك وانما يكون مفيدا لو كان المقصود من السؤال وجوب الاجر بحمل الكل وليس فليس (تكملة الفتح ص ٣٠٠ ج ١)

١٤ - وقال الامام قاضى خان رحمته الله: ولو دفع غزلا الى حائك لينسج له بالثمن او بالربح ذكر في كتاب انه يجوز ومشاع بلع رحمته الله يجوز واذا كان لبعك التعامل وبه اخذ الفقيه ابو الليث وشمس الائمة الحلوانى والقاضى الامام ابو على النسفى رحمته الله. (الخانية بها مش الهدية ص ٣٠٠ ج ٢)

١٥ - وفي مفسدات الاجارة من التنوير وبالشعوع الا اذا اجر من شريكه فى الشرع: فيجوز وجوز ايهل حال فى الحاشية: (قوله فيجوز) اى فى اظهر الروايتين بخانية (رد المحتار ص ٣٠٠ ج ٢)

١٦ - وقال العلامة معين الدين الهروى المعروف عملا مسكين: (وان استأجرة لحمل طعام بيعها فلا اجر لها اى اذا كان الطعام مشتركا بين رجلين فان استأجر احدهما صاحبه او حار صاحبه ليحمل نصيبه منه الى مكى كذا لحمل الطعام كله فلا اجر له لا المسمى ولا اجر المثل وقال الشافعى رحمته الله له المسمى (شرح الكنز

للمساكين مع الحاشية فتح المعين ص ٢٥٠ ج ٢

١٧- وقال العلامة المصنف أبو السعود رحمته الله: (قوله وقال الشافعي رحمته الله له المسمى) وبه قال مالك وأحمد رحمهما الله تعالى عني. (فتح المعين ص ٢٥٠ ج ٢)

١٨- وقال الحافظ العيني رحمته الله: (وقال الشافعي رحمته الله له المسمى) لأن المنفعة عين عدة وبيع العين شائعاً جائز) وبه قال أحمد رحمته الله (قصار) كما إذا استأجر داراً مشتركة بينه وبين غيره ليطبخ فيها الطعام أو عبداً مشتركاً ليغيط له الثياب) حيف يجب الاجر. (النهاية ص ٢٥٠ ج ٢)

١٩- وقال الإمام الحصكفي رحمته الله: ولو استأجر له ليعمل له نصف هذا الطعام بنصفه الآخر لا اجر له اصلاً لصيرورته شريكاً.

قال ابن عابدين رحمته الله: قال في التبيين ومشافع بلغ والنسفي يجوزون حمل الطعام ببعض المعبول ونسج الثوب ببعض المنسوج لتعامل أهل بلادهم بذلك ومن له يجوز قاسه على قفيز الطعان والقياس يترك بالتعارف ولئن قلنا انه ليس بطريق القياس بل النص يتناول له دلالة فالنص يخص بالتعارف الا ترى ان الاستصناع ترك القياس فيه وخص من القواعد الشرعية بالتعامل ومشافعنا رحمته الله لم يجوزوا هذا التخصيص لان ذلك تعامل أهل بلدة واحدة وبه لا يخص الاثر بخلاف الاستصناع بأن التعامل به جرى في كل البلاد ومثله يترك القياس ويخص الاثر اهـ (رد المحتار ص ٢٢٠ ج ٢)

٢٠- وقال العلامة ابن عابدين رحمته الله: وفي فتاوى أحمد أفندي يعني المهنداري سئل في مهرقة صغيرة باع المالك الثمن منها شائعاً لزيد بيعاً صحيحاً بثمن معلوم وسلم اليه المهرقة وامرته بتربيتها والقيام بعلفها من ماله على ان يكون له بذلك الحصة وهي الثمن الثاني تكملة الربع منها نظير التربية والعلف فتسليمها لزيد وبها علفها من ماله مدة (الى) واجر التربية لا يزداد على قيمة الثمن المجهول في مقابلته الجواب نعم اهـ (اقول) رايت بها مشي الاصل بخط شيخ مشافعنا الشيخ ابراهيم السائحاني ما نصه قوله واجر التربية فيه نظر لانه الشريك لا اجر له اهـ لكن رايت في الخلاصة في الفصل الخامس من الاجارات ما نصه وفي فتاوى الغضل لو دفع الى نداف قباء ليندفع عليه كذا من قطن نفسه بكذا من الدراهم ولم يبين الاجر من الثمن جاز اهـ وذكر قبله وفي الاصل رجل دفع الى السكاف جلداً لم يخرز له خفين على ان يغسلها بنعل من عدة ويطنه ووصف له ذلك جاز وان كان هذا بيعاً في اجار قلل التعامل اهـ قال في المعيط وهذا استحسن والقياس ان لا يجوز عمالة ماله

دفع ثوبا الى غيظ لم يهبط جبة على ان يمشوه ويبطه من عنده باجر مسمى فان ذلك لا يجوز قياسا واستحسانا فكذلك هذا لكن ترك القياس في الخف للتعامل وفي المئتنى عن محمد عليه السلام دفع الى غيظ ظهارة وقال بطنها من عندك فهو جائز قاسه على الخف فصار في المسألة روايتان ولو قال ظهارة من عندك فهو فاسد باتفاق الروايات لانه لا تعامل فيه اهو مفاد هذا ان المدار على التعارف فلو جرى التعارف جاز والا فلا كما يشهد بذلك التعليل فتعامل ومن ذلك ما ذكره في استتجار الكاتب لو شرط عليه الحيز جاز لا لو شرط عليه الورق ايضا (العقود الدنية ص ٣٠ ج ٢)

٢١- وقال ايضا: الباب العاشر فيها اذا خالف العرف ما هو ظاهر الرواية فنقول اعلم ان المسائل الفقهية اما ان تكون ثابتة بصرح النص وهي الفصل الاول واما ان تكون ثابتة بضرب اجتهاد وراى وكثير منها ما يمتنع المجتهد على ما كان في عرف زمانه (الى) لو بقي الحكم على ما كان عليه او لا يلزم منه المشقة والضرر بالناس وتخالف القواعد الشرعية المبنية على التخفيف التيسير ودفع الضرر والفساد لبقاء العالم على اتم نظام واحسن احكام ولهذا ترى مشايخ المذهب خالفوا ما نص عليه المجتهد في مواضع كثيرة. (رسائل ابن عابد بن ص ٣٥ ج ٢)

٢٢- وقال ايضا: فهذا كله وامثله دلائل واضحة على ان المفتي ليس له الجبود على المنقول في كتب ظاهر الرواية من غير مراعاة الزمان واهله والا يضيع حقوقا كثيرة ويكون ضرره اعظم من نفعه. (رسائل ابن عابد بن ص ٣٦ ج ٢)

٢٣- وقال ايضا: (فان قلعت) اذا كان على المفتي اتباع العرف وان خالف المنصوص عليه في كتب ظاهر الرواية فهل هنا فرق بين العرف العام والعرف الخاص كما في القسم الاول وهو ما خالف فيه العرف النص الشرعي (قلعت) لا فرق بينهما هنا الا من جهة ان العرف العام يثبت به الحكم العام والعرف الخاص يثبت به الحكم الخاص (رسائل ابن عابد بن ص ٣٧ ج ٢)

٢٤- وقال ايضا: فهذه النقول ونحوها دالة على اعتبار العرف الخاص وان خالف المنصوص عليه في كتب المذهب ما لم يخالف النص الشرعي (الى) اقول وعما قررناه تبين لك ان ما تقدم عن الاشباة من المذهب عدم اعتبار العرف الخاص انما هو فيما اذا عارض النص الشرعي (الى) واما العرف الخاص اذا عارض النص المنعنى المنقول عن صاحب المذهب فهو معتبر كما مشى عليه اصحاب المتون والشرح والفتاوى (الى)

ليس للمفتي ولا للقاضي ان يحكما بظاهر الرواية ويتركا لغيره (رسائل ابن عابدین ص ۳۳ ج ۲)

۲۵- وقال ايضاً: والحاصل ان ما خالف فيه الاصحاب امامهم الاعظم لا يخرج عن مذهبه اذ ارجحه المشايخ المعتمدون وكذا ما بناء المشايخ على العرف الحادث لتغير الزمان او للضرورة (الى) ومثله تخریجات المشايخ بعض الاحكام من قواعد او بالقياس على قوله ومنه قولهم وعلى قياس قوله بكذا يكون كذا فهذا كله لا يقال فيه قال ابو حنیفة رحمته الله نعم يصح ان يسمى مذهبه بمعنى انه قول اهل مذهبه او مقتضى مذهبه (الى) والظاهر ان نسبة المسائل المخرجة الى مذهبه اقرب من نسبة المسائل التي قال بها ابو يوسف او محمد رحمهما الله تعالى اليه لان المخرجة مبهنة على قواعد واصوله الخ (رسائل ص ۱۰ ج ۱)

د ذکر کړې شوو نصوصو نه دا لاندې خبرې ثابتې شوې:

۱- شریک لره د اجیر ساتلو عدم جواز د هیڅ یو شرعی نص نه ثابت نه دی.

۲- د حضرت امام رحمته الله نه هم په دې حقله څه روایت نشته دي.

۳- د امام محمد رحمته الله نه په دې حقله قول نقل دي لیکن د هغوی نه د دې څه علت نه دي منقول

۴- بعضو مشايخو چې کوم علل بیان کړي دي، هغه د نورو مشايخو په نظر کښې مخدوش دي. وگورئ عبارت نمبر ۳، ۴، ۵، ۷، ۸، ۱۲، ۱۳ -

۵- علامه سعدی رحمته الله دي ته د اجارة المشاع په شان وئيلې دي. عبارت نمبر ۳.

۶- اجارة المشاع په اجماع د ائمه الاربعة رحمته الله سره روا ده، البته امام رحمته الله غیر شریک د پاره ناروا فرمائيلې دي. عبارت نمبر ۱۵، ۱۸.

۷- ائمه ثلاثه رحمته الله د اجارة المشاع په شان شریک لره د اجیر په توگه د ساتلو په جواز باندې متفق دي. عبارت نمبر ۱۶، ۱۷، ۱۸.

۸- د قفیز طحان حرمت د شرعی نص نه ثابت دي، باوجود ددې د حرمت بعضی فقهاؤ رحمته الله په وجه د تعامل د دې د جواز قول کړې دي. لیکن نورو فقهاؤ رحمته الله دا د دې وجه نه ندي قبول کړې. چې دا تعامل د هغوی د بناریو سره خاص دي. او په خاص تعامل سره د شرعی نص پریښودل روا نه دی. عبارت نمبر ۱۹.

۹- د شرعی نص د ترک د پاره عام تعامل شرط دي، لیکن د مذهب د نص د ترک دپاره خاص تعامل هم کافی دي. عبارت نمبر ۲۱، ۲۴.

۱۰- د حنفی مذهب په حیثیت سره د صاحبینو رحمته الله د اقوالو نه په تعامل باندې مبنی احکام مقدم دي. عبارت نمبر ۲۵.

۱۱- د مذهب نص خو په عام تعامل سره هم ترک کولې شی. او د کمېنټ شریکان په توگه د

اجیر سانل خو عام تعامل دي. لہذا په دې کښې به په طریق اولی سره د مذهب نص متروک وی. او بیا په خصوصیت سره دا خبره هم چې دا نص د امام هم نه دې بلکه قول د امام محمد رحمۃ اللہ علیہ دې د کومې نه چې تعامل مقدم دي

د دې نه علاوه د مضاربت نه هم ددې مرسته کیږي. مضارب د مشترک عمل نه نفع حاصلوی.

۳۰ محرم ۱۳۹۹ هجری

والله سبحانه وتعالى اعلم.

په سودی کار کوونکو ادارو کښې د بجلئ فتنگ کول

سوال - نن صبا اکثر ادارې او په خاص توگه تجارتي ادارې او کمپنئ د کومو اکثر کاروبار چې سودی دي، ټیکدار د کمپنئ نه یا د ادارې نه قرض پیسه واخلي او تعمیری کار شروع کړي. زه په داسې پیسو باندې جوړیدونکی عمارتونو کښې د بجلئ کار په ټیکه باندې کوک، ما ته چې کومې پیسې په اجرت کښې را کول کیږي، هغه هم د سود وی، نو آیا دا پیسې زما د پاره اخستل او نوکرانو له ورکول روا دی او که ناروا؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب ستا په کار کښې څه شرعی خرابې نشته، د ادارو سودی کار کول د هغوی خپل نه دي. د کومې وبال او گناه چې به په ځای باندې وی. لہذا ستا د کار اجرت بې د څه شبهي نه حلال دي. البته دا ضروری دی چې د آمدن پیسې دې د حلال آمدن نه وی، د دې وجه نه چې کله کمپنئ سره معاهده کولې شی نو دا دې ورسره شرط کړې شی، چې مونږ له به اجرت د شرعی منافعې نه را کوئ. په کمپنئ کښې به یقیناً د حلال آمدن ذرائع هم وی، د هغې نه دې تاسو ته اجرت درکړې شی.

که چیرې حلال او حرام آمدن گډ وډ کړې شی او اداره دې خبرې ته تیاره نه وی چې حلال بیل کیږدي، نو بیا ئې حکم دا دي چې هر کله چې حلال او حرام مخلوط وی او حلال غالب وی نو ددې نه بیا اجرت اخستل روا دی. او که چیرې حلال او حرام دواړه سره برابر وی او یا حرام پرې غالب وی نو بیا ترې نه اجرت اخستل ناروا دی. والله سبحانه وتعالى اعلم. ۱۳ ربیع الاول ۱۳۹۹ هجری

د اجارې فسخه کول د ضرورت د وجې نه

سوال - د یوې مدرسې ټول اخراجات د چنډې په پیسو باندې چلیږي. او چنده یواحې مهمم صاحب کوی. مهمم صاحب ډیر بیمار شو او هسپتال کښې داخل شو. د چنډې سلسله متقطع شوه. د مدرسې د خرچو د پاره قرض شروع شو. آخر دا چې مدرسه بنده شوه، او مدرسین او طالبان کورونو ته لاړل. نو مدرس دا مطالبه ده چې ما ته دې د ټول کال تنخوا را کړې شی. آیا په مدرسه نندې د هغه تنخوا واجب الاداء ده؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دا د عذر له کبله فسخه د اجارې ده او دا روا ده. لهذا دغه مدرس له د ټول کال د اجرت مطالبه کول روا نه دی. والله سبحانه وتعالى اعلم. ۱۸ ربیع الثاني ۱۳۹۹ هجري

يو جلد ساز د نیمګړي کتاب جلد جوړ کړو

سوال - زید یو کتاب پریس چاپخانه کښې د چاپ کیدلو د پاره ورکړو. څه نسخې خو پوره چاپ شوې لیکن څه په کښې ناقصې پاتې شوې. کتاب چاپ شو او باننډر ته ورغې. باننډر باندنګ وکړو او کتاب ټي جلد ساز له ورکړو. جلد ساز د پوره او نیمګړي ټولو کتابونو جلد جوړ کړو. باننډر هغه له اجرت ورکړو. اوس مالک وائی چې زه نیمګړي کتابونه نه اخلم. او نه د دې د جلد اجرت ورکوم. نو آیا دا نیمګړې نسخې خرڅول او د دې نه خپل اجرت اخستل څنګه دی؟ بښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب که د کتاب مالک د نیمګړي کتاب د جلد کولو تصریح نه وه کړې، نو د دغه نیمګړي کتاب د جلد سازي اجرت اخستل روا نه دی، البته که د مالک په وینا ټي د نیمګړي نسخو جلد جوړ کړې وی نو بیا د مالک نه د اجرت مطالبه کولې شی، او که چیرې مالک پیسې نه ورکوی نو دا نسخې دې خرڅې کړې شی او دخپل اجرت په قدر دې ترې نه واخستې شی او باقی پیسې دې مالک ته وسپارلې شی. والله سبحانه وتعالى اعلم. ۳ جمادی الاولى ۱۳۹۹ هجري

جلد ساز ناقصه ګټه استعمال کړه

سوال - زید یو کتاب د جلد کولو دپاره جلد ساز ته ورکړو، او د یو خاص قسم ډلې او د مضبوطې ګټې د لګولو هدایت ټي ورته وکړو، جلد ساز نړی او کمزوري ګټه ولګوله او جلد ټي وژله جوړ کړو، نو آیا جلد ساز د اجرت مستحق دي او که نه؟ بښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : که چیرې لږ شان فرق وی په کښې نو جلد ساز ته به ټول اجرت ورکول کیږي. او که چیرې زیات فرق وی په کښې نو بیا جلد ساز د اجرت مستحق نه دي، او په ده باندې د کتاب قیمت لازم دي، او که چیرې مالک هم ددې جلد په قبلولو باندې راضی شی نو بیا به په ده باندې پوره اجرت ورکول لازم شی

قال فی التدویر وشرحه: وضمن بصیغه اصفر وقدامر باحر قیمه ثوب البیض وان شاء المالك اخذها واعطاها زاد الصیغ فیه ولا اجر له وصیغ ردیثا ان لم یکن الصیغ فاحشا الا یضمن المصباغ وان كان فاحشا عند اهل لئه یضمن قیمه ثوب البیض خلاصة. (ردالمحتار ص ۳ ج ۴) والله سبحانه وتعالى اعلم. ۳ ربیع الاول ۱۴۱۴ هجري

المعتول في الوقف (رد المحتار من أجبه) ولله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۳ جمادی الاول ۱۱۰۲ هـ

له کافرانو سره د شرابو په کاروبار کېنې مزدوری کول

سوال - له کافرانو د سره شرابو په کاروبار کېنې د مزدوری کولو څه حکم دی؟ "بناو توجروا".
الجواب باسم ملهم الصواب د شرابو د اخستلو او د خرڅولو او د خسلو نوکری کول روا نه دی.
 د څه بل څه کار دپاره د کافر د شرابو په کاروبار کېنې د نوکری کولو څه گنجائش شته دی. لیکئ
 په دې کېنې هم څه دیني خطرات دی د دې وجې نه ددې نه احتراز کول بهر دی. ولله سبحانه وتعالى اعلم.
 ۲۲ ربیع الثاني ۱۱۰۳ هجری

د درېوړی (موتروانی) د لائسنس (سند) جوړولو اجرت

سوال - د موټر د چلېنډولو د پاره چې کوم مکتبونه دی. نو دغه مکتب والا چې موټروان ته
 لائسنس جوړ کړی په اجرت باندې نو دا اجرت په دې لاندینو دوو صورتونو کېنې په یو صورت
 کېنې داخل کړې شی نو دې ته بیا روا وئیلې کیدې شی او که نه؟
 ۱ - مکتب والا د خپلې منډې او د خواری پیسې اخلی.
 ۲ - مکتب والا دلال دی. او د دلالی اجرت روا دی.

چې هر څنگه وی خو ددې د جواز صحیح صورت راته ولیکئ. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دویم صورت یعنی دې معاملې ته دلالی وئیل صحیح نه دی. ځکه
 چې د دلال دوه مقصده وی. یو دبائع تکل کول. دویمه ارضاء علی البیع. د سوال په صورت کېنې د
 دواړه نشته دی. ځکه چې بائع خو حکومت دې او هغه معین دې. او قانوناً په دغه باندې واجب دی
 چې ماهر موټروان ته لائسنس ورکړی. لهذا د ارضاء علی البیع هم ضرورت پاتې نه شو.
 اولنې صورت صحیح دې. ځکه چې د لائسنس په حاصلولو کېنې درې قسمه خواری دی
 ۱ - عریضه ورکول

۲ - د محکمې نه نې منظورول او لائسنس اخستل

۳ - د اخستلو نه یس عریضه ورکونکی ته د رسول

په دې کېنې د قسم اول او د قسم ثالث د اجرت په جواز کېنې څه اشکل نشته دی. ځکه چې د
 دواړه د جبر په اختیار کېنې دی. په قسم ثانی کېنې دا اشکل دی. چې لائسنس منظورول و ددې
 اخستل د جبر په اختیار کېنې نشته دی. او قدرت بقدره الغیر په حکم د عجز کس دی د دې:
 جواب کس دی شی. چې محکم قانون د لائسنس ورکولو باینده وی. ددې وجې نه د کړ د خبر.
 قدرت نه خارج نه دی. په دې جواب کس لې شان تامل دی. لهذا د خواری په ول و دره مه

۵ شعبان ۱۴۱۱ هجری

باندې اجاره کول پکار دی. ولله سمانه و تعالى اعلم.

د بجلې «برق» اجاره

سوال - د بجلې د محکمې سره معامله بیه ده او که اجاره؟ که چیرې دا بیه وی نو په دې کښې د معقود علیه عین کیدل شرط دی. او هغه دلته مفقود دی. او که چیرې اجاره وی نو په دې کښې په ابقاء د اصل سره تحصیل د منفعت وی. او حال دا چې د بجلې اصل خرچ کیرې. دا کوم یو عقد دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دا عقد د اجارې دې. لیکن په خپله د بجلې نه بلکه د بجلې پیدا کونکو او رسولونکو آلاتو او عملې اجاره ده. ولله سمانه و تعالى اعلم.
۱۷ ربیع الاول ۱۴۱۴ هجری

د ټیکسی پترول په مستاجر باندې د کیدلو شرط

سوال - په ټیکسی کښې د پترولو مثال د دابې د خوراک په شان دې. او هر کله چې دابه په کرایه باندې ورکولې شی او د خوراک شرط په مستاجر باندې ولگولې شی نو دې سره اجاره فاسده شی. همدغه شان که د ټیکسی د پترولو د خرچې شرط په مستاجر باندې ولگولې شی نو دې سره هم اجاره فاسدیدل پکار دی. او که چیرې دې کښې شرط روا وی نو مابه الفرق څه دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په ټیکسی او دابه کښې د دوو وجوهو نه فرق دې

۱- په دابه کښې خوراک د عین دابې د بقا دپاره ضروری دې. او بل اړخ ته د ټیکسی د عین د بقا دپاره پترول ضروری نه دی

په کوم څیز باندې چې د مستاجر څیز بقا موقوف وی هغه د مالک په ذمه باندې وی. او کوم چې د بقا د پاره موقوف علیه نه وی هغه د مستعمل په ذمه وی

۲- که د دابې نه نفع نه اخلی نو بیا هم هغې له خوراک ورکول ضروری دی. او چې د ټیکسی نه نفع نه اخلی نو بیا په کښې پترول اچول ضروری نه دی

د دې وجې نه د علف د دابې په مالک باندې کیدل او د پترولو په مستعمل باندې کیدل د قیاس موافق دی. د ټیکسی قیاس په دابه باندې کول صحیح نه دی. ولله سمانه و تعالى اعلم.

۱۸ ربیع الاول ۱۴۱۴ هجری

کورټ فیس «د قضاء د محکمې فیس»

سوال د کورټ فیس په حقه رانه د لاندینو سوالونو جوابونه ولیکن او په دې حقه زموږ

۱- چې عدالت (د قضاء په محکمه) کښې څه مقدمه (عريضه) داخلول وی نو په دغه وخت کښې عدالت (د قضاء محکمه) څه فیس اخستلې شی؟

۲- د قاضي د متنازعینو نه د خپل خان د پاره فیس اخستل بالاتفاق ناروا دی. او د قاضي د حکومت نه تنخوا اخستل تقریباً روا دی، لیکن آیا د حکومت د متنازعینو د پاره په دې بنیاد باندې فیس اخستل چې د دې په ذریعه د عدالت خرچې پوره کولې شی دا به روا وی او که ناروا؟

۳- په پاکستانی عدالتونو کښې صورت حال دا دی، چې د عائلي مقدماتو د عدالتونو، د حادثاتی مقدماتو د عدالتونو، د کرایه دارئ د مقدماتو، او د فوجداری د مقدماتو هیڅ څه کورټ فیس نشته، په ځینې مقدماتو کښې د پنځلس روپو په اندازه معمولی فیس اخستلې شی، او دې دومره فیس ته یقیناً د کاغذ او د سټیشنرۍ وغیره خرچه وئیلې کیدې شی، همدغه شان مالی معاملاتو کښې که چیرې مقدمه د پنځه ویشتو زرو نه کمه وی نو په دې باندې هم څه کورټ فیس نه شی اخستلې، البته داسې مالی معامله چې په هغې کښې چا ته د پنجاب او د سرحد نه د پنځه ویشت زرو روپو نه د زیاتو او د سنده نه د پنځوس زره روپو نه د زیاتو روپو ترلاسه کیدل وی، نو په دې باندې د اونیم فیصده په حساب سره کورټ فیس اخستلې شی، په دې کښې هم چې څوک دا درخواست ورکړی چې هغه د خپلې تنگدستۍ د وجې نه دا فیس نه شی ادا کولې نو هغه ته عموماً دا فیس معاف کړې شی.

دا وئیل چې یواځې د مالدارو خلقو نه د عدالتی خرچو د پوره کولو دپاره دا فیس اخستلې شی، او که دا فیس وانه خستلې شی نو د عدالتی خرچې د پوره کولو دپاره د ټیکس نه سوا بله یوه لاره پاتې نه ده، او د دې زور بیا ټولو خلقو له ورځې، برابره خبره ده که دا عام خلق په مقدمه کښې شریک وی او که نه، د دې نه علاوه که دا فیس وغیره بالکل ختم کړې شی، نو ددې خبرې هم اندښنه ده، چې دا مقدمې به ډیرې زیاتې شی، او د بې بنیاده مقدمو د اچولو ډاډگیر نه به خلقو ته ترلاسه شی، آیا دا خبرې د کورټ فیس جواز نه پیدا کوی؟

الجواب باسم ملهم الصواب: امن او امان قائم ساتل او خلقو ته انصاف رسول د حکومت په ذمه فرض دی. لهذا د فرض غوندې عبادت په ادا کولو باندې د انصاف د طلب کوونکو نه اجرت اخستل ناروا او حرام دی.

د کورټ فیس په مسئله کښې د (فیس) لفظ د اجرت په انگریزي کښې متبادل نوم دی. لهذا د عدالت د پاره د متنازعینو نه د مقدمې په اوریدلو باندې د کورټ فیس د اخستلو شرعاً څه گنجائش نشته دي.

البته که په قومی خزانه کښې د حقیقی اخراجاتو د زیاتوالی له کبله د عدالتی خرچو د پاره د

پيسو واقعتا گنجائش نه وي، نو په داسې مجبورۍ كښې بيا د دې گنجائش شته دې چې حكومت د عدالتې خړجو د پوره كولو دپاره د ملك په مالدارو خلقو باندې ټيكس ولگوي، او فقهاء كرامو ^{عليه السلام} دا خبره په نښه كړې ده

او ښه خبره دا ده چې دا ټيكس په مالدارانو كښې د هغه مالدارانو نه واخستې شي چې هغوى د خپلو مسئلو د حل د پاره عدالت ته رجوع كوي، ليكن په دې كښې هم د دوو شرطونو د پابندۍ اهتمام ضرورى دې.

١- د مالدارو نه دې دا ټيكس صرف د عدالتې خړجو د پوره كولو د پاره د مجبورۍ د وجې نه واخستې شي، د دې نه دې په باقاعده گڼ سره د حكومت د آمدن ذريعه نه جوړولې كيږي.

٢- دا ټيكس دې د هغه تناسب نه په هيڅ صورت كښې هم زيات نه اخستل كيږي، كوم تناسب چې په دې وخت كښې د كورټ فيس او د حقيقې عدالتې خړجو په مابين كښې موندې شي.

١- قال الامام السر عسى ^{رحمته الله}؛ ولا بأس بأن يكلف القاضي الطالب مصيعة يكتب فيها جمعة وشهادة شهوده لان منفعة ذلك له والذي يحق على القاضي مباشرة القضاء فأما الكتابة ليست عليه فلا يلزمه اتخاذ الصنائع لذلك من مال نفسه ولكن لو كان في بيت المال فلا بأس بذلك لانه يتصل بعمله وكفايته في مال بيت المال فيمتثل به لا بأس بأن يجعل في مال بيت المال موع على هذا اجر كاتب القاضي فانه ان جعل كفايته في بيت المال لكفاية القاضي لمحتسب في عمله فهو حسن وان رأى ان يجعل ذلك على الخصوم فلا بأس به لانه يعمل لهم عملاً لا يستحق على القاضي مباشر فهو كذلك اجر قاسم القاضي (المبسوط ص ٢٠ ج ٢)

٢- وقال ايضاً: ثم الاولى ان يجعل كفاية قاسم القاضي في بيت المال ككفاية القاضي لان عمله من تنبيه ما انتصب القاضي له فان لم يقدر على ذلك امر اللذين يريدون القسمة ان يستأجروا بأجر معلوم وذلك صحيح لانه يعمل لهم عملاً معلوماً وذلك العمل غير مستحق عليه ولا على القاضي فالقضاء يتم ببيان نصيب كل واحد من الشر كأمر القسمة عمل بعد ذلك فلا بأس بالاستئجار عليه كالكتابة (المبسوط ص ١٢ ج ٢)

٣ - وقال الامام ظاهر بن عبد الرشيد البغاري ^{رحمته الله}؛ وفي المعيط واذا اراد القاضي ان يكتب السجل ويأخذ على ذلك اجر ايعلم منه مقدار ما يجوز اخذه لغيره فكلما لو تولى القسمة بنفسه بأجر لو اخذ الاجر في مباشر قد كاح الصغار ليس له ذلك لانه واجب علموماً لا يجب مباشر تمهال اخذ الاجر عليه (خلاصة الفتاوى ص ١٢ ج ٢)

٤ - وقال الامام الكسائي ^{رحمته الله}؛ ومعلوم انه لا يمكنه القيام بما نصيبه بنفسه فيحتاج الى نائب يقوم مقامه في ذلك وهو القاضي ولهذا كان رسول الله ^{صلى الله عليه وسلم} يعف الى الافاق قضاء فبعث سبيداً معاذاً الى اليمن و

بعض عتاق بن اسيد عليه السلام الى مكة فكان نصب القاضي من ضرورات نصب الامام فكان فرضاً وقد سماه محمد عليه السلام فريضة محكمة (بدائع الصنائع ص ٢٠٦ ج ٤)

٥ - وقال الامام المرحوم عليه السلام في رزق القاضي: (ولا بأس برزق القاضي) لانه عليه السلام بعض عتاق بن اسيد عليه السلام الى مكة و فرض له وبعض علياً عليه السلام الى اليمن وفرض له ولانه محبوس بحق المسلمين فتكون نفقته في مالهم وهو مال بيت المال وهذا لان الحبس من اسباب النفقة كما في الوصي والمضارب اذا سافر عمال المضاربة وهذا فيما يكون كفاية فان كان شرطاً فهو حرام لانه استتجار على الطاعة اذا القضاء طاعة بل هو افضلها ثم القاضي اذا كان فقيراً فالأفضل بل الواجب الاخذ لانه لا يمكنه اقامة فرض القضاء الا به اذا اشتغال بالكسب بقعدة عن اقامته وان كان غنياً فالأفضل الامتناع على ما قيل رفقا ببيت المال وقيل الاخذ وهو الاصح صيانة للقضاء عن الهوان ونظر المني بولي بعده من المعتاجين لانه اذا انقطع ما يأخذ من اعدته ثم تسميته رزقاً تدل على انه بقدر الكفاية (الهداية ص ٢٠٦ ج ٢)

٦ - وقال ايضاً: وينبغي للقاضي ان ينصب قاسماً يزرقه من بيت المال ليقسم بين الناس بغير اجر لان القسمة من جنس عمل القضاء من حيث انه يتم به قطع البعارة فاشبهه رزق القاضي ولان منفعة نصب القاسم تعم العامة فتكون كفايته في مالهم غراماً بالغرم (قال فان لم يفعل نصب قاسم يقسم بالأجر) معناة بأجر على المتقاسمين لان الدفع لهم على الخصوص ويقدّر اجر مثله كيلا يتحكم بالزيادة والافضل ان يزرقه من بيت المال لانه ارفع بالناس وابعد عن العبهة (الهداية ص ٢٠٦ ج ٢)

٧ - وقال العلامة علام الدين الطرابلسي رحمته الله: وللقاضى اخذ الاجرة على كتب السجلات والمحاورة وغيرهما من الوثائق اذ يجب عليه القضاء وايصال الحق الى اهله لا الكتابة ولكن انما يطيب له لو اخذ ما يجوز اخذه لغيره قال في الملتقط للقاضي ان يأخذ ما يجوز لغيره اخذه وما قيل في كل الف خمسة دراهم لا نقول به ولا يليق ذلك بالفقه واي مشقة للكاتب في كثرة العمن وانما اجر مثله بقدر مشقته وبقدر عمله في صنعيته ايضاً كحكاك وثقاف مستاجر بأجر كثير في مشقته قليلة.

(فصل) واما اجرة السجل على من يجب قيل على المدعى اذ به احياناً حقه فنفعه له وقيل على المدعى عليه اذ هو يأخذ السجل وقيل على من استاجر الكاتب وان لم يأمره احد وامر القاضي فعلى من يأخذ السجل. (معين الاحكام ص ٥٠ ج ١)

٨ - وقال في الهدية: ولا يأخذ الرزق الا من بيت مال الكورة التي يعمل فيها لانه يعمل لاهل هذه الكورة كلها في العتابة.

٩ - وقال ايضاً: واما اجر كتاب القاضي واجر قسامه فان رأى القاضي ان يجعل ذلك على الخصوص فله ذلك وان

رای ان یجعل ذلك فی مال یمت المال و فیه سعة فلا یأس به و علی هذا الصعيفة العی یکتب لهما دعوی المدعیین و شهدا بهم ان رای القاضی ان یطلب ذلك من المدعی فله ذلك و ان کان فی یمت المال سعة و رای ان یجعل ذلك فی یمت المال فلا یأس به و فی النوازل قال ابراهیم سمعنا بأیوسف رضی اللہ عنہ سئل عن القاضی اذا أجرى له ثلاثون درهما فی اوراق کاتبه و ممن مصیفته ایسعه ذلك قال ما احب ان یعرف شیئا من ذلك عن موضعه الذی سئل له کذا فی التتار عامیة (عالمگیریة ص ۳۳ ج ۲)

- ۱۰- وقال العلامة العبر تاشی رحمہ اللہ : یمتقی القاضی الاجر علی کتب الوثائق قدوم ما یجوز لغيره کالمفوی
- ۱۱- وقال العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ : (قوله قدوم ما یجوز لغيره) قال فی جامع الفصولین للقاضی ان یاخذ ما یجوز لغيره (ردالمحتار ص ۳ ج ۵) ولله سبحانه و تعالی اعلم ۱۳ صفر ۱۴۱۴ هجرى

د مسئلو په بنودنه باندي اجرت اخستل

سوال - یوه علاقه ده، چې په هغې کښې د مسئلو د بنودلو دپاره څوک مفتی نشته دې. یو مفتی صاحب د دغې علاقې خلقو ته درې یا څلور ساعته وخت ورکوی او په یو مخصوص ځای کښې کښینی، خلق راځي او د هغه نه د مسئلو پوښتنه کوي. آیا دا مفتی د خلقو نه د وخت د حبس کولو اجرت اخستې شی. او حال دا چې د څه ادارې یا د بیت المال له اړخه دده څه اجرت هم مقرر نه وی؟ ښو توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : آو : دې دغه اجرت اخستې شی، د دې تفصیل داسې دې چې که څوک سرې د مفتی نه پوښتنه وکړي او مفتی ته پته وی نو په هغه د دې مسئلې بنودل فرض دی. لهذا په دې باندي اجرت اخستل روا نه دی. لیکن که څوک مفتی د خلقو د فائدي دپاره خپل وخت فارغ کړي او صرف د مسئلو د بنودلو د پاره یو ځای کښې کښینی، نو داسې کول خو په ده باندي فرض نه دی. نو ددې وجې نه د وخت د حبس کولو اجرت د پوښتنه کوونکو نه اخستې شی.

قال الامام المرحوم النجاشي رحمہ اللہ : (ولا یأس برزق القاضی) لانه علیه السلام بعف عتاب بن اسيد رضی اللہ عنہ الى مكة و فرض له و بعف علیا رضی اللہ عنہ الى اليمین و فرض له و لانه محبوس لحق المسلمین فتكون نفقته فی مالهم و هو مال بیت المال و هنالک المحبس من اسباب النفقة کما فی الوصی و المضارب اذا سافر عمال المضاربة و هذا فیما یکون کفاية فان کان مرطا فهو حرام لانه استبحار علی الطاعة اذا القضاء طاعة طاعة بل هو افضلها ثم القاضی اذا کان فقیرا فالافضل بل الواجب الاخذ لانه لا یمکنه اقامة فرض القضاء الا به اذا الاشتغال بالکسب بقعدة عن اقامته و ان کان غنیما فالافضل الامتناع علی ما قبل رفقا بیمت المال و قيل الاخذ و هو الاصح صيانة للقضاء عن الهوان و نظار لمن یولی بعده من السعاجین لانه اذا قطع ما یاعتذر اعادته ثم تسبیح مرز قاتل علی انه بقدر الکفاية. (الهدایة ص ۳۰ ج ۳)

وقال أيضا: و ینبغی للقاضی ان یصحب قاسما یرزقه من بیت المال یقسم بین الناس بغير اجر لان القسمة

من جلس عمل القضاء من حيث ان يتم به قطع المنازعة فاشبهه رزق القاضي ولان مدفعة نصب القاسم تعد العامة فتكون كفايته في مالهم غرما بالغنم (قال فان لم يفعل نصب قاسما يقسم بالاجر) معداة باجر على المتقاسمين لان النفع لهم على الخصوص ويقدر اجر مفله كيلا يتحكم بالزيادة والافضل ان يزرقه من بهي المال لانه ارفق بالناس وابتعد عن العبهة (الهداية ص ٢١٠ ج ٢)

وقال الامام طاهر بن عبد الرشيد البخاري رحمه الله: وفي المعيط واذا اراد القاضي ان يكتب السجل وياخذ حل ذلك اجر ياخذ منه مقدار ما يجوز اخذه لغيره وكله لوتولى القسمة بنفسه باجر ولو اخذ الاجر في مباحر قلنا كاح الصغار ليس له ذلك لانه واجب عليه وما لا يجب عليه مباحر ته جاز اخذ الاجر عليه (علامة الفقاهي ص ٢ ج ٢) وقال العلامة علام الدين الطرابلسي رحمه الله: (فصل) واما اجر السجل على من يجب قبل على المدعي اذ به احياء حقه فدفعه له وقيل على المدعي اذ به ياخذ السجل وقيل على من استاجر الكاتب وان لم يامر باحدة وامر القاضي فعل من ياخذ السجل (معين الحكم ص ٥ ج ٢) ولله سبحانه وتعالى اعلم ٢٩ ربيع الثاني ١٤١٤ هجري

د شيعه، قادياني وغيره زنادقو سره اجاره او استجاره كول

او دغه شان نور معاملات كول روا نه دي

سوال - شيعه نوكر ساتل، يا چا شيعه سره نوكرى كول روا دي او كه ناروا؟ بينوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب: شيعه گان زنديقان دي، شيعه لره نوكر ساتل، د دوى نوكرى كول. د دوى سره اخستل خرخول وغيره هيخ يوه معامله هم روا نه ده، د دوى نه ترلاسه شوې مال برابره خبره ده كه دا مال په اجرت كنبې ترلاسه شوې وي يا په ذريعه د اخستلو او خرخولو يا د هديې وغيره په توگه وي حرام دي، دا مال په مسكينانو باندې صدقه كول واجب دي.

قادياني، آغاخاني، ذكرى، پرويزي، انجمن دينداران وغيره چې خومره فرقې هم د خپلو كفرى عقيدو بڼه په جهر سره اعلان كوي او همدې كفرى عقيدو ته اسلام وائي نو د دغه ټولو فرقو همدا حكم دي.

د دې زنديقانو د حكم تفصيل په اولنې جلد كنبې په كتاب الايمان والعقائد، او په باب المرتد والبقاة كنبې شته دي، او دير زيات تفصيل ئې په كتاب الحظر والاباحة كنبې دي. ولله سبحانه وتعالى اعلم.

غرة ذى الحجه ١٤١٤ هجري

د قلى (يعنى د پيتي او چتونكى) د ټاكلى شوى اجرت نه زيات اخستل

دا مسئله په كتاب الحظر والاباحة كنبې وگورئ

د ټيگسى كرايه د ميترو نه زياته اخستل

دا مسئله هم په كتاب الحظر والاباحة كنبې وگورئ.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾

ارشاد اولى الابصار الى شرائط حق القرار

«د مستاجر د پاره حق د قرار او د دې د عوض اخستلو په حقله يوې رسالې باندې تبصرو»

د مستاجر د پاره د استقرار په حق باندې يو تفصيلي بحث

د مستاجر د پاره د حق استقرار په حقله يو ليک ستاسو په خدمت کښې درليږم، د دې تصويب يا ترديد وکړئ او مونږ به د تشکر موقع راکړئ. والاجر عند الله الکریم.

سوال - دکان را بمستاجر دادن و ضمناً مبلغی پول بعنوان (سرقلفی) گرفتن چه حکم دارد؟

جواب - اصل ضابطه شرعيه دراین صورت مورد این است که بپایان رسیدن مدت اجاره یا موت احد المتعاقدين مطلق اجاره خاتمه یا بد، لذا لازم ست آن وقت از مستاجر بالقور خلع ید بعمل آید کما هو مصرح فی عامة المتنون و شروح الفتاوی اما فقهاء متاخرین در بعضی صورت بارعایت شرائط چند بابقاء مورد اجاره (دکان و مغازه وغیره) در قبضه مستاجر نسلا بعد نسل فتوی داده اند و ما دا میکه مستاجر باین شرائط مورد نظر باشد موجد حق اخراج ویرا یا فسخ اجاره را ندارد حتی موت احد المتعاقدين هم موجب فسخ نخواهد شد، بلکه نسلا بعد نسل جاری و برقرار خواهد ماند. و من جمله صورتهای که موجب فتوی جواز قرار گرفته است این ست که دکان و مغازه وغیره یعنی مو، مطحاره بعنوان اجاره دائمی در اختیار مستاجر گذاشته و او را مطمئن سازند که مال الاجاره از تصرف وی اخراج نمی گردد تا مبلغی که صرف تعمیر وغیره مینماید بهدر نرود، این قبیل املاک مستاجر را در اصطلاح فقهاء رضی الله عنہم ارض محتکره و کردار یا جدک گویند، و حق دانی مستاجر را

بمشد مسكه يا حق قرار تعبير مى نمايند، كما فى ردالمحتار والعقود الدرية -

و اين صورت در راضى او قاف يا بيت المال مسلمين يا دراملاكى كه مالك آن را مختص اجاره نموده است متصور ست، و نيز قرار داد دائى اجاره مرقوم گردیده است كه او باتكاه آن مبلغى در مال الاجاره صرف و مشقت و زحمتى متحمل شده است پس در اين صورت هم تا وقتيكه مستاجر شرائط ذيل را رعايت كند از تصرف وى خارج نخواهد شد -

اول اينكه اجرة مقررہ را مرتباً پرداخت نمايد.

ثانياً مستاجر ملتزم شود كه در صورت تغيير اجرة بر حسب عرف هر چه باشد بپردازد
ثالثاً اينكه زمينى يا دكان و منزل مورد اجاره راتا سه سال معطل از استفاده نگذارد. كفاي
الخيرية اذا ثبت انهم معطلوها ثلث سنين تنزع من ايدى هم،
چنانچه يكى را از شرائط مذكوره رعايت نكند حق وى ساقط گردد،

علامه ابن عابدين رحمته الله در ردالمحتار والعقود الدرية فى تنقيح الفتاوى الحامدية در مورد اين مسئله بحث مفصلى ايراد نموده است و نيز مستقلاً رساله اى بنام تحرير العبارة فيمن هو احق بالاجارة مرقوم فرموده است، و قسمتى از تحقيق علامه رحمته الله كه در رساله مذكوه زيب قرطاس فرموده است، بدين قرار ست :

ذكر فى البحر عن القدية ما نصه استاجر ارضاً وقفاً غرس فيها وبني ثم مضت مدة الاجارة فللمستأجر ان يستبقها بأجر البئل اذا لم يكن فى ذلك ضرر ولو ابنى الموقوف عليهم الا القلع ليس لهم ذلك انتهى
وقال فى البحر بهذا يعلم مسألة الارض المحتكره وهى منقولة ايضاً فى اوقاف الخصاص انتهى،
قال الشافى رحمته الله قلت وحاصله ان كلام المتون والشروح وان كان شاملاً للوقف والملك الخ
وفيه ايضاً قد ثبتت حق القرار بغير البناء والغرس بان تكون الارض معطلة فيستأجرها من المتكلم
عليها ليصلحها للزراعة ويحرقها ويكسبها وهو المسمى بمشد المسكة فلا تنزع من يده ما دام يدفع ما عليها
من القسم المتعارف كالعشر ومحوة الخ

وفى ردالمحتار وفى فتاوى العلامة المحقق عبدالرحمن أفندى مفتى دمشق جواباً للسؤال عن الخلو المتعارف
بما حاصله ان الحكم العام قد ثبتت بالعرف الخاص عند بعض العلماء كالنسفى وغيره وهو منه الاحكام التى جرت
بها العادة فى هذه الديار وذلك بان تمسح الارض وتعرف بكسرها ويفرض على قدر من الافرع مبلغ معين من
الدرهم ويبقى الذى يبني فيها يؤدى ذلك القدر فى كل سنة من غير اجارة كما ذكره فى النفع الوسائل الخ

علی هذا گرفتن سرقفلی از مستاجر بارعایت شرائط بالانزد متاخرین فقهاء رحمہم اللہ حرجی ندارد. هذا ما وقع فی فؤادی والله سبحانه الهادی وعلیه فی الامور کلها اعتمادی.

الجواب باسم ملهم الصواب : رالیبرلې شوې لیک د حضرت مفتی شفیع صاحب رحمہم اللہ د رسالې «قانون اسلامی بابت پتہ دوامی» چې په جواهر الفقه کښې دې د هغې نه ماخوډ دې، په ذکر کړې شوې رساله کښې د حضرت علامه شامی رحمہم اللہ تحریرونه ځان ته وړاندې ایښودلې شوې دی. کوم چې هغوی په ردالمحتار او په رساله (تحریر العبارة فیمن هوا حق بالاجارة) مندرجه رساڼل ابن عابدین کښې لیکلې دی
د علامه شامی رحمہم اللہ د دې تحقیق مطابق د قرار د حق د ثبوت د پاره دا لاندې ورکړې شوې شرطونه دی:

۱- زمکه وقف وی یا سلطانی زمکه وی، د چا په مملوکه زمکه کښې د قرار حق نه ثابتیږي
۲- په وقف زمکه او سلطانی زمکه کښې هم مطلقا د قرار حق نشته دې، بلکه دا شرط دې په کښې چې دا زمکه هم د زراعت د پاره متعینه وی. او ددې نه کامله انتفاع دې په دې باندې موقوف وی چې مزارعینو ته حق د قرر ورکړې شی. و کذا الحواصیة والابنیه یشرط فیها ان تكون معلقة لاستغلال وان یکون الانتفاع بها المعتبر موقفا علی بقائها بایدي المستاجرین.

۳- مستاجر په زمکه کښې په خپلې خرچې سره عمارت جوړ کړو، یا ئې په کښې باغ لگولې وی. یا ئې د زمکې په آبادولو باندې ښه خواری کړې وی او ښه مصارف ئې زغملې وی.

۴- د اجارې د عقد په وخت کښې د قرار د حق تصریح کړې شوې وی یا ددې عرف وی

۵- د قرار حق به د وقف په زمکه کښې درې کاله پس ثابتیږي او په سلطانی زمکه کښې به دیرش کال پس ثابتیږي.

۶- مستاجر متعینه اجرت ادا کوی

۷- چې په عرف کښې د اجرت په شرح کښې اضافه وشي نو مستاجر د هغې مطابق اجرت ورکول قبول کړی. البته د اجرت په تعیین کښې به د زمکې هغه حالت معتبر وی کوم چې د مستاجر د خواری نه وړاندې وو، د مستاجر د زمکې د هوارولو نه پس او د اوبو وغیره د انتظاماتو د کولو نه پس چې د زمکې کوم حالت وی نو دهغې اجرت به نه وی.

۸- مستاجر زمکه د دریو کالو پورې معطله پرې نږدی

علی العلامة ابن عابدین رحمہم اللہ فی رسالته تحریر العبارة فصلا لیمان فللمکة ما اطال فی تحقیقه فقال:

قد ظهر لك مما قررناه وما نقلناه عن المتون وغيرها ان المستاجر بعد فراغ مدة اجارته يلزمه تسليم

الارض ليس له استبقاء بعائنه او غراسه بل ارضي المتكلم على الارض الا اذا كان له فيها ارض فانه يتراصها
 بأجر المثل الى ان يدرك لان له نهاية معلومة بخلاف الهناء والغراس واصل الرطبة التي تبقى في الارض لا الى
 مدة معلومة فليس له استبقاء ذلك بل يقلع ذلك ويسلم الارض فارغة ماله يكن في القلع ضرر على الارض
 فان الموهج يمتلك ذلك جهرا على المستاجر بيمينته مقلوبا الا ان يتراضيا على بقاءه (وعلمت) ان هذا شامل
 للارض الملك والوقف الا اذا كانت ارض الوقف معدة لذلك كالقري والمزارع التي اعدت للزراعة
 والاستبقاء في ايدي فلا حينها الساكنين فيها والخاجين عنها بأجرة المثل من الدارهم او بقسم من الخراج
 كنصفه وربعه ونحو ذلك مما هو قائم مقام اجرة المثل ومثل ذلك الاراضي السلطانية فان ذلك كله لا يحرم
 عمارته والانتفاع به المعتبر الا بهيئته بأيدي الزارعين فانه لولا ذلك ما سكن اهل القرى المذكورة فيها
 فانهم اذا علموا انهم اذا قلعوا الارض وكرروا ابناءها وغرسوا فيها اخذت منهم واخرجوا منها ما فعلوا ذلك
 ولا سكنوها فكانت الضرورة داعية الى ابقائها بأيديهم اذا كان لهم فيها كردار او مشد مسكة ماداموا يدفعون
 اجرة مثلها ولم يعطوها ثلاث سنين كما مر لان تعطيلها اقل من ذلك قد يكون لاستراحة الارض حتى تغل
 الغلة المقصودة فان عطوها اكثر سقط حقهم ودفعت لغيرهم (وكذا) لو امتنعوا من دفع اجر المثل او ما قام
 مقامه من القسم المتعارف والافهم احق من غيرهم رعاية للجائنين ودفعاً للضرر عن الشريطين فان بذلك
 يحصل النفع لهم ولجهة الوقف او الميرى ومثل ذلك الخواص اي الدكاكين الموقوفة المدة للاستغلال اذا
 كان فيها للمستاجر سكنى موضوع باذن المتولى وقام المستاجر بعبارها وثبت له بها حق القرار وصار له فيها
 الكردار المعبر عنه في زماننا بالهدك كما مر لا تنزع من يده ولا توجهه لغيره مادام يدفع اجر المثل والمراد
 بأجر المثل فيها هو ما تستاجر به اذا كانت غالية عن الهناء (وبعد اسطر) وينبغي ان يقال مثل ذلك في مشد
 المسكة فان صاحب المشد وان لم يكن له في الارض عين قائمة لكن له فيها تعب وخدمة حيف حرها وكرها و
 كرى ائنها حتى صارت قابلة للزراعة فتعتبر اجرة مثلها على تقدير كونها معطلة غالية عن ذلك الذي فعله
 فيها فيؤخذ منه بقدرة وكذا من قام مقامه من ولد او مفروغ له ومثل ذلك ينبغي ان يقال في الهدك فتعتبر
 اجرة الخائوت غالية عن جد كه القائم فيها واما انفق عليها حتى صارت قابلة لتعام الانتفاع (رسائل ابن
 عابد بن حسن عجاج)

د وقف زمكي او د سلطانى زمكي د نفعي د پاره په دي كښې حق د قرار روا ساتلې شوې دي.
 په دي كښې د مستاجر هم فائده ده. ليكن د ملكيت په زمكه كښې حق د قرار د مالك د پاره

ضرری دی ددی وجی نه روانه دی .

وقال علامة ابن عابدین رحمته الله والفرق ان الوقف معدلاً بآبار فآبار من ذی الیهد بآجر قمقله اولی من آبار من اجنئی لیا فیه من العطر للوقف والعطر للمستاجر الذی وضع السکنی بالأذن وثبت له حق القرار بخلاف الملك فان لصاحبه ان لا یوجر لیسکنه بنفسه او یعیر تاویر هذه او بیعه او یعطله (رسائل ابن عابدین ص ۳ ج ۳)

وقال فی الحاشیة العلائیة (قوله لو استاجر ارض وقف) فید بالوقف لیا فی الخیرة عن الحاوی الزاهدی عن الاسرار من قوله بخلاف ما اذا استاجر ارضاً ملکاً لیس للمستاجر ان یتبقیها كذلك ان ابی المالك الا القلع بل یقال علی ذلك الا اذا كانت قيمة الغراس اکثر من قيمة الارض فیضمن المستاجر قيمة الارض للمالك فیکون الغراس والارض للغراس وفي العکس یضمن المالك قيمة الغراس فتكون الارض والاشجار له وكذا الحكم فی العاریة اهـ (ردالمحتار ص ۳ ج ۵)

حضرت مفتی محمد شفیع رحمته الله د لاندینی عبارتو نو په بنیاد د ملکیت په زمکه کنسې د حق د قرار د ثبوت خیال ظاهر کړې دې او په آخر د رساله کنسې ئې بیا په دې کنسې تردد هم ظاهر کړې دې او د تحقیق د پاره ئې نورو علماؤ ته د رجوع مشوره هم ورکړې ده .

نقل ابن عابدین رحمته الله تحت (مطلب فی المرصد والقيمة و مشد المسکة) عن فتاوی العلامة المحقق عبدالرحمن أفندی مفتی دمشق، وهو (الخلو المتعارف فی الحوائث) ان یجعل الواقف او المتولی او المالك علی الحائث قدراً معیناً یؤخذ من الساکن و یعطیه به تمسکاً عرفاً فلا یمکل صاحب الحائث بعد ذلك اخراج الساکن الذی ثبت له الخلو ولا اجاره بالخیرة ما لم یدفع له المبلغ المرقوم فیفتی بجواز ذلك قیاس علی بیع الوفاء الذی تعارفه المتاعرون احتیالاً عن الربأ اهـ (ردالمحتار ص ۸ ج ۵)

و ذکر فی رسالته تحریر العبارة عن القنیه و الحاوی الزاهدی انه یثبت حق القرار فی ثلاثین سنة فی الارض السلطانیة و المالك فی الوقف فی ثلاث سنین اهـ (رسائل ابن عابدین ص ۳ ج ۳)

په ذکر کړې شو عبارتو نو کنسې د اولنی عبارت نه استدلال د دې وجی نه صحیح نه دې، چې په دې کنسې د دانمی قرار حق ذکر کړې شوې نه دې، بلکه د بیعی د وفا په شان د خستونکو پیسو د واپسې پورې حق د قرار ورته ورکړې شوې دې، د دې مثال په شان د پیشگی خستونکی کرایه یا د زرضمانت په شان دې .

علامه شامی رحمته الله د ذکر کړې شوی عبارت نه لږ شان وړاندې د خلو شریح په دې الفاظو کنسې فرمائی وقد تكون اصل عبارة الوقف من صاحب الكدک یا غلها منه الواقف یعبر بها و یجعلها للمستاجر و یوجر بها جرة قليلة وهو المسمى بالخلو.

په دې صورت کښې وقف عمارت د مستاجر له اړخه دې، پس ظاهره خبره ده چې تر څو پورې هغه دخپل عمارت قيمت وانخلي نو هغه ته به حق د قرار وی.

د دويم عبارت مطلب دا معلومېږي چې ابتداء په مملوکه زمکه کښې د مالک حق قلع دې، ليکن د ذکر کړې شوې مودې نه وروستو د ده حق ساقط شوی، او د مستاجر د پاره حق د قرار په دې معنی سره ثابت شوی چې که قيمت دغراس د قيمت د زمکې نه کم وی، نو مستاجر د قيمت دغراس مطالبه کولې شوی.

ددې تفصيل مطابق د شاميې ص ۲۱ ج ۵ کښې د ذکر کړې شوی عبارت نه هم تضاد معلومېږي. په شاميه کښې اولاً د مالک د پاره حق د قلع او په آخر کښې بيا په مالک باندې بيا د غراس د قيمت ضمان ذکر دې، په دې صورت کښې تطبيق همدا کيدې شوی چې د متعینه مودې نه وړاندې مالک ته حق د قلع وی او ددې مودې نه پس بيا مستاجره دغراس د قيمت د مطالبې حق خاص وی په دويم عبارت کښې د ملکيت په زمکه کښې دائمی حق د قرار نه دې مراد، او په دې باندې دا واضعې قرينې دی چې:

۱- علامه شامی رحمته الله د عبارت دنقل کولو باوجود د دې خلاف قطعی فيصله ليکلې ده، که چيرې د دې عبارت نه د حق د قرار په ثبوت باندې داستدلال کولو څه گنجائش وي نو علامه شامی رحمته الله به د دې څه جواب ليکلې وي او يا به نې مسئلې ته اختلافی مسئله وئيلې وي.

۲- دا عبارت د قنيه او د حاوی زاهدی نه نقل کړې شوې دې، حال دا چې د شاميې ص ۲۱ ج ۵ پورته ذکر کړې شوې عبارت کښې هم د حاوی زاهدی نه د زمکې په ملک کښې د قرار نفی کړې ده.

۳- د بناء او د غراس وغيره معامله د خلوالحوائيت په شان ده، د کومې حکم چې په اولنۍ عبارت کښې دا بيان کړې شوې دې، چې مستاجر ته صرف د خپلو مصارفو د اخستلو پورې حق د قرار شته دې، د هميشه د قرار حق نشته دې.

۴- د ملکيت په زمکه کښې د قرار د حق په ثبوت سره د مالک ټول مالکانه حقونه ختم شوي، او دا د اسلام د اصولو نه د خلاف کيدلو سره سره يو عظيم ظلم هم دې، البته که مالک مستاجر لره بې دخله کول غواړي، نو چې څو پورې نې هغه ته ټول مصارف او د هغه د خواري پوره معاوضه نه وی ورکړې نو هغه نه شوی بې دخله کولې، فقط والله سبحانه تعالی اعلم.

۸ محرم ۱۴۰۰ هجري

رساله (القول الصدوق لمبيع الحقوق) په تتمه کښې ده.

کتاب الغصب

ظلماً بیکس اخستل

سوال رمور به علاقه کسی د بگریزو او د هندو بود دواړو حکومت به سوی دی. او به کسی به کسی حکومت دی. د هندو او درماني به به علاقه بوسال کسی سو راجه او سړی. د حکم به سوکه مصلي وغیره او نظم او سبق وغیره د هغه به لاس کشی وو. او بوسدار حلی به به ورو رتلل او د هغه خدمت به نه کولو. ډیر به به ډرډی سره به نه لکه د خناورو د بوسدار به نه خدمت حاصلو. آخر دا چې خلق ترې به تنگ شو او دا نه ورتنه او ویشل چې زمونږ نه خدمت اخستل به کړه. مور به به ته څه پسي د کال درکوو. هغه دا خبره قبوله کړه. د هغه وخت به به هر بوسدار به به څه غله مقرر کړي شوي ده. په چا باندې پنځه منه او په چا باندې دولس منه وغیره وغیره. به به پورې دا سلسله جاري ده. زمونږ فیصلي، جگړې، اخستل ورکول هر څه د هغه به لاس کسی دی. تر حکومت پورې د دې مسئلو د رسولو حاجت نه راځي.

اوس بوسته داده چې د خلقو دا خیال دی چې کوم څیز راجه د غلې په صورت کسی زمونږ به اخلي هغه باختر دی. ځکه چې دا دومره ورکول زمونږ د طاقت نه زیات دی. لهندا کومه غله چې هغه حلی هغه حرامه ده. او څوک چې د راجه نه دا غله په بیعه اخلي نو دا هم حرامه ده. آب د هغوی د ویشل صحیح دی او که نه؟ بښوا تو جوړوا.

الجواب باسم ملهم الصواب د راجه د دغه ځای د اوسدونکو نه غله اخستل روا نه دی. او نه هغه دی د حصول نه پس دهغی مالک کسې. دا غله به مقصوب مال شماری کسې او دا واحد نرد ده. د دې سعه او شرا دواړه ناروا دي. ولله سبحانه و تعالی اعلم. ۱۷ دی محه ۱۳۸۷ هجری

د مقصوب د هلاکیدو په صورت کسی د ضمان د وجوب تفصیل

سوال هر کله چې څوک د چانه څه خیر عصب کړي او هغه مقصوب څیز د عصب به ورک شي بود ضمان د کولو به واجب کسی به د کوه قیمت عسروې اسو سو جوړو.

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرې مقصوبه خیر منشي وی او د هغی مثل د کول و جب دی. که چیرې منشي د بزر به مصعب شوی وی او د مصعب د ورځی قیمت به نگوئی شي که چیرې مقصوب منشي وی او د عصب د ورځی قیمت به واجب وي.

قال المتن وشرحه: وانما هو مفضل وان لم يقطع المثل بان لا يوجد في السوق لشيء من جنس

فیه وان کان یوجد فی البیوت ابن کمال قبیته یوم الخصومة ای وقت القضاء وعند ابن یوسف رحمته الله یوم الغصب وعند محمد رحمته الله یوم الانقطاع ورحمهما قهستانی وحب القیبة فی القی یوم غصبه اجماعاً.
وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله ورحمهما) ای قول ای یوسف وقول محمد رحمهما الله تعالى وکان الاول ای یقول ایضاً ای کما راجح قول الامام رحمته الله فهذا المشی المتون علیه وصرحاً قال القهستانی وهو الاصح کما فی الخزانة وهو الصبیح کما فی التحفة وعند ابن یوسف یوم الغصب وهو اعدل الاقوال کما قال المصنف وهو المختار علی ما قال صاحب النهایة وعند محمد یوم الانقطاع وعلیه الفتوی کما فی ذخیرة الفتاوی وبه اقمی کثیر من المشایخ (رد المحتار ص ۳۸ ج ۱) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۵ ذی قعدة ۱۳۸۸ هجری

بی د اذن (اجازت) نه به زمکه تعمیر کول

سوال: د بنځې په زمکه کښې که خاوند کور جوړ کړی نو دا به د چا وی؟ دا به د بنځې وی او که د خاوند؟ بیئوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: ددې مختلف صورتونه دی:

- ۱ - که د بنځې د پاره نې ددې په اجازت سره کور جوړ کړو نو دا کور د بنځې شو، او چې کوم مصارف پرې راغلل هغه په ښځه باندې قرض شول.
- ۲ - که چیرې د بنځې د پاره نې بې د اجازت د بنځې نه جوړ کړو نو دا تبرع شوه.
- ۳ - خاوند د خان دپاره د بنځې په اجازت سره جوړ کړو، نو زمکه به د بنځې وی او کور به د خاوند وی.

۴ - د بنځې د اجازت نه بغیر نې د خان د پاره په کښې کور جوړ کړو، نو کور به د خاوند وی، لیکن ښځه د هغې د غورځولو او د خپلې زمکې د خالي کولو مطالبه کولې شی، که چیرې د کور په راغورځولو کښې د زمکې نقصان کیږي نو ښځه ورله د کور قیمت ورکولې شی او دا کور ځان ته کولې شی. قیمت به د داسې کور لگولې کیږي چې د هغې د راغورځولو فیصله کړې شوې وی، کوم چې به د ملېې د قیمت نه کیدې شی چې څه زیات نه وی.

قال فی التنویر وشرحه: عمر دار زوجته عماله بأذنهم فالعمارة لها والنفقة دين عليها لصحة امرها ولو عمر لنفسه بلا أذنهم فالعمارة له ويكون غاصباً للغرض فيؤمر بالتفريع بطلبها ذلك ولولها بلا أذنهم فالعمارة لها وهو متطوع في البناء فلا رجوع له.

وقال العلامة ابن عابدین رحمته اللہ علیہ: (قوله عمر دار زوجته الخ) على هذا التفصيل عبارة كرمها وسائر املا كلها جامع الفصولين وفيه عن العدة كل من بلى في دار غيره بالبناء لامرأة ولو لنفسه بلا امرأة فهو له وله رفعه الا ان يظهر بالبناء فيمنع ولو بلى لرب الارض بلا امرأة يلحق ان يكون متبرعا كما مر اهـ (قوله بلا ائنها) فلو بالائنها تكون عارية ط (رد المحتار ص ٥٥٠ ج ١) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٨ ربيع الاول ١٣٨٩ هجرى

د غیر په زمکه باندې په غلطۍ سره تصرف کول

سوال - زمونږ په گاونډ کښې د مهاجر زمکه ده، په شروع کښې د پتواری په ذریعہ نښه ولگولې شوه او حد قائم کړې شو، اوس هر کله چې په سرکاری توگه باندې پیمائش وکړې شو، نو د هغه مهاجر زمکه کمه شوه، د هغه زمکه زمونږ د زمکې نه پوره کړې شوه، او د تقریبا یو جریب نه زیاته ده، ددې زمکې فصل مونږ د خپلې زمکې فصل گڼلو او خوړلو مو، خو کاله په کښې تیر شوې دی دا هم راته یاد نه دی چې څه څه مو په کښې کړلې دی، او څومره مقدار پیداوار په کښې شوې دي؟ آیا د هیرې او د نا خبرې له کبله چې مونږ تیر شوې چې کوم آمدن خوړلې دي، آیا هغه مهاجر ته ورکول لازم دی او که نه؟ بیښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د تخم قیمت او د کروندې وغیره چې څومره مزدوری کیږي هغه به ترې نه لرې کړې شی او د باقی پیسو اندازه لگول او په مالک باندې رد کول واجب دی. ولله بحانه وتعالی اعلم.

١٤ شعبان ١٣٨٩ هجرى

په زرعی اصلاحاتو کښې ترلاسه شوي زمکه

سوال - کومه زمکه چې د زرعی اصلاحاتو د پاره خلقو کښې تقسیم کړې شوه، دا زمکه اکثر د هغه زمیندارانو ده کومو زمیندارانو چې دا زمکه د نورو خلقو نه غصب کړې وه یا دا زمکه انگریزانو مسلمانانو سره د غدارۍ په بدل کښې په توگه د جائیداد ورکړې وه. اوس دا زمکه اکثر خلقو ته د لرې معاوضې د اخستلو نه پس ورکړې شوه، او ځینو ته بې د څه معاوضې نه ورکړې شوه. کومو خلقو ته چې په توگه د معاوضې سره د سود ورکړې شوې ده، نو آیا هغوی له دې پیداوار خوړل روا دی؟

کومو خلقو ته چې بې د معاوضې ورکړې شوه نو هغوی له دې پیداوار خوړل روا دی او که نه؟ د کومې زمکې په حقله چې دا معلومه وی چې دا د نورو نه غصب کړې شوې ده، او هغه چا ته بې د معاوضې نه ورکړې شی، نو آیا چا ته چې ورکړې شوه هغه له دې پیداوار خوړل روا دی او که نه؟ حال دا چې مالک ئې معلوم نه وی. بیښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : د کومې زمکې په حقله چې دا يقيني معلومه وي چې دا مقصوبه
 نه نو د هغې آمدن حرام دي، برابره خبره ده که هغه بې د معاوضې نه ملاو شوي وي يا په قيمت سره.
 سره د سوده ملاو شوي وي او يا بې د سوده ملاو شوي وي.
 د کومې زمکې چې د مقصوبې کيدلو يقين نه وي د هغې آمدن بهر حال حلال دي. اګر که هغه د
 انګريز نه ترلاسه شوي جائيداد وي، بې پيسو ورکړې شوي وي يا په معاوضې سره، سره د سوده
 يا بې سوده ترلاسه شوي وي، البته په سود باندې په اخستلو کښې به د سود د ورکولو گناه او
 سپيره والې پرې وي. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۴ رجب ۱۳۹۷ هجري

کتاب الشفعة

یوه میاشت پس به د شفعی دعوی نه شی قبولیږ

سوال ما زمکه واخسته، او په هغې کښې مې کرکړونده کوله، شفیع زما تصرف شپږو میاشتو پورې کتلو لیکن شفعه ئې طلب نکړه، اوس هغه دعوی کړې ده، نو آیا شرعاً تراوسه پورې هغه ته د طلب حق شته او که نه د طلب حق ئې باطل شوې دې؟

که بالفرض شفیع په طلب الموائبه او په طلب التقرير باندې شهادت وړاندې کړی، نو تاخیر د طلب د خصومت عند القاضی کوم چې د یوې میاشتنې نه زیات دې، د هغې د وجې نه به د امام محمد صاحب رحمته الله علیه په نیزد چې کوم حق د شفعی دې هغه ساقطیږي او که نه؟

نوت مقدمه د مجسرتیت په عدالت کښې چلیږي، مجسرتیت د شرعی فیصلې په حقله وئیلې دی. د دې وجې نه په وړومبی فرصت کښې جواب راکړئ او ستاسو به ډیره مهربانی وی.

الجواب باسم ملهم الصواب په دې صورت کښې د طلب د موائبه یا د طلب د تقرير د فقدان د وجې نه د شفیع حق باطل شوې دې، که بالفرض شفیع طلب الموائبه او طلب التقرير په معتبر شهادت سره ثابت کړی نو بیا هم طلب د خصومت عند القاضی کښې که چیرې د یوې میاشتنې نه زیات تاخیر یې د څه عذر نه کړې شوې وی نو د شفعی حق ئې پاتې نه شو، دا قول د امام محمد رحمته الله علیه دې، علامه ابن عابدین رحمته الله علیه په هغه سختو الفاظو کښې هم دې ته ترجیح ورکړې ده او هم دې ته ئې مفتی به وئیلې دی.

(قوله وقيل يفتي بقول محمد) او (قوله يعني دفعا للضرر) او (قوله قلنا لا) په دې دریو واړو ځایونو کښې علامه ابن عابدین رحمته الله علیه د امام محمد رحمته الله علیه قول ته مختار او مفتی به وئیلې دی د دې نه علاوه د علامه رافعی رحمته الله علیه په التحرير المختار کښې په دې باندې څه نه لیکل او ددې نه سکوت اختیارول په دې باندې ښه واضحه دلیل دې چې همدا قول یې د شک او شبهې نه مفتی به دې، البته که د څه معقول عذر له کبله په طلب الخصومت عند القاضی کښې تاخیر شوې وی نو بیا به حق د شفعی نه ساقطیږي، خو په دې شرط چې طلب الموائبه او طلب التقرير په شهادت سره ثابت کړی

(قوله بلا عذر) فلو بعذر کمره و سفر او عدم قاضی یوې الشفعة بالحوار فی بلدة لا تسقط اتفاقا (ردالمحتار ص ۵۰ ج ۱) والله سبحانه وتعالى اعلم

د شفیع د سکوت نه د حق د باطل کیدلو تفصیل

سوال - د یوې زمکې د بیعې د کیدلو نه پس شفیع خو ورڅو پورې چپ وو، اوس د شفعی د حق طلب کولو هغه ته شرعاً اختیار شته دې او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د شفعی د حق د پاره د بیعې د علم په وخت په طلب د مواثبه کنبې او په طلب د تقریر کنبې تندی (تعجیل) کول ضروری ده، د دې مسئلې په صورت کنبې د دې شرط د نشتوالی د وجې نه حق د شفعی به باطل شی، البته که د مشتری یا د ثمن د علم نه کیدلو د وجې نه شفیع سکوت اختیار کړی او د علم کیدلو د وجې نه سمدستی طلب د مواثبه او طلب د تقریر بشرطها المعثرة وکړی نو بیا ئې حق نه ساقطیږی.

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله معزياً الى الخاتمة: اخبير بها فسكت قالوا لو تبطل ما لم يعلم المشتري والتمس (الى قوله) اقول وبه افق المصنف العبر تكمي في فعاواة فله حفظ (درالمختار ص ۳۸ ج ۱) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۸ محرم ۱۳۷۶ هجری

د بیعې په وخت کنبې د شفیع په مرگ کنبې اختلاف

سوال - زید د خپل والد د وفات نه پس چې څنگه بالغ شو نو په بکر باندې ئې د شفعی دعوی وکړه، او د شفعی نور ټول لوازمات د ورومیی نه پوره کړې شوې وو، بکر ورته اوونیل چې د بیعې په وخت کنبې ستا پلار ژوندې وو، او هغه په هغه وخت کنبې څه دعوی نه وه کړې، لهذا اوس ستا دعوی کول بې ځایه دی، زید په وخت د بیعې باندې د خپل پلار په وفات باندې بینه (گواهان) قائم کړل او بکر د هغه په ژوند باندې بینه قائمه کړه، اوس به د چا گواهانو ته ترجیح ورکولې شی. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د لاندینو جزئیاتو نه په ظاهره په دې مسئله باندې استشهاد کولې شی. ۱ - قال الامام قاضی نعمان رحمته الله: اذا شهد رجلان ان زوجة فلانة قتل او مات وشهد اخر ان انه حي كان شهادة الموت والقتل اولى (خاتمة بها مش العالم كبرى ص ۲۸۲ ج ۳)

۲ - وقال في الفتاوى المهدية: ان الاصل تقديم بيعة الموت على بيعة الحياة لانها تعبت امرأ عارضا كما هو الاصل في البيعة تفق الفصل العاشر عشر من العمادية اذا شهد رجلان ان زوج فلانة قتل او مات وشهد اخر ان انه حي كان شهادة الموت والقتل اولى لانه الموت اثبت العارض اه نعم في تنقيح الحامدية بيعة زوج فلانة قتل او مات اولى من بيعة انه حي الا اذا اخبى بحياته بتأريخ لاحق اه (الى ان قال) لبيعة الموت اولى مطلقاً

کما هو ظاهر اطلاقهم له والتوجيه الجارى مطلق عن قيد التاريخ وعدمه وتأخره وتقدمه الخ (فتاوى مهديه ص ۳۷)

۳ - وقال العلامة ابن تيمية رحمته الله: يوم البوت لا يدخل تحت القضاء ويوم القتل يدخل كذا فى البرازية والولولة الجمة والفصول وعليها فروع

۴ - وقال العلامة المحمى رحمته الله تحت قوله وعليها فروع: لو برهن ان من شهدوا على اقراره فى وقت كذا كان مهتا فى ذلك الوقت لا يقبل لان زمان البوت لا يدخل تحت القضاء حتى اذا برهن ان فلانا مات يوم كذا وادعى امرأته كذا بعد ذلك اليوم وبرهنه يقبل بخلاف زمان القتل والنكاح حيث يدخلان تحت القضاء ومنها لو ادعى ان ابنة مات يوم كذا وقضى ثم ادعى امرأته النكاح بحد يوم تقبل فهذا والذى قبله مما فرغوا على الاول ومما فرغوا على الثانى لو برهن الوارث على انه قتل يوم كذا فبرهنه المرأة ان هذا المقتول لكانها بعد ذلك اليوم لا تقبل (شرح الاشباه والنظائر الفن الثانى ص ۳۳ ج ۱)

د اولنى او د دويمى جزئى نه د شفيع د بينې اولويت معلوميرى، ليکن ددې نه استدلال خکه صحيح نه دى، چې په دې مسئله کښې د شفيع د پلار په مرگ او ژوند کښې تنازع نه ده. د دې په مرگ باندې جانبين متفق دى، تنازع د دې راپينوشو او امينو په تقديم او تاخير کښې ده چې يو مورت دې او بله شراه ده.

د دريمې او د څلورمې جزئى نه په ظاهره د مشترى بينې ته ترجيح معلوميرى ليکن په ژور نظر که ورته وکتلې شى نو د شفيع د بينې ترجيح ثابتيرى، ځکه چې په ذکر کړې شوو جزئياتو کښې د نکاح د مدعيې د بينې د قبوليت علت دا دې چې دا مدعيه حقه ده او بل جانب ددې د حق منکر دى، او اصولا د مدعى د حق بينه راجحه وى، په دې صورت متنازع فيها کښې شفيع حق دې او مشترى منکر دې. لهذا د شفيع بينه به راجحه وى.

ددې نه علاوه که چيرې بالفرض هم د مشترى بينې ته ترجيح وى نو بيا هم دا د مشترى د پاره مفيد نه دى، ځکه چې په وخت د شراه کښې د زيد د والد محض حيات ثابتيدلو سره به حق د شفعې نه ساقطيرى، تر څو پورې چې دا ثابت نه شى چې هغه ته د شراه، د مشترى او د ثمن علم هم شوي وو، او سره د دې هغه بيا خاموشه وو.

او که چيرې په بنياد د قانون اذا تعارضتا ساقطا د دواړو د بينې ته تها تر تسليم کړې شى او حال قاضى جوړ کړې شى نو بيا هم شفيع ته د دې حق رسيږى
غرض د خبرې دا چې د دې لاندينو وجوهو له کبله د شفيع حق قائم دى.

- ۱ - شفيع مدعى دې، او مشتري منكر دې، فتوح بیده المدعى
- ۲ - مشتري د شفيع د والد علم بالشراء، والمشتري والتمن ثابت نه كړو.
- ۳ - قضاء بالحال ولله سبحانه وتعالى اعلم. ۳ دى لعدده ۱۳۸۵ هجرى

که په اقالې سره دوباره حق د شفعي ثابت شی

سوال - آیا په اقالې سره د شفيع په حق د شفعي باندې څه اثر غورځيږي او که نه؟ سوا سوځرو.

الجواب باسم ملهم الصواب د اقالې نه د شفيع لپاره له سره د شفعي حق ثابتيږي

قال في الهدية: وبكر دحكم الاقالة يتجدد للشفيع حق الشفعة (عالمگيريه ص ۳۰ ج ۱) ولله سبحانه وتعالى

اعلم. ۴ ربيع الآخر ۱۳۹۶ هجرى

په احياء موات كښې حق د شفعي نشته دي

سوال - كومه موات زمكه چې د آبادې زمكې سره نژدې وي، د هغې په احياء سره حق د شفعي ثابتيږي او كه نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب حق د شفعي صرف د زمكې د بيعي په صورت كښې وي، په احياء موات كښې د شفعي حق نشته دي.

قال في التنوير: هي تملك البقعة جبراً على المشتري عما قام عليه.

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله تحت (قوله جبراً على المشتري) واحترز بقوله على المشتري عما ملكه بلا عوض كما بالهبة والارث والصدقة او بعوض غير معين كالمرحوم والجارعة والخلع والصلح عن دم عمده نسل فيه ما وهب بعوض فانه اشتراط انهما (رد المحتار ص ۳۰ ج ۱) ولله سبحانه وتعالى اعلم

۵ صفر ۱۳۹۸ هجرى

په فيصلې كښې د تاخير د وجې نه د شفعي حق نه باطليږي

سوال - كه چيرې شفيع د شفعي دعوى وكړه، په فيصله كولو كښې وروستوالى كيدلو، او څو كاله په كښې تير شو، نو آیا په دې تاخير د فيصلې سره حق د شفعي ساقطیږي؟ كه جري ساقطیږي نو څومره موده كښې ساقطیږي؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د دعوى اچولو نه پس د شفعي د حق فيصله د قاضى په حاکم كښې ده، كه چيرې قاضى تاخير يې وكړ، نو څنگه چې معلومه ده چې په دې كښې د شفيع نه څه

خه غفلت نه دې شوې، نو ددې وجې نه به د هغې حق نه باطلیږي. ولله سبحانه و تعالی اعلم.

۲۴ ربیع الثانی ۱۳۹۸ هجری

په حق د شفعي کې د ترتیب تفصیل

سوال - یو سړې صرف شریک فی المبیع دې. او بل سړی شریک فی المبیع هم دې او شریک فی الحقوق هم دې، نو آیا په حق د شفعه کېنې دواړه برابر دی او که نه دې دویم سړی ته به ترجیح وی کوم چې د دوو وجوهو نه حقدار دې؟

دویم صورت دا دې چې یو سړې صرف شریک فی المبیع دې او دویم سړې شریک فی الحقوق هم دې، او جار ملاصق هم دې، نو د شفعي حق کېنې به چا ته ترجیح وی. یعنی د مرتبو د ترتیب لحاظ به کولې شی او که نه د کثرت مراتب لحاظ به کولې شی؟ د علامه شامی رحمته الله علیه د عبارتونو نه خو هم ترتیب ته ترجیح معلومېږي لیکن دلته بعضې علماء د کثرت مراتب د ترجیح قائله دی. فریقین ستاسو فتوی ته قول فیصل وئیلو باندې متفق دی. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په رومبی صورت کېنې به دواړه برابر وی او په دویم صورت کېنې به شریک فی المبیع ته ترجیح وی. لان الاعتبار للقوة الدلیل لالکثرته په همدې بناء شرکاء فی المبیع کېنې د حصې د قلت او د کثرت او په جوار کېنې د مجاورت د مقدار اعتبار نشته دې. بلکه ټول شریکان او ټول ملاصق برابر دی.

قال فی التنویر: بقدر رؤوس الشفعاء لا الملك (رد المحتار ص ۳۳۵ ج ۴)

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله علیه: (قوله ثم جار ملاصق) ولو متعددًا والملاصق من جانب واحد ولو بشیر كالملاصق من ثلاثة جوانب فهما سواء اتقانی (رد المحتار ص ۳۳۵ ج ۴) ولله سبحانه و تعالی اعلم.

۳ شعبان ۱۳۹۸ هجری

چې د اوبو دوه لارې وی نو په هرې یوې لارې کېنې شریک نه

حق د شفعي شته دي

سوال - که چیرې د یوې زمکې د اوبو کولو دپاره دوه بیل بیل لېسټی (ویالې) وی. نو د دواړو ویانو شریکانو ته به د شفعي حق وی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دواړه حق دار دی. لان لفظ الشرب عام سواء کان من نهر واحد او نهرین او اکثر ولله سبحانه و تعالی اعلم.

۳ شعبان ۱۳۹۸ هجری

په حق د شفعي کښي به نوې لارې ته اعتبار وی

سوال: د یوې زمکې د اوبو کولو د پاره دوه لارې دي. یوه نوې لاره ده او یوه زړه لاره ده. لیکن اوس د نوې لارې نه دغه پټې اوبه کیږي. نو آیا په حق د شفعي کښي به د نوې لارې اعتبار وی او که د زړې لارې؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د پریښودلې شوې او ترک شوې لارې اعتبار نشته دي. نوې لاره کومه چې مستعمله ده د هغې اعتبار به وی. ولله سبحانه وتعالی اعلم. ۳ شعبان ۱۳۹۸ هجري

لاندې ویالې والا ته د پورته ویالې په زمکه کښي حق د شفعي شته دي

او د دې په عکس به نه وی

سوال: د غرد لاندې نه اوبه راوځي، او دا په یو تالاب کښي جمع کیږي، بیا دا اوبه په څلورو ویالو کښي تقسیم شی. د هر یوې ویاله نه ډیر کسان په وار وار خپلې خپلې زمکې اوبه کوی، بیا د هر یوې ویاله نه دوه واړه واړه لښتې راوځي، اوس یو سړي چې د هغه زمکه د دې لوني یواله په آخر کښي ده، او څو بیلو بیلو ویالو نه دا زمکه اوبه کیږي، د خپلې زمکې مختلفې حصې خرڅوي، اوس پوښتنه داده چې په دې صورت کښي د مینځ چې کومه ویاله ده آیا په هغې کښي شریک ټول کسان د شفعي حق دار دی یا صرف هغه کسان د شفعي حق دار دی کوم چې په ورو ورو ویالو کښي هم د بائع سره شریک دی؟ اود بائع دویاله د پاسه تمامو ویالو والا محرومه دی. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د لاندې ویاله په زمکه کښي د پورته ویاله خلق شفعه نه شی کولې، البته د لاندې ویاله خلق د پورته ویاله په زمکه کښي دعوی کولې شی.

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله وطريق لا ينفذ) فكل اهلها شفعا ولو مقابلا والمراد بعدم النفاذ ان يكون بمحض بيع اهلها من ان يستطرقه غيرهم كما في الدار الممتلئة (الى ان قال) فان كانت سكة غير نافذة ينشعب منها اخرى غير نافذة مستطيلة لا شفعة لاهل الاولى في دار من هذة بخلاف عكسه ولو كان نهر صغير يأخذ من نهر اصغر منه فهو على قياس الطريق فلا شفعة لاهل النهر الصغير في ارض متصلة بالاصغر كما في الهداية وشروحها (رد المحتار ص ۳۵۳) ولله سبحانه وتعالی اعلم. ۳ شعبان ۱۳۹۸ هجري

په بلا شرب زمکه کښي اهل شرب ته حق د شفعي نشته دي

سوال: یو زمکه خرڅه شوه، د کومې چې نه شرب شته. نه سیل، او نه لاره، په دې کښي حق د شفعي چا ته دي؟ صرف جار ملاصق ته که نه صرف اهل شرب ته او که نه دواړو ته؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : په دې زمکه کښې صرف جار ته حق د شفعي کولو شته د او اهل شرب ته نشته دې

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله كالشرب والطريق الخ) الشرب بكسر الشين النصيب من الماء و عطف القهستاني الطريق بضم و قال فلوبيع عقار بلا شرب وطريق وقت الميع فلا شفعة فيه من جهة حقوقه (ردالمحتار ص ۳ ج ۱) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۱ شعبان ۱۳۹۸ هجري

بي د شرب د بيعې چې کومه زمکه وي په هغې کښې اهل شرب ته حق د شفعي شته دې

سوال - يوه زمکه خرڅه کړې شوې وه، چې لاره او اوبه دواړه نې شته دې ليکن بيعه به د شربه او بې دلارې نه شوې ده. نو په دې صورت کښې اهل شرب او اهل طريق ته حق د شفعي شته دې او که نه؟ ددې مسئلې په حقله د شاميې او د هنديې په عبارتونو کښې په ظاهره تعارض معلومېږي.

قال في الشامية: (قوله كالشرب والطريق الخ) الشرب بكسر الشين النصيب من الماء و عطف القهستاني الطريق بضم و قال فلوبيع عقار بلا شرب وطريق وقت الميع فلا شفعة فيه من جهة حقوقه (ردالمحتار ص ۳ ج ۱)

وقال في الهدية: وكذلك لو باع ارضا بلا شرب فلا لاهل الشرب الشفعة ولو بيعت هذه الدار وهذه الارض مرة اخرى لميلس لهم فيها الشفعة هكذا في الظهيرية (عالمگیری ص ۳ ج ۱)

په دواړو عبارتونو باندې غور وکړئ او د ترجيح يا د تطبيق څه صورت متعين کړئ. بينوا توجروا **الجواب باسم ملهم الصواب** په دې صورت کښې شريک في الشرب ته حق د شفعي شته دې. د شاميې عبارت د دې صورت په حقله دې چې د ارض مبيعه د پاره په وخت د بيعې شرب نه وي او د عالمگیری په جزيه کښې د داسې زمکې حکم ذکر کړې شوې دې چې د دغه زمکې د پاره په وخت د بيعه کښې شرب وي ليکن بيعه به د شرب نه کړې شوې وي. لهدا په دې کښې څه تعارض نشته دې. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۱ شعبان ۱۳۹۸ هجري

چې مسيل بدون الشرب وي نو د هغې د شفعي حکم

سوال - چا داسې زمکه خرڅه کړه، چې د هغې د پاره مسيل وو. ليکن شرب او طريق ورله نه وو. په عقد کښې د مسيل څه ذکر ونه شو ليکن مشتري هم په دغه مسيل سره زمکه اونه کوي. منع ته په دې څه اعتراض نشته دې. په دې صورت کښې حق د شفعي چا ته دي؟ شريک في الحقوق ته او که نه جار ملاصق ته؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په احکامو د شفعه کښې د مسيل نه مراد هم شرب دې. د کومې زمکې د پاره چې شرب نوی په هغې کښې د اهل شرب د پاره حق د شفعي نشته دې. لهذا حق د شفعي جار ملاصق ته دې. **والله سبحانه وتعالى اعلم** ۱۱ شعبان ۱۳۹۸ هجري

چې د دوو زمکو په مینځ کښې د اوبو ویا له حائله وی نو حق د شفعي به په کښې وی او که نه؟

سوال: د شفيع د زمکې او د مبيعې زمکې په مینځ کښې يوه وړوکې شان ویا له تیره شوې ده، او ددې ویا له نه د شفيع زمکه او مبيعه زمکه نه اوبه کيږي، اوس که چیرې د ویا له دا زمکه د شفيع وی نو د شفعي د حق څه حکم دې؟ او که د شفيع نه وی او دا هم معلومه نه وی چې دا د چا ده نو څه حکم ټپي دې؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د شفعي د حق بنا جوار دې، که چیرې دا ویا له د بائع یا د شفيع ملک وی نو جوار په کښې ثابت دې، که چیرې د چا د ملک یقین نه وی نو جوار په کښې ثابت نه دې، لهذا په اولنۍ صورت کښې به د شفعي حق وی، او په دویم صورت کښې به حق د شفعي ثابت نه وی. **والله سبحانه وتعالى اعلم**. ۱۰ شوال ۱۳۹۸ هجري

د دوو زمکو تر مینځه که د اوبو نالۍ د یو دریم سړی وی نو د شفعي حق به د چا وی؟

سوال: د مبيعې زمکې او د شفيع د زمکې تر مینځه د یو دریم سړی یوه وړوکې شان ویا له تیره شوې ده د هغه اوبه په دې کښې بهیږي، اوس پوښتنه داده چې حق د شفعي به د ویا له خاوند ته وی او که نه د ویا له سره چې کومه زمکه پیوسته وی هغه ته به د شفعي حق وی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: محاذی د زمکې خو نه شریک فی الشرب دې او نه جار ملاصق دې، ددې وجې نه ده ته حق د شفعي نشته، د ویا له نه چې د چا زمکې ته اوبه ځي، که چیرې هغه د ویا له د زمکې مالک وی نو دې جار ملاصق دې، لهذا ده ته به حق د شفعي وی. **والله سبحانه وتعالى اعلم** ۲۰ شوال ۱۳۹۸ هجري

په طلب د مواثبه کښې د شفيع او د مشتری اختلاف

سوال: د شفيع او د مشتری په طلب د مواثبه کښې اختلاف راغی، شفيع وائی چې ما بعد العلم طلب د مواثبه کړې دې، مشتری انکار کوي، اوس پوښتنه داده چې د چا قول لره به اعتبار وی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرې شفیع په خپلې دعوی باندې بینه وړاندې کړه نو د هغه قول به معتبر وی. او که نه نو د مشتری قول به سره د یمین نه معتبر وی.

قال فی الهندية: وان قال المشتري للقاضي حلفه بالله لقد طلب هذه الشفعة طلباً صحيحاً ساعة علم بالشراء من غير تأخير حلفه القاضي على ذلك فان اقام المشتري بهينة ان الشفع علم بالبيع منذ زمان ولم يطلب الشفعة و اقام الشفع البهينة انه طلب الشفعة حين علم بالبيع البهينة بهينة الشفع والقاضي يقضي بالشفعة في قول ابي حنيفة رضي الله عنه وقال ابو يوسف البهينة بهينة المشتري كذا في الذخيرة.

وفيها ايضاً: اذا اتفق البائع والمشتري ان الشفع علم بالشراء منذ ايام ثم اختلفا بعد ذلك في الطلب فقال الشفع طلبت منذ علمت و قال المشتري ما طلبت فالقول قول المشتري و على الشفع البهينة (عالمكبرية ص ۳۰۶) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۴ جمادى الاولى ۱۳۹۹ هجرى

د شفعي نه د بچ كيدلو دپاره زياتې پيسې ليكل روا نه دی

سوال - د شفعي نه د بچ كيدلو د پاره كه په خط كښې زياتې پيسې وليكلې شئ، او نيت ئې په كښې دا وي چې كه زمكه واپس كول غواړي نو زياتې پيسې كومي چې ليكلې شوي دي هغه به واپس نه اخلم. آيا دا روا دي او كه ناروا؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په خط كښې د واقعي نه خلاف زياتې پيسې ليكل روا نه دي. والله سبحانه وتعالى اعلم.

کتاب القسمه

د تقسیم په وخت کښې د شریکانو د حاضریدلو د شرط تفصیل

سوال - د مشترک خیز د تقسیم په وخت کښې د ټولو شریکانو یا د هغوی د وکیلانو موجودیدل ضروری دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : که چیرې مشترک خیز په ذوات الامثال کښې وی، نو د ټولو شریکانو موجودیدل ضروری نه دی، بیا ځکه خبره ده که دا خیز په ارث سره حاصل شوې وی او که په شراء سره حاصل شوې وی، البته که د غائب حصه هغه ته د رسیدلو نه وړاندې ضائع شې نو دا نقصان به په حاضر او غائب دواړو باندې وی، او کومه حصه چې حاضر ته ترلاسه شوې وی هغه به په دواړو کښې مشترکه وی.

او که چیرې مشترک خیز د ذوات القیم نه وی، نو بیا د ټولو شریکانو موجودیدل ضروری دی، که چیرې څوک شریک په کښې غائب وی نو بیا په کښې تقسیم صحیح نه وی، د غائب په اذن باندې به موقوف وی، البته صرف د ترکې تقسیم به په اذن د قاضی جائز وی، قاضی دې د غائب له اړخه نائب بالقبض مقرر کړي.

قال فی التنبیه و شرحه: (و تشتمل) مطلقاً (علی) معنی (الافراز) و هو اخذ عین حقه (و) علی معنی (المبادلة) و هو اخذ عوض حقه (و) الافراز (هو الغالب فی المثل) و ما فی حکمه و هو العددي المتقارب فان معنی الافراز غالب فيه ايضاً ابن کمال عن الکافی (والمبادلة) غالبية (فی غیره) ای غیر المثل و هو القیمي اذا تقرر هنا الاصل (فما اخذ الشریک حصته بغیرة صاحبها فی الاول) ای المثل لعدم التفاوت (لا الثاني) ای القیمي لتفاوته وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله والافراز هو الغالب فی المثل) لان ما يأخذها احدهما نصفه ملكه حقيقة ونصفه الاخر بدل النصف الذي یبدا الاخر فباعتبار الاول افراز و باعتبار الثاني مبادلة الا ان المثل اذا اخذ بعضه بدل بعض كان الباخذ عین الباخذ عنه حکماً لوجود المبادلة بخلاف القیمي.

(قوله و ما فی حکمه) ای حکم المثل اقول نقل فی جامع الفصولین عن شرح الطحاوی کل کیلی ووزنی غیر مسوغ و عددي متقارب کفلوس و بیض و جوز و نحوها مثلیات و الحیوانات و الزرعیات و العددي المتفاوت کرمان و سفرجل و الوزنی الذی فی تبعیه ضرر و هو المسوغ لیمیات اذ لم نقل عن الجامع العددي المتقارب کله مثل کمال و عدا و وزنا و عدداً رحمته الله قیمی و ما تتفاوت الحادة فی القيمة لعددي متفاوت لیس عمل الخ

فعامل (رد المحتار ص ٣٨ ج ٥)

قال في شرح التدوير: في الخاتمة: في الخاتمة مكمل او موزون بين حاضر وغائب او بالغ وصغير فاعخذ الحاضر او البالغ نصيبه فقلت القسمة ان سلم حظ الاخرين والا لا.

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله (قوله في الخاتمة الخ) اراد به بيان فائدة هي انه اذا قسم ذو اليد حصته بمفيدة صاحبه كما قال في المتن لا تنفذ القسمة ما لم تسلم حصة الاخر (قوله ان سلم حظ الاخرين) اي الغائب والصغير مفهومة ان سلامة ما اخذ لا تشترط كما سيظهر (قوله والا لا) اي وان لم يسلم بأن هلك قيل وصله اليهما لا تنفذ القسمة بل تنتقض ويكون الهالك على الكل ويشاركه الاخران فيما اخذ لهما في هذه القسمة من معنى المباعدة (رد المحتار ص ٣٨ ج ٥)

قال في شرح التدوير: وصحت برضاء الشر كأم الا اذا كان فيهم صغيرا محبسون لا نائب عنه او غائب لا وكيل عنه لعدم لزومها حينئذ الا بأجازة القاضي او الغائب او الصبي اذا بلغ او وليه هذا لو ورثة ولو شر كأم بطلت منية المفق و غيرها (رد المحتار ص ٣٨ ج ٥)

وفيه ايضا بعد صفحتين: (و لو برهنا على الموت وعدد الورثة و هو) اي العقار قلت قال شيخنا وكذا المنقول بالاولى (معهما) وفيهم صغير او غائب قسم بينهم ونصب قابض لهما) نظر الغائب والصغير ولا بد من البينة على اصل الميراث عدة ايضا خلافا لهما كما مر (فان برهن) وارث (واحد) لا يقسم اذ لا بد من حضور الثنتين ولو احدهما صغيرا او موصى له (او كانوا) اي الشر كأم (مشتريين) اي شر كأم بغير الارث (و غاب احدهم) لان في الشر كأم لا يصلح الحاضر خصما عن الغائب بخلاف الارث.

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله قسم بينهم) افاد ان القاضي فعل ذلك قال في المحيط فلو قسم بغير قضاء لم تجز الا ان يحضر او يبلغ فيجوز طوري وهذا ما قدمه الشارح (قوله بخلاف الارث) يقال في الدرر فان ملك الوارث ملك الخلافة حتى يردها لغيره على بائع المورث ويرد عليه ويصير مغرورا به امر المورث حتى لو وطئ امة اشتراها مورثة فولدت فاستعقلت رجع الوارث على البائع بثمنها وقيمة الولد للغرور من جهة فان نصب احدهم خصما عن الميت فيما في يدك والاخر عن نفسه فصارت القسمة قضاء بمحضرة المتقاسمين و اما الملك التابع لغيره فملك جديد يسبب بالشر في نصيبه ولهذا لا يردها لغيره على بائع بائعه فلا ينتصب الحاضر خصما عن الغائب فتكون البينة في حق الغائب قائمة بلا خصم فلا تقبل امر (رد المحتار ص ٣٨ ج ٥) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

په داسې حالت کېنې تقسیم چې په وارثانو کېنې څوک صغیر وی

یا د میت په یو وارث باندې دین وی

سوال - د یو سړی د وفات پنځه کاله تیر شوي دي، د هغه په وارثانو کېنې یوه ښځه، پنځه هلکان او شپږ نجونه پاتې شوي دي د هغه د وفات نه پس ئې سمدستی د جائیداد تقسیم وکړې شو. په غیر منقوله جائیداد کېنې ۷۱ جریبه زمکه یو کور او یو پلاټ وو. او په منقوله جائیداد کېنې څاروی، کالی، او د کور سامان وو، د کور د سامان، څاروو او د کالو قیمت ولگولې شو. او ورسره په مشر هلک باندې چې کوم دیارلس سوه روپۍ قرض وو هغه هم جمع کړې شو، ټولې پیسې ترې نه څوارلس زره روپۍ جوړې شوې، کومې چې د وارثانو د حصې مطابق تقسیم کړې شوې، او د هر یو وارث حصه وټاکلې شوه، بیا د درې مشرانو جینکو نه کومې چې عاقلې بالغې او واده شوې وې تپوس وکړې شو چې تاسو په جائیداد کېنې خپله حصه اخستل غواړئ او که نه د نورو وارثانو په حق کېنې د خپلې حصې نه لاس اخلئ؟ درې واورو جینکو د منقوله جائیداد نه یو څو ټاکلی شوی څیزونه واخستل، او باقی ئې خپلو پنځو وروڼو ته اوښل، یوې نجلۍ د زرو روپو د قیمت مینه واخسته او باقی جائیداد ئې خپلو وروڼو ته اوښلو، دویمې جینۍ یو د گنډلو ماشین د څلورو سوو روپو او یوه غوا د پنځو سوو روپو واخسته او باقی حصه د جائیداد ئې خپلو وروڼو ته اوښلو، دریمې خور څلورمه حصه زمکه واخسته او باقی حصه د جائیداد ئې خپلو وروڼو ته اوښله

او د پنځو کالو د تیریدلو نه پس ځینې علماء وائی چې دا تخارج باطل دي، جائیداد به د سر نه بیا تقسیمولې شی، ځکه چې د تخارج د صحت دپاره یو شرط دا دي چې ټول وارثان به عاقل بالغ وي، حال دا چې په دغه وخت کېنې په دوی کېنې یو هلک د دوه نیمو کالو وو.

دویمه وجه داده چې په یو وارث باندې دین وو، او په ترکه کېنې چې دین وی نو بیا په دې صورت کېنې تخارج باطل وي، حال دا چې دا دین په وارث باندې وو او دا د منقوله جائیداد سره یو ځای کړې شوې وو او په وراثتو باندې تقسیم کړې شوې وو په دې صورت کېنې چې د کوم وارث په ذمه دا قرض وو هم د هغه په حصه کېنې دا شمارلې شوې وو. بینوا تو جوړوا -

الجواب باسم ملهم المواب دلته څلور خبرې د تحقیق قابلې دي:

- ۱- چې د مړي په یو وارث باندې قرض وی نو آیا هغه د تخارج نه مانع دي او که نه؟
- ۲- چې مصالح خپله حصه یواځې بعضې وارثانو ته ورکړي نورو ته ئې ور نه کړي نو آیا تخارج به صحیح کیږي او که نه؟
- ۳- تخارج په غبن الفاحش سره صحیح دي او که نه؟

۴ چي به وارثانو کښې څوک صغیر وی نو آیا تخارج صحیح دي او که نه؟

د دې څلور خبرو تحقیق په ترتیب سره وړاندې کولې شی

۱. که په منقوله ترکه کښې د مدیون د میراث د حصې نه دین زیات وی نو دا به د تخارج نه

مانع وی او که داسې نه وی نو مانع به نه وی. ځکه چې د دین د منع کیدلو علت تمليك الدين من غیر

من عليه الدين دي کوم چې په منقوله ترکه کښې د میراث د حصې نه په تجاوز کوونکي دین کښې

موجوده ده. چې مصالح د مدیون نه علاوه نور وارثان هم د دین مالکان جوړوی. لیکن د غیر

منقوله ترکي نه په غیر متجاوز دین کښې دا علت مفقود دي. ځکه چې د نقل کیدونکي ترکي په

تقسیم کښې ددې د قیمت لگولو او بیا د تقسیمولو عام رواج دي. او ظاهره خبره ده چې د ټولو

وارثانو په رضامندی سره به دا دین د مدیون په حصه کښې حسابولې شی. فهو تمليك الدين ممن

عليه الدين وهو جائز.

په دې مسئله کښې همدا صورت دي ددې وجې نه دا دین د صحت د تخارج نه مانع نه دي

۲. که بدل صلح د ترکي نه ورکول نه وی ټاکلې شوی بلکه مصالح نې له خپله اړخه ادا کوی نو

دا تخارج مطلقاً صحیح دي. او که د ترکي نه د صلحي بدل ورکول وټاکلې شو نو څنگه چې معلومه

ده چې پدې کښې د ټولو وارثانو حق دي نو ددې وجې نه د دې د صحت د پاره د ټولو رضا شرط ده

قال في التنوير وشرحه: ولو اخرجوا واحدا من الورثة فحصة تقسم بين الباقي على السواء ان كان ما اعطوه

من مالهم غير الميراث وان كان المعطى ممروراً فعلى قدم ميراثهم يقسم بينهم.

وقال ابن عابدین رحمته الله: (قوله على السواء) افاد ان احد الورثة اذا صالح البعض دون الباقي يصح وتكون

حصته له فقط كذا لوصالح الموصى له كما في الانقروى سائحاني (رد المحتار ص ۴۰۴ ج ۳)

قلت: وفي مسالعتنا وقع التخارج بتراضى الورثة فاندفع هذا الاشكال ايضا لكن بقي رضا الصغير وسياتي

حكمه في الامر الرابع.

۳. بدل صلح که هر څومره قليل وی تخارج په کښې روا دي. البته دا خبره ده که چا سره دا دوکه

شوه چې په وخت د صلح کښې هغه ديو څيز د صحيح قيمت نه خبر نه وو وروستو په کښې غېږ

فاخس ښکاره شو. نو هغه ته دا اختيار شته چې په قاضی باندې صلح فسخ کړی.

قال في التنوير وشرحه: ولو ظهر غيب فاحس لا يدخل تحت التقويم في القسمة فان كانت بقضاء بطل

اتفاق لان تعترف القاضي مقدم بالعدل ولم يوجد ولو وقعت بالة عى تبطل ايضا في الاصح لان شرط جوازها

المعاطلة ولم توجد فوجب نقضها خلافاً لتصحيح الخلاصة قلت فلو قال كلكم تفسع لكان أولى وتسمع دعواه

ذلك اى ما ذكر من الغبن الفاحش ان لم يقر بالاستيفاء وان اقر به لا.

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (ولو ظهر غبن فاحش في القسمة) اى في التقويم للقسمة بان يقوم بالف حفظه رانه يساوى محسنة قيمته بالفاحش لانه لو يسر ايدخل حصص تقويم المقومين لا التسريح دعواته ولا تقبل بيمينته

وقال ايضا محمد (قوله قلت الخ) لمقتضاها انها محتاج الى الفسخ وان معنى تبطل بطلانها له ابطالها وبه يشعر قول الكثر فسخ حيث لم يقل تنفسخ (رد المحتار ص ۳۳ ج ۴)

د علائقي د ذکر کرې شوى عبارت نه ځينې خلقو ته دا مغالطه شوې ده چې دا په کومه مسئله کښې ذکر شروع دې په دې کښې د غبن فاحش د وجې نه تخارج باطل دې، حال دا چې د علائقي او د شاميې د عبارت مطلب بالکل واضحه دې، چې د تخارج نه پس د غبن فاحش د ظاهرېدلو نه پس خيار فسخ دې، او د دد دعوى به اورېدلې شى غبن هم هغه نقصان ته وائى کوم چې د عقد نه پس ظاهر شى، د عقد په وخت کښې چې کوم نقصان ظاهر او معلوم شى هغه که هر څومره زيات وي ليکن هغې ته غبن نه وائى، دا امر د بيان محتاج نه دې چې په تخارج کښې د د بدل صلحه څه کميت مشروط نه دې، سره د دې هم د ځينې خلقو د پاره څه امور وړاندې کولې شى:

۱- د مذهب په کتابونو کښې دا تصريح ده چې هر کله بدل صلحه مکيل يا موزون وي يا سره يا سپين زروى نو د تخارج د صحت د پاره دا شرط دې چې بدل صلحه دې په خيز کښې د مصالح د حصې نه زيات وي، وړاندې په کښې داسې څه شرط نشته دې چې د پوره ترکې سره به ددې حصې څه نسبت وي، او که چيرې بدل د صلح د ذکر کرې شوو څيزونو نه نوى نو په دې کښې بيا څه کميت هم شرط نه دې.

۲- تخارج په حکم د بيعه کښې دې، او بيعه کښې د عاقدينو په تراضى سره په بدلينو کښې تفاوت کثيروا دې.

۳- قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله اخرجت الخ) اوصى رجل بثلث ماله ومات الموصى لصالح الوارث الموصى له من الثلث بالسدس جاز الصلح وذكر الامام المعروف بنحو اهر زادة ان حق الموصى له وحق الوارث قبل القسمة غير متأكد محتمل السقوط بالاسقاط اه (رد المحتار ص ۳۳ ج ۴). (رد المحتار ص ۳۳ ج ۴)

په دې کښې اسقاط بالصلح مراد دې، مطلق اسقاط په کښې صحيح نه دې کما هررت في کتاب الوصية والفرائض.

د اسقاط بالصلح مثال په ذکر شوى عبارت کښې صلح من الثلث بالسدس ذکر کرې شوې دې چې په کښې د تضعيف او تنصيف نسبت دې، او په خپله علامه ابن عابدین رحمته الله د غبن فاحش په

مثال کښې همدا نسبت بيان کړې دي.

که امر من نښه: پان لومړي پلې فظهورانه پساوي محسمائة

د دې نه دا خبره ثابته شوه چې د فحش تفاوت باوجود تخارج روا دي

۴. که چيرې صغير په خپله عاقل وي نو د بيع او د شراء وغيره عقود دائره بين النفع والضرر

په شان په عقد صلح کښې هم د صغير عاقل کيدل شرط دی نه چې بلوغ ورله شرط دي

د صغير غير عاقل عقد له سره منعقد کيږي نه، او د عاقل غير ماذون عقد منعقد کيږي. خو په هغه اذن باندې چې پس د بلوغ نه وي يا د ولی په اذن باندې به موقوف وي.

ولی المال په ترتيب سره داسې دي:

پلار، د هغه وصی، نيکه، د نيکه وصی، قاضی.

قال في التدوير وهر حه: وشرطه العقل لا البلوغ والمحرة فصيح من صبي ماذون ان عرى صلحه عن ضرر بلن.

(رد المحتار ص ۳۰۳ ج ۲)

وقال في الهدية: واما شرط فأنواع منها ان يكون المصالح عاقلا فلا يصح صلح المجنون والصبي الذي لا

يعقل هكذا في المباح. (عالمگیری ص ۳۰۳ ج ۲)

وقال في التدوير وهر حه: وتصرف الصبي والمعتوه الذي يعقل المبيع والشراء ان كان نافعاً محضاً كلاسلا

والامهات مع بلا اذن وان كان ضاراً كالطلاق والعنق والصدقة والقرض لا وان اذن به وليهما وما ترد من

العقود بلن نفع وضرر كالبيع والشراء توقف على الاذن حتى لو بلغ فأجازة نفل فان اذن لهما الولي فهما في شراء و

بيع كعبد ماذون في كل احكامه. (رد المحتار ص ۳۰۳ ج ۲)

او که چيرې صبی په خپله عقد کوونکې نه وي بلکه د هغه له اړخه څوک بل څوک عقد وکړی نو

بيا په کښې د صبی عاقل کيدل شرط نه دی، په هر صورت کښې به صلحه منعقد شوی، البته د دې

عقد د نفاذ د پاره دا شرط دي، چې د صبی له اړخه دې د هغه ولی فی المال عقد وکړی، که چيرې

غير ولی عقد وکړو نو هغه خو به منعقد شوی خو دغه عقد به د صبی په اذن بعد البلوغ، يا په اذن د

ولی يا په اذن د قاضی پورې به موقوف وي

البته په تقسم د غير د ترکې کښې دوه قوله دي: يوا چې دا هم د عامو فضولي عقودو په شان

موقوف دي. دويم قول دا دي چې دا تقسيم باطل دي له سره نه منعقد کيږي، رحمتی رحمته الله وجه د

فرق دا بيان فرمايلي ده، چې د عقد فضولي په منعقد کيدو کښې د متعاقدينو وجود شرط دي او

هغه وجود دلته مفقود دي. وسئل کر نښه عن الراعي رحمته الله

بها جاز على الصغير والغائب لان له ولاية على الصغير ونظر اهل الغائب وتعرفه يصح على المبيع
(قوله لكن يبقى قول الشارح ولو شر كأم بطلت محتاجا الى نقل) علل البطان الرحمي في هذه المسألة بان
كل واحد اجنبى في حق صاحبه فلم يوجد قايبل عن الصغير ونحوه وشرط عقد الفضولي وجود القايبل عن المالك
ولا يتوقف شطر العقد على غائب بخلاف مسألة الورثة لان بعضهم يصلح خصما عن الباقيين فيصح ان يكون
بعضهم مقاسما وبعضهم مقاسما هو معلوم ان الشارح ثقة في الدقل يعتمد عليه فيه حتى يوجد ما يخالفه
(التعريض المغتار ص ٢٧٢ ج ٢)

د ذكر كړې شوى تحقيق نه دا خبره ثابته شوه چې د فقهاء كرامو رحمهم الله په عبارتونو كښې كوم
خائې هم د صغير وجود د تركې د تقسيم د صحت نه مانع ښودلې شوې دې نو د هغې مطلب دا دې
چې تقسيم لازم او نافذ نه دې بلكه په اذن د ولى يا په اذن د والى او يا په اذن بعد البلوغ باندې
موقوف دې. د دې وجې نه د دې عبارتونو نه د بعضې اصاغرو په عدم انعقاد باندې استدلال په
غلطې پوهې باندې مېنى دې.

په كومه مسئله كښې چې بحث شروع دې -

د پورتنۍ خبرو د تحقيق نه په كومه مسئله كښې چې بحث شروع دې ښه واضحه شوه، په دې
كښې د صغير له اړخه غيرويلى عقد د تخارج كړې دې د دې وجې نه د تخارج على الارض عقد
موقوف دې، كه يو وارث د قاضى نه اذن حاصل كړى نو دا عقد به نافذ شى، او كه نه نو د صغير د
اذن بعد البلوغ پورې به موقوف وي، كه چيرې صغير قبل البلوغ وفات شو نو د د وراثتو په اذن
سره به نافذ شى

د تخارج على العروض عقد خو د ابتداء نه نافذ او لازم دې. لان للاموالا خ بيع المنقول من مال

الصغير تمارة

د تحقيق وړ خبره

دا خبره تر اوسه پورې واضحه نه شوه چې آيا په موقوف تقسيم كښې مخكښې له اذن نه دنورو
شريكانو لپاره د فسخي حق شته او كه نه ؟ . راجع خو عدم حق د فسخ ښكارى ليكن تر اوسه پورې
شرح صدر نه شوې . ولعل الله يمدد بهد ذلك امراً .

١- د صغير د زمكې د بيعې ولى ته اختيار نشته دې الا في صور مخصوصه. ليكن ولى ته د عقار د

تقسيم اختيار شته ځكه چې تقسيم من كل الوجوه بيعه نه ده بلكه من وجه بيعه ده. او من وجه افراز دې

٢- پلار او دهغه وصى، نيکه او د هغه وصى او قاضى نه علاوه بل چا ته چې څنگه د صغير د

پاره د تقسیم اختیار نشته دې همدغه شان دصغیر په مال کښې د تصرف اختیار ورته هم نشته دې، د صغیر په مال کښې د تجارت او په زمکه کښې نې ورته د کر کروندې اجازت نشته دې، البته د صغیر مور ته، ورور ته، او تره ته نې د ده د مال د حفاظت، بیعه د منقول په غرض د حفاظت او د صغیر د پاره د طعام او د لباس وغیره د اخستلو اجازت شته دې خو په دې شرط چې صغیر دوی په پالنې کښې وی، البته که په خپله په ترکه کښې طعام یا لباس وی نو د دې نه د صغیر حصه په صغیر باندې په خرچ کولو کښې بیا د صغیر په پالنه کښې کیدل شرط نه دې.

قال فی التتویر: او اشتری الوارث الکبیر طعاماً او کسوة للصغیر او کفن الوارث المیت او قضی دینه من مال نفسه فانه یرجع ولا یكون متطوعاً.

وقال العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ: (قوله او اشتری الوارث الکبیر الخ) کذا فی الخانیة ونصها او اشتری الوارث الکبیر طعاماً او کسوة للصغیر من مال نفسه لا یكون متطوعاً وکان له الرجوع فی مال المیت والترکة اه. اقول: ولم یشرط الاشهاد مع ان فی انفاق الوصی خلافاً کما مرو ینبغی جریانه هنا بالأولی علی انه قد وقع الاختلاف فی انفاق علی الصغیر نصیبه من التركة نفقه مغله فی انه یصدق امر لا قولان حکاهما الزاهدی فی الحاوی ثم قال والمختار للفتوی ما فی وصایا المهیط بروایة ابن سماعه عن محمد رحمه الله تعالی مات عن ابلین صغیر و کبیر و الف درهم فانفق علی الصغیر خمسائة نفقة مغله فهو متطوع اذا لم یکن وصیاً ولو کان المشترك طعاماً او ثوباً واطع به الکبیر الصغیر او الهسه فاستحسن ان لا یكون علی الکبیر ضمان اه.

وفي جامع الفتاوی ولو انفق الاخ الکبیر علی اخیه الصغیر من نصیبه من التركة ان کان طعاماً لم یضمن و ان کان دراهم فذلک ان کان فی حمرة و فی غیر ذلک یضمن ان لم یکن وصیاً اه و مغله فی العاتر خانیة و قد مر المصنف فی فصل البیع من کتاب الکراهیة والاستحسان ان یموز شراء ما لبدل للصغیر منه و بیعه لا خ و عمرو امر و ملتقط هو فی حمرة و اجارته لاه فقط اه و مغله فی الهدایة و علیه فیمكن حمل ما مر عن محمد رحمه الله تعالی علی ما اذا لم یکن فی حمرة تأمل و علی کل فمأ فی الخانیة مشکل ان لك یکن الکبیر وصیاً فلیتأمل (ردالمحتار ص ۴۰۰ ج ۲)

غرض دا چې په دې پوښتلې شوې مسئله کښې د صغیر په مور او ورونو باندې لازم دی چې د ده د حصې زمکه د حکومت په قبضه کښې ورکړي

۳ - پورته چې کوم تحقیق لیکلې شوې دې هغه د نفس مسنلې سره متعلق دې، په دې پوښتلې شوې مسئله او صورت کښې که خویندو د ورونو د خفگان یا د رواج د زوره داسې قسمه ایشار او

فربس کړې وه نو د وروڼو په ذمه د دې خویندو شرعی حق باقی پاتې دي. ولله سبحانه و تعالی اعلم.
۱۵ ربیع الآخر ۱۴۰۰ هجری

صغیر سره د ترکې د تقسیم حکم

سوال - یو سړی وفات شو، په وارثانو کښې یې یو نابالغه هلک هم دي. وارثانو جائیداد تقسیم کړو نو آیا نابالغه ته پس د بلوغ نه د فسخې د تقسیم اختیار شته او که نه؟ بینوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب - صغیر ته پس د بلوغ نه د فسخې اختیار شته، البته که د ده د ولی په اجازت سره تقسیم شوې وی نو پس د بلوغ نه ورته بیا د فسخې اختیار نشته.
دا حکم د تقسیم د ترکې دي، په صورت د شرکت کښې بهر حال صغیر ته اختیار شته دي
قال فی التوضیو شرحه: وصفت بهرضا الشرکاء الا اذا کان فیهم صغیر او مجنون لانائب عنه او غائب لا وکمل عنه لعدم لزومها حیث ان لا بأجرة القاضی او الغائب او الصبی اذا بلغ او ولیه هذا لو ورثة ولو شرکاء بطلت منية المفق و غیرها (ردالمحتار ص ۳۰ ج ۱) ولله سبحانه و تعالی اعلم ۲۹ شعبان ۱۴۰۱ هجری

د شریکو کورونو د منافعې د تقسیمولو طریقہ

سوال - دوه کورونه په مختلفو کوڅو کښې د دوو کسانو تر مینځه شریک دي، اوس دوی ملکیت مشترک ساتل غواړي او ددې منافع تقسیمول غواړي، د دې تقسیم جائز صورت مطلوب دي بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب - د دې د جواز دوه صورتونه دي.

- ۱ - د دواړو کورونو د منافعې مجموعه دې په قدر د حصو تقسیم کړي.
- ۲ - یو بل سره دې د کورونو تعیین وکړي، یو کور دې یو شریک واخلی او بل کور دې بل شریک واخلی. بیا هر یو شریک ته اختیار شته دې چې په خپل ټاکلې شوی کور کښې په خپله پاتې شي او که خوښه نې وی نو په کرایه وغیره دې ورکړي او ددې منافع دې حاصل کړي په دې صورت کښې به هر یو هم د هغه کور د منافعې مستحق وی کوم چې هغه ته په تقسیم کښې ورکړې شوې دي. برابره خبره ده که د دې منافع د هغه دویم کور نه کم وی او که زیات وی.

قال الامام العزیز رحمه الله: ولو ما یوالی سکنی دار او دارین (الی قوله) او فی غلة دار او دارین مع وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله: تنبيه:- فی الهدایة لكل واحد ان يستغل ما اصابه بالهباء یاة وان لم یشرط ذلك لحدوث المنافع علی ملکه اه (قوله كذلك) ای یاخذ هذا شهرا والاخر شهرا او یاخذ هذا غلة هذه والاخر غلة الاخری (ردالمحتار ص ۳۰ ج ۱) ولله سبحانه و تعالی اعلم ۱۹ شعبان ۱۴۱۵ هجری

کتاب المزارعة والمساقاة

د موروئی زمکې حکم

سوال - د بلوچستان د زمکې لاندیني صورتونه وگورئ ددې حکم مطلوب دي.

۱ - د بلوچستان په زمکه کښې اکثره زمکه د پیرونه په حسب د عرف مالکانو آبادوونکو ته د پاره د آبادولو داسې ورکړې ده چې د زمکې ټوله خواری مثلاً زمکه قابله د کرکړوندي ګرځول، بندونه جوړول، د اوبو دپاره لاره جوړول، زراعت وغیره کول دا ټول هر څه د آبادونکي په ذمه دي، د فصل په شپږو کښې پنځه حصې زمیندار ته او یوه حصه اصل مالک ته ورکول کیږي. د دې نه علاوه مالک د پیداوار نه څه متعینه حصه د خپل خرچ د پاره د آبادونکي نه کړه اخلی، لکه په یو بار کښې اووه کاسې وغیره.

مالک په زمکه کښې داسې څه تصرف نه شی کولې کوم چې د آبادونکي په عمل کښې د دخل باعث وي.

۲ - د دې معاهدې نه پس هیڅ یو د زمکې خاوند، زمیندار ته عرفاً جواب نه شی ورکولې. آبادونکي په زمکه کښې هر قسمه تصرف کوي، لکه خرڅول، په مزارعت ورکول، د خلعي په عوض کښې ورکول، په مهر کښې ورکول، په دې باندې د مالک هیڅ اعتراض نه وي.

۳ - مالک صرف خپله شپږمه حصه خرڅولې شی، د آبادونکي حصې باندې تعرض نه شی کولې.

۴ - داسې زمکه آبادونکي خپله مملوکه زمکه تصور کوي، په دې کښې وراثت هم جاری کیږي.

۵ - سرکاری مالیه هم آبادونکي ادا کوي.

۶ - که یو آبادونکي خپله حصه خرڅه کړي نو بل آبادونکي خپل ځان د شفعي حق دار ګڼي.

۷ - آبادونکي د سردار د حصې هم هغه مالک ګڼي.

اوس د څه مودې نه چې به سردارانو کومه د شپږمې حصې نه علاوه متعین مقدار اخستلو نو د هغې په باره کښې نزاع ده، آبادونکو دې ته ظلم او ویلو او ددې ورکول ئې بند کړل، او په حکومتی سطح باندې د هغوی مرسته هم وکړې شوه، په دې باندې سرداران وائی چې مونږ به تاسو د خپلو زمکو نه اوباسو او خپلې زمکې به په خپل لاس کښې واخلو.

اوس پوښتنه دا ده چه آیا د دوو سوو کالو نه د زیاتو کلونو راسې د مالکانه حقوقو د عرف او د مالکانو د اعتراف او اقرار په موجودګۍ کښې که سرداران د خپل پلار نیکه تصرف مات کړي او آبادونکي د هغوی د زمکو نه بې دخله کول وغواړي نو دا حق هغوی ته حاصل دي؟ ښه د تسلي و تحقیقی جواب راکړئ او مونږ له د شکریه ادا کولو موقع راکړئ. بینوا تو جروا.

الجواب باسم ملهم الصواب - دا امر د تحقیق محتاج دې، چې آبادونکو ته د پیداوار په شپږو کښې پنځه حصې ورکول مقرر کړې شوې وو او که نه د زمکې په شپږو کښې پنځه حصې ورکول ټاکلې شوې وو؟ د دې حقیقت خو به یا د معاهدې د کاغذونو نه معلوم شی یا په سرکاری دفترونو کښې د زمکو د انتقال چې کوم کاغذونه دی د هغې نه معلومیدې شی، که په دې کښې څه ثبوت تر لاسه نه شی نو په عرف سره به بیا ددې فیصله کولې شی، په استفتاء کښې د رالیږلې شوو کاغذونو نه دا معلومیږي چې دا زمکه د سردارانو ملکیت دې، آبادونکو ته صرف د پیداوار حصه ورکولې کیږي. په دې باندې دا لاندینی قرینې دی:

۱ - د زمیندار او د آباد کار د اصطلاح نه دا معلومیږي، چې سردار د زمکې مالک دې او آباد کار مزارع دې

۲ - که چیرې آباد کار د زمکې د پیداوار په شپږو کښې د پنځو حصو مالک وی، نو د سردار د حصې د شپږمې حصې کرونده یې د معاوضې نه ولې کوی؟ بلکه د خپلې حصې نه هم یو مقرر حصه سردار ته ولې ادا کوی؟

۳ - تراوسه پورې هیڅ یو آباد کار خپله حصه زمکه د سردار د حصې د زمکې نه ولې جدانده کړه؟ په استفتاء کښې د آباد کارو په ملک باندې ذکر کړې شوې قرینې لکه بیعه، هبه، د مهر ادا کول وغیره کښې که چیرې د زمکې د انتقال سرکاری کاغذونو کښې هم د دې تصریح وی، یا آباد کار خپله د زمکې حصه د زمیندار نه په ذریعې د تقسیم سره جدا کړي او په خپله متعینه حصه کښې تصرف کوي نو دا بیا واقعتاً دلائل د ملک دی، لیکن د استفتاء د مضمون نه معلومیږي، چې داسې نه کیږي، لهدا بیعه، مهر، بدل د خلعي وغیره عقود په ظاهره د زمکې په منافعي باندې واقع کیږي. کومو ته چې بیعه د حقوقو وائی او دا روا نه دی

تنبیه - که چیرې دا حقیقت معلوم شی چې سردار ته زمکه کوم حکومت ورکړې وه، او ولې نې ورکړې وه؟ نو کیدې شی چې بیا د مسئلې حکم بدل شی. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۶ ربيع الآخر ۱۳۸۹ هجری

مزروعه زمکه په مزارعه باندې ورکول

سوال - عمرو او بکر، له زید نه زمکه په مزارعت باندې هغه وخت واخستله، چې په زمکه کښې فصل د اول نه کرلې شوې وو، لیکن په تحریر کښې د څه فصل ذکر نه دې کړې شوې، البته دا زبانی وویلې شوې وو چې بکر به هم په فصل کښې حصه دار وی، عمرو د زمکې د مالک «زید» ځوی دې. هغه د هغه سره د کړې شوې خبرې تصدیق هم کوی. لیکن بکر ددې فصل نه محروم ول غواړي. آیا بکر شرعاً په دې فصل کښې د حصې د اخستلو حق دار دې او که نه؟ بیا نو جروا.

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرې په وخت د عقد کښې فصل تیار شوې نه وو نو بیا عقد صحیح دي، او دا بیا د مزارعې په ځانې معامله ده. بکر هم د فصل حق دار دي او که چیرې فصل تیاریدلو ته نژدې وو، نو بیا دا عقد نه دي صحیح شوي. د فصل د پرې کولو نه پس به بیا له سره عقد د مزارعې کولې شی، په دې صورت کښې بیا په عمرو او بکر کښې د چا هم په فصل کښې څه حق نشته

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله وبشرط الصلابة الخ) وهي ان يقول صاحب الارض للعامل سلبك الهك الارض فكل ما يجمع الصلابة كاشتراط عمل صاحب الارض مع العامل يمنع الجواز ومن الصلابة ان تكون الارض فارغة عند العقد فان كان فيها زرع قد نبت يجوز العقد ويكون معاملة لا مزارعة وان كان قد ادرك لا يجوز العقد لان الزرع بعد الادراك لا يحتاج الى العمل فيتعذر تجويزها معاملة ايضا عائية (ردالمحتار ص ۳ ج ۱) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۰ رجب ۱۳۹۳ هجری

که مزارع قبل المدة کار برینودلو

سوال: یو سړی یو څو زمیداران د زمکې مالک له راوستل چې دوی له خپله زمکه د آبادولو دپاره ورکړه، او ددوی دښځو او د بچو دپاره قرض هم ورکړه، د زمکې مالک او وئیل که چیرې ته د دوی ضمانت کوي نو ماته قبوله ده، هغه سړې ټې ضامن شو، درې څلور میاشتې هغه زمیدارانو کار وکړو، او په دومره موده کښې ټې څوارلس سوه روپۍ قرض واخستلو، بیا د زمکې د کرلو نه وړاندې د شپې شپې هغه زمیداران وټنستیدل، اوس پوښتنه داده چې ددې څلورو میاشتو معاوضه به دغه زمیدارانو ته ورکړې کیږي او که نه؟ که چیرې ورته ورکړې کیږي نو په څه حساب سره؟ یعنی د پوره څلورو میاشتو اجر مثل او که نه د هغوی د کار په مقدار مزدوري؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرې د تخم شرط په رب الارض باندې وی نو مزارع په حکم د اجیر کښې دي، لهذا ته به په قدر د عمل اجر مثل ورکړې کیږي، او که چیرې د تخم شرط په مزارع باندې وو، نو بیا هغه سره زمکه په توگه د اجارې وه، لهذا د هغه عمل موجب د اجر نه دي. ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۱ صفر ۱۳۹۷ هجری

په پیداوار کښې داوبو حصه مقررول روا نه دی

سوال: د یو عقد صورت دا دي، چې د یو سړی زمکه ده، دویم کرونده کوونکې، او بل تیوب ویل دي، د کومې نه چې هغه زمکې له اوبه ورکوي، د ټول پیداوار درې حصې کړې کیږي او هر یو ته یوه یوه حصه ورکولې کیږي. آیا دا صورت روا دي؟ بله دا چې عشر په هر یو باندې واجب دي او

که نه صرف په مالک باندې؟ بینوا تو جوړوا.

الجواب باسم ملهم الصواب د اوبو په عوض د فصل حصه اخستل روا نه دی. ټول پیداوار به د مالک او د مزارع تر مینځه برابر تقسیميږي، او عشر به هم په دې دواړو باندې واجبيږي. د تیوب ویل مالک ته به اجر مثل د نقدیت په صورت کښې ورکولې کیږي. ولله سبحانه و تعالی اعلم.

۳ جمادی الثانيه ۱۳۹۷ هجری

د نیماني په شرط باندې باغ کرل

سوال - یو سړې خپله زمکه چا له په دې شرط باندې ورکوي چې هغه دې په دې کښې باغ وکړي. د باغ په وونو کښې به هغه د نیمې مالک وي، آیا دا صورت شرعاً روا دي؟ که چیرې ناجائزه وي. نو د مسئلې د عمل د کیدلو نه وړاندې چې دا کومه معامله شوې ده د هغې څه حکم دي؟ بله دا چې دې روا صورت څه دي؟ بینوا تو جوړوا.

الجواب باسم ملهم الصواب : ددې معاملې مختلف صورتونه دي، د هر یو حکم هم بیل دي، تفصیل یې دا دي چې :

- ۱- که د باغ سره په زمکه کښې یې هم د شرکت شرط لگولې وو نو دا عقد فاسد دي.
- ۲- که په زمکه کښې یې د شرکت شرط نه وو لگولې. صرف په وونو کښې یې د شرکت شرط لگولې وو او د عقد موده یې نه وی بیان کړې، نو دا عقد هم فاسد دي.
- ۳- صرف په وونو کښې یې د شرکت شرط لگولې وی، او د عقد موده یې هم معین کړې وی نو دا عقد صحیح دي. د عقد د مودې په ختمیدلو باندې د زمکې خاوند ته اختیار دي، چې نیم قیمت ورکوي او ونې ترې نه اخلي یا یې له بیخه اوباسي.

که په رومبو دوو صورتونو کښې د یو صورت مطابق فاسده معامله وکړې شوه، نو په رومبو صورت کښې به د زمکې خاوند عامل ته د وونو د کرلو د وخت قیمت ورکړي او د باغ به مالک شی. او عامل ته به د ده د بوټو د قیمت نه علاوه اجر مثل هم ورکړې کیږي.

او په دویم صورت کښې به د ټولو وونو مالک عامل وی، د زمکې خاوند ته به د زمکې اجر مثل ورکړې کیږي. او هغه ته اختیار دي چې ونې ترې نه په بیعه اخلي او یا د عامل ته د وونو د ایستلو مطالبه کوي.

د رومبو صورت د جواز حیلې دا کیدې شي چې د زمکې نصف دې د باغ د نصف په عوض کښې خرڅ کړي او عامل دې په اجرت قلیلې باندې اجیر کړي.

قال لی العنوی و هر چه: دفع ارضا بیضاء مدّة معلومة لیفرس و تكون الارض والشجر بينهما لا تصح

لاشترط الشركة فيما هو موجود قبل الشركة فكان ككفيز الطعان ففسد والخبر والغرس لرب الارض تبعاً لارضه وللاخر قيمة عرسه يوم الغرس واجر مثل عمله وحيلة الجواز ان يبيع نصف الغراس بنصف الارض ويستأجر رب الارض العامل ثلاث سنين مثلاً بشيء قليل ليعمل في نصيبه صد الشريعة.

قال العلامة ابن عابدين رحمته الله: (قوله مدة معلومة) وبدونها بالاول (قوله وتكون الارض والشجر بينهما) قيد به اذ لو شرط ان يكون هذا الشجر بينهما فقط صح قال في الخانية دفع اليه ارضاً مدة معلومة على ان يغرس فيها عراساً على ان ما تحصل من الاغراس والخمار يكون بينهما جازاً وهو مثله في كثير من الكتب وتصرحهم بضرب المدة صريح في فسادها بعدهم ووجهه ان ليس لاحراكها مدة معلومة (الى قوله) وفي الذخيرة واذا انقضت المدة يخير رب الارض ان شاء غرم نصف قيمة الشجرة وملكها وان شاء قلعتها او بياض ذلك فيها في الفصل الخامس فرأجعتها هذا وفي التتارخانية والذخيرة دفع الى ابن له ارضاً لغرس فيها اغراساً على ان الخارج بينهما نصفان ولم يوقت له وقتاً فغرس فيها ثم مات الدافع عنه وعن ورثة سواها (الى قوله) كلف قلعه وتسوية الارض ما لم يصطلحوا (الى قوله) ويمكن ادعاء الفرق بين هذا وبين ما اذا فسدت بأشترط نصف الارض و يظهر ذلك مما عللوا به الفساد فانهم عللوا به بثلاثة اوجه منها كما في النهاية انه جعل نصف الارض عوضاً عن جميع الغراس ونصف الخارج عوضاً لعمله فصار العامل مشترياً لنصف الارض بالغراس المجهول فيفسد العقد فاذا زرعه في الارض بأمر صاحبها فكان صاحبها فعل ذلك بنفسه فيصير قابضاً ومستهلكاً بالعلوق فيجب عليه قيمته واجر المثل اهـ ولا يتأتى ذلك في مسائلتنا بل هو في معنى استيجار الارض بنصف الخارج واذا فسد العقد لعدم المدة يبقى الغراس للغراس ونظيرة ما مر في المزارعة انها اذا فسدت فالخارج لرب المزدور ولا يخفى ان الغرس كالمزدور وينبغي لزوم اجر مثل الارض كما في المزارعة هذا ما ظهر لي والله تعالى اعلم.

(قوله وحيلة الجواز الخ) هذه الحيلة وان افادت صفة الارشتراك في الارض والغراس لكنها تضر صاحب الارض لان استيجار الشريك على العمل في المشترك لا يصح ولا يستحق اجرا ان عمل فقد تمتنع عن العمل و يأخذ نصف الارض بالثلثين اليسير اللهم (الى ان يحمل على انها افوز الغراس وغرس كل نصفه في جانب فتصح

الاجارة ايضا فتأمل (رد المحتار ص ٢٠٠ ج ٥) والله سبحانه وتعالى اعلم

١٧ صفر ١٣٩٧ هجري

د مزارعت د صحت شرائط

سوال - د مزارعت په سلسله کښې د زمکې د مالکانو او د زميدار تر مینځه اختلاف

راخی. لهذا په زميداري باندې د زمکې د ورکولو جواز سره د شرائطو بڼه صفا او عام فهم انداز کښې په تفصيل سره راته وليکئ. بله دا چې د مزارعت په جواز کښې د امام صاحب رحمته الله عليه او د صاحبينو رحمهما الله تعالى تر مينځه اختلاف دې مفتی به قوله په کښې کوم يو دې؟ د حديث ومن

لم يترك البغائر قليلاً ومن عارب من الله ورسوله) څه مطلب دې؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب. قول د جواز مفتی به دې، په دې باندې د صحابه کرامو رضي الله عنهم د زمانې

نه واخله تر اوسه پورې تعامل دې.

د مزارعت د صحت د پاره اته شرطونه دي:

- ۱ - زمکه د زراعت جوگه وي.
 - ۲ - د زمکې مالک او زميدار د اهل عقد نه وي.
 - ۳ - د مودې تعيين.
 - ۴ - د تخم ورکونکي تعيين.
 - ۵ - د حصې تعيين.
 - ۶ - مزارع ته د زمکې قبضه ورکول.
 - ۷ - په پيداوار کښې د دواړو د شرکت بيان کول.
 - ۸ - د تخم د جنس تعيين.
- د مزارعت اووه صورتونه دي.
- ۱ - زمکه او تخم د يو وي، بقر او عمل د بل وي.
 - ۲ - زمکه د يو وي او باقي هر څه د بل وي.
 - ۳ - عمل د يو وي باقي هر څه د بل وي.
 - ۴ - زمکه او بقر د يو وي تخم او عمل د بل وي.
 - ۵ - بقر او تخم د يو وي زمکه او عمل د بل وي.
 - ۶ - بقر د يو وي باقي هر څه د بل وي.
 - ۷ - تخم د يو وي باقي هر څه د بل وي.

په دې اوه قسمونو کښې رومي درې قسمه د مزارعت صحيحه دي او آخري څلور قسمونه د مزارعت فاسده دي.

قال في العنوين وهرجه: وکذا حصص لو کان الارض والملد لزيد والمقر والعمل للاخر والارض والباقى للاخر والعمل له والباقى للاخر فهذه الثلاثة جائزة وبطلت في اربعة اوجه لو کان الارض والمقر لزيد والمقر والملد له واللاخران للاخر او المقر او الملد له والباقى للاخر (رد المحتار ص ۸۰ ج ۴)

د حدیث مبارک جواب دا دې چې په هغه زمانه کښې به په مزارعت کښې فاسد شرطونه لگولې شو، لکه د پید او اړنه به نې یو معین مقدار د چا د پاره ساتل وغیر، د دې وجې نه د داسې مزارعت نه نې منع او فرمائیله.

قال الامام ابن الهمام رحمته الله: ويمكن ان يقال لهما ان يدفعن ذلك بحمل المروى عن النبي صلى الله عليه وسلم على ما اذا شرط في عقد المزارعة شرط مفسد اذ قد روى انه كنوا يشترطون فيه شيئا معلوما من الخارج لرب الارض ولو نحو ذلك مما هو مفسد عندهما وقد اشار اليه صاحب الكافي الخ (فتح القدير ص ۳۳ ج ۱)
وقال في التنوير وشرحه: ولا تصح عند الامام لانها كلفيز الطعان وعندهما تصح وبه يفتي للحاجة وقياسا على المضاربة. (رد المحتار ص ۳۳ ج ۱) والله سبحانه وتعالى اعلم.

کتاب الصيد والذبايح

د د جنابت د حالت ذبیحه حلاله ده

سوال - د شریعت مطهره حکم په دې مسئله کښې څه دې چې په حالت د جنابت کښې ذبح کړې شوې ځناور حلال دې او که حرام؟ بینوا توجروا.

الجواب و منه الصدق والصواب - په حالت د جنابت کښې ذبح کړې شوې ځناور حلال دې. د ذبحې د پاره د حدث اکبر یا د حدث اصغر نه طهارت شرط نه دې.

قال فی التعویذ: و شرط کون الذابح مسلماً حلالاً عارجاً الحرم ان کان صلياً او کتابياً فمياً او حربياً الخ (رد المحتار ص ۲۰۸ ج ۱) والله سبحانه وتعالى اعلم

۱۱ محرم ۱۳۷۲ هجری

که په لینده باندې د مارغه کپړئ والوتله او خټ ئې باقی پاتې شو

د دې حلالول روا دی

سوال - د دین علماء کرام په دې حقله څه فرمائی چې په لینده باندې مارغه وه ویشتلې شو او د هغې کپړئ جدا شوه، او خټ ئې باقی دې، په دې کښې سا تراوسه پورې باقی پاتې ده، په دې حالت کښې د دې په خټ باندې تکبیر وئیل او د دې ذبح کول صحیح دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب و منه الصدق والصواب : په دې کښې د امام صاحب رحمه الله او د صاحبینو رحمهم الله تعالی اختلاف دې چې په وخت د ذبحه کښې څومره قدر د حیات شرط دې، د صاحبینو رحمهم الله تعالی په نیزد حیات مستقره یعنی فوق ما یكون فی المذبوح ضروری دې، او د امام صاحب رحمه الله په نیزد مطلق حیات ورله شرط دې، یعنی په وخت د ذبحه کښې حیات قلیله خفیفه هم کافی دې.

قال فی الهدیة: اما اذا لم يتوهم بقاؤه حياً بان شق بطنه واخرج ما فيه ثم وقع فی ید صاحبہ حیاً فمات حل تناولہ لانه استقرار فیہ فعل الذکاة قبل وقوعه وما بقى فیہ اضطراب المذبوح وقيل هذا قول ابی یوسف ومحمد رضی الله عنہما فاما عند ابی حنیفة رضی الله عنہ فلا یحل وهو القیاس لانه وقع فی ید صاحبہ فلا یحل بدون ذکاة الاختیار کالمتردیه هذا الذی ذکرنا اذا ترک التذکاة فلو ذکاة حل عند ابی حنیفة رضی الله عنہ لانه ان کانت فیہ حیة مستقره فالدکاة وقعت موقعها بالاجماع وان لم یکن فیہ حیة مستقره فعند ابی حنیفة رضی الله عنہ ذکاته الذبح وقد وجدو عندہما حل بلا ذبح وکذا المتردیه والطیحة والموقوذة والذی یقر الذنب بطنه وفيها حیة غفیه او بیده یحل اذا ذکاه وعلیه الفعوی کذا فی الکافی (عالمگیری کتاب الصيد ص ۲۰۸ ج ۱)

وايضاً فيها: ذبح شاة مريضة وقد بقي فيها من الحياة مقدار ما يبقى في المذبح بعد الذبح فاعبأ لا تقبل الذكاة عند أبي يوسف ومحمد رضي الله عنهما واختلف المشايخ فيه على قول أبي حنيفة رضي الله عنه ونص القاضي الامام المعتز إلى استيجاب في شرح الطحاوي ان يقبل الذكاة وعليه الفتوى كذا في الظهيرية (عالمگیریه ص ٣٧٨ ج ٢) وقال في الهداية بعد ذكر ان المعتبر عند الامام مطلق الحياة وان قلت وكذا المتردية والعطية والموقوفة والذي يقر الذنب بطعه وفيه حياة غفية او ببيدة وعليه الفتوى لقوله تعالى الا ما ذكمت استثناء مطلقاً من غير فصل (هداية ص ٥٠٦ ج ٣)

واستدل عليه الطحاوي رضي الله عنه بمذهب علي عليه السلام حيث امره النبي صلى الله عليه وآله بالذبح ان وجد الصيد حياً من غير تفرقة بين الحياة المستقرة وغيرها (حاشية الطحاوي على الدر المختار ص ٣٠٠ ج ٢) وقال في شرح التنوير: والمعتبر في المتردية واغواها كعطية وموقوفة وما اكل السبع والمريضة مطلق الحياة وان قلت كما اشرنا اليه وعليه الفتوى (رد المختار كتاب الصيد ص ٣٣ ج ٢) پورته د ذکر کرې شوو نصوصو نه دا خبره ثابت شوه چې د امام صاحب رضي الله عنه په مذهب کښې د ذبحې دپاره حیات مستقره شرط نه دی، حیات قلیله هم کافی دی، او همدا قول مفتی به دي. په پښتلي شوې مسئله کښې محل د ذبحې (ما بین الحلی واللمة) موجود دي او حیات په کښې هم باقی دي، اگر چې لږ حیات دي، لهذا د امام صاحب رضي الله عنه په قول باندي دا مارغه پس د ذبحې نه حلال دي، وعليه الفتوى البته بیله شوې کپرئ حرامه ده.

لقوله عليه السلام: ما بين من الحي فهو ميت

وفي العلائية: وان علمت حياها وان قلت قت الذبح اكلت مطلقاً بكل حال.

وفي الشامية تمت (قوله وان كانت حياها غفيلة) في البرازية شاة قطع الذنب اوداجها وهي حية لا تذكي لفوات المحل ولو انتزع راسها وهي حية محل بالذبح بين اللبة واللحين اهـ (رد المختار ص ٣٨٨ ج ٢) د قطعې د اوداج نه مراد دا دی چې محل د ذبحې بالکل باقی پاتې نه شی.

دويمه جمله يعنى ولو انتزع راسها - الخ په دې باندي دليل دي، په عالمگیریه کښې هم په دې باندي تصريح ده - شاة قطع الذنب اوداجها وهي حية لا تذكي لفوات محل الذبح كذا في الوجيز للكردي (عالمگیریه كتاب الذبايح الباب العاشر ص ٣٨٨ ج ٢)

البتة لا لاندي عبارت په ظاهره د دې متعارض ښکاري

۱۔ قال ابن عابدین رحمہ اللہ فی تفسیر قوله **ما ابلین** من الحی فهو مہمعه وبہ یعلم انه لو ابلان الراس کلا لانه

لہن منفصلا من حی حقیقہ و حکما بل حقیقہ لفظ لانہ عند الانفصال مہم حکما (ردالمحتار ص ۳ ج ۱)

۲۔ ولی شرح التنویر: او قطع نصف راسه او اکثره او قدہ لتصلین اکل کله لان فی هذه الصور لا یمکن حیاته

لوی حیاة المذبح

قال ابن عابدین رحمہ اللہ: وهذا حی صورة لا حکما اذ لا یتوہم بقاء الحیاة بعد هذا المرح (ردالمحتار ص ۳ ج ۱)

د دی جزئیاتو نہ معلومیری چہ د کوم یو سالرو نکئی کپری و الوزی هغه حکما مہ دی لہذا قابل

د ذبحی نہ دی

۳۔ فی الہندیۃ فی الباب الاول من کتاب الذبائح: ولی فتاوی اہل سمرقند تصاب ذبح الشاة فی لیلۃ مظلمۃ

فقطع اعلى من الخلقوم او اسفل منه یحرم اکلها لانه ذبح فی غیر المذبح وهو الخلقوم فان قطع البعض ثم علم

فقطع مرة اخرى الخلقوم قبل ان يموت بالاول فهذا علی وجهین اما ان قطع الاول بتمامه او قطع شیشا منه فلی

الوجه الاول لا یحل لانه لما قطع الاول بتمامه کان موعبا من ذلك القطع اسرع من موعبا من الثاني و فی الوجه

الثانی یحل کذا فی الذخیرۃ والمحیطین (عالمگیریہ ص ۳۰ ج ۱)

۴۔ وایضا فیہا: سنور قطع راس حیاة فانها لا تحل بالذبح وان کان یتعرت کذا فی الملتقط (عالمگیریہ

ص ۳۰ ج ۱)

لہذا ددی جزئیاتو جواب دا دی چہ اولئی جزئیہ د ذبحی اختیار ی پہ حقلہ دہ او جزئیہ ثانیہ د

ذبحی اضطراری پہ حقلہ دہ یعنی کا د بنکاری د رارسیدلو نہ و پاندی د صید ژوند ختم شو نو

ددی هغه راس مبن ہمہ حلال دی پہ دی دواپو جزئیاتو کنہی د میت نہ مراد مذبح دی پہ ذکاۃ

اضطرری کنہی ہمہ نفس جرح ذکاۃ دہ مذبح حکما ژوندی نہ دی بلکه صرف حقیقہ ژوندی دی

نہد ددی نہ جدا کپی شوی عضوه حرامہ نہ دہ خکہ چہ ما ابلین من الحی فهو مہم حکم کنہی د حی نہ

مرد حی حقیقت و حکما دی او الاما ذکیمہ کنہی خہ قید نشته دی ددی و جی نہ بہ دا عام وی

ترایہ خبرہ دہ کہ حی حقیقت او حکما وی یا صرف حقیقت وی پہ هر حال کنہی بہ پہ ذبحی کولو

سیرہ حلال شی

بہ دی صورت د مسئلہ کنہی کہ محل د ذبحی باقی وی نو دا ذبح کیدلی شی البتہ دغہ بیل

شوی سرنی حرامہ دی لانہ مہمان من الحی حقیقہ و حکما

عبرت ثانیہ د جینو یتہ بہ مذهب باندی محمول دی

عبارت رابعه کنبې د راس نه مراد عنق دې، چنانچه د عالمگیری په ترجمه کنبې دا الفاظ دي
(پېشو ترې نه سر پرې کړو)،

د خټ د قطع کیدلو نه پس محل د ذبحې باقی پاتې نه شی، که چیرې لفظ دراس په ظاهر باندې
وساتلې شی نو بیا به دا جزئیه هم د صاحبینو رحمهم الله په مذهب باندې متفرع وی، بهر حال د عالمگیری
د دې دواړو جزئو په ظاهر باندې فتوی نه ده، ځکه چې په خپله د عالمگیری په کتاب الذبائح
باب ثالث کنبې لیکلې شوی دی.

ولو انزع الذئب راس الشاة وهي حية تحمل بالذبح بين اللمة واللعين (عالمگیریه ص ۳۱ ج ۵)

د امام صاحب رحمهم الله همدا مذهب دې، وعليه الفتوى والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۵ ربیع الاول ۱۳۷۳ هجری

مسلمان هوسئ په غشي وه ويشتله او کافر ذبحه کړه

سوال - یو مسلمان ښکاری یوه هوسئ په گولئ وه ويشتله او زخمی ئې کړه او راوې غورزوله،
که چیرې کافر یعنی ذکرې دا هوسئ ذبحه کړی نو آیا دا حلاله ده او که حرامه؟
که د دې په عکس سره کافر ښکاری یوه هوسئ په گولئ باندې وه ويشتله او را وې غورزوله،
که چیرې مسلمان دا ذبحه کړی نو ددې به څه حکم وی؟
دلته په دې حقله په علماؤ کنبې اختلاف شروع دې، لهذا زر تر زره جواب راولیږئ او مونږ له
شکر ادا کولو موقع را کړئ، یینوا توجروا.

الجواب ومنه الصدق والصواب په رومبی صورت کنبې د حلت څه وجه نشته، والله اعلم چې
ستاسو په علاقه کنبې په دې کنبې اختلاف ولې دې؟ دا ذبیحه د کافر ده چې بې د شک او شبهې
نه حرامه ده

البته که مسلمان بسم الله وه وئيله او غشي ئې په هوسئ باندې گذار کړو او هغه دې حده پورې
زخمی شوه چې په هغې کنبې د مذبوح نه زیات حیات نه وو، او په دې حالت کنبې ذکرې دا ذبحه
کړه نو دا په نیزد د صاحبینو رحمهما الله تعالی حلاله ده او د امام صاحب رحمهم الله په نیزد دا حرامه

ده. والفتوى على قوله كما سيبي في الجواب عن السؤال الثاني

او که حیات فوق المذبوح وی نو په اتفاق سره حرامه ده

په دویم صورت کنبې که چیرې حیات فوق المذبوح نه وی، نو په نیزد د صاحبینو رحمهم الله حرامه

ده او په نیزد د امام صاحب رحمهم الله حلاله ده، وعليه الفتوى

او که حیات فوق المذبوح په کنبې وی نو دا په اتفاق سره حلاله ده

قال في الهندية: ذبح شاة مريضة وقديما فيها من الحياة مقدار ما يبقى في المذبوح بعد الذبح فانها لا تقبل الزكاة عند أبي يوسف ومحمد رحمهما الله تعالى واختلف المشايخ فيه على قول أبي حنيفة رضي الله عنه ونص القاضي المنتسب إلى استيعاب في شرح الطحاوي انه يقبل الذكاة وعليه الفتوى كذا في الظهيرية. (عالمگیری ص ۸۰ ج ۴) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۸ محرم ۱۳۸۶ هجری

د سارق ذبیحه

سوال - شخصی در منزل غیر برای دزدی رفت و گوسفند را گرفته ذبح کرد باتسمیه و هرگاه صاحب منزل را خبر داده شد، گوسفند را از او گرفته، آیا خوردن گوشت این مذبوحه سارق حرام است یا حلال؟ علماء اینجا گویند حرام است چرا که دزدی حرام است. و هرگاه بسم الله گفت میخواهد حرام را حلال کند و این گوینده بسم الله کافر شد، پس ذبیحه کافر است، و دلیل از شامی می دهند و نزد بنده شامی مکمل نیست، امید است جواب باصواب مرحمت فرمایید. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب . قائله مجهول وهو خلاف المعقول والمنقول عن الفحول في

المصبول في الاخصية نقل المحصفي في الصيدوردة ابن عابدین (رد المحتار ص ۸۰ ج ۴) والله سبحانه وتعالى

اعلم ۲۸ ربیع الآخر ۱۳۸۷ هجری

د باز د بنکار حکم

سوال - یو ځناور له تربیت وړ کړې شوې دې، مونږ بسم الله او وایو او هغه پرېږدو، هغه په پنجه کښې مرغی ونیسی وینه ترې نه اوباسی او مړه نې کړی. د دې بالکل موقع نه تر لاسه کيږي چې د ژوبلي مرغی په مړی باندې مونږ چارې راکاروو. آیا دا مرغی حلاله ده که حرامه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب هر کله چې په باز باندې د پرېښودلو په وخت کښې بسم الله وه ونیولی شی او هغه پرېښودلې شی او هغه بنکار زخمی کړی او په ذبحې باندې د قدرت نه وړاندې وړاندې هغه مړ شی نو دا مرغی حلاله ده. البته دا په کښې ضروری دی چې د بنکار په مسلسل تکل کښې وی که چیرته کښې ستلو او بېب نې تکل شروع کړو و بېب دا بنکار په مړ حالت کښې وموندلی شو نو بېب دا حلال نه دي. که چیرې ژوندې تر لاسه شو نو بېب د دې ذبیحه کول واجب دی

قال في التنوير وشرحه: واذا ادرك المرسل والرامي الصيد حيا بحياة فوق ما في المذبوح ذكاة وجوبا وشرط كنه بالرعي التسمية ولو حكما كما مر وشرط المجرح لمتعلق بمعنى الذكاة وشرط ان لا يقع عن طلبه لو غاب الصيد متعللا بسببه لما دام في طلبه يحل وان قعد عن طلبه ثم اصابه ميتا لا لاحتمال موته بسبب

خوک چي غير الله متصرف گنې نو د هغه ذبیحه حرامه ده

سوال - اشخاصيکه انبياء و اولياء را عالم الغيب و متصرف فی الامور ما فوق الاسباب میدانند و گرداگرد قبور طواف می دهند باین عقیده که از حالات ما عالم اند و نذر و نیاز برای ایشان می کنند و بظاهر نماز و روزه هم اداء می کنند، آیا مذبوحه ایشان حلال است یا حرام؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب انبياء و اولياء را عالم الغيب و متصرف فی الامور دانستن کفر است و ذبیحه ایشان حرام است - والله سبحانه وتعالى اعلم -

۱۰ ذی القعدة ۱۳۸۷ هجرى

که مهې په تالاب کښې د اچولو نه پس مړ شو نو حلال دي

سوال - د دریاب نه مو مهې و نیولو، هغه ژوندي وو، په همدې حالت کښې مو هغه د اوبو په تالاب یا په لوښی کښې واچولو، څه وخت پس هغه مړ شو نو آیا شرعاً د دې خوړل حلال دی یا که د طافی کیدلو د وجې نه حرام دي؟ بینوا توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب د دې مهې د مرگ سبب دې نیول دی لهذا دا حلال دي.

قال الامام قاضي عياض رحمته الله؛ والاصل ان السبک معی مات بسبب حادث حل اكله وان مات حتف الله لا بسبب ظاهر لا يحل اكله عندنا لانه طاف والجراد يוכל وجدحياً او ميتاً فان القى سمكة في جب ماء فمات فيه لا بأس باكلها لانها ماتت بسبب حادث وهو ضيق المكان وكذا اذا جمع السبک في حظيرة لا يستطيع الخروج منها وهو يتمكن من اكلها بغیر صيد فمات فيها لا بأس باكلها وان كان لا يؤخذ بغیر صيد لا يؤخذ في اكلها (خاتمة بهامش الهدية ص ۲۰۸ ج ۲)

وقال العلامة الطحطاوی رحمته الله؛ وانما قال العلامة عبد البر الاصل في اباحة السبک ان ما مات بأفة يוכל وما مات بغیر أفة لا يוכל اه (طحطاوی علی الدر ص ۱۰۰ ج ۲) والله سبحانه وتعالى اعلم.

وارة کبان سره د هر څه خوړل حرام دی

سوال - تیرې سړې فنونې کښې د جواهر الاخلاصی په حوالې سره لیکلې شوې دي السبک الصغار کله مکروهه کراهة التعریم هو الاصح.

آیا دا فتوی صحیح ده؟ او که چیرې صحیح وی نو د سمک صغار تعیین راته وکړئ، ورسره راته هم اووایی چې جواهر الاخلاصی د چا کتاب دي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب نقل العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ عن معراج الدواية: وفي السمك الصفار الذي
تقلى من غيران يمشى جوفه فقال اصحابه اي الشافعي رحمہ اللہ لا يحمل اكله لانه رجميعه نجس وعدسائر الائمة عليہم السلام
حمل اھ (ردالمحتار ص ۲۷۷ ج ۵)

پہ دی باندی ماتہ د یرے مودی نہ اشکال وو، چہ د مہی کولمے او گندگی تہ ولے حلال ونبلی
شوی دی؟ د جواهر الاخلاطی د نص نہ چہ کراہت تحریمی راتہ معلوم شو نو مطمئن شوم
د جواهر الاخلاطی حوالے پہ عالمگیریہ کنہی یرے زیاتے موندلے شی، د دی نہ دا ثابتیری
چہ دا یو معتبر کتاب دی
د ورو مہیانو د حرمت علت دا دی چہ دا د گندگی او دکولمو د صفا کولو نہ بغیر خورلے شی
د دی نہ مراد متعین شو۔ واللہ سبحانہ وتعالی اعلم۔ ۱۳ ذی قعدہ ۱۳۹۸ ہجری

چہ پہ اوبو کنہی ئی دوائی و اچولہ او مہیان مرہ شول نو دا حلال دی

سوال - د مہیانو د نیولو پہ غرض سرہ کہ پہ اوبو کنہی داسے دوا و اچولے شوه د کومے نہ چہ
مہیان مرہ شو نو پہ دے صورت کنہی بہ دا مہیان خورل حلال وی او کہ حرام وی؟ بینوا توجروا۔
الجواب باسم ملهم الصواب : داسے مہی حلال دی۔

قال فی التنبیہ و شرحہ: ولا یحمل حیوان مائی الا السمک الذی مات بأفہ ولو متولدا فی ماء نجس ولو طافیہ
مہروحہ و ہمانیہ غیر الطافی علی وجہ الماء الذی مات حشف انفہ و ہوا بطنہ من فوق فلو ظہرہ من فوق فلیس
بطاف فیوکل کما یؤکل مائی بطن الطافی و ما مات بحر الماء او بردہ و بریطہ فیہ او القاء شیء فہو تہافۃ و ہمانیہ.
وقال العلامة ابن عبدین رحمہ اللہ (قوله او القاء شیء) لو کان یعلم انها تموت مہ قال فی المدح او اکل
شہما القاء فی الماء لتاکلہ فماتت مہ و ذلك معلوم ط (ردالمحتار ص ۲۷۷ ج ۵) واللہ سبحانہ وتعالی اعلم۔

۱۱ ربیع الاول ۱۳۹۹ ہجری

د اوبو وچیدو لہ کبلہ چہ کوم مہی مرہ شی ہفہ حلال دی

سوال - زمونہ د پنجاب پہ علاقہ کنہی پہ اوبو کنہی اکثر مہیان راخی، او کلہ کلہ دا نہرونہ
وچ شی۔ نو آیا د اوبو د وچیدو لہ کبلہ چہ کوم مہیان مرہ شی ہفہ حلال دی او کہ حرام؟ بینوا
توجروا۔

الجواب باسم ملهم الصواب حلال دی۔ واللہ سبحانہ وتعالی اعلم۔

۷ ربیع الاول ۱۴۰۰ ہجری

قرش مهي حلال دي

سوال - يو سمندري مهي چې هغې ته په عربي کښې (قرش) وائي، او په المنجد کښې د هغې دا تعريف ليکلي شوې دي: نوع من السمك يعرف بقلب المهر يقطع الحيوان باسنانه كما يقطع السيف **تفاهه** جميع دواب المهر.

ددې نه علاوه کوم خلق چې د سمندر د حالاتو نه خبر دی د هغوی قول دي چې دې مهي باندې حیض راځي، او بله دا چې دا د نورو مهیانو په شان هکښ نه اچوی بلکه دا بچی راوړي. دا مهي حلال دي او که حرام؟

حضرت مولانا عبدالحی رحمته الله په خپله فتاوی کښې د دې د حرمت قول نقل کړې دي. تاسو نه دا طمع لرو چې مونږ ته به صحیح لار ښودنه وکړئ. ښووا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب داسې قسمه تحقیقاتو کښې شرعا او عقلا د ماهرینو د فن قول قول فیصل کیدل پکار دی، د دې نوی وخت ماهرین د حیواناتو د مهي څلور علامې بیانوي:

۱ - د ملاتیر

۲ - د ساخستلو غباري (یعنی پوکښی)

۳ - د لامبو بیوزی (وزرې)

۴ - د ماحول مطابق د جسم درجه د حرارت کمیدل او زیاتیدل.

دا علامات په قرش کښې موجود دي، د دې د صورت نه همدا واضحه کیږي، ددې وجې نه دا

حلال دي. سره د دې نه د اختلاف د وجې نه احتیاط اولی دي. ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۴ جمادی الآخرة ۱۴۰۰ هجری

جهينگا ((اړيان)) حرام دي

سوال - د جهينگې په حقله ستاسو فتوی جاري شوې ده چې دا مکروه تحریمی ده، خو ولې د قرآنی آیتونو، احادیثو، آثارو د صحابه کرامو، تعامل د امت، د آئمه اربعه او د متقدمینو او متاخرینو علماؤ نه د دې د حرمت په حقله څه دلیل نه دي ليکلي شوي.

حال دا چې محشی د شرح وقایې د کالسمک په حشیه باندې دا عبارت نقل کړې دي

(بفتححتین یقال له بالفارسیة ماهی و هو بمجمیع اقسامه حلال حتی الصغير الذی یقال له جهينگا وغير

منجنس موته فيه) (شرح وقایه ص، ج)

او حکیم الامه حضرت مولانا اشرف علی تھانوی نورالله مرقده په خپله فتاوی کښې د خان د پاره عدم د علم ظاهر کړې دي او ورسره ئې د جواز رجحان هم ليکلي دي.

او حضرت مولانا عبدالحی رحمۃ اللہ علیہ لیکلې دی
جهينگا کومې ته چې ارييان هم وئيلې شی. لکه څنگه چې د صحاح نه مفهوم دې حلال دی
ځکه چې دا هم د مهی يو قسم دی. او مهی سره د خپلو ټولو انواعو په اتفاق سره حلال دي او کومو
خلقو چې دې ته حرام وئيلې دی يا محض دا نې د مهی د انواعو نه خارج گنلې دي. حالانکه داسې
نډه ده.

. په حماديه کښې دی الدود الذی يقال له جهينگا حرام عند بعض العلماء لانه لا يهيه السمك فاما يباح
عندنا من صيد البحر انواع السمك وهذا لا يكون كذلك وقال بعضهم حلال لانه يسمى بالسمك ولقد اعلی
نوبت په دې حقله څه دليل نشته دې چې دا د مهی قسم دی او که نه، لهذا احتیاط اولی دي.

(مجموعه الفتاوى ص ۷۷ هجري)

ورسره نور هم فرمائی: «بعضي فقهاء كرامو دا د مهی د قسم نه ندي شمارلي، بلكه دې ته نې
يو دريایی چينچي وئيلې دي او حرام نې ورته وئيلې دی. او ځينی فقهاء كرامو رحمۃ اللہ علیہ دا مهی گنلې
دي. ددې وجې نه نې ورته حلال وئيلی دی. ځکه چې د احنافو ضابطه ده چې د مهی نه علاوه هېڅ
يو دريایی ځناور حلال نه دي او د مهی هر قسم حلال دي.

په منتهی الارب کښې دی: ارييان نوع از ماهی است که آنرا بهندی جهينگا ميگویند.

او په صراح کښې دی ارييان نوعی از ماهی است - مجموعه الفتاوى ص ۴۶.

او د هدایې متن دي: (لا بأس بأكل الجريش والمارماهی)

د دې په حاشیه کښې نې لیکلې دی: (معك اسود ص ۲۸ ج ۲)

او په القاموس العصري کښې دی: برغوث البحر (PRAWAN) (انگلش عربي ص ۵۶۱).

او په الفرائد الدريه کښې دی جريش (PRAWAN) (عربي انگلش ص ۳۰)

او په المنجد کښې دی برغوث البحر القريش (ص ۳۰) الجريش نوع من السمك (ص ۳۰)

او په همدې کښې دی القريش جنس سمك صغير بقدر جرادقة او اكبر قليلا يشبهها (ص ۳۰)

او په المنجد اردو، عربي کښې دی برغوث البحر جهينگ مجهلی

د دې ټولو لغاتو نه دا هم ثابت شوه، چې جهينگا مهی کوم چې د جريش ترجمه ده حلال دي. کما
في الهداية ومجموعه الفتاوى وغیرها.

د هدایې په شرح عين الهدایه کښې دی (جريش) کښې د حضرت علي عليه السلام نه ابحاث صريح وړد

دې. رواه فی الاصل ورواه عن ابن عباس رضی اللہ عنہما (ص ۳۳ ج ۲)

اود اهل مصر فتوی ده، چې دا الذالسمک دې او د دې قیمت د هغوی په ملک کې ډیرگران دې بهر حال دا خو کیدې نه شی چې دا څیز دې نوې پیدا شوې وی. او په زمانه د خلف اوسلف، متقدمینو او متاخرینو، آثمه اربعه، تابعینو او تبع تابعینو، کښې نوی موندې شوې، نو بیا ددې د حرمت څه ثبوت کیدې شی؟

یواځې د ماهرینو رائي د احنافو په نیز معتبره نه ده. لکه څنگه چې په وختونو کښې د ماهرینو قول معتبر نه دې، د عامه المسلمین قول معتبر دې، د ټولو نه لوڼې دلیل په دې وخت کښې تعامل د امت دې، کوم چې د حرمت نه خلاف دې. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب ماهرینو د حیواناتو چې د مهی په تعریف کښې کوم څیزونه ذکر کړي دي، په هغې کښې درې بالکل عام فهم دی

۱- د ملا تیر.

۲- د سا اخستلو غبارې (یعنی پوکښی)

۳- د لامبو بیوزی (وزرې)

هر یو سرې په دې باندې پوهیږی چې په جهینگا کښې په دې دریو واړو کښې یو هم نشته دې. د دې وجې نه ماهرین د حیواناتو ټول په دې خبره باندې متفق دی چې د جهینگې د مهی سره چرته لرې تعلق هم نشته، دا د مهی نه بالکل جدا یو چینجې دې

د حیواناتو د ماهرینو دا فیصله ده چې (که څوک خر ته انسان او وائی نو په دې باندې دومره تعجب نه دې لکه څومره چې جهینگې ته په مهی وئیلو باندې پکار دې، ځکه چې د حیوان په تقسیم اولی کښې دوه قسمه دی، یو هغه چې د ملا تیر په کښې وی او بل هغه چې د ملا تیر په کښې نه وی. کوم کښې چې د ملا تیر نه وی نو دا قسم په چینجو کښې داخل دې. لهدا جهینگا په اولنی تقسیم کښې د مهی د جنس نه خارجیرې او د چینجو په جنس کښې داخلیرې، په خلاف د خر چې هغه په اولنی تقسیم کښې د انسان سره شریک دې.

د نظر او عقل بدیهی فیصله د ماهرینو د فن ددې اجماعی فیصلې نه علاوه د بداعت عقل او نظر همدا فیصله ده

(د جهینگې د مهی سره چرته د لرې تعلق هم نشته. ځکه چې د اتحاد د جنس د پاره په اعضا، ظاهره او باطنه کښې تشابه او په خواصو او په آثارو کښې اتحاد ضروری دې. که چا ته د کل اعضا او خواصو په تشابه او د اتحاد په قول کښې اشکال وی نو کم ته کم په اکثره اعضا، او خواصو کښې د تشابه او د اتحاد د لزوم نه د انکار کولو زړه د متعنت نه علاوه بل څوک نه شی کولې. په جهینگا او مهی کښې په هیڅ یو اندام کښې او په هیڅ یو خاصیت کښې هم تشابه نه

اتحاد نشته. د جهينگې د مار په شان پټه غورځول او د دې د لړۍ د خټ په گډۍ باندې كيدل هم د مې په هيڅ يوه نوعه كېنې نه شى موندلې.

په دنيا كېنې ددې هيڅ يو مثال هم نشى وړاندې كيدلې، چې ديو جنس د انواعو دې نه په خپلو كېنې په څه اندام كېنې تشابه وي او نه دې په څه خاصيت كېنې اتحاد وي. د جنس د اتحاد د ذكر كړې شوى معيار تجربه داسې كيدې شى: (چې يو سړې د يو جنس لكه د بكرى، غوا، اوبښ، خرا، اس، پيشو، سپى، وغيره يو فرد يا د هغې تصوير اووښى، د هغې نه پس د دغه جنس كېنې د يوې نوعې هم يو فرد يا د هغه تصوير مخې ته راشى نو سمدستى ئې اوپېژنى چې دا هم هغه جنس دې.

ليكن مې ته كتونكې سړې چې جهينگا اووښى نو هغه چيرې هم دا باور نه شى كولې چې دا هم هغه جنس دې.

همدغه شان په عامو خبرو كېنې هم د مطلق (مې) اطلاق په جهينگې باندې نه كيږي، تر څو پورې چې دې سره د (جهينگا) قيد ونه لگولې شى، صرف د لفظ جهينگې له مخې نه مفهوم كيږي. مثلاً چا ته دې د مې د راوړلو اووښل او هغه جهينگا راوړو نو دا به خلاف امر گڼلې كيږي.

ددې نه دا خبره معلومه شوه چې په عرف كېنې د مې او د جهينگې تر مينځه عموم او خصوص نشته دې بلكه د دې تر مينځه تباين او تقابل دې. لهدا په منجد كېنې دى كوم ځانې كېنې چې د مهيانو د انواعو تصويران وركړې شوې دي. په هغې كېنې د جهينگې تصوير نشته دې، او په بل ځانې كېنې ئې صراحتاً هغې ته د سرطان بحرى يوقسم وئيلې دى.

ولصه: اربيان وروبيان جلس سرطان بحرى من القشريات العشارية الاقدام ويعرف (بالقريدس) فيه اصناف عديدة للذئذ الطعم (المنجد ص ۸)، برغوث البحر نوع من القشريات العشارية الاقدام تشبه هيئة البرغوث وتسميه العامة (القريدس) (المنجد ص ۸)

په كتابونو د لغت كېنې جهينگې ته سمك يا ماهى يا مې وئيل يا په عامو خبرو اترو كېنې دې سره د مې لفظ لگول څه دليل نه دې.

لهذا سفتقور ته «ريگ ماهى» وئيلې شى. او حال دا چې دا د وچې ځناور دې او انسان سره مشابه سمندرى ځناور ته «انسان ماهى» وئيلې شى. حال دا چې هغه انسان نه دې. همدغه شان «بن مانس» يعنى د بيزو يو غټ قسم چې دې، د هغې معنى ده «ځنگلى انسان» حال دا چې په هغې باندې انساني احكام نه جارى كيږي.

همدغه شان جهينگې ته په جهينگه مې وئيلو سره دا چينجې واقعتاً مې نه جوړيږي، او بيا بالخصوص دا چې هر سمندرى ځناور باندې بيا د سمك او د ماهى اطلاق هم كيږي. كېما سياتى.

وجه د اشتباه: جهينگي ته د مهی د نوم ورکولو د غلط فهمی دوه سببه دی

۱- لفظ د سمک او د ماهی هر سمندری خنارو ته وئيلې شی، ددې وجې نه جهينگي ته هم سمک او ماهی او وئيلې شو.

قال العلامة ابوزکریا النووی رحمته الله: ان الصمیح ان اسم السمک يقع علی جمعها (المجموع ص ۳۳ ج ۱)

وقال العلامة شمس الدين الشهير بالشافعي الصغير رحمته الله تحت قوله (السمک منه حلال کیف مات وکذا غیره فی الاصح) مما لم یکن علی صورة السمک المشهور فلا یحتاج تصحيح الروضة ان جمیع ما فیہ یسمى سمکا. (نهاية المحتاج ص ۱۳ ج ۲)

وقال ایضا: واسم السمک يقع علی کل حیوان البحر حیث کان لا یعيش الا فیہ واذا خرج منه صار عیسه عیش مذبح وان لم یکن علی صورته المشهوره (نهاية المحتاج ص ۱۴ ج ۲)

وقال العلامة ابو الضیاء نور الدین القاهری رحمته الله تحت (قوله سرطان) بل هو مما یسمى سمکا لا لظباق تعریف السمک السابق علیه فهو ظاهر یحل الانتفاع به فی الاودية وغیرها (نهاية المحتاج ص ۳۳ ج ۲)

وفي المنجد: السمک الحیوان من خلق الماء ای المخلوق طیه (المنجد ص ۲۵۱)
همدغه شان (ماهی) ماه په معنی د ماء اړخ ته منسوب دې، یعنی د اوبو مخلوق، ددې وجې نه دا د اوبو هر یو مخلوق ته شامل دې.

وفي لسان العرب: واصل الباء ماء والواحدة مائة ومائة (لسان العرب ص ۳۳ ج ۱۲)

وفیه ایضا: والنسبة الی الماء مائی وماوی فی قول من یقول عطاوی وفي التهذیب: والنسبة الی الباء ماهی (حواله بال)

وفیه ایضا: ومرة ماء مقلبة عن هام بدلالة ضروب تصاریفه، علی ما ذکره الآن من جمعه وتصغیراته فان تصغیراته مویه وجمع الباء امواته ومیاته وحکی ابن جنی فی جمعه امواته (حواله بال)

وفي المنجد: الماء: هو البائع المعروف (اصله موة) وتصغیراته مویه والنسبة الیه مائی وماوی وماهی جم مائة وامواته (المنجد ص ۴۸۰)

۲- په مذاهب ثلاثه کښې د نورو سمندری خنارو په شان جهينگا هم حلاله ده، او د دې د ځینی خواصو له کبله دا چينجې هغوی ته ډیر مرغوب دې، د دې وجې نه د مذاهب ثلاثه متبعين او د هغوی نه علاوه غیر مسلمين هم په کثرت سره دا خوری.

غرض د خبرې دا چې په دې باندې د سمک او د ماهی د اطلاق، د مذاهب ثلاثه د متبعينو او د

غیر مسلمو د بې دریغہ حملې کولو، او بې د څه شک شېبې نه د دې په خوړلو باندې د تعامل کولو د وجې نه بعضې احنافو ته د دې مهی کیدلو اشتباه وشوه.

لکه څنګه چې د احرام د پرانستلو دپاره د نورو مذاهبو خلکو ته د کتلو د وجې نه د احنافو عوام هم صرف د دوو دریو ویښتو په پرې کولو باندې اکتفاء کوی. همدغه شان په بازار کېنې د بکړی د هګۍ ورتیدلو او د خوړلو تعامل ته په کتلو باندې عوام دا حلال ګڼی.

همدا حال د جهینګې هم دې، البته دومره فرق دې چې په دې باندې د سمک او د ماهی د اطلاق له کبله بعضې اهل علمو ته هم په دې کېنې اشتباه وشوه، بیا د هغوی نه نقل درنقل دا سلسله راروانه شوه، چا صرف په نقل باندې د اعتماد په ځای د جهینګې صورت ته وکتل او دا فیصله نې وکړه، نو دې ته ئې دود یعنی چینجې اووئیلو.

د رالیکلې شوی لیک تجزیه :-

قوله د آنجناب فتوی جاری شوې ده چې د جهینګې مهی خوړل مکروه تحریمی دی، لیکن د قرآني آیتونو، احادیثو، د صحابه کرامو رضی الله عنہم د آثارو، د امت د تعامل، د ائمه اربعه او د متقدمینو او متاخرینو علماء کرامو نه د چا نه هم د دې په حرمت یا په کراهت باندې څه دلیل نه دې لیکلې شوې.

اقول د مدار حکم توضیح کافی ده، ددې وجې نه ما په دې باندې اکتفاء کړې ده، وړاندې د سمندری ځناورو په حکم کېنې د څلورو واپو امامانو د اختلاف او د هغوی د مذهبونو د کتابونو په دلائلو کېنې لیکلې شوې دی او دا د اهل علمو نه پته نه ده. سره ددې که دمحرره په خیال کېنې د تحریر د دلائلو ضرورت وی نو هغه په خپله د دې استدراک په دې سوال کېنې کړې دې، د سوال په تحریر کېنې ټول دلائل راغلې دی، بعضې صراحتاً او بعضې التزاماً.

د فتاوی حمادېې د زمانې نه واخله د حضرت حکیم الامت قدس سره پورې د دومره اوږدې زمانې علماؤ مختلف اقوال په سوال کېنې درج دی، په دې کېنې د (تعامل د امت او د متقدمینو او د متاخرینو علماؤ) بیان صراحتاً راغی، بیا په دې ټولو اقوالو کېنې چې کوم مدار د حکم لیکلې شوې دې، د هغې لاندې التزاماً د ائمه اربعه رضی الله عنہم او د هغوی ټول دلائل د قرآن، حدیث او د صحابه کرامو رضی الله عنہم د آثارو نه راغلل.

قوله صرف د ماهرینو رائي د احنافو په نيزد معتبره نه ده لکه څنګه چې د وختونو په پیژندلو کېنې د ماهرینو قول معتبر نه دې.

اقول پیژندل د وختونو د مشاهدې نه کیدلې شی، د دې وجې نه بې د مشاهدې نه صرف د ماهرینو د فلکیاتو رائي معتبره نه ده، د کوم امر تحقیق چې د ماهر فن په رائي باندې موقوف وی هلته شریعت د ماهر فن د اتباع حکم کړې دې، لکه بکارت، تداوی بالمحرم، د اوبو د ضرر د وجې

نه د تیمم جواز، په حالت د مرض کنبې ترک د صوم، و نظائرهما کثيرة مشهورة وفي کتب المذاهب مزبورة مسطور قواعن اوق مسکة من العلم غیر مستورة

د دې کليې د لاندې چې د کوم یو حیوان په یو جنس کنبې دخول یا عدم د دخول بدیهی وی په هغې کنبې د ماهرینو د فن رائي معتبره نه ده، لیکن چرته چې حالت مشتبه ویه هلته د ماهرینو د حیواناتو په رائي باندې د عمل نه علاوه بله لاره نشته.

د فقهې په کتابونو کنبې په مسائلو د حیواناتو کنبې د ماهرینو د رائي مطابق د فیصلې کولو نصوص موجود دی.

پورته (د بداعت د نظر او د عقل فیصله، د لاندې د لاندیني تفصیل مطابق د جهینګې د مهی په جنس کنبې عدم دخول بدیهی دی، د دې وجې نه په دې کنبې د ماهرینو د فن اړخ ته رجوع ضرورت نه وو، خو سره د دې مونږ د هغوی رائي تبرعاً و لیکله.

که بالفرض ماهرینو جهینګې ته مهی وئیلې وې نو د هغوی رائي به د عقل او د نظر د بداعت خلاف کیدلو د وجې نه مردوده وه

قوله. د ټولو نه لوڼې دلیل په دې وخت کنبې د امت د تعامل دې کوم چې د حرمت خلاف دي.

اقول. ۱- د دې تعامل حقیقت او وجه د (وجې د اشتباه، دلاندې تیره شوه.

۲- په خپله په رایګلې شوی تحریر کنبې د مختلف دور د علماؤ مختلف اقوال ذکر کړې شوي دي. نو په دې باندې تعامل د امت څنګه وشو؟

۳- د امت نه د محرر د ماحول امت مراد کیدې شی او که نه نو ډیر لوڼې امت داسې دې چې هغوی په هیڅ صورت کنبې هم د جهینګې مهی منلو ته تیار نه دي، بلکه دا داسې یو کره المنظر چنیجې ګنی چې د دې د تصور نه په هغوی باندې غشيان طاری شی، د دې وجې نه سلیم الطبع خلق دا په حکم قرآنی (و محرم عليهم الخبائث) کنبې داخل ګنی. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۹ ربیع الاول ۱۴۰۵ هجری

د ملا چرګک ((هدهد)) حکم

سوال - آیا د ملا چرګک خوړل حلال دی او که حرام؟ په عالمگیریه او طحطاوی کنبې نې حلال لیکلی دی، او په شامیه کنبې نې مکروه لیکلې دی. په هنديه کنبې دی: اكل الخفاف والصلل والهدد لا بأس به لا بأس من الطيور التي هي خوات مغلب کذا فی الظهیرة. (عالمگیریه ص ۳۰۰ ج ۱)

په حاشیه الطحطاوی کنبې دی: ویوکل القبری والسوادین والزرزور والصلل والهدد والبوم والطاؤوس (طحطاوی علی الدروس، ص ۳۰۰ ج ۱)

او علامه شامی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی: قال فی غرر الافکار: عندنا یؤکل الخفاف والہوم ویکره الصرد والہدھد. (رد المحتار ص ۴۰۴ ج ۱)، عن ابن عباس رضی اللہ عنہما عن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عن قتل اربع من الدواب النملة النملة والہدھد والصرد وراہ ابوہوداد الداری

د دې حديث د لاندې ملا علی قاری رحمۃ اللہ علیہ لیکي

قال الخطابي انما جاء النهي في قتل النملة عن نوع خاص منه وهو الكبار ذوات الارجل الكبار لانه قليلة الاذى والضرر واما النملة فلها فيها من المنفعة وهو العسل والشمع واما الہدھد والصرد فلتنجس بحبهما لان الحيوان اذا نهى عن قتله ولم يكن لاحترامه والضرر فيه كان لتحريره لحمة الا ترى انه نهى عن قتل الحيوان لغير ما كلفه ويقال ان الہدھد من الریح فصارت في معنى الجلالة (المروقة ص ۱۴۹ ج ۸)

ملا علی قاری رحمۃ اللہ علیہ د دې حديث نه د ملاچرگک په حرمت باندې استدلال کړې دې، حلت، حرمت، او کراهت کوم یو قول راجع دې او وجه د ترجیح ئې څه ده؟ بینو اتوجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د حاشية الطحطاوى او د عالمگیریه عبارتونه په حلت د ملاچرگک باندې صریح دی، همدې ته به ترجیح وی.

د ملا علی قاری رحمۃ اللہ علیہ د دې حديث نه استدلال کول محل د اشکال دي، ځکه چې د ملاچرگک د قتل نه د نهی علت احترام هم کیدې شی، او د فقهي نصوصو په موجودگي کښې همدا د قیاس موافق دې، ددې د احترام وجه دا ده چې الله تعالی دا د حضرت سلیمان عليه السلام د خدمت د پاره غوره کړو، او دې د یو قوم د ایمان راوړلو سبب وگرځیدلو، د دې وجې نه په ټولو مارغانو کښې ده ته یو ځانگړې حیثیت حاصل دې، بله دا چې ملا علی قاری رحمۃ اللہ علیہ قول د حلت هم ذکر کړې دې، و نصه:

وقيل يحل اكله لانه يحكى عن الشافعي رحمۃ اللہ علیہ وجوب القدية فيه وعدة لا يفيدى الا الهأكول (المروقة ص ۱۴۹ ج ۸)

علامه ابن عابدين رحمۃ اللہ علیہ چې د غرر الافکار نه کوم کراهت نقل کړې دې، هغه هم ددې احترام له کبله په کراهت تنزیهیه باندې محمول کیدلې شی. والله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۰ رجب ۱۴۰۰ هجري

زیز «یوقسم چينجي» حرام دي

سوال: یو وړوکې شان ځناور دې د کوم نوم چې په منجد کښې زیز لیکلې شوې دې، دا د سپرلې په آخره کښې پیدا کیږي. او تقریبا دوه هفتې پس مړ شی. په وونو باندې اوسپړي او تیز آواز اوباسی، ددې د غذا په حقله معلومه نده چې څه شی دی آیا دا حلال دې او که نه؟ بینو اتوجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په لغت کښې د زیز او د جراد «یعنی ملخ» د تعریف او د جراد د قسمونو د کتلو نه دا خبره معلومیږي چې زیز د جراد نه د یو جدا جنس چينجي دې. لهذا دا حلال نه دې؟

به زيز او جراد كنبې په لاندینو امورو كنبې فرق دي

١ - جراد د مستقيمة الاجنحه (يعنى د پوره وزر) د قبيلې نه دي او زيز د نصفية الاجنحه د قبيلې نه دي

٢ - زيز د تيز آواز ويستونكو حشراتو نه دي او جراد داسې نه دي

٣ - زيز د هغه حشراتو نه دي چې د هغو نه د ماشي يا د چينجې په شكل كنبې راوځي، او د دي نه پس دا بيا خپل اصل شكل اختياروي، او جراد په خپل اصلي شكل كنبې د هگن نه راوځي. په جديډو تحقيقاتو كنبې د دي تصريح موجوده ده

٤ - زيز د بوتو عرق يعنى رس څښي او جراد د بوتو پانې خوري.

قال في المنجد: جراد (ج) دويبة من مستقيمات الاجنحة انواعها عديدة تختلف باختلاف الشكل منها ما يكثر ويغزو المزرع وعاتوا الاشجار بحيث لا يبقى على شيء (المنجد ص ٨٧)

وقال في الافصاح: الجراد و انواعه الجراد: معروف وجنس حشرات مصرة من فصيلة الجراديات ورتبة مستقيمات الاجنحة واحده: جرادقة تقع على الذكر والانثى سمي بذلك لانه يجرد الارض ويأكل ما عليها جرد الجراد الارض يجردها ما جردا: اكل ما عليها من النبات و جرد الزرع: اصابه الجراد فهو زرع مجرود وارض مجرودة و جردة كذلك وقيل: ارض مجرودة: كثيرة الجراد

العُنْطَاب: العُنْطَاب، والعُنْطَب والعُنْطُوب، والعُنْطَبَان: الجراد الضخم، والذكر الاصغر من الجراد الجُنْدُب: الجُنْدُب والجُنْدَب: ذكر الجراد وقيل: مثل الصغير من الجراد وقيل: نوع من الجراد يصر (يصوت) ويقفز ويطيح بالجمع: جناب، الجُنْدُب: الجُنْدُب والجُنْدَاب: الذكر من الجراد، العُنْطُوانة: الانثى من الجراد القردة: الجرادقة الانثى.

الديباسة: الانثى من الجراد والجمع: الديباسام

السلقة: الجرادقة التي القت بيضها.

الهصاق: لعاب الجراد

الجركم: جراد اخضر الرأس سود

القليل: قليل صغار الجراد: وقيل: شيء صغير له جناح احمر. (الافصاح ص ٨٧ ج)

وقال في المنجد: زيز: ١ - الزيز ج (ز) ان (ح): حشرة من فصيلة الزيزيات ورتبة نصفيات الاجنحة. راسها

كثير و اجنحتها طويلة. تحط على جذول الشجر وتسمع صوتا مرمرا كأنها تقول (زيز) فسمي به (المنجد ص ٨٧)

وقال ايضاً: (مستقلات الاجنحة ح) حشر ان يتقارب جناحاً بعد الاستعراحة معها انواع كثيرة لها قوائم قوية لتساعد على القفز مثل الجراد
(تصلية الاجنحة ح) حشر ان من فوات الاربعة اجنحة تتدرج من الميضة الى المعوضة قبل ان تصل الى شكلها النهائي تعيش من نسخ النباتات الجناحية (المنجد ص ١٠٢) والله سبحانه وتعالى اعلم.
٢٠ رجب ١٤٠٠ هجرى

د شيعه، قاديانى وغيره زنديقانو ذبيحه حرامه ده

سوال شيعه، آغاخاني، او د قاديانى وغيره گمراهو فرقو د ذبيحو څه حكم دي؟ بينوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب شيعه، قاديانى، آغاخاني، ذكرى، پرويزى، انجمن دينداران او ددي قسمه چې نورې كومې فرقې دي كوم چې د كافر كيدلو باوجود ځان ته مسلمانان وائي. په اسلام كښې په تحريف كولو سره خپل كفرى عقائد په توگه د اسلام ظاهر وى، او ددي اشاعت كوي، دا ټول زنديقان دي، د دوي ذبيحه حرامه ده.
ددې زنديقانو د احكامو تفصيل كتاب الايمان والعقائد او باب البغاة كښې دي، او زيات تفصيل ئې بيا په كتاب الحظر والاباحه كښې دي. والله هو الهادى الى سبيل الرشاد
غرة ذى الحجة ١٤١٤ هجرى

كه په وخت د ذبحې كه بسم الله وئيل ترې نه هير شو نو ذبيحه ئې حلاله ده

سوال - كه د ذبحې په وخت كښې ئې بسم الله هيره شوه نو دا ځناور به حلال وى او كه نه؟ كه چيرې په مينځ كښې يا په آخره كښې ئې راياد شى نو بيا بسم الله وئيل ضرورى دى او كه نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب - كه چيرې بسم الله ترې نه هيره شوه نو بيا ئې هم ذبيحه حلاله ده، كه درگونو د پرې كولو نه وړاندې ورته راياد شوه بسم الله وئيل ضرورى دى، كه ددي نه وروستو ورته راياد شوه ضرورى نه دى.

قال فى التنوير وهر حه: وتار لتسمية عدا خلافاً للشافعي رحمه الله فان تركها ناسياً حل خلافاً لـ رحمته الله وقال العلامة ابن عابدين رحمته الله (قوله خلافاً لـ رحمته الله كذا فى اكثر كتبنا الا ان المذکور فى مشاهير كتب منجهن انه يسمى عند الارسال وعند الذبح فان تركها عامداً لا يؤكل على المشهور وناسياً يؤكل غرر الافكار.
(دالبحار ص ٣٠٣ ح ١) والله سبحانه وتعالى اعلم
١٢ جمادى الثانية ١٣٨٩ هجرى

آس مکروه تحریمی دی

سوال - آس حلال دی او که حرام؟ بعضی ورته مکروه وائی. د مکروه کیدلو په صورت کسې به دا مکروه تحریمی وی او که مکروه تنزیهی به وی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د مفتی به قوله په بنیاد سره آس مکروه تحریمی دی

قال فی التنبیور وشرحه: ولا یحل ذواب یصید بها به فخرج نحو البعیر او غلب یصید عن غلبه ای ظفیرة فخرج نحو الحمامة من سبع بهان لذی ناب والسبع کل مختطف منهب جاح قاتل عادة او طیر بهان لذی غلب ولا الحشرات هی صغار ذواب الارض واحدها حشرة والحبر الاطیة مغلاف الوحشية فانها ولبنها حلال والمفل الذی امه حمارة فلو امه بقرة اکل اتفاقا ولو فرسا فکامه والخیل وعندهما والشافعی رحمهما محل وقیل ان ابا حنیفة رحمهما رجع عن حرمة قبل موته بثلاثة ایام وعلیه الفتوی عمادیه ولا بأس بلبنها علی الاوجه

وقال العلامة ابن عابدین رحمهما: (قوله وعلیه الفتوی) لهو مکروه کراهة تنزیه وهو ظاهر الروایة کما کفایة المیهنقی وهو الصحیح علی ما ذکره فخر الاسلام وغیره قهستانی قم نقل تصحیح کراهة التحریم عن الخلاصة والهدایة والمحیط والمغنی وقاضیغان والعمادی وغیرهم وعلیه المتون وفأد ابو السعود انه علی الاول لا خلاف بین الامام وصاحبه رحمهما لانها وان قالوا بالحل لکن مع کراهة التنزیه کما صرح به فی الشرع لایلیة عن البرهان قال طو الخلاف فی غیل البرهان غیل المعرف فلا ینوکل اتفاقا (درالمحتار ص ۷۷ ج ۱)

۱۷ جمادی الثانية ۱۳۸۹ هجری

ولله سبحانه وتعالى اعلم

د اسپې او د ځنگلی خر دیو ځای کیدو نه چې کوم بچي پیدا شو

هغه مکروه تحریمی دی

سوال - که چیرې اسپې د ځنگلی خر نه خر راوړلو نو د هغه غوښه حلاله ده او که حرامه؟ په ځنگلی او د کور په خر کښې څه فرق دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په حیواناتو کښې بچي د مور تابع وی. لهذا دا بچي د اسپې په حکم کښې د کیدلو د وجې نه به مکروه تحریمی وی

ځنگلی خر کوم ته چه حمار وحش او گور خر وائی دا حلال دی. دا خر په دې ملک کښې نه وی

۲ ذی الحجة ۱۳۹۸ هجری

ولله سبحانه وتعالى اعلم

قلت لما افادت شركة الغير بغير العربية التحريم فتعتبر التسمية ايضا بغير العربية. والله سبحانه وتعالى اعلم.

١٣ جمادى الثانية ١٣٩٧ هجرى

به خاروو كنبى اووه خيزونه حرام دى

سوال - به حلال خاروى كنبى خو خيزونه حرام دى. او هغه كوم كوم خيزونه دى؟ او كوم كوم خيزونه مكروه دى؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: اووه خيزونه به كنبى حرام دى: ١ - روانه وينه ده ٢ - د مذكرد متيازو خائى ٣ - خصيتين ٤ - د مونث د متيازو خائى ٥ - غدود ٦ - مثانه ٧ - تريخى.

قال فى الهندية: واما بيان ما يحرم اكله من اجزاء الحيوان سبعة الدم المسفوح والذكرو الانثيان والقبل والغدة والمثانة والمرارة كذا فى البدائع (عالمگيريه ص ١٠٠ ج ٥) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٧ ربيع الاول ١٣٩٨ هجرى

د ذبيحي او د ذابح دواړو قبلې ته مخ كيدل سنت مؤكده دى

سوال - به وخت د ذبيحي د خاروى كنبى قبلې اړخ ته مخ كول مستحب دى او كه سنت موكله؟ بله دا چې د ذابح د پاره څه حكم دي؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: ذبيحي له د قبلې اړخ ته مخ كول او د ذابح په خپله هم قبلې اړخ ته مخ كول دواړه كارونه سنت مؤكده دى.

قال العلامة المحصن في رد المحتار: وكراه ترك التوجه الى القبلة لمخالفة السنة.

وقال العلامة ابن عابد بن عابد: (قوله مخالفة السنة) اي المؤكدة لانه توارثه الناس فيكرة تركه بلا عذر

اتقاني (رد المحتار ص ٨٨ ج ٥)

وقال العلامة الطوري رحمه الله: ويكره ان يلحقها موجه لغير القبلة لمخالفة السنة في توجيهها للقبلة و

توكل. (تكملة المهر ص ٨٠ ج ٥)

وقال فى الهندية: والسنة فى الشاة والبقر ان يذبح كل منهما مضجعا لانه امكن لقطع العروق ويستقبل

القبلة فى الجميع كذا فى الجوهره النيرة (عالمگيريه ص ١٠٠ ج ٥) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٠ جمادى الثانية ١٣٩٧ هجرى

په وخت د ذبحه کښې ئې که ټول خټ پریک شو نو د هغې حکم

سوال - که په وخت د ذبحې کښې د چرگ خټ پرې شی نو څه حکم ئې دي؟ بینوا توجروا -
الجواب باسم ملهم الصواب قصداً داسې کول مکروه دی، او بې د قصد نه که داسې وشي نو په دې کښې څه کراهت نشته دي، او غوښه ئې په هر صورت کښې مکروه نه ده. والله سبحانه وتعالى اعلم.
 ۲۷ ربیع الاول ۱۳۹۸ هجری

د کافر د دکان نه د غوښې اخستلو حکم

سوال - په عوامو کښې مشهوره ده چې د غوښې نه علاوه هر څیز چې تر څو پورې درته هغه ناپاکه نه وی ثابت شوي نو هغه پاک دی، د غوښې په حقله چې تر څو پورې دا تحقیق ونه شی چې ذبیحه چا مسلمان په اسلامی طریقې سره ذبحه کړې ده او د ذبحه کیدلو نه تر څرخولو پورې څوک مسلمان ددې نگهبان پاتې شوي دي نو دا به ناپاکه گڼلې کیږي، په بعضې ځایونو کښې دا رواج دي چې د هندوانو یو قوم د چیلو (وزو) د غوښې کاروبار کوي، دغه خلق چیلئ (وزې) په مسلمانانو باندې ذبحه کوي، او د ذبحه کولو له وخت نه د څرخولو تر وخته پورې یو مسلمان مستقل په دکان باندې موجود وي، آیا شرعاً دا ضروري دي؟ بینوا توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب : په غوښه کښې اصل حرمت دي، د دې حلت په بعضو شرطونو باندې موقوف دي، ددې وجې نه د ذبحې د وخت نه واخله د څرخولو تر وخته پورې د چا مسلمان نگرانی ضروري ده.

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله : وفي التتارخانية قبل الاضية عن جامع الجوامع (لابي يوسف رحمته الله) من اشترى لحماً فاعلم انه محوسى واراد الرد فقال ذبحه مسلم يكره اكله ومفاد ان مجرد كون البائع محوسياً يثبت الحرمة فانه بعد اخباره بالكل بقوله ذبحه مسلم كره اكله فكيف بدونه تأمل (رد المحتار ص ۱۱۸ ج ۱) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۳ شعبان ۱۳۹۸ هجری

د ښځې ذبیحه حلاله ده

سوال - د ښځې ذبیحه حلاله ده او که نه؟ څه کراهت خو په کښې نشته دي؟ بینوا توجروا -
الجواب باسم ملهم الصواب : بې د کراهته حلاله ده. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۳ شوال ۱۳۹۸ هجری

د داسې چرګې حکم کومې باندې چې حرامه غوښه خوړلې شوې وي

سوال - د مردارو ځناورو غوښه په تپ (حرارت) باندې پخه کړې شې او د مشینونو په ذریعه میډه کړې شې او بیا وچه کړې شې او میډه پوډر ترې نه جوړ کړې شې. او دا بیا د چرګو په خوراک کښې استعمالولې شې، کله کله په دې غوښه کښې د سپې غوښه هم وي، آیا د دې چرګو غوښه خوړل حلال دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : د داسې چرګې غوښه حلاله ده، که په خوراک کښې نې غالب حرام وي نو ښه خبره دا ده چې داسې چرګه دې درې ورځو پورې بنده کړې شې، او حلاله غذا دې پرې وخوړلې شې، او بیا دې ذبحه کړې شې، البته که دحرامې غذا او د نجاست د خوړلو د وجې نه د چرګې په غوښه کښې بدبوئې پیدا شوې وي، نو دا دومره مودې پورې بندول پکار دی او خوراک ورکول پکار دی چې د دې دا بدبو زائله شې، که د بدبو یی د زائله کولو نه وړاندې ذبحه کړې شوه نو د دې غوښه به بیا حلاله نه وي. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۳ شوال ۱۳۹۸ هجری

د تپوس وغیره ویشتل

سوال حرام ځناور لکه تپوس وغیره په تپوک سره شوقیه ویشتل روادی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : تپوس او د کارغه په شان دضررناکو ځناورو ویشتل دثواب کار دی. او که په نیت د جهاد د نښې د ویشلو د مشق په غرض نې ولی نو بیا خو نور هم دثواب کار دی، لیکن د ویشلو نه پس نې په تپوونو وهلو کښې پرېښودل روا نه دی، داسې طریقه دې اختیار کړې شې چې زر تر زره ترې نه ساوځي.

عن عائشة رضي الله عنها ان النبي ﷺ قال: خمس فواسق يقتلن في الحرم الفارقة والعقرب والحديد والغراب والكلب العلور. (صحيح البخاري ص ۴۰۷) والله سبحانه وتعالى اعلم

۸ ذی القعدة ۱۳۹۸ هجری

د مذبوح ځناور د خیتې نه دراوتونکی بچی حکم

سوال - د مذبوح ځناور د خیتې نه مېر بچی راو وتلو. نو آیا د هغې خوړل حلال دی او که حرام؟ د ذکاة المجدین ذکاة امه څه مطلب دي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : دا حرام دي. د ذکاة المجدین ذکاة امه مطلب دا دي چې د بچی د ذبحې هغه طریقه ده کومه طریقه نې چې د مور د ذبحې ده.

قال في شرح التنوير: وفي منظومة النسفي قوله ان المجدين مفرد بمكتمه لم يتذك بذكاة امه فحذف المصنف ان وقال ان تم غلقه اكل لقوله عليه الصلوة والسلام ذکاة المجدین ذکاة امه وحمله الامام علي التميمي في

کذا قاله به دليل انه روى بالنصب وليس في ذبح الامراضعة الولد لعدم التعيقن موته (ردالمحتار ص ۱۳ ج ۵)
 والله سبحانه وتعالى اعلم.
 ۲۱ ربيع الثاني ۱۳۹۹ هجرى

بگلا (يعنى دينگ) او شارک (يو قسم مارغه) حلال دى

سوال - د بگلې دوه قسمه دى، يو قسم خو ئې بالکل سپين دې او د دويم وزرې داسې خړبخونې غوندې وى، دا دواړه قسمونه چيندځ وغيره خورې، بعضې په کښې چرگې وخورې، البته د کارغه په شان ئې د خوراک په وخت کښې نه شلوى، صرف په مخوکه باندې ئې خورې، آيا دا حلال دې او که حرام؟

د شارک هم دوه قسمه دى، د يو مخوکه سره وى او د دويم مخوکه زيره وى، دا دواړه قسمه د چرگې په گندگي وغيره کښې مخوکه وهى، آيا دا هم د چرگې په شان درې ورځو پورې بند کړې شى او که نه همداسې ښکار کړې شى نو خوراک ئې روا دې؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب - د بگلې او د شارک دواړه قسمه حلال دى، درې ورځو پورې د بندولو ضرورت يې نشته دې. والله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۲ ذى الحجه ۱۳۹۹ هجرى

د حرام او د حلال ځناور د معلومولو اصول

سوال - د حلال او د حرام ځناور د معلومولو څه اصول دى؟ برابره خبره ده که ځناور وى او که مارغه وى، بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب - کوم ځناور چې ښکار کوى او هغه خورى يا د هغوى خوراک فقط نجاست وى هغه حرام دى، لکه زمري، شرمخ، گيدر، پيشو، سپې، بيز، شکرې، باز، تپوس وغيره او کوم چې داسې نه وى هغه حلال دى، لکه طوطى، ښارو، کوپکوپه، مرغى، مرز، زانې، کونتره، ځنگلى غوا، اوسن، بطخه، سوه وغيره. والله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۲ ذى الحجه ۱۳۹۹ هجرى

اومه (خامه) غوښه خوړل

سوال - د حلال ځناور اومه غوښه خوړل حلاله ده او که مکروه ده؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب - ددې دحلت او دحرمت مدار په ضرر باندې دې، که چيرې اومه غوښه خوړل دصحت دپاره ضررى وى نو بيا حرامه ده او که ضررى نه وى نو بيا حلاله ده، د ضرر او عدم ضرر تحقيق دې له طبيب نه وکړې شى. والله سبحانه وتعالى اعلم. ۱۰ محرم ۱۴۰۰ هجرى

د اهل کتابو ذبیحه

سوال - ددې زمانې يهود او نصاری خان ته اهل کتاب وائی، د دوی لوڼې لوڼې راهبان موجود دی، کوم چې د خپلو عوامو د تعلیم او تربیت په تکل کښې دی، د عبادت پاره ئې باقاعدہ گرجې جوړې کړې دی، په کومې کښې چې د هغوی عوام او خواص عبادت کوی، نکاح، جنازه او نور کارونه د خپل مذهب مطابق ادا کوی، دا څیزونه دوی ته د اهل کتاب وئیلو دپاره کافی دی، لهدا د دوی ذبیحه او د اهل کتابو د ملکونو نه راتلونکې غوښه حلالیدل پکار دی او که نه؟

د دې زمانې د اهل کتابو په حقله په عامه توگه دا اشکالات ذکر کولې شی:

۱ - ددې زمانې اکثر اهل کتاب دهریان دی.

۲ - ځناور په اسلامی طریقې سره نه حلالوی.

۳ - بسم الله نه وائی.

جواب - د اولنې اشکال جواب دا دې چې داسې خو په مسلمانانو کښې هم د داسې خلقو کمی نشته دې چې هغه دهریان، زندیقان، او ملحدین دی، او کوم خلق چې شپه او ورځ کفریه کلمات وائی هغه یې حده او حساب نه دی، ددې باوجود په اسلامی ملکونو کښې د بازار غوښې ته یې د څه شک او شبه نه حلاله وئیلې شی، صرف په دې بنا چې دا د مسلمانانو ملک دې، تر څو پورې چې د یو ذابح په حقله د ده د غیر مسلمه کیدلو څه قطعی دلیل نه وی نو همدا به گنلې کیږي چې دا چرته د یو صحیح العقیده مسلمان ذبیحه ده.

همدغه شان که د اهل کتابو په حقله دا ومنلې شی چې په دوی کښې اگرچه ډیر خلق دهریان شوي دی لیکن ټول خو داسې نه دی، د تعمق او د علتونو د لټولو نه پس د حقیقت معلومولو کوشش کول څنگه چې په اسلامی ملکونو کښې روا نه دی دغه شان د اهل کتابو په ملکونو کښې هم روا نه دی. **ایهوا ما یمهلله**

د دویم او دریم اشکال جواب همدا دې چې د مسلمانانو قصابانو په حقله ډیرې خبرې راروانې دی چې هغوی د ذبحې په وخت کښې کنځل کوی، او کله ما اتفاق چاره راکاږي یو ځناور په ترقیدو کښې پریږدي او د دویم په ذبح کولو باندې شروع وکړي، لیکن څو پورې چې د چا په حقله په غیر اسلامی طریقې سره د ذبحې کولو یا په قصد سره د تسمیې پریښودلو یقین نه وی شوي نو د هغه ذبیحې ته حلاله وئیلې شی.

د فقهي په کتابونو کښې تصریح موجوده ده، چې یو کتابی مذبح ځناور راوړی نو د هغې خوړل حلال دی. او همدغه شان که یو اهل کتاب د مسلمان په وړاندې ذبحه وکړي او دې ترې نه تسمیه وانه وری نو بیا هم حلاله ده. البته که د مسلمان په وړاندې د ذبح کولو په وخت کښې د غیر

الله نوم واخستې شى يعنى مسلمان هغه په وخت د ذبحه كېنې د غير الله د نوم په ونيلو باندې واوريډلو نو دا ذبيحه حرامه ده

قال في التنوير: وشرط كون الذابح مسلماً حلالاً خارج الحرم ان كان صيداً او كتابياً فمياً او حربياً.

وقال الامام المحصلي رحمه الله: الا اذا سمع منه عند الذبح ذكر المسيح (رد المحتار ص ٢٠٨ ج ٥)

وقال العلامة ابن عابدن رحمه الله: وفي التعارضانية قبيل الاضحية عن جامع الجوامع مع لابي يوسف رحمه الله من اشترى لحماً فعلم ان مجوسى واراد الرد فقال ذبحه مسلم يكره اكله اهو مفاد ان مجرد كون المائع مجوسياً يثبت الحرمة فانه بعد اخباره بالحل بقوله ذبحه مسلم كره اكله فكيف بدونه تأمل (رد المحتار ص ٢٠٨ ج ٥)

وقال العلامة الطوري رحمه الله: قال في العناية الكتابي اذا اتى بالذبيحة مذبوحة اكلنا فلو ذبح بالحضور فلا بد من الشرط وهو ان لا يذكر غير اسم الله (تكملة البحر ص ١٨ ج ٨)

وقال ايضاً: وفي شرح الطحطاوى وذبيحة اهل الكتاب ائماً توكل اذا اتى بها مذبوحة وان ذبح بين يديك فان سمي الله تعالى لا بأس باكلها وكذا اذا لم يسمع منه شىء وان سمي باسم المسيح وسمعه منه فلا يوكل (تكملة البحر ص ٣٨ ج ٨)

وقال الامام الكلسانى رحمه الله: ثم ائماً توكل ذبيحة الكتابي اذا لم يشهد ذبحه ولم يسمع منه شىء او سمع وشهد منه تسمية الله تعالى وحده لانه اذا لم يسمع منه شيئاً يحمل على انه قد سمي الله تبارك وتعالى وجرى التسمية تحسناً للظن به كما بالمسلم ولو سمع منه ذكر اسم الله تعالى لكنه عني بأنه عز وجل المسيح عليه الصلوة والسلام قالوا توكل لانه اظهر تسمية هي تسمية المسلمين الا انه اذا ناص فقال بسم الله الذى هو ثالث ثلاثة فلا محل وقد روى عن سيدنا على عليه السلام قد احل الله ذبائحهم وهو يعلم ما يقولون فاما اذا سمع منه انه سمع المسيح لا توكل ذبيحته كذا روى سيدنا على عليه السلام ولم يرو عنه غرة خلافه فيكون اجماعاً (بدائع الصنائع ص ٢٦ ج ٥)

ددې نه علاوه د امام شافعى رحمه الله په نيز باندې چې په كوم يو ځناور باندې په قصد سره تسميه پريښودلې شى هغه حلال دې. دې ته د خرق اجماع ونيلو څه حيثيت حاصل دې؟ پورته د ذكر كړې شوې تفصيل مطابق د اهل كتاب ملكونو نه راغونښتلې شوې غوښې كېنې د خوراك گنجائش پكار دې اگر چې احتياط په كېنې اولى دې.

تاسو نه دا طمع لرو چې دا ليك به په غور سره وگورئ او ددې اصلاح به او فرماين ، بهمو اېمانا شافيا تو جوړواجر او افيان.

الجواب باسم ملهم الصواب قال العلامة الالوسى رحمه الله: والحق عدنى ان المسألة اجماعية وثبوت

الاجماع غير مسلم ولو كان ما عرّفه الامام الشافعي رحمه الله واستدلّاه على مدعاه على ضعف لا يخلو عن مقاداة
(روح المعاني ص ١٠٠ ج ١)

وقال الامام النووي رحمه الله: (فرع) في مذاهب العلماء في التسمية على ذبح الاضحية وغيرها من الذبائح وعلى
ارسال الكلب والسهم وغيرهما الى الصيد

مذهبنا انه سنة في جميع ذلك فان تركها سهوا او عمدا حلت الذبيحة ولا اثر عليه قال العبدى وروى هذا
عن ابن عباس وابي هريرة وعطاء وقال ابو حنيفة التسمية شرط للباحة مع الذكر دون النسيان وهذا مذهب
جمهور العلماء وعن اصحاب مالك قولان (اصحهما) كذهب ابى حنيفة (والثاني) كذهبنا وعن احمد ثلاث
روايات (الصحيحة) عندهم والمشهورة عنه ان التسمية شرط للباحة فان تركها عمدا او سهوا في صيد فهو
ميتة (والثانية) كذهب ابى حنيفة (والثالثة) ان تركها على ارسال السهم ناسيا اكل وان تركها على الكلب
والفهد لم يؤكل قال وان تركها في ذبيحة سهوا حلت وان تركها عمدا فعده رويتان وقال ابن سيرين وابو ثور
داود لا تحمل سواء تركها عمدا او سهوا هذا نقل العبدى وقال ابن المنذر عن الشعبي ونافع كذهب ابن سيرين
قال ومن اباح اكل ما تركت التسمية عليه ابن عباس وابو هريرة وسعيد بن المسيب وطاؤس وعطاء والحسن
البصرى والنخعي وعبد الرحمن بن ابى ليلى وجعفر بن محمد والحكم وربيعة ومالك والثوري واحمد واسحق و
ابو حنيفة رحمه الله (المجموع ص ١٠٠ ج ١)

وقال ايضا: (فرع) ذبيحة اهل الكتاب حلال سواء ذكروا اسم الله تعالى عليها ام لا لظاهر القرآن العزيز هذا
مذهبنا ومذهب الجمهور وحكاة ابن المنذر عن علي والنخعي وحماد بن سليمان وابى حنيفة واحمد واسحق وغيرهم
فان ذبحوا على صدم او غيره لم يحل قال ابن المنذر وقال عطاء اذا ذبح النضر اى على اسم عيسى فكل قد علم له انه
سيقول ذلك وبه قال جمهور مكحول وقال ابو ثور اذا سمعوا الله تعالى فكل وان لم يسموه فلا تأكل وحكى مثله عن
علي وابن عمر وعائشة قال ابن المنذر واختلفوا في ذبائحهم لكن ائسهم فرخص فيه ابو الدرداء وابو امامة الماهل
والعرباض بن سارية والقاسم بن مخيمر وحمزة بن حبيب وابو مسلم الخولاني وعمر بن الاسود ومكحول وجابر بن
نفيل والليف بن سعد وكرهة ميمون بن مهران وحماد والنخعي ومالك والثوري والليف وابو حنيفة واسحق و
جمهور العلماء ومذهبنا تحريم ذكاته نصارى العرب بنى تغلب وتغوش وجراد وبه قال علي بن ابى طالب و

(فرع) ذكرنا ان مذهبنا تحريم ذكاته نصارى العرب بنى تغلب وتغوش وجراد وبه قال علي بن ابى طالب و

عطاء وسعيد بن جبير واباسها ابن عباس والنخعي والشعبي وعطاء الخراساني والزهرى والحكم وحماد وابو
جنيبة واسحق بن راويه وابو ثور دليلاً ما ذكره المصنف

(رفع ذبائح اهل الكتاب في دار الحرب حلال كذبائهم في دار الاسلام وهذا لا خلاف فيه ونقل ابن المنذر
الاجماع عليه (المجموع ص ١٠٠ ج ١)

وقال العلامة القرطبي رحمته الله: السادسة. واما ذبيحة نصارى بنى تغلب و ذبائح كل دخيل في اليهودية
والنصرانية فكان على عليه السلام يهني عن ذبائح بنى تغلب لانهم عرب ويقولون انهم لم يتمسكوا بشيء من النصرانية الا
بهرم الخمر وهو قول الشافعي وعلى هذا فليس يهني عن ذبائح النصارى المحققين منهم وقال جمهور الامة
ذبيحة كل نصراني حلال سواء كان من بنى تغلب او غيرهم وكذلك اليهودى واحتج ابن عباس رضي الله عنه بقول تعالى
(ومن يتولهم منكم فانه منهم) فلو لم تكن بنو تغلب من النصارى الا بتوليتهم اياهم لا كملت ذبائهم.
(الجامع لاحكام القرآن ص ١٠٠ ج ١)

وقال الامام الاجل ابن العربي رحمته الله: وقد قلت لشيخنا ابي الفتح المقدسي: انهم يذكرون غير الله فقال
لي هم من اباؤهم وقد جعلهم لله تبعاً لمن كان قبلهم مع عليه بمآلهم (احكام القرآن ص ١٠٠ ج ١)

وقال الشيخ محمد بن يوسف ابو حيان رحمته الله: والظاهر حل طعامهم سواء سمو عليه اسم الله ام اسم غيره وبه
قال عطاء والقاسم بن محرز والشعبي وربيعة ومكحول والليث وذهب الى ان الكتابي اذا لم يذكر اسم الله على
الذبيحة وذاكر غير الله لم تؤكل وبه قال ابو الدرداء وعبد بن الصامت ومجاعة من الصحابة وبه قال ابو حنيفة
وابو يوسف ومحمد بن فرور ومالك وكرة النخعي والثوري اكل ما ذبح واهل به لغير الله (البحر المحيط ص ١٠٠ ج ١)

وقال القاضي محمد ثناء لله العثماني رحمته الله: مسألة: لو ذبح يهودي على اسم عزيز ونصراني على اسم عيسى لا
يحل اكله عندنا قال في الكفاية انما يحل ذبيحة الكتابي فيما اذا لم يذكر وقت الذبح اسم عزيز او اسم المسيح واما
اذا ذكر فلا يحل كما لا يحل ذبيحة المسلم اذا ذكر وقت الذبح اسم غير الله تعالى لقوله تعالى وما اهل به لغير الله
فحال الكتابي في ذلك لا يكون اعلى من حال المسلم.

وقال المهوي اختلف العلماء في هذه المسألة قال ابن عمر لا يحل وذهب اكثر اهل العلم الى انه يحل وهو
قول الشعبي وعطاء والزهرى ومكحول وسئل الشعبي وعطاء عن النصراني يذبح باسم المسيح قال يحل فان الله
تعالى قد احل ذبائهم وهو يعلم ما يقولون وقال الحسن اذا ذبح اليهودي او النصراني فذكر اسم غير الله تعالى

المستعصب فلا تأكله وإذا غاب عنك بكل فقد اكل الله لك

قلت والصحيح المختار عندنا هو القول الاول يعنى ذبائح الكتاني تاركاً للتسمية عامداً او على غير اسم الله تعالى لا يؤكل ان علم ذلك يقيناً او كان غالب حالهم ذلك وهو محمل الهمي عن اكل ذبائح نصارى العرب ومحمد قول على الله لا تأكلوا من ذبائح نصارى بني تغلب فانهم لم يتسكروا من النصرانية بهي الا بهر بهم الخمر فلعل علياً عليه السلام علم من حالهم انهم لا يسمون الله عند الذبح او يذبحون على غير اسم الله تعالى فكلما حكم نصارى العمم ان كان عاينهم الذبح على غير اسم الله تعالى غالباً لا يؤكل ذبيحتهم ولا شك ان النصارى في هذا الزمان لا يذبحون بل يقتلون بالوقد غالباً فلا يحمل طعامهم (التفسير المظهر ص ۳ ج ۲)

د ذکر کړې شوو تحریراتو نه دا امور ثابتیږي:

۱- د امام شافعی رحمته الله قول حلت متروک التسمیع عمداً ته خرق اجماع وثیل محل د نظر دې، د داسې جلیل القدر امام نه د اجماع مخالفت کول د قیاس موافق نه دی، د دوی نه وړاندې هم د ډیرو صحابه کرامو د تابعینو او د مذهب د امامانو رحمته الله نه دا قول منقول دې.

۲- بعضې شوافعو هغه ذبیحي ته مکروه وئيلي دي په کومې باندې چې قصداً تسمیه پرېښودلې شی.

د دې نه مراد د هغې کراهت تنزیهیه دی، لان کراهة التعزیر تدایي الحلة وهی ثابتة عندهم بلا خلاف علی انهم ینکرون درجه کراهة التعزیر بین الحرام و کراهة التعزیه کما ینکرون درجه الواجب بین الحرام والمستعبد

۳- د بنو تغلب غونډې د نوم نصاری ذبیحي ته حضرت علی عليه السلام حرام وئيلي دي لیکن جمهور یی د حلت قائله دی.

۴- چې نصرانی په وخت د ذبح کښې د حضرت عیسی عليه السلام نوم واخستلو نو هم عند البعض ذبیحه حلاله ده، ځکه چې د هغوی په عقیده کښې د الله تعالی او د حضرت عیسی عليه السلام مصداق هم یو دي. که الله یی او وئیلو نو هم عیسی مراد دې او که عیسی ئې او وئیلو نو هم ترې نه مراد الله دي، ددې وجې نه برابره خبره ده که د الله تعالی نوم ئې واخستلو او که د عیسی عليه السلام نوم ئې واخستلو په هر حال کښې ذبیحه حلاله ده.

د دوی دا دلیل خو قوی معلومېږي لیکن سره د دې نه هم جمهور دې ته حرام وائی

۵- کتابی عمداً د الله تعالی نوم پرېښودلو، لیکن د غیر الله نوم ئې وانخستلو، نو ددې په حلت کښې هم اختلاف دي، عند الجمهور حلال دی.

ددې نه ثابته شوه چې عمداً په تسميه پريښودلو كښې د مسلم د فعل په نسبت فعل د كتابي
اهون دي. عند الجمهور اول حرام دي او ثاني حلال دي
ددې نه علاوه متروك التسمية جاهلا حلال دي. ورسره دا چې علم د اهليت د ذابح شرط نه دي

(ردالمحتار)

ما د پاکستان نه واخله د روم (اتلي) پورې دنصاری د مشهورو مركزونو نه نيغ په نيغه تحقيق
وكړو نو ثابته شوه چې هغوی د ذبيحه په وخت كښې نه بسم الله وائي او نه د حضرت عيسى عليه
نوم اخلي

د ذكر كړې شوې تفصيل مطابق په داسې صورت كښې څه گنجانش وو ليكن د تحقيق نه ثابت
شو. چې هغوی د اسلامي طريقې مطابق ذبيحه ضروري نه گڼي. په هره طريقه چې وي وژل ئې كافي
گڼي. او دا د هغوی معمول دي. چرگ ئې ونيولو، خټ ئې ورله تاو كړلو او رانې ښكلو او بيل ئې
لرې كړلو ترې نه بس دا كافي دي.
لهذا د هغوی ذبيحه يا موقوذه حرامه ده.

په سوال كښې د مسلمانانو د ملكونو په حقله چې كوم حالات ليكلي شوې دي، هغه صرف
احتمالات دي، يا بس داندازو يو څو جزئيات دي، او د اهل كتابو په ملكونو كښې دا عمومي
واقعات او حقيقتونه دي. فافتراقاً والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۷ رجب ۱۴۱۵ هجري

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الذكاة ما بين اللمبة واللعين (الحديث)

الجوهرة الفردة

في

حكم الذبح فوق العقدة

«د مری د غوثی نه پورته ذبح کړي شوي څاروي د لالوالي د حدیث، فقهی، عقل او تجارب فیصله»

الجوهرة الفردة

د تالیف تاریخ ——— ۲۸ ذی الحجه ۱۳۷۲ هجري

اولنی طبع ——— ۲۳ جمادی الثانيه ۱۳۷۹ هجري

د بحث سرتگی :

- د مستحلینو او د محرمینو دلائل
- د علامه ابن عابدين رحمته الله توقف
- د حضرت حکیم الامت قدس سره توقف
- په امداد المفتیین کښې اختیار کړې شوې توقف
- د حضرت مؤلف د امت بركاته رحمته الله مشاهده او د هغې مطابق د حلت فتوی
- د حضرت سهارنپوری قدس سره مشاهده او د هغې مطابق د حلت فتوی
- د حضرت حکیم الامت قدس سره د توقف نه رجوع او د حلت فتوی

د مرئ د غوتې نه بره د ذبح کولو د حکم تحقیق

سوال - آیا د مرئ د غوتې نه بره په ذبح کولو سره ذبیحه حرامیږي او که نه؟ په وضاحت سره په دې لړه رڼا واچوئ او مونږ ته د شکریه ادا کولو موقع راکړئ. **بیهوا بالبراهان** توجروا **عند الرحمن** الجواب باسم **مهم الصواب** په دې حقله د فقهاء کرامو **رحمۃ اللہ علیہم** اختلاف دې مستحلین د عموم د حدیث (الذکاة ما بین اللبۃ واللعین) او د فقهي په کتابونو کښې د مبسوط عبارت (الذبح ما بین اللبۃ واللعین) نه استدلال کوی

او د حرمت قائلین د حدیث (الر اوداجع ماشئما) نه تخصیص کوی، ځکه چې اوداج اسم جمع دې چې اقله درجه نې درې دی، او د ذبحې فوق العقده سره درې رگونه نه پرې کیږي لهذا دا حرامه ده. د جامع الصغير عبارت (لا بأس بالذبح في الحلق كله وسطه واعلاه واسفله). او د تنویر الابصار عبارت (وذکاة الاختیار ذبح بین الحلق واللبۃ). هم ددې مرسته کوی، ځکه چې د عقدې (یعنی غوتې) نه پورته حلق نشته دې (الحلق في الاصل الحلقوم كما في القاموس ای من العقدۃ الى مبداء الصدر) (رد المحتار ج) لهذا د حرمت د قائلینو خیال دې چې حدیث (الذکاة ما بین اللبۃ واللعین) اود مبسوط عبارت (الذبح ما بین اللبۃ واللعین) د تحت العقده سره مقید دې.

مستحلین وائی چې د ذبحې فوق العقده سره رگونه منقطع شی، او د جامع الصغير او د تنویر عبارتونو هم ذبح فوق العقده لره شامل دی، ځکه چې د حلق اطلاق په ما فوق العقده باندې هم کیږي و کلام التحفة والکافي وغیرها یدل علی ان الحلق يستعمل في العنق بعلاقة الجزئية فالمعنى بین مبداء الحلق ای اصل العنق كما في القهستانی (رد المحتار ج).

په خپله د جامع الصغير عبارت (لا بأس بالذبح في الحلق وسطه واعلاه واسفله والاصل فيه قوله عليه الصلوة والسلام الذکاة ما بین اللبۃ واللعین) په دې خبره باندې ښه ښکاره دلیل دې چې د حلق لفظ ما فوق العقده ته شامل دې

د ذکر کړي شوی تفصیل نه معلومیږي چې د اختلاف مبنی صرف دا امر دې چې په ذبحې فوق العقده سره رگونه پرې کیږي او که نه

علامه شامی **رحمۃ اللہ علیہ** هم د ډیر بحث او د تمحیص نه پس همدا لیکلې دی چې د تجربې د خاوندانو نه معلومول غواړي. یا په خپله مشاهده کول غواړي چې رگونه ورسره پرې کیږي او که نه. په امداد المفتین او امداد الفتاوی کښې هم همدا مضمون دې. چا څه فاصله نه د ذکر کړي

ما د ذبحه کری شوې غوا سر راوغوښتلو او مشاهده مې وکړه نو معلومه شوه چې حلقوم او مری دواړه په عقده باندې ختم شی. د فوق العقده په ذبحه کولو سره نه منقطع کیږی د دې نه په ظاهره د قائلینو د حرمت مرسته کیږی. ددې وجې نه چې د امام مالک رحمته الله علیه په نز خلور واړه رگونه حلقوم. مری. او ودجین قطع کول شرط دی

د امام شافعی او احمد رحمهما الله تعالی په نیزد صرف د مری او د حلقوم قطع کول ضروری دی او د امام ابو یوسف رحمته الله علیه په نیزد د حلقوم. مری او د احدالودجین پرې کول واجب دی

امام محمد رحمته الله علیه فرمائی چې په خلورو رگونه کښې د هر یواکشره حصه پرې شی نو دا کافی دی د امام اعظم رحمته الله علیه نه یو روایت دامام محمد رحمته الله علیه د روایت مطابق دی. او دامام صاحب رحمته الله علیه مختار او مفتی به قول دا دې چې بې د تعیین کولو نه د درې رگونه پرې کول ضروری دی

غرض د خبرې دا چې د امام صاحب رحمته الله علیه د قول مختار نه علاوه ټول امامان رحمته الله علیهم او په خپله امام صاحب رحمته الله علیه هم په یو روایت کښې د حلقوم او د مری پرې کول ضروری بولی. او د قول مختار او مفتی به مطابق هم کم نه کم درې رگونه پرې کول شرط دی. او په ذبح فوق العقد کښې صرف ودجین پرې کیږی. حلقوم او مری نه منقطع کیږی. لهذا مذبوح فوق العقده په اتفاق سره حرامیدل پکار دی لیکن د ژور نظر کولو نه بعد معلومیږی چې په ذبحې فوق العقده سره به هم خلور واړه رگونه پرې شی. کوم چې په څو وجوهو سره ثابتیدې شی

۱- د قطعی نه مراد (قطع العروق من وسطها) نه دې. بلکه ددې نه مراد قطع من الراس والصلو دې

قال المقدسی لم یحصل قطع واحد منهما ممنوع بل خلاف الواقع لان المراد بقطعهما فصلهما عن الراس او

عن الاتصال باللبة اه (رد المحتار ج ۵)

او د ذبح فوق العقدې نه انفصال العروق الاربعة عن الراس مراد دی

۲ - که د قطع نه هم (قطع العروق من وسطها) مراد واخستې شی نو بیا به هم حلقوم او مری د ذبح فوق العقده په صورت کښې منقطع کیږی. حلقوم د دې وجې نه چې حلق اگر چې حقیقه په عقده باندې ختمیږی لیکن د حلق او د حلقوم د لفظ په مافوق العقده باندې هم اطلاق کیږی. لکه څنگه چې مونږ پورته بیان وکړو.

په اشتراط د قطعی د حلقوم کښې د حلقوم په عموم باندې څو قرینې دي

۱- حدیث الذکاة ما بین اللبة واللعینین.

۲ - عبارة الجامع الصغير: لا بأس في الحلق كله وسطه واعلاؤه واسفله الاصل فيه قوله عليه الصلوة والسلام الذکاة ما بین اللبة واللعینین.

۳ - د مبسوط عبارت الذی ما بین اللمة واللحمین

۱ - د قطعي د حلقوم نه مقصد توحیه اخراج الروح دې او دا مقصد د مافوق العقده د قطعي نه

هه حاصلیری

او د ذبح فوق العقدي سره مرئ ددې وجې نه منقطع شی چې په عقده باندې حلقوم او مرئ دواړه متحد شی. او ما فوق العقده چې کوم سورې دې هغه د مرئ او د حلقوم د دواړو مجموعه ده. او د دواړو کار ورکوی. د نفس او د خوراک د دواړو مجری همدا دې. لهذا د دې قطع د مرئ په مقطع باندې شامل دې. د مرئ د قطعي انقطاع به هله لازمیدله چې د مرئ سورې د عقدي سره بالکل بند شوې وي. او مافوق العقده چې کوم سورې دې په هغې کښې به نه وي شامل

غرض د خبرې دا چې مافوق العقده کوم سورې دې هر کله چې هغه مرئ ته شامل دې، او د مرئ کار هم ورکوی. او ددې په پرې کولو سره به هغه مقصد هم حاصل شی کوم چې د مرئ په پرې کولو سره مقصود دی. یعنی قطع مجری النفس للتوحیه فی اخراج الروح خو څه وجه هم نشته چې د عدم انقطاع د مرئ قول دې وکړې شی، او په ذبحه کښې تحت العقده شرط د خپل اړخه زیات کړې شی. حال دا چې په کلام الله او په کلام الرسول ﷺ کښې چرته هم ددې قید نشته دې.

د (الذکاة ما بین اللمة واللحمین) عموم په دې باندې دال دې چې په ذبحه ما فوق العقده کښې هغه ټول رگونه پرې شی د کومو پرې کول چې ضروری دی
لهذا ذبیحه فوق العقده په اتفاق د ټولو امامانو رضی الله عنهم حلاله ده.

که بالفرض د مرئ مستقلا د پرې کولو ضرورت ومنلې هم شی، نو بیا هم د امام صاحب رحمه الله په مفتی به او مختار قول باندې درې رگونه یعنی حلقوم او ودجین باید پرې شی.

۲ - که فرض محال چیرې حلقوم او مرئ دواړه د عقد پورې محدود تسلیم کړې شی. او په مافوق العقده کښې په دواړو کښې یو هم تسلیم نه کړې شی. نو بیا هم د حدیث نه د فوق العقده ذبیحې حلت ثابت دې. ځکه چې الذکاة ما بین اللمة واللحمین عموم دې لره شامل دې. او (افراوداج) د دې منافی نه دې. ځکه چې د اوداج اقله درجه ثلاثه ده. او درې رگونه فوق العقده هم موجود دی، او یو هغه سورې کوم چې مجری د نفس او د علف دې او ودجین په حدیث کښې مطلقا د درې رگونو ذکر دې. د حلق او د مرئ نوم په کښې نشته. د عروقو نه

داسې عروق مراد دی د کومې د قطعي نه چې توحیه فی اخراج الروح وانها الروح داسې پس که په مافوق العقده باندې د حلق او مرئ اطلاق هم ونه شی نو بیا هم په هر حال رڼی خو موجود دې. د کومې قطعه چې د توحیه فی اخراج الروح باعث دې. لهذا د فوق العقده په حالت کښې

الله اللطیف الخبیر.

رشید احمد ۲۸ ذی الحجہ ۱۳۷۲ هجری

د عروق ثلاثہ د منقطع کیدلو د وجہ نہ ذبیحہ حلالہ ده. لفظ وھذا ما جاء فی فہمہذا الفقیر والعلم عند

الحاق

ددې تحریر نہ تقریباً شپږ کاله پس ۳۰ رمضان ۱۳۷۸ هجری کښې په امداد الفتاوی کښې د حضرت مولانا خلیل احمد صاحب سهارنپوری رحمۃ اللہ علیہ مشاہدہ او فتوی د بندہ «یعنی مفتی رشید احمد صاحب» د فتوی او مشاہدې مطابق وموندل شوه، د حضرت حکیم الامہ رحمۃ اللہ علیہ آخري فیصلہ هم ددې مطابق لیکلې ده. فالحمد لله علی کلک، د امداد الفتاوی دا پوره مضمون لاندې لیکلې شوې دې.

سوال: جناب مولانا مولوی محمد اشرف علی صاحب سلمکم الله تعالی،

السلام علیکم ورحمة الله! مطلب که آنچه درباره مذبحه فوق العقدہ فتوی او شان باشد ازان مطلع فرموده باشند و از مولانا خلیل احمد صاحب نیز جواب خواستانیده شده است، واز مدرسه دیوبند شریف نیز جواب باین الفاظ: (اقول بالله التوفيق: حل المذبح فوق العقدہ هو الراجح رواية و درایه - فقط والله تعالی اعلم، کتبہ الاحقر عزیر الرحمن عفی عنہ مفتی دارالعلوم دیوبند). آمده است اکنون آنچه بنظر او شان موجب شریعت غراء آمده است ارسال داشته باشند تا عندالله ماجور و عندالناس مشکور بوده باشند.

نقل د تحریر د حضرت مولانا خلیل احمد صاحب مدظلہ العالی:

مکرم محترم جناب حاجی شیر محمد شاه صاحب سلمکم الله تعالی، ستاسو عزت نامه سره د تحریر د فریقینو مسئلہ ذبح فوق العقدہ راورسیدله، په دې مسئلہ کښې ماته د ډیرو کلونو نه د تحقیق اتفاق شوې دې، او ما د دې د تحقیق دپاره په خپله دغوا سر راغوښتې دې او مشاہدہ مې کړې ده، زما په نیزد محرمین څوک چې دا وائی: (که چیرې ذبح فوق العقدہ وی نو حلقوم او مرئ به په کښې نه قطع کیږي، دا صحیح نه دې، منشا د دې عدم تجربه ده، وگورئ حلقوم به په عقدہ باندې نه ختمیږي، بلکه د سر اړخ ته د عقدې نه بره پورې تلې دې لهذا دا دعوی: (که ذبح فوق العقدہ واقع شوې وی، نو حلقوم او مرئ به نه وی قطع شوې وی)،

دا نهایتہ د تعجب خبره ده، او دا یو داسې قول دې چې ددې مرسته نه د کتاب الله نه کیږي او نه د حدیث د رسول الله ﷺ نه ددې مرسته کیږي، بلکه حدیث (الذکا ما بین اللبۃ واللحمین) په خپله ددې مصدق دې، ددې په حقله چې څومره روایات مولانا محمد سعد الله صاحب انصاری مفتی د خیر پور لیکلې دی هغه کافی او شافی دی، ما ته ددې نه د زیاتو دلیکلو حاجت نشته دې، لیکن صرف

ستاسو د اطمینان د پاره د امام شمس الانمہ سر خسم، د مسوط نه یو څه نقل کوم

وان امر المقرة حلف ويكره ذلك كما بينا ان السنة في المقرة الذبح قال الله تعالى ان الله يامركم ان تذكروا
بقر اختلاف الابل فالسنة فيه النحر وهذا لان موضع النحر من المعزير لا لحم عليه وما سوى ذلك من حلقه عليه
لحم غليظ فكان النحر في الابل اسهل فاما في المقرة اسفل الحلق واغلا فاللحم عليه سواء كما في الغنم فالذبح
ليه اليسر والمقصود تسهيل الدم والعروق من اسفل الحلق الى اعلاه فالمقصود يحصل بالقطع في اي موضع كان
منه فلها حل وهو معنى قوله ~~فقط~~ الذكاة ما بين اللمة واللعين ولكن ترك الاسهل مكروية في كل جنس لما
فيه من اذى ايلام غير محتاج اليه (مبسوط جرم "كتاب الذبائح)

الجواب من اشرف علي

د حلت او د حرمت د دوارو قولونو د اختلاف مبني صرف دا ده چې په ذبح فوق العقده كښي
حلقوم او مرئ قطع كيږي او كه نه، لهذا دا امر د مشاهدي متعلق دي. د مشاهدي نه پس په دي
كښي د اختلاف گنجائش نشته دي، او مشاهده د قطعي د ثقاتو د روايت نه محقق شوې ده ددي
وچې نه به د حلت حكم پرې لگولې كيږي. څه موده وشوه چې احقر ددي د حرمت فتوى د فقهي د
كتابونو نه نقل كړې وه، د هغې نه رجوع كوم. ۲۳ ذى قعدة ۱۳۳۹ هـ (ترجيح خامس ص ۱۲۲)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

((أَجَلٌ لَّكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ)) (القرآن)

حرمة المقاص برمية الرصاص

«د تویک د سکار د حلت په حقله د یو تعریض جواب د قرآن د آیتونو نه، د حدیث نه، د فقهی او د ملاکو علیه نه د حرمت البیان»

د تویک په ښکار باندي مفصل بحث

سوال - په دې مسئله کښې احقر ته په خپله تردد دې، په لاندینو دلیلونو باندي تاسو نظر واچوئ او مونږ د خپلې رائې نه خبر کړئ. او نفس دلائلو لاندې فانظرالی ما قال ولا تنظرالی من قال په موجب خپله رائې قائمه کړئ

آیا د تویک ښکار به د مرمی بالسهم په حکم کښې راوستې شی او په معهودو شرطونو باندي به ورته حلال وئیلې شی او که نه؟ باوجود د دې چې لاندینی دلائل د دې په حلت باندي دال دی

۱- قل اهل لکم الطیبات وما علیمت من الجوارح مکلمین تعلیمونهن مما علیکم الله فکلوا مما امسکن علیکم واذکروا اسم الله علیه الایة.

د جوارح ماده جرح ده. او هم ددې تفسیر د لاندې حضرت امام ابو حنیفه رحمته الله علیه د سپی په ښکار کښې د زخم او د وینې راوتلو شرط لگوی، د کومې نه چې معلومه شوه چې په ذبح اضطراری کښې مדר د حل په خروج د دم باندي دې. او دا خبره په تویک کښې په درجه د کمال سره موندې شی

۲- حدیث د حضرت عدی بن حاتم رضی الله عنه د معراض په حقله رسول الله صلی الله علیه و آله فرمائی کل ما عزی و ما اصاب بعرضه فقتل فانه و قید فلا تأکلوه (بخاری ج ۷ ص ۸۷) منجد کښې دی خرقه بالرمح طعنه طعنا غفیفاً. او خرق په تویک کښې په ښه طریقه سره موندې شی

۳- ما انهر الدم و ذکر اسم الله فکل لیست السن والظفر الحدیث (بخاری ج ۱)

دا حدیث په ذبحه اختیاری کښې دې. په دې کښې د سن یعنی د غاښ او د ظفر یعنی د نوک د استثناء نه معلومسوی. چې په ذبح اختیاری کښې د انهار الدم نه علاوه خصوصیت د آلی ته هم دخل شته. په خلاف د اضطرار چې هلته خصوصیت د آلی معتبر نه دې. مدار د حل فقط انهار الدم دې. پای آله کان خکه که د سپی یا د باز د غاښونو یا د نوکونو نه چیرې عند القدوة علی الذکاة الاختیاریة د یو حیوان و د چین او مری او حلقوم پرې هم کرل نویا هم حرام دی. او عند الاضطرار

منلاد ٻڌڪار په وخت ڪنهن هم په دي غائبونو او نوکونو کوم چي د سبي يا د باز دي که چيري خروج دم وشي نو حلال پوي
دا خبره معلومه شوه چي په ذبحه اختياري ڪنهن خروج الدم مع خصوصية الاله وي. او په ذبحه اضطراري ڪنهن فقط خروج الدم کافي وي. البته دا خبره ضرور معلوميدل پڪار دي چي مرگ د جرح او د خروج الدم دواړو اړخ ته منسوب وي. دق او ثقل اړخ ته منسوب نه وي. ڪمايدل عليه لفظ الجوارح في كتاب الله

که چيري دق او ثقل موجب د موت وي نو باوجود د دي چي لږه وينه ترې نه هم تلي وي دا به حلال نه وي. **صريح به قاضيغان في فتاوا و مسائل الفقهاء** رحمهم الله

صاحب د هدايي يوه قاعده ليکلي ده **والاصل في هذه المسائل ان الموت ان كان مضافا الى الجرح يمتنع كان حلالا وان كان مضافا الى الثقل يمتنع كان حراما وان وقع الشك ولا يدري مات بالجرح او بالثقل كان حراما احتياطاً** (ڪتاب الصيد)

اوس دا ڪتل دي چي په توپڪ ڪنهن اکر چي زخم او انهار الدم ڪامل دي. آيا دا دلته دا مرگ مضاف الى الثقل والدق دي که نه دي؟

د تجربي او د مشاهدي نه دا خبره ثابت ده. چي د توپڪ گولئي چي لگي نو په دغه وخت ڪنهن بيخي نه محسوس پوي. څوڪ چي په دي گولئي ولگي نو چي تر څو پوري ئي وينه نه وي ليدلې يا د زخمون نه بي دمه شوې نه وي نو پته ورته نه لگي چي زه په گولئي لگيدلې يم. دا عجيبه دق او ثقل دي چي څوڪ پرې ولگي نو هغه ته دا محسوس پوي هم نه، بلڪه دا خود دي په ډير زياتي تيزي باندې دلالت کوي.

دا هم د مشاهدي نه ثابت ده چي يوه تخته که داسې ودرولې شي چي که معمولي غوندي لوٽه باندې ئي وه ولې نو هم راغورځيري. که چيري همدا تخته، ته په توپڪ باندې وه ولې نو گولئي ترې نبل اړي ته وځي ليکن دا تخته به راوټه غورځيري.

که چيري دا دق عفيف وي لکه څنگه چي علامه شامي رحمهم الله په ڪتاب الصيد ڪنهن ليکلي دي نو بيا به د تختي ودريدل څنگه ممکن وو. دا خبره معلومه شوه چي په توپڪ ڪنهن مرگ د زخم او خروج الدم اړي ته مضاف دي

۱- په شامي جلد ۵ ڪتاب الذبائح ڪنهن دي **وفي المدح عن الكفاية ان سال بها الدم تحمل وان تمهدلاؤ** هر ڪله چي ذبحه اختياري بالنار صحيح ده ڪما تذل عليه هذه العبارة نو دا اضطراري جواز به په طريقه اولي وي.

دا هم تجربه ده چې هر کله گولئ د انگار په شان سره وی نو هغه وخته پورې د دې رفتار برابر وی، چې څنگه دا یخه شی بس وغورځیږی، په اوبو کښې بالکل دا وړاندې نه ځی دا خبره معلومه شوه چې کله خنور په گولئ باندې لگي نو په دغه وخت کښې دا د انگار په شان سره وی، چې په دې کښې تیره والې او تپ (حرارت) وی، نو دا به د اخراج الدم په حکم کښې وی، او که نه نو چې کله یخه شی نو په نفس دق او ثقل محض سره حیوان بالکل نه شی وژلې. **کما هو مهاد**
 ۵- د حضرت امام ابو حنیفه رحمته الله په نيزد قتل بالمثل کښې قصاص واجب نه دي، د زخمی کوونکې آلې کیدل ضروری دی، لیکن د دې باوجود په هدایه وغیره کښې دی چه که په سنجات میزان سره څوک اووهلی شی او زخمی کړې شی او وینه ئې ترې نه راوه ویستله نو موجب د قصاص به وی.

باوجود د دې چې دغلته د وجې د مالمدم بالمشبهات نه احتیاط ددې په ساقطیدو کښې دې نه په وجوب کښې، او دلته اضطراری ذبح او سهم او ښکاری خنور کښې د زخمی شوي خنور حلت رخصت دي، او رخصت کښې تساهل فی الشروط منظور نظر کیدل پکار دی.
 دا دلیل نه دي فقط تبرعا پیش کړې شو.

۶- د رسول الله صلی الله علیه و آله په زمانه کښې په غشی، معراض، سپی او په باز وغیره سره د ښکار کولو عادت وو، د دې وجې نه تسهیلأ بشرط الجرح په دې څیزونو د ښکار کړې شوی خنور د حلت حکم ورکړې شو. (وما علمتم) نزول وشو.

(ولو طعمت فی فحلها لا جواز عندک) برواة الترمذی ارشاد وشو.

باوجود د دې چې په دې څیزونو کښې قدره علی الذکاة الاعتيارية غالب الحصول وی، سمدستی مرگ په دوی کښې نه وی، بله دا چې اخراج الدم په کښې هم ناقص وی.

او اوس خو د کونترې نه داخله تر هوسن پورې چې څومره ښکار دي دا په توپک سره کیږی. قدره علی الذکاة الاعتيارية شاذ او نادر په لاس راځی، او اخراج الدم په کښې هم کامل وی.

نو ددې ضرورت شديده باوجود هم بميز الیه المسفوح بآکمل وجه وهو المقصود ته چې حرام او ونیلي شی نو ددې معنی به دا وی چې د دې زمانې خلق دي د خدائې پاک د رخصت نه فائده وانخلي دا خبره صحیح ده چې بې وجې د جدیدو آلاتو او د نوې زمانې سره په احکامو کښې ترمیم کول الحاد او زندقه ده، او د فقهاء کرامو رحمته الله د عبارتونو او د اشاراتو خلاف یو حکم نافذ کول هغه فتني نه خالی نه دي، لیکن د شرعی دلیلونو په موجودگي کښې د فقهاء کرامو رحمته الله د مقرر کړه شوو اصولو دلاندې په یو مسئله باندې غور او فکر نه کول به هم قابل د ملامتیا وی

او بيا په نوپک کښې خو يواځې د گولنې او د چرې په ذريعه ښکار نه کيږي. بلکه د څوک دارې گولنې څوکه د مقراض د څوکې نه څه کمه خو نه وي. ټول په يو حکم کښې راوستل به څنگه صحيح شي.

دا خيالات مې د خپل پورته ذکر کړې شوو دليلونو لاندې وليکل. تاسو په دې باندې غور وکړئ او جواب راله راکړئ. بلکه تاسو به مغربي پاکستان علماء کنونشن ته هم ضرور تشریف راوړئ ستاسو به ډير مهرباني وي. ستاسو شرکت په دې کښې ډير زيات ضروري دي. دلته په ملاقات کښې به تفصيلي خبرې او په مسائلو کښې به د خيالونو تبادله هم وشي د دې وجې نه تاسو ضرور راشئ. والسلام

معمود عفا الله عنه مفتي مدرسه قاسم العلوم ملتان

الجواب و منه الصدق والصواب . ستا د تحرير مواد تقريبا هم هغه دي کوم چې د مودودي صاحب د تحرير دی کوم چې په رسائل و مسائل کښې په اولنۍ حصه کښې په ص ۱۰۲ باندې ليکلي شوې دي. د دې وجې نه د مودوي صاحب دا تحرير هم د بحث لاندې راوستل مناسب دی. لهذا اولاد دې تحرير هغه جملې^(۱) نقل کولې شي په کومو باندې چې د بحث کولو ضرورت دي

۱- ماته په دې خبره باندې حيرانتيا ده چې تاسو ته د کوم ځان نه دا خبره معلومه شوه چې په توپک باندې وژلې شوي ښکار په حرمت باندې څلور واړه امامان متفق دي، آيا په آئمه اربعه کښې د چا په زمانه کښې توپک ايجاد شوې وو؟ د آئمه اربعه نه د اکثرو علماؤ د يوې ډلې يا د ټولو د هغوی د مستنبط مسائلو نه د څه مسئلې تخریج کول او د هغې نه څه حکم راويستل بيله خبره ده او په خپله د آئمه اربعه څه حکم بيانول بيله خبره ده. الخ

۲- دويم قسم (ذبحه اضطراري) د ځناورو هغه دی کوم چې زمونږ په قابو کښې نه و، لکه څنگلی ځناور يا هغه د کور ځناور کوم چې تختيدلی وي، او د وحشي په حکم کښې راغلې وي، يا هغه ځناور چې چرته راغورځيدلې وي او د هغه د ذکاۃ شرط په مقرره طريقه باندې نه شي ادا کيدلې، يا هغه ځناور چې په څه وجه باندې مرگ ته نژدې وي، او د ذبح کولو د پاره د چارې په کتلو کتلو کښې د هغې د مرگ امکان وي.

۳- په رومي قسم (ذبح اختياري) کښې ضروري دی، چې په تيره مخ آله باندې د هغې حلقوم دومره حده پورې پرې کړې شي چې گړ گړو (مرئ) او د ساه رگ ئې پرې شي، او په دويم قسم (ذبح اضطراري) کښې په څه څيز باندې که هغه هر څيز وي د دوی په جسم کښې دومره شلول کافي کيږي چې وينه ترې نه اوبهيري.

په دې سلسله کښې چې کوم نصوص مونږ ته د کتاب او د سنت نه ترلاسه کيږي هغه دلت په

۱- بعضې بعضې ځايونو کښې په عبارت کښې اختصار کړې شوي دي مطلب نه دی بدل کړی شوی

ترتیب سره لاندې ذکر کولې شی

۱- احل لکم الطیبه وما علیکم من الجوارح الخ

۲- کل ما خزق وما اصاب بعرضه فقتل فانه وفیه فلا تا که (متفق علیه)

۳- رافع بن خدیج فرمائی چې ما عرض او کړو ای د الله رسول ﷺ صبا له دشمن سره زمونږ مقابلې ده. او مونږ سره چېرې نشته دی. چې مونږ پرې ځناور ذبح کړو. نو آیا مونږ د شلیدلی بانرس په تیره څوکه باندې ذبح کولې شو؟

رسول الله ﷺ او فرمائیل ما انهر الذم و ذکر اسم الله فکل له ست السن والظفر (متفق علیه)
د دې نه دا خبره معلومه شوه چې اصل څیز هغه آله نه ده د کومې نه چې کار اخستلې کیږي، بلکه د ذکا د شرط په پوره کولو کښې صرف دا خبره معتبره ده چې وینه تویه کړې شی د دې مرسته د حدیث کوی. چې حضرت عدی بن حاتم تپوس وکړو: یا رسول الله! که چیرې په مونږ کښې چا ته ښکار لاسته ورشی. او هغه سره چاره نه وی. نو آیا هغه په تیره کانی یا په شلیدلی لرگی سره هغه ذبحه کولې شی؟

رسول الله ﷺ او فرمائیل امر الذم عما شئت و اذکر اسم الله.

۴- لو طعنت فی فحها لا جراعتک (ترمذی، ابوداود، نسائی، ابن ماجه، دارمی) د دې نه دا خبره ثابت شوه چې اصل څیز هغه آله نه ده د کومې نه چې کار واخستې شی بلکه یو اڅې جسم شلول دی چې وینه ترې اوبه پېږي

۵- کعب بن مالک فرمائی چې زمونږ چیلې په سلع مقام باندې خریدلې. ناگهانه زمونږ وینزې وکتل چې یوه چیلې مرگ ته نژدې ده. هغه سمدستی یو کانی مات کړو او په هغې باندې ئې هغه ذبحه کړو. رسول الله ﷺ د هغې د خوړلو اجازت ورکړو. (بخاری)

۶- عطاء بن یسار وائی چې په بنو حارثه کښې یو سړې وو هغه احد ته نژدې په یو خوړ کښې یوه اوبښه څروله. ناگهانه هغه وکتل چې دا اوبښه مری لیکن داسې څه څیز ورته په لاس راغلو چې هغه ئې پرې ذبحه کړې وې. آخر دا چې هغه د خیمې د څښولو یو میخ راواخستلو او هغه ئې د هغه اوبښ په لبلبه کښې ورڅښ کړو. تردې چې د هغې وینه تویی شوله، بیا ئې رسول الله ﷺ ته د دې خبر ورکړو. او رسول الله ﷺ د هغې د خوړلو اجازت ورکړو. (ابوداود، موطا)

۴- د مات شوی کانی تیره اړخ خو بیا هم د تیره څیز په حکم کښې راځی، لیکن د لرگی څوکه دار میخ د آلې په حکم کښې راوستل چې کومې پورې کیدې شی ظاهره ده

۵- گولن چې په کوم قوت سره د توپیک نه وځی. او بیا په کوم رفتار سره چې هغه ښی ته تقریباً ۵۰۰ گزه په یوه ثانیه کښې لاره وهی. په دې بنا هغه چرته څه یخ کانرې نه وی. بلکه به نه

شان سره نرم او تقریبا نو که دار شی او د جسم په شلولو سره د تنه ورننوخی

په ذکر شوو عبارتو باندې بحث

د ټوپک د ښکار د حلت بنا دا ښودلې شوې ده چې په ذبحه اضطراری کښې خصوصیت د آلې شرط نه دی، دا د آئمه اربعه رحمهم الله د تصریحاتو خلاف دی. قال الحافظ العینی رحمهم الله (قوله وما اصابه بعرضه) بفتح العين یعنی بغیر طرفه الحد فلا تأکل وبه قال ابو حنیفه ومالك والشافعی والثوری واهمدا واصحاق رحمهم الله وقال الشعبي وابن جریر وکل اذا عرق وبلغ المقاتل الخ (عمدة القاری ج ۱ ص ۲۰۰)

قال الشعبي - الخ د تقابل نه معلومه شوه چې تیره نه وی نو که په هغې سره هر خومره زخمی شی نویبا هم آئمه اربعه رحمهم الله د دې د حرمت قائل دی

وقال الحافظ العسقلانی رحمهم الله وحاصله ان السهم وما فی معناه اذا اصاب الصيد لم يحل وكان ذلك ذكاته واذا اصابه بعرضه لم يحل (الی ان قال) قوله بعرضه بفتح العين ای بغیر طرفه المحدد و هو حجة للجمهور فی التفصیل المذکور وعن الاوزاعی وغيره من فقهاء الشام حل ذلك (فتح الباری ص ۲۰۰ ج ۲)

که چیرې په آئمه اربعه رحمهم الله کښې هم څوک امام د جمهورو خلاف وې نو حافظ رحمهم الله به دهغه نوم ضرور ذکر کړې وو.

لهذا دا وئیل چې دا مسئله د آئمه اربعه خلاف نه ده بلکه د آئمه اربعه د مقلدینو فقهاؤ خلاف ده، دا خبره صحیح نه ده. البته که د آلې د خصوصیت انکار نه وې کړې شوې، بلکه دا منلې شوې وې او د ټوپک ښکار ته ئې د څه قسم په اجتهاد باندې حلال وئیلې شوې وې نو قائل دا وئیلې شو چې ما د آئمه اربعه مخالفت نه دې کړې بلکه د مذاهبو اربعو د فقهاؤ خلاف مې کړې دې په عدم اشتراط د آلې باندې چې خومره دلالت هم وړاندې کړې شوې دی، په هغې کښې یو دلیل هم صراحتا مثبت د دعوی نه دی، په دې کښې د جرح، خرق، انهار الدم، امرار الدم، طعن وغیره الفاظ نشته. حالانکه په ذبحه اختیاری کښې د همدې قسمه الفاظ انهار الدم، امرار الدم، وغیره الفاظ وارد شوی دی، لهذا چې څنګه په ذبحه اختیاری کښې دا الفاظ دال دی د آلې په بالطبع جرح او منهر الدم کیدلو باندې، او دا شرط متفق علیه دې نویبا څه وجه ده چې په ذبحه اضطراری کښې بعینه په همدې الفاظو سره دا دلالت خارج کړې شی. بیا په خاص توګه دا چې آئمه اربعه رحمهم الله هم د دې دلالت لحاظ ساتی، کما مر.

که په دې الفاظو کښې د آلې په بالطبع جرح او منهر الدم کیدلو باندې دلالت نشته. نو په ذبح اختیاری کښې ئې دا شرط ولې ولګولو؟ په ذبح اختیاری کښې د حدت د آلې شرط غالبا منصوص نه دی، صرف د امرار الدم غوندې الفاظو نه مستنبط دی، برسيره پر دې په ذبح اضطراری کښې

بعینہ ہمد الفاظ وارد کیدلو نہ علاوہ دا شرط ہم منصوص دی

عن عدی بن حاتم رضی اللہ عنہ قال سألہ النبی ﷺ عن صید المعراض فقال ما اصاب بمدة فکله وما اصاب
بعرضه فهو ولید (بخاری ج ۲ ص ۸۱۳)

کہ چیری د آلی غیر محدودی داسی زخم پہ کومی کنبی چي مرگ مضاف الی الثقل نہ وی بلکہ
مضاف الی الجرح او امرار الدم وی موجب د حلت کیدلی نو مصاب بالعرض او بالبنده باندی بہ
مطلقاً حکم د حرمت نہ لگولی کیدلو، بلکہ د مذکورہ صورت استثناء تری نہ ضروری وہ۔ خکہ چي
اصابع العرض او اصابة البنده کنبی دا صورت ممکن او محتمل دی، خو سرہ ددی ہم پہ روایاتو
کنبی بی د خہ تفصیل نہ او د فرق نہ مطلقاً حکم د حرمت دی

ولا تأکل من المعراض الا ما ذکیمو ولا تأکل من المندقة الا ما ذکیمو رواہ احمد (نیل الاوطار ج ۸ ص ۳۷۰)

دریم دلیل یعنی حدیث د رافع بن خدیج رضی اللہ عنہ مودودی صاحب د ذبحی اضطراری متعلق وگنلو او
د دی نہ ئی پہ اطلاق د آلی باندی استدلال کری دی، حالانکہ دا حدیث د ذبح اختیاری پہ حقلہ
دی۔ پخپلہ مودودی صاحب چي کوم صورتونہ د ذبحی اضطراری بیان کری دی۔ د دی حدیث
مضمون پہ ہغی کنبی پہ یو کنبی ہم داخل نہ دی۔ کہ چیری مودودی صاحب تہ دا علم وی چي دا
حدیث د ذبح اختیاری پہ حقلہ دی نو تقریباً پہ ہمدی الفاظو سرہ بہ ئی پہ خصوصیت د آلی باندی

استدلال کولو او د ما اظهر اللہ نہ بہ ئی بالطبع جارح او مہر الدم مراد اخستلو

آیا دا بی انصافی نہ دہ چي یو لفظ پہ یو خائی کنبی پہ یو مفہوم باندی دال تسلیم کری شی او
پہ بل خائی کنبی بی د خہ دلیلہ او د قرینی صارفی نہ د دی دلالت نہ انکار وکری شی۔

مودودی صاحب پہ ذبحہ اضطراری کنبی داسی خناور ہم داخل کری دی کوم چي د خہ وجہ نہ
مرگ تہ نزدی وی او د ہغہ د ذبح کولو دپارہ د چری پہ کتلو کتلو کنبی د ہغہ د مرگ امکان وی۔
پہ ہمدی بنا تاسو پہ دلیل خامس او سادس کنبی د کعب بن مالک او د عطاء بن یسار رضی اللہ عنہما
روایات ذکر کری دی۔ حالانکہ داسی خناور پہ ذبح اضطراری کنبی داخلول دیرہ لری خبرہ دہ۔ د
نورو امامانو رحمہم اللہ د اقوالو تحقیق خو ما ونہ کری شو، البتہ پہ مشایخو د احنافو رحمہم اللہ کنبی یو
مرجوح قول شتہ دی۔ لیکن د موقوڈہ او متردیہ او د منخفقہ د پارہ د الا ما ذکیمہ د شرط
منصوص نہ پس د دی خہ گنجائش نہ پاتی کیری

بیا ہر کلہ چي مودودی صاحب د مات شوی کائی پہ تیرہ والی باندی دتیرہ والی اطلاق منی۔
نو د حدیث د کعب بن مالک رضی اللہ عنہ نہ د استدلال کول چہ معنی داوہ ؟ مودودی صاحب د تیرہ مخ او
پہ خو کہ دار کنبی فرق کوی، غالباً د عطاء بن یسار رضی اللہ عنہ د روایت نہ ئی استدلال پہ ہمدی بناء باندی
کری دی، او د ہمدی وجہ نہ د تیرہ مخ د آلی د خصوصیت نہ د انکار کولو باوجود پہ آخر کنبی د

توپک د گولن د څوکه داره کیدلو د ثابتولو کوشش نه کړې دې. د دې نه دا ظاهرېږي چې ده د نیره مخ نه مراد چاره یا د چاقو غونډې تیره مخ گنلې دې. حالانکه د جمهورو مراد محدود دې. اگر که څوکه دار وی. لکه څنگه چې د فتح الباری ص ۴۷۲ ج ۹ د تیر شوی عبارت السهر و مافی معناه.

الخ نه ظاهر دی

غرض د خبرې دا چې په دې دواړو روایتونو کښې ذبح اختیاری ده. کما مر په کوم کښې چې تاسو هم د جارحې آلې شرط منئ. او په دې بنا باندې به د میخ او د کانی تیره والې د جارح کیدلو په منلو باندې مجبوره شئ

او که بالفرض ستاسو د قول مطابق ستاسو دا صورت ذبح اضطراری ومنلی شی نو بیا هم ددې روایتونو نه اطلاق د آلې نه ثابتېږي. په دې دواړو واقعو کښې په آلې جارحې سره ذبح موندلې شوې ده.

گولن لره د څوکه داره ثابتولو د کوشش نه دا خبره معلومه شوه چې د مودودی صاحب اختلاف جمهورو سره په خصوصیت د آلې کښې صرف نفی دې کوم چې د جمهورو په مطلب باندې په نه پوهیدلو باندې مېنې دې. لیکن سره د دې د همدې نه ستاسو دا دعوی غلطه ثابتېږي. زه د آئمه اربعه د تصریحاتو خلاف نه یم. ځکه چې د خصوصیت د آلې په حقله د آئمه اربعه د تصریحاتو کوم مطلب تا په خپله اخستې دې ته دهغې خلاف قائل ئې. نو تاسو په خپل زعم او گمان کښې د آئمه اربعه خلاف فتوی ورکوئ. اگر چې په حقیقت کښې تاسو د هغوی خلاف نه یئ

باقی پاتې شوه دا خبره چې گولن نښې ته د رسیدلو نه وړاندې څوکه داره جوړه شی. که چیرې دا دعوی د مشاهدې نه ثابته شی. نو ددې نه بیا د انکار کولو ځای نشته. او که نه نو صرف په تخیل سره د یو امر اثبات ناممکنه دې. ان الظن لا یغنی من الحق شیئاً.

د مودودی صاحب د تحریر په حقله چې کوم څه د ضرورت مطابق عرض کول وو هغه عرض کړې شو. اوس ستاسو د تحریر نه صرف په هغه امورو باندې د رائي اظهار کول دی په کومو باندې چې پورته صراحتاً یا ضمناً کلام و نه شو

قولکم: د سن او د ظفر د استثناء نه معلومه شوه چې په ذبحه اختیاری کښې د انهار الدم نه علاوه خصوصیت د آلې ته هم دخل دې. الخ

اقول: په سن مقلوع او په ظفر مقلوع سره ذبحه اختیاری اگر چې ممنوع ده لیکن ذبحه پرې صحیح ده. یعنی مذبوحه حلاله ده. او په ذبح اضطراری کښې هم همدا آلات دی. فرق په کښې صرف دا دی چې د آسانتیا دپاره ئې قید د قلع باقی پاتې نه کړو. دا خو د آلې فرق نه شو بلکه د آلې د استعمال د طریقې فرق شو. لکه څنگه چې تیسرا د ذبحې د محل د قید اعتبار نه دې کړې شوې.

که چیرې د آلي فرق تسليم هم کړې شی نو بیا هم ذبح اضطراری خلاف د قانون نه ده. هغه خو د ذبح بالجرح د قانون مطابق ده. اشکال خو به په ذبح اختیاری باندې کیږي. چې ذبح بالجرح کیدلو باوجود ولې حلاله نه ده؟ د سن او د ظفر په جرح کیدلو کښې خو څه شبه نشته

قولکم: د توپک گولۍ باندې چې څوک لږې نو دا خو هغه ته بیخي محسوسېږي هم نه
اقول: هر مفاجاتی گذار برابره خبره ده که په محدود سره وی او که په مثقل سره ابتداء نه محسوسېږي، بیا په خاص توگه هغه وخت چې آله د ضرب د صغیر الحجم کیدلو د وجې نه په لږ خاڼې باندې ضرب ولگېږي، لکه د لیندې په پتاخ کښې چې څومره آله وی.

قولکم: یوه تخته که داسې اودرولې شی - الخ.
اقول: که چیرې په داسې گیتکي باندې اوویشتلې شی چې په وزن او حجم کښې د گولۍ نه زیات نه وی نو بیا کیدې شی چې داسې تخته راونه غورځیږي، تجربه دې وکړې شی، نو که بالفرض هم غورځیږي نو په دې تجربو سره یو بالمشاهده غونډې څیز محدود بالکل هم نه شی ثابتیدلې، تخته که وغورځیږي او که ولاړه وی بهر حال گولۍ ته څوک محدود نه شی وئیلې.

قولکم: ولوبدار الخ

اقول: د گولۍ په یخیدلو سره پریوتل د قیاس نه لږې معلومیږي. هر کله چې څه څیز د څه وجې نه رفتار تیزوی نو دا رفتار د څه وخته پورې قائم وی، برابره خبره ده که دا څیز تود وی او که یخ. په اوبو کښې د گولۍ مزل نه کول د وجې د مزاحمت نه دي. د لینده کوڅار هم په اوبو کښې مزل نه کوی، حال دا چې په هوا کښې بنه لږې پورې ځی.

غرض دا چې اول خو دا یقین نشته چې گولۍ په حالت د حرارت کښې لگیدلې ده. او که د جرحې د شدت نه په حالت د حرارت کښې د گولۍ د لگیدلو ظن غالب هم شی نو دا یقین نشته چې دا حرارت مستقلاً قوت د شلولو ته رسیدلې دي او که نه؟

او که د دې هم یقین وکړې شی مثلاً د شلولو اثرات په کښې موجود وی یا نښه ئې ډیره د نزدې نه ویشتي وی، نو د مرگ مضاف الی الاحراق کیدل قطعی نه دی، ځکه چې دې سره ضرب شدید هم موجود دي، او جرح او انهار الدم هم. او احراق او ضرب غیر محدود دواړو اړخونو ته منسوب دي، لهذا څو پورې چې د مرگ او د جرح مضاف الی الاحراق کیدل په قطعی توگه معلوم نه شی نو د حلت حکم دې پرې ونه لگولې شی. کما وردت النصوص فی المرمی الواقع فی الباء بعد الرمی والبلدی واستعبط منها الفقهاء عليهم السلام وافر عوا عليه صوراً عديدة

د دې وجې نه علامه شامی رحمته الله باوجود د دې چې توپک ئې محرق منلې دي د حرمت فتوی ئې ورکړې ده. ونصها لا یغنی ان الجرح بالرصاص اما هو بالا حراق والقتل بواسطة الدفاع العنيف اذ ليس له

حد فلا يحمل وبه القى ابن الجهم (رد المحتار ج ٥ ص ٣٤)

په دې مقام باندې ضروری معلومیږي چې په توپک باندې د احراق په حقله د قطب العالم ابو حنیفه عصر حضرت مولانا رشید احمد صاحب گنگوہی قدس الله سره تجربه هم نقل کړې شې. هغوی فرمائي د مولانا مملوک صاحب نه مونږ دا معلومه کړې وه هغوی او فرمائیل چې مالوج په نښه وه وله، معلوم به شی درته، لهذا مونږ همداسې وکړل، گولئ ترې نه بل اړخ ته او وتله او مالوج لک هم ونه سوزیده، لهذا گولئ ماتونکې ده، محرقه نه ده، تر څو پورې چې ذبح نه کړې شی نو د توپک ښکار حلال نه دي. (تذکره الرشید ج ١ ص ١٣٩)

قولکم: حضرت امام ابو حنیفه رحمته الله په نیزد په قتل بالمثل کښې قصاص واجب نه دي. الخ. اقول: ١ - هر کله چې په ذبح اضطراری کښې د تیره آله کیدل د نص او د آئمه اربعه او د جمهور رحمته الله په اتفاق سره ثابت دی نو د دې قیاس ځای پاتې نه شو.

٢ - د ظاهري عبارتو نه دا خبره معلومیږي چې د قصاص د وجود د پاره د امام صاحب رحمته الله په نیزد د حدید محدود کیدل ضروری نه دی، صرف جرح شرط ده، په ظاهر الروایه کښې خو جرح هم شرط نه ده.

قاف فی شرح التنویر بآلة تفرق الاجزاء مغل سلاح ومغفل لومن حدیدو محدود من خشب الخ
وفي الشامية وروی الطحاوی رحمته الله عن الامام رحمته الله اعتبار المرح في الحد ونحوه (الی قوله) و علی کل فالقتل بالبدقة الرصاص عمدا لهما من جنس الحدیدو تخرج الخ (رد المحتار ج ٥ ص ٣٤)

وايضاً فی المرح کل ما به الذکا قبه القودو الافلا و فی حدید غیر محدود کالسنة روايتان اظهرهما انها عمد الخ
وفي الشامية ذکر هذه العقول الثلاثة (ای و فی حدید الخ) نقضاً لعکس الكلية وهو قوله والافلا وهو ظاهر لانه المهروط فی الذکا قفری الاوداج وانهار الدم وذلك لا يحصل بالسنة الخ (رد المحتار ج ٥ ص ٣٤)

وايضاً فی المرح وان قتلته عمر يقتص ان اصابه حد الحدید او ظهره و جرحه اجماعاً (رد المحتار ج ٥ ص ٣٤)
ظهر المرح جرح نه دي. دې باوجود په دې باندې د زخمی کیدلو په حالت کښې اجماعاً قصاص شته دي.

٣ - که چیرې دا خبره هم ومنلې شی چې د امام صاحب رحمته الله په نیزد د حدید محدود کیدل لازم دی نو په سنجات میزان سره به د قصاص وجود د امام صاحب رحمته الله په قول باندې مبنی نه وي، بلکه د ظاهر الروایه په بنا به وي.

لما فی الشامية (قوله اظهرهما انها عمد) بناءً علی عدم اشتراط المرح فی الحدیدو نحوه (رد المحتار ج ٥ ص ٣٤)

په هر حال دا خبره ثابتۀ نه شوه چې امام صاحب رحمته الله د محدود د شرط د لگولو باوجود غير محدود د عند الجرح په وخت کښې په حکم د محدود کښې ګرځوی
قولکم: د رسول الله ﷺ په زمانه کښې غشي، معراض، سپی - الخ
اقول: واقعی حتی الامکان د تسهيل الامر او د رخصت نه کار اخستل ښه دی. لیکن د جمهورو مخالفت کول په خاص توګه د حلت او د حرمت په معامله کښې تر هغه وخته پورې روا نه دی تر څو پورې چې یو قوی او اطمینان موجب دلیل نه وی. اجرؤهم علی الفتیاءجرؤهم علی الدارنه ویريرو

قولکم: بلکه د څوکه دارې ګولئ څوکه خو د معراض د څوکې نه کمه نه وی
اقول: د داسې ګولئ د ښکار په حلت کښې څه شبه نشته او نه په دې کښې د څه قسم اختلاف څه ګنجائش شته دې، په امداد المفتین کښې هم د داسې ښکار د حلت فتوی لیکلې شوې ده. البته که چیرې همداسې ګولئ باندې دومره وړوکي ځناور وه ویشتلې شو چې دغه ځناور د دې ګولئ د ثقل تحمل او برداشت نه شی کولې. یعنی که ګولئ تیره او څوکه داره نه وی نو بیا هم ددغې د ثقل نه ځناور مړ شی. نو دا ځناور حلال نه دي

قال فی شرح التنویر او بدقة ثقیلة ذات حدة لقتلها بالقل لا بالحد ولو كانت خفيفة بها حدة حل لقتلها بالجرح وفي الشامية (قوله ولو كانت خفيفة) يشير الى ان الثقبلة لا تحل وان جرحه قال قاضيغان لا يحل صيد البدقة والجرح والمعارض والعصا وما اشبه ذلك وان جرح لانه لا يحرق الا ان يكون شيء من ذلك قد حده وطوله كالسهم (الى قوله) والاصل ان الموت اذا حصل بالجرح يققن حل وان بالقل او شك فيه فلا يحل حتماً واحتياطاً (ردالمحتار ج ۲ ص ۳۰۰)

فقط: وهذا ما جاء في فهم هذا الفقير والعلم عند الله اللطيف الخبير.

رشید احمد، ۲۸ ربیع الاول ۱۳۷۶ هجری

د غراب (کارغه) اهلی په هکله تحقیق

د غراب (کارغه) اهلی متعلق د لاندینی تحریر په حقله زما نه استفتاء وکړې شوه. د وخت د نشت والی له کبله دا مسئله ما د جواب د پاره عزتمند مولوی محمد تقی سلمه الله تعالی متعلم شعبه تمرین افتاء له ورکړه. الحمد لله هغوی هم هغسې کافی او شافی جواب ولیکلو د څنگه جواب طمع چې د هغوی د قابلیت نه زموږ پوه، کتونکو ته به د جواب د کتلو نه ددې اندازه وشي. زاده الله تعالی علما وعلما وصلاحاً. (رشید احمد)

سوال - د شکار پور سنده علماؤ د کارغه په حرمت کښې یو تحریر لیکلې دې کوم چې ستاسو په خدمت کښې درلیږمه، دا تحریر د جمهورو د مسلک خلاف دې د دې وجې نه د دې په حقله جواب په جلتی سره چې څومره تحقیق په کښې ممکن وی راکړئ. والا هر عندالله الکریم.

سوال - غراب ملکی حلال ست یا حرام ؟ بینواتو جروا.

جواب - غراب ملکی حرام ست از جمله فواسق و موزیات ست، در حدیث شریف :

فی مؤطا الامام مالک عن نافع عن عبد الله بن عمر رضی الله عنهما ان رسول الله ﷺ قال خمس من الدواب ليس على المهرم في قتلهن جناح الغراب والحداق والعقرب والفأرة والكلب العقور.

و در حاشیه مصفی حل المؤطا قال البغوی اتفق اهل العلم على انه يجوز للمهرم قتل هذه الاعيان ولا شيء وعليه في قتلها في الاحرام والمحرمان الحديف يشتمل على اعيان بعضها سباع وبعضها هوام وبعضها لا يدخل في معنى السباع ولا هي من جملة الهوام وانما هو حيوان مستغيب اللحم وتحريم الاكل يجمع الكل وقالت الحنفية لاجزاء بقتل ما ورد فيها الحديف وقاسوا عليه الذئب وقالوا في غيرها من الفهد والعمبر والخنزير وجميع ما لا يؤكل لحمه عليه الجزاء بقتلها الا ان يبتدئ شيء فيدفعه عن نفسه فيقتله فلا شيء عليه وفي المهرم معنى الفسق فيهن خبيهن وكثرة الغرر فدهن.

در مدياته می آرد : والمراد الغراب الذي يأكل الجيف ويخلط لانه يبتدئ بالأذى وفي بعض النسخ او يخلط كما نقل عبارتها في المهر او يخلط الحب بالدجس معناه يأكل الحب تارة والدجس تارة وكذا في الحاشية للسيد الشامي على المهر نقلنا عن المهر عن المذاهب قال ابو يوسف رحمته الله الغراب المذکور في الحديف الذي يأكل الجيف او يخلط لان هذا النوع هو الذي يبتدئ بالأذى

د ر مسکين شوح کنز نعت : (قوله ولا شيء بقتل الغراب) می آرد : والمراد به الايقع الذي يأكل الجيف

يخلط النجس مع الطاهر في العناول

و در حاشیه علامه ابوالسعود می نویسد: الواء معنی او اذلا حاجة بضم المخلط الى اكلها كما ذكره المحوى انتهى.

و فقهاء کرام دو نوع غراب را از غراب که در حدیث شریف مذکور است استثناء ساخته اند. یکی غراب الزرع دیگر عقق که فی عامه الكتب، بقتل این هر دو نوع بر محرم جزا واجب است. در رد المحتار در تعریف غراب الزرع می نویسد: وهو الذي يلتقط الحب ولا يأكل الجيف ولا يأتي في القرى والامصار.

در تعریف عقق می آرد: هو طائر نحو الحمامة طويل الذنب فيه بياض وسواد وهو نوع من الغربان يتشام به يعقق بصوت يشبه العين والقاف.

پس این هر دو نوع حلال اند و ازین جاست که فقهاء کرام در کتاب ما يحل اكله و ما لا يحل همین دو نوع غراب را حلال نوشته اند -

و در تنویر الابصار می نویسد: وحل غراب الزرع الذي يأكل الحب والارنب والعقق وهو غراب يجمع بين اكل الجيف وحب.

و لاشك ان غراب دیارنا غری العقق و غیر غراب الزرع فیكون داخلًا فی الغراب المذکور فی الحدیث فیكون فاسقا وحراما کسائر نظائره.

و آنچه بعض فضلاء این غراب ملکی را حلال دانسته و تمسک گرفته بآنچه بعبارات فقهاء واقع شده: نوع یا کمال الحب مرقة والاخرى جيفة غیر مکروهة عند الامام الاعظم رحمته الله

فانه يتوهم منه في بادی الرأي ان الغراب المعروف في دیارنا غیر مکروهة عند الامام رحمته الله لانه يخلط بين الحب والنجاسة.

لنقول ان الفقهاء الكرام حصروا هذا النوع في العقق.

قال في العناية شرح الهداية اما الغراب الاسود والابقع فهو انواع ثلاثة نوع يلتقط الحب ولا يأكل الجيف و ليس بمکروهة و نوع لا يأكل الا الجيف و انه مکروهة و نوع يخلط باكل الحب مرقة و الجيف الاخرى وهو غیر مکروهة عند الامام رحمته الله و مکروهة عند ابی یوسف رحمته الله.

وفي الحاشية السعدية للجليلی قول قال الزيلعي و نوع يخلط بينهما و هو يوكل عند ابی حنيفة رحمته الله و هو

العققی کما فی المنع و سیاق

و فی حاشیه شرح الوقایه نوع جمیع بین الحب و الحیف و هو حلال عند ابی حنیفه رضی الله عنه و هو الطلق الذی
یقال له بالفارسیه عکه.

و فی تکملة البحر للعلامة الطرطوسی فی شرح (قوله الا یلع) و الغراب ثلاثة انواع (الی بقوله) و نوع یخلط
بینهما و هو ایضاً یوکل عند الامام رضی الله عنه و هو العققی.

پس ظاهر شد که این نوع که جامع ست در میان حب و جیفه و آن نزد امام حلال است منحصر
ست در عقق و او مودی نیست و آنچه در هدایه و شرح مسکین آورده (و یخلط) مراد ازان آن
است که او مودی باشد و آن حرام است، پس غراب که جامع باشد در میان حب و جیفه دو صنف
ست یکی که او مودی نیست و آن حلال ست منحصر ست در عقق و صنف دیگر او مودیست
حرام ست.

در تیسیر القاری شرح مسیح البخاری می آرد فاسق بودن غراب از آنست که پشت مجروح
دواب را و چشم شتر را می کند. انتهى و یزید سدهی مشهور ست: (کأنه رکی مده کنی)
یعنی وقتیکه غراب آور دهد حیوانیکه ریش دارد می لرزد، مصداق آن در دیار ما همین غراب
معروف ست چنانچه در اوصاف ذمیمه او ظاهر ست

و در تحف می آرد تحت (قوله ولا شیء یقتل غراب الا العقق) لان الغراب دائماً یقع علی
ذیر الدابة کما فی غایة البیان

ازین عبارت واضح گردید که این غراب که در دیار ما ست مودی ست ریش دانه را می کند و
در ده دانه می افتد و چشم شتر را می دید حرام ست و عقق غیر آنست عقق را در
سدهی استاد گویند - والله اعلم بالصواب

المحرر فقیر عبدالحکیم صدر مدرس مدرسه اشرفیه شکار نور

اسماء کرامی مصدقین بالالفاظ المدکوره فی الاصل

محمد تقی به منتهم مدرسه - اشرفیه شکار نور - عبد القادر باقی مدرس - فقیر عبدالمجید -
مولوی عبدالحی، مولوی غلام حسینی، مولوی عبدالصک، مولوی حاج محمد، مولوی مصطفی -
سومرو، مولوی عزیز الله، لکنر محمد عظیم، عبدالحی حنونی، عبدالکریم حسینی محمد عارف
جشموی، امید علی حسک، محمد اسمعیل غودوی، تم السکاره، ابی انا عبدالعزیز سیدی محمد
عبدالعزیز، حامد الله بلوچ، حمیری، عطاء الله اعلایی، مولوی مصطفی الدین مدرسه هاشمیه
عبدالعزیز حنونی

الغبار افعوالروایات الزیدة:

عالمگیریه اردو ص ۴۴۰ کوم مارغان چي نجس او مردار خواره وی. لکه اهلی غراب و غیره
یک طسعت دی لره خبیث او پلید گنی. انتهى.

عن هشام عن عروة عن ابیه ^{رضی اللہ عنہ} انه سئل عن اکل الغراب فقال ومن یأکله بعد ما سمع رسول الله ^ﷺ
فاسق یریدہ الحدیث المعروف خمس فواسق یقتلن فی الحل والحرام.

و فی (المخصص) للاندلسی یقال للغراب ابن دایة سمی بذلك لانه مولع بالوقوع علی الدبر العی علی دایات
ظهور الابل والعققی ظائر کالغراب یجمل حملانا و هو یدجن والغراب لا یدجن والعققی یرقی کل شیء من
الدراهم والدنانیر و کل شیء و یخافه ثم رعا ردة بعد ذلك.

نبی النبی ^ﷺ عن کل ذی غلب من الطیر و روی نبی عن کل ذی خطفة و نبهة والغراب الذی یأکل الحب
والزروع حلال بالاجماع. (بدائع الصنائع ص ۳۰ ج ۱)

سالت اباحنیفة علیه الرحمة عن اکل الغراب فرخص فی غراب الزرع و کره الغداف فسألتہ عن الابقع
فکره ذلك. (بدائع ص ۳۰ ج ۱)

و فی الموعد الابقع هو الذی فی صدره بیاض

قال فی المحکم غراب ابقع یخالط فیہ سواد و بیاض و هو اخبها.

ردالمحتار از عنایہ نقل کرده: نوع لا یأکل الا الخبث و هو الذی سمیة المصنف الابقع و انه مکروه الخ

حقیقت همین است که یک نوع غراب ابقع سواى جیف نمى خورد مراد عنايه همین نوع است
مگر در حدیث از غراب ابقع همان مراد است که هر دو خلط می کند کما فی تبیین الحقائق والمراد
بالانفع ما یأکل الجیف و یحلط کذا فی الهدایة.

الغواب

اقول و بالله استعین فضل مجیب د ملکی کارغه په حرمت باندې کوم استدلال کړې دی د هغې
حصول دی چې فقه، کرامو ^{رحمۃ اللہ علیہ} د کارغه کوم قسم بیان کړی دی چې هغه نجاست و غیره کسی
گمونه ونی کوی. د هغې هم دوه قسمه دی

۱- غفص کوه حی مودی ندی

۲- هغه کارغه کوه حی گمودو الی کوی او خیری دی

په دې کسی پومسی قسم جو حلال دي لیکن دا ۱ ه قسم حرام دی 'و ملکی کارغه به دوه

قسم کنبی داخل دې د دې وچې نه به هغه حرام وی

په ضرری کیدلو یا نه کیدلو باندې هغوی دا دلیل وړاندې کړې دي چې په کوم ځای کنبی فقهاء کرام عليهم السلام دا لیکي چې په حالت د احرام کنبی د کارغه قتلول روا دی او په دې باندې څه جزا نشته دي. د هغې لاندې دې کارغه ته ابقع او د هغه قسم سره خاص کوی کوم چې په نجاست او زرع کنبی د گډوډ والی کولو عادتی وی، او د هغې نه پس عقق د دې نه مستثنی کړی. کما فی الهدایه وغیرها. د هغوی د دې فعل نه دا معلومیږي چې د گډوډ کوونکی دوه قسمه دی. یو هغه چې ضرری دي. د دې په قتلولو باندې جزا واجب نه ده، دویم عقق چې دې هم گډوډ کوی. لیکن دې ضرری نه دي د دې وچې نه د دې په قتل باندې جزا واجب ده.

د ضرری کارغه په حرام کیدلو باندې فاضل مجیب دا دلیل وړاندې کړې دي چې شاه ولی الله صاحب رحمته الله علیه په مسوی ^(۱) کنبی لیکلې دی چې کوم پنځه څیزونه په حدیث شریف کنبی د عام حکم نه مستثنی کړې شوي دي او دا وئیلې شوي دي چې د دوی په قتلولو کنبی څه گناه نشته دي هغه ټول مکمل حرام دی.

او د فقهاء کرامو عليهم السلام د عبارتونو نه دا معلومه شوه چې په دې څیزونو کنبی هغه ضرری کارغه هم داخل دي کوم چې گډوډ کوی.

نود مسوی د دې عبارت نه د دې کارغه حرامیدل هم معلوم شو.

د خلاصې په توگه استدلال په دې مقدماتو باندې موقوف دي.

۱- د گډوډ کوونکی دوه قسمه دی ۱- ضرری ۲- عقق کوم چې ضرری نه دي

۲- د ضرری کارغه په وژلو په محرم باندې جزا نه واجبېږي. او د غیر موذی په قتل باندې پرې

جزا راځي

۳- د مسوی په عبارت کنبی دی چې ټول فواسق خمسة د کومو په قتلولو چې په محرم باندې جزا نه راځي هغه حرام دی.

د دې استدلال صحیح کیدل یا نه صحیح کیدلو دارو مدار په دې مقدماتو باندې دي. د دې وچې نه مونږ به په دې کنبی د هرې یوې مقدمې نه بحث کوو

اوله مقدمه دا مقدمه علی الاطلاق صحیح نه ده. ځکه چې عقق هم کله ضرر رسوي

د صاحب د هدایې د دې قول ((المواد بالغراب الذی یاکل الحیف او یخلط لانه یبته بالاذی اما

العقق غیر مستثنی لانه لا یسی غراباً ولا یبته بالاذی. الخ))

لاندې علامه اکمل الدین بابر تی رحمۃ اللہ علیہ لیکي: قیل فعل هذا یكون فی قوله فی العلق ولا یبتدئ بالادی
نظراً لانه یقع علی دبر الدابة (عناية علی هامش الفتح ج ۲ ص ۳۰۰)
او مولانا عبدالحی صاحب رحمۃ اللہ علیہ خو تر دې پورې ولیکل چې انه دائماً یقع علی دبر الدابة (هاشمیه

هدایه ج ۳ ص ۳۰۰)

همدغه شان علامه زین الدین ابن نجیم رحمۃ اللہ علیہ هم د هدايې په دې عبارت باندې اعتراض کړې دې
اولیکلې نې دې فيه نظر لانه دائماً یقع علی دبر الدابة کما فی غایة المیمان (المحرر الرائق ص ۳۰۰ ج ۲)
اگر چې علامه شامی رحمۃ اللہ علیہ د بحر په حاشيې باندې او په ردالمحتار کښې د صاحب د بحر دا
اعتراض رد کړې دې اولیکلې نې دې و اشاری فی المعراج ال دفع ما فی غایة المیمان بانه لا یفعل ذلك غالباً.
لیکن ددې نه هم د عققق اصلاً د ضرری نه کیدلو ثبوت نه ترلاسه کيږي. ځکه چې صاحب د
معراج د غالباً لفظ استعمال کړې دې. د کومې نه چې معلومېږي چې هغه هم کله ضرر رسوي.
دویمه دا چې په خپله علامه شامی رحمۃ اللہ علیہ وړاندې لیکلې دې ثمرايته فی الظهريّة قال وفي العققق
روایتان والظاهر انه من الصيود قلت وبه ظهران ما فی الهدایة هو ظاهر الرواية (مدح علی البحر ص ۳۰۰ ج ۲)

علامه عثمانی رحمۃ اللہ علیہ هم په فتح الملهم کښې د ظهيريې دا قول نقل کړې دې (ص ۳۰۰ ج ۲)
د کومې نه چې معلوم شو چې یو مرجوح روایت د عققق په حقله دا هم دې چې د هغې په قتل
باندې په محرم باندې جزاء نشته. ظاهره خبره ده چې د دې روایت بنا همدا ده چې عققق ضرری
وی. ځکه چې د احنافو په نیزد دفواسقو خمسو په قتل باندې د جزاء نه کیدلو علت مشترکه هغه
ضرر دې. لکه څنگه چې علامه ابن رشد په بداية المجتهد ص ۴۷۰ ج ۱ کښې نقل کړې دې و
سهای نصه.

پس دا خبره ثابته شوه چې عققق هم په یوه درجه کښې ضرری دې. که ستاسو په نیز ضرری
کارغه حرام دې نو بیا خو عققق هم حرامیدل پکار دی. وذلک خلف.

په هر حال مقدمه الاولى علی الاطلاق صحیح نه ده بلکه په دې کښې د بعضي حضراتو رائي
مختلفه ده او کوم حضرات چې دې ته ضرری نه وائی. هغوی هم کله کله ددې د ایذا قائل دي

دویمه مقدمه دا مقدمه د راجع قول په بنا صحیح ده. اگر چې علامه ابن نجیم صاحب رحمۃ اللہ علیہ
په دې سلسله کښې د ټولو خلقو نه متفرد دې او هغوی لیکلې دي و اطلق فی الغراب فشمیل الغراب
بلواعه الفلانة

لیکن دا صاحب د نهر. علامه حصکفی. علامه شامی او مولانا عثمانی میزید کړې دي.

(شامیه ص ۳۰۰ ج ۱ فتح البله ص ۳۰۰ ج ۲)

دويمه مقدمه دا مقدمه هرگز صحيح نه ده. او ددې عدم صحه به د مسوی د اصل عبارت په شلوېندي واضحه شی. دا امر د پرافسوسناک او د حیرانتیا دې چې فاضل مجیب د مسوی د عبارت په نقل کولو کيسی مجرم نه قطع او برید نه کار اخستی دي. کوم چې د علماؤ د شان نه ډیر لري او يو بری حبه او غلط حرکت دي. زموږ ذهن ددې فعل د تاویل په نکل کبسي ډیرې سرکونډې واپولې سکن حه لار ډیر په بکار نه شوه. لږ د مسوی په اصل عبارت باندې یو نظر و اچوئ

قال البيهقي اتفق اهل العلم على انه يجوز للمحرم قتل هذه الاعيان المذكورة في الخبر ولا شيء عليه في قتلها وقاس الشافعي عليه كل حيوان لا يؤكل لحمه لحال لا فدية على من قتلها في الاحرام والحرم الحديث يشتمل على اعيان بعضها سباع وبعضها هوام وبعضها لا يدخل في معنى السباع ولا هي من جسم لهما واما هو حيوان مستغيب اللحم وتحريم الاكل لجميع الكل فاعتبروه وقالت الحنفية لا يجوز قتل ما ورد في الحديث وقاسوا عليه الذئب وقالوا في غيرها من الفهد والنمر والخنزير وجميع ما لا يؤكل لحمه عليه الجزاء بقتلها الا ان يبتدئ بشيء فيدفعه عن نفسه الخ (مسوی مع مصفى ص ۳۰۰ ج ۲)

د کومو جسمو لاري چې کرکسي راښکلي شوي دي معه فاسل سبب به دي نقل کړې د کومې نه دي د ظاهرې چې د تحريم الاكل لجميع الكل حکم د حافو ښي دي. حال د حي د اصل عبارت د سونه ده. به دي باندې پوهېدی شي چې د هر څه د امام شافعي ښي د فاسل مطابق بيانېږي مونږ په ذاتو باندې د حملې کولو سبب نه يو. لیکن دومره عرض کول ضروري گڼو چې مسی خود د هر مسلماني ډیر ښي. به دي هر څه خپل آخرت ځان ته وړاندې کړي. لیکن د فتوی وندې ترک مشه باندې بیا دا ښي وړي ډیر د مزکده شي.

د داسې یزدني مظاهره په فتوی کبسي یو بل ځای هم کړې شوې ده چې فاضل مجیب د بحر د بارت یو د توبه ومعنی الفسق لېږن محبتون و کثرة الشر لېږن

نقل کړې ده او ددې نه تر ښان وړاندې د صاحب د هدایې پورتنې قول هم. دې د پاره چې صاحب بحرني په دی کبسي ملگري معلوم شي. حالانکه دا دومره د خدا او د افسوس حرکت دي چې ی به خپله څه و ښل نه دی پکار. ځکه چې په خپله د صاحب د بحر د ټول کلام نه د فاضل مجیب

د بوي مزعومې تردید کيږي.

صاحب د بحر ليکلي دی واطلق في الغراب فشميل الغراب بانواعه الغلابه

او د دې نه پس په صاحب د هدايي باندې چې هم اعتراض کړې دې الهام بقع على حبر الدابة
د کومې نه چې دا هم واضح کيږي چې د صاحب د بحر په نيزد د ټولو قسمونو د کارغونو حکم
هم يو دې^۱ او دا هم چې د هغوی په نيز باندې عقق هم ضرري دې. لهذا که چيرې ضرر رسول
علب د حرمت شو نو بيا به عقق هم د هغوی په نيز حرام شوې وي. حالانکه د عقق په حلت باندې
دهولو فقهانو حنفيو رحمتهم الله اجماع ده. الا ابا يوسف رحمته الله د دې باوجود فاضل مجيب هغوی هم خپل
همخيال ښکاره کول شروع کړل. سبحان الله هذا جهتان عظيم معلومه نده چې د واذا قتلتم فاعدوا ولو
کان خافوا في ارساد د کومو خلکو د پاره دې

بهر حال د مسوی د کوم عبارت نه چې فاضل مجيب استدلال کړې دې هغه خو د امام شافعي
رحمته الله مسلک ثابت شو. اوس لږ په دې حقله د احنافو رحمته الله مسلک وگورئ. د احنافو رحمته الله په نيزد دې
پنځو فواسقو د قتلولو علت ابتداء بالاذی ده. اکل د نجاست يا خلط نۀ دې او نۀ د حلت او د
حرمت سره ددې څه تعلق شته. لکه څنگه چې په خپله د مسوی د ذکر کړې شوی عبارت د آخری
جملو نه مستفاد کيږي.

وقالوا في غيرهما من الفهد والعمر والحليز وجيع ما لا يוכל لحمه عليه الجزاء بقتلها الا ان يبتدئ به

ليدفعه عن نفسه في قتله فلا شيء عليه

يعنی که يو ځناور ابتداء په ضرر وکړي او په دفاع کښې هغه قتل کړې شي نو بيا په کښې هېڅ
جزاء واجبۀ نۀ ده. معلومه شوه دا خبره چې ابتداء بالاذی علت دې. علامه ابن رشد رحمته الله هم او د
منکبانو هم همدا مسلک دې

قال (المسألة الاله الثة) وهي اختلافهم في الحيوان امان امور بقتله في الحرم و هي الخمس المنصوص
عليها الغراب والحذقة والفارة والعقرب والكلب العقور فان قوما فهموا من الامر بالقتل لها مع النهي عن قتل
البهائم المباحة الاكل ان العلة في ذلك هو كونها محرمة وهو مذهب الشافعي رحمته الله وقوما فهموا من ذلك معنى

۱- اے حمزہ اشباہ، اے تہ سہی یہ تحریر بہ باب سین تیرا محمد بن - و شید احمد فوجہ انی د زہاد سترگو
جوندہ لیاو هو گوردہ کور جی کوم لاهو کپی حرمہ مس کور خونہ دی

۲- پس که جبری هر مباح القتل ځناور حرام دې نو بيا خو به کښې د غراب الزرع حرمت هم لازم راځي
حالانکه د هغې د حرمت حوک هم قائل نۀ دی - و شید احمد

التعدی لامعنی الصریح وهو ملتبس مآلک وای حنیفة وجمهور اصحابها **فتاوی** (بداية المجتهد ص ۳۰۳)
 په دې عبارت کښې د وضاحت سره د احنافو **فتاوی** دا مذهب لیکلې شوې دی چې په حدیث
 کښې دمباح القتل د فرمایشلو علت ابتداء بالاذی ده، او د دې دلیل نه د یو خاص خیز په حرمت
 باندې دلیل نه شی قائمیدلې، ددې نه علاوه د ټولو فقهاء کرامو **فتاوی** د عبارتونو نه همدا
 معلومیږي. ځکه چې هغوی د یو خاص ځناور په قتلولو باندې د جزاء د واجب کیدلو یا نه کیدلو
 په حقله ابتداء (۱) بالاذی ته مدار وائی، کما فی الهدایة والمعرو والعناية وغيرها.

هر کله چې دا خبره ثابته شوه نو ورسره دا خبره هم واضحه شوه، چې د کارغه د حلالیدلو یا د
 حرامیدلو مسئله مونږ له په کتاب الحج کښې کتل نه دی پکار بلکه ددې صحیح مقام د کتاب
 الذبائح هغه ځای دې کوم ځای کښې چې فقهاء کرام **فتاوی** د غراب د انواعو او د اقسامو نه بحث
 کوي، هم دا بنیادی غلطی ده چې یو مسئله د هغې د صحیح مقام نه اخواته په بل غیر متعلقه ځای
 کښې کتلې شی. حالانکه په کتاب الذبائح کښې د فقهاء کرامو **فتاوی** عبارتونه واضحه دی او د
 هغې نه د ملکی کارغه حلت ثابتیږي.

۱ - ملک العلماء امام کاسانی **رحمته الله** لیکي:

والغراب الذي يأكل الحب والزرع والعقوى ونحوها حلال بالاجماع (بدائع ص ۳۰۳ ج ۱)

۲ - شمس الائمة سرخسي **رحمته الله** لیکي:

خمس فواسق يقتلن في الحرم والمراذبه ما يأكل الجيف واما الغراب الزرع الذي يلتقط الحب فهو طيب
 مباح لانه غير متسخب طبعاً وقد يألّف الادمي كالحمام فهو والعقوى سواء ولا بأس يأكل العقوى وان كان
 الغراب يحسب يخلط فيها كل الجيف تأرقوا الحب تأرق فقد روى عن ابي يوسف **رحمته الله** انه يكرهه وعن ابي حنيفة **رحمته الله**

۱ - غالباً مستدل ته هم ددې نه انکار نشته دې بکله هغه د هر ضرري یا په نورو الفاظو د هر مباح القتل د
 حرمت مدعی دي، د مستدل دلیل به په صورت د شکل اول کښې دا وی: (هر مباح القتل موذی دې او هر
 موذی حرام دې، نتیجه ئې دا راوتله چې هر مباح القتل حرام دې.)

د دې دلیل کبری مسئله نه ده - اول: ځکه چې حضرات فقهاء کرامو **فتاوی** د حرمت په اصولو کښې د
 ضرر ذکر نه دي کړي. وسایل ذکر اصول حرمة الطهور لها انتظار

دویم ځکه چې دملکی غراب په حلت باندې د حضراتو فقهاء کرامو **فتاوی** صریح عبارتونه وړاندې راوړان دی
 دریم ځکه چې صاحب د نهر او ابن عابدين وغيرهما د صاحب د بحر د قول اباحة قتل الغراب بانواعه الفلانة
 باندې د رد کولو په وخت کښې دا وجه نه ده وړاندې کړې چې په صورت د تعمیم کښې به غراب الزرع او د
 عقق حرمت لازم راځي، بلکه د هغې په غیر موذی کیدلو باندې ئې استدلال کړې دي - وشهد الله

انه لا يابس ما ياكل وهو الصحيح على قياس الدجاجة فانه لا يابس ما ياكلها وقد اكلها رسول الله ﷺ وهو قد غلط ايها وهذا لان ما ياكل الجيف فله به يثبت من الحرام فيكون عبيها عاقبو هذا لا يوجد فيها غلط (مبسوط سر عسى ص ٣٠٣ ج ١)

٣- په عالمگيريه کښې د فتاوى قاضیخان نه نقل کړې شوې دی
عن ابی یوسف رحمته الله قال سالت ابا حنيفة رحمته الله عن العلق فقال لا يابس به فقلت انه ياكل الدجاجة فقال
انه غلط الدجاجة بقیه آخر ثم ياكل فكان الاصل عدده ان مال غلط كالدجاجة لا يابس (عالمگيريه كتاب
الذبايح ص ٣٠٣ ج ٥)

دکومو جملو لاندې چې کرښې راښکلي شوې دي په هغې باندې په خاص توگه غور کولو نه
پس به دا خبره واضحه شي چې هر گډون کوونکې کارغه حلال دي .
پاتې شو دا اعتراض چې فقهاء کرامو رحمته الله چې د گډون کوونکو کارغانو په حقله دا حکم کړې
دي چې هغه حلال دي، هغه ئې بيا د عقق سره محصور کړي دي .
لهذا د دې بنا صحيح نه ده، ځکه چې د دې دليل دا وړاندې کړې شوې دي چې فقهاء کرام رحمته الله د
گډون کوونکې کارغه نوعه او نباتي او وړاندې ورپسې بيا فرمائي وهو العقق او دا دليل د يو څو
وجوهو نه باطل دي

١- وهو العقق غونډې الفاظ خود حصر بالکل ندي ، که محصورول ئې مقصود وو نو په
صراحت سره به ئې دا ونيلي وو چې هذا النوع محصور في العقق ځکه چې د حلت او د حرمت اهمه
مسئله ده. همدا وجه ده چې ټولو فقهاء کرامو رحمته الله داسې نه دي کړې چې په آخر کښې ئې د عقق
تصریح کړې وي، لکه عنايه، مبسوط او بدائع وغيره، معلومه شوه دا خبره چې دا قيد اتفاقي دي
احترازي نه دي

٢- د دې په خلاف د مبسوط، بدائع او د عالمگيريه عبارتونه په عقق او د غير عقق د
تفصيل^١ نه کيدلو وجې نه واضحه دي، ښه صفا ترې نه دا خبره معلومه شوه چې هر گډون
کوونکې کارغه حلال دي، برباره خبره ده که عقق وي او که نه .

٣- په اصل کښې د عقق په کارغه کيدلو کښې اختلاف دي، بعضي خلق دا په غراب کښې

١- يعنی گډون کوونکې کارغه د عقق نه ځان له بيل په مستقلة توگه ذکر کول صريح دليل دي چې د
حلت حکم د عقق سره مخصوص نه دي بلکه د عقق نه علاوه بل کارغه هم کوم چې گډون کوي حلال دي .
رضي الله عنه

داخل بولی او بعضی نه بولی. لکه څنگه چې لویس معلوف یسوعی د خپل لفت په مشهور کتاب کښې لیکلې دی: **العقق طائر على شكل الغراب** او هو الغراب (منجد ص ۳۳) لهذا د صاحب د هدایې په نيزد عقق غراب نه دي، لکه څنگه چې هغوی لیکلې دي

اما **العقق** غور مستفی لانه لایسی غراباً (هدایة محتبائی ص ۳۳ ج ۱)

او د نورو بعضو فقهاء کرامو **عقق** د عبارتونو نه د دې غراب کیدل معلومیږي، نو چې اوس کومو خلقو عقق په غراب کښې داخل و نه منلو، هغه حضرات د غراب انواع بیان کړي او تیر شي او هو **العقق** نه وائی بلکه یا خوله سره ددې ذکر نه کوی او یا وکلا **العقق** وغیره وائی او چا چې عقق په غراب کښې شامل کړې دي هغې حضراتو د گډون کوونکي کارغه نوم عقق کینودلو، ددې وجې نه په دې سلسله کښې د فقهاء کرامو **عقق** په عبارتونو کښې څه تفاوت په نظر راځي په هر حال! معلومه شوه چې هو **العقق** وئیلو سره د گډون کوونکي نوعې حصر عقق کښې نه دي کړي شوي.

د العبارات المزیدة جواب:

د فتوې په آخر کښې چې کوم (عبارات مزیده) وړاندې کړې شوې دي، په هغې کښې د (المخصص) لاندلسی نه چې کوم عبارت نقل کړې شوې دي، هغه د پورته بحث نه پس قابل د اعتناء نه پاتې کیږي، کما **لا يخفى**.

البته د څو روایتونو د نقل کولو نه پس چې فاضل مجیب کوم تحقیق کړې دي هغه ډیر عجیبه دي، چې د ابقع هم دوه قسمه دي. یو گډون کوونکې او بل صرف نجاست خوړونکې، ځکه چې په تبیین الحقائق کښې دی: **والمراد بالابقع الذي يأكل الجيف ويغفل كذا في الهداية**.

او بیا ئې هماغه دلیل وړاندې کړو چې ابقع حرام دي، چونکه په حدیث کښې د غراب نه مراد ابقع دي او حضرت عروه رضی الله عنه فرمائی: **ومن يأكله بعد ما سماه رسول الله فاسقا**.

د دې جواب دا دي چې (ابقع) لغتا هغه کارغه ته وئیلې شي، چې په کښې تور والې او سپین والې دواړه موجودی، لهذا ددې اطلاق د کارغانو په درې واړو قسمونو ^(۱) باندې کیږي، صرف دانه خوړونکې کارغه ته هم ابقع وئیلې کیدې شي، گډون کوونکې کارغه ته هم، او صرف نجاست خوړونکي کارغه ته هم، لهذا علامه شامی د غراب الزرع تشریح کړې ده او فرمائیږي نه دي.

۱ - قال في العناية واما الغراب الاسود والابقع فهو انواع ثلاثة نوع يلتقط الحبوب ولا يأكل الجيف الخ (عناية مع الفتح ص ۱۲)

قال القهستاني واريده غراب لم ياكل الا الحب سواء كان ابلق واسود او راغا ومامه في اللخيرة (هامية

ص ۳۸ ج ۵)

دويمه دا كه چيري واقعتاً داسې وي، نو ټولو فقهاء كرامو ^{نظير} به دا په صراحت تامه سره تحرير كړي وو. ځكه چې دا معامله اهمه ده. په خصوصيت سره په كتاب الذبائح كښې خو پوره تفصيل ذكر كيدل پكار وو. حالانكه فقهاء كرام ^{نظير} ابلق په عامه توگه د نجاست په خوړونكو كښې خاص كوي. د مثال په توگه د عالمگيريې دا عبارت لږ وگورئ الغراب ابلق وهو ما ياكل الجيف

(عالمگيريې ص ۳۸ ج ۵)

پاتې شو د حضرت عروه ^{عليه السلام} قول نو په دې سلسله كښې مونږ صرف دومره عرض كوو چې شمس الاثمه سرخسې ^{عليه السلام} د كارغه په حقله څه ليكلي دي هغه ئې د دې حديث ^۱ د نقل كولو نه پس ليكلي دي. د هغې پوره عبارت داسې دي:

(وعن هشام بن عروة عن ابيه ^{عليه السلام} انه سئل عن اكل الغراب فقال ومن ياكله بعد ما سماه رسول الله ^{صلى الله عليه وسلم} فاسقاً يريد به الحديث المعروف بحس يقتلن في الحرم والمراذبه ما ياكله الجيف اما الغراب الزرع الذي يلتقط الخ (مبسوط سرخسې ص ۳۷ ج ۱۱)

د دې وجې نه اوس په دې كښې د څه بحث گنجائش باقى پاتې نه دي. البته عالمگيريې د اردو چې كوم عبارت وړاندې كړې شوې دي، هغه په دې مسئله كښې صريح

۱ - په خپله مستدل د شاميې نه نقل كړې دي. نوع ياكل الا الجيف وهو الذي سماه المصنف الا بلق واله مكروه و هو ايضا فيها والغلاف وهو المعروف عند اهل اللغة بالابلق الخ (ص ۳۷ ج ۵) د دې جواب حاصل دا دي چې مباح القتل ملكي كارغه ته نه دي شامل، ليكن هر كله چې پورته دا ثابت كړي شو چې هر مباح القتل حرامه نه دي نو د دې د جواب ضرورت نه پاتې كيږي - رشيد احمد.

۲ - ابن رشد ^{عليه السلام} هم په بداية المجتهد كښې همدا حديث ملحوظ ساتلې دي او د امام ابو حنيفه او د امام مالك رحمهما الله تعالى نه ئې د حلت قول نقل كړې دي، كما مر به.

د حضرت عروه ^{عليه السلام} د فسق د لفظ نه په حرمت باندې استدلال كول مسلم نه دي. قال الامام النووي ^{رحمته الله}:
 تسمية هذه الخمس فواسق تسمية صحيحة جارية على وفق اللغة فان اصل الفسق لغة الخروج وفلسفه الرطبة اذا خرج من قشرها فخرجت من ذلك لخروجها عن حكم غيرها من الحيوان في تحريم قتلها او حل اكلها او خروجها بالانذاء والافساد (نيل الاوطار ص ۳۳ ج ۵) ولي فتح المنهمر اما المعنى في وصف الدواب المذكورة فبالفسق لقتل لخروجها عن حكم غيرها من الحيوان في تحريم قتلها وقيل في حل اكلها وقيل لخروجها عن حكم غيرها بالانذاء والافساد وعلم الانتفاع الى ان قال وهو يخرج القول الا غير والله اعلم كذا في الفتاوى (فتح المنهمر ص ۲۲۰ ج ۱۲) رشيد احمد.

کیدی شی. لیکن افسوس چې عالمگیریه اردو مونږ سره نشته او په اصل عربی عالمگیریه کسې باوجود د تکل نه ددې مطلب څه عبارت ترلاسه نه شو. بلکه ددې خلاف یو صراحت ترلاسه شو کوم چې مونږ پورته ذکر کړې دې، تر څو پورې چې مونږ ته اصل عبارت ترلاسه نه شی تر هغه وخته پورې مونږ څه فیصله قطعې ددې عبارت په حقله نه شو کولې. لاسمیا اذا جریدا ما جریدا.
او که دا عبارت بالفرض صحیح هم وی نو څومره صراحتونه چې مونږ وړاندې کړل. د هغې نه پس د دې څه معتدبه حیثیت پاتې نه شو. ددې خلاف په خپله هم په عالمگیریه کنبې دومره قدر صریح نص موجود دي.

د کلام خلاصه

فاضل مستدل د ټولو استدلاتو بنیاد د کتاب الحج عبارتونه جوړ کړې دي. حال دا چې دا بنیادی غلطی ده، ځکه چې په حرم یا په حالت د احرام کنبې د قتل د اباحت علت ایذاء^(۱) ده، کما صرح به ابن رشد و استفاد من سائر کتب الفقه حرمت یا اکل د نجاست او گډون نه دې، په خلاف د کارغه د حلت او د حرمت چې هلته علت صرف نجاست خوړل یا گډون کول دی کما صرح به فی الهدیه والمبسوط. ددې وجې نه د یو جوړ د بل سره یو ځای کول او حکم لگول په هیڅ شان سره هم صحیح کیدی نه شی.

بلکه د کارغه د حلت او د حرمت د معلومولو دپاره په کتاب الذبائح کنبې هغه ځای کتل پکار دی کوم ځای کنبې چې فقهاء کرامو رحمهم الله ددې مسئلې ذکر کړې دي او د مختلف قسمونو کارغان او د دې احکام ئې ذکر کړې دي او ددې نه دا معلومیږي چې هر گډون کوونکې کارغه حلال دي برابره خبره ده که هغه ضرری وی او که نه وی ضرری، او همدا فیصله زمونږ د اکابرو مثلاً د حضرت مولانا گنگوهری وغیره نه منقوله ده. هذا ما بدی بعد تحقیق و فوق کل ذي علم علیهم

احقر محمد تقی عثمانی غفر الله له ۴ ربیع الاول ۱۳۸۰ هجری دارالعلوم کراچی ۱۴

تکمله له جانب د بنده رشید احمد نه

حامداً ومصلیاً اما بعد قال العلامة الهابر رحمهم الله:

واما الغراب الاسود والابلق فهو انواع ثلاثة نوع يلتقط الحب ولا يأكل الحيف وليس بمكروه ونوع من لا

ياكل الا الجيف وهو الذى سماه المصنف الابقع الذى ياكل الجيف وانه مكروه ونوع يخلط ياكل الحب مرة والجيف اخرى ولم يزل كره في الكتاب وهو غير مكروه عند ابى حنيفة رحمته الله ومكروه عند ابى يوسف رحمته الله (العناية على هامش الفتح ص ٨٣ ج ١)

نوع منه لا ياكل الا الجيف او د دي تفسير د وهو الذى سماه - الخ نه ثابت شو چې فقط هغه ابقع حرام دي كوم چې صرف نجاست خورى .

بله د ونوع يخلط (الى قوله) ولم يزل كره في الكتاب نه معلوم شو چې هر يو گدون كوونكي كارغه حلال نه دي . په دي كښې د عقق خه تخصيص نشته دي ، دا عبارت يواځې دا نه چې د عقق د تخصيص نه ساكت دى بلكه په عدم تخصيص باندې ناطق دى ، ځكه چې د عقق ذكر خو په هدايه كښې هم په دي موقع باندې موجود دي لهذا ولم يزل كره في الكتاب صريحى نص دي چې د نوع يخلط نه مراد عقق نه دي .

د مبسوط او د بدائع د عبارت نه هم دا ثابته كړې شوه .

مخدوم عبد الواحد سيوستانى رحمته الله هم د غراب اهلى د حلت تصريح فرمايلي ده . ونصه :

ما حكم غراب الغراب الذى يطير فى الامصار والقرى ويخلط بين التقاط الحب والعذرات وما حكم سورة ؟

الجواب : الظاهر ان الغراب الابقع الذى فيه سواد وبياض وهو مكروه عند الصاحبين رحمهما الله

تعالى وغير مكروه عند الامام رحمته الله لما فى السراجية والابقع والاسودان كان يخلط فيما كل الجيف وياكل الحب قال ابو حنيفة رحمته الله لا يكرهه وقال صاحباه رحمهما الله تعالى يكرهه انتهى ، فيكون ما كول اللحم (الى ان قال) وان لم يكن لخرقه رائحة كريهة يكون طاهرا الكون غرته غرمة ما كول اللحم من الطيور التى تزرق فى الهواء الخ (فتاوى واحديه ص ٨٣)

د پورتنو عبارتونو نه علاوه په لاندینی نصوصو کښې هم د دي تصريح ده چې د حلت او د حرمت مدار په خوراک باندې دي .

١- واصل ذلك ان ما ياكل الجيف فلعمريه نبت من المحرام فيكون عبيدا عاقوما ياكل الحب لم يوجد ذلك لهما وما غلط كالدهاج والعقق فلا بأس باكله عند ابى حنيفة رحمته الله وهو الاصح لانه النى رحمته الله اكل الدهاجة وهى ما يخلط (العناية مع الفتح ص ٨٣ ج ١)

٢- فكان الاصل عنده ان ما يخلط كالدهاج لا بأس (عالم كبرى ص ٨٣ ج ١)

په آخر كښې د ابو حنيفة عصر ، فقيه النفس حضرت گنگو مى رحمته الله فيصله هم د تذكرة الرشيد نه

کولی شی ونصه:

هر کله چې دا فیصله له خپله د فقهې په کتابونو کښې ذکر شوې ده چې مدار د دې په خوراک باندې دې. لهذا دا کارغه کوم چې په دې کلو کښې موندې شی که چیرې دا عققق نه وی نو بیا هم د دې په حلت کښې څه شبه نشته دې. د دې وجې نه هر کله چې دا کارغه هم گډون کوی او نجاست او غله او دانه وغیره هر څه خوری نو د دې حلت هم په شان د عققق معلوم شو برابر څه خبره ده که دې

ته عققق او وئیلې شی او که ونه وئیلې شی. فقط والله اعلم. رشید احمد گنگوہی عفی عنه

د ذکر شوی عبارت په حاشیه کښې لیکلې شوې دی

هر کله چې د مخالفینو په دې مسئله باندې شور زیات شو نو د اویا و نه د زیاتو عالمانو د مواهیرو نه مو یو رساله په نوم د (فصل الخطاب) چاپ کړو، بله دا چې یو حاجی د علماؤ د حرم نه د دې د حلت فتوی واخسته، وهی هذه:

الحمد لله وحده تقرب زحلی علما الغراب المذکور حلال من غیر کراهة عند ابی حنیفة رحمته الله و هو الاصح وهو المسمی بالعققی بتصريح فقهاؤنا رحمته الله واصاب من افق بحله وجواز اكله وكيف يلام الحنفی علی اكل ما هو حلال عند امامه من غیر کراهة.

والاصل فی حل الغراب وحرمة الغداء وكونه ذا غلب لا بصورته ولونه كما يدل عليه تصريح فقهاؤنا رحمته الله فی غالب معتبرات المذهب كما فی البحر الرائق والذو المحتار والعناية وغيرها وفيما نصه جامع الرموز اشعار بأنه لو اكل كل من الثلاثة الجيف والمح جميعا حل ولم يكرهوا قالا يكرهوا الاول اصح ففتب مما صرح به علماؤنا ان الغراب بانواعه سواء كان عقققا او غيره اذا كان يجمع بين جيف وحب يجوز اكله عند امامنا الاعظم رحمته الله والله اعلم.

قال بهيمه وامر برقه عبداللّه بن عباس بن صديق مفتي مكة المشرفة.

د همدې مضمون د علماؤ د مديني منورې هم فتوی موجوده ده. (تذكرة الرشيد حصه اول ص ۳۰) د دې تحرير نه پس دا مسئله داسې واضحه شوه چې د انكار څه ځای په کښې پاتې نه شو.

فبأي حديد معدة يؤمنون فقط والله الهادي الى سبيل الرشاد

رشيد احمد

۱۵ ربيع الاول ۱۳۸۰ هجري

لله در المجيب الاول وارشاد الرشيد الفاني حيفه وضموا الحق والصواب بحيف لا يبق من ريب مرتب

بنده محمد شفيق عفا الله عنه دار العلوم کراچی

۲۱ ربيع الاول ۱۳۸۰ هجري

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾

احسن القضاء فی الذبح باعانة الكهرباء

«د ماشینی د ذبیحی حکم ، په دوو متضادو فتواکانو کښې محاکمه»

احسن القضاء

تاریخ د تالیف _____ ۲۲ ربیع الاول ۱۳۸۲ هجری
اولنی طبع _____ ۱۳۸۲ هجری

ملاحظات :

د حلت سره له عدم جواز نه فتوی له مفتی محمد شفیع صاحب نه
د حرمت فتوی له مفتی محمود صاحب قاسم العلوم ملتان نه
محاکمه له طرفه د مؤلف رحمه الله تعالی
د دلائلو نقلیو او عقلیو سره حلت سره د ثبوت د عدم جواز نه

د ماشینی ذبیحې حکم

د ماشینی ذبیحې په حقله د حضرت مفتی محمد شفیع صاحب او د مفتی محمود صاحب قاسم العلوم ملتان دوه متضاد فتوی گانې ستاسو په خدمت کښې درلېږم تاسو ئې وگورئ او خپله رانې پرې قائمه کړئ. والا هر عبدالله الکریم.

څه فرمائی علماء دین او مفتیان د شرعې په دې مسئله کښې

- ۱- بعض علماء وائی چې په احادیثو کښې کومې طریقې د ذبحې ذکر کړې شوې دی. یعنی په حلق او لبې باندې چاره، چاقو وغیره د تیز مخ آلې باندې ذبح یا نحر کول. دا امر تعبدی نه دی بلکه امر عادی دی. په عربو کښې همدغسې خنارو ذبح کولې شی. د دې وجې نه رسول الله ﷺ د یو څو هدیاتو سره همدا طریقہ قائمه وساتله، لهذا مسلمان یا کتابی چې بسم الله الله اکبر او وائی او په کومه طریقہ باندې ئې هم ذبحه او کړی، ذبیحه به حلاله وی آیا دا قول صحیح دی او که نه؟
- ۲- د صنعتی ترقی په دې ماشینی دور کښې انسان د زیات نه زیات کار په خپل لاس باندې د کولو په ځای له ماشینونو نه اخلی، لهذا په اروپا او امریکا کښې داسې برقی ماشینونه ایجاد شوي دي چې ډیر خنارو د هغې د لاندې ودرولې شی او په یو ځل بتن وهلو سره د هغې ټولو خنارو څټونه پرې شی، نو که چیرې بټنه وهونکې مسلمان یا کتابی بسم الله، الله اکبر او وائی او بټنه اووهی نو آیا دا ذبیحه حلاله ده او که حرامه؟

الجواب: له طرفه د حضرت مفتی محمد شفیع صاحب نه:

- ۱- دا قول صحیح نه دی، د خنارو د ذبحه کولو د پاره په نص د قرآن سره (ذکاة شرعی) ضروری دی، او د ذکاة اختیاری شرعی طریقہ ذبح یا نحر ده، او ددې محل حلق او لبه ده. د کومې تعین چې په حدیث صحیح کښې د (امور عادیه) په طریقہ نه بلکه په (تقریعی) طریقہ باندې کړې شوې دي
- ۲- دغه شان د خنارو د څټ د پورته اړخ نه پرې کول او بیلول، برابر خبره ده که په لاس سره وی او که په چاره سره وی یا د څه ماشین په ذریعه وی، دا د ذبحې د شرعی طریقې خلاف دی او په اتفاق د جمهورو ناجائز او گناه ده. البته کوم خنارو چې په دې ناروا طریقہ سره ذبح کړې شو. د هغې د غوښې په حلت کښې دا تفصیل دی چې که د بټنې په وهلو باندې دا چاره د ټولو خنارو په څټونو باندې په یو وخت کښې راغله او د بټنې وهلو په وخت کښې بسم الله وئیلې شوې وه. نو د یوه بسم الله د ټولو د پاره کافی شوه. او که نه وړاندې وروستو ترې نه څټونه په وار وار پرې شو نو دا بسم الله به صرف د رومی خنارو دپاره کافی شی او د باقی پاتې خنارو دپاره به دا بسم الله معتبره نه وی، او د دې وجې نه په اتفاق د امت سره به دا ټول خنارو حرام او مردار وی

بيا دغه شان د خټ د اړخې پورته نه د ذبحه شوې خناور، په کومو باندې چې بسم الله ونيول معتبره هم ده ددې په حلت کښې د فقهاؤ، د صحابه کرامو، او د تابعينو اختلاف دې. د حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه نه د دې هم د حرام کيدل منقول دی. او د حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه دې طريقې د ذبحې ته ناروا او د گناه ونيولو باوجود د دې غوښې ته حلاله وائی. (صحیح بخاری کعاب الدجاج)

د جواب تفصيل او تشریح

تفصيل د دې اجمال دا دې چې قرآن کریم د يو خناور د غوښې د حلاليدلو دپاره ذکاة ضروری ګرځولې دې. بغير د شرعی ذکاة نه ذبیحه قطعاً حرامه ده، دا ذکاة د قرآن يو اصطلاحی لفظ دې. چې تشریح نې عنقریب راروانه ده

په سورة مائده کښې د قرآن کریم واضح ارشاد دې ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُؤْتِيَ الْأَقْيَاطُ وَالْمَنْحَرَةُ وَالْمُوتَرَةُ وَالْمُتَرَدِّةُ وَالنَّوْلِيَّةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ﴾.

په دې آيت کریمه کښې د حرمت نه مستثنې صرف هغه خناور دی کوم چې په ذکاة شرعی سره حلال کړې شوې وی. د ذکاة شرعی په حقله امام راغب اصفهانی رحمه الله په مفردات القرآن کښې فرمائيلې دی وحقیقه الذکاة کما اخرج الحارثة الغریزیه لکن حص فی الشرع باطل الحیاة علی وجه دون وجه. د امام راغب د دې تصریح نه دوه خبرې معلومې شوې. یوه دا چې ذکاة مطلقاً د خناور د قتلولو نوم نه دې. بلکه د دې د پاره یوه خاصه طریقه مقررې ده، بله دا چې خاص طریقه هسې د عادتونو او د رسمونو پابنده نه ده، بلکه یوه شرعی اصطلاح او یو قانون دې.

بيا قرآن او سنت د ذکاة دوه صورتونه ټکلی دی. يو اختیاری. لکه د کور او د ساتلو شوو خناورو ذکاة. دویې غیر اختیاری. لکه د ښکار، یا کوم خناور چې په څه وجه له کنترول نه بهر شی. په مقررې طریقه باندې نه شی ذبحه کیدلې. د دویم صورت ذکاة مطابق د تصریح د احادیثو صحیحو په بسم الله ونيولو سره غشې یا نیزه وغیره باندې زخم لگول او زخمی کول او وینه ترې نه ټولول دي. ذبح یا نحر په کښې شرط نه دي.

او د دویمې قسم یعنی اختیاری ذکاة د پاره ذبح یا نحر ضروری دې. په غوا، غوښی او مکرئی کښې د ذبحې او په اوبښ کښې د نحر حکم دي

د ذبحې حقیقت دا دي چې څلور رگونه معنی حلقوم، مری، او د دی دوه روجه. د ذبح دوه رگونه کومې ته چې ودجیس وائی. هغه بری کول. او د نحر د صورت دی حی خن. د ذبحې دوه رگونه د ذبحې په لټه معنی د حلقوم په کنده کسی هغه په سره. په چاړه د بدن ووهی سی و دوه سره. نو یی کړی شی

په قرآن کریم کښې د غوا په حقله ((ان تلهوا بالمرة)) او د ((فللهوها)) الفاظو سره او د گډ په حقله د ((لدمعاه بلح عظیمه)) الفاظو نه دا خبره معلومه شوه چې په غوا، غوښی، بکرئ او گډ وغیره کښې ذبح کول مسنون دی. او د ((فصل لربك والحق)) د الفاظو نه د اوبښ نحر کول معلوم شو. ځکه چې دا آیت د اوبښ د قربانی کولو په حقله نازل شوې دې، بل ځای کښې په قرآن کریم کښې د اوبښانو په حقله د «صواف» لفظ هم راغلې دې، ددې نه هم د اوبښ نحر کول مفهوميږي.

د رسول الله ﷺ او د صحابه کرامو رضی الله تعالی عنهم تعامل هم همیشه همدا وو، د دې په خلاف کول یعنې د اوبښ ذبح کول او د غوا، بکرئ وغیره نحر کول چرته هم منقول نه دی.

د دې وجې نه په اتفاق د امت سره داسې کول روا نه دی. که چا د سنتو خلاف داسې وکړل، نو د امام مالک رحمه الله په نیز ددې غوښه هم حرامه شوه. د نورو امامانو رضی الله عنهم په نیز اگر چې د ده د سنتو نه د خلاف د ذبح کولو گناه وشوه لیکن په حقیقت کښې په کښې ذکاة و موندلې شو د دې وجې نه ددې غوښه حلاله ده.

لهافي البدائع ولو نحر ما یذبح وذبح ما یذبح یحل لوجود فوری الا ودا جمل کن یکره لان السنة فی الابل النحر و فی غیرها الذبح (الی قوله) قال مالک اذا ذبح الهدنة لا تحل لان الله تبارک وتعالی امر فی الهدنة بالنحر بقوله عز شانه فصل لربك والنحر فاذا ذبح ترك المأمور به فلا یحل (بدائع ص ۷۰ ج ۱)

ترجمه: په بدائع کښې ذکر کړې شوې دی چې که ذبح کیدونکې ځناور ئې نحر کړو. یا نحر کوونکې ځناور ئې ذبح کړو نو ذبیحه به ئې حلاله وی. ځکه چې د خت د رگونو پرې کیدل په کښې وموندې شول. لیکن مکروه به وی. ځکه چې سنت په اوبښ کښې هغه نحر دې او په باقی پاتې ځناورو کښې ذبح ده. د امام مالک قول دې که اوبښه ذبحه کړې شوه. نو دا به حلاله نه وی ځکه چې الله تعالی په آیت کریمه ((فصل لربك والنحر)) کښې د اوبښ د نحر کولو حکم کړې دې، نو هر کله چې دې سړی په ځای د نحر دا ذبحه کړو نو هغه فعل مامور به (د کوم چې حکم وو) ترک کړو.

د ځناور د حلالیدلو د پاره د ذکاة شرعی شرط او د ذکاة قسمونه او احکامو په حقله د پورته قرآنی، او د احادیثو تصریحاتو نه، او د اقوالو د صحابه کرامو او د تابعینو نه دومره خبره د پوهې د پاره کافی ده چې د ذبح کومه طریقه رسول الله ﷺ تعلیم فرمائیلې ده هغه هسې رسم او عادت نه دې، بلکه د جاهلیت رسمونه او عادتونه بدل کړې شو او یوه (تعبدی) طریقه جاری کړې شوه. د کومې خلاف کول چې گناه ده، او په بعضې صورتونو کښې پرې ذبیحه هم نه حلالیږي.

په موجوده سوال کښې د ذکاة غیر اختیاری او د اوبښ د نحر بحث نه دې، د بحث لاندې صرف هغه ځناور دی د کومو د ذکاة مسنونه طریقه چې ذبحه ده، یعنې غوا، غوښی، بکرئ، او گډ وغیره.

دې وجې نه د ذبحې په شرعي حقيقت او ددې په شرطونو باندې څه قدر له نور تفصيل لیکلې کيږي، د کومې نه چې به د دويم سوال جواب واضح شي

د ذبحې تعريف په صحيح بخاري کښې د حضرت عطاء بن ابی رباح نه دا نقل کړې شوي دي.

((الذبح قطع الاواج)) په دې کښې ((اواج)) د ((ودج)) جمع ده، کوم چې د حلقوم او مرئ نه ښی او چپ اړخ ته د دوو پرېرو رگونو نوم دی. او عاده د دې پرې کول هم د حلقوم او د مرئ سره کیږي. د دې وجې نه مراد دا څلور څیزونه پرې کول دي. یعنې حلقوم په کومې چې سا دننه ځی. او مرئ په کومې چې غذا د تنه ځی. او دواړو اړخو ته د خټ پرېړ او ډبل رگونه د کومو نه چې د وینې سیلان جاری وی. او ددې د محل د متعین کولو دپاره په هدایه کښې د رسول الله ﷺ حدیث نقل کړې شوې دې په کوم کښې چې ارشاد دي. ((الذکاة بین اللبۃ واللحمین)) یعنې ذبحه د دوو ژامو د لاندې د خټ او د سینې د مینځ کندی پورې دي. په دې مینځ کښې چې په کوم ځای کښې په چاره باندې پرې کړې شی نو ذبحه به درسته شی. د جمهورو فقهاء د امت په نیز د ذبحې همدا تعریف دی. په عامو کتابونو کښې همدا ذکر کړې شوې دي. البته په دې کښې د آئمه مجتهدینو اقوال مختلف دی چې په دې څلورو واړو کښې که یو رگ پاتې شی نو ذبیحه به حلاله وی او که نه، د کومې په تفصیل کښې چې د ژور تللو دا ځای نه دي، د دې نه دا خبره معلومه شوه چې د ذبحې مسنونه او شرعی طریقه هم هغه ده کومه چې په عامه توګه په مسلمانانو کښې جاری ده. چې ځناور دې سمولې شی او د مرئ دا څلور رگونه دې پرې کړې شی. د کومو نه چې وینه تویه شی او سر ئې بالکل د بدن نه بیل هم نه شی، غاړه چې د آخره پورې پرې کړې شی نو دې ته نخع وئیلې شی. په حدیث د صحیح بخاری کښې ددې نه منع کړې شوې ده

عن ابن جریر قال اخبرني نافع ان ابا عمر رضي الله عنهما قال يقول يقطع ما دون العظم ثم يدع حتى يموت
يعني حضرت عبد الله بن عمر رضي الله عنهما به د نفعي نه منع فرمائيلہ او فرمائيل به ئي چي د خت آخر
هو وکي کومې ته چي نخاع ونيلې شي، دا نه دی پرې کول پکار، بلکه خلور رگونه دې پرې کړې شي
او بيا دې پريښودې شي تر دې چي ځناور مړ شي

او په بدائع الصنائع کښې د رسول الله ﷺ دا ارشاد نقل دي ((الّا لاتنصعوا الذبيحة)) يعنى د مذبوح ځناور سر بالکل د بدن نه مښيلوي

او دا خبره ظاهره ده چې دا خبره د رائي او د قياس معامله نه ده، د حضرت عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما منع کول ددې خبرې دليل دي چې په خپله رسول الله ﷺ د نخفې نه منع فرمائيلې ده، ددې وجې نه د غاړې رگونه دومره ژور پرې کول چې آخر د خټه پورې ورسيری. ددې حديث په بنياد ناروا ثابت شو. او ددې نه زياته گناه او ناروا دا دی چې د خټه داړخ نه پرې کړې شی، او سر د بدن نه بيل کړي

شی. په هدایه کښې دی. ومن بېلگه پالسکین النماح او قطع الراس کره له خلک وتوکل ذبیحه ته وان ذبح الهاء
من قفاها فبقیت حیه حتی تقطع العروق حل لتحقق الموت بما هو ذکاة

یعنی کوم سړی چې د ذبحې په وخت کښې چاره نخاځ پورې یعنی د خټ د آخر هډوکۍ پورې
ورسوله نو دا مکروه دی لیکن ذبیحه ئې حلاله ده، او که چیرې بکړئ ئې د خټ له اړخه ذبحه کړه او
هغه د رگونو پرې کولو پورې ژوندئ وه نو دا ذبیحه حلاله ده لیکن داسې کول مکروه او ناروا دی
په درمختار او شامی کښې دی. و کره ذبحها من قفاها ان بقیت حیه حتی تقطع العروق والالم لتحل

لموعها بلا ذکاة والنفع وقطع الراس

یعنی خنار د خټ له اړخه ذبحه کول مکروه دی که چیرې خنار د رگونو د پرې کولو پورې
ژوندې پاتې شی او که نه نو حلال نه دې ځکه چې هغه د ذبحې نه وړاندې مړ شو، او نفع کول هم
مکروه دی، یعنی د خټ آخری هډوکۍ پورې پرې کول او د سر پرې کول هم مکروه دی.

او په بدائع الصنائع کښې دی. ولو ضرب عنق جزور او بقره او شاة سیله فاباها وسمی فان کان ضربها
من قبل الحلقوم توکل وقد اساء اما حل الاکل فلانه انی بفعل الذکاة هو قطع العروق واما الاسماء فلانه زادلی
المهار یا حله لا یحتاج الیهما فی الذکاة فیکره ذلك وان ضربها من القضا فان ماتت قبل القطع بان ضرب حل العانی و
التوقف لا توکل لانها ماتت قبل الذکاة فکانست میتة وان قطع العروق قبل موعها توکل لوجود فعل الذکاة و هی
حیه الا انه یکره ذلك (بدائع ص ۳۰ ج ۲)

او که چیرې اوښ، غوا، یا بکړئ په خټ په توره باندې او وهلې شوه او خټ ترې نه بیل کړې شو
او بسم الله ئې اذوئبله او داسې ئې وکړل، نو که دا کار ئې د غږې د اړخ نه کړې وی نو بیا خو
ذبیحه حلاله ده لیکن داسې کول ښه نه دی. د ذبیحې حلال والې خو د دې وجې نه دی چې د ذکاة
شرطونه په کښې وموندل شول، او بدې او گناه ئې ددې وجې نه ده، چې دې سړی بې د څه ضرورت
نه خنارولې غیر ضروری تکلیف ورکړلو. د دې وجې نه مکروه دی، او که د خټ له اړخ نه ئې په توره
باندې وهلې وی او خټ ئې ترې نه بیل کړې وی نو که د ذبحې د رگونو د پرې کیدلو نه وړاندې
خنار مړ شو، لکه ورو ورو ئې پرې کړو، او د ذبحې رگونو ته د رسیدلو نه وړاندې هغه مړ شو نو
دا مردار دې، خوراک ددې حلال نه دې، او که سمدستی پرې کړې شو او د مړ کیدلو نه وړاندې ئې
د ذبحې رگونه پرې شو نو غوښه ئې حلاله ده، اگر چې د ذبحې دا طریقه ناروا او مکروه ده

د پورته ذکر کړې شوو روایتونو نه دا خبره ثابته شوه، چې خنار د خټ د پورته اړخ نه پرې کول
د ذبحې مشروع طریقي نه خلاف او ناروا دی، او خټ د بدن نه پرې کول او جدا کول ځان له یو
مکروه فعل دې، که د خټ د اړخه په پرې کولو کښې په ورو ورو پرې کړې شی د کومې د وجې نه چې

د ذبحې د رگونو د پرې کولو نه وړاندې دا څاروې مړ شی. نو په دې صورت کښې به ذبیحه هم حرامه او مرداره شی. البته که په تیره چاره سره ترې نه سم دستې څټ پرې کړې شی نو طریقه د ذبحې نې د شرعې نه د خلاف کیدلو د گناه نه باوجود که د دې کار په شروع کښې نې بسم الله ونيلې وی او بیا نې دا کار کړې وی نو دا ذبیحه نې حلاله ده.

د بجلې په مشینونو د پورته نه د څټ په اړخ په چاره ایځودلو باندې او د څټ په پرې کولو کښې به په ظاهره دا صورت خو نه وی چې د رگونو په پرې کیدلو باندې نې مرگ واقع شی ځکه چې دا قطع ډیره په سرعت او تیزئ سره وی. ددې وجې نه که د ماشین د چاره ایښودونکې په څټ باندې د دې چاره د ایښودلو په وخت کښې بسم الله ونيلې وی او چاره نې ایښې وی نو اگر چې د ذبحې په غیر مشروع طریقې سره د واقع کیدلو گناه به نې کیږي لیکن غوښه به نې حلاله شی.

البته دلته یوه بله مسئله دا مخې ته رازی، چې ډیر ځناور د ماشین د لاندې ودرولې شی او یو ځل پرې بسم الله هم اووایی نو آیا دا یو ځل بسم الله ونيل به د ټولو ځناورو د حلالیدلو د پاره کافی شی او که نه صرف د رومې ځناور د حلالیدلو د پاره به کافی وی، او نور ځناور به مردار وی. د دې په حقله مقتضی د نصوصو او د اصولو د شرعې دا ده چې بسم الله ونيل او ذبح کول دواړه متصل واقع شی، معمولی د یوې دقیقې یا نیمې دقیقې د تقدیم خو به څه اثر نه وی، ځکه چې عاده د دومره فرق راتللو نه خلاصې نشته، لیکن ددې نه زیات تقدیم که وشو نو دا تسمیه به د ذبحې سره د متصل نه کیدلو له کبله کالعدم شی، او ځناور به مردار شمارلې کیږي.

په بدائع الصنائع کښې دی

لوقتها فی الذکاة الاختیارية وقت الذبح لا يجوز تقدّمها عليه الا بزمان قليل لا يمكن التحرز عنه لقوله تبارك وتعالى ولا تأكلوا مما لم يذكر اسم الله عليه والذبح مضمر فيه معناه ولا تأكلوا مما لم يذكر اسم الله تعالى عليه من الذبائح ولا يصح ذكر اسم الله تعالى على الذبيحة الا وقت الذبح (بدائع الصنائع ص ٨٠ ج ١)

یعنی د تسمیې (بسم الله) ونيلو وخت په اختیاری ذکاة کښې بعینه د ذبحه کولو وخت دی. لهذا د وړاندې نه بسم الله ونيل ناروا دی، ما سوا د دومره لږې زمانې نه چې د هغې نه بچ کیدل ممکن نه وی. ځکه چې د الله تبارک و تعالی ارشاد دې «او مه خورئ د هغه ځناور غوښه په کومو باندې چې د الله تعالی نوم وانخستې شی، د ذبحې لفظ لیکل دلته مضمر پټ» دی او معنی نې دا ده چې د ذبحې په وخت کښې په کوم ځناور باندې د الله تعالی نوم وانخستلې شی نو د هغې غوښه مه خورئ. لهذا به ذبیحه باندې به د الله تعالی نوم اخستل په هغه وخت کښې متحقق کیږي چې د ذبحې په وخت کښې نوم اخستې شوې وی.

په همدې بناء صاحب د بدائع د امام ابو یوسف رحمته الله علیه دا روایت نقل کړې چې که یو سړی یوه

بکړی د ذبح کولو دپاره سملوله. او په هغې باندې ئې بسم الله وه ونيله. او بيا ئې هغه پريښودله او بلې بکړی له ورغی او په سابقه تسميه باندې ئې اکتفاء وکړه او دا دويمه بکړی ئې ذبحه کړه نو دا بکړی مرداره ده د دې خوړل روا نه دی. ځکه چې کومه بسم الله ونيلې شوې ده د هغې او د ذبحې تر مينځه فصل او جدایی راغلې ده

او په مبسوط کښې د امام محمد عليه السلام په حقله دا روايت نقل کړې شوې دې.

ارايه الذابح يذبح الشاتين والثلاثة ليس على الاول ويدع التسمية على غير ذلك عمداً قال يأكل الهاء

الذبي سمي عليها ولا يأكل ما سوى ذلك (بدائع الصنائع ص ۳۰ ج ۵)

حضرت مسئله راته وښايی. يو ذبحه کوونکې دوه يا درې بکړی ذبحه کوی او د الله تعالی نوم په رومي ځل اخلي. او په باقی باندې ئې په قصد سره پريږدی. (د دې څه حکم دي؟) هغوی اوفرمائيل (په داسې صورت کښې) صرف رومي بکړی حلاله ده او باقی حلالې نه دی البته که چيرې دوه بکړی ئې په يو ځای سملولې او په دواړو باندې ئې په يو ځای چاره راځکله نو دا تسميه د دواړو د پاره کافی کيږي او دواړه به حلالې شی.

لواضع شاتين وامر السكين عليهما معاً ان يجهز في ذلك تسمية واحدة (بدائع ص ۳۰ ج ۵)

او که دوه بکړی ئې په يو ځای په زمکه باندې سملولې او په دواړو باندې ئې په يو ځای چاره رابښکله نو په دې صورت کښې به يو ځل بسم الله ونيول کافی شی.

د ذکر کړې شوې روايتونو په رڼا کښې په دې زير بحث مسئله (دیر خناور چې د ماشين د چرې لاندې ودرولې شی او بسم الله وه ونيلې شی او د هغوی څټونه پرې کړې شی) په دې کښې په غير مشروطه طريقه د ذبحې کولو د گناه نه علاوه به صرف هغه خناور حلال گڼلې کيږي په کومو باندې چې چاره په يو ځل راپريوته. په دې شرط چې د ماشين د چرې چلولو په وخت کښې بسم الله ونيلې شوې وی. او د بعضې صحابه کرامو رضي الله عنهم په نيزد دا هم په غير مشروع طريقې سره د ذبح کولو له وجې نه حرام دی. او د کومو خناورو په څټونو چې دا چاره د بسم الله ونيولو نه پس په وار وار راغلې ده هغه خناور د تسميې د ترک نه د وجې نه د جمهورو په نيز حرام او مردار دی

د کلام خلاصه

پورته په ذکر کړې شوی تفصيل کښې د سوال د دواړو نمبرو جواب راغې. او خلاصه د دې دا ده چې د اروپا د ښارونو مروجه طريقه د ذبحې خلاف د شرعي او موجب د گناه ده. د مسلمانانو چې څومره وس کيږي ددې نه دې ځان وساتي او په خپلو ملکونو کښې دې د دې رواج ختم کړی. او د اروپا په علائقو کښې اوسيدونکې مسلمانان کوم چې د دې طريقې په بدلولو باندې قدرت نه

لری او د غوښې ضرورت بهر حال شته دي. د هغوی د پاره د دې لاندې شرطونو سره ددې غوښې استعمال روا دي، که په دې کښې په کښې یو شرط هم ونه موندې شو نو حرامه به وی

۱- د ماشین په ذریعه چې کوم سړې ذبحه کوی چې هغه مسلمان، نصراني یا یهودی وی

۲- د ماشین چاره د ځناورو څټونو ته د رسیدلو په وخت کښې هغه خالص د الله تعالی نوم .

بسم الله، الله اکبر وئیلی وی .

۳- دا چاره چې د څومره ځناورو په څټونو باندې په یو وخت راغلې وی هغه ځناور ممتاز او بیل وی، نور ځناور په کومو باندې چې چاره بیا وروستو راغلې وی هغه مردار دی، نو چې ددې ځناورو غوښه د رومبو ځناورو د غوښې سره گډه وده شوې نه وی، لیکن ظاهره خبره ده چې بهر ملکونو ته د تلونکو او د مختلفو علاکو د اوسیدونکو مسلمانانو ته د دې شرطونو د پوره کیدلو علم کیدل آسانه نه ده، ددې وجې نه ددې نه ځان ساتل ښه خبره ده. والله سبحانه وتعالی اعلم

بنده محمد شفیع عفا الله عنه دارالعلوم کراچی

۲۲ ذی قعدة ۱۳۸۴ هجری

جواب از مفتی محمود صاحب قاسم العلوم ملتان :

زۀ دا گڼم چې پټنه وهونکی مسلمان هم وی او د پټنې د وهلو په وخت کښې ئې تسمیه هم وئیلې وی نو بیا هم د ماشین مروجہ ذبیحې ته حلاله نه شی وئیلې کیدې بلکه هغه هم مرداره ده .

تاسو دې ته وگورئ چې پټن وهونکی خو صرف همدا کړی دی چې د برقی طاقت او د ماشین کوم کنکشن (تعلق) ختم شوې وو او ددې دواړو تر مینځه چې کوم مانع وو هغه ئې لرې کړو او له سره یی بیا ورله کنکشن جوړ کړو، او بس نور ئې څه نه دی کړې ، په اصل کښې د ماشین چاره چلونکې او د ځناور مرئ پرې کوونکې برقی چپه (کرنټ) ده، نه چې د یو مسلمان د لاس قوت محرکه، او دا مرئ پرې کول د برقی قوت او د ماشین فعل دي ، د یو مسلمان فعل خوندي .

او په ذبحه اختیاری کښې د ذایح (یعنی د ذبح کوونکی) فعل (په خپل لاس سره د مرئ پرې کول، او د هغه د تحریک موثر کیدل شرط دی، دلته خو د پټنې وهونکی فعل ماسوا د رفعې د منع نه بل هیڅ هم نه دی، په رفع د مانع سره د فعل د ذبحې نسبت درافع اړخ ته څنگه کیدې شی؟ او دۀ ته ذبح کوونکې څنگه وئیلې کیدې شی؟

د دې په مثال داسې پوهه شی :

۱- یو مجوسی په لاس کښې چاره اخستی وه او یو ځناور ئې ذبح کول غوښتل ، یو بل سړې راشی او د هغه لاس ونیسی او ذبح کوونکې حصار کړی اوس یو مسلمان بسم الله، الله اکبر اوواڼی او دهغه حصارونکی لاس راکاږی او د مجوسی لاس خلاص کړی او هغه فوراً د ځناور په څټ باندې چاره راکاږی. نو آیا دا ذبیحه به حلاله شی؟

وگورئ په دې مثال کښې خو د رفعې د مانع فعل يو مسلمان کړې دې او بسم الله نه ونيلې ده او د ذبحې اهل هم دې ليکن اصل ذبح کوونکې د چا تحريک چې مؤثر دې هغه مجوسی دې ددې وجې نه لازماً اصل محرک او مؤثر ته وکتلې شو او د دې ذبيحې د حرمت حکم ولگولې شو او د رافع د مانع د فعل اعتبار ونه کړې شو.

۲ - همدغه شان که د يو تیره مخ آله مثلاً چاره پورته په يوه رسن پورې تړلې شوې زورنده وی. او د هغې لاندې بالکل نيغ په نيغه چرگه يا د بکړئ يو بچي يا يو بل ځناور ولاړ وی. اوس که څوک مسلمان تسميه اوواڼی او دغه رسن پرې کړی او دغه آله په خپل طبعی ثقل سره لاندې راوغورځيږی او د دغه ځناور غاړه پرې کړی نو آیا دا ذبيحه به حلاله وی؟ او دا فعل د ذبحې به دې رافع د مانع ته منسوب کيږی او ده ته به د ځناور د ذبحه کوونکې او دې ځناور ته به د مسلمان ذبيحه ونيلې شی؟

که په دې دواړو مثالونو کښې د ذبيحې حکم د حلت نه وی او دا ذبيحه حلاله نه وی، او يقيناً چې نه ده، نو د ماشين په ذبيحوباندې به د حلت حکم څنگه ولگولې شی او په دې دواړو کښې فرق څه دې؟

دويمه خبره په کښې قابل د غور دا ده چې که چيرې دې حقيقت نه سترگې پټې هم شی او د يوې لمحې دپاره دا ومنلې شی چې (بتن وهل يو مؤثر او اختياری فعل) دې، نو د بتني د وهلو فعل خو د بتني په وهلو باندې ختم شی، د ماشين دچلیدلو او د غاړې دپرې کولو په وخت کښې خو د ده فعل موجود نه وی، ماشين چليږی او غاړې پرې کيږی، هغه خو د غاړو د پرې کيدلو نه وړاندې د خپل عمل نه فارغه شی.

دا صورت حال په ذبحه اضطراری کښې خو شرعاً برداشت دې، چې د غشی په ويشتلو سره د رامی عمل ختم شی او اصابه سهم په وخت کښې د هغه فعل په ظاهره باقی پاتې نه وی، ليکن په دې صورت کښې شريعت صرف د عذر د اضطرار د وجې نه د اصابه سهم نسبت رامی سره قائم ساتلې دې، او ده ته نه د ذبح کوونکې ونيږې دې، او د دې وجه دا هم ده چې په غشی کښې په خپله ښکار ته د رسيدلو طاقت نشته، دا طاقت په غشی کښې رامی پيدا کړې دې، مؤثر په حقيقت کښې هم يو دې او هغه د رامی قوت دې، ددې په عکس دماشين مؤثر برقی طاقت دې، او هغه د ماشين چاره چلوی. د بتني دوهونکی قوت په دې کښې مطلق مؤثر نه دې، لهذا دبتني دوهونکی فعل د رامی په فعل باندې نه شی قياس کولې، په اصل کښې د هغه فعل صرف رمی کول دی او بس، تر دې چې د اصابه سهم په وخت کښې د دې رامی اهل کيدل هم ضروری نه دی هر کله چې دې په وخت د رمی کښې اهل وو.

امام ابو بکر الکاسانی په بدائع صنائع ص ۴۹ کښې لیکي

ولورمې او ارسل و هو مسلم ثم ارتدو کان حلالاً فاحرم قبل الاصابة واخذ الصيد لم يل ولو کان مرتداً ثم

اسلم وسمي لا يمل لان المعتذر وقت الرمي والارسال فتراعى الاهلية عند ذلك.

که غشي نې او ویشتلو یا (تربیت ورکړې شوې ښکاری ځناور) نې پریښودلو په دې حالت کښې چې هغه مسلمان وو بیا هغه سمدستی د غشي د لگیدلو نه وړاندې مرتد شو یا دې حلال وو او سمدستی نې احرام وتړلو او ښکار ته غشي یا ځناور ور ورسیدلو نو هغه ښکار حلال شو. او که د غشي د ویشتلو یا د ښکاری ځناور د پریښودلو په وخت کښې مرتد وو او بیا مسلمان شو او تسمیه نې هم او وئیله نو هغه ښکار به حلال نه وی، ځکه چې اعتبار د غشي د ویشتلو یا د ځناور د پریښودلو د وخت دې. په هماغه وخت به اهلیت د ذبحې ته کتلې شی (چې اهل دې او که نه).

همدغه شان په هدایه ج ۴ ص ۴۸۷ کښې نې لیکلې دی:

ولان الکلب والهازی آله والذبح لا یحصل بمجرد الالة الا بالاستعمال وذلك فیهما بالارسال فنزل منزلة

الرمي و امرار السکین

ځکه چې تربیت ورکړې شوې سپې او باز په حکم د آلي کښې دې او ذبح د آلي نه د کار اخستلو نه بغیر نه شی کیدلې او د سپې او د باز په صورت کښې د دې پریښودل هم د هغوی نه کار اخستل دی او پریښودل د غشي د ویشتلو او چېرې د چلولو قائم مقام دی.

د ذبح اختیاری او د ذبحه اضطراری بنیادی فرق همدا دی چې په اختیاری ذبح کښې امرار

سکین عمل د ذبحې دې او په ذبح اضطراری کښې رمي او ارسال د شریعت مطابق د عمل د ذبحې قائم مقام دې. وگورئ امام شافعی رحمته الله هم په ذبح اختیاری کښې (فعل انسانی) لږه شرط بولی په کتاب الام کښې فرمائی

والذکاوة وجهان فیهما قدر علیه الذبح والعرو فیما لم یقدر علیه ما ذله الانسان بسلاح یبده او رمیه

بیده فیه عمل یبده او ما احل الله عز وجل من الجوارح ذوات الارواح المعلومات التي تأخذ بفعل الانسان کما

یصیب السهم بفعله فاما المحرفة فأنها ليست واحدا من ذاکان فیهما سلاح یقتل او لم یکن. ولو ان رجلا نصب

سیفا اور محاثم اضطر صیدا الیه فاصابه فلکافلن یمل اکلہ لانه اذ کوة بغیر قتل احد (الام ص ۳ ج ۲)

د ذبحې (شرعی) دوه صورتونه دی یو صورت نې دا دې چې ځناور نې په قابو کښې وی په دې صورت کښې ذبح کول یا نحر کول شرعی لازم دی او که ځناور نې په قابو کښې نه وی نو په دې صورت کښې دې انسان په خپل لاس په وسله باندې قتل کړی یا په خپل لاس دې غشي وه ولی. یا د هغه ځناور په ذریعه کوم چې الله تعالی (د ښکار دپاره) حلال کړی دی کوم چې د غشي په شان د

انسان په فعل باندې کار کوي. ښکار وکړي. باقي کنده کنستل برابره خبره ده چې په دې کښې څه وسله وغيره وي او که نه هغه په دې دواړو صورتونو کښې د يو صورت نه هم نه دې. او که يو سړي يوه توره يا نيزه يو ځای کښې ښخه کړه او بيا ئې ښکار هغه اړخ ته په منډه باندې مجبور کړو او دې تورې يا نيزې سره د هغه غاړه پرې شوله نو د هغه خوراک به حلال نه وي. ځکه چې هغه بغير د يو انسان د فعل نه ذبح شو.

او په دې کښې شک نشته چې په برقي ماشين سره کومې د ځناورو مړې پرې کيږي. هغه يقينا نه د انسان فعل دې او نه د هغه د لاس د قوت په دې کښې څه دخل شته دې. همدا وجه ده چې د يو ادنی نه د ادنی پوهې خاوند هم دې ته د انسان فعل نه شی وئيلې. له همدې وجې نه دې ته ماشينې ذبيحه وائی. آله شرعا هم هغې ته وائی چې هغه په خپله مؤثر او محرک نه وي. ماشين بې شکه يوه آله ده. ليکن ددې چلونکی او مؤثر طاقت برقي قوت دې نه بتن وهونکی يا د هغه طاقت

الجواب باسم ملهم الصواب: د حضرت مفتی محمد شفيع صاحب مدظلهم جواب صحيح دې.

يعنی په مشين سره ذبحه کول روا نه دی ليکن ذبيحه به ئې حلاله وي

په دويم جواب کښې د وجې د حرمت حاصل دا دې چې په ذبح اختياری کښې د فعل د ذبحې مباشرت ضروری دې او د ماشين د بتنې وهل مباشرت نه دې بلکه رفع د مانع دې. د مانع د رفع کيدلو نه پس برقي چپه په خپله د ماشين چاره چلوی. لهذا فعل د ذبحې به برقي چپې ته منسوب کيږي نه د بتن وهونکی اړخ ته.

حقيقت دا دې. چې بتن وهل رفع د مانع نه ده بلکه په بتن کښې دننه د دوو تارونو په مينځ کښې کومه فاصله ده هغه د پيستلو د ټکړې نه ډک کړې شی او آله د حرکت (برقي چپه) چرې پورې رسولې شی. د بتنې په وهلو باندې څه تعلق (کنکشن) ختمولې نه شی بلکه جوړولې شی. ! ا. ددې حقيقت اصال آله الذبح الى المذبح دې. په رفع د مانع کښې او ايصال په واسطې ديو شی کښې فرق بديهي دې. چې رومي اعداء الوجود دې او دويم ايجاد الوجود دې. يا داسې او وائی چې په اول کښې رفع الهی دې او په دويم کښې اتیان بالشیء دې فشتان بهيها.

مانع هغې ته وائی چې سبب موجود وي ليکن د هغې د تاثير نه څه عارض مانع وي. لکه چې چاره د رسن په ذريعه پورته وتړلې شی. نو د هغې د غورځيدلو سبب يعنی ثقل خو موجود دي ليکن د هغې د تاثير نه رسن مانعه ده.

اوس غور وکړئ چې په برقي چپه کښې خو د هغې د وړاندې تيريدلو سبب يعنی تار بالکل موجود نه دې. د بتنې په وهلو باندې سبب پيدا کولې شی.

مثلاً د اور شغلې لرې پورې تلل غواړي. ليکن د اوسپنې تخته وغيره ترې مانع ده. نو دی نه

مانع وائی او د دې تختې اخوا ته کولو ته به رفع د مانع ونیلې شی. د دې په عکس سره که چیرته یو څیز اور نه وی حصار کړې لیکن هغه ددې وجې نه وړاندې نه څی چې وړاندې هغه لږه قبلولو والا څه څیز بیخی نشته، نو دا مانع نه بلکه انعدام السبب دې

اوس فرض کړئ چې د اور نه په څه فاصله باندې مالوچ یا پتړول پراته دی تا څه رینه وغیره واخسته اود هغې یو سرمو په اور کښې کینودلو او دویم سرمو ورله په پتړولو کښې کینودلو. په دې طریقه تا اور هغه ځای ته ور ورسولو، نو ظاهره خبره ده چې دا رفع د مانع نه ده بلکه ایجاد السبب دې بلکه مباشرت د فعل دې

حضراتو فقهاء کرامو ~~نکته~~ اگر چې په بعضو ځایونو کښې رفع د مانع ته هم تسبیب ونیلې دی، لیکن ایجاد د سبب رفع د مانع نه ده، بیا په ایجاد د سبب باندې د مسبب ترتب که ضروری نه وی نو هغه ته هم د رفعې د مانع په شان تسبیب ونیلې شی، او که د مسبب ترتب لازم وی نو دا به مباشرت وی.

لهذا په مشین سره د ذبحې مثال داسې وگتن چې اور بلیږی تا د اوسپنې تلکه واخسته او بسم الله دې اوونيله او د دې په ذریعه دې اور مذبوح ته راوړسولو. یا د تلکې په ځای باندې دې بل څه څیز د اور او د مذبوح تر مینځه کینودلو د کومې په ذریعه چې اور د مذبوحه پورې راوړسیدلو، او رگونه ئې پرې شو او وینه ترې نه را روانه شوه، نو آیا د داسې ځناور په حلت کښې څه شبه کیدې شی؟

قال في الشامية قوله (ولو بئان) قال في الدر المنقى وهل محل بالدار على المذبح قولان الاشبه لا كما في الفهستائي عن الزاهدي قلت لكن صرحوا في الحنايات بأن الدار عند ذبحها محل الذبيحة لكن في المنع عن الكفاية ان سال بها الدر محل وان محمد لا اهله لم يحفظ ليكن التوفيق اهـ (رد المحتار ص ۳۰۵ ج ۴)

وفي الحاشية والحكمة اذ طار من صاحبها فرماها صاحبها او غيره قالوا ان كانت لا تهتدى الى المنزل حل اكلها سواء اصاب السهم المذبح او موضعاً اخر لانه عجز عن الذكاة الاختيارية وان كانت تهتدى الى المنزل فان اصاب السهم المذبح حل وان اصاب موضعاً اخر اختلفوا اليه الصحيح انه لا يحل اكلها مروى ذلك عن محمد ~~صلى الله عليه وسلم~~ لانها اذا كانت تهتدى الى المنزل يقد على الذكاة الاختيارية والظن اذا علم في البيت فخرج الى الصحراء فرماها رجل ومضى ان اصاب المذبح حل والا فلا الا ان يتوحش فلا يؤخذ الا بصيد (حاشية على هامش الهدية ص ۳۰۵ ج ۴)

د ځینې په دې جزئیه کښې خو بیا هم وصول د سهم کښې د رامی قوت کار کوی. لیکن د اور په مثال کښې خو دا هم نشته، لکه څنگه چې اور بالضع محرق دې لیکن د مختار فاعل استعمال د فعل د احرق نسبت د نار نه قطع کړو او ذاب اړخ ته ئې کړو. همدغه شان برقی جبه اگر چې

بالتبع محرک وی مگر د مختار فاعل د استعمال یعنی د بتنی د وهلو نه به د دې نسبت فاعل ایج
ته کیږی . که بتن وهل مباشرت د فعل نه وی بلکه تسبیب او رفع المانع دې نو که داسې دې څوک
انسان قتل کړو یعنی د ماشین د چرو لاندې دې وتړلو او بتن دې اووهله نو آیا په دۀ باندې به
قصاص نه وی؟

په دې تحریر کښې په ماشین سره د ذبحې کولو دوه مثال لیکلې شوې دی
۱- مجوسی په لاس کښې چاره اخستې وه او یو ځناور نې ذبح کول غوښتل چې یو سړی د هغه
لاس ونيولو او د ذبحې کولو نه نې حصار کړو، اوس یو مسلمان بسم الله، الله اکبر وایی او د هغه
حصارونکی لاس راکارې او د مجوسی لاس خلاص کړی او هغه سمدستی د ځناور په څټ باندې
چاره راکارې نو آیا دا ذبیحه به حلاله وی؟

۲- یوه تیره مخ والا آله، مثلاً چارۀ، په یوه رسن باندې وتړلې شی او زورنده وی او د هغې
لاندې بالکل نیغ په نیغه چرگه، د بکړی بچې، یا بل یو ځناور ودرولې شی، اوس که یو مسلمان
تسمیه او وائی او دا رسن پرې کړی او هغه آله په خپل طبیعي ثقل باندې لاندې راپریوخی او د دغه
تړلې شوی ځناور مړی پرې کړی نو آیا دا ذبیحه به حلاله وی؟

په دې دواړو مثالونو کښې د تسمیې په ویولو سره د لاس راښکونکې یا په چارۀ سره د رسن
پرې کوونکې مسلمان نه حقیقتاً د فعل د ذبحې مباشر دې او نه عرفاً ده ته د چارۀ استعمالونکې
وئیلې شی. په دویم مثال کښې خو د چارۀ استعمال بیخي نشته، او په اولنی مثال کښې ددې
چرې مستعمل مجوسی دې د دې وجې نه به دا ځناور حرام وی، د دې په عکس د بتنې وونکې ته
د دې مستعمل وئیلې شی او د بتنې په ذریعه باندې برقی چپه مذبوح پورې رسول همداسې
مباشرت د ذبحې دې لکه څنگه چې اور مذبوح ته رسول مباشرت د ذبحې دې.

اوس که چیرې تسمیه او وئیلې شوه او اور د مذبوح تر حلقه پورې ورسولې شو او بیا ترې نه
اور وروسته شی او اور خپل کار کوی لگیا وی نو آیا دا ځناور به حلال نه وی؟
د دې نه د مفتی صاحب ددې اشکال جواب هم وشو چې فاعل خو بتن وه وهی او لرې شی،
وراندې ماشین په خپله کار کوی لگیا وی.

غرض د خبرې دا چې د دې ذبیحې په حلت کښې څه شک او شبهه نشته لیکن سره د دې همدا
طریقه بې شکه او شبې غلطه او ناروا ده. فقط والله تعالی اعلم.

کتاب الاضحية والعقیقة

وړه بکړئ په شهادت سره غټه ثابتول روا نه دی

سوال - د یوې بکرې مالک عادل اقرار کوی چې ددې بکړئ عمر په مشکله لس میاشتې دي، او په ظاهره چې بکړئ ته وگورې نو همدا معلومیږي، لیکن یو مولوی صاحب د دوو نا آشنا کسانو نه ددې د عمر په حقله پوښتنه وکړه، هغوی ورته اووئیل چې مونږ د چیلو د عمر نه نا آشنا یو. لیکن مولوی صاحب پې ډیر زور راوړو چې په اندازې سره راته اووایئ، په دې باندې هغوی اووئیل چې د دې بکړئ عمر به تقریبا یو کال یا یونیم کاله وی، پس مولوی صاحب د دوو شهادتونو اعتبار وکړو او د دې عقیقه ئې وکړه، آیا دا عقیقه صحیح ده او که نه؟ بیا توجروا.

الجواب و منه الصدق والصواب: د مولوی صاحب دا کار د دې لاندینو وجو له کبله غلط دي:

- ۱- دا شهادت د ظاهري عمر خلاف دي
 - ۲- د بکړئ د مالک عادل د قول مطابق د بکړئ عمر کم دي.
 - ۳- د چا په ملک کښې چې حیوان پیدا شو د هغه قول قابل د قبلیدلو دي.
 - ۴- نا معلوم خبر ورکونکی د چیلو د عمر نه واقف نه دی، او په جزئیاتو د فقهه کښې تصریح ده چې د حیواناتو په عمر کښې به د واقفو خلقو د قول اعتبار وی، د ناواقفه قول به معتبر نه وی.
- البته د عقیقې د صحت دپاره د خنار د عمر څه قید نشته، له همدې کبله عقیقه ئې صحیح شوه. والله سبحانه وتعالی اعلم.
- ۲۷ شوال ۱۳۷۱ هجری

د موهوب خنار قربانی روا ده

سوال زما یو ملگری ما ته د گډ یو بچې بې قیمتته مفت راکړو، ما ورته اووئیل چې قیمت ئې واخله، نو هغه اووئیل چې ما په خپله خوښه درکړې دي، قیمت ئې درنه نه اخلم، اوس زه د دې گډ قربانی کول غواړم. د دې څه حکم دي؟ بیا توجروا.

الجواب و منه الصدق والصواب هر کله چې تا د ملگری په اجازت سره په دې گډ باندې قبضه وکړه نو دا هبه مکمله شوه او دا گډ ستا مملوک شو، لهذا د دې قربانی صحیح ده. په خپله د رسول الله ﷺ نه د موهوب گډ قربانی ثابته ده، کماورد فی الصحاح والله سبحانه وتعالی اعلم.

۲۶ ذی قعدة ۱۳۷۱ هجری

د قربانی د خنار د شیدو او د سوتو (گندگی) حکم

سوال - د قربانی خنار که شیدې ورکوی نو ددې څه حکم دي؟ بیا توجروا.

الجواب و منه المصدق والصواب په لاندینو صورتونو کېنې د قربانی د خنور د شېدو په استعمال کېنې راوستل او ددې نه نفع اخستل یې د څه کراهته روا دی

۱ - خنور په کور کېنې ساتلې شوې وی

۲ - خنور نې په بیعه اخستې وی لیکن د اخستلو په وخت کېنې نې د قربانی نیت نه وی

۳ - د قربانی په نیت سره نې اخستې وی لیکن د دې گذاره د بهر په خریدو باندې نه وی بلکه په کور کېنې واښه وغیره خوری

که د قربانی په نیت نې اخستې وی او بهر په خریدو باندې گذاره کوی نو ددې د پیو په حقله اختلاف دې، جواز او عدم جواز دواړه ظاهر الروایه دی. والاو اوسع والمسر والعالی احوط واشهر. و فی قول یهوز للفقی لاللفقیر.

د عدم جواز قول په مطابق ددې شیدې په استعمال کېنې راوستل مکروه دی، که شیدې نې ترې نه واخستلې نو ددې صدقه کول واجب دی. د داسې خنور شیدې د یخو اوبو په شیندلو سره په غلانه کېنې وچول پکار دی، که چیرې نه وچیرې او خنور ته تکلیف وی نو بیا دې را وه ویستلې شی او صدقه دې کړې شی.

د قربانی د خنور د سوتو گندگی، همدا حکم دې، چې که خنور بهر په خریدو باندې خپله گذاره کوی نو د سوتو نې په استعمال کېنې راوستل روا نه دی او که داسې نه وی نو بیا روا دی

قال الامام قاضی خان رحمته الله: وان اشترى شاة يريد بها الاضحية لا تصير اضحية وكذا لو كانت الشاة عند فاضل بقلبه لا تصير اضحية في قولهم ولو اشترى شاة للاضحية ثم باعها واشترى اخرى في ايام النحر فهذه حل

وجوه الثلاثة الاول اذا اشترى شاة يدعى بها الاضحية والثاني ان يشتري بغير نية الاضحية ثم نوى الاضحية والعالف ان يشتري بغير نية الاضحية ثم يوجب بلسانه ان يضحي بها فيقول لله على ان اضحي بها عامدا هذا في

الوجه الاول في ظاهر الرواية لا تصير اضحية ما لم يوجب بلسانه وعن ابى يوسف عن ابى حنيفة رحمهما الله تعالى انها تصير اضحية بمجرد النية كما لو اوجدها بلسانه وبه اخذ ابو يوسف رحمته الله وبعض المتأخرين وعن محمد رحمته الله

في المعتق اذا اشترى شاة ليضحي بها واضمح نية التضحية عند الشراء تصير اضحية كما نوى فان سافر قبل ان يذبح النحر باعها سقطت عنه الاضحية بالسفر فاما اذا اشترى شاة بغير نية الاضحية ثم نوى الاضحية بعد الشراء

لم يذكر هذا في ظاهر الرواية وروى الحسن عن ابى حنيفة رحمهما الله تعالى ان لا تصير اضحية لو باعها يهوز بيعها وبه اخذ فاما اذا اشترى شاة ثم اوجدها اضحية بلسانه وهو الثالث تصير اضحية في قولهم ولو ولدت ولدا

يكون ولدنا للاضحية ولو باعها يهوز بيعها في قول ابى حنيفة ومحمد رحمهما الله تعالى الا انه يكره وقال ابو

يوسف رحمه الله تعالى لا يجوز بيعها وهي كالوقف عديدة (عالية بها مفسر الهدية ص ۳۰ ج ۳)

وقال في العلامة: ويكره الانتفاع بلبها قبله

وقال في الشامية: فإن كانت التضحية قريبة لنضح دهرها بالماء البارد ولا حلبه وتصدق به كما في الكفاية

(رد المحتار باب الاضحية ص ۲۰ ج ۵)

وفي الهدية: ولو اشترى شاة للاضحية يكره ان يحلبها او يهر صوفها فيلتفع به (الي ان قال) والصحيح ان المومر والمصر في حلبها وهر صوفها سواء هكذا في الغياثية ولو حلب اللبن من الاضحية قبل الذبح او هر صوفها بتصدق به ولا يلتفع به (الي ان قال) ولو اشترى بقرة وهرها فان كان يحلبها فما اكتسب من لبنها او انتفع من روفها فهو له ولا يتصدق بشيء كذا في محيط السرخسي (عالم كبرى كتاب الاضحية ص ۳۰ ج ۵) ولله

هـ ذى الحجة ۱۳۷۱ هجري

سبحانه وتعالى اعلم

د قربانی د خنار وړئ حکم

سوال - د قربانی د خنار وړئ چې پرې کړې شی نو په خپل کار کښې ئې راوستل روا دی او که نه صدقه کول ئې پکار دی؟ بینوا توجروا -

الجواب و منه الصدق والنواب: که چیرې خنار د کور ساتلې شوې وی یا په بیعه د اخستلو په وخت کښې ددې د قربانی نیت نه وی کړې شوې، نو ددې وړئ استعمال کښې راوستل روا دی. کوم خنار چې د قربانی په نیت اخستې شوې وی نو ددې د وړئ د استعمال په جواز کښې اختلاف دي. صلی التفصیل الذی حرره فی جواب السؤال السابق.

مطابق د عدم جواز د قول وړئ ترې نه پرې کول روا نه دی، که پرې ئې کړه نو بیاني صدقه کول واجب دی. البته د ذبحې نه پس ئې وړئ پرې کولې شی او په خپل کار کښې ئې راوستلې شی، یا دې خرڅه کړې او قیمت دې صدقه کړی، قیمت په خپل کار کښې راوستل روا نه دی

و تحریر الدلائل قد مر فی جواب السؤال السابق ولله سبحانه وتعالى اعلم. هـ ذى الحجة ۱۳۷۱ هجري

چې د قربانی ورځې تیرې شوې نو قیمت د گډ واجب دي

سوال - په یو سری باندې قربانی واجب وه، لیکن د قربانی په ورځو کښې هغه قربانی ونه کړه، اوس د بکرئ د قیمت په ځای د غوا د اوومې حصې قیمت خیرات کړی یا یو بکرئ واخلی ژوندئ ئې یو مسکین ته ورکړی یا داسې اووه کسان رایوځای شی او د یوې غوا قیمت یا نفس غوا یو مسکین ته ورکړی نو په دې سره به واجب ساقط شی او که نه؟ بینوا توجروا

العواب و منه الصدق والصواب د قربانی قابل د متوسطی درجی د بکری یاد گد قیمت صدقه کول واجب دی، په دې شرط چې قربانی کوونکی غنی وی. او که غنی نه وی نو بیا پرې واجب نه دی، د غوا د اوومې حصې د قیمت برابر صدقه کول نه کافی کیږی، ځکه چې د قربانی نه مقصد اراقة الدم دې په کومې کنبې چې شرکت متصور نه دې، د قربانی په ورځو کنبې په غوا کنبې جواز د شرکت خلاف القیاس دې. وروستو وجوب د قیمت په دې باندې نه شی قیاس کولې

قال العلامة المحصن رحمته الله: ولو تركت التضعية ومضت ايامها تصدق بها حمة فاذا فعل تصدق لمعينة ولو فقيرا.

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله ومضت ايامها الخ) قيد به لما في النهاية اذا وجهت بايها به صريحا او بأشراء لها فان تصدق بعينه فعليه مثلها مكانها لان الواجب عليه الا راقاة وانما ينتقل الى الصدقة اذا وقع الياس عن التضعية محض ايامها وان لم يشتر مثلها حتى مضت ايامها تصدق بقيمتها لان الا راقاة انما عرفنا قربية في زمان مخصوص ولا تجزئه الصدقة الاولى عما يلزمه بعد لانها قبل سبب الوجوب (ردالمحتار ص ۱۰۳ ج ۱)

وقال العلامة المحصن رحمته الله: وتصدق بقيمتها غني صراها او لا لتعلقها بدمته صراها او لا فالمراد بالقيمة قيمة شاة تجزى فيها. (ردالمحتار ص ۱۰۳ ج ۱)، ولله سبحانه وتعالى اعلم ۲۵ جمادى الاولى ۱۳۷۲ هجري

جواز اشتراء اضحية قبل ايام النحر

سوال - چه می فرمایند علماء عظام درین مسئله که علماء این دیار اختلاف کرده اند بعض می گویند که حیوان برای اضحیه قبل ايام النحر گرفته شود و بعض می گویند که فی ايام النحر، فرقه اول دلیل و سند می گیرد از حدیث شریف: **سموا اضحیاکم فانها علی الصراط مطایاکم** و فرقه ثانی دلیل میگیرند از روایة ردالمحتار ص ۳۱۳ ج ۵.

واعلم انه قال في المذائع ولونذر ان يضحي شاة فذلك في ايام النحر وهو موسر فعليه ان يضحي بشاتين عندنا شاة بالندو وشاة بايجاب الشرع ابتداء الا اذا عني هو الاخبار عن الواجب عليه فلا يلزمه الا واحدة ولو قبل ايام النحر لزمه شاتان بلا خلاف لان الصيغة لا تحتل الاخبار عن الواجب اذ لا وجوب قبل الوقت وكذا لو كان معسر اثم ايسر في ايام النحر لزمه شاتان

وايضافيه تحت (قوله فاذا فعل تصدق بمعينة) قال في المذائع اما الذي يجب على الغني والفقير فالمندور به بان قال به على ان اضحي شاة او بدنة او هذه الشاة او الهدنة او قال جعلت هذه الشاة اضحية لانها قربية من جنسها بايجاب وهو هدى المتعة والقران والاحصار فتلزم بالندو كسائر القرب والوجوب بالندو يستوي فيه الغني والفقير اه واستفهم منه ان يجعل المذكور لندوان الندو بالواجب صحيح اه

بيدواتوجروا.

الجواب ومنه الصدق والصواب: فريق ثانى كه فتوائى عدم جواز اشتراء اضحية قبل النحر
اختراع نمودند در ضلالت بينه هستند زیرا كه: ۱- اشتراء بنيت تضحية سبب وجوب بر فقير
است نه بر غنى.

قال فى شرح التنوير: لو ضلعت او سرقنت ففري اخرى فظهرت فعلى الغنى احداها وصل الفقير
كلاهما (ردالمحتار ص ۲۰۰ ج ۵)

وايضافيه: و فقير شرأها لوجوبها عليه بذلك حتى يمتنع عليه بيعها (ردالمحتار ص ۲۰۰ ج ۵)

وفى الشامية: جاز له (الى الغنى) ان يبدلها بغيرها مع الكراهة (ردالمحتار ص ۲۰۰ ج ۵)

واما نيت تضحية بعد از شراء يا نيت در حيوان پرورده خانه پس بر فقير هم موجب تضحية نيست

قال فى الشامية: فلو كانت فى ملكه فعوى ان يضى بها او اشتراها ولم يبدو الاضحية وقت الشراء ثم نوى بعد
ذلك لا يجب لان النية لم تقارن الشراء فلا تعتبر (ردالمحتار ص ۲۰۰ ج ۵)

۲- در كتب مذهب مسطور ست كه لبن اضحية در استعمال خود آوردن روانيست، پس اگر تضحية
قريب ست بآب بارد نضح ضرع كند و الا بعد الحلب صدقه كند.

قال فى شرح التنوير: ويكره الانتفاع بلبنها قبله.

وفى الشامية: فان كانت التضحية قريبة نضح ضرعها بالماء البارد والاحلبه وتصدق به (ردالمحتار ص ۲۰۰ ج ۵)

پس اگر قبل از وقت تضحية اشتراء اضحية روا نباشد محمل اين جزئيه چه خواهد شد؟

اگر گفته شود كه مراد از اين اضحية منذوره هست پس جزئيه ذيل ابطال اين تاويل خواهد كرد.

ومنه من اجازها للغنى لوجوبها فى الذمة فلا تعين (شرح التنوير)

وفى الشامية: والجواب ان المشترى الاضحية متعينة للقربة الى ان يقام غيرها مقامها فلا يحل له الانتفاع

بها مادامت متعينة ولهذا لا يحل له لحمها اذا ذبحها قبل وقها بدائع ويأتى قريباً انه يكره ان يبدل بها غيرها

فبعد التعيين ايضاً. (ردالمحتار ص ۲۰۰ ج ۵)

۳- سوق الهدى من سيد الكونين ﷺ الى هذا الاوان قبل ايام النحر معمول به ست كسى از امت
مسلمه بصيرورة اين هدى واجب بالنذر و بوجوب دم تمتع و قران على حده قول نه كرده است، نه
خود سيد الكونين ﷺ دم تمتع يا قران جداگانه اداء فرمودند.

۴- عوام الناس الفاظيكه براى جانور اضحية اطلاق ميكنند (مثلاً اين جانور براى قربانى خريد
كرده ام يا اين جانور براى قربانى ست) از اين الفاظ نذر نخواهد شد، چرا كه در عرف مثل اين الفاظ
براى اظهار اراده هستند نه براى ايجاب، و وجوب نذر بلفظى موقوف بر عرف ست يعنى اگر لفظ

برای نذر در عرف مستعمل است از و نذر واجب خواهد شد والا فلا، لان العرف قاض .

قال فی شرح التنویر: ان الامان مهملية عندنا على العرف (رد المحتار ص ۳۰۴ ج ۳)

۵ - اگر تسلیم کرده شود که مثل این چنین الفاظ موجب نذر هستند پس مقصد عوام اخبار از وجوب فی المستقبل است، اگر چه نیت اضحیه واجبیه قبل ایام النحر صحیح نیست چنانکه مستدل گفت و لیکن عوام الناس درین الفاظ محض نیت اضحیه واجبیه نمی کنند بلکه در الفاظ هم مصرح می کنند که این جانور برای قربانی عید است، اگر کسی لفظ عید زائد نه کرد بلکه لفظ قربانی مطلقاً گفت پس چونکه در عرف لفظ قربانی برای قربانی عید معین شده است فلذا لفظ عید باوجود حذف بحکم مذکور است (لان المعروف كالشرط) فلذا باین چنین الفاظ که در عوام الناس رائج هستند وجوب نذر نخواهد گشت، پس تضحیه این جانور از واجب اصلی خواهد شد .
تنبيه: حديث ((سعدوا اضحياكم)) هيخ ثبوت نشته دي .

قال العلامة الطرابلسي رحمته الله: (استسموا) وفي لفظ: استغفروا اضحياكم فانها مطاياكم قال الامام ابن الصلاح رحمته الله: لا اصل له (الكشف الالهي)، قال الدكتور احمد محمود بكاري تعليقه:

رواه الديلمي من طريق ابن المبارك عن يحيى بن عبد الله عن ابيه عن ابي هريرة رضي الله عنه، قال السيوطي في الدرر يحيى ضعيف وقال السغاوي يحيى ضعيف جدا وجاء بلفظ: عظموا اضحياكم فانها على الصراط مطاياكم .
وقال ابن الصلاح هذا الحديث غير معروف ولا ثابت فيما علمنا فهو قال ابو بكر ابن العربي في شرح الترمذي ليس في فضل الاضحية حديث صحيح، قال صاحب المغير هو من وضع الزنادقة اعداء الاسلام الذين يريدون تشويه الشريعة و ادخال امثال هذه المجازفات المضحكة فيها فاذا كان المسلمون سيبر كمون الخرفان على الصراط فسيكون عدد الخرفان فيه اكثر من عدد الحصص اذ ما من احد من المسلمين، غالبا، الا وقد ذبح في عمرة الكثير و ايضا اذا كانت الخرفان مطايا المسلمين فيلزمه ان كل واحد منهم سيبر كب عدة كباش هل يعقل ان ينطق بهذا من لا ينطق عن الهوى ﷻ ولعن الله اعداء شريعته .

وحمل الغبارى حملته الشديدة على المناوى حين وجه الخبر على انه ضعيف وحمله على الحقيقة لا على المجاز .
والفارقة: القوى الذبيطة (الكشف الالهي ص ۳۰۴ ج ۳)

قال السغاوي رحمته الله: حديث: استغفروا اضحياكم فانها مطاياكم على الصراط استندة الديلمي من طريق ابن المبارك عن يحيى بن عبد الله عن ابيه عن ابي هريرة رضي الله عنه رفعه بهذا ويحيى ضعيف جدا، ووقع في النهاية لامام الحرمين ثم في الوسيط ثم في العزيز: عظموا اضحياكم فانها على الصراط مطاياكم و قال الاول معناه: انها تكون مراكب

للمطهرين وقيل انها تسهل الجواز على العراطل لكن قد قال ابن الصلاح: ان هذا الحديث غير معروف ولا ثبوت لها
علمناه وقال ابن العربي في شرح الترمذي: ليس في فضل الاضحية حديث صحيح ومنها قوله انها مطاياكم الى الجنة
(المقاصد الحسنة ص ۸)

وهكذا قال الشيخ العجلوني رحمته الله (كشف الخفاء ومزيل الالباس ص ۱۳۳ ج ۱) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۹ محرم ۱۳۷۵ هجرى

تحقيق د حديث ((سمنوا ضحاياكم)): پورته د عنوان (جواز اشتراء اضحية قبل ايام النحر) د

لاندې دې

که په رومبئ ورځ ئې د خه عذر د وجې نه مونځ ونه کړو

نو پس د زوال نه قربانی کول روا دی

سوال: دلته د باران د شدت د وجې نه په رومبئ ورځ د اختر مونځ ونه کړې شو اوس قربانی په کوم وخت کبئې ذبح کړو؟ بینوا توجروا -

الجواب ومنه الصدق والصواب په همدغه ورځ پس د زوال نه قربانی کولې شی

قال فی شرح التتویر: وبعد مضی وقتها لولم یصلوا العذر ویجوز فی الغد وبعدة قل الصلوة لان الصلوة فی الغد

تقع قضاء لا اداء یلی وغیره.

وفي الشامية: ووقت الصلوة من الارتفاع الى الزوال (ردالمحتار ص ۲۰۰ ج ۱) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۱ ذی الحجه ۱۳۷۵ هجرى

د چرگې قربانی روا نه ده

سوال: یو سړې وائی چې که د قربانی په نیت سره چرکه ذبحه کړې شی نو واجبه قربانی به ادا شی. او په استدلال کبئې تهجیر الی الجمعة باندې د ثواب هغه حدیث وړاندې کوی. آیا د هغه دا وینا صحیح ده؟ بینوا توجروا -

الجواب باسم علم الصواب د چرگې په ذبحه کولو باندې واجبه قربانی نه ادا کیږي، په کوم سړې باندې چې قربانی واجبه نه وی. هغه که د قربانی په نیت سره چرکه ذبحه کړي نو هم مکروه تحریمی ده

د حدیث تهجیر الی الجمعة نه استدلال کول د دوو وجوهو نه صحیح نه دي

۱. د حدیث نه مقصود د اجر مقدار بیانول دی نه راز د اضحیې

۲. که چیرې د معهودو حیواناتو نه علاوه د یو بل ځناور لکه چرکه، مرغی وغیره قربانی جائز

وي نو رسول الله ﷺ او صحابه كرام به به زمانه د فقر كښې كله خو په دې عمل كړې دي
قال العلامة الحظكفي رحمته الله: وركها ذبح ما يجوز ذبحه من النعم لا غيرها في كره ذبح حجارة وديك لانه
تشبه بالمجوس بزازية.

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله في كره ذبح حجارة وديك الخ) اي بنية الاضحية والكراهة تحرمة
كما يدل عليه التعليل ط وهذا فيمن لا اضحية عليه والا فلا مראה (رد المحتار ص ٣٠٠ ج ٥)
وقال العلامة عبد الحليم اللكنوي رحمته الله: وقالت الظاهرية يجوز التضحية بكل حيوان وحش او النسي و
كل طائر يؤكل لحمه لحديث اني هريوة عليه السلام مرفوعا مقل المهر الى الجمعة كمثل من يهدي بدنة ثم كمن يهدي
بقرة ثم كمن يهدي شاة ثم يهدي حجارة ثم كمن يهدي بيضة والعصفور قريب الى البيضة والجواب عنه
المرداه ببيان قدر الثواب لانه يجوز التضحية به (حاشية الهداية ص ٣٨٠ ج ٢) والله سبحانه وتعالى اعلم
يوم العرفة ١٣٨٣ هجري

په شريكانو كښې په هريو شريك باندي قرباني واجب ده

سوال - خور ورونو خپل مشترك ميراث تقسيم كړو او بيل شول. ددې نه پس دوو ورونو
فيصله وكړله چې هغوی به بيل اوسېږي. او معامله به يو خائي چليږي. اوس د هغوی منقول مال
مشترك دي او غير منقول مال ئې غير مشترك دي.
نو پوښتنه داده چې په دې دواړو باندي به خان له بيله بيله قرباني واجب وي او كه نه يوه
قرباني به ددې دواړو د اړخه كافي شي؟ بينوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب په دواړو باندي خان له بيله بيله قرباني واجب ده.

قال العلامة التبرتاشي رحمته الله: فتجب التضحية على هر مسلم مقیم موسر (رد المحتار ص ٣٠٠ ج ٥) والله
سبحانه وتعالى اعلم. ١١ شعبان ١٣٨٥ هجري

د قرباني خرمن او غوښه خرخول روا نه دي

سوال - آيا د ذابح دپاره د قرباني د خنور خرمن او غوښه خرخول روا دي او كه نه؟ بينوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب. د غوښې خرخول خو په هر حال كښې ناروا دي، كه چا خرڅه كړه نو
د هغې د قيمت تصدق پرې واجب دي. البته ديودانمي استعمال د خيز سره ددې بدلون كول روا دي
په خرمن كښې تفصيل دا دي چې ددې نه د مصلی وغيره په شان د دائمي استعمال خيز جوړ
كړي نو په خپله ئې هم استعمالولې شي يا ددې په شان د بل خيز سره ئې بدلولي هم شي. د خرمنې

خرخول روانه دى. كه چا خرخه كره نو قيمت نې په مسكينانو باندې صدقه كول واجب دى
البته كه بعينه خرمن وركول غواړى نو مالداره ته نې هم وركولې شى
قال العلامة المحصلي رحمته الله: ويتصدق بمجدها او يعمله منه نحو غرابل و جراب و قربة و سفر قاولو او يمدله
عما ينتفع به باقيا كما مر لا تستهلك كحل و لحم و نحوه كنداهم فان بيع اللحم او الجلد به اى تستهلك او
بداهم تصديق بمجدها و مفادة حصة البيع مع الكراهة و عن الثاني باطل لانه كالوقوف محتى.
وقال العلامة ابن عابدين رحمته الله: (قوله فان بيع اللحم او الجلد به الخ) افاد انه ليس له بهيما تستهلك وان
له بيع الجلد عا تبقى عينه و سكفت من بيع اللحم به للخلاف فيه فى الخلاصة و غيرها لو اراد بيع اللحم
ليصدق بمجدها ليس له ذلك وليس له فيه لا ان يطعم او ياكل اه و الصحيح كما فى الهداية و شروحها انها
سواء فى جواز بيعهما عا ينتفع بعينه دون ما يستهلك و ايدى فى الكفاية عا روى ابن سماعه عن محمد رحمته الله لو
اشترى باللحم ثوبا فلا بأس بلبسه اه (رد المحتار ص ٢٠٠ ج ٥) والله سبحانه و تعالى اعلم.

١٩ ذى الحجة ١٣٨٩ هجرى

د خراب تى د خناور قربانى

سوال يو سړى د قربانى د پاره بركړى يا غوا واخستله. ليكن د هغې تى خراب وو. آيا د داسې
خناور قربانى روا ده؟ بينوا توجروا.
التهاب باسم ملهم الصواب چې د غوا دوه تى او د بركړى يو تې خراب وي نو د هغې قربانى كول
روانه دى

قال العلامة المحصلي رحمته الله: لا بالعمياء (الى قوله) و الجناء مقطوعة رؤس هرعها او يابسها و لا الجذاء
مقطوعة الالنفولا المبرمة اطباؤها و هى التى عولجت حتى انقطع لبنها و لا التى لا الية لها خلقة محتى.
وقال العلامة ابن عابدين رحمته الله تحت (قوله و هى التى عولجت الخ) و فى التتارخانية و الشطور لا تجزى و هى من
الشاة ما قطع اللبن عن احدى هرعها و من الابل و البقر ما قطع من هرعها لان لكل واحد منهما اربع اضرع
(رد المحتار ص ٢٠٠ ج ٥) والله سبحانه و تعالى اعلم. ٢ رجب ١٣٨٦ هجرى

د قربانى خناور بدلول

سوال چا د قربانى به غرض سره بركړى و سلبوى نى ه سعه و خستلو. نو آيا د دې بدلول
كوشن شى و كه نه اېينو بالتفصيل مع الدليل اجر كه ليه المولى المحليل.

الغواب باسم ملهم الصواب بکړې که د کور ساتلې شوې وی یا نې د اخستلو نه پس په کښې د قربانی نیت کړې وی. ددې بدلول بهر حال روا دی. او که د قربانی په نیت سره نې اخستې وی نو په دې کښې بیا درې روایتونه دی

۱. د غنی او د فقیر دواړو دپاره موجب نه دې. لهدا د دواړو د پاره بدلول روا دی
۲. د دواړو د پاره موجب دی. په غنی باندې په قدر د مالیت او په فقیر باندې هم د دغه ځناور قربانی واجب ده

د دې روایت مطابق په استبدال د غنی کښې اقوال مختلف دی، اعدل الاقاویل دا معلومیږي چې چرته د دویمې اضحیی د ذبحه کولو نه پس د رومی ترک بې د کراهته روا دې. د ذبحې نه وړاندې تبدیل د اولی مکروه تنزیهی دې. په دواړو صورتونو کښې نې که د ادنی سره بدلون وکړو نو زیادتې واجب التصدیق دې.

د فقهاء کرامو ^{رحمهم الله} په بعضې عبارتونو کښې (اقامة غیرها مقامها) نه ذبحه ثانیه مراده ده. هکذا اقامتک العلماء الامام الکلسانی ^{رحمهم الله} دواړه قوله ظاهر الروایة دی.

والاول اوسع وايسر واولي لقاعدة (ان الذل لا یعتد بدون الایجاب باللسان).

والثانی احوط واشر واولي لقاعدة (الاحتیاط فی باب العبادات واجب)

۳. د غنی د پاره موجب نه دی. د فقیر د پاره موجب دی. لهدا د غنی دپاره بدلول مطلقا روا دی. او د فقیر دپاره مطلقا ناروا دی.

فروع:

۱. په نیت د قربانی نې ځناور واخستلو، هغه ورک شو، بیا نې دویم ځناور واخستلو، د هغې نه پس د قربانی په ورځو کښې رومی ځناور هم بیاموندې شو نو د رومی روایت مطابق غنی او فقیر دواړو ته اختیار دې چې په دواړو ځناورو کښې هر یو چې وی هغه او یا د دې دواړو نه علاوه بل یو ذبح کړی. فقیر ته دا هم اختیار شته دې چې هیڅ یو ځناور ذبح نه کړی.

د دویم روایت مطابق په غنی باندې په دې دواړو ځناورو کښې د یو ځناور قربانی واجب ده. البته د دویم ځناور د ذبحه کولو په صورت کښې که دا د اولنی نه د کم قیمت وی نو د زیاتۍ پیسو تصدیق پرې هم واجب دې. د رومی د ذبحه کولو په صورت کښې پرې زیاتې واجب نه دې. د دواړو ذبح کول بهتر دی

په فقیر باندې د دواړو ذبحه کولو واجب دی.

د دریم روایت مطابق غنی ته د رومی روایت د تفصیل مطابق اختیار دې. او په فقیر باندې

دویم روایت په شان د دواړو ذبحه کول واجب دی

۲ - په نیت د قربانی نه څناور واخستلو، بیا هغه ورک شو یا مې شو نو په غنی باندې د دویم روایت مطابق د دویم څناور ذبح کول واجب دی. اگرکه هغه د رومبې نه کم قیمت وی. په فقیر باندې هیڅ هم واجب ندې

۳ - په نیت د قربانی نه څناور واخستلو، بیا هغه ورک شو، بیا نه دویم څناور واخستلو او د قربانی په ورځو کېنې نه هغه ذبح کړو، ددې نه پس د قربانی په ورځو کېنې هغه ورک شوې څناور بیا موندې شو نو د رومبې روایت مطابق په غنی او فقیر دواړو باندې هیڅ هم واجب نه دی، د دویم روایت مطابق په غنی باندې ددې ذبحه کول واجب نه دی.

د دویم صورت د کم قیمت د کیدلو په صورت کېنې د زیاتې پیسو تصدق واجبیدل پکار وو لیکن د ادنی اختیار دلته عمداً ونه موندې شو ددې وجې نه زیاتې په کېنې واجب التصدق نه دې په فقیر باندې ددې ذبح کول هم واجب دی

د دویم روایت مطابق په غنی باندې ددې ذبح کول واجب نه دی، په فقیر باندې د دې ذبح کول واجب دی

۴ - په نیت د قربانی نه څناور واخستلو، هغه ورک شو، بیا نه دویم څناور واخستلو لیکن د قربانی په ورځو کېنې نه ذبح نه کړو، د قربانی د ورځو د تیریدلو نه پس رومبې څناور هم بیا موندې شو نو د رومبې روایت مطابق غنی باندې واجب دی چې په دواړو کېنې چرته یو څناور ژوندي صدقه کړی یا د یو لائق د ذبحې د څناور قیمت صدقه کړی، په فقیر باندې هیڅ هم واجب نه دی د دویم روایت مطابق په غنی باندې په دواړو کېنې د افضل تصدق واجب دې

د دې روایت مقتضی خو دا ده چې د غنی دپاره ددې څناور د قیمت یا د دې په شان د یو بل څناور تصدق دې هم روا شی. لیکن د قربانی د ورځو په تیریدلو باندې ددې څناور عین د قربت د پوره متعین شو

په فقیر باندې د دواړو څناورو ژوندی صدقه کول واجب دی.

د غنی او د فقیر د دواړو دپاره ذبح کول روا نه دی، که چا ذبح کړو نو په هغه باندې د ټولو غوښو تصدق واجب دې، که د غوښې قیمت د ژوندی څناور د قیمت نه کم وی، نو د زیاتې تصدق پرې هم واجب دې

د دویم روایت مطابق په غنی باندې د رومبې روایت د تفصیل په شان تصدق واجب دې

په فقیر باندې د دواړو څناورو صدقه کول واجب دی

۵ - په نیت د قربانی نه څناور واخستلو، هغه ورک شو، بیا نه دویم څناور واخستلو او په ورځو د قربانی کېنې نه هغه ذبح کړو، د قربانی د ورځو د تیریدلو نه پس ورته هغه رومبې څناور

هم ترلاسه شو نو. د ورومبی روایت مطابق په غنی او فقیر دواړو باندې څه هم واجب نه دی

د دویم روایت مطابق په غنی باندې څه هم واجب نه دی.

دا حکم اگر چې ددې روایت د مقتضی خلاف دې لیکن په وجه د عدم وجود د عمد په کښې زیاتی واجب التصدق نه دي.

په فقیر باندې د دې ځناور ژوندې صدقه کول واجب دی

د دریم روایت مطابق په غنی باندې څه هم واجب نه دی

په فقیر باندې ددې ځناور ژوندې صدقه کول واجب دی.

۶ - په نیت د قربانی ټي ځناور واخستلو، لیکن د قربانی په ورځو کښې ټي ذبح نه کړو نو

د ورومبی روایت مطابق په غنی باندې همدا ځناور ژوندې یا د کوم یو ځناور هم چې لائق د

قربانی وی د هغې قیمت صدقه کول واجب دي. په فقیر باندې هیڅ هم صدقه کول واجب نه دی.

د دویم روایت مطابق په غنی او فقیر دواړو باندې ددې ځناور ژوندې صدقه کول واجب دی.

په ظاهره د غنی دپاره د دې روایت مطابق په تصدق بالعين کښې او په تصدق بالقيمة کښې

اختیار کیدل پکار دی. لیکن د قربانی د ورځو په تیریدلو باندې عین متعین شولکامر فی الفرع الرابع.

د دریم روایت مطابق په غنی باندې په وجوب کښې هم هغه تفصیل دي کوم چې په دویم روایت

کښې تیر شو، په فقیر باندې همدا ځناور ژوندې صدقه کول واجب نه دي.

۷ - فقیر د قربانی په نیت سره ځناور واخستلو او ذبح ټي کړو، بیا د قربانی په ورځو کښې

مالداره شو نو. د ورومبی روایت مقتضی عدم وجوب دي، او د دویم روایت مقتضی وجوب دي.

امام کاسانی رحمته الله دویم روایت اختیار کړې دي، د هغې مطابق هغوی دلته وجوب ته صحیح

وئیلې دی.

البته امام کردري رحمته الله په ظاهره دویم روایت ته د ترجیح ورکولو باوجود دلته عدم وجوب راجح

گرځولې دي.

۸ - په نیت د قربانی سره د اخستلې شوی ځناور د شیدو، سوټو او د وړئ استعمال.

د ورومبی روایت مطاب د غنی او د فقیر دواړو دپاره روا دی.

د دویم روایت مطابق د دواړو دپاره روا نه دی.

د دریم روایت مطابق د غنی دپاره روا او د فقیر دپاره ناروا دی.

په شیدو او سوټو کښې دا تفصیل په دې صورت کښې دي، چې ځناور بهر خریدل کوی، که

چیرې په کور کښې واښه وغیره خوری نو دغنی او د فقیر دپاره بهر حال روا دی

وهذه نصوص الفقهاء رحمهم الله

قال الامام شمس الامنة السرخسي رحمهما الله: واذا اشترى اخصية ثم باعها فاشترى مغلها فلا بأس بذلك لان بنفس الشرء لا تتعين الاخصية قبل ان يوجبها (المبسوط ص ٣٠ ج ١)

وقال الامام قاضي خان رحمهما الله: ولو اشترى شاة للاخصية ثم باعها واشترى اخرى في ايام العذر فهذه على وجه ثلاثة الاول اذا اشترى شاة ينوي بها الاخصية والغاي ان يشتري بغير نية الاخصية ثم يوجب بلسانه ان يضي بها فيقول لله على ان اخصي بها عامدا هذا على الوجه الاول في ظاهر الرواية لا تصير اخصية مالم يوجبها بلسانه وعن ابى يوسف عن ابى حنيفة رحمهما الله تعالى انها تصير اخصية بمجرد النية كبا لو اوجبه بلسانه وبه اعدل ابو يوسف رحمهما الله وبعض المعاصرين وعن محمد رحمهما الله في المعتل اذا اشترى شاة ليضي بها واحضر نية التضحية عند الشرء تصير اخصية كما نوى فان سافر قبل ايام العذر باعها وسقط عنه الاخصية بالسافر ولو اما اذا اشترى شاة بغير نية الاخصية ثم نوى الاخصية بعد الشرء لم يلزم في هذا في ظاهر الرواية وروى الحسن عن ابى حنيفة رحمهما الله تعالى انه لا تصير اخصية لو باعها يجوز بيعها وبه نأخذ فاما اذا اشترى شاة ثم اوجبه اخصية بلسانه وهو الوجه الثالث تصير اخصية في قولهم ولو ولدت ولدا يكون ولدها للاخصية ولو باعها يجوز بيعها في قول ابى حنيفة ومحمد رحمهما الله تعالى الا انه يكره وقال ابو يوسف رحمهما الله لا يجوز بيعها وهي كالوقوف عنده. (غاية بهامش الهندية ص ٣٠ ج ٢)

وقال الامام طاهر بن عبد الرشيد المغاري رحمهما الله: وبالشرء بنية الاخصية ان كان المشتري غنيا لا يوجب عليه باتفاق الروايات حتى لو باعها واشترى بغيرها اخرى والثانية دون الاولى جاز ولا يوجب عليه شيء وان كان المشتري فقيرا قال في شرح الشافعي من اشترى شاة ليضي بها تعينت لها بالنية عند الطحاوي رحمهما الله قال وملبب الجمهور انها لا تصير لها الا ان يقول على ان اخصي بها لان نفس النية غير موجبة وهكذا ذكر شمس الامنة الحلواني رحمهما الله وذكر الامام خواهرزاده رحمهما الله في ظاهر الرواية عن اصحابنا تصير واجبة وهكذا ذكر الطحاوي رحمهما الله وفي الزيارات في كتاب الهبة رجل اشترى شاة فوجبه اخصية وحبب عليه مومرا كان او معسرا واختلف المشايخ رحمهم الله في قوله فوجبه اخصية قال بعضهم اوجبه بلسانه بعد الشرء فيقول لله على ان اخصي بهذه الشاة وقال بعضهم اراد به انه اشتراها بنية الاخصية وقوله اوجبه اي بذلك الشرء قال وظاهر المنهك هنا (علامة الفتاوى ص ٣٠ ج ٢)

وقال الامام الكسائي رحمه الله: وان كان معسر اشترى شاة للاضحية فهل كسب في ايام النحر او ساقط عنه وليس عليه شيء آخر لما ذكرنا ان الفراء من الفقير للاضحية بمنزلة العذر فاذا ملك فقد حلت محل اقامة الواجب فليسقط عنه وليس عليه شيء آخر بانحباب الفروع ابتداءً لفقد شرط الوجوب وهو اليسار ولو اشترى الموسر شاة للاضحية فبطلت فاشترى شاة اخرى لم يضي بها وجد الاول في الوقت فالأفضل ان يضي بهما فان ضمي بالاولى اجزاة ولا تلزمه التضحية بالاعرى ولا شيء عليه غير ذلك سواء كانت قيمة الاولى اكثر من الثانية او اقل والاصل فيه ما روى عن سيدتنا عائشة رضي الله عنها انها ساقطت هدماً فضاغ فاشترت مكانه اخر ثم وجد في الاول فنغر بها ثم قالت الاول كان مجهزاً عني فبطلت الجواز بقولها والمصلحة في التخييل وان الواجب في فتمته ليس الا التضحية بشاة واحدة وقد ضمي وان ضمي بالثانية اجزاة وسقطت عنه الاضحية وليس عليه ان يضي بالاولى لان التضحية بها لم تجب بالفراء بل كانت الاضحية واجبة في فتمته مطلق الشاة فاذا ضمي بالثانية فقد ادى الواجب بها بخلاف المتدخل بالاضحية اذا ضمي بالثانية انه يلزمه التضحية بالاولى ايضاً لانه لما اشترى للاضحية فقد وجب عليه التضحية بالاولى ايضاً بعينها فلا يسقط بالثانية بخلاف الموسر فانه لا يجب عليه التضحية بالشاة المشترقة بعينها وانما الواجب في فتمته وقد ادا بالثانية فلا تجب عليه التضحية بالاولى وسواء كانت الثانية مثل الاولى في القيمة او فوقها او دونها لما قلنا غير انما ان كانت دونها في القيمة يجب عليه ان يتصدق بفضل ما بين القيمتين لانه بقيت له هذا الزيادة سالمة من الاضحية فصار كاللين ونحوه ولو لم يتصدق بشيء ولكنه ضمي بالاولى ايضاً وهو في ايام النحر اجزاة وسقطت عنه الصدقة لان الصدقة انما تجب خلفاً عن فوات شيء من شاة الاضحية فاذا ادى الاصل في وقته سقطت عن الخلف واما على قول ابى يوسف رحمه الله فانه لا تجزى به التضحية الا بالاولى لانه يجعل الاضحية كالوقوف (بدائع ص ١٠٦ ج ١)

وقال العلامة الطوري رحمه الله: فلو قال كلاماً نفسياً لله على ان اضمي بهذه الشاة ولم يذكر بلسانه شيئاً فاشترى شاة بنية الاضحية ان كان المشتري غنياً لا تصير واجبة باتفاق الروايات فله ان يبيعها ويشتري غيرها وان كان فقيراً ذكر شيخ الاسلام غواهر زادة في ظاهر الرواية تصير واجبة بنفس الفراء وروى الزعفراني رحمه الله عن اصحابنا لا تصير واجبة وأشار اليه شمس الائمة السرخسي رحمه الله في شرحه واليه مال شمس الائمة الحلواني في شرحه وقال انه ظاهر الرواية (تكملة البحر ص ٣٠٦ ج ١)

په نوکر باندې د قربانی غوښه خوړل

سوال - کوم نوکران چې په کورونو کې د کار د پاره ساتلې شوې وی د هغوی خوراک د مالک په ذمه وی. آیا مالک په هغوی باندې د خپلې قربانی غوښه خوړې شی او که نه؟

دلته د علماؤ دوه دلې دي. یو فریق ئې د جواز قائل دي او بل فریق ئې د عدم جواز قائل دي. د عدم جواز قائلین دا دلیل وړاندې کوي چې کوم نوکر ته څوک روټی نه ورکوي د هغه تنخوا زیاته وي مثلاً شپيته روپۍ، او کوم نوکر له چې روټی ورکولې کېږي د هغه تنخوا کمه وي مثلاً څلویښت روپۍ، لهذا کومه روټی چې په نوکر باندې خوړلې کېږي هغه د ده د باقی پاتې تنخوا په مقابله کېږي وی. او دا بیعه ده او د قربانی غوښه څرخول روا نه دی.

کوم حضرات ئې چې د جواز قائل دي هغوی دا دلیل بیانوي چې دې ته بیعه نه شی وئیلې کېدې. ځکه چې د بیعې د پاره انشاء ایجاب او قبول ضروري دي او هغه دلته مفقود دي.

تاسو غور وکړئ او فیصله او فرماین چې د کوم فریق قول صحیح دي؟ که د عدم جواز د قائلینو قول راجح وي نو په نوکر باندې د غوښې خوړلو څه حيله شته او که نه؟ د کتابونو په حوالو سره او سره مخالفینو له جواب نه راته فیصله او فرماین ډیره مهرباني به مو وی. بیا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب - قول د عدم جواز صحیح دي، لیکن د دې چې کوم دلیل وړاندې کړي شوې دي هغه کافي نه دي. صحیح دلیل دا دي چې خوراک د نوکر د اجرت یو جز دي، او د قربانی غوښه په اجرت کېږي ورکول روا نه دی.

نوکر باندې د غوښې خوړلو حيله دا اختیارول کېدې شی چې هغه ته د هغه ورځو د خوراک قیمت ورکړي شی.

قال العلامة المحمدي رحمته الله: ولا يعطى اجر الحزارة منها لانه كبيع واستفدت من قوله عليه الصلوة والسلام من باع جلد اضمية فلا اضمية له هداية (رد المحتار ص ۲۰۱ ج ۱) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲ ذی الحجه ۱۳۸۶ هجري

د قربانی څرمن د مدرسې په تعمیر وغیره باندې لگول روا نه دی

سوال - یو تنظیم د مسلمانانو د فلاح کارونه په محدوده پیمانې باندې کوي. د هغې تنظیم اراده دیوې مدرسې او د یوې شفاخانې د جوړولو ده، او ددې په تعمیر باندې د قربانی څرمن، صدقه الفطر او د زکوة پیسې لگول غواړي. آیا دا روا دی؟ بیا توجروا.

د زکوة، صدقه الفطر. او د قربانی د څرمنو پیسې د جومات، مدرسې، او د شفاخانې یا د هر قسمه رفاهی ادارې په تعمیر کېږي لگول روا نه دی. ځکه چې ددې ټولو څیزونو د فقیر په ملکیت

کنبی و رکول ضروری دی، او دلتہ تملیک د فقیر ونه موندې شو.

البته په مدرسه کنبی د سبق و یونکو غریبانو طالبانو په طعام وغیره باندې نې خرچ کولې شی
قال فی التنویر: هی لغة الطهارة والهاء وشرعاً تمليك جزء مال عبده المارح من مسلم فقیر غیرها همی ولا

مولاً مع قطع المنفعة عن المملک من کل وجه لله تعالی (ردالمحتار ص ۲۰۷ ج ۲)

وقال فی التنویر وشرحه: لا یصرف الی بناء نحو مسجد

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله نحو مسجد) کبناء القنطرة والسقایا واصلاح الطرقات وکری

الامهار والحج والجهاد وکل مالاً تمليك فيه لیلی (ردالمحتار ص ۲۰۷ ج ۲)

وقال العلامة المحصلي رحمته الله: ویتصدق بملکها او یعمل منه نحو غریال وجراب وقرية وسفرة ودلوا و

یبدله بما یتفیع به باقیاً کما مر (ردالمحتار ص ۲۰۷ ج ۲) ولله سبحانه وتعالی اعلم.

۲ ذی الحجة ۱۳۸۶ هجری

د قربانی خرمن او غوښه کافر له ورکول روا دی

سوال: د قربانی خرمن او غوښه کافر له ورکول روا دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: روا دی.

قال فی الهدية: ویهب منها ما شاء للفقیر والمسلم والذي کذا فی الغیاثية (عالمگیریه ص ۲۰۰ ج ۲)

ولله سبحانه وتعالی اعلم

د وصیت د قربانی غوښه خوړل روا نه دی

سوال: زید وصیت وکړ او مړ شو، چې زما د مال نه قربانی وکړی، او د هغې نه خان د پاره هم

غوښه وساتي. د هغوی د وصیت مطابق د قربانی غوښه خان له ساتل او خوړل روا دی او که نه؟
بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب:

دا روا نه دی. البته که د مړی د حکم نه بغیر د خپل مال نه قربانی وکړی نو بیا روا دی

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (فرع) من ضعی عن المیت یصنع کما یصنع فی اضمیة نفسه من التصدیق

والاکل والاجر للمیت والملک للذباح قال الصلر والمختار انه ان یأمر المیت لا یأکل منها والا یأکل یزاله و

یسذکره فی النظم (ردالمحتار ص ۲۰۷ ج ۲)

وقال العلامة المحصلي رحمته الله: وعن میت بالامر الزم تصدیقاً.

وقال العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ: (قوله وعن ميت) اي لو ضعی عن ميت وارثه بأمره الزمة بالتصدق بها وعدم الاكل منها وان تبرع بها عنه له الاكل لانه يقع على ملك الذابح والثواب للميت ولهذا لو كان على الذابح واحدة سقطت عنه اخصيه كما في الاجناس قال الشر لبلالي لكن في سقوط الاخصية عنه تأمل اها قول مرح في فتح القدير في الحج عن الغدير بلا امر انه يقع عن الفاعل فيسقط به الفرض عنه ولاخر الثواب فراجعه (ردالمحتار ص ۳۰ ج ۱) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۹ ذی الحجہ ۱۳۸۶ هجری

پہ عشری، لسو ورخو، د ذولحجہ کنبی د نوگونو خوړلو وغیرہ حیثیت

سوال په کوم سړی باندې چې قربانی واجب نه وي که حجامت ونه کړي او نوکونه پرې نه کړي نو هغه ته به ثواب ورکول کیږي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب نه دۀ ته ثواب نه ورکول کیږي، دا استحباب صرف د قربانی کوونکو سره خاص دي. هغه هم په دې شرط چې د نامه نه د لاندې او د تخرگونو د صفائی او د نوکونو د پرې کولو څلویښت ورځې نه وي تیرې شوې، که څلویښت ورځې تیرې شوې نو د ذکر کړې شوو څیزونو صفائی واجب ده

عن ام سلمة رضی اللہ تعالیٰ عنہا قالت قال رسول الله ﷺ: اذا دخل العشر واراد بعضكم ان يضحي فلا يمسن من شعرة و بشرة شيئا وفي رواية فلا يأخذن شعرا ولا يقلمن ظفرا وفي رواية من رأى هلال ذى الحجة واراد ان يضحي فلا يأخذ من شعرة ولا من اظفار و رواه مسلم (مشکوٰۃ ص ۱۰ ج ۲)

وقال العلامة المحقق رحمہ اللہ: ويستحب حلق عاتته و تعظيف بدنه بالأغتسال في كل اسبوع مرة والافضل يوم الجمعة و جاز في كل خمسة عشر و كرة ترکه و راء الاربعين مجتبی (ردالمحتار ص ۳۱ ج ۱) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۵ ذی الحجہ ۱۳۸۶ هجری

جې پلار او خوئی شریک وی نو په خوئی باندې قربانی نشته

سوال عمرو د خیل پلار سره په کاروبار کنبی شریک دي. خوراک څښاک وغیره هر څه ئې یوځای دي. آیا شرعاً په عمرو باندې صدقه د فطر، قربانی او حج فرض دي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که د عمرو په کاروبار کنبی مستقله حصه نه وي او خان له هغه سره نه د نصب مال نه وي نو په هغه باندې هېڅ هم فرض نه دي. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۵ ذی الحجہ ۱۳۸۶ هجری

په نابالغه باندې قربانی واجب نه ده

سوال چې نابالغه هلک مالدار وی نو په هغه باندې قربانی واجب ده او که نه؟ آیا ولی د هغه له خوا نه د هغه د مال نه قربانی کولې شی او که نه؟ که ولی قربانی وکړه نو د غوښې د تقسیم په حقله څه حکم دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په نابالغه باندې قربانی واجب نه ده. ولی له د هغه د پاره دهغه د مال نه قربانی کول روا نه دی. که ولی قربانی وکړه نو ولی له نه دې نه خوراک کول روا دی او نه ددې صدقه کول روا دی. نابالغه ترې په خپله خوراک کولې شی. د زیاتې غوښې نه د هغه دپاره یو باقی پاتې کیدونکې خیز لکه کپړه وغیره اخستلې کیدې شی. د نقدو په عوض کښې نې خرڅول روا نه دی

قال العلامة المحسني رحمته الله: ويضحي عن ولدة الصغير من ماله صحة في الهداية وقيل لا صحة في الكافي قال وليس للاب ان يفعل من مال طفله ورجه ابن الشحنة قلت وهو المعتمد لما في متن مواهب الرحمن من انه اصح ما يفتي به وعلمه في البرهان بانه ان كان المقصود الاتلاف فالاب لا يملكه في مال ولدة كالتعق والتصدق بالعلم فمال الصبي لا يحتمل صدقة التطوع وعزاه للبسوط فليحفظ ثم فرع على القول الاول بقوله واكل منه الطفل وادخر له قدر حاجته وما بقي يبدل عما ينتفع الصغير بعينه كثوب وغف لا مما يستهلك كغيز ونحوه ابن كمال وكذا المجدد والوصي

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله قلت وهو المعتمد) باختاراً في الملتقى حيث قدمه وعبر عن الاول بقيل ورجه الطرسوسي بان القواعد تشهد له ولا نهى عبادته وليس القول بوجودها اول من القول بوجود الزكاة في ماله (قوله عما ينتفع بعينه) ظاهرة انه لا يجوز بيعه بدارهم ثم يشتري بها مال ذكرط ويفيد ما نذكره عن المبدائع (رد المحتار ص ۳۱۱ ج ۱) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۵ ذی الحجه ۱۳۸۶ هجري

د مړي له اړخه په غوا کښې حصه نيول

سوال دوو ورونو يو ځای قربانی وکړه. درې حصې يو ونيولې. درې حصې بل ونيولې. او يوه حصه نې خپل پلار ته ونيوله. د نيمې حصې قيمت يو ورکړ او د نيمې حصې قيمت بل ورکړو. آیا د الدينو له اړخه داسې قربانی کول صحيح ده؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د غوا چې څومره مالکان وی. په هغې کښې حصې هم صرف هغومره وی. په دې صورت د سوال کښې مالکان دوه دی. نو په ټوله غوا کښې به حصې هم صرف دوه وی. ددوو نه زیاتې څه حصې به بیخي نه وی. لهذا د والد له اړخه نې قربانی ونه شو

قال العلامة المحصلي رحمته الله: ولو ضعى بالكل فالكل فرض كأركان الصلوة فإن الفرض منها ما ينطلق الاسم عليه فاذا طولها يقع الكل فرضاً محتمل.

وقال العلامة ابن عابدن رحمته الله: (قوله لو ضعى الكل الخ) الظاهر ان المراد لو ضعى بمددة يكون الواجب كلها لاسيما بدليل قوله في الحاشية ولو ان رجلاً موسراً ضعى مددة عن نفسه خاصة كان الكل اخصية واجبة عند عامة العلماء وعليه الفتوى اذ مع انه ذكر قبله بأسطر لو ضعى الغنى بشأتين فالزيادة تطوع عند عامة العلماء فلا ينافي قوله كان الكل اخصية واجبة ولا يحصل تكرار بين المسألتين فأفهم ولعل وجه الفرق ان التضعية بشأتين تحصل بعلمين منفصلين وارقة دميتين فيقع الواجب احدهما فقط والزائدة تطوع بخلاف المدنة فانها بفعل واحد وارقة واحدة فيقع كلها واجباً هذا ما ظهر لي (در المحتار ص ٧٧ ج ١) والله سبحانه وتعالى اعلم

١٦ ذى الحجة ١٣٨٦ هجرى

دې تفصيل په رساله (د غوا په قرباني كېنې د يو سړى دوه حصې) كېنې ده.

د ځناور د اخستلو نه پس ئې عيب معلوم شو

سوال: زید د قربانی د پاره په دوه سوه باندې د قربانی څاروې واخستلو، وروستو ورته معلومه شوه چې د دې دوه غاښونه نشته، اوس ورته دا نه معلومېږي چې عمر ئې یو کال دې او که دوه کاله دې، زید او وئیل چې دا به په ولیمه کېنې ذبحه کړو، د قربانی د پاره به دویم څاروې واخلو، اوس پوښتنه داده چې دویم ځناور دې هم د دوو سوو روپو وى او که نه د سلو روپو هم اخستلې او قربانی کولې شی. حال دا چې په زید باندې قربانی واجبه ده؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: دویم ځناور د کم قیمت هم اخستې شی

قال العلامة المحصلي رحمته الله: ولو اشتراها سلمية ثم تعيبت بعيب مانع كما مر فعليه اقامة غيرها مقامها ان كان غنيا وان كان فقيرا اجزاء ذلك وكذا لو كانت معيبة وقت الشراء لعدم وجوبها عليه بخلاف الغنى (در المحتار ص ٧٧ ج ١) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٥ ذى الحجة ١٣٨٦ هجرى

د قربانی د غوښې د تقسیمولو غلطه طریقه

سوال: څو حقیقي ورونو یو ځای قربانی وکړه، څه غوښه ئې په خلقو کېنې تقسیم کړه، د باقی د پاره هر یو بل له په خوشحالی سره اجازت ورکړو چې د چا څومره زړه غواړي یو دې سی. په تون کولو او د برابر ورکولو څه ضرورت نشته دې، آیا دا طریقه شرعاً روا ده؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: دا طریقه روا نه ده، البته که په هره حصه کېنې د سربا د څپو څه

حصه کیردی نو بیا رواده.

قال العلامة المحقق رحمته الله: ويقسم لحمه وزناً لا جزءاً الا اقامه معه من الاركاخ او المجلد هرفاً للجنس بخلاف جنسه.

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله لا جزءاً) لان القسمة فيها معنى المبادلة ولو حلل بعضهم بعضاً قال في المبدائع اما عدم جواز القسمة مجازفة فلان فيها معنای التملیک واللحم من اموال الربو افلا يجوز تملیکه مجازفة فاما عدم جواز التحلیل فلان الربا لا یحتمل الحل بالتحلیل ولانه فی معنى الهبة وهبة المشاع فیما یحتمل القسمة لا تصح اه وبه ظهر ان عدم الجواز معنی انه لا یصح ولا یحل لفساد المبادلة خلافاً لما یحکم فی الشر لبلالیه من انه فیہ معنی لا یصح ولا حرمة فیہ (رد المحتار ص ۱۰۷ ج ۵) ولله سبحانه وتعالی اعلم.

۱۶ ذی الحجه ۱۳۸۷ هجری

چې خوراک خبناک مشترک وی نو د غوښې تقسیمول ضروری نه دی

سوال:- والدینو او وروڼو خویندو په شریکه قربانی وکړه، څه غوښه ئې په غریبانانو کښې تقسیم کړه، او باقی پخول او یوځای خورل غواړی نو په دې صورت کښې د غوښې تقسیمول او هر یو ته ځان له ځان له حصه ورکول ضروری دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په دې صورت کښې تقسیم ضروری نه دی ځکه چې دا اباحت دې د تملیک او تملک معنی په دې کښې نشته دې.

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله ويقسم اللحم) انظر هل هذه القسمة متعينة او لا حتى لو اشترى لنفسه ولزوجته واولاده الكبار بدنة ولم يقسموها تجزئهم او لا والظاهر انها لا تشتط لان المقصود منها الاراقة وقد حصلت وفي فتاوى الخلاصة والفيض تعليق القسمة على ارادتهم وهو يؤيد ما سبق غير انه اذا كان فيهم فقير والباقي اغنياء يتعين عليه الحذف نصيبه ليتصدق به اه ط وحاصله ان المراد ببيان شرط القسمة ان فعلت لا انها شرط لكن في استثنائه الفقير نظر اذا لا يتعين عليه التصديق كما يأتي نعم التأخر يتعين عليه فافهم (رد المحتار ص ۱۰۷ ج ۵) ولله سبحانه وتعالی اعلم.

۱۶ ذی الحجه ۱۳۸۷ هجری

د خنځی خناور قربانی صحیح نه ده

سوال:- د خنځی خناور قربانی روا ده او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب داروا نده

قال العلامة الحسكي رحمه الله: ولا بالحنفي لان لحمها لا ينضج شرح ومهانية وتمامه فيه (ردالمحتار ص ١٠٠ ج ١)

١٠ محرم ١٣٨٨ هجرى

ولله سبحانه وتعالى اعلم

د بي بنكرو ځناور قربانى

سوال - د كوم ځناور چې د پيدايښ نه دوه يا يو بنكر نه وي يا وروستو ئې بنكرې ماتې شى نو آيا د هغې قربانى روا ده او كه نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دا روا ده. البته كه چيرې يو بنكر ئې هم وځى نو دا بيا روا نه ده
قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: (قوله ويضحي بالجماء) هي التي لا قرن لها خلقة وكذا العظماء التي ذهب بعض
قربها بالكسر او غيره فان بلغ الكسر الى المخ لم يجز قهستائى وفي البدائع ان بلغ الكسر المشاش لا يجرى
والمشاش رؤس الظاهر مثل الركبتين والمرقطين (ردالمحتار ص ١٠٠ ج ١) ولله سبحانه وتعالى اعلم

٢٥ صفر ١٣٨٨ هجرى

د مات شوى بنكر د څاروى د قربانى د عدم جواز په حقله د حديث جواب

سوال - يو عالم دين فرمائى چې د كوم ځناور بنكر مات وي نو د هغې قربانى روا نه ده. بيا بړه خبره ده كه د پورته نه مات شوې وي او كه د بيخ نه مات شوې وي. ځكه چې په حديث كښې مطلقاً
مانعت دې عن صلى الله عليه وسلم نهى رسول الله ﷺ ان يضحي بأعضب القرن والاذن.

او د فقهي په كتابونو كښې چې كوم ليكلې شوې دى چې د بيخه مات شى نو قربانى ئې صحيح نه ده. او د مينځ نه چې مات شى نو صحيح ده. د دې څه اصل نشته دې
آيا د دوى دا وئيل صحيح دى؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب عن حمية بن عدى قال اتى زجل علياً عليه السلام فسأله عن المكسورة القرن فقال لا يهرک (شرح معاني الآثار ص ٣٠٠ ج ١) په دې حديث كښې په خپله د حديث د منعې د راوى د حضرت
على عليه السلام د جواز فتوى منقوله ده. بله دا چې د حضرت عمار عليه السلام د حضرت سعيد بن المسيب او د
حضرت حسن بصرى رحمهما الله تعالى فتوى هم ددې مطابق ده. (اعلام السالكين ص ١٠٠ ج ١)

د حديث د منعې مختلف جوا بونه وركولې شى

١ - د حضرت على عليه السلام د فتوى نه ثابتېږي چې دا حديث منسوخ دې

٢ - د منعې روايت خلاف اولى باندې محمول دې

٣ - مانعت د داسې ځناور نه دې. د كوم بنكر چې بالكل د بيخ نه مات وي

ولله سبحانه وتعالى اعلم

١٩ ذى الحجه ١٣٩٨ هجرى

د قربانی د وجوب د پاره د کال تیریدل شرط نه دی

سوال - یو سړی سره د قربانی په ورځو کښې په قدر د نصاب یا د دې نه زیات مال دې لیکن په ده باندې تر اوسه پورې کال ندې تیر شوې، آیا په ده باندې قربانی واجب ده او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په ده باندې قربانی واجب ده. په دې شرط چې دا مال یې د حوانجو اصلیه نه زیات وی، حolan حول په کښې شرط نه دی

قال العلامة المحصلي رحمه الله: فصحب التضحية اى اراقة الدم من النعم عملا لا اعتقادا بقدره ممكنة هي ما يجب بمجرد التمكن من الفعل فلا يشترط بقاءها لبقاء الوجوب لانها شرط محض لا ميسرة هي ما يجب بعد التمكن بصفة الهمر (رد المحتار ص ۱۱۰ ج ۵) والله سبحانه وتعالى اعلم

۵ ذی قعدة ۱۳۸۸ هجری

د بانک د نوکر په شرکت سره د هیجا قربانی هم نه کیږي

سوال - په یوه غوا کښې د بانک یا انشورنس نوکر یا یوهمداسې سړې شریک وی چې د چا اکثر آمدن حرام وی، آیا دده په شرکت سره به د نورو شریکانو په قربانی باندې څه اثر غورځیږي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : په دې صورت کښې د چا قربانی هم صحیح نه ده.

قال العلامة المحصلي رحمه الله: وان مات احد السبعة المشتركين في البدنة وقال الورثة اذبحوا عنه وعذكم مضع عن الكل استحصاذا لقصد القرية من اكل ولو ذبحوها بلا اذن الورثة لم يجز هم لانه بعضها لم يقع قرية وان كان شريك الستة نصرانيا او مريدا اللحم لم يجز عن واحد منهم لانه الاراقة لا تنجز اهداية

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله: (قوله وان كان شريك الستة نصرانيا الخ) وكذا اذا كان عبدا او مديرا يريد الاخمية لان نيته باطلة لانه ليس من اهل هذه القرية فكان نصيبه لم يفتح الجواز اصلا بدائع (رد المحتار ص ۱۱۰ ج ۵) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۰ ذی الحجة ۱۳۸۸ هجری

د قربانی هدوکی خرڅول روا نه دی

سوال - د قربانی د غوښې هدوکی د غوښې پخولو نه وړاندې یا د غوښې د پخولو نه وروستو خرڅول او د هغې پیسې په خپل تصرف کښې راوستل روا دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب داسې کول روا نه دی، که چا هدوکی خرڅ کړل نو د هغې پیسې به مسکینانو باندې صدقه کول واجب دی. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۳ محرم ۱۳۸۹ هجری

که خناور ورک شی یا مړ شی نو د دویمې قربانی حکم

سوال زید د قربانی خناور واخستلو. دا خناور مړ شو یا ورک شو. آیا دویم خناور اخستل او قربانی کول واجب دی او که نه؟ که واجب وی نو د رومبې خناور د قیمت سره برابریدل ضروری دی او که نه د لږ قیمت خناور هم کافی کیږي؟ یو عالم فرماني چې په قیمت کښې برابری ضروری ده او په دلیل کښې د درمختار دا عبارت وړاندې کوي

و کذا الغنایة لو قیمتها کلاول او اکثر او ان اقل ضمن الزائد ویتصدق به بلافرق بین غنی و فقیر.

آیا د دوی دا استدلال صحیح دي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په غنی باندې د دویم خناور قربانی واجب ده. په قیمت کښې برابری ضروری نه ده. په فقیر باندې هیڅ هم واجب نه دی

قال الامام طاهر بن عبد الرشید البخاري رحمه الله: والفقیرو لوسق شاته ولم یشترا اخری لیس علیه اخری والفی یحب علیه اخری لان الوجوب علی الفقیر بالشر او بالشر او یتناول هذا المعین فوجب التضحية به فسقط الواجب به لان هذا المعین. (خلاصة الفتاوى ص ۲۸ ج ۲)

وقال الامام الکسائي رحمه الله: ولو اشتري اضحية وهی صبيحة ثم اعورت عندک و هو موسر او قطعت اذنبا کلها او الیها او ذنبها او انکسرت رجلها فلم تستطع ان تمشی لا تجزی عنه و علیه مکانها اخری لها بینا و كذلك ان ماتت عندک او سرقت (بدائع ص ۶۰ ج ۵)

په سوال کښې د ذکر کړې شوی عبارت نه استدلال کول صحیح نه دی. ځکه چې دا د هغه صورت سره متعلق دي چې رومبې خناور په ورځو د قربانی کښې بیا موندې شو. د دې نه علاوه بلافرق بین غنی و فقیر ته علامه ابن عابدین رحمه الله مرجوح و نیلې دی. راجح دا دی چې په فقیر باندې د دواړو ذبح کول واجب دی

په فقیر باندې د وجوب دا دواړه قوله په دې روایت باندې مبنی دی په کوم کښې چې شر او الفقیر بنیة الاضحية نه موجب و نیلې شوې وی. دویم روایت د عدم وجوب په کښې هم شته. دا دواړه روایتونه ظاهر الروایه دی. وروایة الوجوب احوط و اشهر و الغنایة اوسع و ایسر و الله سبحانه و تعالی اعلم.

۳۰ محرم ۱۳۸۹ هجري

د ګود خناور قربانی

سوال زید یو خناور واخستلو. وروستو هغه ګ. سو. د ځی د ماتیدلو نې څه نه معلومیدل.

آیا ددی قربانی روا ده او که نه؟ د امیر او د غریب په کښې څه فرق شته او که نه؟ بینوا توجروا -
الجواب باسم ملهم الصواب که ښه په زمکه ایښودې شی او په هغې باندې څه ځای پورې تلې
 شی نو قربانی پرې روا ده او که داسې نه وی نو نه ده روا، کوم سرې چې د قدر د نصاب مالک نه
 وی هغه د پاره بهر حال قربانی روا ده.

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله والعرجاء ای التي لا يمكنها المشي برجلها العرجاء اما تمشي بفلات
 قوائم حتى لو كانت تضع الرابع على الارض وتستعين بها جاز عناية (ردالمحتار ص ۲۰۰ ج ۱) والله سبحانه وتعالى
 اعلم.

۱۸ ربيع الاول ۱۳۸۹ هجري

د غلا د څاروی قربانی روا نه ده

سوال - زید د عمرو یوه غوا غلا کړه، او هغه یې د قربانی دپاره ذبح کړه، پوښتنه دا کول دي.
 چې آیا د زید دا قربانی وشوه او که نه؟ بینوا توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب : د زید قربانی ادا نه شوه ځکه چې هغه د غوا مالک نه دي، البته دا
 ذبیحه حلاله ده، خوسره د دې هم بې د مالک د اجازت داخستلونه ددې غوښه استعمالول روا نه دي
 قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: قال في المذائع غصب شاة فضحي بها عن نفسه لا تجزئه لعهده الملك

(ردالمحتار ص ۲۰۰ ج ۱)، والله سبحانه وتعالى اعلم ۱۸ جمادى الثانية ۱۳۸۹ هجري

په حرام مال باندې قربانی واجب نه ده

سوال - په حرام مال باندې قربانی و جبه ده او که نه؟ لکه د رشوت گټه شوه وغیره وغیره، بینوا
 توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : حرام مال خو ټول صدقه کول واجب دی، لهذا په دې پاندې قربانی
 واجب نه ده.

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: في القنية لو كان الخبيث نصاباً لا يلزمه الزكاة لان الكل واجب التصديق
 عليه فلا يقيد بايجاب التصديق ببعضه اهو مثله في البرازية (ردالمحتار ص ۲۰۰ ج ۱)، والله سبحانه وتعالى اعلم.

۷ محرم ۱۳۹۰ هجري

د قربانی په وجوب کښې د زمکې حکم

سوال - د قربانی په وجوب کښې به د زمکې د قیمت اعتبار وی او که نه د پیداوار اعتبار به
 نه کیلې شی؟ که د قیمت اعتبار نه کیلې شی نو چې کومه زمکه د کرکروندې قابله نه وی د هغې
 قیمت به لگولې شی او که نه؟ بینوا توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب که د قدر د معاش نه زیاته د کر کروندی قابله یا ناقابله زمکه او د پیداوار مجموعه یا په کښې یو په قدر د نصاب وی نو قربانی پرې واجبه ده
قال العلامة ابن عابدین رحمه الله معزياً الى العتار خاتمة سئل محمد رحمه الله عن له ارض يزرعها او حانوت يستغلها او دار عليها ثلاثة الاف ولا تكفي لدفقته ولنفقة عياله سنة، يحمل له اخذ الزكوة وان كانت قيمتها تبلغ الوفا وعليه الفتوى وعندهما لا يحمل اهـ (ردالمحتار ص ١٠٠ ج ٢)
 وقال ايضاً: ولو له عقار يستغله ففيل تلزم لو قيمته نصاباً وقيل لو يدخل منه قوت سنة تلزم وقيل قوت شهر ففى فضل نصاب تلزمه والوالعقار وقفاً فان وجب له فى ايامها نصاب تلزم (ردالمحتار ص ١٠١ ج ٢)
 والله سبحانه وتعالى اعلم ١٢ محرم ١٣٩٠ هجرى

په مقروض باندې د قربانى د وجوب تفصيل

سوال:- چا سره د قربانى د وجوب پوره نصاب موجود وی لیکن په دۀ باندې قرض هم وی، که د نصاب نه د قرض ادا کولو نه پس دومره مالیت پاتې شی چې په هغې باندې د قربانى خناور اخستلې شی نو به هغه باندې قربانى واجبه ده او که نه؟ بینوا توجروا -
الجواب باسم ملهم الصواب: د نصاب نه د قرض په ورکولو باندې که په نصاب کښې نقص نه راځي، نصاب کامل باقی پاتې وی نو قربانی پرې واجبه ده او که نه نو نده پرې واجبه .
قال الامام الکسائی رحمه الله: ولو كان عليه دين، لم يفرغ من نصابه لانقص نصابه لا تحب لان الدين يمنع وجوب الزكاة فلان يمنع وجوب الاضحية اولى لان الزكاة فرض والاضحية واجبة والفرض فوق الواجب (بدائع ص ١٠٠ ج ٢) والله سبحانه وتعالى اعلم ١٨ ذى الحجة ١٣٩٠ هجرى

که په اوښ باندې د اووو شریکانو نه زیات شی

نو د چا قربانی هم نه صحیح کیږي

سوال آیا د اوښ په قربانی کښې لس کسان شریکیدې شی؟ که د اوو نه زیات کسان په کښې شریک شو نو آیا د دوی قربانی به صحیح شی؟ بینوا توجروا .
الجواب باسم ملهم الصواب: د غوا په شان په اوښ کښې هم د زیات نه زیات اوه کسان شریکیدې شی، که د اوو نه زیات شو نو د یو قربانی په کښې هم نه صحیح کیږي. والله سبحانه وتعالى اعلم ١٨ ذى الحجة ١٣٩٠ هجرى

د تقسیم نه وړاندې غوښه صدقه کول روا نه دی

سوال - د تقسیم نه وړاندې د مشترکه غوښې په فقرانو باندې صدقه روا ده او که نه؟
توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرې څو کسان په قربانی کېنې شریک وي، او هغوی ټول غوښه په خپلو کېنې نه تقسیموي بلکه ټول ښه په رضا او رغبت سره یوځای په فقیرانو، رسته دارو، کېنې تقسیمول یا پخول او په هغوی باندې خورل غواړي نو دا روا دی او که نه؟

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله ويقسم اللحم) انظر هل هذة القسمة متعينة اولا حتى لو اشترى لنفسه ولزوجته واولاده الكبار بدنة ولم يقسموها تجزيهم اولا والظاهر انها لا تشتط لان المقصود منها الاراقة وقد حصلت (رد المحتار ص ۲۰۰ ج ۱) والله سبحانه وتعالى اعلم
۱۹ ذی الحجه ۱۳۹۰ هجري

که چا د قربانی د ورځو د ختمیدلو نه وړاندې ټول مال هبه کړو

نو په هغه باندې قربانی واجب نه ده

سوال - هندی سره دومره مال دې چې په هغې باندې قربانی واجب ده، که هنده خپل ټول مال خاوند ته ورکړی نو آیا په دې باندې په قربانی واجب پاتې وي او که نه؟
توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب که د قربانی د ورځو د ختمیدلو نه وړاندې هندی خپل خاوند ته دومره مال هبه کړو چې هندی سره په قدر دنصاب مال پاتې نه شو نو په هغې باندې قربانی واجب نه ده.

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله تحت (قوله الى اخر ايامه) والاصل ان ما وجب كذلك يتعين الجزم الذي ادى فيه للوجوب واخر الوقت كما في الصلوة وهو الصحيح وعليه يتفرع ج ما اذا صار اهلا للوجوب في اخره بان اسلم او اعطى او ايسر او اقام تلزمه لان ارتدا او عسر او سافر في اخره (رد المحتار ص ۲۰۰ ج ۱) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۶ ذی قعدة ۱۳۹۱ هجري

د قربانی د وجوب نصاب

سوال - د قربانی د وجوب نصاب څه دی؟
توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب چې ۸۷،۴۷۹ گرامه سره زریا ۳۵،۲۱۲ گرامه سپین زرو یا په دې دواړو کېنې د یو برابر نقدې روپۍ یا مال د تجارت یا د ضرورت نه زیات سامان یا دا پنځه واړه یا په دې کېنې بعضې وی نو قربانی پرې واجب ده

د درې جوړو نه زیات لباس، رادیو او د تی وی (تلویزیون) غونډې بې فاندې څیزونه به حاجت کېنې داخل نه دي. د دې وجې نه ددې قیمت به هم په نصاب کېنې شمار لې شي.

قال الامام الحسكي عليه السلام: وهو انطها الاسلام والاقامة واليسار الذي يتعلق به وجوب صدقة الفطر
وقال العلامة ابن عابدین عليه السلام: (قوله واليسار الخ) بان ملك مائى درهم او عرضا يساويها غير مكنته
ولباس اللبس ومتاع يحتاجه الى ان يبلخ الاخمية (الى قوله) وصاحب الغياب الاربعة لو ساوى الرابع لصابها
على وثلاثة فلا لان احدها لليلة والاخر لليلة والغالب للجميع والوفد والاعباد (رد المحتار ص ٣٠٠ ج ١) ولله
سبحانه وتعالى اعلم. غرة ذى الحجة ١٣٩٢ هجرى

د غیر (بل چا) په مال باندي د ساتلي شوی خناور قربانی

سوال - زيد يوه غوا واخستله او په بازار كښې ئې پريښودله. دا غوا د نورو خلكو مال وغيره
خورى او گرځي. او د خلكو نقصان كوي. آيا داسې خناور د مال ك نه په بيعه اخستل او ددې قرباني
كول روا دي. او قرباني به ترې ادا شي او كه نه؟ پيښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په دې غوا كښې د هيڅ قسمه څه قباحت نشته دي. لهذا د دې
غوا قرباني روا ده. ولله سبحانه وتعالى اعلم غره جمادى الاولى ١٣٩٢ هجرى

د شيعه په شركت باندي به د چا قربانی هم نه كيږي

سوال - آيا په قرباني كښې د اهل سنت سره شيعه شريكدي شي؟ پيښوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب شيعه كافر دي. كه په يو خناور كښې د هغه حصه وساتلې شوه نو
د چا قرباني هم ونه شوه. ولله سبحانه وتعالى اعلم ١٣ جمادى الاولى ١٣٩٢ هجرى

د مشرك په شركت سره به د چا قربانی هم نه صحيح كيږي

سوال - د قرباني په شريكانو كښې يو شريك بريلى دي. عقیده ئې داده چې رسول الله ﷺ ته
علم غيب حاصل دي. او هغوى ﷺ هر ځانې حاضر او ناظر دي. رسول الله ﷺ او اولياء كرام عليه السلام
مختار كل دي. نفع او نقصان رسولې شي. بيمارى او صحت. عزت او ذلت او اولاد د هغوى په
لاس كښې دي. په همدې وجه دغه سړې د اولياء الله قبرونو له څي او هلته د خپلو حاجتونو د پوره
كندلو دپاره نذرونه كوي او له هغوى نه خپل حاجتونه غواړي. آيا داسې سړې چې د قرباني په
خناور كسى شريك شي نو د نورو شريكانو ورسره قرباني صحيح كيږي؟ پيښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب داسې سړې مشرك دي. دده سره د قرباني په خناور كښې شريكيدل
رو نه دي. كوكه خلق چې دده سره شريكېږي د قرباني په خناور كښې په هغوى كښې به د چا قرباني
هم نه صحيح كيږي. ولله سبحانه وتعالى اعلم ٧ دى الممعه ١٣٩٩ هجرى

د شپې قربانی کول

سوال - آیا په شپه کېنې قربانی کول بې د کراهته روا دی؟ بینوا توجروا -
الجواب باسم ملهم الصواب په لسمه او دیارلسمه شپه روا نه ده. په یوولسمه او دولسمه شپه روا ده البته د شپې د رگونو د نه پرې کیدلو، یا د لاس په خوړولو، یا د قربانی په آرام کېنې د خلل د اندېښنې له کبله ذبح کول مکروه تنزیهی دی.

قال العلامة المحصلي رحمته الله: وکراهة تلذیها الذبح لئلا یحتمل الغلط

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله تلذیها) یحتمل من المصنف حیث قال قلت للظاهر ان هذه الکراهة للتلذیه وموجعها الى خلاف الاولی اذا حتمل الغلط لا یصلح لئلا یحتمل کراهة الصریح اهـ

اقل وهو مصرح به فی فباغ المداغ (قولا لئلا) ای فی اللیلین المتوسطین لا الاول ولا الرابعة اذ لا تصح فیهما الاضحية اصلا کما هو الظاهر ونهیه علیه فی النهایة ومع هذا علی علی المعض (ردالمحتار ص ۴۰۳ ج ۱)

وقال الامام الکلیانی رحمته الله: (فیها) ان المستحب ان یکون الذبح بالنعار ویکراه باللیل والاصل فیها ما روی عن رسول الله صلی الله علیه وسلم انه نهی عن الاضحية لئلا وعن الحصاد لئلا وهو کراهة تلذیه ومعنی الکراهة یحتمل ان یکون لوجوه احدها ان اللیل وقت امن وسکون وراحة فایصال الالمر فی وقت الراحة یکون اشد والغائی انه لا یامن من ان یخطئ فیقطع یده ولهذا کراهة الحصاد باللیل والغالب ان العروق المشریطة فی الذبح لا تعین فی اللیل فرحما لا یستوی قطعها (بدائع الصنائع ص ۴۰۳ ج ۱) ولله سبحانه وتعالی اعلم. ۳ رمضان ۱۳۹۲ هجری

د ذبحې نه وړاندي په کېنې عیب پیدا شو

سوال په یو سړی باندې قربانی واجب نه وه، هغه د قربانی دپاره غوښې واخستلو. بازار نه د راوسلو نه پس غوښې کښیناستلو اونه پاسیدلو ده هغه غوښې ذبح کړو او غوښه یې خرڅه کړه. آیا په ده باندې د دویم ځنور اخستل او ددې قربانول ضروری دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په دې کېنې اختلاف دی، د وجوب او د عدم وجوب د دواړو قول په کېنې شته. او دواړه قوله ظاهر الروایة دی. الاول احوط والثانی اوسع. که آسانه وی ورته نو د بل ځنور قربانی دې وکړی. ولله سبحانه وتعالی اعلم.

۸ ذی الحجه ۱۳۹۲ هجری

غنی ځنور واخستلو او د قربانی په ورځو کېنې فقیر شو

سوال - زید مالداره وو، هغه شپږ میاشتې وړاندې د قربانی په نیت سره څاروي واخستلو. زید مسکین شو، نو آیا د دې ځنور قربانی په زید باندې واجب ده او که مستحب؟ بینوا توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب واجبه پري نه ده :

قال العلامة التبراهي رحمته الله : والمعتبر اخر وقتها للفقير وضمة والولادة والموت فلو كان غنيا في اول الايام فقيرا في اخرها لا تجب عليه وان ولد في اليوم الاخر تجب عليه وان مات فيه لا تجب عليه.

وقال العلامة ابن عابدين : (قوله والولادة) اي على القول بوجوبها في مال الصغير او الاب وهو خلاف المعتبر كما مر. والله سبحانه وتعالى اعلم ٢٥ ذى الحجة ١٣٩٢ هجرى

د ليونى خناور قربانى روا ده

سوال - كوم خناور باندې چې كله كله د ميرگى دوره راځي، او هسې دا خناور ښه خرب دې. نو آيا د دې خناور قربانى روا ده او كه نه؟ پيښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب . په ده باندې قربانى روا ده .

قال العلامة الحصكلى رحمته الله : ويضحي بالجماء والخصى والثولاء اى المجدونة (ردالمحتار ص ٢٠٥ ج ٥) والله

سبحانه وتعالى اعلم ٢٧ ذى قعدة ١٣٩٧ هجرى

په قرض ورکوونکي باندې قربانى واجبه ده

سوال - زيد سعودى عرب ته د تلو دپاره خپل کور او ټول سامان خرڅ کړلو او پنځه زره روپۍ ئې عمرو له ورکړې. عمرو زيد سعودى عرب ته ونه ليرې شو. او عمرو په خپله لارو او د هغه ځاى نه ئې زيد ته خط وليکلو چې د لوى اختر نه پس به درته ټولې پيسې راوليرېم، اوس پوښتنه داده چې په زيد باندې قربانى شته او كه نه؟ پيښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دې ته دين قوى وائى او په دې باندې بالاتفاق زکوة فرض دې، لهذا قربانى به پرې په طريق اولى واجب وي. البته كه د قربانۍ دپاره ورسره نه نقدې وي او نه ورسره د ضرورت نه زيات څه سامان وي چې هغه خرڅ كړي او قربانى پرې وكړي شى نوپه دې صورت كښې پرې بيا قربانى واجبه نه ده.

قال العلامة ابن عابدين رحمته الله : له مال كثير غائب في يد مضاربة او شريكه ومعه من الحجرين او متاع الهبعت ما يضي به تلزم (ردالمحتار ص ١٠٨ ج ٥)

وفي الهدية عن الهدائع: ولو كان عليه دين بمحمول صرف فيه نقص نصابه لا تجب وكذا لو كان له مال غائب لا يصل اليه في ايامه (عالمگیری ص ١١٢ ج ٥) والله سبحانه وتعالى اعلم ١٨ ذى الحجة ١٣٩٥ هجرى

د مهر په قرض باندې قربانی واجبه نه ده

سوال - زينب د نصاب مالکه نه ده. ليکن د هغې په خاوند باندې دوه زره روپۍ مهر شته. آيا په زينب باندې ددې دوو زرو روپو د اخستلو نه وړاندې قربانی واجبه ده؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : د دې درې صورته دی

۱- مهر معجل وی او خاوند ئې مالداره وی.

۲- مهر معجل وی او خاوند ئې مسکين وی

۳- مهر مؤجل وی. خاوند ئې برابره خبره ده که غنی وی او که فقير وی

په رومبی صورت کښې پرې قربانی واجبه ده. په دویم او دریم صورت کښې پرې قربانی واجبه نه ده

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله تحت (قوله والیسار الخ) والبراقه موسرة بالمعجل لو الزوج ملياً والمؤجل لا

(رد المحتار ص ۱۸۳ ج ۵) والله سبحانه وتعالى اعلم ۱۸ ذی الحجه ۱۳۹۵ هجري

ځناور په قرض باندې اخستل او قربانی کول روا دی

سوال - د قربانی ځناور په قرض اخستل او قربانی کول روا دی او که نه؟ زید وائی چې روا نه دی. ځکه چې که د قربانی کولو نه پس ورته مرگ راشی او وارثان ئې د قرض د ادا کولو نه انکار وکړی نو بیا به څه وی؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب ځناور په قرض اخستل او قربانی پرې کول روا دی. قرض به د دۀ د ترکې نه ادا کولې شی. که وارثان ترې نه انکار وکړی نو دائن چې هرڅنگه هم وی خپل قرض ترې نه اخستلې شی. والله سبحانه وتعالى اعلم ۱۹ ذی الحجه ۱۳۹۵ هجري

دکوم څاروی چه غاښونه سولیدلی وی دهغه قربانی

سوال - د کوم څاروی غاښونه چې په سولیدلو سولیدلو اورو سره ولگی، نو د داسې څاروی قربانی صحیح ده او که نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د غاښونو نه مقصد په وښو خوړلو باندې قدرت دې. د دې وجې نه که غاښونه ئې بالکل سولیدلې وی نو قربانی پرې روا نه ده

قال العلامة المحصلي رحمته الله : ولا بالهتاهم التي لا اسنان لها ويكفي بقاء الاكثر وقيل ما تعتلف به.

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله : (قوله وقيل ما تعتلف به) هو وما قبله روايتان حكاهما في الهداية عن العالي وهزم في الخاتمة بالخاتمة وقال قبله والتي لا اسنان لها وهي تعتلف ولا تعتلف لا يجوز (رد المحتار ص

۱۹ ذی الحجه ۱۳۹۶ هجرى

ج ۱۰ بوليه سبحانه وتعالى اعلم.

په غاښونو کښې د قربانۍ د ځناور معيار

سوال - د قربانۍ د ځناور د اکثرو غاښونو موجوديدل ضرورى دى، پوښتنه داده چې د اکثر نه مراد د مخامخ د اتو غاښونو اکثر غاښونه دى، لکه څنگه چې د غوا او غوښي وغيره صرف د لاندې اوږى وي اته غاښونه ئې وي پورته ئې نه وي، او که نه په ټولو غاښونو کښې ترې نه اکثر غاښونه مراد دى؟ ښووا توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب د اکثرو اعتبار په کښې نشته، بلکه معيار په کښې دا دې چې ځناور پرې وابسته خوږې شى نو قربانۍ پرې روا ده او که نه نو بيا پرې روا نه ده. ځکه چې د غاښونو نه مقصود همدا دې

قال الامام المحصلي رحمته الله: ولا بالهتاهم التي لا اسنان لها ويكفي بقاء الاكثر وقيل ما تعتلف به وقال العلامة ابن عابدن رحمته الله: (قوله وقيل ما تعتلف به) هو ما قبله روايتان حكاهما في الهداية عن الفايو جزم في الخافية بل في الفايو قال قبله والى لا اسنان لها وهي تعتلف ولا تعتلف لا تجوز (رد المحتار ص ۳۰ ج ۵)

وقال الامام الكليني رحمته الله: واما الهتاهم وهي التي لا اسنان لها فان كانت ترعى وتعتلف جائز والا فلا وذكر في المنتقى عن ابي حنيفة رحمته الله ان هان كان لا يمنعها عن الاعتلاف تجزيه وان كان يمنعها عن الاعتلاف الا ان يصيب في جوفها صالحم تجزيه (بدائع الصنائع ص ۵ ج ۵)

وقال في الهدية: واما الهتاهم وهي التي لا اسنان لها فان كانت ترعى وتعتلف جائز والا فلا كذا في الهدايه. (عالمگيريه ص ۳۰ ج ۵) والله سبحانه وتعالى اعلم ۲۴ محرم ۱۳۹۹ هجرى

د قربانۍ د ځناور نه کار اخستل

سوال - چا د قربانۍ د پاره غوايه واخستلو، اوس په دې قلبه کول يا چا له په اجرت ورکول روا دى او که نه؟ که چا داسې وکړل نو څه حکم ئې دى؟ ښووا توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب د جواز او د عدم جواز دواړه قولونه پکښې شته. او دواړه ظاهر الروايه دى. الاول اوسع وايسر والثاني احوط واشهر

د دې قول ثانی په مطابق که چا د قلبی دپاره غوښي استعمال کړو او په دې سره د هغې په قیمت کسی څه کمى راغی نو د هغې اندازه دې وکړی نو هغومره صدقه کول پرې واجب دى، او په اجرت صدقې د ورکولو په صورت کښې پرې بيا دا اجرت صدقه کول واجب دى

قال العلامة المحقق رحمته الله: ولا يركبها ولا يحمل عليها شيئا ولا يوجرها فان فعل تصديق بالاجرة حاوى الفتاوى لانه التزم اقامة القرينة بجميع اجزائها.

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله فان جرة تصديق به الى قوله حاوى الفتاوى) يوجد في بعض النسخ قوله فان فعل تصديق بالاجرة اى فيها لو اجرها واما اذا ركبها او حمل عليها تصديق بما نقصته كما في الخلاصة. (رد المحتار ص ٢٠٤ ج ٥) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

ذى الحجة ١٣٣٠ هجرى

به عيب مانع د توضیحی کنبی تفصیل

سوال - د خنور به غوب، خپه، لکئ، او سترگه کنبې چې خومره عيب پيدا شى نو قربانى پرې نه ده روا ددې څه معيار دي؟ يينوا تو جروا -

الجواب باسم ملهم الصواب د غوب يا د لکئ چې په کنبې د نیمې نه زیات پرې شوې وی نو قربانى پرې روا نه ده په کومه خپه کنبې چې عيب دي که هغه خپه په زمکه اېښودې شى او تلې شى پرې نو قربانى پرې روا ده او که نه نو نه ده روا پرې د سترگې رڼا چې نیمه يا د دې نه کمه پاتې شوې وی نو قربانى پرې روا نه ده.

د دې د معلومولو طريقه دا ده چې خنور دې دوه درې ورځې وږې وساتلې شى بيا دې ورله عيب داره سترگه وتړلې شى او وابښه دې ورته د لرې نه وښودلې شى او بيا دې ورله دا وابښه نژدې راوړې شى، د کوم ځائ نه چې خنور ته ښکاره شى هلته دې نښه ولگولې شى، بيا دې ورله صحيح سترگه وتړلې شى او داسې کار دي ورسره وکړې شى، بيا دې د دواړو فاصلو نسبت معلوم کړې شى، که فرق نیم يا د نیم نه زیات وی نو قربانى پرې روا نه ده او که داسې نه وی نو بيا پرې روا ده.

قال العلامة المحقق رحمته الله: لا بالعمياء والعوراء والعجفاء المهزولع لا مخ في عظامها والعرجاء التي لا تمشي الى الملنسك اى المذبح والمریضة المین مرضها ومقطوع اکثر الاذن او الذنب او العين اى التي ذهب اکثر نورعینها فاطلق القطع على الذهاب مجازا واما يعرف بتقریب العلف.

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله والعرجاء) اى التي لا يمكنها المشى یرجلها العرجاء اما تمشى بثلاث قوائم حتى لو كانت تضع الرابعة على الارض وتستعين بها جاز عناية (قوله الى الملنسك) بكسر السين والقياس الفتح (قوله ومقطوع) اکثر الاذن الخ في المذبح لو ذهب بعض الاذن او الالية او الذنب او العين ذكر في الجامع الصغير ان كان كثيرا يجمع وان يسيرا لا يجمع واختلف اصحابنا في الفاصل بين القليل والكثير فعن ابى حنيفة رحمته الله اربع روايات وروى محمد رحمته الله في الاصل والجامع الصغير ان المانع ذهاب اكثر من الفلف وعنه انه

الفلسفة وعنه انه الربع وعنه ان يكون المذهب اقل من الباقي او مغله اهل المعنى والاولى ظاهر الرواية صحها
 الخافيه حيث قال والصحيح ان الفلسف وما دونه قليل وما زاد عليه كثير وعليه الفتوى اه ومضى عليها
 مختصر الوقاية والاصلاح والرابعة هي قولهما قال في الهداية وقال اذا بقي الاكثر من النصف اجزاة وهو اختيار
 الفقيه ابى الليث وقال ابو يوسف رحمهما الله اخبرت بقول ابى حنيفة رحمهما الله فقال قولى هو قولك قيل هو رجوع منه الى
 قول ابى يوسف رحمهما الله وقيل معناه قولى قريب من قولك وفى كون النصف مانعا روايتان عنهما اه وفى البرازية و
 ظاهر مذهبهما ان النصف كثير اه وفى غاية البيان ووجه الرواية الرابعة هي قولهما واليه رجع الامام ان
 الكثير من كل شيء اكثر فى النصف تعارض المجانبان اه اى فقال بعدم الجواز احتياطاً بدائع وبه ظهر ان ما
 فى المتن كالتهدية والكز والملتقى هو الرابعة وعليها الفتوى كما يذكره الشارح عن المجتبى و كأنهم
 اختاروها لانه المتبادر من قول الامام السابق هو الرجوع عما هو ظاهر الرواية عنه الى قولهما والله تعالى
 اعلم (در المختار ص ١٠٠ ج ٥) والله سبحانه وتعالى اعلم. ٢٨ محرم ١٣٩٨ هجرى

د گډ د لکني اعتبار نشته

سوال - د گډ د لم لاندې يوه وړه غونډې لکني وى. دا لکني که چيرې ماته شوه نو ددې گډ قرباني
 روا ده او که نه؟ پينوا توجروا -
 الجواب باسم ملهم الصواب د گډ د لکني اعتبار نشته. لهذا که پوره لکني ئې پرې شوې وى نو
 بيا پرې هم قرباني روا ده.

قال العلامة الحصكلى رحمهما الله: ولا التى لا الية لها خلقة مجتبى.

وقال العلامة ابن عابدين رحمهما الله: (قوله ولا التى لا الية لها خلقة) الشاة اذا لم يكن لها اذن ولا ذنب خلقة
 قال محمد رحمهما الله لا يكون هذا ولو كان لا يجوز وذكر فى الاصل عن ابى حنيفة رحمهما الله انه يجوز غانية ثم قال وان كان
 لها الية صغيرة مثل الذنب خلقة جاز اما على قول ابى حنيفة رحمهما الله فظاهر لان عدده لو لم يكن لها اذن اصلا ولا
 الية جاز واما على قول محمد رحمهما الله صغيرة الاذنين جائزة وان لم يكن الية ولا اذن خلقة لا يجوز (رد المحتار ص
 ١٠٠ ج ٥) والله سبحانه وتعالى اعلم. ٢٩ محرم ١٣٩٨ هجرى

په يوه غوا چې رسولئ ((يوقسم دانه ده)) وى د هغې د قرباني حکم

سوال - چې په يو غوا باندې رسولئ وى. دا رسولئ په خټ. سر يا د بدن په کومه حصه هم
 کينډې شى. ددې غوا په عمل او ددې په شبدو وغيره باندې ددې رسولئ څه اثر نه غوښتل؟

د سوداگرو په نظر کښې ددې قیمت کمیږي. آیا د داسې غوا قربانی کیدې شی "سوا سو جروا -
الجواب باسم ملهم الصواب که د دې غوا صحت باندې ترې نه څه اثر نه غورزیږی نو سا روا ده.
لیکن خلاف اولی ده. او که ددې د وجې نه غوا کمزورې او ضعیفه شوې وی نو سا روا نه ده
قال العلامة المحصلي رحمته الله: ویضی بالجماء (الی قوله) والجرباء السميدة فلو مهزولة لم تهجز لان الجرباء اللحم
نقص. وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله فلو مهزولة الخ) قال فی الخانیة و تهجز بالفولاء والجرباء السمیدتین
فلو مهزولتین لا تنقی لا تهجز اذا ذهب مخ عظیمها فان كانت مهزولة فیها بعض الشحم جاز یروی ذلك عن محمد
رحمته الله اه و قوله لا تنقی ما عوذ من النقی بکسر النون واسکن القاف هو المنع ای لا مخ لها وهذا یرکون من شدته
الهزال فتنبه قال القهستانی واعلم ان الكل لا یخلو عن عیب والمستحب ان یرکون سلیمان عن العیوب الظاهرة فیها
جوز ههنا جوز مع الکراهة کما فی المضمرات (رد المحتار ص ۲۰۰ ج ۲)، ولله سبحانه وتعالی اعلم
۲۳ صفر ۱۳۹۸ هجری

په قربانی کښې شریک له د ذبحې اجرت اخستل روا نه دی

سوال - د قربانی په اوو شریکانو کښې یو یا دوه کسانو له د قربانی د ذبح کولو او د غوښې د
پرې کولو اجرت اخستل روا دی او که نه؟ د مظفر نگر په علماؤ کښې په دې حقله اختلاف دی. تاسو
په دې باندې غور وکړئ او جواب راکړئ. که چیرې ناروا وی نو په څه دلیل سره ؟ بینوا تو جروا
الجواب باسم ملهم الصواب : په قربانی کښې شریک سړی له د ذبحې اجرت اخستل په دوو
وجوهو سره ناروا دی

- ۱ - ذبح کول په خپله په هغه باندې واجب دی. اصالة یا نیابة او په واجب علی التعیین باندې
اجرت اخستل روا نه دی
 - ۲ - د مشترک فعل د اجرت استحقاق نه وی
- د ذبحې کولو نه پس د څرمنې ایستلو او د غوښې د جوړولو اجرت صرف د دویمې وجې له
کبله ناروا دي.

قال العلامة المحصلي رحمته الله: ولو استأجرة لحمل طعام مشترك بينهما فلا اجر له لانه لا يعمل شيئا
لغيره الا ويقع لنفسه فلا يستحق للاجر.

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله: (قوله لانه لا يعمل الخ) لان قيل عدم استحقاقه للاجر على فعل نفسه لا
يستلزم عدمه بالنسبة الى ما وقع لغيره فالجواب انه عامل لنفسه فقط لانه الاصل وعمله لغيره مبنى على امر
مخالف للقياس فاعتبر الاول ولانه ما ان جزء يحمل الا وهو شريك فيه فلا يتحقق تسليم المعقود عليه لانه

مع تسبیح العمل الی غیر فلا اجر عنایه و تمییز مخلصا. (ردالمحتار ص ۳۰ ج ۵)

وقال العلامة الرافعي رحمه الله: (قوله وعمله لغیرة مبنی علی امر مخالف للقياس الخ للعاجة وهي تدفع بمعنه عاملا لنفسه لمصول مقصود المستاجر عنایه) التعریر المختار ص ۳۰ ج ۵ ولله سبحانه وتعالی اعلم.

ربیع الاول ۳۰ هجری

مسافر پس د قربانی نه مقیم شو

سوال یو سړې د اختر په ورځ د سفر په مسافت باندې لاړلو او هلته یې قربانی وکړه بیا په ۱۲ د ذی الحجې د نمر د دویدو نه وړاندې خپل وطن ته واپس راغی نو په دۀ باندې دوباره قربانی کول واجب دی او که نه؟ بینوا توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب د دۀ هم هغه قربانی صحیح شوه د سفر نه په واپس پرې بیا دوباره قربانی واجب نه ده

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تحت (قوله والاقامة) لما لم يسافر لا يجب عليه ان تطوع بها اجرة اعتبارا (ردالمحتار ص ۳۰ ج ۵) وقال ايضا تحت (قوله الى اخر ايامه) ولو حضى الفقيه ثم ايسر فساخره عليه الاعادة في الصحيح لانه تبين ان الاولى تطوع بدائع مخلصا لكن في البرازية وغيرها ان المتأخرين قالوا لا تلزمه الاعادة وبه نأخذ (ردالمحتار ص ۳۰ ج ۵) ولله سبحانه وتعالی اعلم.

۳ محرم ۱۳۹۹ هجری

د قربانی په ورځو کښې مقیم، مسافر شو یا مسافر مقیم شو

سوال - که څوک سړې د اختر د ورځې د شروع کیدلو نه وړاندې په سفر باندې او وتلو یا څوک مسافر د ۱۲ د ذی الحجې د نمر د دویدو نه وړاندې وطن ته واپس راغی نو په هغه باندې به قربانی واجب وي او که نه؟ بینوا توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب د قربانی په وجوب کښې د آخری وخت اعتبار دي. لهذا په رومی صورت کسی پرې قربانی واجب نه ده. او په دویم صورت کښې پرې قربانی واجب نه ده

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تحت (قوله الى اخر ايامه) دخل فيها الليل وان كره كما يأتى وافاد ان الوجوب موسع في حجة الوقت غير عينه والاصل ان ما وجب كذلك يتعين الجزء الذي ادى فيه للوجوب واخر الوقت كما في تصوقه الصحيح وعليه يتخرج ما افاد اصار اهلا للوجوب في اخره بان اسلم او اعتق او ايسر او اقام تلزمه لان تارنا وعسر وسافر في اخره ولله سبحانه وتعالی اعلم.

۴ محرم ۱۳۹۹ هجری

د قربانی په عمر کښې د دوو غاښونو موجودیدل ضروری نه دی

سوال - کله کله د بکرئ عمر یو کال او د غوا عمر دوه کاله شی لیکن غاښونه ئې نه وی ظاهر شوی، آیا د دوی قربانی کول روا دی؟ بینوا توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب - چې د عمر د پوره کیدلو اطمینان ئې وی نو قربانی کول ئې روا

دی . والله سبحانه وتعالى اعلم . ۶ محرم ۱۳۹۹ هجری

د قربانی د غوښې د خوراک نه وړاندې خوراک خښاک کول

سوال - د کوم سړی چې د قربانی کولو اراده وی ، د هغه د پاره د قربانی د غوښې د خوراک نه وړاندې چائ وغیره خښل صحیح دی او که نه؟ د چا چې د قربانی اراده نوی د هغه د پاره څه حکم دی؟ بینوا توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب - که د قربانی اراده ئې وی او که نه وی بهر حال د قربانی د غوښې نه وړاندې خوراک خښاک نه کول مستحب دی . چائ دې هم نه څښی ځکه چې په چایو کښې د شیدو او د بورې د وجې نه غذائیت دې

دا حکم صرف مستحب دې . دې په خلاف کولو کښې هیڅ قباحت نشته

قال الامام المحصني رحمه الله : وندب تأخير اكله عنها وان لم يضح فسي الاصح ولو اكل لم يكره اي تحريرا .

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله : (قوله في الاصح) قيل لا يستحب التأخير في حق من لم يضح بحر (قوله لم يكره) قال في البحر وهو مستحب ولا يلزم من ترك المستحب ثبوت الكراهة اذ لا بد لها من دليل خاص (ردالمحتار ص ۵۱۲ ج)

وقال في الهدية : وفي الكبرى الاكل قبل الصلوة يوم الاضحي هل هو مكروه فيه روايتان والمغتار انه لا يكره لكن يستحب له ان لا يفعل كذا في التتارخانه ، ويستحب ان يكون اول تناولهم من لحوم الاضاحي التي هو ضيافة لله كذا في العيني شرح الهداية . (عالمگیری ص ۵۰ ج ۱) والله سبحانه وتعالى اعلم

۹ محرم ۱۳۹۹ هجری

د قربانی د غوښې نه د خوراک شروع کول د لسم تاریخه پورې خاص دی

سوال - که قربانی په یوولسم یا په دولسم تاریخ باندې وکړی شی نو قربانی کوونکی دې د قربانی د غوښې نه وړاندې څه نه خوری شرعا د دې څه حکم دی؟ بینوا توجروا -

الجواب باسم ملهم الصواب - دا حکم صرف د لسم تاریخ سره خاص دی . والله سبحانه وتعالى اعلم .

۸ محرم ۱۴۰۱ هجری

د شنډ ځناور قربانی روا ده

سوال کوم ځناور چې د ابتداء نه شنډ وي د هغه قربانی شرعا روا ده او که نه؟ یو عالم وایی چې دا روا نه ده. د دې وجې نه د کتابونو د حوالې سره جواب مطلوب دي. ستوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د شنډ ځناور د قربانی د عدم جواز څه وجه نشته. او نه داسې څه جزئیه زما د نظر لاندې راغلې ده. بلکه د دې لاندې وجو هاتو په بنا د دې جواز ثابت دي

۱. د شنډ ځناور په غوښه کښې څه نقص نه وي. بلکه نسبتا ددې غوښه ښه وي. دې وجې نه ددې قربانی کول افضل کیدل پکار دی. **کما قالوا فی الخصی**

۲. د خصی ځناور د تولید د قوت د ختمیدلو باوجود د هغه قربانی روا بلکه افضله ده. قیاسا علیه د شنډ ځناور قربانی هم روا بلکه افضله کیدل پکار دی. په دواړو کښې د تولید د قوت د ختمیدلو عیب موجود دي

۳. که د عمر د زیاتوالي له کبله په کښې د تولید قوت ختم شوې وي نو قربانی پرې روا نه ده

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالی (قوله ولا تأکل غیرها) یعنوا (تتمة) تجوز التضحية بالمجبوب العاجز عن الجماع والی بها سعال والعاجز عن الولاد قلکبر سها (رد المحتار ص ۴۰ ج ۵)

۴. دځنځی د قربانی د عدم جواز وجه فقهاء کرام **مختص** دا بیانوی چې د هغې غوښه نه پخیري. د دې نه دا خبره ثابته شوه چې که د غوښې د نه پخیدلو عیب په کښې نه وي نو د ځنځی قربانی به بیا روا وي. او دځنځی په نسبت شنډیدل اهون دی، ددې وجې نه ددې قربانی به په طریق اولی روا وي

۵. اصل څیز اباحت دي لهذا چې تر څو پورې د عدم جواز څه صریحه جزئیه رانه شي نو په دې

باندې به د اباحت حکم لگولې شي. ولله سمانه و تعالی اعلم. ۱۳ صر ۱۳۹۹ هجري

د قربانی د ځناور څرمن خوړل روا دی

سوال - که چا د قربانی کولو نه پس د قربانی د ځناور څرمن په اور کښې پخه کړه او وې خوړله نو به دده ماندي څه ضمان شته او که نه؟ دا شبه راته د دي وجې نه پیدا شوه چې په تنویر الابصار کښې دی ویتصدقی بملدها او یعمل منه نحو غربال وجراب او یملدها عا یتنفع به لا یسبکک کفل و لحر.

لکن په عالمگیریه کښې ئې د بدلون تفسیر په اشتراء سره کړې دي

بله دا چې په نزایه ص ۲۹۴ ج ۶ کښې ئې هم تفسیر په اشتراء سره کړې دي د کومی نه چی جواز معلومیري. د خانیې ص ۲۵۴ ج ۳ نه هم د جواز اړخ ته اشاره ده. **حیدقال: لا بأس بان یتنفع بأعقاب الاضیة او یفتري بها الغربال والمذغل بینوا توجروا** -

الجواب باسم ملهم الصواب په صورت د بیعی کښې په کښې دا شرط دې چې د باقی پاتې کیدونکی څیز سره دې د دې بدلون وکړې شی. په خپله دخپل کار په راوستلو کښې په کښې دا شرط نشته. د دې وجې نه ددې خوړل روا دی. ولله سبحانه وتعالی اعلم. ۲۶ دی المحرمه ۱۳۹۹ هجری

د دواړو غوږونو پرې شوې حصه به شمارلې کېږي

سوال - که د بکرې یا د گډ د دواړو غوږونو دومره حصه پرې شوې وی چې د دواړو مجموعه د ثلث نه زیاته جوړېږي، لیکن د هر یو پرې شوی غوږ حصه د ثلث نه کمه وی. نو آیا ددې قربانی صحیح ده او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب چې د دواړو غوږونو دومره حصه ئې پرې شوې وی چې مجموعه یې نصف یا د نصف نه زیاته وی نو قربانی کول پرې خلاف احتیاط دی، که چا پرې وکړه نو قربانی به ئې صحیح وی

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: فی البزازیة وهل تجمع الخروق فی اذنی الاضیة اختلفوا فیه قلت وقدم الشارح فی باب المسح علی الخفین انه ینهی الجمع احتیاطاً (رد المحتار ص ۲۸ ج ۵) ولله سبحانه وتعالی اعلم.

۷ دی قعدة ۱۴۰۰ هجری

ضان غیر ذات الیه (بغیر له لم نه) ته شامل دي

سوال - تاسو د یو سوال په جواب کښې لیکلې دی. چې لفظ د (ضان) ذات الیه (د لم والا) او غیر ذات الیه دواړو لره شامل دي. په دې باندې اشکال دادې چې علامه ابن عابدین رحمته الله د فوسطه شهر من الضان د لاندې لیکلې دی هو ماله الیه.

لهذا داسې څه جزئیه چې هغه ماله الیه لره مرجوح گرځوی یا که د تخصیص یا د تطبیق څه صورت کیدې شی نو وئې لیکئ او زموږ تشفی پرې او فرمائی. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب

(ضان) ذات الیه او غیر ذات الیه دواړو ته شامل دي. په بعضو کتابونو کښې چې د ضان تعریف کوم په ذات الیه سره مذکور دي. دا قید احترازی نه دي بلکه تعریف بالانواع الاغلب دي. ځکه چې په عربو کښې زیات تر همدې نوعه ده. په دې باندې دا لاندینی دلائل دی

۱- په قرآن کښې د ازواج ثمانیه ذکر دي د کومې تفصیل چې داسې دي من الضان الثنن ومن المعز الثنن. ومن الابل الثنن ومن البقر الثنن.

په دې کښې ضان ذات الیه او غیر ذات الیه دواړو ته شامل دي

۲ قال ابن منظور الاقربى: الضان من الغنم ذوالصوف ويوصف به ليقال كبش ضان واللاتى ضائنة خلاف الماعز. (لسان العرب ص ۳۰۳ ج ۳)

په دې کښې د ضان په عموم باندې دوه دليله دي ۱- ذوالصوف ۲- خلاف الماعز د مدعيانو د تخصيص په ذمه د دې خبرې اثبات دي چې که غیر ذات الیه په ضان کښې داخل نه وي نو په لغت د عربو کښې د دې دپاره کوم يو لفظ موضوع دي؟ ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۴ ربيع الثاني ۱۴۰۳ هجري

چې يو ځای کښې د اختر مونځ وشي نو د ټولو دپاره قرباني روا ده

سوال - په ښار کښې په ډيرو ځايونو کښې د اختر مونځ کيږي چرته په جمات کښې کيږي او چرته په عيدگاه کښې، او وختونه ئې مختلف وي، نو آيا د قرباني کولو دپاره دې هرې علاقې والا په خپله خپله علاقې کښې د اختر د مونځ د کيدلو انتظار وکړي او که نه چې چرته يو ځای د اختر مونځ وشي نو د ټولو د پاره قرباني کول روا دي؟

بله دا چې د جمات د مونځ اعتبار به وي او که د عيدگاه د مونځ اعتبار به وي؟
بله دا چې معذور کوم چې د اختر مونځ له نه شي تلې په هغه کښې او روغ انسان کښې به څه فرق وي او که نه؟ بينوا تو جروا -

الجواب باسم ملهم الصواب چې يو ځای د اختر مونځ وشي نو د ټولو د پاره قرباني کول روا دي. برابره خبره ده که په جمات کښې شوې وي او که په عيدگاه کښې شوې وي په معذور او په روغ رمې کښې هيڅ فرق نشته.

قال العلامة المحصلي رحمه الله: واول وقتها بعد الصلوة ان ذبح في مصر اي بعد اسبق صلاة عيد ولو قبل الخطبة لكن بعدها احب.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله بعد اسبق صلوة عيد) ولو طمى بعد ما صلى اهل المسجد ولم يصل اهل الجبانة اجزاها استعساذ لانها صلوة معتبرة حتى لو اکتفوا بها اجزاها وكذا عكسه هداية (رد المحتار ص

۳ ذی الحجه ۱۴۰۳ هجري

۳۰ ج) ولله سبحانه وتعالى اعلم

د نذر د قرباني نه د خوراک د جواز تحقيق

سوال د بدائع ص ۸۰ ج ۵ په عبارت باندې راته اشکال دي

وجملة الكلام فيه ان الدعاء انواع ثلاثة نوع يجوز لصاحبه ان يأكل منه بالاجماع ونوع لا يجوز له ان يأكل

منه بالاجماع ونوع اختلافیه فالاول دم الاضحية فلا او واجها من ذلور اكل او واجها معتدا.

شبهه په کښې دا ده. چې اولنی نوعه چې خوراک یی بالا جماع روا دی. په دې کښې د نذر قربانی هم شامله کړې شوې ده. حال دادې چې د نذر د اضحیې نه د ناذر دپاره خوراک کول روا نه دی. په فهم ناقص کښې مې دا خبره راغلې ده چې کیدې شی چې ددې نه هغه نذر مراد وی کوم چې غنی په ایامو د نحر کښې منلې وی او د ده قصد اخبار وی نو ددې منذور نه به خوراک کول روا وی آیا دا خبره صحیح ده؟

والدلیل علی ما فهمت ما الشامية ان الموسر اذا نذر فی ایام النحر وقصد الاخبار لم یکن ذک منه لذرا حقیقه وان الشاة بالیحاب الشرع (ص ۱۰۰ ج ۵). وفيه الصفحة الاتية تحت قول الدر المنهاج (قوله ولا یأکل الناذر منها) ای لذرا علی حقیقته کما علمت (ص ۱۰۰ ج ۵) بینوا تو جروا -

الجواب باسم ملهم الصواب کتابونو ته د رجوع نه داخبره ثابته شوه چې د منختې د قربانی نه ناذر له خوراک کول حلال دی. او د نذر په ذبحه کښې حلال نه دی

۱- قال الامام ابو بکر الحصاص رحمته الله المتوفی ۲۰ هجری:

وروی نافع عن ابن عمر رضی الله عنهما کان یفتی لی النسک والاضحية ثلثک ولا هلك وثلث فی چیزانک وثلث للمساکین وقال عبد الملك عن عطاء رحمته الله مغله قال وكل شیء من البدن واجبا کان او تطوعا فهو بهذه المذلة الا ما کان من جزاء صیدا و فدیة من صیام او صدقة اولسک اولذرو مسمی للمساکین (احکام القرآن ص ۲۲۵ ج ۳)

په دې کښې د اضحیې نه علی الاطلاق جواز اکل نه پس د اضحیې منذوره دپاره د مسمی للمساکین قید دی. د کومې نه چې ثابته شوه چې که په اضحیه منذوره کښې د تصدق نیت نه کړې هم وی نو د هغې تصدق به واجب وی او که نه نو واجب به نه وی

۲- قال الامام قاضی غان رحمته الله المتوفی ۵۰۰ هجری:

ولا یبیع لحم الاضحية لیتصدق بهل یا کله او یطعم ولو ولدت الاضحية یضی بالام والولد الا انه لا یأکل من الولد لیتصدق به فان اکل منه یتصدق بقيمة ما اکل والمستحب ان یتصدق بولدها حیاً ولو حلب اللبن من الاضحية قبل الذبح او جز صوفها یتصدق بها ولا ینتفع بها.

وعن محمد رحمته الله اذا نذر ذبح شاة لا یأکل منها الناذر فان اکل کان علیه قیمته (عناية بها مش الهدية ص ۳۰)

(ج ۲)

په دې کښې د مسمی علی الاطلاق جواز اکل لکلی شوې دی. بې نې د واجب التصدق د صورتو

تفصیل بیان کری دی. او پہ آخر کنبی نہی د امام محمد رحمہ اللہ نہ پہ نذر د ذبحہ کنبی د تصدق و جوب نقل کری دی. کہ چیرې اضحیہ مندوره د ولا یجمع لحم لاضحیہ لم تصدق بها بل یاکله او یطعمہ پہ اطلاق کنبی داخلہ نہ وی بلکہ ددی تصدق واجب وی نو ددی حکم نہی ولی و نہ لیکلو! هر کله چې د واجب التصدق صورتونو تفصیل او پہ خصوصیت سره د نذر بالذبح حکم نہی لیکلې دی. د دومره لوی امام نہ داسې غلطی بالکل قرین قیاس نہ ده.

۳. قال الامام الکاسانی رحمہ اللہ المتوفی ص ۳۰۰ هجری: ان الدعاء انواع ثلثة نوع یجوز لصاحبه ان یاکل منه بالاجماع ونوع لا یجوز له ان یاکل منه بالاجماع ونوع الختلف فیہ الاول دم الاضحیة فلا کان او واجبا مندورا کان او واجبا مبتدئا والثانی دم الاحصار وجزاء الصيد ودم الکفارة الواجبة بسبب الجنایة علی الاحرام کحلق الراس ولبس المخیط والجماع بعد الوقوف بعرفة وغیر ذلك من الجنایات ودم الذر بالذبح والغالف ودم المتعلق القرن فعدداً یؤکل وعدداً الشافعی رحمہ اللہ لا یؤکل. (بدائع الصنائع ص ۴۰ ج ۱)

دا تاویل قابل نص نہ دی. چې د اضحیې مندورې نه په جواز اکل او د نذر ذبح نه په عدم جواز باندې اجماع ده.

۴. په ټولو متونو کنبی علی الاطلاق د اضحیې نه جواز د اکل لیکلې شوې دی. او دا اضحیې مندورې ته هم شامل دي. که د اضحیې مندورې حکم مختلف وي. نو ددی تصریح لازم وه. حال دا چې په متونو کنبی په یو کنبی هم ددی ذکر نه معلومیري، بلکه په هدایه او فتح القدیر غوندې د لوی مرتبې شروحو کنبی هم ددی څه ذکر نشته، په شرح الوقایه، مجمع الانهر او شرح التنویر کنبی هم نشته دي.

۵. مبسوط د سرخسی د ظاهر الروایة کتابونو مجموعه ده. په دې کنبی هم د مندورې خان له حکم موجود نه دی

۶. په بذل المجهود کنبی صرف د امام کاسانی رحمہ اللہ په ذکر کړې شوی تحقیق باندې اکتفا.

کړې شوې ده. (بذل المجهود ص ۴۰ ج ۱)

د دې نه دا خبره ثابته شوه چې د حضرت سهارنپوری قدس سره په نیز همدا صحیح دی

۷. د شرعي د اصولو د لاندې همدا صحیح دی. چې د ذبحې په نذر کنبی غوښه واجب التصدق ده. په نذر د قربانی کنبی نه ده. البته که په نذر د تضحیې کنبی نهی د غوښې د تصدق نیت هم کړې وی نو بیا به تصدق واجب وی

په نذر د ذبح کنبی او نذر د تضحیې کنبی دا تفريق اصولاً ځکه لازم دي، چې که په نذر د تضحیې کنبی نهی د غوښې د تصدق نذر نه وی کړې. نو دا ولی واجب التصدق شوه. وجوب د

تضحیې وجوب د تصدق لره مستلزم نه دې. او په نذر د ذبحې کنبې فعل د ذبحې عبادت نه دې. ددې وجې نه نذر د ذبحې تصدق د لحم لره مستلزم دې. او که نه نو د عاقل د فعل ابطال په کنبې لازمېږي. او دا عقلاً او شرعاً په یو شان له هم صحیح نه دې.

په نذر د ذبح کنبې د نذر د تصدق عرف دې. که دا عرف په کنبې نه وې نو بیا هم د عاقل د فعل د تصحیح دپاره به عقلاً او شرعاً دې ته نذر د تصدق وئیلې شی
غرض د خبرې دا چې نذر د ذبحې نذر د تصدق لره مستلزم و نه منلې شی نو بیا خو دا نذر صحیح نه شو. او که استلزام ئې ومنلې شی نو صحت د نذر او وجوب د تصدق دواړه د اصولو د شرعې مطابق دی

د فعل د ذبحې د عبادت نه کیدلو باوجود د ده د نذر په صحیح کیدلو کنبې د اشکال جواب په امداد الفتاوی کنبې داسې ورکړې شوې دې
په دې کنبې د نص د واریدېدلو د وجې نه دې صحت خلاف القیاس دې:

والنص رواة ابو داود رضی الله عنه عن ثابت بن عمار رضی الله عنه قال نذر رجل على عهد رسول الله ﷺ ان يعحر ابلا بهوالة فاقى النبي ﷺ فقال انى نذرت ان المحر ابلا بهوالة فقال النبي ﷺ هل كان فيها وثن من او ثان الجاهلية يعبد قالوا لا قال هل كان فيها عید من اعیادهم قالوا لا قال رسول الله ﷺ اوف بهذا فانك فانه لا وفاء للنذر في معصية الله ولا فيما لا يملك ابن ادم (سنن ابی داود ص ۲۰ ج ۲)

د بنده په تحریر کنبې بیان کړې شوې تفريق مذکور د لاندې صحت د نذر د ذبحې خلاف القیاس نه دې

۸ - په اضحیه واجبې ابتداء کنبې تصدق د لحم واجب ندي. نو په منذوره کنبې د قول د وجوب نه د ایجاب العبد په ایجاب الله تعالی باندې ترجیح لازمېږي

۹ - شراء فقیر په حکم د نذر کنبې د کیدلو باوجود په دې کنبې علی الراجح تصدق واجب نه دې. ددې نه هم د منذورې د واجب التصدق نه کیدلو مرسته کېږي

په بعضو شروحو او حواشیو کنبې د اضحیې منذورې د تصدق وجوب مذکور دې. د هغې په دې باندې د حمل کولو نه خلاصې نشته چې د تضحیې د نذر سره ئې نذر د تصدق هم کړې وی. کما

قد منع عن الامام الجصاص رحمته الله من قوله نذر مسمى للمساكين

په دې باندې چې محمول نه کړې شی نو بیا به په دې صورت کنبې په کنبې تعارض راشي. نو ترجیح به بیا د مذهب د امامانو رضی الله عنهم نصوصو ته ورکولې شی. کوم چې درایه هم مؤید دی. د کومی تفصیل چې په اووم نمبر دلیل کنبې تیر شو.

د حضرت ابن عمر رضی الله عنهما د حضرت عطاء او د حضرت امام محمد رحمهما الله تعالی قول وړاندې ولیکلې شو او بیا د دې اقوالو ناقلین او د دې مطابق فتوې ورکونکي لکه امام جصاص، امام قاضی، او امام کاسانی رحمهم الله د هغوی ذکر هم تیر شو، او د دې حضراتو تقدم د زمان او جلالت د شان تسلیم کړې شوې دي.

د وجوب تصدق قول د ټولو نه وړاندې په اتمه پېړۍ کې امام زیلعی صاحب رحمته الله ۷۴۳ هجری کړې دي. د هغوی نه پس بعضي نورو شارحینو او محشینو هم دا لیکلی دی. دغه شارحینو و محشینو کې بعضي د زیلعی رحمته الله اړخ ته نسبت ظاهر کړې دي او بعضو ته دې ظاهر کړې. په ظاهره د دوی ماخذ هم هغه دي، کیدې شی چې د دې حضراتو د نذر د ذبحې نه اشتباه شوې وی والتوفیق اولی من العظمت.

د جنتی کالی په حاشیه کې د وجوب د تصدق په دلیل کېنې ئې د شرح التنویر دا جزئیة نقل کړې ده: ولا یاکل العاقر منها (در البحتار ص ۱۰۰ ج ۵)

د دې نه استدلال ځکه صحیح نه دي چې دا د قربانی د ورځو د تیریدلو نه پس د ذبحې په حقله دي. لکه څنګه چې د دې د سیاق او د سباق نه ظاهره ده. او علامه ابن عابدین رحمته الله هم په دې ښه خبردارې فرمایلي دي. والله سبحانه وتعالی اعلم. ۵ ربيع الاول ۱۴۰۵ هجری

شراء الفقير قبل ايام النحر هم موجب دي

سوال: په شامیه کېنې دی ووقع فی التارخانیة التعبیر بقوله شراها ايام النحر وظاهرة انه لو شراها لهما قبلها لا يجب ولم اره مع مخالفين ارجع.

د ايام النحر قيد په اکثر و عبارتونو کېنې نشته. ستاسو فتوی څه ده؟ آیا دا قيد معتبر دي؟ د دې مفتی دا ده چې کوم ځناور د ايام نحر نه وړاندې چا فقیر اخستی وی. د دې قربانی به په هغه ښه وي وحب نه وی. د دې تبدیلی کول روا وی.

همدغه شان غنی دپاره به هم د دې ورځو نه وړاندې د اخستلې شوی ځناور بدلون مکروه نه وی. او د که قیمت د بیعی په صورت کېنې به ئې دزیات قیمت تصدق به ذمه نه وی. بینوا تو جوړوا

الاجواب باسم ملهم الصواب په تاتارخانه کېنې د ايام نحر نه قبل مضی ايام نحر مراد دی. د مسخرزی نه دي بلکه قيد واقعی دي. د دی نه وړاندې به (لو ترک التعمية و مضی ايامها) کسی د (ایام النحر) ذکر وو. همدغه سباق کېنې دلته هم راغلو. احترازی مقصود نه دی. په دې

باندې دا لاندینی قرینې دی

۱. په بل کتاب کښې ددې ذکر نشته دې

۲. دا جزئیه د ترک التعضیه ایام الدعر په بیان کښې ده، که دا قید احترازی وې نو د شراء الفقیر په مستقل بحث کښې به هم ددې ذکر لازما وو کوم چې ددې اصل ځای دې، حال دا چې هلته د دې هیڅ ذکر نشته دې

۳. د حقیقه نذر په صحت کښې د ایام نحر قید نشته دې نو په دلالة نذر یعنی شراء الفقیر کښې د دې تقيید څه معقوله وجه نشته

۴. د ځانې په لاندینی جزئیه کښې هم د قبل ایام النحر د الفاظو نه همدا ثابتیږي چې د ایام النحر نه وړاندې هم شراء الفقیر په منزله د نذر ده

و اذا اشتري شاة للاضحية ثم باعها واشترى اخرى في ايام الدعر (الی قوله) وعن محمد بن عبد الله في المنتقى اذا اشتري شاة ليضحي بها واضه رية التعضية عند الشراء تصوير اضحية كما نوى فان سافر قبل ايام الدعر باعها و سقط عنه الاضحية بالسافرة واما اذا اشتري بغير رية الاضحية ثم نوى الاضحية بعد الشراء لم يلزم له ان يذبحها في ظاهر الرواية و روى الحسن عن ابي حنيفة رحمه الله تعالى انه لا يصير اضحية لو باعها بمجرى بيعها و به نأخذ (غانية بها مش الهدية ص ۳۳ ج ۲)

بله دا چې په دې کښې دا هم ظاهر دی چې قبل ایام الدعرنه قبل مضي ایام الدعر مراد دې و کذا فی قوله: اذا اشتري الغنم اضحية فضلت فاشترى اخرى ثم وجد الاولى في ايام الدعر كان له ان يضحي باليهما شاة (ص ۳۳)

د دې نه دا خبره ثابته شوه چې دا ټول جزئیات د قبل مضي ایام په حلقه دی، د قبل مضي نه احتراز مقصود نه دی.

تنبیه د شراء الفقیر بلیمه الاضحية په موجب تضحیه کیدو کښې اختلاف دې، د وجوب او د عدم وجوب دواړه قولونه په کښې شته، او دواړه ظاهر الرواية دی، والا اول احوط و اشهر و اوفق لقاعدة (الاحتياط في باب العبادات واجب) والغالب اوسع و ايسر و اوفق لقاعدة (ان النذر لا يبعد حتى يتلف بصيغة الالتزام والایجاب) ولله سبحانه و تعالی اعلم ۷ ربيع الاول ۱۴۰۵ هجري

د قربانی څرمن د عطیه په سلسل کښې د لگولو د یوې حیلې ابطال

سوال - د قربانی د څرمن په حلقه د لاندینو صورتونو څه حکم دې؟

۱. د جمات منتظمين د محلي د خلقو نه په کم قیمت باندې خرمنې واخلي او په ډير قيمت
خرڅې کړي او ددې منافع بيا د جمات په مصارفو کښې خرچ کوي، او د محلي خلق ټي هم د جمات
د وچي نه په کم قيمت ورکوي

۲. بعضې ځايونو کښې د محلي خلق د جمات متولي له خرمنې مفتې ورکوي او د هغوی نيت
دا وي چې د دې قيمت په جمات کښې ولگولې شي. بلکه بعضې ځايونو کښې په ژبه باندې ددې
اظهار هم وکړي

۳. بعضې ځايونو کښې ټي د مدارسو مهتممينو له مفتې ورکوي او نيت ټي دا وي چې
پيسې به ټي د مدرسې په مصارفو کښې خرچ کړي.

۴. او بعضې خلق ټي د مدرسې د پاره چنده اخستلو له د مدرسې دپاره په چنده کښې ورکړي
او ورته وائي هم چې دا چنده ده، نو آيا دا پيسې د جمات او د مدرسې په مصارفو کښې خرچ کول
روا دی او که ناروا دی؟ بينوا تو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د قرباني خرمن د چا فقير يا د غني په ملک کښې ورکول ضروري
دی، برابره خبره ده چې په صورت د بيعه کښې وی که په صورت د هبې کښې وی او که په صورت
د صدقې کښې وی، بيا ټي هغه سرې خرڅه کړي نو ددې ثمن په مالک ثاني باندې واجب التصدق
نۀ دی، په پوښتلې شوی سوال کښې چې د مدرسې او د جمات د پاره کومه حيله ليکلې شوې ده
په هغې کښې داسې تملیک نۀ دی موندلې شوې. لهذا د مدرسې مهتمم يا د جمات متولي چې په
څو باندې خرمن خرڅه کړه نو د هغې نه دې هغومره پيسې واخلي چې په څو باندې ټي دا اخستي
وي او باقی ثمن پرې واجب التصدق دي، دا دې د صدقاتو واجبو په سلسله کښې شاملې کړي
شي، او په قدر د شراء د ثمن وضع کړي شوې پيسې د اصل پيسو تابع دی.

داحيله هم صحيح نۀ ده چې مهتمم د مدرسې يا د جمات متولي دې اول د ځان دپاره واخلي، او
بيا ټي خرڅې کړي او ثمن ټي په سلسله د عطیې کښې خرچ کړي، ځکه چې بيع اول فاسده ده او
واجب الرد ده، په دې کښې په مدرسه يا په جمات باندې د خرچ کولو شرط منصوص يا معروف
دي، والمعروف کالمشروط وفيه نفع للبايع فيكون مفسدا للعقد

متعاقدين سخت گناهگار دی او په دوی باندې توبه واجبه ده. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۴ ربيع الثاني ۱۴۰۸ هجري

د قرباني د خرمنې په تصدق کښې تملیک ضروري دي

سوال يو مفتی صاحب فتوی ورکړې ده، چې د قرباني خرمن د مدرسې او د جمات په تعمير
باندې لگول روا دی، ځکه چې دا هم صدقه ده، د دې فتوي په بناء زموږ د محال اړتيا

۱. د جومات منتظمين د محلي د خلفو نه په کم قيمت باندې خرمنې واخلئ او په ډير قيمت يې
خرخي کړئ او ددې منافع بيا د جومات په مصارفو کښې خرچ کړئ. او د محلي خلق نې هم د جومات
د وخت په کم قيمت ورکړئ

۲. بعضې خايونو کښې د محلي خلق د جومات متولی له خرمنې مفتې ورکړی او د هغوی نيت
داوی چې د دې قيمت په جومات کښې ولگولې شی. بلکه بعضې خايونو کښې په ژبه باندې ددې
اظهار هم وکړی

۳. بعضې خايونو کښې نې د مدارسو مهتممينو له مفتې ورکړی او نيت يې دا وی چې
پيسې به يې د مدرسې په مصارفو کښې خرچ کړي

۴. او بعضې خلق يې د مدرسې د پاره چنده اخستلو له د مدرسې دپاره په چنده کښې ورکړی
او ورته وائي هم چې دا چنده ده، نو آيا دا پيسې د جومات او د مدرسې په مصارفو کښې خرچ کول
روا دی او که ناروا دی؟ بينوا تو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب د قربانی خرمن د چا فقير يا د غنی په ملک کښې ورکول ضروری
دی. برابره خبره ده چې په صورت د بيعه کښې وی که په صورت د هبې کښې وی او که په صورت
د صدقې کښې وی. بيا نې هغه سرې خرڅه کړی نو ددې ثمن په مالک ثاني باندې واجب التصدق
نه دی. په پوښتلې شوی سوال کښې چې د مدرسې او د جومات د پاره کومه حيله ليکلې شوې ده
په هغې کښې داسې تملیک نه دی موندلې شوې. لهذا د مدرسې مهتمم يا د جومات متولی چې په
خو باندې خرمن خرڅه کړه نو د هغې نه دې هغومره پيسې واخلئ چې په څو باندې نې دا اخستې
وی او باقي ثمن پرې واجب التصدق دی. دا دې د صدقاتو واجبو په سلسله کښې شاملې کړي
شی. او په قدر د شراء د ثمن وضع کړې شوې پيسې د اصل پيسو تابع دی

دا حيله هم صحيح نه ده چې مهتمم د مدرسې يا د جومات متولی دې اول د خان دپاره واخلئ. او
بيا نې خرڅې کړی او ثمن يې په سلسله د عطیې کښې خرچ کړی. ځکه چې بيع اول فاسده ده او
واجب الرد ده. په دې کښې په مدرسه يا په جومات باندې د خرچ کولو شرط منصوص يا معروف
دی. والمعروف کالمعروف و طوفيه لنفع للبايع فيكون مفسدا للعقد

متعاقدين سخت گناهگار دی او په دوی باندې توبه واجبه ده. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۴ ربيع الثاني ۱۴۰۸ هجري

د قربانی د خرمنې په تصدق کښې تملیک ضروری دي

سوال - يو مفتی صاحب فتوی ورکړې ده. چې د قربانی خرمن د مدرسې او د جومات په تعمير
باندې لگول روا دی. ځکه چې دا هم صدقه ده. د دې فتوی په بناء زمونږ د محلي امام صاحب د

خلقو نه د قربانی خرمنی اخلی او د هغوی قیمت د جمات او د مدرسې په تعمیر باندې خرج کوی
آیا دا فتوی صحیح ده؟ که صحیح نه وی او کومو خلکو ته معلومه شی چې زموږ د قربانی د
خرمنو پیسې د جمات او د مدرسې په تعمیر باندې مصرف کیږي نو آیا هغوی به بری الذمه شی.
بله دا چې د هغوی په قربانی باندې به څه اثر غورځیږي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب که د قربانی خرمن په خپل استعمال کښې راوستل نه غواړی بلکه
صدقه کول ئې غواړی. نو په دې کښې بل مالک جوړول ضروری دی. که چا دا خرمن خرڅه کړه نو
ددې قیمت پرې صدقه کول واجب دی، او په دې کښې هم تعلیمک د فقیر ضروری دی، او د مدرسې
او د جمات په تعمیر کښې تعلیمک ونه موندې شو د دې وجې نه ناروا دی.
کومو خلکو ته چې د خرمنو د قیمت په غیر مصرف کښې د خرج کیدلو علم وی نو د هغوی په
ذمه د قیمت تصدق واجب دې، او قربانی ئې صحیح ده.

قال العلامة المحصلي رحمته الله: ويتصدق بمجلدها او يعمل منه نحو غربال وجراب وقربة وسفر قوطلو او يبدله
بما ينتفع به باقيها كما مر لا بمستهلك كخيل ولحم ونحوه كدواهم فان بيع اللحم او الجلد به اى بمستهلك او
بدواهم تصدق بشئنه.

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: ويتصدق بمجلدها و كذا بجلالها و قلائدها فان يستحب اذا وجب بقرة ان
يبدلها و يقلدها و اذا ذبحها تصدق بذلك كما في التتارخانية (ردالمحتار ص ۱۰۳ ج ۱)

وقال ايضا: في القنية اشترى بلحمها ما كولا فاكله لم يجب عليه التصديق بقيمتها استعسانا (ردالمحتار
ص ۱۰۳ ج ۱). وقال العلامة المحصلي رحمته الله: الصدقة كالهبة بجامع التعبرع و حينئذ لا تصح غير مقبوضة
(ردالمحتار ص ۱۰۳ ج ۲)

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله في ابتداء كتاب الهبة: وهي تملك العين مجانا (ردالمحتار ص ۱۰۸ ج ۲)
وقال في باب المصروف تحت (قوله اى مصرف الزكوة والعشر) وهو مصرف ايضا لصدقة الفطر والكفارة
والعذر وغير ذلك من الصدقات الواجبة كما في القهستاني (ردالمحتار ص ۱۰۸ ج ۲)

وقال الامام المرغيناني رحمته الله: ولا يشتري به (اى بالجلد) ما لا ينتفع به لا بعد استهلاكه كالخيل والابل وغيره
اعتبارا بالبيع بالدواهم والمعنى فيه انه تصرف على قصد التبول.

وقال العلامة ابو محمد العيني رحمته الله: (والمعنى فيه انه تصرف على قصد التبول) اى المعنى في اشتراء ما لا
ينتفع به الا بعد استهلاكه انه تصرف على قصد التبول وهو قد خرج عن جهة التبول فاذا تمولته بالبيع وجب
التصدق لان هذا الفمن حصل بفعل مكروه فيكون عيبا فيجب التصديق (النهاية ص ۳۳ ج ۱)
وقال في حاشية الهداية معزيا الى الكافي: (قوله تصدق بشئنه) لان معنى التبول سلق عن الاضحية فاذا

فمولها بالبيع انتقلت القرية الى يده فوجب التصديق (هذاية ص ١٠٠ ج ٢)

وقال في الهدية: ويتصدق بملحها او يعجل منه نحو غربال وجراب ولا بأس بان يشتري به ما ينتفع به معه مع بقائه استعسانا وذلك مغل ما ذكرنا ولا يشتري به ما لا ينتفع به لا بعد الاستهلاك نحو اللحم والطعام ولا يبيعه بالنداهم ليطلق الدراهم على نفسه وعياله واللحم عمالة الجمل في الصحيح حتى لا يبيعه بما لا ينتفع به لا بعد الاستهلاك فلو باعها بالنداهم ليتصدق بها جاز لانه قرينة كالتصدق كلها في التبيين (عالم كبرى ص ١٠٠ ج ١) ولله سبحانه وتعالى العلم.

١٤ ربيع الاول ١٤١٥ هجري

كه په ورځو د قرباني كښې ئې قرباني ونه كړه نو وروستو دې بيا

د يوم الاداء قيمت صدقه كړي

سوال يو سړى د قرباني په ورځو كښې قرباني ونه كړه نو وروستو چې پرې بيا كوم تصديق قيمت واجب دى. په هغې كښې بيا كوم قيمت معتبر دى؟ د يوم الوجوب او كه د يوم الاداء؟
د ضمان اضحية په مضمون كيډلو كښې د مغضوب قيمت مثل لازم دى. لهذا څنگه چې په ضمان الغصب كښې د يوم الغصب اعتبار دى نو دلته به هم يوم الوجوب معتبر وي
قال العلامة المحصلي رحمه الله: وتجب القيمة في القبي يوم غصبه اجماعاً (رد المحتار ص ١٠٣ ج ١)
په زكوة د سوائمو كښې د يوم الاداء قيمت معتبر دى. په هغې باندي د قياس تقاضه دا ده چې په اضحية كښې دى هم د يوم الاداء قيمت معتبر وي.

قال في التنوير: وجاز دفع القيمة في زكوة وعشر وغرأ جو فطر قوندرو كفارة غير الاعناق

وقال العلامة المحصلي رحمه الله: وتعتبر القيمة ويوم الوجوب وقال يوم الاداء وفي السوائمر يوم الاداء

(رد مختار ص ٢٢ ج ٢)

اجماعاً وهو الأصح

په دې دواړو كښې په كوم يو باندي قياس صحيح دى؟ په ضمان د غصب باندي او كه نه د سوائمو په زكوة باندي او كه نه د دې دواړو نه د اضحيي حكم بيل دى؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم السواب: د زكوة د سوائمو په شان په كښې د يوم الاداء قيمت واجب دى
اشكال: په زكوة د سوائمو كښې د حيوان نه قيمت اړخ ته حكم نه منتقليږي. مالک چې كله هم زكوة ادا كول غواړي نو په هغه وخت هغه ته اختيار دى چې د حيوان قيمت وركوي او كه په خپله حيوان وركوي. لهذا په وخت د ادا كښې په دواړو كښې مساوات لازمی دى. په خلاف د اضحيي چې د قرباني د ورځو په تيريدلو باندي حكم د نفس حيوان نه قيمت اړخ ته منتقل شى. فصار كهلاك المغضوب پل كالا سهلاك.

جواب په مقصوب باندې قیاس په هغه وخت کېږي صحیح کیدې شو چې د اصحابي ځناور معین وي. بیا به د دې د هلاک او د استهلاك د وجې نه قسمت اړخ ته انتقال کیدلو. حالانکه په مسئله زیر بحث کېږي دا صورت نه دي. هیڅ یو حیوان معین نه دي. په صدقه کېږي ورته اختصار دي چې کوم حیوان صدقه کوی یا د هغه حیوان قسمت. لهدا په وخت د اداء کېږي لزوم د مساواتو ظاهر دي. البته که چیرې په ذریعه د نذر معین یا د مشهور قول په بنا د شراء د فقیر نه حیوان متعین شو. نو ددې قیاس په مقصوب باندې صحیح دي. د همدې حیوان ژوندې تصدق لازم دي. او په صورت د استهلاك کېږي د هغې ورځې د قسمت تصدق والله سبحانه وتعالی اعلم.

۱۱ ذی الحجه ۱۴۱۱ هجری

تحقیق د جعلت هذه الشاة اضحية

سوال په شامیه کېږي دی چې (جعلت هذه الشاة اضحية) وئیلو سره د اضحیې نذر منعقد شی. په اردو کېږي به د دې تعبیر څنگه کیږي؟ آیا بعینه د دې الفاظو په ترجمې سره به نذر واجب شی. او که نه ددې په شان د نورو الفاظو په وئیلو سره به هم پرې نذر واجب شی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د نذر د منعقد کیدلو دپاره د التزام الفاظ وئیل ضروری دی. په هغه زمانه کېږي به په عرف عام کېږي به کیدې شی دا الفاظ د التزام دپاره استعمالیدل، زموږ په عرف کېږي داسې قسمه الفاظ د التزام دپاره نه وئیلې کیږي. د دې وجې نه به نذر نه کیږي. والله سبحانه وتعالی اعلم.

۲۷ رجب ۱۴۱۵ هجری

عقیقه او قربانی په یو ځناور کېږي جمع کول

سوال په یوه غوا کېږي یوه حصه د قربانی او باقی شېر حصې د عقیقې اېښودلې کیدې شی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د کوم سړی چې د قربانی حصه ده هماغه سړی په کېږي د عقیقې حصې نه شی نیولې. که وې نیولې په کېږي نو د هغه ټولې حصې به راجمع شی او یوه قربانی به ترې نه جوړه شی عقیقه به ئې ونه شی.

نور خلق په کېږي د عقیقې حصې نیولې شی، هغه هم داسې چې په یوه غوا کېږي به د یو سړی له اړخه صرف یوه حصه د عقیقې کیږي

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله (قوله وان كان شريك الستة نصرا لهما الخ) وكذا لو اراد بعضهم العقيقة عن ولد قد ولد له من قبل لان ذلك جهة العقر بالشكر على نعمة الولد ذكره محمد رحمه الله (رد المحتار ص ۴۰۰ ج ۱)

۲۰ ذی قعدة ۱۳۸۷ هجرى

ولله سبحانه وتعالى اعلم.

د دې مسئلې تفصيل په رساله د غوا په قربانۍ كېنې د يو سړى دوه حصې كېنې شته دې

د هلك د عقيقي د پاره يوه بكرى هم كافى ده

سوال - بعضې خلق د جينى د عقيقي دپاره يو بكرى او د هلك د عقيقي د پاره دوه بكرى ضرورى گڼي. آيا دا مسئله همدا سې ده؟ بښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب. كه هلك وى او كه جينى وى په دواړو صورتونو كېنې يوه بكرى كافى ده. البته د هلك د دوه بكرى كيدل ښه خبره ده.

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله: وهى شاة تصلح للاضحية تليح للذكر والانثى سواء فرق بينهما ام لم يفرقه بموضوعة او يدونها مع كسر عظمها اولاً واتخاذ دعوة اولاً وبه قال مالك رحمته الله وسنن الشافعى واحمد رحمهما الله تعالى سنة مؤكدة شاتان عن الغلام وشاة عن الجارية غرر الافكار ملخصاً والله تعالى اعلم (رد المحتار ص ۳۳ ج ۱) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۰ ذى قعدة ۱۳۸۷ هجرى

د بالغ كيدلو او د وفات نه پس عقيقه كول

سوال - د ماشوم د بالغ كيدلو نه پس يا د وفات نه پس عقيقه كول صحيح دى او كه نه؟ بښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب. د بالغ كيدلو نه پس نې عقيقه كول صحيح دى. د انتقال نه پس نې عقيقه كول صحيح نه دى، ځكه چې عقيقه د مصيبت او بلاء د رد د پاره وى ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۵ محرم ۱۳۹۰ هجرى

په يوه غوا كېنې قربانى، وليمه او عقيقه جمع كول

سوال - د لاندېنې درې صورتونو څه حكم دې؟

- ۱ - په يوه غوا كېنې يو سړى د قربانى حصه نيسى او بل په كېنې د وليمې حصه نيسى
- ۲ - يو سړى په كېنې د وليمې حصه نيسى او بل سړى په كېنې د عقيقي حصه نيسى.
- ۳ - يو سړى په كېنې د قربانى حصه نيسى بل په كېنې د وليمې او دريم په كېنې د عقيقي حصه نيسى - بښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب. درې واړه صورتونه روا دي

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله تمت (قوله وان كان شرك الستة نحر انما الح) وكذا لو اراد بعضهم العقيقة عن ولد قد ولد له من قبل لان ذلك جهة التلذذ بالشكر على نعمة الولد ذكره محمد رحمه الله تعالى ولم يذكر

الوليمة ويلقى ان تجوز لامها تقام شكر الله تعالى على نعمة الدكاح ووردت بها السنة فاذا تصد بها العكر او اقامة السنة فقد اراد القرية (رد المحتار ص ۲۰۷ ج ۲) والله سبحانه وتعالى اعلم ۳۰ جمادى الاولى ۱۳۹۹ هجرى

د عقيقي د خناور هډوکی ماتول روا دی

سوال - په اعلاء السنن ص ۱۱۵ ج ۱۷ کښې ئې د عقيقي هډوکی ماتول خلاف اولی لیکلې دی، او ددې حدیث نه ئې استدلال کړې دې. (ولم یکسر لها عظم فیاکل ویطعم ویصدق). حالانکه په کفایة المفتی ص ۲۲۳ ج ۸ کښې لیکلې دی چې بعضې خلقو د هډوکو ماتول منع لیکلې دی. لیکن د دې ممانعت د پاره څه سند نشته، همدارنګه حضرت مفتی محمد شفیع صاحب نورالله مرقدہ هم د هډوکو د ماتولو د جواز فتوی ورکړې ده. په ظاهره په دې کښې تعارض راځي، ستاسو به ډیره مهربانی وی چې دا تعارض رفع کړئ او د تسلی قابل جواب راله راکړئ. بینواتو جروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په جواز او خلاف اولی کښې تعارض نشته

او په کفایة المفتی کښې ئې د سند د ممانعت نفی کړې ده. یعنی د هډوکو ماتولو نه د منعې او د ناروا وئیلو څه سند نشته. د خلاف اولی نفی ئې نه ده کړې حاصل د خبرې دا چې په کومو روایتونو کښې ئې د عدم کسر حکم دې هغه وجوبی حکم نه دې بلکه استحبابی خبره ده، عوامو دې له د واجبو درجه ورکړې ده، او د هډوکو ماتولو ته ناروا او ممنوع وائی او دا عقیده غلطه ده او قابلہ د اصلاح ده. د دې وجې نه علماؤ د دې تردید کړې دې. د احنافو او د مالکیانو په نیزد په عدم کسر کښې څه فضیلت نشته، د هغوی په نیزد به دا حدیث غیر ثابت یا مؤول وی.

قال ابن عابدین رحمته الله معزاً الى غرر الافکار: وهي شاة تصلح للاضیعة تذبح للذکر والانثی سواء فرق لهما یما او طبعه بمحوضة او بدونها مع کسر عظمها اولاً واتخاذ دعوة اولاً وبه قال مالک رحمته الله (رد المحتار ص ۲۰۷ ج ۲) والله سبحانه وتعالى اعلم. ۳ شعبان ۱۴۱۴ هجرى

تنبیه

د حضرت امام اعظم رحمته الله تحقیق دا دې چې عقیقه په ابتداء د اسلام کښې وه بیا منسوخه شوه. بعضې حضراتو د امام صاحب رحمته الله د قول د قیاس نه لرې لرې تاویلونه کړې دي. د امام صاحب مذهب بې د څه شک او شبې نه همدا دې چې عقیقه منسوخه ده، د دې وجې نه په کتابونو د فقهې کښې د دې د احکامو په حقله ذکر کړې شوی تفصیلات او تقييدات ټول بې معنې دي. وروستو بیا زما د تحقیق مطابق په اعلاء السنن کښې هم یوه ډیره مدلل او مفصله رساله ترلاسه شوه تفصیل به ئې انشاء الله په تتمه کښې راشي.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَقَنَلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونََ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾
 او د دوى (كافرانو) سره جنگېږه نو دې چې فساد پاتې نه شي او شي ټول حكم د الله

﴿وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾

تَنْمِيَةُ الْخَيْرِ فِي التَّضَحِّيَةِ عَنِ الْغَيْرِ

د غیر له اړخه د قربانی د کولو دروا او ناروا صورتونو تفصیل

د غیر له اړخه د قربانی کولو حکم

سوال - که د غوا په قربانی کښې دیو غائب سړی حصه دهغه د امر نه بغیر شامله کړې شوه نو په داسې صورت کښې به د هغه قربانی او د نورو شریکانو قربانی صحیح شی او که نه؟ بیښواتو جروا
 الجواب باسم ملهم الصواب .

۱- فی الهدیة اذا ضعی بشاة نفسه عن غیره بأمر فلك الغیر او بغیر امره لا تجوز لانه لا يمكن تجویز التضحية عن الغیر الا بأئهاات الملك لذلك الغیر فی الشاة ولن یغنی الملك له فی الشاة الا بالقبض ولن یوجد قبض الامر ههنا لا بنفسه ولا بأئهاة كذا فی الذخیرة (عالمگیریة ص ۲۰۰ ج ۲)

۲- ولها ایضا ولو ضعی بدنة عن نفسه وعمره واولاده لیس هذا فی ظاهر الروایة وقال المحسن بن زیاد فی کتاب الاحیة ان كان اولادك صغاراً جاز عنه وعمره جميعاً فی قول ابی حنیفة وانی یوسف رحمهما لله تعالی وان كانوا كباراً ان فعل بأمرهم جاز عن الكل فی قول ابی حنیفة وانی یوسف رحمهما لله تعالی وان فعل بغیر امرهم او بغیر امر بعضهم لا يجوز عنه ولا عنهم فی قولهم جميعاً ^{لأن} لان نصيب من لم یأمر صار حکماً فصار الكل حکماً وانی قول المحسن بن زیاد ^{لأن} لانه اذا ضعی بدنة عن نفسه وعن خمسة من اولاد الصغار وعن امر ولده بأمرها او بغیر امرها لا تجوز عنه ولا عنهم قال ابو

القاسم يجوز عن نفسه كذا في معاوى قاضي خان. (عالمگیری ص ٣٣ ج ٥)

٣ - وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله ولو ضعیع اولاده الکبار وزوجته لا يجوز لا بائنه و عن الغالی رحمته الله انه يجوز استحسانا بلا ائنه براریة قال فی الذمیرة ولعله ذهب الى أن العادة اذا جرح من الاب فی کل سنة صار كالائن منهم فان كان علی هذا الوجه استحسنه ابو يوسف رحمته الله فهو مستحسن اهـ (ردالمحتار ص ٣٣ ج ٥)

٤ - وقال ایضا (قوله وعن مهیة) ای لو ضعیع عن مهیة وارثه بأمره الزمه بالتصدق بها وعدم الاكل منها و ان تبرع بها عنه له الاكل لانه يقع علی ملك الذایع والثواب للمیة ولذا لو كان علی الذایع واحدة سقطت عنه ائنه كما فی الاجناس قال الفر لیلای لكن فی سقوط الائنه عنه تأمل اهـ اقول صرح فی فتح القدیر فی الحج عن الغبر بلا امر انه يقع عن الفاعل فیسقط به الفرض عنه ولا غر الثواب فراجع (ردالمحتار ص ٣٣ ج ٥)

د پورته عبارتو نو نه لاندینن خبری ثابتی شوی

١ - د غیر له ارخه نفلی قربانی بی د هغه د امر نه هم روا ده. للروایة الرابعة البتة که چیری چا په غوا کنسې د خپلې حصې سره د غیر له ارخه نفلی قربانی یا د عقیقې حصه وساتله. نو دا سړي خود دې ټولو حصو په خپله مالک دي، د دې وجې نه به د قول راجح مطابق دا ټولې حصې رایوځای کړې شی او دده به ترې نه یوه قربانی صحیح شی

قال فی العلائمة ولو ضعیع بالکل فالکل فرض کار کان الصلوة (ردالمحتار ص ٣٣ ج ٥)

د دده دا قربانی برابره خبره ده که نفلی وی او که واجبه وی چا ته ئې خوښه وی ثواب یی ورته بخښلې شی، لما فی ظاهر الروایة الرابعة

٢ - که په واجبه قربانی کنسې ئې د غیر له ارخه خپله بکړئ ذبحه کړه نو دغیر قربانی به نه کیږی برابره خبره ده که د غیر په امر سره وی او که بی د هغه د امر نه وی، للروایة الاولى البتة که د غیر په امر سره ئې بکړئ واخستله او قربانی ئې وکړه نو قربانی به ئې صحیح شی ځکه چې مامور په شراء او په قبض کنسې د آمر وکیل دي، لهذا د آمر ملک ثابت شو.

٣ - که د غیر په امر سره یی د هغه له ارخه په غوا کنسې حصه وساتله نو دټولو قربانی وشوله، للروایة الغالبة. په دې صورت کنسې به د غیر ملک ثابت شی، که د غیر نه ئې قیمت واخستلو نو دا بیعه شوه او که قیمت یی واخستلو نو دا هبه شوه، او په هبة المشاع کنسې قبض شرط نه دي

٤ - بی د امر نه ئې په غوا کنسې د داسې خلقو له ارخه حصه وساتله چې د هغوی له ارخه نه د قربانی کولو معمول وی، نو د ټولو قربانی به وشي، للروایة الثالثة.

٥ - بی د امر نه ئې د داسې سړي حصه وساتله چې د هغه له ارخه د قربانی کولو معمول وی، نو د دې

سرى قربانى ونه شوه. للمرواية العامة والخاصة.

اوسه لېږست باقى پاتې شو چې په دې صورت كېنې د نورو شريكانو قربانى به صحيح شى او كه نه؟ په روايت ثانيه كېنې د عدم جواز تصريح ده

روايت رابعه د جواز تقاضا كوى
درايه ترې نه هم جواز معلومېږي. ځكه چې د دغه بل په نوم كړې شوې د حصې هم ذابح مالك دې. نو د هغه د قربانى د نه صحيح كيدلو څه وجه نشته دې

په امداد الفتاوى كېنې د حضرت مولانا ظفر احمد صاحب رحمته الله د جواز فتوى شته. دوى د روايت ثانيه مسئلې ته اختلافى ونيلى دي او د ابو القاسم قول د جواز ته ئې ترجيح ورکړې ده
زما په خيال كېنې د دوى نه په دې كېنې تسامح شوې ده، ځكه چې په روايت ثانيه كېنې دوه مسئلې ذكر شوې دي، د ابو القاسم قول د مسئله ثانيه په حقله دې. او دا زير بحث مسئله اولې ده.
په كومې كېنې چې څه اختلاف نشته. بلكه د ئې قولهم جميعاً تصريح په كېنې موجوده ده.

په دواړو روايتونو كېنې وجه د فرق دا په پوهه كېنې راځي، چې په روايت رابعه كېنې د غير له اړخه د نقل قربانى بيان دې، د كومې حقيقت چې دا دې چې قربانى خو د ذابح له اړخه كيږي. صرف ثواب په كېنې غير ته ورکول كيږي، لهدا د غير دپاره نيت كول د خپله اړخه د هغه حصې نفى كولو لره مستلزم دى.

او په روايت ثانيه كېنې د غير له اړخه د واجب قربانى نيت كولو سره دې د دغه حصې د خپل خان نه نفى كوى، د دې وجې نه به دا حصه صرف غوښه شى، او محض د لحم د پاره ځناور ذبحه كول يو معروف او يو مستقل مقصود او مفيد امر دې، په خلاف د حج د اركانو چې د هغې په ادائېگي كېنې يې د حج نه بل څه امر مقصود او مفيد نه شى كيدلې. د دې وجې نه حج عن الغير بغير د امر له صورت نه به بهر حال د فاعل حج كيږي. اگر چې دغير له اړخه ئې د فرض د اداء نيت وى

لفظونه سبحانه وتعالى اعلم

۱۲ صفر ۱۳۹۵ هجرى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾

د غوا په قربانی کښې د یو سړی دوه حصې

- * د یو پټ اړخ په رومبې څل وضاحت
- * تحقیق انیق و تدقیق عمیق
- * د حدیث او فقه په رڼا کښې یو منفرد بحث
- * د نقل او عقل د روایت او درایت فیصله

د غوا په قربانی کښې

د

یو سړی دوه حصې

په دې حدیث کښې دا ثابت کړې شوې دی چې په یوه غوا او یو اوبښ کښې د یو سړی د یوې حصې نه زیاتې نه شي کیدې
لهذا :

که چېرې څوک پوره غوا یا پوره اوبښ قربانی کړی نو اووه قربانی به ئې نه کیږي مجموعه به ئې صرف یوه وي

په یوه غوا کښې د یو شخص له قربانی سره سره د ایصال ثواب

یا د عقیقې حصه نیول

سوال - که یو سړی په یوه غوا کښې د خپلې واجبې قربانی سره سره د ایصال ثواب دپاره نقل
حصه ونیسی یا د عقیقې حصه ونیسی، په دې حقله تاسو تحقیق کولو د هغې څه فیصله وشو؟
که یو سړی پوره غوا ذبحه کړه نو د هغه یوه قربانی وشوه که اووه قربانی ئې وشوې؟ بیا نو توجرو؟

الجواب باسم ملهم الصواب که یو سړې پوره غوا ذبحه کړې نو د بعضو په نيزد يوه قربانی واجب او شپږ په کښې نغلی شوې. ليکن د عامو مشايخو قول دا دې چې د پوره غوا صرف يوه قربانی وشوه او په همدې باندې فتوی ده

قال الامام المحمدي رحمه الله: ولو هضی بالکل فالکل فرض کارکان الصلوة

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله: الظاهر ان المراد لو هضی بهدنة يكون الواجب كلها لا سبعة بل دليل قوله في الخاتمة ولو ان رجلا موصرا هضی بهدنة عن نفسه خاصة كان الكل اضحية واجبة عند عامة العلماء وعليه الفتوى اه مع انه ذكر قبله بأسطر لو هضی الغني بشاتين فالزيادة تطوع عند عامة العلماء فلا ينفى قوله كان الكل اضحية واجبة ولا يحصل تكرار بين المسالتين فافهمو لعل وجه الفرق ان الضحية بشاتين تحصل بفعلين منفصلين و ارافة حتمين فيقع الواجب احدهما فقط والزيادة تطوع بخلاف الهدنة فانها بفعل واحد و ارافة واحدة فيقع كلها واجبا هذا ما ظهر لي (رد المحتار ص ۳۰ ج ۵)

وراندې په کښې دا بحث پاتې کيږي که یو سړی په یوه غوا کښې د مختلفو قرباتو (شوابونو) نیت وکړو نو آیا دا به معتبر وی او که نه؟ یعنی د ده د نیت مطابق به ټول قربات ادا شی او که نه په دې صورت کښې به هم صرف یوه قربانی وشي؟

په دې حقله د حدیث یا د فقهې څه صریحه جزئیة ترلاسه نه شوه. د لاندې وجوه له کبله د ډیرو نیتونو عدم اعتبار معلومیږي.

۱- د علانیې او د شامیې عبارت مذکوره د ولو هضی بالکل فرض کارکان الصلوة الخ عموم
۲- په حدیث او فقه کښې اجزاء عن السبعة ذکر دي. د یو سړي د طرفه د جهاتو د تعدد د اعتبار څه ثبوت نشته دي

۳- په کتابونو د فقهې کښې د مختلفو جهاتو د صحت ذکر د اجزاء عن السبعة د لاندې کړې شوي دي
۴- د شامیې په عبارت کښې د وکذا لو اراد بعضهم الحقيقة نه که د یو سړي د اضحیې او د عقیقې نیت بیانول مقصود وي نو هغې سره بیا د لفظ (ايضا) اضافه لازمه وه

۵- په ډیرو کتابونو کښې د جهاتو مختلفو د اشخاصو مختلفو نه د کیدلو تصریح شته دي
اراد بعضهم الاضحية وبعضهم جزاء الصيد الخ (عالمگیری ص ۲۰۰ ج ۵)، (عائیه بهامش العالمگیری ص ۲۰۰ ج ۵)، (عالمگیری ص ۲۰۰ ج ۵)، (المجهرة الموقرة بهامش مختصر القدوري ص ۲۰۰)

ددې نه دا خبره معلومیږي چې تعدد د نیت معتبر نه دي او دا هم د ولو هضی بالکل - الخ په کلیه کښې داخل دي

۶- د فقهې په ټولو کتابونو کښې د بیان د موقعې باو - د دې نه سکوت شوي دي

۷- قال الامام قاضيهمان رحمه الله: سبعة اشتروا بقرة للاضحية فعوى احدهم الاضحية عن نفسه لهذه اسنة

ونوی اصحابه الاضحية عن السنة الماضية قالوا يجوز الاضحية عن هذا الواحد ونوعية اصحابه للسنة الماضية باطلة
و صاروا متطوعين و وجهت الصدقة عليهم بلعينا و على الواحد ايضا لان نصيبه شائع ولو اشترى بقرة
للاضحية ونوى السبع منها لعامة هذا و ستة اسباعه عن السنين الماضية لا يجوز عن الماضية و يجوز عن
العام (خاتمة بها مش الهدية ص ۳۳ ج ۲)

په دې جزئيه کښې په صورت د تعدد د اشخاصو کښې په نيت د اضحيې ماضيې سره واقع
کيدل د تطوع ذکر دې. ليکن په صورت د توحيد د شخص سره واقع کيدل د تطوع ذکر په کښې
نشته دې. ددې نه دا خبره ثابته شوه چې د توحيد د مالک په صورت کښې تعدد د نيت معتبر نه
دې. او دا ټوله غوا به اضحيه واجبه شمارلې کيږي.

ورسره دا هم چې د تعدد د اشخاصو په صورت کښې تصدق د غوښې واجب دې. يعنې په اراقة
کښې د ماضي د کلونو نيت غير معتبر دې او په لحم کښې معتبر دې. ليکن د شخص واحد په
صورت کښې تصدق مذکور نه دې.

د دې فرق نه ښه وضاحت وشو چې د نيت د تعدد اعتبار نشته. او که نه نو د توحيد د شخص په
صورت کښې به هم لحم واجب التصديق وي.

يو طالب علم ته د خانيې د يوې جزئې نه د تعدد د نيت د معتبر کيدلو اشتباه شوې ده. د دې
و چې نه دهغې وضاحت کولې شي.

ضمي غني بدنة عن نفسه وعن ستة من اولاده ليس هذا في ظاهر الرواية وقال الحسن بن زياد رحمهم الله في كتاب
الاضحية له ان كان اولاده صغارا جاز عنه وعنهم جميعا في قول ابي حنيفة واني يوسف رحمهما الله تعالى وان كانوا
كبارا ان فعل بامرهم جاز عن الكل في قول ابي حنيفة رحمهم الله وان فعل بغير امر بعضهم لا يجوز لانه ولا عنهم
في قولهم جميعا لان نصيب من لم يامر صار لحما فكل الكل لحما. (خاتمة بها مش الهدية ص ۳۵ ج ۲)

په دې جزئيه کښې د اولاد صغار له اړخه اضحيه په صورت د تمليک کښې مراده ده. لهذا د
تعدد د املاکو له کبله د ټولو قرباني وشوه. په تمليک باندې دا لاندې شواهد دي.

۱- د تضحية عن الحي متبادر مفهوم او عام معروفه طريقه هم په صورت د تمليک کښې ده دا نه
چې د ايصال ثواب د پاره په ملک د ذابح کښې.

۲- دا جزئيه د صغير له اړخه د وجوب تضحية په قول باندې مبنی ده. او اضحيه واجبه به د
ملک نه نه ادا کيږي

قال الامام قاضي خان رحمهم الله: وفي الولد الصغير عند ابي حنيفة رحمهم الله روايتان في ظاهر الرواية يستعبد ولا
يجب بخلاف صدقة الفطر وروي عن الحسن عن ابي حنيفة رحمهم الله انه يجب ان يضحي عن ولده الصغير وولد ولده
الذي لا ابله والفتوى على ظاهر الرواية فان كان للصغير مال قال بعض مشايخنا رحمهم الله يجب على الاب والوصي

قوله اني حنيفة ^{عليه السلام} ان يضي من مال الصغير لها سائل صدقة الفطر ولا يتصدق بلعنه بل يأكل الصغير فان فعل هي لا يمكن ادمارة يشترى بذلك ما يرفع بعينه (عالية بها مش الهدية ص ٣٠ ج ٢)

٢ - که چیرې دا جزئیه د ایصال ثواب د ملک د ذایع په حقله وې. نو د تضمینیه عن الکمارد پاره به نې د اذن شرط نه لگولو. اشتراط د اذن صرف په صورت د تمليک کښې کیدې شی. لهذا ددې قرین یعنی تضمینیه عن الصغار هم په صورت د تمليک کښې مراد ده که علی سبیل النزول دا شواهد د اثبات د تمليک دپاره ناکافی ومنلې شی. نو بیا هم احتمال د تمليک په کښې شته او دا د ابطال د استدلال دپاره کافی دی

د دې نه علاوه په دې جزئیه کښې دې هم عدم تمليک ومنلې شی. نو ددې نه به صرف د واجباتو متعددو صحت ثابت شی، په واجباتو کښې په خپلو کښې تراحم کیدې شی لیکن په نفلو کښې د واجبو د تراحم صلاحیت نشته دې. **فانترقا.**

مفتی عبدالستار صاحب د خیر المدارس ددې جزئې نه د ترک استدلال هم دا وجه بیان کړې ده ما دا بحث په غرض د تحقیق نورو اهل دفتواگانو ته وړاندې کړو، په کومو کښې چې مفتی محمود حسن گنګوهی صاحب دارالعلوم دیوبند. مفتی نظام الدین صاحب دارالعلوم دیوبند. مفتی جمیل احمد صاحب تھانوی جامعہ اشرفیہ لاهور. او د مفتی عبدالستار صاحب خیر المدارس ملتان جوابونه ما ته راوړسیدل. د څلورو وارو لیکونو نه ددې نوره مرسته هم وشوه. چې د نیت د تعدد د اعتبار په حدیث او فقه کښې څه ثبوت نشته، سره د دې نه دې حضراتو د نیت د تعدد د املاکو د تعدد سره پیوستوالي کړې دي. او مختلف نیتونه ئې افراد اعتباری ګرځولي دي او جواز ئې لیکلې دي. دا خبره دې په ذهن کښې وی چې ددې پیوستوالي او د افراد اعتباری په حدیث او فقه کښې څه ثبوت نشته دي. دا ددې حضراتو خپله رائي ده.

خاتمة الکلام

د خپلې واجبي قربانۍ سره د عقیقې یا د ایصال ثواب د پاره د نفلی حصې په ساتلو باندې ددې بحث څه خاص اثر نه غورځیري، ځکه چې عقیقه واجبه نه ده، وشوه او که ونه شوه څه لازمی خبره نه ده. او ایصال ثواب د واجبي قربانۍ هم کیدلې شی. لهذا د ایصال ثواب مقصد په هر صورت کښې حاصل دي. البته د اضحې سره د دم شکر او د دم جنایت په جمع کیدلو باندې دا بحث مؤثر کیدلې شی

بې د نیت د تعدد نه هم یو مرجوح قول د تعدد دي. بیا د معاصرینو فتوی هم د اعتبار د تعدد د نیت ده. ددې نه علاوه په دې کښې عامه ابتلاء ده. او په قول د عدم جواز کښې حرج عظیم دي. لهذا په یوه غوا کښې د یو سړي د طرفه اضحیه، دم شکر، او دم جنایت د جمع کیدلو د جواز قول

ان نسب او اوسع دي.

ددې تحرير نه پس د دارالعلوم ديويند نه د حضرت مفتي محمود حسن صاحب دويم تحرير راوړسيدلو چې په كښې نې د ملتقى الابحر دا عبارت نقل كړې دي. وان ما من احد سبعة وقال ورثه اذ هموا عنكم وعنه مع وكذا لو ذبح بدنع عن اضية ومثله وقران.

زما په خيال ددې عبارت نه هم استدلال كول تام نه دي. په دې كښې (ذبح) صيغه د مجهول كيدې شى. د مونث لفظى عام كولوسره تذكير روا نه دي. د استدلال د ابطال دپاره د احتمال انشاء كافى ده. او دلته خو متبادر همدا دى. ځكه چې ددې نه وړاندې په تعدد د اشخاصو كښې تصريح ده كومه چې په دې باندې قرينه ده چې په دې مسئله كښې هم تعدد د اشخاصو مراد دي. دويمه قرينه دا چې په دويم كتاب كښې هم د شخص واحد قرينه نه موندې كيږي. لهدا د عامو عبارتو سره د مطابقت مقتضى همدا ده چې دا صيغه د مجهول ده، چنانچه په مجمع الانهر كښې د قول مذكور لاندې فرمائى مع اختلاف جهات قرينه هم (ملتقى الابحر مع شرح مجمع الانهر ص ۱۱۰ ج ۱)

د قرينه د ضمير د جمعي نه ثابت شو چې د شارح په نيز دا مسئله هم د تعدد اشخاص ده. د دې نه علاوه بنده رومى دا ليكلي دي چې متعدد واجبات د تراحم صلاحيت لري. په خلاف د تراحم د نفو د واجبو سره، لهدا ددې اضحيه واجبه سره د نقلى حصي صحت ثابت نه شو. چنانچه حضرت مفتي صاحب دمذكوره جزئيې د نقل كولونه پس د زيربحث مسئلې په حقله په خپله ليكي د دې حكم صراحتاً په كتابونو د فقې كښې ترلاسه نه شو.

همدغه شان د حضرت مفتي عبدالستار صاحب قول هم پورته نقل كړې شو. د تحرير مذكور نه پس ما د حضرت مفتي محمود حسن صاحب په خدمت كښې وليكل چې د ملتقى الابحر په جزئيې لوذبح بدنع عن اضية ومثله وقران كښې (ذبح) صيغه د مجهول ده، ددې وجې نه ددې نه استدلال تام نه دي، ددې په جواب كښې مفتي صاحب وليكل «د ملتقى الابحر جزئيې كه چيرې په صيغه د مجهول وي نو ددې نه به صراحتاً د شخصي واحد له اړخه په تعدد د جهاتو باندې استدلال قوى نه وي،

ددې نه پس ددې جزئيې په حقله يوه بله خبره مې په ذهن كښې راغله، چې يو سړې په يو وخت كښې متعه او قران نه شى كولې، د دې وجې نه دا جزئيې لازماً د تعدد د اشخاصو په حقله ده، د دې په شخص واحد باندې محمول كولو كښې هيڅ گنجائش نشته دي.

غرض دا چې اوسه پورې د متعددو واجباتو د صحت په حقله هم څه صريحه جزئيې نه ده ترلاسه شوي. او تراحم النفل بالواجب خو ددې نه هم ابعد دي. ددې جواز به څنگه ثابت شى؟ ولله تعالى اعلم

کتاب الحظر والاباحه

دقرآن کریم او د احادیثو د کتابونو او داسی نورو مقدسو څیزونو احکام

په کومو کاغذونو چی قرآنی آیاتونه لیکل شوی وی له هغو څخه

پړئ (پاکت) جوړول جائزندی

سوال څه فرمائی ددین علماء په دی مسئله کښی چی په انگریزی اخبارونو کښی دقرآن کریم د آیاتونه لیکل کیږی اود هغو لاتندی په انگریزی ژبه دهغو ترجمه لیکل شوې وی آیا له داسی کاغذونو څخه پاکتونه جوړول جائز دی ؟ حالانکه دا کاغذونه تر پښو لاتندی کیږی، په دی اخبارونو کښی د حضور صلی الله علیه وسلم نوم هم لیکل شوې وی آیا د قرآنی آیاتونو د لرې کولو په صورت کښی د دې کاغذ باقی حصه استعمال لول جائز دی او که نه ؟

الجواب باسم ملهم الصواب . په کومو کاغذونو چی قرآنی آیاتونه یا مباحث شرعیه یا مسائل لیکل شوی وی له هغو څخه پاکتونه جوړول جائز ندی . البته که چیری مباحث شرعیه نه وی نو دالله جل جلاله او انبیاء علیهم السلام او کتب سماویه نومونو په لرې کولو سره له باقی کاغذ څخه پاکت جوړول جائز دی بیا هم دپښو لاتندی غورځول اوبی عزتی کول د هیڅ کاغذ جائز ندی اگر که خالی کاغذولی هم وی

قال فی البدولایه یوزلف شی فی کاغذ فقه ونحوه و فی کتب الطب یوزوفی الشامیه (قوله ونحوه) الذی فی المذبح ونحوه فی الهدیه ولا یوزلف شی فی کاغذ فیه مکتوب من الفقه و فی الکلام الاولی ان لا یفعل و فی کتب الطب یوزولو کان فیه اسم الله تعالی واسم النبی علیه السلام یوزو نحوه لیل فیه شی و محو بعض الکتابه بالریق وقد ورد النبی عن محو اسم الله تعالی بالبصاق ولم یبدین محو کتابه القرآن بالریق هل هو کاسم الله تعالی او کفیره (شامیه ص ۲۴۶ هـ) جمادی الاولی سله ۶۷ هـ .

دقرآن کریم زړې شوې پاڼې سوځول جائز ندی

سوال څه فرمایي علماء کرام په دی مسئله کښی چی دقرآن کریم زړې شوې پاڼې سوځول جائز دی او که ناجائز دی ؟ بینوا توجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب دقرآن کریم ناقابل انتفاع اوراق (پاڼې) دې په جاری اوبو کښی واچول شی یا دې په محفوظ مقام کښی دفن (خښ) کړل شی سوځول یی جائز ندی

قال فی البدولایه یوزلف شی فی کاغذ فیه مکتوب من الفقه و فی الکلام الاولی ان لا یفعل و فی کتب الطب یوزولو کان فیه اسم الله تعالی واسم النبی علیه السلام یوزو نحوه لیل فیه شی و محو بعض الکتابه بالریق وقد ورد النبی عن محو اسم الله تعالی بالبصاق ولم یبدین محو کتابه القرآن بالریق هل هو کاسم الله تعالی او کفیره (شامیه ص ۲۴۶ هـ) جمادی الاولی سله ۶۷ هـ .

(وبعد اسطر) تكرة اذابة حرهم عليه اية الا اذا كسر.

وفي الشامية تحف (قوله يدفن) واما غيره من الكتب فسياتي في الخطر والاباحة انه يحى عنها اسم الله تعالى الخ
(رد المحتار ص ١١٩هـ)

وايضاً في الدر: الكتب التي لا يلتفت بها يحى عنها اسم الله وملائكته ورسله ويحرق الماتى ولا بأس بان تلقى في
ماء جار كما هي او تدفن وهو احسن كما في الانبياء عليهم السلام.

وفي الشامية: يعني ان الدفن ليس فيه اخلال بالتعظيم لان افضل الناس يدفنون وفي الذخيرة المصحف
اذا صار حلقاً وتعدت القرامة منه لا يحرق بالدار اليه اشار محمدرحه الله تعالى وبه نأخذ ويكره دفنه وينهى ان
يلف بخرقه طاهرة ويلحد له لانه لو شق ودفن يحتاج الى اهالة التراب عليه وفي ذلك نوع تحقير الا اذا جعل فوقه
سقف وان شاء غسله بالماء ووضعه في موضع طاهر لاتصل اليه يد محدث ولا غبار ولا قلدر تعظيماً للكلام لله
عز وجل (رد المحتار ص ٢٤١هـ)

وفي الهدية: المصحف اذا صار حلقاً لا يقرأ منه ويخاف ان يضيع يجعل في خرقة طاهرة ويدفن ودفنه اولى
من وضعه موضعاً يخاف ان يقع عليه النجاسة او نحو ذلك ويلحد له لانه لو شق ودفن يحتاج الى اهالة التراب
عليه وفي ذلك نوع تحقير الا اذا جعل فوقه سقف بحيث لا يصل التراب اليه فهو حسن ايضاً كذا في الغرائب
المصحف اذا صار حلقاً وتعدت القرامة منه لا يحرق بالدار اشار الشيباني الى هذا في السير الكبير وبه نأخذ كذا
في الذخيرة (عالم كبيره ص ٣٢٢هـ).

دحضت عثمان رضى الله تعالى عنه دمصحف دسوخولو به باره كنبى به شرح سير كبير كنبى
سير كبير ، ص ٢٧٧ ج ٢ كنبى راغلى دى چي ((لايكاد يصح لا اصل لذلك الحديث)).

ليكن دا روايت چونكه په صحيح البخارى كنبى دې دستد په لحاظ دې ته بى بنياد ويل
مشكل دى لهذا حافظ عيني او عسقلانى او نور وشارحينو ددې مختلف جوابات كړي دي .

١ - ان مخرق بالغام المعجمة رواية الاكثرين (الى ان قال) وبالمعجمة اثبت.

٢ - وقد هزم عياض بانهم غسلوها بالماء ثم احرقوها مبالغة في اذها بها . (عمدة القارى ص ١٨٥هـ) فتح
البارى ص ١٨٥هـ)

٣ - وقال الحافظ العيني رحمه الله تعالى: قال الكرماني فان قلت كيف جاز احرار القرآن قلبه المحروق هو
القرآن المنسوخ او المختلط بغيره من التفسير او بلغه غير قريش او القرامات الشاذة وفائدته ان لا يقع

الاعتلاف عليه (عمدة القارى ص ۱۸۰)

وقال المحافظ الصغلاي رحمه الله تعالى: وفي رواية سويد بن غفلة عن علي رضي الله تعالى عنه قال لا تقولوا لعثمان في احراق المصاحف الا غيرا (الى قوله) قال ابن عطية الرواية بالحاء المبهلة اصح هذا الحكم هو الذي وقع في ذلك الوقت وما الآن فالفصل اولى لما دعت الحاجة الى ازالته. (فتح البارى ص ۱۸۰)

علامه عيني رحمه الله داخفاو هغه مذهب نقل كړې دې كوم چى په شامى كښې دې قلمو هذا حاصل ما قال ابن عطية وفي البريقة المعبودية شرح الطريقة المعبودية لاني سعيد الخادمي رحمه الله تعالى وفيه (اي في النصاب) ايضاً الكتب التي يستغنى عنها وفيها اسم الله تعالى تلقى في الباء الكثير الجارى اوتدفن في ارض طيبة ولا تحرق بالنار وفي التتارخانية المصنف الذي خلق وتعدر الانتفاع به لا يحرق بل يلف بمزقة طاهرة يحفر بلحد بلا شق اذ يجعل سقفا ويدفن او يوضع ممكن طاهر لا يصل اليه الغبار والاقدار وفي السراجية يدفن او يحرق انتهى ملغصاً وكذا عن مدينة المفقى وعن المعجنى الدفن افضل من الالتقاء في الباء الجارى كالانبياء عليهم السلام كذا جميع الكتب وفي التتارخانية الافضل ان يغسلها ويأخذ القراطيس وعن الحلبي لا بأس بالاحراق لاحراق عثمان رضي الله عنه مصاحف فيها آيات منسوخة بلانكثير وايضاً قيل الاحراق اولى من الغسل لوقوع الغسالة على الارض والقاضي حسين حرّم الاحراق لتناقضه الاحترام وكرة الدوى هذا. واقول الرابع هو الدفن والغسل لا الاحراق لقوة قائلها ودليلها ولجميع المحظر على الاباحة واما ما نقل عن عثمان رضي الله عنه فالظاهر انه ليس بصحيح اذ لو صح ذلك بلانكثير لحل محل الاجماع اليهم سوء ظن بهم وطعن فيلقاهم على ان الاحراق لازم للاستحانة ومحل بالتعظيم. (بريقة محمودية ص ۱۹۰)

كه في نفسه دسوڅولو جواز هم تسليم كړې شى بياهم زمونږ په زمانه كښې په سبب دفتنى واقع كيدلو په مينځ دمسلمانانو كښې ناجائز دى. همدارنگه داحترام او بې حرمتى مدار په عرف باندې دې او په اوسنى عرف كښې سوڅول د انتهاى درجې بې حرمتى بلل كيږي والله سبحانه وتعالى اعلم (۲۰ رجب سنه ۷۲)

داحاديثو دزرو اوراقو سوڅول

سوال د احاديثو دزرو اوراقو كه چيرې دخښولو وخت پيداشي يا په ښار كښې مناسب ځاى ددفن كولو لپاره پيدا نشي آيا سوڅول نى جائز دى كه ناجائز؟ بينوا تو جروا
الجواب باسم ملهم الصواب كه له دغو اوراقو څخه دالله جل جلاله او انبياء عليهم السلام يا نلكو نومونه محوه كړل شى بيايى سوڅول جائز دى ليكن بهتر دادى چى هغه په جارى

ابوبکینې و اچول شی

قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: اكتب التي لا يندفع بها معنى عنها اسم الله تعالى وملائكته ورسله
ويعرق الباقي ولا بأس بأن تلقى في ماء جار كما هي وتدفن وهو احسن كما في الانبياء عليهم السلام. (رد المحتار
ص ۲۶۱ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم

۲۰ ذی الحجة سنة ۱۲۸۸ هـ

گوچیانو ته خلاف ترتیب دقرآن کریم تعلیم ورکول

سوال ماشومانو ته د «عم» سپاري خلاف ترتیب تعلیم ورکول لکه څنگه چی عموماً نن سبا
دغه کار کيږي جائز دی یا ناجائز؟ بینوا توجروا
الجواب یا سم ملهم الصواب هو جائز دی

قال العلامة المحصلي رحمه الله: ويكره الفصل بسورة قصيرة وان يقرأ منكوساً الا اذا اختتم.
وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله وان يقرأ منكوساً) بأن يقرأ في الثانية سورة اعلیٰ مما قرأ في
الاولیٰ لان ترتیب السور فی القراءة من واجبات التلاوة وانما يجوز للصغار تسهیلاً لضرورة التعليم. (رد
المحتار ص ۳۶۱ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۵ شعبان سنة ۷۴

دالله جل جلاله، له ذکر نه دکوم بل مقصد لپاره وسیله (آله)

جو وړل جائز ندی

سوال دلته پوپیر صاحب دې دهغه دمړیدوانو دا دستور دې کله چی یی دچا راغونښتل مقصود
وی نو په ځای د دروازي ټکولو یا غږ کولو کلمه طیبه «لا اله الا الله» وایی. دا طریقه ددوی په منځ
کښې مشهوره ده. لهذا دننه سرې پوهیږي چی ما دباندی څوک غواړی. آیا دا طریقه شرعاً صحیح
ده او که نه؟ بینوا بالدلیل آجرکم الجلیل.

الجواب ومنه الصدق والصواب دا طریقه صحیح نده ځکه چی دالله جل جلاله ذکر د بل مقصد
لپاره استعمالول او له هغې نه آله جوړول جائز ندی. لهذا له دې نه دا خبره هم معلومه شوه چی نن
سبا په وعظ کونکو کښې رواج ده چی صرف دخلکو د بیدارولو او په هغوی کښې دنشاط پیدا
کولو لپاره دوعظ په منځ کښې درود شریف وائی. درود شریف خالص دثواب په نیت مقصود
مگر څول ویل پکار دی. د بل څیز لپاره یی آله مگر څول ناجائز دی

قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى في اخر كتاب الخطر والاباحة وقد كرهوا ولله اعلم ونحوه: لاعلام عنه

وفي الشامية تحت قوله ونحوه كان يقول وصلى الله على محمد (قوله لا اعلام محمد الدرس) اما اذا لم يكن
اعلاما بانتهائه لا يكره لانه ذكره وتفويض بخلاف الاول فانه استعمله الله للاعلام ونحوه اذا قال الداغل بالله
مثلا ليعلم الجلاس مجيئه ليهيؤله محلا ويوقروه واذا قال الحارس لا اله الا الله ونحوه ليعلم باستيقاظه فلم
يكن المقصود الدلالة اما اذا اجتمع القصدان يعتبر الغالب كما اعتبر في نظائره (رد المحتار ص ٢٤٤ هـ)
ولله سبحانه وتعالى اعلم

١٢ ذى الحجة سنة : ٧٥ هـ

قرآنی آیاتونه په وینو سره لیکل

سوال آیا دچرگ په وینه دقرآن کریم آیاتونه لیکل او هغه بیا په غاړه کښی اچول جائز دی او که نه؟
پینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب د قرآن مجید آیاتونه په وینه یا په بل نجاست سره لیکل کفر دی .
د بعضی خلکو خیال دی که چیرته دخان خطر ه وی اویقین یی وی چې دده علاج بغیر له دې څخه بل
څه نه دې نولیکلې یی شی یعنی گنجانش یی شته . قیاسا علی شرب الخمر للعطشان واکل المیتة
فی المخصصة ددې قیاس بطلان بالکل ښکاره دې لهذا په هیڅ حال کښی ددې دجواز گنجانش نشته
وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالی تحت قوله لیکن نقل المصنف الخ ونص ما فی الحاوی القدسی اذا
سال الدم من الف انسان ولا یقطع حتی یغشی علیه وقد علم انه لو کتب فاتحة الکتاب او الاخلاص بذلك
الدم علی جبهته ینقطع فلا یرخص له فیه وقیل یرخص کما رخص فی شرب الخمر للعطشان واکل المیتة فی
المخصصة وهو الفتوی (رد المحتار ص ١٣٠ هـ) ولله سبحانه وتعالى اعلم

٢ جمادی الاولی سنة ٨٦ هـ

بنگی «هغه عیسائی چی گندگی صفا کوی» ته دزمزم داوبو دورکوئو حکم

سوال حاجی که چیرته دخپل کور صفایی کونکی ته دزمزم اوبه یا کجورې ورکړې آیا دا جائز دی او که ناجائز؟
پینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب بهتره خبره داده چی ورنکړل شی او که بنگی یی خپله وغواړی
اویقین یی وی چه د عقیدت دوجی نه یی غواړی او ادب او احترام یی ملحوظ کوی نو جائز دی
ولله سبحانه وتعالى اعلم
یوم عرفه سنة ٨٦٠ هـ

د قرآنی آیاتونو لیکل شوي لوجي او کاغذونه ښکلول او مچو کول

سوال زمونږ دمحلې په مسجد کښې دقرآنی آیاتونو او دالله جل جلاله او رسول الله صلی الله
عليه وسلم دنومونو لیکل شوي لوجي دی. زید روزانه هغه ښکل کوی او په هغې لاس تیروی

اوبیایی په ټول بدن را کاپی آیا د زید داعمل جائز دی او که ناجائز؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب هو : جائز دی مگر التزام اوغلو دې پکښی نکوی همدا راز دقرآن
 کریم تلاوت اودهغه په احکامو باندی عمل کول دې اهم وگنی .
 د قرآن کریم دتلاوت کولو په وخت کښې دې قرآن کریم خلاص کړی او ښکل دې کړی او په هغه
 باندې دعمل کولو عهد دې وکړی. له حضرت عمر رضی الله عنه څخه دا دعا نقل شوې ده عهدړی
 ومنهورړی عزوجل.

له دی څخه په قرآن کریم دعمل کولو همت پیداکیږی چی ددنیا او آخرت دهر مصیبت نه
 دنجات او خلاصون یواختی ذریعه ده . بعضې خلکو دقرآن کریم تقییل ته بدعت ویلی دی لیکن
 هغه قول ضعیف دې .

قال العلامة المحقق رحمه الله تعالى: وفي القمية في باب ما يتعلق بالمقابر تقبيل المصحف قبل بدعة لكن
 روي عن عمر رضي الله عنه انه كان يأخذ المصحف ويقبله ويقول عهدري ومنهورري عزوجل وكان عثمان رضي
 الله عنه يقبل المصحف ومسحه على وجهه (رد المحتار ص ۲۳۴هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم

۱۳ محرم سنه ۸۷ هـ

دقرآن کریم هدیږي ته وړل او هلته یی دتلاوت کولو حکم

سوال: قرآن کریم هدیږي ته وړل او هلته یی تلاوت کول جائز دی که ناجائز؟ په شرح برزخ کښی
 یی لیکلی دی چی دقبر خواته قرآن لوستل جائز دی فتوی هم پرهمدی ده بدلیل قوله علیه السلام
 نوروا قبور موتاكم بالقرآن دا استدلال او فتوی صحیح دی که غلطه ده؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: دا روایت زموږ له نظره ندې تیر شوې که ثابت هم وی خوددې دا
 معنی نده چی قرآن مجید دې قبرستان ته یورې شی او هلته دې تلاوت وکړې شی، بلکه مطلب
 دادر چی قرآن مجید تلاوت کړئ او ثواب یی مړوته وښئ، دقرآن کریم هدیږي ته وړل او هلته یی
 تلاوت کول له قرون مشهور لها بالخیر څخه ثابت ندی والله سبحانه وتعالی اعلم.

۱۰ ذی الحجه سنه ۸۷ هـ

د حدیث او فقهې په کتابونو تکیه کول

سوال دحدیث او فقهې له کتابونو څخه کار اخستل یا په هغو باندی ډوه وهل جائز دی که
 ناجائز؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: دقرآن کریم یا د حدیثو او فقهې دکتابونونه دتکیی کار اخستل:

هفته خنک وهل سخته گناه ده لیکن که په سفر کښی یی د حفاظت بله طریقه نه وی نو جائز دی
 قال العلامة المحسني رحمه الله تعالى: ويكره وضع المصحف تحميراسه الاللفظ وقال العلامة بن عابد بن
 رحمه الله تعالى: (قوله ويكره وضع المصحف الخ) وهل التفسير والكتب الشرعية كذلك يحرر اقول الظاهر نعم
 كما يفهم من المسألة العالية ثم رأيت في كراهية العلامة (قوله الاللفظ) أي حفظه من سارق ونحوه (رد المحتار
 ۱۱۱۱) والله سبحانه وتعالى اعلم
 ۲۲ صفر سنه ۸۹ هـ

د حضور اکرم صلی الله علیه وسلم له نوم سره د (ص) لیکل

سوال: د حضور اکرم صلی الله علیه وسلم له نوم سره په خای دمکمل صلوٰة و سلام صرف (ص)
 لیکل او د صحابه کرامو له نومونو سره صرف (رض) لیکل څنگه دی؟ بینوا تو جوړوا.
 الجواب باسم ملهم الصواب: د حضور صلی الله علیه وسلم له محترم نوم سره او د صحابه کرامو
 د قدرمنو نومونو سره پوره صلوٰة او سلام او رضی الله عنهم لیکل په کار دی صرف (ص) لیکل
 خلاف ادب دی، چیرته چی پانی پانی او پوره کتاب لیکل کیدی شی نود پوره صلوٰة او سلام او د
 ترضی په صیغو به څومره خای مصرف شی؟ په حقیقت کښی دا د محبت د کمښت دلیل دی
 همدارنگه د تعالی په خای صرف (تع) او درحمة الله پر خای صرف (رح) د لیکلو دستور هم صحیح نه
 دی والله سبحانه وتعالى اعلم
 ۲۳ ذی الحجة سنه ۹۰ هـ

په اخبارو نو کښی د لیکل شوی آیت بی او داسه مسحه کول څنگه دی؟

سوال: داخبار په کومه صفحه کښی چی د قرآن کریم آیت لیکل شوې وی هغه سره بی او دسه
 لاس لگول څنگه دی؟ بینوا تو جوړوا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په کوم خای چی قرآنی آیت لیکل شوې، وی صرف هغه خای سره
 بی او دسه لاس لگول منع دی او په نورو خایونو لاس لگول جائز دی، البته که یو وړوکې آیت وی
 یعنی چی د شپږو حروفو نه هم لږ وی نو دیو قول مطابق هغه ته د لاس وړ وړلو گنجائش شته .
 قال العلامة المحسني رحمه الله تعالى: ويحرم به ای بالاکبر وبالاصغر من مصحف ای مافیہ ایه کدو هم و جدار.

وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى تحت (قوله ای مافیہ ایه) لکن لا یحرم فی غیر المصحف
 المكتوب ای موضع الكتابة کذا فی باب المحيض من البحر وقيد بالایة لانه لو كتب ما دونها لایکرة مسه کما
 فی حاشیة القهستانی ونیمفی ان یهری هنا ما یرى فی قراءة ما دون ایه من الخلاف والتفصیل ونیمفی ان یهری هنا
 ما یرى فی قراءة ما دون ایه من الخلاف والتفصیل المارین هناك بالاولی لان المس یحرم بالحدیث ولو اصغر

بخلاف القراءة لكل المعجونه تأمل (رد المحتار ص ۱۱۴) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۷ رجب سنه ۹۲ هـ

دینی مبارکي دنقش شکل کولو حکم

سوال د حضور صلی الله علیه وسلم دینی مبارکي نقش په سر کینودل او مچو کول او د هغې په توسل دعاء غوښتل شرعاً څنگه دی؟ بښوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا ټول کارونه دمحبت او تبرک په طور سره کول خلاف شریعت ندي اود عقیدې د فساد داندینښنې له وجې څخه نه کول خلاف محبت ندي. والله سبحانه وتعالى اعلم

۲۰ صفر ۹۳ هـ

قرآن کریم دمسق زیني کومه سمیټي زینه چه بره چت ته ختلي وي

لاندي کینودل

سوال دیو مسجد د زیني لاندي الماری ده، آیا په هغه الماری کښې د قرآن مجید کینودل جائز دی او که نه؟ په داسی حال کښی چی په دغه زینه خلک پورته کیږی او ښکته کیږی؟ بښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دا جائز دی. والله سبحانه وتعالى اعلم ۳۰ ربيع الاول سنه ۹۵ هـ

په لوړ خای کښې د ایښودل شوی قرآن کریم طرفته پښی غزول

سوال په الماری کښی په پورتنی خانه کښی قرآن کریم ایښودل شوې دې آیا هغه طرفته پښی غزول یا شا کول جائز دی که ناجائز، په فتاوی رشیدیې کښی یی جائز ورته لیکلی دی. لیکن دغه کتابونو کښې چیرته زمونږ له نظره ندي تیر شوی؟ بښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب جائز دی قال فی الهدیه: مد الرجلین الی جانب المصحف ان لم یکن بمحلّ لایکراهه و کذا لو کان المصحف معلقاً فی الود و هو قد مد الرجل الی ذلک الجانب لایکراهه کذا فی الغرائب عالمگیر ص ۳۲۲ هـ والله سبحانه وتعالى اعلم.

۶ ربيع الثاني سنه ۹۹ هـ

په مکان یا دکان وغیره کښې د قرآنی آیاتونو زوړندول

سوال په مکان یا دکان کښی په گټه یا بل څه د قرآن آیاتونه لیکل او زوړندول څنگه دی همدا راز په دیوال یا دروازه «بسم الله الرحمن الرحيم» یا «ما شاء الله» یا «هذا من فضل ربي» لیکل څنگه دی؟ بښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په کوم خای کښی چی تلویزون غږولی شی یا تصویرونه وی هلته آیاتونه لیکل او رازوړندول د قرآن کریم بی عزتی ده. له همدې کبله ناجائز دی. که چیرې د

خرافت نه وی او تعظیم یی ملحوظ وی او دگرد او غبار نه صفا وی نو جائز دی. په دیوال یا دروازه د آیتونو لیکل په هر حال مکروه تنزیهی دی

قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: بساط او غيرة كتب عليه الملك لله يكره بسطه واستعماله لا تعلمه للزينة ويلبى ان لا يكره كلام الناس مطلقاً وقيل يكره مجرد الحروف والاول اوسع وتماه في البحر وكراهية الغنية قلت وظاهرة انتفاء الكراهة مجرد تعظيمه وحفظه علق اولاً زين اولاً وهل ما يكتب على البراوح وجدد الجوامع كذا يحرر.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله مطلقاً) ای سواء استعمل او علق (قوله وتماه في البحر) حيث قال وقيل يكره حتى الحروف المفردة وراى بعض الائمة شباهاً يرمون الى هدف كتب فيه ابو جهل لعنه الله فبهاهم عنه ثم مر بهم وقد قطعوا الحروف لكن الاول احسن واوسع اه قال سيدى عبد الغنى ولعل وجه ذلك ان حروف الهجاء قران انزلت على هود عليه السلام كما صرح بذلك الامام القسطلاني في كتابه الاشارات في علم القرات اه

(قوله قلت وظاهرة الخ) كذا يوجد في بعض النسخ اي ظاهر قوله لا تعليقه للزينة (قوله يحرر) اقول في فتح القدير وتكره كتابة القران واسماء الله تعالى على الدراهم والمحاريب والجدران وما يفرش اه والله سبحانه وتعالى اعلم (رد المحتار ص ۱۲۰ ج ۱).

۲۹ ربيع الاول سنة ۱۴۰۰ هـ

په اخبارونو او رسمي خطونو کښې قرآني آیاتونه او بسم الله لیکل

سوال په اخبارونو کښې د قرآن مجید د آیاتونه او «بسم الله الرحمن الرحيم» او احادیثو وغیره لیکلو رواج را روان دې پداسی حال کښې چی په اخبارونو کښې تصویرونه او دښینما اشتهايات هم موجود وی بیا دا اخبارونه په ردی شیانو کښې هم څرخېږي بیا دکانداران خپلو مشتریانو ته بدغو اخبارونو کښې سودا وغیره ورکوی همد راز دا اخبارونو یوځای، بل ځای پراته وی او له ښو لاندی کیږي آیا پداسې صورت کښې په اخبارونو کښې آیاتونه او احادیث لیکل جائز دی؟ همداراز له څه وخت راهیسی په حکومتی دفترونو کښې په رسمي خطونو کښې مکمل بسم الله الرحمن الرحيم لیکل دستور چلیږي، بیا ددغو کاغذونو هم پورتنې انجام وی نو آیا په دغو خطونو کښې بسم الله لیکل جائز دی؟ او که دپوره بسم الله په ځای صرف بسمه سبحانه وتعالی یا بسمه تعالی یا ۷۸۶ ولیکل شی نو دبسم الله ثواب حاصلیږي او که نه؟ بیټوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په اخبارونو او اشتهاياتو کښې د قرآن آیاتونه او بسم الله الرحمن

الرحیم لیکل جائز ندی، په دولتی دفترونو کښې په مکتوبونو باندې جائز څه چې مستحسن دی او گناه یې دبی عزتی کونکې په غاړه ده، دبسم الله پرځای نور کلمات یا ۷۸۶ لیکل دقرآن کریم او عمل رسول الله صلی الله علیه وسلم او دامت دمتوارث عمل خلاف دی، دحدیبیه دصلحې په موقع حضور صلی الله علیه وسلم دبسم الله الرحمن الرحیم دلیکلو امر کړې وو، مشرکینو اعتراض کړې وو او ویلې یې وو ((اكتب ما کنت تکتب باسمک اللهم)) له دې څخه ثابته شوه چې اسلام دبسم الله لیکلو لپاره خاصه طریقه ښودلې ده، دهغې په ځای دنورو کلمو په لیکلو سره دبسم الله ثواب نه حاصلیږي او سنت هم نه ور باندې اداء کیږي والله سبحانه وتعالی اعلم - ۵ ربیع الاول ۱۴۰۱ هـ

په روپۍ باندې قرآنی آیت لیکل

سوال دپاکستان حکومت په کال ۱۹۷۷ میلادی کښې دیوې روپۍ سکه جاری کړه چې په هغې کښې آیت (واعتصموا بمهللہ جمعاً ولا تفرقوا) او کلمه طیبه لیکل شوی وو آیا په سکه باندې آیت یا بل څه لیکل جائز دی؟ او په داسې سکه باندې کاروبار کولې شی پداسې حال کښې چې زموږ کاروبار له غیر مسلم خلکو سره هم وی؟ بیا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په سکه باندې قرآنی آیت لیکل مکروه تنزیهی دی، لیکن کاروبار ورباندې کول بلاکراهیته جائز دی.

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: تحت (قوله یحرم) اقول فی فتح القدیر وتکرر کتابه القرآن واسماؤه تعالیٰ علی الدرهم والمبارک والجدیدان وما یفرش اهلوه تعالیٰ اعلم (ردالمحتار ص ۱۲۰هـ)

وقال فی الهدیه: لا یاس بکتابه اسم الله تعالیٰ علی الدرهم لان قصد صاحبه العلامة لا اله الا الله کذا فی جواهر الاغلاطی (عالمگیری ص ۲۲۳هـ) والله سبحانه وتعالیٰ اعلم ۸ جمادی الاولیٰ سنه ۱۴۰۱ هـ

بې اودسه دقرآن کریم لیکل

سوال بغیر له اودس نه په کومه ورقه دقرآن کریم آیت لیکل څنګه دی؟ که معلمې یا متعلمې ته دحیض په حالت کښې دکوم آیت دلیکلو ضرورت پېښ شی آیا دهغې دلیکلو گنجائش شته او که نه؟ بیا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په کاغذ لاس لګولو سره د آیت دلیکلو گنجائش نشته بغیر دلاس لګولو په جواز دکتابت کښې اختلاف دی په وخت دضرورت کښې یې گنجائش شته

قال الشیخ الاسلام ابو بکر بن علی الحداد رحمه الله تعالیٰ وهل یجوز للمجنّب کتابه القرآن قال فی منیه المصلی لا یجوز و فی الهدیه بکراهة للمجنّب والمخاض کتابه القرآن اذا کان مباحراً اللوح والمیاض وان وضعها علی

الارض وكعبه من غير ان يضع يده على المكتوب لانه لا يمس به (الجوهرة ص ٢٤٣)

قال العلامة الحلبي رحمه الله تعالى: وذكر في الجامع الصغير المنسوبة الى قاضي خان لانه لا يمس للمذهب ان يكتب القرآن والصحيفة او اللوح على الارض او الوسادة عند اني يوسف رحمه الله تعالى خلافا لمحمد رحمه الله تعالى لانه ليس فيه مس القرآن ولذا قيل المكروه مس المكتوب لا مواضع المباح ذكره الامام العتري تافى رحمه الله تعالى وينبغي ان يفصل فان كان لا يمس الصحيفة بان يوضع عليها ما يحول بينها وبين يده يغلب بقول اني يوسف رحمه الله تعالى لانه لم يمس المكتوب ولا الكتاب والا فبقول محمد رحمه الله تعالى لانه ان لم يمس المكتوب فقدم الكتاب (حلي كبر ص ٥٥)

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: ولا تكتب الحائض القرآن ولا الكتاب الذي في بعض سطوره آية من القرآن وان لم تقرأ شمل ما اذا كان الصحيفة على الارض فقال ابو الليث رحمه الله تعالى لا يجوز وقال القدوري رحمه الله تعالى يجوز قال في الفتح وهو اقيس لانه ماس بالقلم وهو واسطة منفصلة فكان كقوب منفصل (الان همسة بهيمة) (رسائل ابن عابدين ص ١١٣)

تنبيه بعضي علماؤ ته ببعضي رواياتوله ظاهر خشه به صورت دمس كنبى هم دجواز كتابت شبه پيدا شوې ده

اول: دابن عابدين در سائل عبارت: ((الا ان همسة بهيمة)) كنبى د «يمسه» ضمير مذكر دي اوصحيفه مؤنث ده، لهذا ددې مرجع مكتوب كيدلى شى چه دكلام دسياق خشه معلوميرى دويم په الجوهرة كنبى دمكتوب تصريح موجوده ده.

دويم كه چيرته د كومې ورقې په يوې حصې باندې آيت ليكل شوې وي د آيت نه ماسوا دنورې حصې مسه په اتفاق جائزه ده نو په وخت دكتابت كنبى مس ورق ولي ندى جائز؟ ما به الفرق خه دى جواب (١): د «يمسه» دضمير مرجع صحيفه ده خو په تاويل ديياض سره، دكلام دمفهوم تاويل بلا دليله او بلا ضرورت دې، همدارنگه كه مرجع مكتوب «آيت مكتوبه» شى نو دوضع على الارض قيد لگول خه ظاهري فائده نه وركوى.

(٢) دالجوهرة په عبارت كنبى «مكتوب» په معنا دكتاب يا صحيفه سره دې او كه نه نو دصدر دكلام «مباشر اللوح والبياض» سره به ددې تعارض راشى، همدارنگه د «ان وضعهما على الارض» قيد لگولو به كومه فائده نه ظاهريرى خكه كه چيرته آيت مكتوبه مراد شى نوبيا د وضع على الارض او حمل فى اليد ترمينخ هيخ فرق نشته

(٣) دريمه وجه دفرق دا معلوميرى چى قلم ذريعه دكتابت ده، لهذا دهغه قياس به باريك شى

باندې نام قباس ندې د ذکر شوی فرو دوجی نه قلم من وجه واسطه ده او من وجه واسطه نده. د کتابت دوه صورتونه دی یو په کاغذ لاس کینودل. دویم په کاغذ باندی دلاس کینودلونه بغیر په میز وغیره باندی کینودل. په اولنی صورت کینی دمتعارف کیدو دوجی نه دقلم دواسطی غیر معتبرو لوسره دعدم جواز قول شوې دې. اوپه دوم صورت کینی دغیر متعارف کیدوله وجی نه دقلم دواسطی په معتبرولو دجواز قول اختیار شوې دې. والله سبحانه وتعالی اعلم

محرم سنه ۱۲۱۸ هـ

★★★★★

د پردې وغیره متعلقه مسائل

د ښځو معانقه کول

سوال دښځو په خپل منځ کینی معانقه کول سنت دی اوکه نه؟ بینوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب دمعانقې مروجې طریقه دسرو لپاره هم جائزه نده. ددی تفصیل دمصافحې اومعانقې په رساله کینې دې. والله سبحانه وتعالی اعلم.
۴ ذی القعدة سنه ۱۳۸۶ هـ

دښځوله بازار څخه دسودا راوړل

سوال دښځو دسامان اخستلو لپاره بازار ته تلل جائز دی اوکه ناجائز؟ بینوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب دښځو لپاره په اندازه دضرورت له کوره دباندې وتل جائز دی. په اوسنی زمانه کینې خلکو خپلو خواهشات نفسانیه اوهوس ته دضرورت نوم ورکړې دې. نو دښځی په متعلقینو سرو دافرض دی چی بلاضروته ښځه له بهر وتلو څخه منع کړی اوکه نه نو هغوی به هم سخت گنهاروی
والله سبحانه وتعالی اعلم
۱۲ محرم ۱۳۸۷ هـ

دتنګ لباس اغوستل جائزندی

سوال سړی یا ښځی ته دتنګو جامو اغوستل جائز دی اوکه ناجائز؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب په کوم لباس کینې چې دواجب الستر اندامونو حجم او جوړښت ښکارېږی اوپه نظر راځی. دغه قسم لباس سرو اوښځو ټولوته حرام دې. او هغه طرفته کتل هم حرام دی او د تنګ لباس په اغوستلو کینې یوقباح بل هم دې. هغه دا چی پدې کینی دکفاروسره مشابهت دې. لهذا ددې وجی نه جائز ندې

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى تحت (قوله ولا يهر التصاقه) وعبارة شرح المدينة اما لو كان غليظا

لا يرى منه لون البشرة الا انه التصق بالعضو وتشكل بشكله فصار شكل العضو مرئياً فيمنه ان لا يمنع جواز الصلوة لحصول الستراة قال ط وانظر هل يحرم النظر الى ذلك المتشكل مطلقاً او حيف وجدت الشهوة اه قلبك سلتكم عن ذلك في كتاب الحظر والاباحة والذي يظهر من كلامهم هناك هو الاول (رد المحتار ص ٢٥٠، ٢٥١) وقال في الحظر بعد نقل كلام الفقهاء رحمهم الله تعالى: وعلى هذا الايجل النظر الى عورة غيره فوق ثوب ملتق بها يصف جميعها (رد المحتار ص ٢٢٣ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم. ١٢ محرم سنة ٨٧ هـ

له محرم لرونكي بنخى سره سفر كول جائز دى

سوال يوه دينداره بنخه له خيل محرم سره حج ته روانه ده، نورې بنخې غواړي چي له دغې بنخې سره حج ته لاړې شي آيا كه له يوې دينداره او با اعتماده بنخې سره خيل محرم سړې موجود وي نوله دغې بنخې سره دنورو بنخو چي ددې بنخې له محرم سره نامحرمي وي سفر كول جائز دى او كه نه؟ بعضې حضرات دمعتدي او دهغې دځاوند ترمنځ د يوې ثقه بنخې دحائل جوړيدلو په جواز دسفر دجواز استدلال كوي آيا ددوي دا استدلال صحيح دي؟ بينوا تو جروا

الغواب باسم ملهم الصواب جائز ندی كه څه هم دابنخه ډيره زړه وي بيا بي هم دما محرم سره سفر كول حرام دى. په حديث كښي په دى باندې سخت وعيد راغلې بلكه څوهره چي بنخې زياتې وي هغومره دفتني انديښنه زياته وي. د ثقي بنخې له حائل كيدلو څخه د جواز استدلال صحيح ندي. ځكه چي هغه دحضر په كور كښي د اوسيدلو مسئله ده په خپل كور كښي بنخه ځاوند او حائل جوړيدونكي بنخه دخپل ځاندا ن نه له حياء او دبدنامي له خطر ه مانع دمعصيت وي همدارنگه كه چيرته سړي دبدنامي اراده وكړي نو حائل جوړيدونكي بنخه فرياد كوي اونور خلك راڅيروي ليكن په سفر كښي هغه لاچاره اومجبوره وي اوپه خپله دفاع قادره نه وي

قال العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ تعالیٰ: (قوله ولو عجزوا) ای لا طلاق لنصوص بحر قال الشاعر:

لكل ساقطة في الحى لا قطة وكل كاسدة يوم مالها سوق

(قوله في سفر) هو ثلاثة ايام وليا اليها فيباح لها الخروج الى ما دونه لحاجة بقدر محرم بحر.

وروي عن ابی حنیفة وابی یوسف رحمہما اللہ تعالیٰ کراهة خروجها وحدها مسيرة یوم واحد ویمنه ان یکون الفتوى عليه لفساد الزمان شرح اللباب ویؤید حدیث الصحیحین لاجل لامرأة تؤمن بالله والیوم الاخر ان تسافر مسيرة یوم وليلة الامع ذی محرم علیها وفي لفظ لمسلم مسيرة قليلة وفي لفظ یوم (رد المحتار ص ٢٥٠ هـ).

قال العلامة المحقق رحمه الله تعالى: (وحسن ان يجعل القاصح بينهما امر ثلثة ترزق من بهت المال بحر عن

تلخيص الجامع (قادر على المحيولة بهيما)

وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى: (قوله امر الاثقة) لا يقال المراهق اصلكم لا تصلح للمحولة حتى
لم تميزوا المراهق لسفر مع نساء ثقا وقلتم بانضمام غيرهما تزداد الفتنة لانا نقول تصلح للمحولة في الملبس المقام
الاستحياء من العشيبة وامكان الاستغاثه بخلاف المفاوز ليلي والافان معنى القنطرة عليهما امكان
الاستغاثه (رد المحتار ص ٦٢١ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم. ١٦ سفر سنه ٨٧ هـ

له نابالغ محرم سره سفر كول

سوال: ديشي لپاره بغير له محرم خه سفر كول جائز ندی، كه له نابالغ محرم سره سفر وكړی
آيا دا جائز دی او كه د محرم بالغ كيدل ضروری دی؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: له دولس كالو چي كم عمر ولری له هغه هلك سره بالاتفاق سفر جائز
ندی، اوپه دولس كلن هلك كښې اختلاف دې، لهذا كه چيرته دولس كلن هلك هو ښيار وی په
عقلی او جسمانی لحاظ سره لكه دبالح داسې معلومېږي نو هغه سره د سفر كولو گنجائش شته.

وقال العلامة التبرتاشي رحمه الله تعالى في الحج: مع امن الطريق وزوج او محرم بالغ عاقل والمراهق كالبالغ
جوهره (رد المحتار ص ١٢٢ هـ)

وقال العلامة الرافعي رحمه الله تعالى: (قول البصفت والمراهق كالبالغ) جعل الرجمي كصبي لانه يحتاج الى
من يدفع عنه ولذا كان للاب معه عن حجة الاسلام يصلح لمبايعها وفي المحيطين والديناح الذي لم يحتلم
لا عبرة له لكن ما في الجوهره قلها في الخلاصة والزيادة اهسندى (التعريب المختار ص ١٤ هـ)

وقال العلامة المحصفي رحمه الله تعالى: واحد مدته (اي البلوغ) له اثنتا عشرة سنة ولها تسع سنين هو
المختار كما في احكام الصغار فان راهقا بان بلغ هذا السن فقللا بلغنا صدقا كان لم يكن بها الظاهر وما
حينئذ كالبالغ حكما الخ (رد المحتار ص ٩٤ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم. ٢٥ ذي القعدة سنه ٩٨ هـ

اجنبی ښځی ته ښکړی وړپه لاس كول

سوال: دښکړوپه لاس كول په خپله ډير مشکل وی كه تجربه كاره ښځه نه وی چي ښکړی وړپه
لاس كړی آيا ښکړی خرڅونكې سړي كومې ښځی ته ښکړی وړپه لاس كولی شي؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب: پردی سړی ته لاس وركول يا د كوم اندام دمس كولو قدرت وركول
دښځی لپاره بلا ضرورت شديد حرام دی او ښکړی په لاس كول په ضرورت كښې داخل ندی وانه
سبحانه وتعالی اعلم ٦ جمادی الاولی ١٣٨٩ هـ

دښځى رايه ورکول او په انتخاباتو کښې شرکت

سوال دښځې دراتې ورکولو لپاره تلل او د پارلمان په انتخاباتو کښې برخه اخستل جائز دی که نه؟ بیا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : دښځو لپاره رايه ورکول او په انتخاباتو کښې برخه اخستل جائز ندی، دښځو لپاره کومى عهدى اوظيفه ته وړاندې کيدل گناه ده البته کله چى انتخابات په اسلامى او غير اسلامى نظريې بناوى يا يو کانديد صالح او په مقابل کښې يى فاسق وي او دښځو د راتې په نه استعمالولو کښې د دين لپاره خطر وي نو بيا يى استعمالول ضرورى دى.

قال العلامة المحمدي رحمه الله تعالى: المراقبة تقتضي في غير حدود وقودوان المولى لها الخبر البعاري لن يطلع قوموا امرهم امرًا (رد المحتار ج ٢ ص ٢٥٦) والله سبحانه وتعالى اعلم. ٢٠ ذى الحجة سنة ٩٠ هـ

له زنا څخه حاملې شوې دښځې سره صحبت جائز دي

سوال دېکړ دښځې له زنا څخه حمل دي آيا پداسې حالت کښې بکر ته له هغې سره کوروالې جائز دي؟ بيا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : هو ١ جائز دي او دا اولاد به دېکړ بلل کيږي او ولد الزنا ورته ويل جائز ندی.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله وله وطؤها بالاستبراء) ای عدها وقال محمد رحمه الله تعالى لا احب له ان يطأها مالم يستبرأ بها هذه اية (وبعد سطر) بقى لو ظهر حمل يكون من الزوج لان الفراش له فلا يقال انه يكون ساقيا زرع غيره لكن هذا مالم تلبثه الاقل من ستة اشهر من وقت العقد (رد المحتار ج ٢ ص ٢٥٢) والله سبحانه وتعالى اعلم. ٢٩ ربيع الاول سنة ٩١ هـ

دښځو لپاره دمکتب او کالج تعلیم جائز ندی

سوال دښځو ته دمکتب او کالج او پوهنتون دښوې تعلیم ورکول جائز دی او که نه؟ پداسې حال کښې چى عموماً په کالجونو او پوهنتونونو کښې هلکان او نجونې گډ ودی او دېرې هم څه انتظام نه وی او که چیرته په کوم ځای کښې دهلکانو او نجونو بیل بیل انتظام وی او دهغوی ترمنځ اختلاط نه وی بيا يى گنجائش شته او که نه؟ بيا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : دښځې ته په موجوده کالجونو او پوهنتونونو کښې په تعلیم ورکولو کښې ډیر مفاسد دی اگر که دهلکانو او نجونو ترمنځ اختلاط هم نه وی اول دښځې لپاره بغير له ضرورت نه دباندی وتل او د پردو سرو دمانل کيدلو سبب جوړيدل

دویم بی کاره او خراب ماحول ته تلل

دویم دمختلف مزاج قسم ښځو سره دمسلسل اختلاط کولو په وجه ډیری خرابی پیدا کیدل

خلورم دکالج او پوهنتون په غیر شرعی محفلونو کښې شریک کیدل.

پنځم له بی دینه ښځونه په تعلیم حاصلولو کښې دایمان او اخلاقو تباهی

شپږم دبی دینه ښځو په مخ کښې بی حجابه راتلل ، شریعت له فاسقۍ ښځی نه هم ډیر دې حکم کړی دی

اووم بلا حجابه دسرونه دتعلیم حاصلولو گناه.

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: ولا یلین فی للمراة الصالحة ان تنظر الیها المراة الفاجرة لانها تصفها عند

الرجال فلا تضع جلیها و لا تخارها کما فی السراج اه (ردالمحتار ص ۲۲۸ ۲۲۹هـ)

اتم دکافرو اوبی دینو قومونو دعادت او رواج دنقل کولو شوق .

نهم ددې تعلیم په وجه دمال او جاه محبت زیاتیدل اودهغې له وجی نه ددنیا او آخرت تباهی

لسم دخاوند دخدمت او د اولاد دتربیت نه او د کور د نگرانۍ او صفایی وغیره فطری اوبنیادی ذمه واریونه غفلت کول.

یولسم په دفترونو کښې وظیفه غوره کول چی ددین اودنیا دواړو دتباهی باعث دی.

دولسم په سړیو باندی دمعاش ذرائع تنگول

دیارلسم په خاوند باندې حاکمه گرځیدل

په مخلوط تعلیم کښې ۱ پورته ذکر شویو مفاسدونه علاوه دهلکانو او نجونو ترمنځ دااختلاط

اوبی تکلفی له وجی دوستی او عشق بازی ، بدکاری او اغواء، په شان مفاسد پیدا کیږی. لهذا

داوسنی زمانی په تعلیمی ادارو کښې ښځوته تعلیم ورکول جائز ندی. والله سبحانه وتعالی اعلم

۱۶ جمادی الاخره سنه ۱۴۹۲هـ

ښځی ته دډاکترۍ (طب) دتعلیم د ورکولو حکم

سوال آیا نجونو ته طبی تعلیم ورکول جائز دی؟ پداسی حال کښې چی په میډیکل کالجونو

(دطب پوهنځیو) کښې په مخلوطه طریقه تعلیم رائج ده. کچیرته په کوم ځای کښی شاذ او نادر

دتعلیم علیحده انتظام هم وی لیکن استاذان بیاهم نارینه وی همدارنگه دطب دتعلیم په دوران

کښې دمریو څیرل دستجربې لپاره هم کیږی او که چیرته دطب دتعلیم دښځو لپاره ناجائز وی نو په

اسلامی معاشره کښې به د ښځو دعالج څه صورت وی خصوصاً کله چی دښځو دداسې ځای

دعالج او معالجی اومعاینې ضرورت پینځ شی چه هغه له نارینه ډاکتر څخه نشی کولی دمثال په

طوړ دماشود پیدا کیدل او نورې ښځینه ناروغۍ. د نرس په شان معمولی تعلیم هم په مخلوطه

طریقه سره کسبى. نوپه داسی حال کښى څه طریقه اختیارول پکار دی؟ بینوا نو جوړوا
الجواب باسم ملهم الصواب دښځې لپاره په اوسنى عصر کښې په میدونکې کالجونو کښې
 تعلیم حاصلول جائز ندی برابره خبره ده که دتعلیم طریقه مخلوطه وی او که غیر مخلوطه، ځکه په
 دواړو صورتونو کښې ښوونکى نارینه وی دښځو لپاره دطبی تعلیم صحیح صورت دادې چې
 دسړیو څخه بیل یی انتظام وشى اوښوونکى یی هم ښځینه وی
 همدارنگه دمړو خیرل هم حرام دی، دمشق کولو لپاره دانساني جسمونه پرځای دحيواناتو د
 جسمونه څخه کار اخستل پکار دی.

په اسلامى ملکونو کښې دمسلمانو ښځینه ډاکترانو شمیر دومره زیات دې چې دنجونو
 دعلیهده طبی کالجونو او شفاخانو انتظام په آسانۍ سره کیدې شی والله سبحانه وتعالى اعلم
 ۲۱ صفر سنه ۱۴۰۰ هـ

ښځى ته ليک او خط ورزده کول

سوال آیا دښځې لپاره خط او کتابت زده کول او نور نجونو ته ښودل جائز دی؟ بینوا نو جوړوا
الجواب باسم ملهم الصواب دضرورت موافق لیکل اوښودل یی جائز دی، البته که دعلاماتو او
 قرائتو څخه د کومې ښځې طبیعت نه شرڅرگندېږي او دفتنى اندیښنه وی نو جائز ندی
 اخرج الامام البخارى رحمه الله تعالى عن عائشة بنت طلحة قالت قلت لعائشة رضى الهل تعالى عنها وانا فى
 عمرها وكان الناس يأتونها من كل مصر فكان الشيوخ يتعابون لِمَكَانِ مَبْهٍ وَكَانَ الشَّابُّ يَتَأَخَوْنَ فَيَهْدُونَ إِلَى
 وَيَكْتُمُونَ إِلَى مِنَ الْمَصَارِ فَأَقُولُ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بِأَحَالَةِ هَذَا كِتَابَ فُلَانٍ أَوْ هَدِيْتَهُ فَيَقُولُ لِي عَائِشَةُ رَضِيَ
 اللَّهُ عَنْهَا أَيُحِبُّنِي فَأَجِيبْنِي وَابْتِهِي فَإِنْ لَمْ يَكُنْ عِنْدَ ثَوَابٍ أَعْطَيْتُكَ فَقَالَتْ تَعْطِينِي (الادب المفرد ص ۴۰ هـ ۲)
 واخرج الامام ابو داود رحمه الله تعالى عن الشفاء بنت عبد الله رضى الله تعالى عنها قالت دخل على النبی
 صل الله عليه وسلم وانا عند حفصة رضى الله عنها فقال لى الاتعلمين هذه رقعة العيلة كما علمتها الكتابة.
 قال البلاء على القارى رحمه الله تعالى فى شرح هذا الحديث: قال الخطاب فيه دليل على ان تعلم النساء
 الكتابة غير مكروهة فقلت يحتمل ان يكون جائز للسلف دون الخلف لفساد النسوان فى هذا الزمان ثم رايته قال
 بعضهم خصت به حفصة رضى الله عنها لان نساءه صل الله عليه وسلم حصصن بأشياء قال تعالى ينساء النبی
 لسنن كأحد من النساء وغيره لا تعلمن الكتابة يحمل على عامة النساء خوفاً للافتتان عليهن (المراقبة ص ۳۶ هـ ۸)
 وقال العلامة السهارنفورى رحمه الله تعالى: فيه دليل على جواز تعلم النساء الكتابة وأما حديث
 (لا تعلموهن الكتابة فمحمول على من يخفى فى تعليمها الفساد (بطل المجهود ص ۶ هـ ۹) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۵ جمادی الاولی سنه ۱۳۰۰ هـ

له هیجرا (مغنت) خفه پرده کول

سوال : په حدیث کښې دهیجرا گانو خفه دپردي کولو حکم شته، عرض دادې چی هغوی دجماع کولو قابل ندی نو له هغوی خفه دپردي کولو حکم ولی ورکړل شوې دې؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : دپردي سبب دجماع کولو قدرت ندې په حدیث شریف کښې دی چه د استلذاذ په غرض کتل یا خبرې آوریدل یا مس بالید کول دسترگو او غوږونو او لاس زنا ده او دا صفت په هیجرا گانو کښې هم موجود دې او ډیر هیجراگان داسې هم وی چی په هغوی کښې قدرت دجماع موجود وی والله سبحانه وتعالی اعلم غره جمادی الثاني سنه ۹۳ هـ

له خسر خفه دپردي کولو حکم

سوال : له خسر خفه پرده کول فرض دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : نه البته که چیرته دفتنی خطروی نو احتیاط ضروری دې پداسې حال کښې له خسر سره خلوت او سفر جائز ندې، په بعضې علائقو کښې خسر ته دلاس ورکولو رواج دې چی دا بالکل غلط رواج دې او واجب الاصلاح دې که چیرته په شهوت سره دکوم یوه کومه عضو دبل له کوم اندام سره بغیر له حائل نه ولگی نو ښځه په خپل خاوند باندې دهمیش لپاره حرامه گرځی، لهذا ډیر احتیاط ضروری دې.

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى محض قوله (والصهرة الشابة) والمسألة مفروضة هنا في أمها والعلة تفيدان الحكم كذلك في بدنها ونحوهم كما لا يخفى (رد المحتار ج ۳ ص ۳۳۹ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۷ ربیع الاول سنه ۸۸ هـ

له زوم خفه دپردي کولو حکم

سوال : له زوم خفه پرده کول دخوانسې لپاره څنگه دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : په خوانسې باندې له زوم خفه پرده کول فرض نه دی، البته دفتنی دخوف له وجی نه احتیاط ضروری دې، خلوت اوسفر کول ورسره جائز ندی په بعضې علائقو کښې له خوانسې سره مصافحه کول رواج دې چی انتهای خطرناک عمل دې، پداسې حال کښې که چیرته کوم یوه ته شهوت راغې نو په زوم باندې دهغه ښځه دهمیش لپاره حرامیږی

قال العلامة المحصفي رحمه الله تعالى : والمخلوة بالمعزوم مباحة الا الاغتراضاً والصهرة الشابة (رد المحتار ج ۳ ص ۳۳۹ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۳ ذی القعدة سنه ۹۲ هـ

د پردې د فرض كيدلو عمر

سوال په نجلی باندې په څومره عمر كېنې پرده فرض كيږي؟ او هلك چي د څومره عمر شي نو پنځو ته له ورتگ څخه دى منع كړې شي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د حجاب له احكامو څخه مقصد سړى او ښځى د بدن نظر او بدو خيالونو څخه محفوظ كول دي نو د ماشومانو چي په كوم عمر كېنې د گناه دمبتلا كيدلو احتمال وي، نو هغوى له هماغه عمر څخه مكلف په حجاب باندې گرځي او د پردې په سلسله كېنې د داسې ماشومانو لپاره هغه حكم دې كوم چي د بالغو سړيو او ښځو لپاره وي لكه څرنګه چي په دې باره كېنې د الله تعالى ارشاد دې چې ((والطفل اللثني لم يظهره على عورات النساء)) يعنى كله چي په ماشوم كېنې شهوت پيدا شي نو له هغه څخه پرده كول فرض دى.

قال الامام الخازن رحمه الله تعالى: لم يبلغوا احد المشوهة والقدرة على الجماع (روح المعاني ص ۱۳۹هـ)

وقال العلامة الاوسى رحمه الله تعالى: اللثني لم يبلغوا احد المشوهة والقدرة على الجماع (روح المعاني ص ۱۳۹هـ)

د شهوت درجې ته درسيډلو سره قدرت على الجماع هم موجودوى لكه څنگه چي د اظهاره ده د علامه آلوسى د كلام څخه وصرح فيما سيحى من نصوص الفقهاء رحمهم الله تعالى. بالفرض كه د دواړو په عمر كېنې څه معمولى فرق وي نو د حجاب د حكم مدار په شهوت باندې دې په قدرت على الجماع باندې ندې، دا حقيقت عقلاً او نقلأ له هر لحاظ څخه له بد هياتو او مسلمانو نه دې چي دهغه دوه وجې دى.

اول د زړه له شهوت نه د نظر او فكر مستقلة گناه كيږه ده بلكه كه دبلا شهوت نظرياً تفكر نه د شهوت پيدا كيدو احتمال وي هغه هم حرام دى
دويم دمشتهي هلك نظر د آينده راتلونكي لپاره د زنا او نورو بد كاريو دمبتلا كيدلو ذريعه ده وظيفه المحرام حرام.

حضور صلى الله عليه وسلم لس كاله عمر حد د شهوت مقرر كړې دې.

عن عروين شعيب عن ابيه عن جده رضى الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم مروا اولادكم بالصلوة وهم ابناء سبع سنين وارضوهم عليها وهم ابناء عشر سنين وفرقوا بينهم في المضاجع رواه ابو داود (مشكوة ص ۱۹۹هـ)

په لس كاله كېنې يى د تفريق بين المضاجع حكم كړې دې ددې حكم علت احتمال د شهوت دې او په دغه عمر كېنې يى په لمونځ نه كولو د ضرب حكم وركړې چي دا د دليل ددى خبرې دې چي ددې عمر لرونكي ماشومان په حكم د بالغينو كېنې دى

قال العلامة علي القاري رحمه الله تعالى: لا يهمل بلوغا وقرأوا الملوغ (مرقاة ص ۱۱۵ هـ) وقال الطيبي رحمه الله تعالى لان بلوغ العشر مظنة الشهوة (مرقاة ص ۱۱۶ هـ)
 حديث مذکور مطابق فقهاء کرامو رحمهم الله هم لس کاله عمر لرونکې هلك مراهق او مشتہی
 گر خولی دی.

وقال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: ولو مراهقا يجمع مثله وقد شيع الاسلام بعشر سنين.
 وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله ولو مراهقا) هو الداني من الملوغ غير (قوله يجمع مثله)
 تفسير للمراهق ذكره في الجامع وقيل هو الذي تتحرك الته ويشتبهى النساء كذا في الفتح ولا يخفى انه لا تنافي بين
 القولين غير. (رد المحتار ص ۴۳۸ هـ)

سوال. په درمختار کښې يې له اشباه نه نقل کړی دی. ښخولې علي النساء الى خمسة عشر سنة حسبه
 جواب. د حديثو او فقهي دپورتني تصريحاتو په نظر کښې نيولو سره ددې مطلب دادي که
 چيرته باوجود د پنځلس کالو شهوت ظاهر نشي بيا هم په دغه عمر کښې پرده کول فرض دی.
 د نجلی. په باره کښې دعائشي صديقي رضي الله عنها حديث او نورو دلائلو او تجربوله مخې
 د فقهاؤ حضراتو د افيصله ده چي هغه دنهو کلونو په عمر کښې مشتةا گرځي، لهذا دنهو کلونو په
 نجلی. باندې پرده کول فرض دی. د عائشي صديقي حديث او نورو فقهاء کرامو دنصوصو مطابق
 نجلی. په نهو کلونو کښې بالغه کيدلې شي نو په دغه عمر کښې مشتةا او مراهقه خو په طريقه
 اولی سره کيدې شي. له دی کبله فقهاء کرام دنهو کلونو نجلی. بالاتفاق مشتةا گرځولي ده.

قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: وقد يتسع وبه يفتي وبنت احدى عشرة مشةا اتفاقا زيلی.
 وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: بل في محرمات المبع وبنت تسع فصاعدا مشةا اتفاقا سائمانی
 (رد المحتار ص ۶۴۰ هـ)

دپورته ذکر شويو روايات د احاديثو او د فقهاو له اقوالو نه دا خبره متحققه شوه چي دنهو
 کلونو نجلی. او دلسو کلونو هلك د حجاب دا حکامو مکلف دی که چيرته هغوی خپله کوتاهی
 وکړی نو په اولياؤ باندی فرض دی چي په هغوی باندی دا احکام عملی کړی دنشو ونما او
 چاپيريال په نظر کښې نيولو سره دهلك او نجلی. د پردې په عمر کښې څه کمې او زياتې کيدلې شي
 والله سبحانه وتعالى اعلم
 ۴ رمضان سنه ۱۲۹۶ هـ

بنځوته بغير له پردې نه وعظ کول جائز ندي

سوال. یومولوی صاحب په روژی کښی له اته بجو څخه تر یوولسو بجو پوري په یوه چار

دیوالی کبې چی هلته دچاتلل را تلل نشته بغیر له پردې ښخوته وعظ کوی چی پدې کښی دکلی خوانانې اوسپین سری ښخې په کافی تعداد کښې شرکت کوی. خو کسانو له دې څخه منع کوله نو مولوی صاحب په جواب کښې ورته وویل چی دا ښخې هسی هم مونږ ته دتعویذ اونورو معاملاتو لپاره راخی نو ددین دخبرو دبیانونو لپاره که هغوی راشی نه په دې کښې څه حرج دی؟ کچیری زه له پردې څخه ورته خبره کوم نه هیڅ ښخه هم آوریډلوته نه راخی، آیا دشریعت له مخې دمولوی صاحب دا عمل جائز دي؟ او دداسی مولوی صاحب امامت جائز دي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب داسې دلیل نیول ښکاره باطل دی او دا کار حرام دي. په مولوي صاحب باندی ددې شیطانی حیلو پریښودل اود دې ناکاره عمل څخه توبه کول فرض دی. که توبه نه کوی نو دداسې فاسق سری امام جوړول جائز ندی، واللہ سبحانه وتعالی اعلم.

۱۷ ذی الحجة سنه ۱۴۹۶ هـ

له اوسنی (دخور له میړه) څخه پرده کول فرض دی

سوال زیدواپی چه له بکر څخه دهغه په سکه ښینه باندی پرده فرض ده بکروانی چی تر خوږوری رم ښځه ژوندی وی نو زما دخپلی ښینی سره نکاح خرامه ده اوله کومی ښځی سره چی نکاح کول حرام وی له هغې څخه پرده هم نه وی، مهربانی وکړئ شرعی مسئله راته ولیکن او مونږ ممنون وگرځوی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د خور له میړه څخه پرده کول فرض دی. کومی ښځی چی دهمیش لپاره حرامې وی په هغو باندی پرده کول نشته، ښینه دهمیشه لپاره حرامه نده بلکه دهغې حرمت دعارض له وجې نه دي، کچیرته دبکرښځه مړه شی یا بکر هغی ته طلاق ورکړی نو دعدت له تیریدلو وروسته دهغه له دې ښینی سره نکاح جائزه، داسې عارضی حرمت خوله هری واده شوی ښځی سره دي. خوږوری چی دهغې خاوند ژوندی وی دښځه ددنیا هیڅ سړی ته حلاله نه ده په ټولوباندی حرامه ده که چیرته دعارضی حرمت له وجې دپردې حکم ساقط شی نو په واده شوي ښځه باندې به له هیڅ څخه پرده فرض نشی، واللہ سبحانه وتعالی اعلم ۱۱ صفر سنه ۱۴۹۹ هـ

له پردی (غیر محرمې) ښځی سره خبری کول

سوال دنن سبا ښځې خو پرده هسی هم نکوی له هغوی سره کله کله دلاچاری له وجې کار پېښیری انسان بواخی بالکل نشی اوسیدلې له هغوی سره کله کله دخبرو کولو نوبت هم راخی داسی هم کبیری چی بعضې ښځې مثلاً لکه ښینه وغیره ټوکې اومزاح هم کوی. پداسې صورت کښې که کومه ښځه خبری وکړی یا ټوکه وکړی، نو جواب به ورکول کیری اوکه نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب غير محرم بنحو سره به قدر ضرورت خبري كول جائز دی بلا ضرورت جائز ندی، د خندلویا تو کو کولو یا دهغې د جواب ورکولو هیڅ گنجائش نشته دا سخته گناه ده بغیر له ضرورت نه کتل هم ندی جائز، حتی الامکان دنظر حفاظت هم ضروری دې، پداسې چاپیریال کېږي که چیرته دخبرو ضرورت پېښ شي نو هغوی ته دشرعی پردې کولو ترغیب ورکول او دقرآن او حدیث احکام ورته بیانول په کار دی

قال العلامة المحسني رحمه الله تعالى: وفي الشرع ليلية معزياً للجوهر ولا يكلم الاجنبية الا يجوز اعطس
اوسلمعفيشبعها ويرد السلام عليها والا وبعان ان لفظه لا في نقل القهستاني ويكلمها عما لا يحتاج اليه زائدة لفتنه
وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله زائدة) ببعد قوله في القنية راز او يجوز الكلام المباح مع
امراة اجنبية اه وفي المجتبى راز وفي الخوض في ما لا يعنيه انما ذلك في كلام فيه اثم اه فالظاهر انه قول اخر
او محمول على العجز تأمل وتقدم في شروط الصلوة ان صوت المرأة عورة على الراجح ومرة الكلام فيه فراجع (رد
المحتار ص ٢٣٦ هـ)

قال العلامة المحسني رحمه الله تعالى في شروط الصلوة: والحرة ولو غنمى جميع بدنّها حتى شعرها العازل في
الاصح خلا الاوجه والكفين فظهر الكف عورة على المذهب والقدمين على المعتمد وصومها على الراجح وذراعيه
على البرجوح.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله وصومها) معطوف على المستغنى يعني انه ليس بعورة ج)
قوله على الراجح عبارة المحرر عن الحلية انه الاشبه وفي النهر وهو الذي ينبغي اعتماداً ومقابلته ما في النوازل نغمة
المرأة عورة وتعلمها القران من المرأة احب قال عليه الصلوة والسلام التسبيح للرجال والتصفيق للنساء
فلا يحسن ان يسمعها الرجل اه وفي الكافي ولا تلي جهر الان صوتها عورة ومضى عليه في المحيط في باب الاذان بحر
قال في الفتح وحل هذا الوقيل اذا جهرت بالقراءة في الصلوة لا اعلام الامام بسهولة الى التصفيق اه فآفة
البرهان الحلبي في شرح البنية الكبير وكذا في الامداد ثم نقل عن خط العلامة المقدسي ذكر الامام
ابو العباس القرطبي في كتابة في السماع ولا يظن من لافطنة عدة انا اذا قلنا صوت المرأة عورة انا تريد بذلك
كلامها لان ذلك ليس بصحيح فانا نميز الكلام مع النساء للاجانب ومحاورهن عند الحاجة الى ذلك ولا نميز لهن
رفع اصواتهن ولا تمطيطها ولا تليينها وتقطيعها ما في ذلك من استمالة الرجال اليهن وتحريك الشهوات منهن
ومن هذا لم يميز ان تؤذن المرأة قلب ويشير الى هذا تعبير النوازل بالنغمة (رد المحتار ص ٢٤٢ هـ) والله سبحانه

غير معمر سرى ته سلام كول

سوال دښخې لپاره غير معمر سرى ته سلام كول ياد هغه د سلام جواب ور كول جائز دى او كه نه؟ بڼوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب اجنبى سرى او ښخى ته يو پيريل سلام اچول ياد سلام جواب ور كول جائز ندى كه څوك سلام وكړى نو بل دې په زړه كښې جواب ور كړى نه په خوله، البته كه د كوم ضرورت له وجې دخبرو كولو نوبت راشي نو د سلام كولو او د سلام د جواب ور كولو گنجائش شته **قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى:** وفي الشرع لبلاية معر باللموهرة ولا يكلم الاجنبية الا عجز اعطس او سلبت له شمعها ويزد السلام عليها والا لا نهى.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله والا لا) ای والا تکن عجز ابل شایة لایسمعها ولا یرد السلام بلسانها قال فی الخاتمة وكذا الرجل مع المرأة اذا التقيا یسلم الرجل اولاً واذا سلمت المرأة الاجنبية علی رجل ان كانت عجز ارد الرجل علیها السلام بلسانها بصوت تسمع وان كانت شایة رد علیها فی نفسه وكذا الرجل اذا سلم علی امرأة اجنبية فالجواب فيه علی الكعس اهو فی الذخيرة واذا عطس فسمعت المرأة فان عجزا رد علیها والا رد فی نفسه اه كذا الوعظت هی كما فی الخلاصة (رد المحتار ج ٢ ص ٢٣٠ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم

٢٠ ذى الحجة سنة ٩٩٠ هـ

د هوائى جهاز «طيارى» له ښځينه عملي سره دخبرو كولو حكم

سوال په طياره كښې دخوراك او څښاك وغيره لپاره د طيارو له ښځينه كار كوونكو سره خبرې كول جائز دى او كه نا جائز؟ بڼوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په طياره كښې دودئ او چاى وغيره په خپل مقرر وخت د عملي له طرفه رسول كيږي، د طلب كولو لپاره ضرورت نه پېښيږي سره له دې كه بيا هم ضرورت وي له ښځينه عملي سره په قدر د ضرورت خبرې كول جائز دى، والله سبحانه وتعالى اعلم.

ذو الحجة سنة ١٢٩٩ هـ

د علاج په غرض دښخى شرمگاه ته كتل

سوال دنارينه ډاكتر لپاره د علاج په غرض دښخى په شرمگاه كښې لاس دننه كول يا كتل حذر دى وكه نه؟ بڼوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د داسې ضرورت په موقع حتی الامکان له مسلمانې نه خبرې ته
رابطه کول لازم دی که چیرته په دغه وقت کېښخنه ډاکټره پيدانشی او ضرورت هم نشته دی
نو نارینه ډاکټر ته هم جائز دی . والله سبحانه وتعالى اعلم

۱۳۰۱ هـ

له غیر محرم سړی نه تجوید زده کول

سوال ښځې په عام طور په ماشوم والی کېښي دچا ماهر سړی نه قرآن نه زده کوی لدې کبله په
قرآن ویلو کېښي کافی غلطی کوی آیا دبالغ کیدونه یا دواده کیدونه وروسته د پردې په اهتمام
کولو سره دغیر محرم نه تجوید زده کولې شی؟ همداراز که خپله په قدر دضرورت سره دتصحیح د
الفاظو قرآن لولی لیکن ماشومانو ته دتعلیم ورکولو لپاره زیات مشق ته ضرورت وی کچرته تجوید
زده کړی او په تجوید سره یی بل ته ښوونه کوی نو دآینده نسل فائده به وی آیا د دې مقصد لپاره
له غیر محرم نه تجوید زده کول او قرآن لوستل او مشق کول جائز دی او که ناجائز؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په دې کېښي لاندی مفاسد دی

اول داستاذ اوشاگرد لفظ په لفظ بلکه حرف په حرف تر ډیره وخته یو تربله تکرارول او یو بل
ته خاص مراجعه کول

دویم دیوبل آواز تر ډیره وخته آوریدل

دریم په تجوید سره قرائت کولو کېښي کشش او جاذبیت

خلورم له دواړو جانبو څخه دشخصیت متعین کیدل

پنځم دمذکوره محرکاتو روزانه تر ډیره وخته مسلسل قائلول. لهذا دا طریقہ جائز نه ده
بالخصوص چی ددې ضرورت پوره کولو لپاره لاندی صورتونه موجود وی

اول له محرمو سړو څخه لوستل

دویم وړی نجونه دې زده کړی او نورو ښځوته دې ورزده کړی

قال العلامة الملا علی القاری رحمه الله تعالى: و رلح الصوت بها الشهادة الارض والمحجر والمد والشجر له الا
المراقبة فان صومها عورة فليجب صونها.

وقال العلامة حسين بن محمد سعيد المدائني رحمه الله تعالى (قوله فان صومها عورة) هذا ضعيف قال في
الد المغتار عند قول المتن ولا تلبي جهر اهل تسمع نفسها دفعا للفتنة وما قيل ان صومها عورة ضعيف (ارشاد
الساري ج ۶) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۰ دی القعدة ۱۳۰۰ هـ

داوښی «دښځې د ورور» له ښځې سره دخبرو کولو حکم

سوال زید وانی چی که بکر چیرته له لری ځای څخه دخل وښی کورته ورشی ایدو هغه خبر

کار ته ی مزدوری ته تللی وی نو دبکر د اوشی بنځه له بکرسره نه بوښتنه کولی شی. نه په مهمان خانه کښې دناستی ورته ویلی شی. نه دچای او خوراک لپاره ورسره خبرې کولې شی. که خاوندی موجود وی. هم داسی نشی کولی خو بکر وایی که چیرته همداسې وی نوییا خو هیڅوک هم دچاکور ته نشی ورتلې. له داسی کولو سره خود صله رحمی دقطع کیدلو خطره ده چی هغه یو شدید جرم دی. دلته زموږ په برصغیر کښې خو ما حول هم دومره خراب ندې. دلته خو له قریبی رشته دارانو سره دخیبر خیبریت دپوښتنی او دخوراک او څښاک دورکولو څه حرج نه بلل کیږی. لهذا مهربانی و کړئ له شرعی مسئلې څخه موخبر کړئ؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب. دکوم محرم په موجودگی کښی د اوشی له بنځی سره دخبرو ضرورت نه وی. لهذا جائز ندی البته که محرم موجود نه وی نو دپردې له شایی په مهمانخانه کښې کینولې شی او خوراک او څښاک هم ورته له پردې اخوا ورکولې شی. دپردې باید پوره اهتمام وکړی او په قدر دضرورت دې په خبرو اکتفاء وکړی. په لهجه کښې دې تکلف اوسختی پیداکړی. که دهغه دیبا بیا راتگ اندیښنه وی نو د پرې شاته یی هم کینول ندی جائز

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله او بمائل) قال في القنية سكن رجل في بيت من دار و امرأة في بيت اخر منها ولكل واحد غلق على حدة لكن باب الدار واحد لا يكره ما لم يجمعها بيت اهرمز له ثلثة رموز ثم رمز الى كتاب اخر هي خلوة فلا تحل ثم رمز ولو طلقها بيتا وليس الا بيت واحد يجعل بينهما ستره لانه لولا السترة تقع الخلوة بينهما وبين الاجنبية وليس معها محرر فهذا يدل على صحة ما قالوه اه لان البيتين من دار واحد كالستره بل اولى وما ذكره من الاكتفاء بالستره مشروط بما اذا لم يكن الزوج فاسقا اذ لو كان فاسقا يحال بينهما بأمرأة ثقة تقدر على الحملولة بينهما كما ذكره في فصل الاحاد وقد بحث صاحب البحر هناك عملا ما قاله في القنية فقال يمكن ان يقال في الاجنبية كذلك وان لم تكن معتدته الا يوجد نقل بخلافه (رد المحتار ص ۲۴۵هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۰۱۱ ذی القعدة سنه ۱۴۰۰هـ

دبنځي له شرمگاه څخه مچو (بوسه) اخستل

سوال دمحببت دغلبی او جوش له وجی دخپلی بنځی شرمگاه ښکلول جائز دی اوکه اجازت؟ بینو توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب لاس لگول جائز دی ښکلول (مچی کول) ندی جائز

قال في الهندية: في العوازل اذا ادخل الرجل ذكره في فم امراته قد قيل يكره ومدقيل بخلافه كذا في الزمخشرية (عالمگیریه ص ۳۶۲هـ). اقول المبیح مجهول معکرو قوله مردود شرعا و عقلا والله سبحانه وتعالى اعلم.

دنبغی خاوند دیوبل شرمگاه ته دکتلو حکم

سوال یورایت له نظره تیر شوې دې. مشهوره ده چی د صحبت په وخت کښې دخپلی ښځې شرمگاه ته کتل انسان روندوی اوروایت دادې. (وروی بقیه بن محمد و ابن عدی عن ابن عباس رضی الله عنه مرفوعاً اذا جامع احدکم زوجته او جاريتها فلا ينظر الى فرجها فان ذالك یورث العمی قال ابن صلاح حمید الاسناد کذا فی الجامع الصغير) آیا دا روایت یا پدې مضمون باندې کوم بل صحیح سند سره روایت شته؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب فقهی بصیرة چی داسی روایات وینی یاد موضوع یاد انتهائی ضعف فتوی ورکوی د کتابونه مراجعی ددی توثیق کوی قال الامام ابو الفرج ابن الجوزی فی باب النظر الى الفرج فيه عن ابن عمر وانی هريرة رضی الله عنه فاما حدیث ابن عباس فاننا انما اسماعیل بن السمرقندی اننا انما اسمعيل بن مسعدة اننا حمزة بن يوسف اننا احمد بن عدی حدثنا ابن قتيبة حدثنا هشام بن خالد حدثنا بقیة عن ابن جریج عن عطاء عن ابن عباس رضی الله عنهما قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا جامع احدکم زوجته او جاريتها فلا ينظر الى فرجها فان ذالك یورث العمی.

قال ابو حاتم بن حبان: كان بقیة یروی عن کذا بین وثقة ویدلس وکان له اصحاب یسقطون الضعفاء من حدیثه ویسوونه فی شبهه ان یكون سمع هذا من بعض الضعفاء عن ابن جریج ثم یدلس عنه و الترف (الترق) به وهذا موضوع.

وامام حدیث ابی هريرة رضی الله عنه فاننا انما محمد بن ناصر اننا المبارک بن عبد الجبار اننا ابونصر عبد الباقی بن احمد الواعظ اننا محمد بن جعفر بن علان اننا ابو الفتح الازدی اننا زکریا بن یحیی المقدسی حدثنا ابراهیم بن محمد الفریابی حدثنا محمد بن عبد الرحمن التستری عن مسعدة ابن کرام عن سعید المقبری عن ابی هريرة رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا جامع احدکم فلا ينظر الى الفرج فانه یورث العمی ولا یكثر الكلام فان یورث الخرس.

قال الازدی: ابراهیم بن محمد بن یوسف ساقط (کتاب الموضوعات ج ۲ ص ۲۶۱) وقال الحافظ ابن عدی المجر جاتی رحمه الله تعالی بعد نقل حدیث یشبهه ان تكون بین بقیة و ابن جریج بعض المجهولین و بعض الضعفاء لان بقیة کثیراً ما یدخل بین نفسه و بین ابن جریج بعض الضعفاء و بعض المجهولین الا ان هشام بن خالد قال عن بقیة حدثنی ابن جریج.

وقال الامام المأثور رحمه الله تعالى: روى عن ابى يوسف رحمه الله تعالى فى الامالى قال سالت ابا حنيفة رحمه الله تعالى عن الرجل يمس فرج امراته وشمس هي فرجه لم يصرك عليها هل ترى بذلك بأساً؟ قال لا، ارجوان به عظم الاجر (العناية بها مش تكملة الفتح ص ۱۰۲ ج ۳)

پدی کنبی که جواز دنظر صراحتاً مذکور ندی مگر قیاساً ظاهر دی

د بنخی دتفریح لپاره ویستل

سوال دښخو اونجونو لپاره سره دحجاب اغوستلو له خپل خاوندیا پلار یا بل کوم محرم سره عامو دتفریح ځایونو ته لك کلفتن ، هاکس بی ، هل پارک وغیره ته تلل شرعاً څنگه دی؟ پداسی حال کنبی چی عام طور علماء کرام له شرعی ضرورت نه پرته دښخو وتل له خپلو کورونو څخه ناجائز بولی ځکه چی که څه هم بنخی خپله برقع اغوستی وی او دهغی په مخ باندی دپردو سرو نظرنه لگیږی لیکن خپله ددغو ښخو نظرونه په پردو سرو باندی پریوخی او هغوی ته گوری آیا دتفریح لپاره تفریح گاهونو ته تلل په شرعی ضرورت کنبی داخل دی؟ پداسی حال کنبی چی علماء کرام په حج او عمره تللی بنخی مسجد حرام او مسجد نبوی ته دلمانځه لپاره له تللو څخه منع کوی اوپه خپلو قیامگاهونو کنبی دلمونځ کولو تاکید ورباندی کوی، آیا دتفریح کولو اهمیت دهغو مسجدونو دلمونځ کولونه هم زیات دي.

نن سبا بعضې دیندار خلک له خپلی صوفیانه وضعې سره خپلې بنخې او پیغلې لونه له ځان سره عامو تفریح گاهونو ته بیانی اوپه پارکونو کنبی کښینی اوپه خوراگونو وغیره کنبی مشغولیدي یعنی یوقسم ، پکنک ، لمانخی چی پدی سره دعامو خلکو په ذهن کنبی ددې دجواز خیال پیداکیږی او داسې عامو تفریحی ځایونو ته تلل ددین دغلط تصور پیش کولو سره مترادف معلومیږی. او دعوام الناس لپاره دا دداسې کارونو دحوصله افزائی سبب گرځی، لهذا ددې په باره کنبی مفصله فتوی صادره کړئ مهربانی به مو وی. بینو تو جروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په قرآن او حدیث کنبی دپردې په باره کنبی سخت تاکید راغلې او دښخو دپهر وتلو په مفسد کثیره باندی دنظر کولو له مخې بنخې ته دتفریح کولو لپاره له کوره بهر وتل جائز ندی که چیرته ووخی نو له هغې څخه علاوه دهغو اولیا، خاوند اونور هم سخت گناهکار دی په هغوی تولو باندی له داسې فسق څخه توبه کول فرض دی

داختصار په طور ددې څو دلائل او مفسدو ملاحظه وکړئ

اول بنخې ته بلا ضرورت سره دبرقع اغوستلو له کوره وتل حرام دی

دویم وقرن فی بیوتکین ولا تخرجن من الجاهلیة الاولى ۳

دریم و اذا سالتموهن متاعاً قالن لو هن من وراء حجاب الذکر اطهر لقلوبکم وقلوبهن ۴۶۳
له دې آیت نه معلومه شوه چی د سوال او جواب د ضرورت په وخت هم سره د برقع باید زنانه ونه
وخی بلکه د حجاب له خوا دې ضرورت پوره کړی

عن امر سلمة رضي الله تعالى عنها انها كانت عند رسول الله صلى الله عليه وسلم وميمونة رضي الله تعالى
عنها اذا قبل ابن امر مكتوم رضي الله عنه فدخل عليه فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم احضيا منه فقلت
يا رسول الله اليس هو اعمى لا يبصرنا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم افعميا وان انما الستما تبصرانه رواه
احمد والترمذي وابوداود

دریم دباندې په وتلو کښې یې په منکراتو او فواحشو لغړو ښځو او تصویرونو باندې په نظر
پریوتو سره په زړه بد اثر پریوخی

خلووم: د ساز او سرود غږ یې په غوږونو پریوخی چی په زړه بد اثر کوی.
پنځم: د بې دینه خلکو قسم قسم آوازونه یې غوږونو ته ورخی چی له هغې څخه زړه متاثر کیږي.
شپږم: د دې زمانې د غلبه فساد په وجه له کوره دباندې هر طرفته د فسق او فساد چاپیریال دې
چی حتی فضاء هم ترینه متاثره کیږي. دانسان په زړه خو لازماً اثر کوی.

اووم: ښځه که پردې سره هم ووخی بیا هم فساق او فجار دهغې طرفته په غوږ باندې گوری او
دهغوی میلان د دې طرفته وی او د دې سبب د ښځه جوړه شوه چی پدې سره داهم گناهگاره شوه
لهذا قرآن او حدیث داشخاصو پرده هم ضروری گرځولی ده چی دهغې دلائل په اول نمبر کښې په
تفصیل سره تیر شول

ذکر شوی مفساد اگر که دسړو په وتلو سره هم پیدا کیږي مگر د سړیو او ښځو د وتلو په دوو
وجوهو سره فرق دې:

اول: دسړی وتل د دیني او دنیوی ضرورتونو له وجی وی، لدې وجی الله تعالی دهغو حفاظت
کوی او دښځی وتل د تفریح لپاره په ضرورت کښې ندی داخل.

دویم: د حفظ صحت لپاره هم دسړیو دباندې وتل ضروری دی دښځو وتل د دې لپاره ضروری
ندی. له دی کبله چی الله تعالی مختلف قسم مخلوقات پیدا کړي او دهغوی د صحت لپاره چی څه
ضروری دی الله جل جلاله هغه په همدې چاپیریال کښې ورته پیدا کړي دی او دهغه چاپیریال یې
دهغه لپاره مناسب گرځولی دې، بیا د مختلف قسم مخلوق په افرادو کښې هم تفاوت موجود وی
د هر فرد طبیعت چی الله تعالی جوړ کړی نو دهغه ماحول هم الله تعالی دهغه لپاره برابر کړې دې
روزانه دهغې مشاهده او تجربه کیږي دکومو علماء او مشائخو لپاره چی الله تعالی دناستی لپاره
د دلجمعی سره دکار کولو لپاره کوم ځای مقرر کړې دهغوی صحت په همدغه چاپیریال کښې برابر

وی که چیرته دباندې په سفر لارشی نو ناروغ کیږي او دجا لپاره چی الله تعالی دباندې د ولسو او نورو ملکونو کښې دتبلیغ کولو لپاره اوددین دنشر او اشاعت او اصلاح لپاره کار مقدر کړي دهغوی صحت په پرله پسې سفر کښې برابر وی که چیرته په کور کښی وی نو صحت یی خرابیږي دښځو لپاره د «قرن فی بیوتکن» حکم دې لدې کبله الله تعالی هغوی ته دکور دننه ما حول برابر کړي. کومه ښځه چی دصحت لپاره دکورنه دباندې د وتلو ضرورت محسوس کوی نو دا ددې دلیل دې چی دیرو گناهونو ددې فطرت تبدیل کړې دې. دا د دې دبی دینه کیدو علامه ده د دیندارو ښځو صحت په کور کښې دننه برابر وی. البته دصحت دلوازمونه ورزش دمسلمانونه دې او دکور دکار کولو په وجه د ښځو ورزش کیږي د ورزش معیار دادې. اول دساه «نفس» تیزیدل. دویم خوله راتلل. دریه سترتیا محسوس کول.

که دښځې لپاره دومره کار په کور کښې نه وی نو میچن دې وگرځوی. ښځی خو د کورونو کرنکوی دهغې لپاره خادمه نیسی لدی کبله دصحت لپاره دباندې وتلو ضرورت محسوس کیږي قال الشیخ ابوسعید الخادمی رحمه الله تعالی: (ومنع من الحمام) ای الزوج زوجته من الذهاب الى حمام السوق وهو المتحاذر ظاهر الاطلاق مساواة الشابة وغيرها لملأ او نهارا عند فساد الزمان وامنه. (البرقة المعبودية ص ۱۱۱)

وقال ایضا: لا یأذن لها بالخروج الى المجلس الذي یجتمع فيه الرجال والنساء فيه من المنكرات كالتصديعة ورفع الاصوات المختلفة واللعب من المتكلم بالقاء الكم وضرب الرجل على المذبر والصعود والنزول عنه لكل من المذکور مكره ولا یحضر ولا یأذن لها ولو فعل یعتب الى الله تعالی (ایضا ص ۱۵)

وقال ایضا: ولا یدعها ان تخرج من الستر من البیت فأنها عورة وخروجها اثم وعدی الخلاصة من المواضع التي یضرب الزوج زوجته عليها الخروج من البیت وفي القنیة: یضرب ایضا (الی) او کشف وجهها لغير محرم (ایضا ص ۱۵۶) قال الشیخ حافظ الدین محمد بن محمد رحمه الله تعالی: ولا یأذن بالخروج الى المجلس الذي یجتمع فيه الرجال والنساء وفيه المنكرات الخ (البزازیة بها مش الهدیة ص ۱۵۶)

وقال ایضا: وفيما عدا من زیارة الجانب وعبادتهم والولیمة لا وان یأذن وان افن الزوج کنا عاصمین (ایضا ص ۱۵۹) وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالی: وحيث یمنعها الخروج فانما یباح بشرط عدم الزیمة وتغیر لهیئة انما یكون داعية لنظر الرجال والاستمالة (رد المحتار ص ۲۶۶) والله سبحانه وتعالی اعلم.

د ښځې یواځې کیناستل له دریور «موتروان» سره

سوال د جامعات اللبناټ لپاره چې کوم بس یا موټر مقرر دې آیا دهغو دریوران بغیر دمحرّم نه نجونې له خپلو کورونو را وستلې او بیرته بیولې شی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که په موټر کېښې دوه یا له دوو نه زیاتې نجونې وی نو دریور ته نې ورل او را ورل جائز دی دیوی نجلۍ ورل او راوړل جائز ندی، ځکه چې دلته خلوت بالاجنبیه لازمېږي چې دسړی اوښځی دواړو لپاره حرام دې.

قال الامام القاضی بغان رحمه الله تعالى: والخلوۃ الصحیحة ان یجتمعاً فی مکان لم یس هناك مانع ممدعه من الوطء حساً او شرعاً او طبعاً (الی قوله) ولو کان معهما جاریة احداهما او امرأه له اخرى کان محمداً رحمه الله تعالى یقول اولاً جاریة الرجل لا یجتمع الخلوۃ لان له ان یجمعها بمصرۃ جاریة او امرأه له اخرى ثم رجع وقال جاریة احداهما تمنع الخلوۃ وهو قول ابی حنیفة وابی یوسف رحمهما الله تعالى (غالبه بها مش الهندیة ۳۶۸ ج ۱) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۲ جمادی الثانيه — ۱۴۱۷ هـ

د ښځې په کور کېښې د لوڅ سرگرځیدلو حکم

سوال د ښځې په خپل کور کېښې دخپلو محارمو په مخکښی لوڅ سرگرځیدل راگرځیدل جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب داسې کول په دیندارو او شریفو کورنیو کېښې د یرزیات معیوب بلل کیږي او په ښځو کېښې د بې پردگۍ او آزادی ذریعه ده، علاوه لدې نه دخپلو محارمو تر مخ خپله سینه ظاهرول ډیره بې حیائی ده، لهذا جائز ندی والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۷ رجب — ۱۴۱۷ هـ

دمخطوبې لیدل

سوال نن سبا هلك دنجلۍ له لیدو بغیر په نکاح کولو نه راضی کیږي او په لیدلویې اصرار کوی ترڅو چې په زندگی تیرولو کېښې همکاري کونکې وگرځي، نو نجلۍ ښه ځان سینگار کړې وی دمور او پلار او بعضی نورو اهل تعلق په موجود گۍ کېښې یا په تنها کوټه کېښې دهلك د لیدلو لپاره انتظام کوی او دا دلیل پیش کوی چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم خپلو بعضی صحابه کراموته د لیدلو حکم کړې وو آیا دا استدلال او په دې طریق لیدل کتل شرعاً جائز دی او که نه؟ او که صحیح نه وی نو د ښځو په ذریعه لیدل ښودل جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا طریق به بالکل نده جائزه دا انتهائی بی غیرتی او بی حیایی ده که

هر خود داسې صفا او واضح ليدلو مطالبه وكړې او دهغه داسې خايه غوسه پوره كړې چې د
خوښه معلومه چې ديوې يوې جيسې دواډه كولو لپاره به دخومره هلك نو دليدلو سوت ورسې
داسې او غوا په شان كيفيت به جوړ شي. هلك به راځي گوزي به يې او خونې يې به يې نه او ځي به
دسې زندگي تيرولو صرف صورت سره تعلق نه وي بلكه ديني او اخلاقي تعلیم او تربيت گڼم
وښه ناسته پاسته او دكور د كار وغيره امورو پكې ډير دخل وي. صرف دصورت په ليدلو ددې
نوټو كارونو په باره كښې صحيح رايه قانمول ډير مشكل دی له حديث نه په دې بې حيا مروجو
طريقه استدلال قانمول ناپوهي او تحريف ددين دی

په حديث كښې درؤيت ذكر دې نه د ارامه او درؤيت دحكم مطلب دادې چې كه هلك يې به پته
ليدل غواړي نو كولې شي په پته ليدلو كښې هم داسې طريقه اختيارول پكار دي چه دچاوړياندي
دبنظر گمان ونه شي. په دې خبره باندې دا دلائل دي

اول په بعضي روايتونو كښې د «ان استطاع» تصريح موجوده ده

دويم خپله حضور صلی الله عليه وسلم مخطوبه دبنخوپه ذريعه ليدلې ده په داسې حال كښې
چې هغه مبارك دامت لپاره په منزله دپلار وو او دهیڅ قسم مفسدي قطعاً امكان نه وو

دويم ددوو صحابه كرامو حضرت جابر او حضرت محمد بن مسلمه رضی الله عنهما نه دا عمل
منقول دي چې هغوی به په پته ليدلو كوښښ كولو او دصحابه كرامو عمل دحديث تشریح وي بيا
خصوصاً دحضرت جابر رضی الله عنه عمل ځكه چې خپله همده ته حضور صلی الله عليه وسلم
ليدلو امر كړې وو

نجلی ته دخبر وركولو نه بغير دبنخوپه ذريعه سره بنودل جائز دی دنجلی دخبرولو په صورت
كسې دبنخوپه ذريعه سره دښودلو دالاندی قباحونه موجود دی

اول كه چيرته نجلی دديندار او حيا دار قوم څخه وي نو هغه به دشرم دوجې مرگ نه نژدی شي
و نه شرميږي او ښكېل به رانشي او كه راهه شي نه به څه وائي او نه به څه كولې شي په كوڼج كې به
نسته وي نور امور خو پريږده دصورت صحيح اندازه لگول يې هم مشكل وي

دويم او كه نجلی دبی دينه او بی حيا خندان څخه وي نو په صورت او خبرو او كار وغيره هر
څه كسې به تصنع كوي دحقيقت معلومول به يې ممكن نه وي

كه چيرته زنه ناڅاپي ورشي نو نجلی به په خپل اصلي هېنت كښې وي داصلي صورت نه
علاوه خبرې رښتانه او ټولو كارونو كښې به په خپل اصلي هېنت كښې په نظر راشي

دويم كه چيرته يې خوښه نه شي نو نجلی به حساس دكمترې وكړي او دلت نه محسوس كړي
ظهور دحسې نه كولو په صورت كښې به ددو ټو كورنيو تر منځ محبت مدحرب پېد شي
نه دتوبل مخ كېل هم نه غوسوي

د آخری دو صورتونو په نظر کښې نیولوسره داسې صورت اختیارول بهتر دی چی کور والو به هم معلومات ونه شی

عن جابر بن عبد الله رضى الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا خطب احدكم المراقبان استطاع ان ينظر الى ما يدعو اليه من الاعمال فليفعل قال فخطبت جارية فكنت اخطبها لها حتى رايت منها ما دعاني الى نكاح فليفعل قال فخطبت جارية فخطبها لها حتى رايت منها ما دعاني الى نكاح فليفعل (ابوداود ص ۲۹۱ ج ۱)
عن سهل بن ابى حمزة قال رايت محمد بن مسلمة رضى الله تعالى عنه يطار دتيمة بنت الضعك فوق اجار له بمصر فطر حاشدين اقلت اتفعل هذا وانت من اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال انى سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول اذا التقى قلب امرى خطبة امر اقلها باس ان ينظر اليها (شرح معاني الآثار ص ۱۰۷ ج ۲)
عن انس رضى الله عنه ان النبى صلى الله عليه وسلم اراد ان يتزوج امرأة فبعث بأمرأة لتنظر اليها فقال شمرها عوارضها وانظري الى عرقوبها.

قال العلامة ظفر احمد الحماني رحمه الله تعالى: قال العبد الضعيف وحجة الجمهور قول جابر رضى الله عنه (خطبت جارية فكنت اخطبها) والراوى اعرف معنى ما رواه قبل على انه لا يجوز له ان يطلب من اولياها ان يحضروها بين يديه لما فى ذلك من الاستغفاف بهم ولا يجوز ارتكاف مثل ذلك (امر مباح ولا ان ينظر اليها بحيث تطلع على رويته لها من غير اذنها لان المراقبة تستحي من ذلك ويثقل نظر الاجنبى اليها على قلبها لما جعلها لله على الغيرة وقد يفرض ذلك الى مفاسد عظيمة كما لا يخفى وما يجوز له ان يعقبها لها وينظر اليها خفية ومثل هذا النظر يقتصر على الوجه والكف والقدم لا يعدوها الى مواضع اللحم ولا الى جميع البدن (اعلام السالكين ص ۲۸ ج ۱۴) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۹ شوال ۱۴۱۷ هـ

د ښځو په تبليغى جماعت کښې وتل جائز ندی

سوال د ښځو په تبليغى جماعت کښې له خپلو محارموسره درې ورځو ته یا لسو ورځو ته بډکال لپاره له خپلې علاقې نه یا له خپل ملک نه نورو ملکونو ته وتل څنگه دی؟ پداسې حال کښې چی د موجوده دور حالات هم ستاسې حضراتو په مخ کښې دی که جائزوی بیا خو هیڅ حرج نشته او که ناجائز وی نویا چی څوک خپلې ښځې بیایې دهغوی په باره کښې څه حکم دې آیا هغوی گنهگار دی او که نه؟ د مسئلې مکمل وضاحت مطلوب دې؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د ښځو له خپلو کورونو نه دباندې ایستل ډیره لویه فتنه ده لږ کبله فقهاء کرامو په هغوی ډیره سخته پابندی لگولې ده، د دیني کارونو لپاره یې هم د ښځو وتل

بالاتفاق حرام مكرخولى دى

قال العلامة الخوارزمى ناقلا عن نحر الاسلام رحمها الله تعالى: والفتوى اليوم على الكراهة فى الصلوات كلها لظهور الفساد ومضى كره حضور المسجد للصلوة لان يكره حضور مجالس العلم خصوصا عند هؤلاء الجهال الذين تحلوا بحلية العلم اولى (الكفاية مع فتح القدير ص ٣١٨ ج ١)

وقال العلامة المحصلى رحمه الله تعالى: ويكره حضور من الجماعة ولو لجمعة وعيد ووعظ مطلقا ولو عجزا ليلا على المذهب المسمى به لفساد الزمان واستغنى الكمال بمنا العجائز المتفانية.

وقال الامام الظهناوى رحمه الله تعالى: (قوله ولو لجمعة وعيد ووعظ) قال فى مجموع النوازل يجوز للزوج ان يأذن لها بالخروج الى زيارة الابوين وعيادتهما وتعزيتهما او احدهما وزيارة المعارف فان كانت قابلة او غاسنة وكان لها على امر حق او عليها حق تخرج بالاذن والحج على هذا وفيما عدا ذلك من زيارة الاجانب وعيادتهم والولاية لا يأذن لها ولا تخرج ولو اذن لها وخرجت كأنها عاصية وتمنع من الحجام وان ارادت ان تخرج الى مجلس العلم بغير رضى الزوج ليس لها ذلك فان وقعت لها نازلة ان سال الزوج من العالم واخبرها بذلك لا يسعها الخروج، وان امتنع من السؤال يسعها الخروج من غير رضى الزوج وان لم يقع لها نازلة وارادت ان تخرج لمجلس العلم لتليم المسألة من مسائل الوضوء والصلوة ان كان الزوج يحفظ المسائل ويذكرها معها له ان يمنعها وان كان لا يحفظها الاولى ان يأذن لها احيانا وان لم يأذن لها فلا شئ عليه ولا يسعها الخروج ما لم تقع نازلة اهـ (قوله ولوليل بيان للاطلاق ايضا) (قوله على المذهب المسمى به) قد يقال هذه الفتوى التى اعتمد المتأخرون مخالفة لمذهب الامام وصاحبه فانهم نقلوا ان الشابة تمنع مطلقا اتفاقا واما العجز فلها حضور الجماعة عند الامام فى الظهر والعصر والجمعة فالافتاء بمنع العجائز فى الكل يخالف الكل وما فى البد المستغنى يوافق ما هنا بحيث قال وفى الكاين وغيره اما فى زماننا فالمسمى به الكل فى الكل حتى فى الوعظ ونحوه (حاشية الطحطاوى على الدرر ص ٢٣٥ ج ١)

وقال الشمس العلماء العلامة ابن نجيم رحمه الله تعالى: قال المصنف فى الكاين والفتوى اليوم على الكراهة فى الصلوات كلها لظهور الفساد ومضى كره حضور المسجد للصلوة فلان يكره حضور مجالس العلم خصوصا عند هؤلاء الجهال الذين تحلوا بحلية العلماء اولى ذكره نحر الاسلام اهـ. (السحر المرفوع ص ٣٥٨ ج ١)

وقال الحافظ العيني رحمه الله تعالى: (قال ويكره لهن حضور الجماعات اى يكره للنساء) يعنى القوابح منهن ومن جملة شابة وهذه اللفظة باطلاقها تتناول الجميع والاعیاد والكسوف والاستسقاء وعن الشافعى يباح لهن

الخروج (لما فيه) اى في حضور الجماعة (من خوف الفتنة) عليهن من الفساد وخرجهن سبب للحرام وما يقضى الى الحرام فحرامه وذكروا في كتاب الصلوة مكان الكراهة الاسماء والكرهات المحش. قلنا المراد من الكراهة التعريض ولا سبها في هذا الزمان لفساد اهله.

(ولا بأس للجهوز ان تخرج في الفجر والمغرب والعشاء) لحصول الامن وفي المغرب اختلاف الروايات وفي المنظومة الحق المغرب بالعشاء كما ذكره المصنف والمبسوط لشمس الائمة وفي المختلف الحق العصر والمغرب بالظهر كما في مبسوط شيوخ الاسلام ويحتمل ان ذلك بناء على ان المغرب تنتشر فيه الفسقة ايضا كالغصير في بعض البلاد قليل هذا كله في زمانهم اما في زماننا فيكره خروج النساء الى الجماعة لغلبة الفسق والفساد فاذا كره خروجهن الى الجماعة فلان يكره حضورهن مجالس العلم خصوصا عندهؤلاء الجهال الذين تحلوا بجمالية اهل العلم اولى (البنائية ص ٢٢٠ ج ٢)

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله: واذا منع حضور الجماعة فندعها عن حضور الوعظ والاستسقاء اولى وادخله العيني في الجماعات وما قلنا اولى (منحة الخالق بها مش البحر ص ٢٥٩ ج ١)

وقال العلامة ملا مسكين رحمه الله تعالى: ومضى كره حضور المسجد للصلوة لان يكره حضورهن مجالس الوعظ خصوصا عندهؤلاء الجهال الذين تحلوا بجمالية العلماء اولى ذكره فخر الاسلام.

وقال العلامة ابو السعود رحمه الله تعالى: (قوله ومضى كره حضور المسجد الخ) اى كراهة تعميمية دل على ذلك قوله في النهي ولا يحضرن اى لا يجل لهن ان يحضرن لكن ذكر بعده عن كتاب الصلوة انه ذكر الاسماء التي هي احق من الكراهة (فتح المعين ص ٢١٨ ج ١)

وقال العلامة ابوبكر بن علي الحداد رحمه الله: والفتوى اليوم على الكراهة في الصلوات كلها لظهور الفسق في هذا الزمان ولا يباح لهن الخروج الى الجمعة عندنا حقيقة رحمه الله تعالى كذا في المحيط فجعلها كالظهر وفي المبسوط جعلها كالعبدتين حتى انه يباح لهن الخروج اليها بالاجماع (الجواهر ص ٤٦٢ ج ١)

وقال العلامة السهارنفوري رحمه الله تعالى: معز بالشرح التقاية: والفتوى اليوم على الكراهة في الصلوات كلها لظهور الفساد ومضى كره حضورهن في المسجد للصلوة فلان يكره حضورهن في مجالس الوعظ خصوصا عندهؤلاء الجهال الذين تحلوا بجمالية العلماء اولى هكذا قال المشايخ رحمهم الله تعالى. ولو شاهدوا ما شاهدنا من حضورهن بين مجالس وعاظ زماننا متبرجات بين يمين لانكروا كل الانكار رحمهم الله معاصر الابرار (بدل اليهود ص ٢١٩ ج ١)

د ذکر شویو نصوصو حاصل

دښخوله کورونو نه وتل ډیره لویه فتنه ده. له همدې کبله فقهاء کرام رحمهم الله تعالی مسجد ته دجُمعی دلمانځه او دجماعت دلمانځه او دعلم دطلب او وعظ اوریدو لپاره له کورونو څخه دښخو وتل ناجائز گرځولی دی نو چی ددومره اهمو او ضروری عباداتو اوددین دضروریاتو په خاطر د لږ وخت لپاره ډیرو نزدې ځایونو ته وتل هم منع شول. نو دتبلیغ لپاره خو د څوڅو ورځو بلکه دمیاشتو او چلو لپاره لرې لرې ځایونو ته تلل په طریقه اولی ناجائز کیدل پکار دی.

فقهی بصیرت - دفتا و حضراتو له عباراتو مذکوره څخه ثابت شوه چی ددینی امورو لپاره دښخو د وتلو ممانعت په قرآن او حدیث کښی منصوص ندې بلکه فقهاء کرامو دخپلو زمانو دحالاتو او دفتنو اوفساد دخوړیدلو په وجه دشریعت داصولو په نظر کښی نیولو سره دخپلو نظریاتو او رایو اظهار فرمایلي دې، لدې وجی نه دهغوئ حضراتو فیصله کوم نص قطعی او حرف آخرندي بلکه دزمانې دتغیر په بناء دترمیم امکان پکښی شته.

ددور حاضر دناپوهی غلبه اوله دین نه بی پرواهی دې اندازې ته رسیدلې ده چی دښخو د دینی ضرورتو لپاره له وتلو نه مطلقاً منع کول او دباندی وتل حرام گڼل. دهیڅ یو شرعی ضرورت لپاره دخروج اجازت نه ورکول. داقامت دین په ځای باندی هدم دین دې. له همدې کبله په مجموع النوازل کښی یی دمسائل شرعیو معلوماتو حاصلولو دضرورت لپاره دخروج اجازت ورکړې دې. ومرضه عن الطحاوی رحمه الله تعالی لهذا دفقهي له نظره په دی مسئله کښی لاندې تفصیل ضروری معلومیږی.

ددینی علم لپاره وتل

دشریعت په احکامو باندې عمل کولو کښی دتصلب او پختگی حاصلولو لپاره پداسې مدرسه البناات کښی زده کړه کول جائز دی چی دلاندی شرائطو اهتمام پکښی وی.

اول - ښوونکي صرف ښځینه وی. دنامحرم سړی څخه زده کړه کول جائز ندی دعدم جواز وجی په تفصیل سره راځی.

دویم - ښوونکي باید دژوند دورځنیو مسائلو او احکامو شرعیه په علم کښی ښه مهارت ولری. **درېم** - په عمل کښی باثباته وی او په زده کونکیو کښی هم دعمل دثبات پیدا کولو فکر لری دمعاشري دبدعاتو او منکراتو او فواحشونه دخان ژغورنی او دنورو دژغورلو درد ورسره وی خصوصاً هغه منکرات چی عام طور په ټولنه کښی داخل شوی دی، لکه بی پردگی، تصویرونه، غیبت وغیره.

خلورم دن تعلیمی نصاب او طریق تعلیم محور او مقصد صرف همه مور وی کوم چی جو به ۱۰ شول. یعنی دزدگی دروزمره متعلق احکام شرعیه او دهغو علم او پرهغو باندی عمل کولو کسی پوخوالی پیدا کول. په بل عبارت باید وه وایو چې د آخرت فکر پیدا کول د اصلاحی عالمانو او فاضلاتو جوړولو والا تعلیمی نصاب واجب الترك دی او د داسی القابو حاصلولو هوس واجب الترك دی

پنځم مدرسې ته نئ دمحررم راوستل او بیا دوباره بیرته بیول په موجوده جامعات للبنات کښې د اشارتو مذکوره مفقود دی علاوه لدې نه په موجوده جامعاتو کښې د زده کړې کولو لاندی فسادات دی

اول تر مدرسو پورې روزانه تگ راتگ او د جامعی نه دخروج او دخول په وخت کښې او دتلو را تلو دلارې د متعین کیدو په وجه ددوی تعاقب بدمعاش او بد اخلاقه خلق کوی. او کوم موتر چی ددوئ لپاره متعین شوې وی نو ډیرور شرارت کوی. دا خطرات ندی بلکه واقعات دی او په جامعه کښې د طالباتو مستقل اوسیدل تردې زیات خطرناک دی اگر که انتظامات څومره هم بهتری

دویم دکور د سمبالولو د صلاحیت څخه بی برخي کیدل

دریم دکور کار کول دخپل شان خلاف گڼل

خلورم دکور دکار لپاره خادمه ساتل چی هغه هم فاسقه وی ددین او خان او عزت او مال لپاره مهلکه تاب تیری

پنځم په کورونو کښې د فارغې ناستې له وجې نه د نفسانی او شیطانی خطراتونه علاوه د جسمانی ورزش د فقدان له وجی د قلب او قالب د وارو صحت بریادیدل

شپږم د جامعاتو نه پرفارغ شویو عالماتو او فاضلاتو کښې دکبر او عجب مرض پیدا کیدل

اووم د قرآن او حدیث نه براه راست د مسائلو د تخریج شوق لرل چی د دین د تباهی او شیوع لخوا لپاره د ملاد تیر حثیت لری بلکه د فقهی د کتابونو نه د غیر مفتی لپاره مسائل را ایستل چئز ندی

اتم دغو عالماتو او فاضلاتو ته د علماؤ او فضلاؤ رشته نه پیدا کیری نو جهلا، اوفسق او فحار، اوبی دین او ملحدین او مبتدعینو سره هم واده کوی چی پدی سره د علم دین سخت توهس دی بلکه په حقیقت کښې د دین توهین دی

دپورتنیو حالاتو په نظر کښې نیولو سره ددغو جامعاتو د اصلاح طرفته خصوصی توجه کول د علماؤ فرض دی. بهتره او بی ضرره طریقه داده چی نجونې په خپلو کورونو کسی وی او مقصد مذکور ته درسید لو لپاره کوشش پرې وشي چی دهغی لپاره دلاندی خلور و امور و همدا کمی دی

اول تجوید القرآن الکریم

دویم دهنسی زیور دجنتی کالی تعلیم

هرویم دکوم شیخ کامل دمعصومو لوسل

خلورم دکوردسابلولو او دکوردکار کولو سلفه پکسی پداکون او په هغی عدد کول
دپورته ذکرشویو کارونو په پابندی کسې به څه محنت خامع برداشت کول وی مگر که چیرمه
مگر آخرت وی نو دومره محنت کول هېڅ هم ندی ځکه چی ددنیا دحاصلولو لپاره ددی په نسبت به
زرگونو درجو زیات محنت اوسختی برداشت کولی شی

دنامحرمو سربو درس ورکول په لاندې وجوهو سره ناجائز دی

اول هره ورځ دنمحرم په صحبت او مجلس کښې کیناستل

دویم ترهیره وخته کیناستل

دویم دعلمی اسکالاتو دحل کولو او دافهام اوتفهیم لپاره داستاذ او طالبانو تر منځ بسا
مراجعو کول

خلورم قرب مکانی دمجلس وعظ په نسبت زیات وی

پنځم ضابطتی دگوتو په شمار وی او داستاذ په نظر کښې مشخصی او معهودې وی په
مجلس وعظ کسې عموماً داسی نه وی

شپږم دمعتبرو ذریعو څخه دامعلومه شوی ده چی استاذ دحاضری اخستلو لپاره دهری طالبی
سوه ځلی اوهغه جواب ورکوی چی په داسې کولو سره دجانبینو ترمنځ خصوصی معرفت اوزیات
تعلیل پداکړی

دوعظ دمجلسونو لپاره وتل

دکوم غرممحرم عالمه دوعظ مجلس ته په تللو کښې هغه مفاسد نه وی کوم چی دنامحرم استاذ
ددرس په ورکونو کسې بیان شوی دی. سره لدې بیاهم ددی لپاره دالاندی شرائط دی
اول دواعظ به علم او تقوی او طریقه اصلاح باندې دوخت دعلماو اعتمادوی
دویم ددعاتو او منکراتو او فواحشو کوم چی معاشره کښې داخل شوی دځان ساتلو زیات نه
رښ روزورکوی

هرویم دده دوعظ دوجی نه دصحیح مسلمان دجوړیدلو او دنورو دصحیح مسلمان جوړولو فکر
پدانشی ودمعاشری نه مکررات ختم شی

خلورم دپردی مکمل انتظام وی. دوعظ دخای په دروازه کښې هم باید دنارینه و اختلاط نه
وی اوحتی الامکان بد ترینه پرهیزوشی

پنځم سختی ناند چی په پښسته لباس او ډول سنگار اوزینت او خوشبوئی کښې رانشی
شپږم به هر حل باید لباس بدل نکړی لږ ترلږه باید تر یوې ماستی پورې په هره عصری کسې

یی باید یوه جوړه لباس اغوستې وی

اووم . دښځو دناستې ځای باید دسړیو او واعظ له مجلس څخه دومره لرې وی چی دلاسیپکړ له آواز څخه بغیر دبل څه آواز هلته ونه رسیږی اوکه دامشکل وی نو څومره چی فاصله لرې وی نوښه خبره ده

اقم په هفته کښې دیوه وار څخه باید زیات نه وی ، ددومره وقفې دمناسب والی په باره کښې ددین او دنیا ډیر شواهد موجود دی دحضراتو فقهاء کرامو مطلق دحرمت دفیصلی نه دضرورت شرعیه په بناء دڅه گنجائش دتلاش کولو دکوښښ کولو باوجود دښځو تبلیغ ته دوتلو دجواز په باره کښې کوم گنجائش راونه وتلو ، والله سبحانه وتعالی اعلم . ۱۸ ربیع الاول سنه ۱۴۱۸هـ

دزینت او لباس احکام

دسړیو لپاره منع شوي رنگ

سوال : دسړیو لپاره دکوم قسم رنگ نه جامې جوړل مکروه دی ؟ بینواتو جروا .

الجواب ومنه **المدق والمصوب** : په عصفرو اوزعفرانو باندې رنگ شوي جامې دسړیو لپاره مکروه تحریمی دی که کوم رنگ بعینه دعصفرو یا زعفرانو په شان وی خود عصفر یا زعفران رنگ نه وی نودهغه استعمال جائز دې ، دعصفرو اوزعفران له رنگ څخه بغیر نور ټول رنگونه جائز دی البته په احمر قانی کښې اختلاف دې دمختلفو اقوالو څخه یو قول داستحباب هم دې مگر تر جیع دکراهت تنزیهی قول ته ورکړل شوې ، البته دسرډپکړی وغیره لپاره بالاتفاق بلاکراهت جائز دې

قال فی شرح العنوی : وکره لبس المعصفر و المزعفر الاحمر والاصفر للرجال مفاده انه لا یکره للرجال ولا یسائر الوان و فی المجتبی والقهستانی وشرح النقایة لابی المکارم لا یس لبس القوب الاحمر ومفاده ان الکراهة تنزیهية لكن مرح فی الصفة بالحیمة فافاد انها تحرمة وهی المعمل عند الاطلاق قاله المصنف **قلعه المهر** لبلال فیمرسالة نقل فیها جماعیة اقوال منها انه مستحب

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى : (قوله فافاد انها تحرمة هذا مسلم لولم يعارضه تصريح غيره بخلاف فی جامع الفتاوى قال ابو حنیفة والشافعی ومالك رحمهم الله تعالى يجوز لبس المعصفر وقال جماعة من العلماء مکروه بکراهة العلزیه و فی منتهی الفتاوى قال صاحب الروضة يجوز للرجال والنساء لبس القوب الاحمر والاصفر بلا کراهة و فی المحاوی الزاهدی یکره للرجال لبس المعصفر والمزعفر والمورس

والبحر ای الاحمر حریرا کأن او غیره اذا کأن فی صبغه دم والا فلا ونقله عن عدة کتب وفي مجمع الفتاوى لبس الاحمر مکروه وعند البعض لا یکره وقیل یکره اذا صبغ بالاحمر القانی لانه خلط بالنجس ولو صبغ بقشر الجوز علیها لا یکره لبسه اجماعاً اه فهذه النقول مع ما ذکره عن المجتبی والقهستانی وشرح ابی المکارم تعارض القول بکراهة التحريم ان لم یدع التوفیق بحمل التحريم علی المصبوغ بالنجس او نحو ذلك (قوله وللقر نبال فی رسالة) سماها (تحفة الاکمل) والهيام المصدر لبيان جواز لبس الاحمر) وقد ذکر فیها کثیراً من النقول منها ما قدمناه وقال لم نجد نصاً قطعياً لاثبات الحرمة ووجدنا النبی عن لبسه لعله قامت بالفاعل من التشبه بالنساء او بالاعاجم او العکبر وبانتفاء العلة نزول الکراهة باخلاص النية لاظهار نعمة الله تعالی وعروض الکراهة للمصبغ بالنجس نزول بفصله ووجدنا نص الامام الاعظم رحمه الله تعالی علی الجواز وحلیلاً قطعياً علی الاباحة نص الامام الاعظم رحمه الله تعالی علی الجواز وحلیلاً قطعياً علی الاباحة وهو اطلاق الامر بانغیر الزينة ووجدنا فی الصعيحين موجبة وبه تمتنعی الحرمة والکراهة بل یثبت الاستحباب اقتداء بالنبی صلی الله علیه وسلم اه ومن اراد الزیادة علی ذلك فعليه بها . اقول ولكن حمل الکتاب علی الکراهة کالتسراج والبعیط والاعتیار والملتقی والنخیرة وغيرها وبه افی العلامة قاسم وفي الحاوی الزاهدی ولا یکره فی الراس اجماعاً (رد المحتار ص ۲۲۸ هـ) والله سبحانه وتعالی اعلم .

۲۷ ربيع الاول سنة ۷۵ هـ

دزعفرانی رنگ ازار بند حکم

سوال دمنوعه رنگونو څخه مثلاً دسره زعفرانی رنگ څخه ازار بند استعمالول جائز دی اوکه ناجائز؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب بغیر له کراهت نه جائز دی. البته که د زعفرانو او یاد عصفرو په رنگ. رنگ شوی وی نو جائز ندی. نور رنگونه اگر که د زعفرانو په شان وی جائز دی. والله سبحانه وتعالی اعلم

د تور رنگ لباس حکم

سوال آوریدل شوی دی چی دسریو او بنځولپاره د تور رنگ لباس اغوستل ندی پکار څکه چی د رسول الله صلی الله علیه وسلم شری توره وه نو تور لباس اغوستل د حضور صلی الله علیه وسلم په شان کښی بی ادبی ده؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا خیال صحیح ندی حضرت صلی الله علیه وسلم دمختلفو رنگونو لباس استعمال کړي دي سپین رنگ هغه ته تر ټولو زیات خوښ وو. دپورتنی خیال په بناء خو باید

هر رنگ لباس ممنوع او خلاف ادب شی. له همدې کبله له ممنوع رنگونو څخه علاوه، د هر رنگ لباس جائز دي بلکه د حضور صلی الله علیه وسلم سره دمحبب او جذبه اناع تقاضا خود داده چې حضور صلی الله علیه وسلم کوم سې خوښ کړې وی هغه غوره کړې سې. البته تور رنگ په لباس کېنې چونکه شرعا اوعقلا او طبعاً ناخوښ دي لدې وجې نور لباس ندی اغوستل پکار، خاص طور په اوسنی عصر کېنې چې دا د شيعه گانو شعار گرځيدلی. نو لدې وجې نه لدی څخه احتراز لازم دي. والله سبحانه وتعالى اعلم

۷ هجادی الاولی — ۱۴۸۹ هـ

دپتلون داغوستلو حکم

سوال په دور حاضر کېنې پتلون او شرېت اغوستل دومره رواج شوی دی چې دا اوس دکوم خاص قوم شعار ندې پاتې. همدارنگه په پخوانیو زمانو کېنې دمسلمانانو او غیر مسلمو په لباس کېنې کومه امتیازی نښانه نه وه. دا خبره ددې تقویت ورکړی چې **(من تشبه بقوم فهو منهم)**، کېنې چې کوم مشبهت ذکر دي دلېاس مشبهت پکېنې ندې داخل، لدی وجې دپتلون او شرېت اغوستل جائز معلومېږي جناب! تاسو موله خپل تحقیق څخه خبر کړئ مهرباني به مووی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب نن سبا اگر که پتلون او کوټ وغیره دمسلمانو عام رواج ګرځيدلي لیکن سره له دې بیا هم دا انګریزی لباس بلل کېږي بالفرض که تشبه بالكفار هم نه وي لیکن به تشبه بالفساق کېنې خوځي څه شک نسته. لهذا له داسې لباس څخه ځان ساتل ضروري دی داویل صحیح ندی چې په سیر زمانه کېنې مسلمانانو او غیر مسلمو به لباس کسی کوم ایستنه وو موجود. همدارنگه که په کومه ژمه به بغلافه کېنې امستنه وی نه دسبه مسئله هم نه پیدا کېږي دامسئله هلته پیدا کېږي چې هلته دغیر مسلمو کوم خاص لباس نه وي. اوس کېنې دغیر مسلمو دلېاس څخه صراحتاً ممانعت وارد شوي

داتفصیل دهغه لباس به باره کېنې دي چه له هغه څخه دواجب الستراعضاو جوړېد او حجه په نظر نه راځي که چیرې پتلون دومره تنګ او هست وی چې دهغو اعضا جوړښت او حجه به نظر راځي لکه چې نن سبا داسې پتلونونه به کثرت سره راځي ندی سې پتلون اغوستل او خلکو ته ښودل او ورته کتل ټول حرام دی لک چې لغې انسان ته کتل حرام دی

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله ولا يطر التصاقه) أي بالالية مثلاً وقوله وتشكله من عطف المسبب على السبب وعبارة شرح المبية أمالو كان غليظاً لا يرى منه لون البشرة إلا أنه التصق بالعضو وتشكل بشكله لصار شكل العضو مرئياً فينبغي أن لا يمنع جواز الصلوة لحصول السترا قال ط وانظر هل يحرّم النظر إلى ذلك المتشكل مطلقاً أو حين وجدت الشهوة أو قلت سلتكم على ذلك في كتاب الحظر والذي يظهر من

کلامهم هناك هو الاول (رد المحتار ص ٢٤٥ ج ١)

وقال ايضا: وعلى هذا لا يعمل النظر الى عورة غير ملوق ثوب ملتصق بها يصف جميعها فيحمل ما مر على ما اقاله يصف جميعها فليتامل (رد المحتار ص ٢٣٣ ج ١) والله سبحانه وتعالى اعلم. ١٢ ربيع الثاني سنة ١٢٩٠ هـ

دسپينو زرو دتار لباس استعمالول

سوال دزرى دار لباس چى په هغه کښي دسپينو زرو تار لگيدلې وي د استعمالول او اغوستل څنگه دي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دښخولپاره مطلقا جائز دي . دسپرو لپاره دورينمو او سرو او سپينو دتار نه جوړ شوې لباس وغيره په دې شرط جائز دي چي دهغه دپټه يا گل پلن والي له څلورو گوتو څخه زيات نه وي د اوږدوالي يي کوم خاص حد نشته داسي پټه يا گل چي متعددوي نو دهغه به جوړ کښي دشرط دې چي دهغو ترمنځ به له يوگل ياپټي څخه زياته فاصله وي که فاصله کمه يا بريده وي چي کتونکي ته ټوله ټوټه ورينمي يا زري په نظر ورځي نو جائز ندي

اقال العلامة التمرتلي رحمه الله: يجوز لبس الحرير ولو بمخاض على المذهب او في الحرب على الرجل لا المرأة الا قدر اربع اصابع مضبوطة وكذا المنسوج بهذه يحل اذا كان هذا المقدر والا.

وقال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: وظاهر المذهب عدم المتفرق ولو في عمامة كما بسط في القنية.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: تحت (قوله الا قدر اربع اصابع الخ) وهل المراد قدر اربع اصابع طولاً وعرضاً بل لا يزيد طول العلم وعرضه على ذلك او المراد عرضها فقط وان زاد طولها على طولها المتبادر . . . کلامهم الفتاوى بوفیده: ایضاً ما سیاق فی کلام الشارح عن الحاوی الزاهدی.

(قوله وظاهر المذهب عدم جمع المتفرق) ای الا اذا كان خط منه قز او خط منه غیره بمحض یری کله قز افلا يجوز کما سئل کره عن الحاوی من نقوشه اربع اصابع وان زاد منها لجمع ما لم یر کله حریر اتمل . رد المحتار ص ٢٠٢ ج ١) والله سبحانه وتعالى اعلم. ٢٢ محرم ١٣٩٥ هـ

دمصنوعی رینمو حکم

سوال بن سبا مختلف قسم لباس رواج شوی دي چي دعضي به باده کښي مشهوره ده چي د رسمي دي همدارنگه هغه دستمالونه چي عام طور داوگي اچونولپاره استعمالیږي دهغو هم بنو رسم ورينمي مشهور دي آیا داسي رځتونو په عرف کښي دورينمي بللو او دهغه په اغوستل کولو سره دسپرو لپاره حرام بللې شي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب . نن سبا عموماً مصنوعي ورينيم استعمالیږي دهغې استعمال جائز دي اگر که په عرف کښې هغه ته ورينيم وائي البته که دکوم لباس اصلی ورينيم کيدل ثابت شی نو دسړيو لپاره يې استعمالول جائز ندی . والله تعالی اعلم — ۲ — رجب سنه ۹۵ هـ

دسړيو او ښځو په لباس کښې له يو بل سره مشابهت کول

سوال دزعفران يا عصير خخه علاوه نور ټول رنگونه دسړيو لپاره جائز دي ليکن په بعضې علاقو کښې تور او سور رنگ دښځو شعار بلل کيږي او سپين لباس دسړيو شعار بلل کيږي آیا په دغو علاقو کښې دسړيو لپاره هغه رنگ لباس چی تر ښځو پوري مخصوص وی او دښځو لپاره هغه قسم لباس چه دهغې رنگ ترسړيو پوره خاص وی استعمالول جائز دی؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب . سړيو او ښځو ته ديوبل تشبه اختيارول جائز دی لهذا په دغو علاقو کښې ددی شعار رعایت ضروری دي او ديو اوبل شعار اختيارول جائز ندی ، والله سبحانه وتعالی اعلم
۲۷ محرم — ۹۴ هـ

پتگی بغير له خولۍ نه په سر کول جائز دی

سوال آیا دپتگی یا رومال نه لاندی خولۍ په سر کول سنت مؤکد دی او که غیر مؤکد او بغير له خولۍ نه پتگی کښې لمونځ کول مکروه دی او که نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب . که څه هم دجواز دبيان لپاره حضور صلی الله عليه وسلم دخولۍ نه بغير هم پتگی استعمال کړې دي ليکن عام معمول دهغه مبارک دپتگی نه لاندی خولۍ استعمالول وو دسلف صالحينو او ددين دبزرگانو هم په همدی باندې عمل وو ، لهذا له خولۍ نه بغير پتگی ترل خلاف الاولی دی او مکروه ندی لمونځ کول ورسره بلا کراهيته جائز دی . والله سبحانه وتعالی اعلم
۲۶ شوال — ۱۳۹۷ هـ

دواده په موقع باند دپتگی په سر کولو التزام

سوال زموږ په علاقه کښې دواده په موقع باندې دپتگی په سر کولو داسی التزام کيږي چی په نه پسرکونکی باندی لعن طعن کولې شی او بغير له پتگی واده کول له کوندي سره واده کولو پورې خاص دی آیا په داسې حالاتو کښې دواده کولو په موقع پتگی ترل جائز دی؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب . دمندوب کار دواجب په شان لازم گرځولو سره دهغه ترک کول واجب دی. لهذا دا التزام جائز ندی . والله سبحانه وتعالی اعلم ۲۱ محرم — ۱۴۰۱ هـ

دښځې دخپل خاوند لپاره سورخی او بودر لگول

سوال آیا ښځه دخپل ميره دخوشحالولو لپاره په شونډو او مخ سرخی او بودر لگولی شی او

که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا کار د فهم دین او عقل سلیم او طبع مستقیم خلاف دې او دینو خلکو شعار دې. والله سبحانه وتعالی اعلم
۲۷ سوال ۱۳۹۷

دمحارمو په مخ کښې ډول اوسنگار کول

سوال د ښځې لپاره دخپلو محارمو لکه پلار وروڼو وغیره په مخ کښې ډول اوسنگار کول اوله هغو سره کیناستل یا ورسره سفر کول جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب فی نفسه جائز دی لیکن په موجوده زمانه کښې فسق غالب شوی دې د تلویزون او وی سی آر لعنت اخلاقی اقدار تر پښو لاندې کړی دی. بی حیایی او بد اخلاقی دې حد ته رسیدلې ده چی پلار دخپلې لور سره او وروڼو د خپلو خويندو سره دمخونو توره ولو واقعات شوی دی. لهذا دخپل خاوند نه ماسوا دبل محرم په مخ کښې هم ډول اوسنگار کول دخضرې نه خالی ندی اوله دې څخه ځان ساتل ضروری دی والله سبحانه وتعالی اعلم
۲۲ ذوالحجه ۱۳۹۷ هـ

دسړیو لپاره دنداسه استعمالول

سوال دسړیو لپاره فقط دغائبونو دپاکوالی په خاطرنه په قصد د زینت سره دنداسه استعمالول څنگه ده؟ چی احتیاط هم وکړل شی چی دهغې سوروالې په شونډو ښکاره نشی؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب که په هغه احتیاط سره چی په سوال کښې ذکر شوی استعمال کړای شی نو جائز دی. والله سبحانه وتعالی اعلم
۱۵ عمر ۱۴۰۱

دسړی لپاره دگوتمی د استعمال حکم

سوال دسړی لپاره دکوم معدنی شی نه گوتمی جوړول او استعمالول جائز دی او که نه او دکوه یونه ناجائز دی او دمقداری هی هم کوم تعین شنه او که نه؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب دسړی لپاره په دوه شرطونو گوته گوتمی په گوته کول حذر دی
اول دسپینو زروبه وی

ثویم دپښو ماسو ۴۰، ۸۶، ۱۱۰ گرامه نه کمه وی

قال العلامة العبر رحمه الله تعالى: ولا يصل الرجل بذهب وفضة الإهاتم ومنطقة وحنية سيف منب ولا يصنعهم همها كبر وخمب وحيد وصفر والعبرها الخلفة لا بالفض.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله ولا يصنعهم الإهاتمة) هذه عبارة الإمام محمد رحمه الله

تعالیٰ فی الجامع الصغیر ای بخلاف البدنقة فلا یکره فیها حلقة حديد ونحاس كما قدمه وهل حلقة السیف كذلك یراجع قال الزیلعی رحمه الله تعالیٰ وقد وردت آثار فی جواز التغمم بالفضة وكان للنبی صلی الله علیه وسلم غاتم فضة وكان فی یدة الکریمه حتی توفی صلی الله علیه وسلم ثم فی ید ابی بکر رضی الله تعالیٰ عنه الی ان توفی ثم فی ید عمر رضی الله تعالیٰ عنه الی ان توفی ثم فی ید عثمان رضی الله عنه الی ان وقع من یدة فی الثر فانفق ما لا عظماء فی طلبه فلم یجدہ ووقع الخلاف فیما بینهم والتشویش من ذلك الوقت ال ان استشهد رضی الله تعالیٰ عنه (قوله فیحرم بغیرها) لباروی الطحاوی بأسنادہ الی عمران بن حصین وابی هریرة رضی الله عنہما قالانی رسول الله صلی الله علیه وسلم عن غاتم الذهب وروی صاحب السنن بأسنادہ الی عبد الله بن بريدة عن ابیه رضی الله تعالیٰ عنه ان رجلا جاء الی النبی صلی الله علیه وسلم وعلم ان التغمم بالحديد والحديد والصفیر حرام فالحنی الیشب بذلك لانه قد یتغممہ الاصنام فأشبهه الشبه الذی هو منصوص معلوم بالنص اتفاق والشبه محرک النعاس الاصفر قاموس فی الجوهرة والتغمم بالحديد والصفیر والنعاس والرصاص مکروه للرجال والنساء (رد المحتار ص ۲۲۹ هـ) والله سبحانه وتعالیٰ اعلم.

۹ محرم سنہ ۱۴۰۱ هـ.

دنبخو لپاره د زیوراتو او گوتو حکم

سوال په بازار کښې چې کوم زیورات دنبخو موندل کیږي هغه دمخلفو معدنی شیانو څخه جوړ شوي وي آیا دنبخي ته دهر قسم شي زیورات او گوتي استعمالول جائز دی ؟ یا په ې کښې څه تفصیل شته ؟ ښووا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دنبخي لپاره علاوه له گوتي نور هر قسم زیورات چې دهرشي څخه جوړ شوي وي جائز دي او گوتي دسرو او سپینو جایز دي که هر څومره مقدار وي و دنورو معدنیو څخه جوړ شوي گوتي ندی جائز

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالیٰ تحمق قوله فیحرم بغیرها وفي الجوهرة والتغمم بالحديد والصفیر والنعاس والرصاص مکروه للرجال والنساء (رد المحتار ص ۲۲۹ هـ) والله سبحانه وتعالیٰ اعلم. ددی به رجوع کول په نسمه کسې ذکر شوي دي.

دسړيو لپاره د سپينو او د سروزرو بټنې استعمالول

سوال يو عالم د سړيو لپاره د سپينو او سروزرو د سپينو استعمال جانر بولي او د فتوى رسېدنه حواله وركوي آيا دا خبره صحيح ده؟ بښوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب جائز ندى. قال المحصلي رحمه الله تعالى: لا بأس بآزار الديماج والذهب (ردالمحتار ج ۵ ص ۲۱۶)

بعضى ددې عبارت نه د سروزرو د بټينو د جواز فهم كړې چې هغه صحيح ندى حكه چې ازار غوتى ته وبلې شى بټن ته نشى وينې غوته د لباس تابع وي او بټن يى تابع نه وي لهذا د سړو يا د سپينو زړو د تار غوته جائز ده او بټن يى ندى جائز. والله سبحانه وتعالى اعلم

محرم سنه ۱۴۰۱ هـ

ارائشگاه ته تلل او ځان سنگارول او ميك اپ كول

سوال د نجونو د واده په وخت كښى ي عامو ورځو كښى بيوټى پارلر او اناشگاه ته تلل او ميك اپ كول جائز دى او كه ناجائز؟ داسى حال كښى چې په دغه يون فعل كښى كوم ناجائز عمل موجود نه وي لكه وړجى خوړول يا وبسه پرې كول؟ بښوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب نه حرام ندى نه دى كېښى لاندې فسادات موجود دي
اول د كوم حرام كار لاره يعنى ضروريه ويل دښځى له كوره دا جائز ندى او د فعل خپله ناجائز دى
دويم هغه دى دښځو د صحبت اتر وي دريم له بې دينه خلكو سره مساهت
څلورم داسى صورت دښولو فريب. والله سبحانه وتعالى اعلم بالصواب

۲۴ ربيع الاول — ۱۴۱۷

شرعى پرتوگ اغوستل جائز ندى

سوال د پرخلك د بټلون په شان تنگ پرتوگ اغوندى چې هغه ته شرعى يا حرامه وائي آيا د سى پرتوگ واقعا شرعى يا حرامه ده؟ كه چيرته وي نو دهغې حيثيت څه دى؟ سنت، مستحب يا صرف جائز دى؟ بښوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب نن سبا چې كوم پرتوگ ته د شرعى يا حامى نوم وركول كړى هغه شرعى ندى بلكه شري يا حامه ده چې په هغه كېښى اعضاء خصوصا د عورت غلظه حجم يا نكل واضح نه نظر راځي او ب غموماً قمقم هم لښوى چې د لښځه په وخت كښى اعضاء محصوره مسوره واضح نظر سره چوپند معلومېږي چه دهغې د وجه لمونځ مكرره بحرسي گرځو حى غاده سى ده. زه واجبه ده د لښځه نه علاوه هم د ساسى او ولايتي په دوران كښى د اعضاء

مخصوصه شکل لبدل کبری چی دهغې کتل او بنودل دواړه حرام دی. لهدا دداسې پاداسی
اغوسنل جائز ندی

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: تحف قوله (وهی شیر بادیه) اقول مفاده ان رؤية الغوب بحیث یصف
هم العضو ممنوعة ولو کفیفا لا ترى البشرة منه قال فی المغرب یقال مستسقط الحملی فوجدت هم المصی فی
بطنها واهم الشدی علی بحر الحاریة اذا نهز وحلیقة صار له هم ای نتو وارتفاع ومنه قوله حتی یتبین هم
عظامها اه وعلی هذا لا یحمل النظر الی عورة غیبة فوق ثوب ملتزم بها یصف هم بها فیحمل ما مر علی ما اذا لم
یصف هم بها فلیتأمل (رد المحتار ج ۲ ص ۲۳۴ هـ) ولله سبحانه وتعالی اعلم. ۱۳ ذی القعدة سنه ۱۳۱۷ هـ

دناواده شوې ښځی لپاره بنګری په لاس کول جائز دی

سوال ښځه که غیر شادی شده وی نو دهغې لپاره بنګری په لاس کول څنگه دی؟ په بعضی
علاقو کښې دا دستور دی چی غیر شادی شده ښځی ته بنګری نه ورپه لاس کوی وائی چی بیا ښځه
واده شوې معلومیږی. پداسی حال کښې چی زموږ مشران په خالی لاسونو په غوصه کیږی؟
بیا نو توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب بنګری په لاس کول ښځې ته په هر حال کښې جائز دی. دځینی
خلکو دهغه معیوب گڼل او دا د واده شوې ښځې علامه گڼل غلط دی. البته دغیر واده شوې ښځې
لپاره ډیر زیب اوزینت کول دفتنې دخوف له وجی جائز ندی

عن ابی موسی الاشعری رضى الله تعالى عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال حرّم لباس الحریر
والذهب علی ذکور امی واحل (لناهم) (الترمذی ص ۳۰۲ هـ)

قال العلامة العثماني رحمه الله تعالى: وفيه ايضا يجوز للنساء لبس انواع الحلي كلها من الذهب والفضة
والخاتم والحلقة والسوار والخلفاء والطوق والعقد التعاویذ والقلائد وغيرها (اعلام السنن ص ۲۸۸ هـ) ولله
سبحانه وتعالی اعلم. ۳ شعبان سنه ۹۸ هـ.

دوستانو احکام

ږیره خریل او لنډول له نورو گناهونو څخه بدترینه گناه ده

سوال زید دمحلې دمسجد امام دې ږیره قطع کوی که څوک ئی دږیرې په باره کي یوه وی

په خواب کښې وانی چی ږیره پریکول فسق دې او نن سبا نه نوی ۹۹۱، خلک سل په سلو کښې فاسق دی ږیره لرونکی هم په غیبت، دروغو وغیره گناهونو کښې مبتلا دی. لهدا امام او مقدسان یول پورنگ فاسقان دی پس هیچاته هم پرما داعتراض کولو حق نشته، آیا د زید داخل صحیح دی یا نه؟ ینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دزید رایه بالکل غلطه اوفریب دی که یوسړی پته زنا کوی اوبل علانیه علی الاعلان سربازار دزنا مرتکب کیږی یا یوسړی په پته غلاکوی اوبل برسر عام علی الاعلان لاری نیسی او خلک لوټ کوی او دحکومت بغاوت کوی نو ظاهره خبره ده چی ددواړو په گناهون کښې دخکمی او اسمان فرق دی لهدا هر سړی به دیوی درجی فاسق او گناهگاروی لیکن دهغه دظاهر شریعت نه به مخالف نه وی او دگناه دمخفی والی له وجی نه به ډیره کمونکښې نه بدرجه کم وی ږیره کمونکښې علی الاعلان دشریعت مخالفت کوی اوپه دینا کښې دداسی شکل او صورت سره گرخی چی له لری یی هر سړی وینی نو فاسق او دشریعت مخالف یی بولی ددی مثال داسی دی لکه څوک چی دحکومت دبغاوت جنده اوچته کړی او سرعام په بازارکښې گرخی ددی شخص داسی ناقابل معافی جرم به حکومت هیڅ کله هم نظر انداز نکړی غرض داچی دزید ږیره کمول دنورو گناهونو سره برابر گنل بدترین عذر دې زید دحکومت الهی اودشریعت مصطفوی علی صاحبها الصلوة والسلام دبغاوت جنده پورته کړې ده او سرعام په بازارونو اوښارونو کښې گرخی او له لری نه هر عام اوخاص ته ځان دشریعت باغی ظاهروی دگناه په اظهار او اخفه کښې ډیر فرق دی نو ځکه فقهاء کرامو په رمضان کښې دعلانیه روژه خوړونکو خلکو ددین داهانت له وجی وینه تویول او قتلول جائز گڼلی دی

دحضور صلی الله علیه وسلم ارشاد مبارک دې چی دعلانیه اودښکاره گناه کوونکی نه سوا زما بوزامت لاتق دعفوی دې ((کل معنی معانی الالمجاهرین))، (متفق علیه)

حضور صلی الله علیه وسلم ږیره کمول اوله گوتو څخه ټکونه ایستل او ساز اوسرود آوریدل له هغو بدو اعمالو څخه شمیر کړی چی دهغو له وجی دلوط علیه السلام قوم هلاک کړې شوې دي درمښور.

علاوه له دې نه نورگناهونو وقتی وی مگر د ږیری کمول څلورویشت ۲۴، ساعتونه موجود وی دحوب وویسې په حالت کښې حتی دلمانخه وغیره عبادتو نو په حالت کښې هم داگه موجوده دی نه دی وجی به ډیری کمول دنورو ټولو گناهونو به عینه گه ده

سپد رید به هر سړی دغیبت اوکذب یا نورو گناهونو کښې دمبتلا کیدلو گمن کول محصر سو. څن دې چی به جیل نفس باندې دنورو دساس کونو نه پیدا شوی. په هر کسب داسو صامت مکروه بحریمی دي. دداسی شخص امام مقرر کول ضروری دی چی ظاهر لهغه نه دزنا صر

بسم الله جل جلاله ته سپارل دی واللہ سبحانہ وتعالی اعلم ۷ جمادی الاول ۱۳۷۳

دېرېرې توهين كږدې

دامسئله په كتاب الايمان والعقائد جلد اول كښې په تفصيل سره راغلې او زيات تفصيل يې په سمه كښې دي

دښځو ويښته غونډول په سرباندي

سوال نن سبا ښځې په مختلفو طريقو سره ويښته جوړوي بعضې ټول ويښته جمع كوي او ساطرفته نې غونډوي او بعضې يې گومنځ كوي او شاته ئ خوروي او بعضې يې په خپل رخسار رايريرېدې پدې كښې كوم صورت ځانز او كوم ناجانز دي؟ بينوا تو جوړوا

الجواب باسم ملهم الصواب دښځو ويښته جمع كول او بيا په سرباندي كينودل ناجانز دي په حديث كښې په دې پاندي وعيد راغلې چې داسې زنانه به دجنت خوشبوئى هم ونه وينى لدې نه علاوه نورې طريقې جانزې دي خو پدې شرط چې دنامحرم سړي نظرپرې نه لگيرې او دكفاروسره متابعت نه وي دويښتانو سخته پرده ده حتى چې د سپين سرو ښځو ويښته هم ليدل ندي جانز

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : طئفان من اهل النار لم ارها قوم معهم سياط كأذناب البقر يضربون بها الناس ونساء كاسيات عاريات مميلات مائلات رؤسهن كأسنمة البخت المائلة لا يدخلن الجنة ولا يجدن ريحها وان ريحها لتوجد من مسيرة كذا وكذا رواه مسلم.

د ساطرفته ويښتان تړل جانز دي بلكه په حالت دلمانځه كښې افضل دي ځكه چې پدې كښې دوينسو په پرده كولو كښې آسانتيا وي واللہ سبحانہ وتعالی اعلم ۸ شوال ۱۳۹۶ هـ

مصنوعی ويښته لگول

سوال بعضې ښځې له بازار څخه مصنوعی ويښتان اخلي اوله خپلو ويښتانو سره نې يوځای كوي چې ويښتان نې اوږده ښكاره شي آيا داكار جانز دي؟ بينوا تو جوړوا

الجواب باسم ملهم الصواب كه چيرته داويښته دانسان وي نو دهغو لگول گناه كبيړه ده او پدې ځايندي په حديث كښې لعنت وارد شوې دي او كه دبل حيوان ويښتان وي نو جانز دي

قال العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ تعالیٰ: تحت (قوله وشعر الانسان) لا يجوز الارتفاع به كحديث لعن الله الواصلة والمستوصلة والمأير عصى فيما يفتعل الوبر فيلبي في قرون النساء وذوائجن هذا به (رد المحتار ص ۴۱۰)

ولله سبحانه وتعالى اعلم. ۱۲ ربيع الاول ۱۳۹۹ هـ

دبخی دمخ دویستانو دصفا کولو حکم

سوال دبخی لپاره دخپل مخ دویستانو صفا کول جائز دی که نه؟ په حدیث کښې په نامصه او ممتنعه باندې لعنت وارد شوې. ددې نه څه مراد دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم علم الصواب دبخی لپاره دخپل مخ ویستان صفا کول جائز دی که چیرته یې پیره یا بریت راشی نو دهغو لری کول مستحب دی دنامصه او ممتنعه دلعتن مورد دادې چی دوریځو ویستان و باسل شی او بوه نری لیکه پریښودل شی لکه چی دلالت کوی پدی باندی تعلیل بتغیر خلق الله که چیرته ورپځې ډیرې پلنې وی نو دهغو پرابړول او عام حالت ته راوستل جائز دی غرض داچی تزئین مستحب دې او دعب دلری کولو استحباب نسبتاً زیات مؤکد دې او تلبیس او تغیر دخلق الله ناجائز دې

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله والنامصة الخ) في الاختيار أيضا وفي المغرب المذهب تنف الشعر ومنه المباح المناقش اهلعله محمول على ما اذا فعلته لتزين للاجانب والافلوكان في وجوها شعر يذفر زوجها عدا بسببه ففي تحريم ازالته بعد لان الزينة للنساء مطلق للتحصين الا ان يحمل على ما لا ضرورة اليه لما في تنفه بالمباح من الايدام وفي تبين المحارم ازالة الشعر من الوجه هراهر الا اذا ثبت للمرأة لحية او شارب فلا تحرم ازالته بل تستحب اهو في التارخانية عن المضمرات ولا يأس باخذ الحاجبين وشعر وجهه ما لم يشبه المغدق ومثله في المجتبى تأمل (رد المحتار ص ۲۳۹ ج ۲) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۳ ربيع الاول سنه ۱۴۰۲ هـ

دغاړې دویستانو دخربولو حکم

سوال دغاړې ویستان خربیل جائز دی که ناجائز؟ په امداد الفتاوی ص ۲۱۳ ج ۲ کښې دی چی دغاړې دویستانو خربیلوته فقهاء کرام مکروه ویلی دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم علم الصواب په عالمگیری کښې دقفا دویستانو خربیل مکروه نقل شوی دی.

((عن ابی حنیفه رحمه الله تعالى یکران یخلق قفاة الاعداء الحجامه)) کذا فی الیما بیع عالمگیری ص ۳۴۰ ج ۲.

په امداد الفتاوی کښې غالباً ددی عبارت قفا په معنی دگردن اخیستی او حکم یی لگولی دې. حنف دادی چی قف ویل کسری موخر الراس ته او په مؤخر العنق کښې هم استعمال لری خپ دسر حصه ده. وغره مسمله عضوه ده خپله په امداد الفتاوی ج ۱ ص ۱۳ کښې دمسح گردن په سان کسې لیکل شوی چی خپ دقفا د سر حصه ده او رقبه غره. دهغه څخه خارجه ده. لهذا دڅپ خربل چه نزع کسې دداخلدو په وجه مکروه دی لکس دغاړی خلق. دکراهیب کومه وجه طهره

نده. حضرت گنگوھی رحمہ اللہ فرمائی چې غارہ بیله عضوه ده اوسر جدا. لهذا دغاړې وېښه خریبل صحیح دی او دسر جوړښت علیحده دغوړونو دنرمبو ترشا معلومېږي. او دهغه نه لاندې غارہ ده. فتاوی رشیدیہ ص ۲۶۷ لدی څخه معلومېږي چې په عالمگیری کښې ففا په معنا دخت ده. والله سبحانه وتعالی اعلم

۱۲ ص ۱۳۹۹ هـ

دپړوي دراپيدا کولو لپاره دماشين چاره «بليڼ» استعمالول

سوال یوسړې د درويشتوکالو دې مگر دهغه تراوسه پيره او بریت ندي راغلی آیا هغه ددې احتمال په بناء چې شاید پيره مې راشي د ماشين چاره استعمالولې شي او که نه؟ بېنوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب ددې ضرورت لپاره دماشين چارې استعمالول جائز دی. والله سبحانه وتعالی اعلم

۲۳ رجب سنه ۱۳۹۹ هـ

دنامه نه دلاندی ځای دحلق «خړیلو» حدود

سوال دنوم نه لاندی وینښته ترکوم ځای پوری صفا کول پکار دی؟ آیا له نوم څخه ترڅنگون پوری؟ او همدارنگه ددبر یعنی د دواړه ورنونو ترمنځ چې کوم ژور ځای دی دهغه دوینښتانو صفا کول مشکل دی او دپړیکیدو خطره وی آیا ددبر دوینښتانو صفائی هم ضروری ده؟ بېنوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دعاني حد دمثانی نه لاندی چې کوم هډوکي دې ددې نه شروع کیږي چې په دې بندې دا لاندې دلایل موجود دی

اول شرمگاه چې په کومه حصه کښې ده دهغې هډوکي دلته ختمیږي

دویم دیومخصوص نوعیت گڼو وینښتانو ابتداء له همدې ځای څخه وی

دویم دستر په بیان کښې چې ((الخط المار بالسرة المحيط بمواهب المدين)) نه ترعاني پورې دا یوه عضوه شمیرل کیږي. ددې نه معلومېږي چې دعاني او سرة (نوم) په مینځ کښې یوه عضوه فاصله موجوده ده اوله سرة (نامه) نه بیدکناتیو ترهډوکي پورې یو نوعیت دې لهذا دا عضو فاصل دکناتیو ترهډوکي پورې ده اوله هغه هډوکيښې څخه بیا عانه شروع ده

خلووم دفعهی په کوم کتاب کښې له نظره تیر شوی چې دخط تحت السرة نه عانه ده اوس مو هغه جزئیة پیدا نشوه کړای ممکنه ده چې دستر په بین کښې تحت الخط المار بالسرة نه اشتباه شوې وی. په هر حال دکناتېو دهډوکيښې په شروع کښې هم یو خط شته چه دعانه حد دې

پنځم دشامی دآینده عبارت الشعر القریب الخ نه هم دا ثابتیږي چې دعاني ابتداء دنوم سره متصل نده نو دکناتیو دهډوکي نه واخله اعضاء ثلاثه او دهغو شاوخوا (گیرچاپیره) اودهغو معاذاة دورنونو هغه حصه چې دتلوث خطروی او ددبر وینښتان صفاکول واجب دی. ددبر دوینښتانو صفائی طحطاوی رحمہ اللہ مستحب لیکلې ده مگر علامه ابن عابدین رحمہ اللہ دهغې

حکم هم دعای په شان بلکه دهغي نه هم زیات مؤکد لیکلې دېس

قال الطحاوی رحمه الله تعالى: العانة هي الشعر الذي فوق الذكرو حوالیه وحوالی فرجها ويستحب إزالة شعر الدبر عوفاً من ان يعلق شئ من النجاسة الخارجة فلا يمكن من ازالته بالاستجمار (طحاوی علی المراتی ص ۳۸۰)

وقال ابن عابدین رحمه الله تعالى في فصل في الاحرام والعانة الشعر القريب من فرج الرجل والمرأة ومثلها شعر الدبر بل هو اولى بالازالة لئلا يتعلق به شئ من النجاسات عند الاستجمار بالحجر (رد المحتار ص ۲۸۱ ج ۲) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۴ محرم سنه ۱۲۰۱ هـ

د نوم نه د لاندي وينستانو د صفائي لپاره د پودر استعمال

سوال دنوم د لاندي وينستانو د صفائي مستحب طريقه كومه ده؟ په قیچی پریکول یا خریبل یا له بیخه ویستل او په اوسنۍ زمانه کښې چی کوم کریم یا پودر استعمالیږی دهغي استعمال د شریعت له مخی څنگه دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم مہم الصواب دسړیو لپاره په چاړه وغیره خریبل او دښخولپاره له بیخه ویستل مستحب دی. د کریم او پودر استعمال هم جائز دي.

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى تحت (قوله ويستحب حلق عانة) قال في الهدية ويبتدئ من تصفیر السر قولوا عالج بالثورة يجوز كذا في الفرائض وفي الاشياء والسنة في عانة المرأة الدنف (رد المحتار ص ۲۶۱ ج ۲)

دسر دو وينستانو د جائز او ناجائز صورتونو تفصيل

سوال يو خودوستانو يو انجمن (تولنه) جوړكړې دې ددې انجمن لاندي څو تعليمي ادارې چلېږی د مستحقو طلباء رعايت هم كيږی. دې ادارې د ښو مسلمانانو د پيدا كولو عزم كړې دې لكه څنگه چی ددې ادارې د اهتمام لاندي پر چیلدونكو مكتبونو او كالجونو كښې د قرآن كريم ناظره ښودل ديني معلومات د قرآن كريم ترجمه د حديثو دعاگانې او رياض الصالحين او دعربى ژبې صرف او نحو هم ويل كيږی چی ددې لپاره د ديني مدرسو د عالمانو او مستندو پوهانو خدمات هم حاصل دي

دويمه خبره داده چی د داسې سړی مقرر كول او په كار كمارل هم منع دی څوك چی د دين اسلامي د وضع قطع خلاف وی یا هغه د کومې ظاهري گناه عادی وی یا لمونځ نه کوی وغیره وغیره په دې سلسله کسی انجمن تولنه، په خپلو قواعدو باندې په سختی سره پابندی کوی ترڅو په نول چاپریل ندي دسې رنگ غالب شي

د دېکونه هم دوعظ او تقرير په ذریعه ترغیب ورکول کسری چی دستو پانده اووسړی و په

شریعت کنبی چی کوم کارونه منع دی له هغو څخه خان وساتی

اوس دانجمن په انتظامیه او مدرسینو کنبی اختلاف پیدا شوې دا اختلاف قصه داده چی انتظامیه وائی چی دنورو ملازمینو په شان استاذان هم باید خپله وضع قطع په دین برابره کړی چی په هغو کنبی د سنت مطابق ډیره دسر ویښتان اولباس ته دمظهر خارجی دوجی نه اولیت حاصل دې اختلافی نقطه داده چی بعضی مدرسین «انتظامی په قول» انگریزی ویښتان ساتی اوپر دې اصرار هم کوی. مشکل دادې چی داهغه مدرسین دی چی عالم اوفضل دی لدې وچی نه انتظامیه پخپل موقف ورپیژندلو کنبی مشکلات محسوسوی چی داخلک خپله ځانونه حاکمان بولی

داحضرات فرمائی که چیرته داخبره داسې وی نو مونږ په دینی مدرسو کنبی په کلونو درسونه وبلی دی او زموږ دویښتانو داحال وو نو زموږ بزرگانو مشرانو مونږ ولی نه منع کولو ؟ لدې څخه معلومیږی چی دادومره ضروری خبره نده

اوکله وائی چی زموږ ویښتان انگریزی ندی بلکه مونږ په قیچی برابر کړی دی اوکله وائی چی پدې کارونو کنبی اتباع ضروری نده ځکه چی دا عاداتی سنت دی

اوس دډیری بحث او مباحثی څخه وروسته داطی شوه چی ستاسو څخه فتوی وغواړو لهدا تاسو دمهربانی له مخې دلاندی سوالونو ځوابونه راکړئ که تاسو دهریو ترتیب وارځواب راکړئ دابه ستاسی ډیره مهربانی وی

اول دانگریزی ویښتانو تعریف څه دی؟ داسی تعریف په سلیسه اوردو کنبی وکړی چی هر خاص او عام ورباندې پوه شی چی دهر چا ویښتان اووینی یا اندازه کړې شی نو معلوم شی چی انگریزی دی یا اسلامی

دویم آیا انگریزی ویښتان ساتل ناجائز دی

دریم که ناجائز وی نو کوم قسم ناجائز دی؟ ځکه دکومو مدرسینو ذکر چی مخکنبی وشو هغوی وائی ناجائز هم څوقسمه دی. انگریزی ویښتان مکروه دی چی معمولی خبره ده تاسو بیان کړئ چی حرام دی اوکه مکروه؟ آیا دمکروه ارتکاب کول جائز دی؟

څلورم که مکروه هم وی دبیان شوی صورت په نظر کنبی نیولو سره مدرسینو ته ددې شدت ندې پکار په داسې حال کنبی چی هغوی عالمان او فاضلان دی او داخلک دزده کونکو او عملی لپاره نمونه دی

پنځم د مدرسین داخبره هم کوی چی دسر خرییل مثله ده آیا دسر دویښتانو خریلونه مثله ویل جائز دی

شپږم دا مدرسین داهم وائی چی څوک د ویښتان صفاکړی هغه احساس دکمتری کوی او د بزمونږ خپله تیرشوی دی لهدا تاسو زده کونکوته دسر خرییلو ترغیب مه ورکړئ ځکه چی هغوی

احساس دکمتری کوی

اوم آی دسرخیلو سره احساس دکمتری کومه معقوله خبره ده؟

الجواب باسم ملهم الصواب اول دویستانو ټول جائز او ناجائز صورتونه لیکلې شی او دهغې څخه وروسته دسوالونو جوابونه لیکلې شی

جائز صورتونه دویستانو دساتلو لپاره درې دی یو دا چې څنې پریښودل او دهغو درې قسمونه دی اول داچې ترغوږونو پورې وی، دپته په عربی کښې «وفره» ویل کیږي، دویم دغوږونو او اوږو ترمنځ وی، دپته «لمه» ویل کیږي، دریم تراوږوپورې وی، دپته «جمه» ویل کیږي دویم حلق یعنی دټول سرخړیل.

دویم دټول سر ویستان برابر لنډول پدې ټولو کښې اولنې صورت غوره دې، بیا دویم صورت اویا د دریم صورت گنجائش شته

په دی کښې دهیجا اختلاف نشته چې څنې پریښودل سنت دی، البته دحلق سنتیت کښې اختلاف دی علامه طیبی رحمه الله دحضرت علی د دائمی عمل له وجی مسنون گڼلې، امام طحاوی هم ددې سنتیت نقل کړې دې، حافظ ابن حجر او ملاعلی قاری رحمهما الله په اباحت محمول کړې دې په هر حال ددې په جواز کښې هېڅ شبه نشته

دماشومانو دتربیت په خاطر دهغوئ سرونه خړییل افضل بلکه دغلبه فساد له وجی ضروری دی اخرج الامام ابو داود رحمه الله تعالى عن علي رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من ترك موضع شعرة من جنابة لم يغسلها فعل كذا وكذا من العار، قال علي رضي الله عنه فمن ثم عادي عراسي فمن ثم عادي عراسي فمن ثم عادي عراسي وكان يهرش شعرة رضي الله تعالى عنه.

قال العلامة السهارنفوري رحمه الله تعالى وبهذا الحديث استدلل الطيبي على سنية حلق الرأس لتقريره من الله عليه وسلم ولأنه من الخفاء الراشدین الذين أمرنا بمطاعة سنةهم ورد عليه القاري وابن حجر فقالا ان لعلم رضي الله تعالى عنه اذا امرنا بمطاعة سنةهم ورد عليه القاري وابن حجر فقالا ان فعله رضي الله عنه اذا كان مخالفا لسنة عليه الصلوة والسلام وبقيمة الخلفاء رضي الله عنه اذا كان مخالفا لسنة عليه الصلوة والسلام وبقيمة الخلفاء يكون رخصة لا سنة (بذل المجهود ص ١٥٢)

وعن عبد الله بن جعفر رضي الله عنهما ان النبي صلى الله عليه وسلم امهل ال جعفر ثلاثا ان ياتيه ثم اثمهم فقال لا تبكوا على ابي بعد اليوم ثم قال ادعوا بني ابي لهب يباكوا فخرج ادعوا الحلاق عامرة فخلق رؤسا. قال الفقيه السهارنفوري رحمه الله تعالى: وفيه ان الكهوز من اقارب الاطفال يتولى امرهم وينظر في

مصالحهم من خلق الراس وغيره (بذل المجهود ص ٢٤٤ ج ١)

قال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى: وفي الروضة للزندوي سي ان السلة في شعر الراس اما الفرق او الحلق
وذكر الطحاوي رحمه الله تعالى ان الحلق سنة ونسب ذلك الى العلماء الثلاثة (رد المحتار ص ٢٤٤ ج ١)
وكذا في الهدية عن التتار حاشية وزاد: يستحب خلق الراس في كل جمعة كذا في الغرائب (عالم كبير ص ٢٤٤ ج ١)

دوينستانو فاجائز صورتونه

قزع يعنى دسر د بعضي حصي وينستان خريل او بعضي پريينودل. يا بعضي زيات كمول او
بعضي لږ. په حديث كښي له داسي وينستانو نه صراحتاً ممانعت راغلي دي كما سذكور
دويم داسي وينستان ساتل چي دكفارو او فساقو شعار وي دا دتشبه بالكفارو الفجار له وجي
ممنوع دي. البته په دي كښي دا تفصيل دي چي دهري زمانې دكفارو او فساقو شعار ته اعتبار دي
اخرج الامام ابو داود رحمه الله تعالى عن ابن عمر رضي الله عنهما قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن
اللقع والقرع ان يحلق راس الصبي فيترك بعض شعره.

وعنه ما رضي الله تعالى عنهما ان النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن القرع وهوان يحلق راس الصبي ويترك له ذؤابة.
قلت وليس هذا مختصاً بالصبي بل اذا فعله كبير يكره له ذلك فنذكر الصب باعتبار العادة الغالبة.
وعنه ما رضي الله تعالى عنهما ان النبي صلى الله عليه وسلم راي صبياً قد حلق بعض راسه وترك بعضه فيها
هم عن ذلك فقال احلقوه كله او اتركوه كله.

قال النووي رحمه الله تعالى: مذهبنا كراهة مطلقاً للرجل والبراقة لاطلاق الحديث وهي كراهة تنزيه
وكذلك كرهه مالك والحنفية رحمه الله تعالى.

وعن السنن بن مالك رضي الله تعالى عنه قال كانت لي ذؤابة فلما قلت لي امي لا اجزها كان رسول الله صلى الله
عليه وسلم مدها ويأخذها.

وقيل ان ذؤابة النما يجوز اتخاذها غلام اذا كانت مع غيرها من الشعور التي في الراس واما اذا حلق شعره
وترك له ذؤابة فهو القرع الذي نهى عنه رسول الله صلى الله عليه وسلم.

وعن الحجاج بن حسان قال دخلنا على السنن بن مالك رضي الله تعالى عنه فحدثني احدى المبررة قائلة ما سمعنا
يومئذ غلاماً مولى كقراناً او قصتان لمسح راسك بورك عليك وقال احلقوا هذين او قصوها فان هذا زى اليهود
وهذا يدل على ان الرواية المتقدمة عن السنن رضي الله عنه قال كانت لي ذؤابة لا يدل على جواز ذؤابة مطلقاً

بل الظاهر ان المنهى عنه غير المرخص فيه فالرخصة انما هي اذا كان جميع شعر الراس موجودة وكانت الذنوبة طويلة من سائر الشعور واما اذا كان البعض مخلوقا والذنوبة باقية فلا رخصة فيه (بذل المجهود ص ٨٦، ٨٧)

وقال الحافظ العسقلاني رحمه الله تعالى: قال النووي رحمه الله تعالى ان القزع مألوس به نافع رحمه الله: قال النووي رحمه الله ان القزع مألوس به نافع رحمه الله وهو حلق بعض راس الصبي مطلقا ومنهم من قال هو حلق مواضع متفرقة منه والصحيح الاول لانه تفسير الراوي وهو غير مخالف للظاهر فوجب العمل به. وقلت الا ان تخصيصه بالصبي ليس قيما، قال النووي رحمه الله اجمعوا على كراهية اذا كان في مواضع متفرقة الا للمداواة ونحوها وهي كراهة تنزيه ولا فرق بين الرجل والمرأة وكرهه مالك في الجارية والغلام وقيل في رواية لهم لا بأس به في القصة والقفا للغلام والجارية والغلام قال ومذهبنا كراهته مطلقا قلت سمعت ظاهرا لانه تفسير الراوي واختلف في علة المنهى فقيل لكونه يشوه الخلقة وقيل لانه زى الشيطان وقيل لانه زى اليهود وقد جاء هذا في رواية لابي داود (وبعد سطر) ويمكن الجمع بان الذنوبة الجائزة اما مخافها ما يفرد من الشعر فيرسل ويجمع ما عداها بالظفر وغيره التي تمنع ان يحلق الراس كله ويترك ما في وسطه ويتخذ ذنوبة وقد عرح الخطابي بان هذا مما يدخل في معنى القزع والله اعلم (فتح الباري ص ٢٠٨، ١٠٩)

قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: وفي الذمير قول لا بأس بان يحلق وسط راسه ويرسل شعره من غير ان يفتله وان فعله فذلك مكروه لانه يصير مشبها ببعض الكفرة والمجوس وفي ديارنا يرسلون الشعر من غير قتل ولكن لا يحلقون وسط الراس بل يمزجون الناصية تعارحانية قال ويكره القزع وهو ان يحلق المحض ويترك البعض قطعا مقدار ثلاث اصابع كذا في الغرث (رد المحتار ص ٢٣٠، ٢٣١)

وكذا في الهدية وزاد: وعن ابي حنيفة رحمه الله يكره ان يحلق لقاعة الاعداء المحاربة كذا في المنابع (عالمگیری ص ٢٣٥، ٢٣٦)

به ذخيره كنبي په ذکر شوی صورت دجواز كنبي علت دنهي په تشبه بالكفار كنبي منحصر گنبل شوې دي چي داخيال له دوه وجوهو څخه صحيح ندی اول تغير فی خلق الله او تشويه په هر صورت كنبي موندلې شی چي دنهي لپاره كافي دي. دا علت دنهي دبنده په خيال كنبي وو وروسته ددي تصريح په فتح الباري كنبي هم و مندل شوه. و قدر نصه فالحمد لله على موافقه الاكابر. دويم دقزع لغوی معنى ټولو صورتونو ته شامله ده

قال الحافظ رحمه الله: القزع يفتح القاف والراء ثم المهمل جمع قرعة وهي القطعة من السحاب ومعنى شعر

الزاس اخا خلق بعضه وترا بعضه تشبهها بالسحاب المتفرق (فتح الماری ص ۳۰۶)

په وجوه مذکوره کښې امام نووی او حافظ بن حجر رحمهما الله اطلاق صحیح او واجب العمل ګرځولې دي و مرئصهما عن الفتح. دبذل مجهود وجه دتطبيق کښې مذکوره صورت دجواز ددي وجی نه ندي صحیح چی پدي کښې علت دهنی تغیر خلق الله موجود دي. امام نووی په قرع کښې دکراهیت تنزیهی قول کړې دي په دي باره کښې درې امور دي

اول له ظاهر حدیث نه او تعلیل دتغیر خلق الله نه کراهت تحریمی ثابتیږي

دویم دوام په کراهت تنزیهی سره یی کراهت تحریمی ګرځي

دریم دا صورت په هغه وخت کښې دي چی تشبه بالكفار نه وی کله چی له تغیر الخلق سره

تشبه بالكفار هم یوځای شی نو کراهت تحریمی کیدل ظاهر دی

په مرتب ډول د سوالونو جوابونه

اول اودویم په فیشن کښې ورځ په ورځ تبدیلیانې راځي مګر دانګریزی دور له ابتداء نه تر اوسه پورې ډاکار ددي فیشن دیو جزء لازم او قدر مشترک په طور راروان دي چی ویښتان دځینې ځای واړه او دځینې ځای غټ وی گویا دافیشن هلته پوره او مکمل کیدای شی چی په ویښتانو کښې یوشان والې نه وی. دیو رنگ والی فقدان لکه څنګه چی په کمولو سره وی په خریلو سره هم وی. لکه چی دغوبونو شاوخوا خریل معمول دی

دا صورت چی ویښتان دټول سربو برابر نه وی دحضور صلی الله علیه وسلم د ارشاداتو او دفقهاء کرامود نصوصو څخه په واضح طور ممنوع دی. برابره خبره ده که دکوم فاسق یا کافر قوم شعاروی او که نه وی. که دفساقو او فجارو شعار هم وی. نو ددي ګناه خونوره هم سخته ده او دالله تعالی ارشاد دی چې ((وَلَا تَرَوْا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ)) او حضور صلی الله علیه وسلم فرمانلی دی «من تشبه بقوم فهو منهم» او همدا راز فرمانی «لا تشبهوا بالیهود والنصارى» او فرمانی «خالفوا الیهود والنصارى»

دریم کله چی دیوشی ګناه کیدل واضح شو بیا دا ویل چی دا دکمې درجې ناجائز دی او دا دلوی درجې ناجائز ی. نودا سخته خطرناکه ګمراهی ده. دالله تعالی دنافرمانی نه دخان ساتلو په ځای دا سپک ګڼل او دګناه دجائز کولو لپاره خپلې بهانې جوړول دعامو مسلمانانو شان هم ندي خدانخواستنه که دا حالت دخاتنه دعالم ویلو والا شی نو ددي په باره کښې داسې ویلې شی چې

شعر چون گفراز گنه بوخیزد از کجا آید مسلمانی

دمکروه تحریمی او حرامو په مینځ کښې صرف دعقیدې په اعتبار سره فرق دي عملاً دواړه مساوی دي. دواړه ګناه کبیره دي او د دواړو عذاب برابر دي

څلورم علماء چې د ټول امت لارښوونکي او مقتدا دي. نو ددوي ډيره وړه نامناسبه خبره هم ډيره معيوبه گڼل کيږي او لږ کوتاهي دلکونو او کروړونو انسانانو دگمراهي سبب گرځي او خصوصاً چې مکروه تحریمي سپک شي وگڼل شي په دې کښي دکفر خطر دې

پنځم د سروپښتان خرييل جائز دی دحضرت علي رضی الله عنه سنت دایمه دی او دحضور صلی الله علیه وسلم ارشاد مبارک دې «عليکم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين». لهذا دې ته مثله ويل ډيره خطرناکه گمراهي ده.

شپږم دکمتري احساس دتربيت دنه موجودوالی له وجی نه کيږي ظاهره خبره ده چی کله دتربيت ورکونکی حال داوی چی د حضرت علی اونورو نيکانو دشکل او هيئت په ځای دفساقو او فجارو دشکل او هيئت سره مينه لری. نو دهغې نه تربيت اخستونکی به هم دهمدوي دلداده اودهغوي په لار روان وی دهغوي دصحيح تربيت ورکولو په وجه دصلاحو په هيئت باندي دفخرکولو جذبه پيدا کيږي والله سبحانه وتعالى اعلم

۱۲ ربيع الاول سنه ۱۴۱۴هـ

دسړي لپاره کمځي جوړول جائز ندي

سوال که د سړي وينستان ډير لوی او اوږده وي نو د هغو دساتنې او حفاظت لپاره کمځي جوړول جائز دی او که ناجائز؟ پينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب جائز ندي

قال العلامة عالم بن العلاء الدهلوي رحمه الله تعالى: ويكره ان يصل وهو عاقص شعرة والعقاص هو الاحكام والشدو المراد من المسألة عدد بعض المفاخ ان يجمع شعرة على هامته ويشده بصمغ او غيره ليتلهدو عند بعضهم ان يلف ذوائبه حول راسه كما تفعله النساء في بعض الاوقات وعند بعضهم ان يلف ذوائبه حول راسه كما تفعله النساء في بعض الاوقات وعند بعضهم ان يلف القفا ويمسكه بخيط او خرقة كيلا يصيب الارض ان يجمع الشعر كله من قبل القفا ويمسكه بخيط او خرقة كيلا يصيب الارض اذا سجد (الغارحالية ص ۵۶۱هـ)

قال العلامة المذلا على القاري رحمه الله تعالى: ويكره عقص شعرة وهو ان يشد شفيrote حول راسه كما يفعله النساء او يجمع شعرة في عقدة في مؤخر راسه او كما كره لها روي مسلم عن كريب بن مولى ابن عباس رضي الله عنه ان ابن عباس راي عبد الله بن الحارث يصل ورأسه معقوص من ورائه قال لم فعل بماله فلما انصرف اقبل على ابن عباس وقال مالك وراسي فقال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول انما مثل هذا مثل الذي يصل وهو مكتوف وفي شرح مسلم قال العلماء والحكمة في النهي عنه ان الشعر يسجد معه ولهذا مقله بالذي

یصلی وهو مكتوف ولقول علی رضی الله عنه قال رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول ایما مغل هذا مغل الذی یصلی وهو مكتوف وفي شرح مسلم قال العلماء والحكمة فی النهی عنه ان الشعر یسجد معه ولهذا مغلله بالذی یصلی وهو مكتوف ولقول علی رضی الله عنه قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لا تعلق شعرك فی الصلوة فانه کفل الشیطان رواة عبد الرزاق وعن ابی رافع قال نهی النبی صلی الله علیه وسلم ان یصلی الرجل وراسه معقوف رواة احمد وابن ماجه وفي الباب احادیث فی الصبیحین وغیرهما (شرح العقایة ص ۲۱۵هـ)

قال العلامة الشیخ ابراهیم الحلبي رحمه الله: وبكرة ایضا العلق ای علق الشعر وهو ضفره وقطله واراد به فی الجامع فی هذه الموضع ان یجعل شعرة علی هامته ویشد بصیغ او ان یلف ذوابتیه تغلیة ذوابة بضم الدال المعجمة وبعدها همزة مدودة ثم یاء موحدة قال الفقاموس هی الناصیة والمراد هنا غصلاً شعرة حول راسه كما یفعله النساء فی بعض الاوقات او ان یجمع الشعر كله من قبل ای من جهة القفا وعسکه ای یشد به یط او عرقه کیلا یصیب الارض اذا سجد وجميع ذلك مکروه اذا فعله قبل الصلوة وصلی یصیب الارض اذا سجد وجميع ذلك مکروه اذا فعله قبل الصلوة وصلی به علی تلك الهیمة اما لو فعل شیئاً من ذلك وهو فی الصلوة تلسد صلوته لانه عمل کثیر بالجماع ووجه الکراهة ما روی الطبرانی عن الثوری عن مکحول بن راشد عن سعید بن المقبر عن ابی رافع عن امر سلمة رضی الله تعالی عنها انه علیه السلام نهی ان یصلی الرجل وارسه معقوف وکذا رواة اسحق بن اروهیه قال انما المؤمن المومل الیه امر سلمة قال بلا شک واخرج الستة عنه علیه الصلوة والسلام امرت ان اسجد علی سبعة اعضاء وان لا اکف شعرا ولا ثوباً وف العلق کف الشعر فیکون منهياً (غنية المستملی ص ۲۲۶) والله سبحانه وتعالی اعلم.

۶ ذی القعدة سنه ۱۲۱۶هـ

حلال او حرام کسب

دسر و زر و جوړول

سوال سره زر جوړول د شریعت له مخې صحیح دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب پدې کښې د مال او وخت ضائع کیدل دی له دې وجې ناجائز دی البته که چیرته څوک پدې فن کښې پوره ماهر وی او سره زر جوړ کړی او دهغه په سر و زر کښې شلک اوشبه نه وی نو بیا جائز دی په شرط ددې چې خلاف قانون نه وی

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله علم الحرف) یحتمل ان المراد به الکاف الذی هو اشارہ الی الکیمیا ولا شک فی حرمتها لما فیها من ضیاع المال والاشتغال بما لا یفید (الی قوله) وحاصله انه اذا قلنا بأیام قلب الحقائق وهو الحق جاز العمل به وتعلیه لانه لیس بغش لان النعاس ینقلب ذهباً او فضة حقیقة وان قلنا انه غیر ذلک لا یموز لانه غش کما لا یموز لمن لا یعلمه حقیقة لما فیہ من اتلاف المال او غش المسلمین والظاهر ان مذهبنا ثبوت انقلاب الحقائق بدلیل ما ذکره فی انقلاب عین النعاسة کانقلاب الخمر والدم مسلک ونحو ذلک (رد المحتار ص ۳۲۱) والله سبحانه وتعالی اعلم. ۱۶ ذی الحجة سنہ ۸۵۵ھ

دجوالی «پندی یا مزدور» دمقرورخ نه زیات أجرت اخستل

سوال نن سبا حکومت دستییشن دمزدورانو لپاره اجرت ټاکلې دي. د مثال په توگه دیو من وزن پورته کولو څلور انی أجرت ټاکل شوې دي. لیکن عموماً مزدور ددې نه ډیر زیات أجرت غواړي که نه نو سامان نه پورته کوي. لهذا مسافر دمجبوري له کبله په أجرت معلوملو راضی کیږي. آیا کوم أجرت چی مجبوراً معلوم کړې شی ددینه کم ورکول جائز دي؟ او مزدور ته دمقرره أجرت نه زیات أجرت اخستل جائز دي؟ بعضې وخت مزدور مزدوري نه معلوموي. وائی چی خومره ستا مرضی وی هغومره ورکړه. لیکن وروسته دحکومت دمقرره اندازې څخه زیات غواړي آیا پدې صورت کښې چی دحکومت دمقرره کړې شوې اندازې څخه زیات وی او دمزدور د مطلوبه مقدار نه کم وی ورکول جائز دي او که نه؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب په مزدور باندې له حکومت سره په شوی معاهده باندې پابندی کول لازم دی او دهغې خلاف کول گناه ده لیکن عموماً مزدور د هغه پابندی نه کوي لدې وجی نه مخکښې ورسره اجرت معلومول ضروری دی او معلوم کړې اجرت ورکول ضروری دی په مقرره أجرت باندې په مجبوره کولو کښې اختلاف دي کما حرره العلامة ابن عابدین رحمه الله فی بحث التسعیر. لهذا مجبوره کول بهتر ندی بلکه جواز خلاف تقوی دی والله سبحانه وتعالی اعلم

۸ رمضان سنہ ۱۳۸۷ھ

دټیکسی ډریور ته له میتر نه زیاتی پیسی اخستل

سوال دټیکسی ډریور له سورلن څخه دمیتړ له حساب څخه په زیاته کرایه اخستل جائز دی او که ناجائز؟ پداسی حال کښې چی دمیتړ په خلاف کرایه اخستل قانون جرم دی؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب په ډریور باندې دحکومت سره په لوظ نامه باندې پابندی لازمی ده له هغې خلاف ورزی کول گناه ده خو سره له دې که چیرته زیات أجرت معین کړای شی مو دا اجرت اخستل حلال دی مگر میتر تیزول او په دوکه باندې زیات أجرت اخستل جائز ندی. دمسئرد

بیرونو په وجه که حومه زیات احرې واخستل شی هغه حرام دې چی رسول یی سره چېل مالک نه فرض دی که دا ممکن نه وی نو به مسکینانو باندې یی صدقه کول فرض دی واللہ سبحانه وتعالی اعلم

۲۸ شون — ۸۸۸هـ

دبانک اوییمه کمپنی او انکم ټکس وغیره محکمو کښې وظیفه اجراء کول

سوال په بانک اوییمه کمپنی او دانکم ټکس په محکمه کښې چی هلته په سینما او موټرو او مکاناتو باندې دټکس دتشخیص او تحصیل کارکیږی همدارنگه په کسټم آبیاری کښې چی په هغې کښې دښه یی بوکو دواردولو پکس اخستل کیږی په داسې ادارو کښې وظیفه اجرا کول څنگه دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب بانک اوییمه ربی (سود) دې او دټکسونو دتشخیص مروجہ طریقہ ظلم دې او دهغو مصارف هم صحیح نه دی. لهذا په دغو ادارو کښې وظیفه اجرا کول صحیح ندی قال الله تعالى: وتعاونوا على البر والتقوى ولا تعاونوا على الاثم والعدوان.

وعن انس رضي الله تعالى عنه قال لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم في الخمر عشرة عاصرها ومعصرها وشاربها وحاملها ومحولها اليه وساقبها وبائعها واكل ثمنها والمشتري لها والمشتري له (ترمذي ص ۲۰۶ ج ۱) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۳ ذی القعدة سنه ۸۸۸هـ

په سینما کښې وظیفه اجرا کول څنگه دی

سوال په سینما کښې وظیفه او ملازمت کول څنگه دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په سینما کښې وظیفه کول له دوو وجوهو حرام دی اول تنخواه حرام آمدن څخه ورکول کیږی. دویم که دده په ذمه کښې کوم ناجائز کار هم نه وی بیا هم تعاون علی الاثم خو دې چی هغه په نص قرآنی سره حرام دې (وَلَا تَعَاوُزُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ) لهذا د هغه اجرت اخستل حرام دی، واللہ سبحانه وتعالی اعلم

۹ ربیع الاول سنه ۱۳۸۹هـ

دسینما اوبانک اونورو سودی ادارو په آبادی جوړولو کښې

مزدوری کول

سوال دسینما اوبانک اوییمه کمپنی دعماراتو تعمیر کول څنگه دی؟ اوددې تعمیر نه چی کوم اجرت حاصل شی هغه حلال دې او که حرام دې؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب ددې په باره کښې کومه صریحه جزئیہ لاس ته راغله اونه دسی جزئیہ لاس ته راغله چی په هغې باندې قیاس کول بلاشبہ تام وی. له قواعدو څخه دا رجحان

معلومى چى كه د عمارت نمونه داسى وى چى دهغې څخه د سينما يا بنك وغيره نه ماسو دى
خه كار لپاره په سهولت سره نشى استعماليدى نو دهغې اجرت اخستل ناجائز دى او كه نه و بيا
جائز دى د لاندې دوه جزئى ددې مشابه معلوميدى

۱- قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: وجاز تعديل كنيسة وحمل عمودى بنفسه او د بته باجر لا غيرها
لقيام المعصية بعينه (رد المحتار ۲۵۴ هـ)

۲- وقال العلامة السرخسي رحمه الله: واذا استأجر الذمي من المسلم بيتا لمبيع فيه الخمر لم يجوز له
معصية فلا ينعقد العقد عليه ولا اجر المسلم بيتا لمبيع فيه الخمر لم يجوز له لانه معصية فلا ينعقد العقد عليه
ولا اجر له عندهما وعند ابن حنيفة رحمه الله تعالى يجوز والشافعي رحمه الله تعالى يجوز هذا العقد لان العقد يرد
على منفعة البيت ولا يتعين عليه بيع الخمر فيه فله ان يبيع فيه شيئا اخر يجوز العقد لهذا ولكننا نقول
نعم بجهل بالمقصود لا يجوز اعتبار معنى اخر فيه وما صرح به معصية (مبسوط ص ۴۸ هـ)

مگر په اوله جزئيه باندې په دقياس کولو سره د جواز په قول باندې دا کلام دې چى کنيسه کافر
استعمالوى اوسينما مسلمان او په دويمه جزئيه دقياس کولو سره په قول د عدم جواز باندې
استدلال هم ددې وجى نه تام ندى چى هلته خپل کور د معصيت د استعمالولو لپاره ورکوى او په
زير بحث مسئله کنيې خپل څه د معصيت په استعمالولو کنيې نه ورکوى بلکه د معصيت د
استعمالولو د مکان د تعمير کارکوى، نو لدې وجى نه رجحان د عدم جواز تائيد کوى والله
سبحانه وتعالى اعلم ۱۹ ربيع الاول سنه ۱۳۸۹ هـ

د کوټ او پتلون د جوړولو آمدن

سوال ديو سړى آمدن صرف د پتلون جوړولو څخه دې آيا ددې سړى آمدن حلال دې ؟ او که
آمدن له کوټ پتلون او شربت او شيروانى او قميص وغيره د گندولو څخه حاصل شوى وي، نو ددې
خه حڪم دې ؟ بينوا تو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب پتلون كه چيرته دومره تنگ وى چى داعضاء مستوره حجم په نظر
اخي نو دهغه اغوستل او گندول حرام دى، لهذا لدې څخه آمدن هم حرام دې او كه دومره تنگ نه
دى بلکه آزاد وى نو دهغه د اغوستلو او گندولو گنجائش شته مگر خلاف تقوى دې، په هر صورت
كسى د حرامو بصدق واجب دى والله سبحانه وتعالى اعلم ۲۰ ربيع الاول سنه ۸۹ هـ

دهغه مال اخستل چى حكومت ضبط كړى وى

سوال له بهر ملكونو څخه چى تجاران كوم خلاف قانون اشاء راغواړي بعضي وخت حكومت

هغه ضبط کړی اوبیایي لیلام کړی او په ارزانه قیمت باندې یې خرڅوی او لاس ته راغلي پسی
بی حکومتی خزانه کښې داخلوی. له حکومت څخه د داسې مال اخستل جائز دی او که ناجائز؟
بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب . پدې باندې دحکومت قبضه ظلم دي، مالی جرمانه په هرحال
ناجائزه ده که چیرته اخستونکی ته علم وی نو اخستل یې جائز ندی. **قال رسول الله صلى الله عليه**
وسلم: لا يخل مال امر مسلم الا بطيب نفس منه

قلت: وكل مال محترم حكمه حكم مال مسلم، والله سبحانه وتعالى اعلم. ۳ جمادی الثانية سنه ۸۹هـ

په کسب کښې افراط جائز ندی

سوال یوسرې له سهارنه ترماښام پورې په کار کولو کښې مشغول دي آیا دا جائز دی او که
ناجائز؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د دنیا په گټلو کښې دومره غرقیدل چی په حقوق الله او حقوق
عبد کښې خلل واقع شی په جسمانی او دماغی صحت باندې بد اثر وکړی جائز ندی

قال الله تعالى ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُوا أَمْوَالَكُمْ وَلَا أَوْلَادَكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ
ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ والله سبحانه وتعالى اعلم ۲۶ جمادی الاخره سنه ۹۱هـ

په جلسه کښې چنده کول

سوال د مدرسې به سالانه جلسه کښې خلکو ته دچندې ورکولو ترغیب ورکول او چنده اخستل
څمکه دی "په داسې حال کښې اکثر خلک دترغیب اوترهیب په جوش کښې راشی او چنده ورکړی"
سواووجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که دعامو خلکو جلسه وی او صورت همداسې وی چی څوک هم په
چنده نه ورکولو ډډه ندری هم خپله بیعزتی نه محسوسوی او دبیان په طرز کښې هم تعلق او ددین
او اهل دین نوهښ نه وی، نو جائز دی او که نه نو ندی جائز. ددې تفصیل په رساله الکلام البدیع
می احکام السوایع کسې چی داحسن الفتاوی په اول جلد کښې تیره شوې ده موجود دي. والله
سبحانه وتعالى اعلم ۲۸ جمادی الاخره سنه ۱۳۹۲هـ

له نورو ملکونو څخه سره اوسپن زور راوړل

سوال یوسرې حج ته روان دي بل سري ورته وانی چی هلته دسرویزرو قیمت کم دي لهدا

ز به لپاره څلور . پنځه تولې سره زر راوړئ زه به یی قیمت درکړم . آیا حاجی ته له هغه ځایه سره زر راوړل جائز دی ؟ آیا دهغه په حج خو کوم اثر نه غورځوی ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب حج کیږی مگر دا کار کول جائز ندی . ځکه چی دا د ملک نقصان دی او قانون ماتول او دعزت خطره ده پکښې . والله سبحانه وتعالى اعلم ۲۶ شعبه ۱۳۹۲ هـ

په شیدو کښې اوبه گډول

سوال په شیدو کښې اوبه گډول اویا خرڅول څنگه دی ؟ سره ددې چی اخستونکی ته هم خبر ورکړل شی که جائز وی نو آیا شیدې چی دالله تعالی یو نعمت دي په هغې کښې اوبه گډول گناه ده او که نه ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که اخستونکی ته د اوبو دگډولو علم وی نو خرڅول یی جائز دی که چیرته دوکه ورکول مقصود نه وی نو په شیدو کښې اوبه گډول کوم دعیب خبره نده . والله سبحانه وتعالى اعلم ۶ ربیع الثانی ۱۳۹۳ هـ

قاجاق (سمگلنگ) کول

سوال قاجاق کول ، دقاجاق شوی مال خرڅول او اخستل او په هغې کښې مدد کول څنگه دی ؟ څوک چه ددغه کارونو مرتکب وی دهغه له مال نه خوراک کول جائز دی او که نه ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب قاجاق دحکومت دقانون خلاف ورزی ده دملک نقصان او دعزت خطره ده لدی وجی نه جائز ندی د داسې مال خرید اوفروخت اوبه دي کښې تعاون کول هم جواز نلری مگر دهغه منافع حرامې ندی لهذا ددغو کارونو دمرتکب په طعام خوړلو کښې گناه نشته والله سبحانه وتعالى اعلم ۱۰ جمادی الاول سنه ۱۳۹۶ هـ

غیر طبیب لږه د علاج کولو پیشه اختیارول

سوال زه دتجربې په بنیاد دخلکو علاج کوم نه ۲۲ کالو راپدې خوا زما دا زیعه دمعاش ده . زه دلسو کسانو یواځینې کفیل یم او زما عمر ۴۸ ک . دي . پریشانی داده چی بعضې وختونه دستنی ، انجکشن ، لگلوله وجی دمریض حالت گډوډشی . اسهال ورته شروع شی یایی هوشی ورباندی راشی . کله بوه یرڅ پس مریض شی . آی ددې سزا به ماته راکول کیږی او زه دا کار پریدم او که نه ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دکوم ماهر فن څخه دتعلیم حاصلولو نه بغیر د علاج کولو پیشه غوره کول جائز ندی همدارنگه پدې کبی دحکومت د قانون دخلاف ورزی گناه هم ده تاسو خپله دقانون منطبق امتحان ورکړئ دکمبودری ساهومیوپیتنهک سند حاصل کړئ له هغې وروسته

دایینسه اختیار کری

قال العلامة المحصن رحمه الله: بل يمدح مفتع ما من يعلم الحيل الباطلة كتعليم الردة لعين من زوجها
اولتسلط عنها الزكاة وطبيب جاهل.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله وطبيب جاهل) بأن يسلمهم دواء مهلكا واثاقوى عليهم لا يقدر
على إزالة ضرور قذیلى (رد المحتار ج ۳ ص ۴۰۳) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲ رمضان سنه ۹۸ هـ

له ناجائز محصول اخستو خخه دخان ژغورني لپاره رشوت ورکول

سوال له یونبار خخه بل بنارته په سامان وړلو باندې حکومت محصول اخلی له دې نه دخان
ساتلو لپاره داتدبیر غوره کولې شی چی دبس ډریور یا کنډیکتر ته خه پیسې ورکولې شی هغه
دمعلومې اډې په خای دسامان بنکته کولو چیرته بل خای مال کوزوی. که په معلومه اډه کښې
خوک دمحصول والا پوښتنه وکړی نو ډریور دبل کوم خای یانبار نوم واخلي اوورته وائی چی موټر
هلته خی. کله خو هغه په خپله خبره کښې صادق هم وی چی موټر بل بنارته خی اگر چه سامان په
دې بنار کښې کوزوی او کله موټر تر همدې بناره پوری خی کوم کښې چی سامان کوزوی ډریور
دروغ او وائی او سامان له محصول خخه خلاص کړی دپوښتنې خای دادې چی صاحب مال ډریور یا
کنډیکتر ته کومی پیسې بطور رشوت ورکوی ددې ورکول او اخستل څنگه دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب صاحب مال ته ورکول مطلقا جائز دی او ډریو یا کنډیکتر خکه
ورکول جائز دی چی په لاره کښې علاوه له محصول خخه دمال حفاظت له غلو وغیره خخه هم دهغه
په ذمه وی والله سبحانه وتعالى اعلم بالصواب

۲۴ جمادی الاولی سنه ۱۴۰۰ هـ

دطیب دبی پرواهي نه دخان ژغورني لپاره رشوت ورکول

سوال بعضی وخت کوم مریض په شفاخانه کښې ترعلاج لاندی وی دمریض خپلوان د ډاکتر
په کمپیوټر دمراعات حاصلولو لپاره او مریض ته دښې توجه ورکولو لپاره کوم شي یا روپۍ
ورکوی آیا دا جائز دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب نه 'جائز ندی د ډاکتر دمراعات حاصلولو لپاره یا دبی اعصابی نه
دخان ساتلو لپاره د داسې رشوت ورکولو خخه د هغه عادت خرابیږی چی ددې له وجی ټول قوم
دظلم ښکارگرخی والله سبحانه وتعالى اعلم

۲۴ جمادی الاولی سنه ۱۴۰۰ هـ

درشوت جائز او ناجائز صورتونه

سوال - سبا هرطرفته درشوت بازارگرم دې ډیرې موفع داسې راخی چی سرف سړی هم به

رشوت ورکول مجبور سړی د جوار او عدم جوار د خبرو د نه معلومولې له وحی مخه - سړی
وی او د برخه سخت نقصان برداشت کړې شی. لهذا داسی یوه جامعه فسطحه سان کړې چی مخی
نه کسودل شی او دهرې موقع حکم معلوم کړای سی برحود احکامو شرعیه پسی دی ونی او له
د فرماني څخه یی ځان وساتل شی. پینوا نوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب درشوت ورکولو او اخستلو مختلف صورتونه دی. دهریو حکم
ځانته لیکلې شی

اول له حکومت څخه فضا، ی داسی بل منصب حاصلولو لپاره

دویم له حاکم څخه د کوم شی د فیصلی کولو لپاره

دریم د ظلم سره د اعانت کولو لپاره

په دغه دری واړو صورتونو کښې رشوت ورکول هم حرام دی او رشوت اخستل هم حرام دی
حکمه نه که دغه منع کولو څخه وی نو د هغه د ظلم د دفع کولو لپاره درشوت ورکول هم جائز ندی
ځکه چی پدې سره د حاکم عادت خرابیږی چی په ټول قوم د ظلم سبب گرځی فهذا دخل فی قاعدة
(ان الضرر الخاص یحصل لدفع ضرر العام)

خلورم له چا څخه چی د ضرر رسولو څخه وی هغه ته رشوت ورکول جواز لری او د هغه لپاره
بی اخستل حرام دی

پنځم د دفع مضرت یا جلب منفعت د واسطی جوړیدونکی یعنی صرف سفارش کونکی لپاره
رشوت ورکول جائز او اخستونکی لپاره ناجائز دی. البته که د مینځ واسطی جوړیدونکی په دمه
کوم کار حواله شی نو هغه ته ددې اجرت اخستل جائز دی. پدې شرط چی هغه خپله په همدی کار
کولو باندي قادر وی دبل چا قدرت ته اعتبار نشته

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: وفي الفتح الرشوة اربعة السام منها ما هو حرام على الاخذ والمعطى وهو
الرشوة على تقليد القضاة والامارة العالي ارتقاء القاضي لمحكم وهو كذلك ولو القضاء بمق لانه واجب عليه
العائد اخذ المال لمسوى امره عند السلطان دفعا للضرر او جلبا للدفع وهو حرام على الاخذ فقط وحيلة حلها
ان يستأجره يوما الى الليل او يومين فتصير منافعه مملوكة ثم يستعمله في الذهاب الى السلطان للامر الفلاني
ول الاصلية قسم الهدية وجعل هذا من السامها لقال حال من الجاهلین كلاهما للتعود وحرام منهما كلا
منه ليعينه على الظلم وحرام على الاخذ فقط وهو ان يهدى لمكف عنه الظلم والحيلة ان يستأجره الخ قال
في الاصلية هذا اذا كان فيه شرط اما اذا كان بلا شرط لكن يعلم يقينا انه انما يهدى ليعينه عند السلطان
لما يند على انه لا بأس به ولو لقي حاجته بلا شرط ولا طمع فهدى اليه بعد ذلك فهو حلال لا بأس به ومنه

عن ابن مسعود رضي الله عنه من كراهته فروع الرابع ما يدفع من دفع الخوف من المدفوع اليه على نفسه او ماله حلال للدافع حرام على الاغلاان دفع الضرر عن المسلم واجبه ولا يجوز اخذ المال ليفعل الواجب هما في الفتح ملخصاً (رد المحتار ج ۳۰۳) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۳۰ جمادی الاول سنه ۱۴۰۰ هـ

دمختلفو ٲكسونو حكم

سوال انكم ٲكس، ويلته ٲيكس، گفت ٲيكس، سيل ٲيكس، چولها ٲيكس، چي دهر شادي شده جوړي څخه اخستل كيږي برابره خبره ده كه هغه خوراك خپله پخوي او كه تياره پخه اخلي او خوري يي شادي ٲيكس په هره نكاح باندې، دحيواناتو دساتلو ٲيكس چي په هغې كښي دميري او وزي ٲيكس د غوا او مييني دٲيكس نيم وي، پيداشي ٲيكس چي د هر ماشوم په پيدا كيدو سره اخستل كيږي، دچونگي محصول اودغه راز دنورو ٲيكسونو شرعي حيثيت څه دي؟ همدارنگه په دغه محكمو كښي كاركول څنگه دي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب داٲول ٲكسونه ناجائز دي اوپه دغو محكمو كښي وظيفه اجرا كول هم ناجائز دي حكومت ته كه چيرته ضرورت وي نو دٲيكس لگولو دا لاندې شرائط دي:

اول دحكومت مصارف دې داسراف او تبذير څخه پاك كړې شي
دويم دپورته اوعلى طبي مامورينو تنخوا دې دافراط له درجې څخه داعتدال درجې ته راوړلي
دريم ٲيكس دې دهر چا دحال مطابق ولگول شي يعنې دهغه آمدني او مصارفو ته دې نظر وكړل شي اوٲيكس دې ورباندې مقرر كړې شي.

مروجه ٲيكس دحافظ غونډارې دې، دانكم ٲيكس نه ماسوا نور ٲول ٲيكسونه ظاهره خبره ده چي په هر امير او غريب باندې لگول كيږي. په انكم ٲيكس كښي اگر چي آمدن ملحوظ وي خو د هغه شخصي مصارف په نظر كښي نه نيول كيږي، همدارنگه دجائيداد ٲكس له هر صاحب جائيداد څخه په هر حال لازماً اخستل كيږي اگر چه دهغه ذريعه د آمدن هيڅ هم نه وي. همدارنگه دجائيداد ٲيكس دتشخيص داطريقه صريح ظلم او حرامه ده

همدارنگه دحكومت په مصارفو كښي هم د محرماتو زياتوالي دې مثلاً

۱. دحكومت الهيې او داسلام دقانون نه نافذ كول او دهغه څخه عدم دفاع

۲. منكرات او فواحشو او عرياني ته وده وركول

۳. بل لهو اولعب او مسرفانه طرز او طريقه والله سبحانه وتعالى اعلم

صراف ته په معروفه اندازه گډون کول جائز دی

سوال صراف د سپینو زرو د زیوراتو په جوړولو کښې گډ او د سرو زرو په زیوراتو جوړولو کښې تانبه استعمالوی ددې وجې نه چې بغیر لدې څخه زیورات نرم راځي خلک یې نه خوښوي. د خرڅولو په وخت نې صراف خلکو ته وانی چې پدې کښې گډ او تانبه (مس) استعمال شوی. مگر قیمت به د سرو او سپینو اخلم خلک یې په خوشحالي سره اخلي آیا داسې کول جائز دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب هو 'جائز دی. والله سبحانه وتعالى اعلم ۹ شعبان سنه ۱۴۰۰ هـ

دمودودی د تفسیر تجارت جائز ندی

سوال زید کتاب فروش دې له بازار څخه مختلف کتابونه اخلي او په دوکان کښې یې پدې د پوښتنې وې خبره داده چې دمودودی صاحب د تفسیر «تفهیم القرآن» تجارت جائز دي او که غیر جائز؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب نه؛ جائز نه دی، والله سبحانه وتعالى اعلم.

۶ صفر سنه ۱۴۰۱ هـ

په دار الحرب کښې سود کول او د شرابو په کارخانه کښې ملازمت اجرا کول

سوال په دار الحرب کښې په بانک انشورنس او د کافرانو په نورو ادارو کښې او د شرابو په کارخانو کښې کار کول څنگه دی، آیا جائز دی او که ناجائز؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په بانک او انشورنس او نورو سودی ادارو کښې وظیفه اجرا کول ناجائز دی ځکه چې سود د کفارو لپاره هم حرام دي پداسې ادارو کښې کار کول داعانت علی المعصیه له وجې حرام دی. قال الله تعالى (وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ) د اجرت د حراموالی دویمه وجه داده چه دا له حرام مال څخه دی

که چیرې کافر د شرابو کاروبار کوي نو په هغې کښې د مسلمان لپاره د کار کولو گنجائش شته دي. ځکه د هغوی په نزد شراب حلال دی البته د شرابو خرید او فروخت او چاته ورکول یې د مسلمان لپاره حلال ندی په نورو کارونو کښې هم ډیرې دیني خطري دي، لهذا ځان ساتل ورڅخه بهتر دی.

من ابن عمر رضي الله عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لعن الله الخمر وشاربها وسالقيها وبائعيها ومعتابها وعاصرها ومعتمرها وحاملها والمعبولة اليه (سنن أبي داود ۲۸۰۰)

قال العلامة الكسائي رحمه الله: ومن استأجر محالا يحمل له الخمر فله الاجر في قول اب حنيفة رحمه الله وعند أبي يوسف ومحمد رحمهما الله لا اجر له كذا ذكر في الجامع الصغير انه يطيب له الاجر في قول أبي حنيفة

وعندهما يكره لهما ان هذه اجارة على العصية لان حمل الخمر معصية لكونه اعانة على المعصية ولذا قال الله عز وجل ولا تعاونوا على الاثم والعدوان ولهذا لعن الله تعالى عشرة منهم حاملها لمحبول اليه ولا يحنيفة رحمه الله ان نفس الحمل ليس بمعصية بدليل ان حملها للاراقة والتغليل مباح وكذا ليس بسبب للمعصية وهو الحرب لان ذلك يحصل بفعل فاعل كعصر العنب وقطفه والحديث محمول على الحمل بنية الحرب وبه نقول ان ذلك معصية ويكره اكل امرته (بهذا تصانيع ص ۱۰۰) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۲ ربيع الثاني سنة ۱۴۰۳ هـ

دكستم (گمرک) حکم

سوال له خارجى ملكونو څخه چى كوم مال راځي په هغې حكومت محصول اخلى آيا دا جائز دى او كه ناجائز؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د حكومت چارواكي دكستم خستلو وجه دا ښايي چى بهرنى تجارتى كمپنى خپل مصنوعات عموما په ډير ارزان قيمت وركوي، كه حكومت كستم وانخلى نو ټول تحاربه له بهرنيو كمپنيو څخه مال اخلى پداسي شان به دخپل ملك مصنوعات څوك هم نه اخلى. نتيجه به داشى چى دخپل ملك كارخاني به مال جوړول بند كړي. نو ملك ته به شديد نقصان ورسېږي دحكومت دچارواكو دپورتنى وضاحت په رڼا كښي په لاندې شرائطو كستم اخستل جائز دى

اول دكستم په نه اخستوباندې دخپل ملك مصنوعاتو دضائع كيدلو او په معاشي او اقتصادي لحاظ سره په ترقي كښي نقصان يقيني وي.

دويم د ضرورت په وخت كښي بايد په قدر د ضرورت واخستل شي.

درېم حكومت دمصارف ضروريه په مصرفولو كښي په اسراف سره خرچ ونه كړي دغې ضروري مصارفو او خرافاتو خرچ كولو څخه احتراز وكړي.

۷ ذى قعدة سنة ۱۴۱۶ هـ

د وكيل بالشراء زيات قيمت اخستل

سوال كمپنى بعضى كاريگر ددې لپاره ساتى چى هغه له بازار څخه سامان واخلي او دى وېرى كاريگر ارزانه شي واخلي او په دكاندار جعلى بل جوړ كړي او له كمپنى څخه زياتي پيسى واخلي آيا دا جائز دى؟ همدارنگه د مكان جوړولو تيكه دار اوسپنې او نور شيان په كه قیمت واخلي او د مكان مالك ته زياتي روپۍ ظاهري كړي او ترينه يې واخلي آيا داسې كول جائز دى؟ كه چرته ملازم يا تيكه دار دا حيله جوړه كړي چى يوشمې دخپل خان لپاره واخلي او په كمپنى كې به گرانه بيبه خرڅوي آيا ددې څه گناش موجود دى او كه نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب کاریگری او تیکه دار وکیل بالتجارة دی هفوی ته دکمپنی یا مکان له مالک څخه له اصل قیمت نه زیاتې پیسی اخستل ناجائز او حرام دی، او مذکوره حمله باطله ده. ځکه چی وکیل امین وی نو دهغه دځان لپاره اخستل جائز ندی واللہ سبحانه وتعالی اعلم

۲۸ شوال سنه ۱۴۱۷ هـ

دوکیل له دکاندار څخه کمیشن اخستل

سوال دکاندار دکمپنی نوکر ته وائی چی که ته دکمپنی سامان له مونږ څخه واخلي نو تاته به دومره فیصده کمیشن درکوو آیا ملازم ته داکمیشن جائز دې؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دا دکمیشن په نوم دسامان په قیمت کښې رعایت دې چی دکمپنی حق دې لهذا ملازم ته دهغې استعمالول جائز ندی، بلکه کمپنی ته ورکول واجب دی، واللہ سبحانه وتعالی اعلم.

۲۸ شوال سنه ۱۴۱۷ هـ

دخوراک او خښاک حرام او حلال شيان

او دهغو متعلقات

درشوت خور هديه يا دعوت قبول

سوال درشوت اخستونکی څخه هديه اخستل يا دهغه دعوت قبولول څنگه دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که حرام مال جدا او ممتاز نه وی یعنی دخالص حرام یا دحلال او حرام مخلوط کیدو یقین نه وی او حلال مال زیات وی نو له هغه څخه هديه او دهغه دعوت قبولول جائز دی و که حرام مال زیات وی یا دواړه برابر وی یا حرام مال جدا او ممتاز وی نو بیایي قبولول جائز ندی

قال في الهدية اهدى الى رجل شيئا او اضافة ان كان غالب ماله من حلال فلا بأس الا ان يعلم بأنه حرام فان كان الغالب هو الحرام فينبغي ان لا يقبل الهدية ولا يأكل الطعام الا ان يخبره بأنه حلال ورثه او استقرضه من رجل كذا في المتابع.

وايضاً فيها اكل الربوا وكسب الحرام اهدى اليه او اضافة وغالب ماله حرام لا يقبل ولا يأكل ماله بخبره ان تلك المال اصله حلال ورثه او استقرضه وان كان غالب ماله حلال فلا بأس بقبول هديه والاكل منه كذا

المعلق (عالمگیریه کتاب الکهرایه ج ۲)

وفي الاشياء في القاعدة العامة من النوع العالي: اذا اجتمع عدد احد مال حرام وحلال فالعبرة للغالب
مالهم يعين (الاشياء والنظر ص ۱۳۴)

دمذکور مخلوط مال حکم په هغه صورت کښې دې چی خلط متیقن نه وی او که دخلط یقین وی
نو په هر حال حرام دې برابره خبره ده که حلال غالب وی یا مغلوب، والتفصیل فی رساله (حلال
وحرام سی مغلوب مال کا حکم، واللہ سبحانه وتعالی اعلم ۱۱ ربیع الاول سنه ۱۳۷۴ هـ

د حرام مال نه اخستل شوي طعام هم حرام دی

سوال په حرامه طریقه مثلاً بانک یا انشورنس کښې د نوکری یا درشوت یا غصب نه د حاصل
شوی مال په عوض کښې اخستل شوي طعام حلال دې که حرام؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب. که مقصوب شې عین وی نو دهغې په عوض کښې داخستل شوی
اشیاء استعمال بالاتفاق حرام دی او که نقدوی نو دامام کرخی قول دادې چی که داشره په وخت
کښې یی مقصوبه پیسو ته اشاره کړې وی اوبیا یی اداء هم له هغو څخه کړی وی نو اخستل شوی
اشیاء حرام دی او که په وخت داشره کښې یی مقصوبه پیسو ته اشاره نه وی کړی یایی اشاره
کړی وی مگر ثمن یی له هغو څخه نه وی اداء کړی بلکه نورې پیسې یی ورکړې وی نو پداسی حالت
کښې په اخستل شوی شیانو کښې کوم کراهت نشته. راجحه داده چی په هر حال د حرام مال نه
حاصل شوی شیان حرام دی که اشاره یی ورته کړی وی او که نه او احتیاط هم په همدی کښې دې
قال العلامة ابن عابدین رحمه الله نقل ط عن الحموی عن صدق الاسلام: ان الصحيح لا یحل له الاکل ولا
الوطء لان فی السبب نوع عین اهل بیتا مل (ردالمحتار ص ۱۹۵ هـ)

د کرخی قول د قرآن او حدیث او قیاس څخه مخالف ښکاری، بنده دهغه د صحیح محمل د تلاش
کوشش وکړو او له بعضې نورو محققینو علماء څخه می هم پوښتنه وکړه مگر دا عقده حل نشوه
والله سبحانه وتعالی اعلم ۲۰ ربیع الآخر ۱۳۷۴ هـ

د تیر شوی سوال په شان یو بل سوال

سوال یو سری پر غصب شویو روپو څه شې واخستل آیا هغه شې ددې سری لپاره جائز دې او
که نه؟ که جائز نه وی نو اوس به څه کوی؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب داشې حرام دې د مقصوبو پیسو مقدار دې خپل مالک ته ورکړی او
که هغه نه وی معلوم نو کوم مسکین ته دې ورکړی نو داشې به دده لپاره حلال وگرخی اگر که دهغه

نیمت د مقصوبه پیسو نه زیات وی. او که داسی یی په زیاتو روپو خرڅ کړنو گټه واجب الرد ده. حاصل داچې که زیادت د جنس مقصوب څخه وی نو حرام دې او که نه نو حلال دې عروض مقصوبه که دهغو له قیمت څخه په زیاتو پیسو خرڅ شی نو ربح د جنس مضمون کیدو له وجې حرامه ده

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى تحت (قوله اذا كان متعیناً بالاشارة) قال الزیلعی فان کان ما یتعین لایحیل له التناول منه قبل ضمان القيمة وبعده یحیل الا فیما زاد علی قدر القيمة وهو الریح فانه لا یطیب له و یتصدق به ولی القهستانی بوله ان یؤدیة الی المالك ویحیل له التناول لزوال الخیف (ردالمحتار ص ۱۲۰ هـ)

قال العلامة المحکمی رحمه الله تعالى: و عند ابی یوسف رحمه الله تعالى لا یتصدق بشی منه کما لو اختلف الجنس ذکره الزیلعی فلیحفظ.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله کما لو اختلف الجنس) قال الزیلعی وهذا الاختلاف یمکن فیما اذا صار بالتقلب من جنس ما ضمن بأن ضمن دراهم مثلاً وصار فی یدیه من بدل المضبوط دراهم ولو طعام او عروض لا یمجب علیه التصدی بالأجماع لان الریح انما یتبدل عند اتحاد الجنس وما لم یصر بالتقلب من جنس ما ضمن لا یظهر الریح اهـ (ردالمحتار ص ۱۲۱ هـ) ولله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۴ ربیع الآخر سنه ۷۶ هـ

د بازار د میوې او غوښې اوشیدو حکم

سوال دلاندی سوالونو ځوابونه را کړی دیره مهربانی به مووی.

اول کوم خلک چی د آموڼو او امرودو او نورو میوو باغونه واخلی له هغوی څخه د تحقیق کولونه د اثباته شوې ده چی دا معامله مخکې د میوې د را زرغون کیدو څخه کیږی. لهذا دا د معدوم شی بیعه شوه چی باطله ده او بیع باطلې څخه چی کوم حرمت او خبثت راشی هغه کله هم نه ژانل کیږی ترڅو پورې چی د دې میوې اخستل او خرڅول کیږی د میوه د ټولو لپاره حرامه شوه سریره پردې په ونو کښې د میوې پریشودو شرط فاسد دې اگرچه دا شرط صراحتاً نه وی لیکن معروف ضرور دې پداسی صورت کښې چی په بازار کښې کومه میوه خرڅیږی دهغې بلا حشفه اخستل او استعمالول جائز دی او که ناجائز؟

جواب بعضی اهل مشاهده ویلی دی چی د کراچن په مذبح کښې د ذبح کولو په وخت ذبح کونکي سه الله اکبر نه وائی همدارنگه بعضی اوقات د مردار حیوان غوښه بازار ته راوړل کیږی او خرڅول کیږی پداسی حالاتو کښې له بازار څخه را اخستل شوې غوښه خوړل جائز دی او که ناجائز؟

جواب بعضی شیدی خرڅونکی دپاکي او ناپاکي اهتمام نه کوی دهغه مکار نه تلونکی د مشاهده و الا خلق وائی چی د غوځل او دهغه شاوخوا چی کومی میستازې یا خوشابی وی هغه په ډیر کمز او بو وینخل کیږی چی دهغې په وجه نور هم نجاست خیرسری او دهغه څاڅکی لوسی نه

هم ور الوزی کله کله داسې هم کیږی چی د لوشلو په وخت کښې حیوان میتنازی وکړی دهمو خاڅکی په شیدو کښې پریوخی دا شیدی بیاپه بازار کښې خرڅیږی آیا ددې اخستل او استعمال جائز دي؟ بیڼوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب تر ټولو دمخه اول دوه اصول لیکل کیږی **الاصل الاول** النفس لا یزول الا بالیقین

الاصل الثاني اصل په اشیاء کښې اباحت دي تر څو پورې چی دحرمت یقین نه وی. ددغو اصولو په رڼا کښې فقهاء کرامو په کثیر الاستعمال کښې مثلاً داوبو، غلې، شیدو، میوو وغیره په استعمال کښې وسعت کړی دی

نصوص الفقهاء رحمهم الله تعالى:

۱- قال العلامة التبر تاضي رحمه الله تعالى: اذا وقعت نجاسة في بئر دون القدر الكثير او مات فيها حيوان دموی و انتفع او تفسع ينزح كل ما عابا بعد اخر ارجه.

وقال العلامة المحكفي رحمه الله تعالى تحته: قيد بالبوت لانه لو اخرج حياً وليس بنجس العين ولا به حدث او خبث لم ينزح شيء.

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى تحت (تحت قوله ليس بنجس العين) اي بخلاف الخنزير وكذا الكلب على القول الاخر فانه ينجس المئر مطلقاً وبخلاف المحدث فانه يندب فيه نزح اربعين كما يذكره وبخلاف ما اذا كان على الحيوان خبث اي نجاسة وعلم بها فانه ينجس مطلقاً قال في المهر وقيداً بالعلم لانهم قالوا في المهر ونحوه يخرج حياً لا يجب نزح شيء وان كان الظاهر اشتغال بولها على النجاسة لكن يحتمل طهارتها بأن سقطت عقب دخولها ماء كذا راع ان الاصل الطهارة او مثله في الفتح (رد المحتار ص ۱۳۱ ج ۱)

۲- قال العلامة المحكفي رحمه الله تعالى: العبرة للطاهر الخ هذا ما عليه الاكثر لفتح وهو قول محمد رحمه الله تعالى والفتوى عليه بزيادة (رد المحتار ص ۲۳۳ ج ۱)

۳- قال العلامة المحكفي رحمه الله تعالى: مضي في حمام ونحوه لا ينجس ما لم يعلم انه غسالة نجس.

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله مضي في حمام ونحوه) اي كما لو مضي على الواح من حصى عليها مضي من بئر جله قلد لا يحكم بنجاسة جله ما لم يعلم انه موضع جله على موضع طاهر ورفق فتح (رد المحتار ص ۲۳۳ ج ۱)

۴- قال العلامة المحكفي رحمه الله تعالى: وغسل طرف ثوب او بدن اصابته نجاسة محالة ونس المحل

٥ - وقال ايضا: كما لو لم حرر عصفها لتغليط يولها اتفاقا على نحو حطة تدوسها لفسد ليدوا غسل عصفها ولصب
 بهما نواكل اوبع كما امر حبيب يظهر المألو كذا الناصب لا حمل وقوع النجس في كل طرف كما قال القوب
 وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله لاحتمال الخ) اي انه يحتمل كل واحد من القسمين اعني
 الباق والناصب او المفسول ان تكون النجاسة فيه فلم يحكم على احدهما بعينه ببقاء النجاسة فيه وتطهيره
 ان نظارة كانت ثابتة لبقيا لمحل معلوم وهو جميع الثوب مغلان ثم ثبت طهرا وهو النجاسة ببقيا لمحل
 مجهول فاذا غسل بعضه وقع الشك بقاء ذلك المجهول وعدمه لتساوي احتمال البقاء وعدمه فوجب العمل بما
 كان ثبوتا ببقيا للمحل المعلوم لان اليقين في محل معلوم لا يزول بالشك بخلاف اليقين لمحل مجهول وتما
 تطهيره في شرح منية الكبير. (رد المحتار - ٢١٨ - ١)

٦ - قال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله يعقل التسمية الخ) زاد في الهداية ويضبط وهما قيد
 بكر المعرفات السابقة واللاحقة اذا لاشتراك اصل في القيود كما تقرر فاستأنى بالمضيق فيه لنناج
 ثم كور في قوله وشرط كون الناجح للصبي كما وهم واختلف في معناه ففي العناية قيل يعن يعقل لفظ
 تسمية وقيل يعقل ان حل الذبيحة بالتسمية ويقدر على الذبح ويضبط اي يعلم شرط الناجح من قري
 لاودج وتخلوهم اه ونقل ابو السعود عن مناهي الشر لبالية ان الاول الذي ينبغي العمل به لان التسمية
 شرط فبشرط حصوله لا تحصيله فلا يتوقد الحل على علم الصبي ان الذبيحة انما تحل بالتسمية اهو ممكننا ظهور
 فمن ان اراد مفسطور او يؤيد ما في الحقائق والبيازية لوترك التسمية ذا كرها غير عالم بشرطها فهو في معنى
 القاسم اه رد المحتار - ٢١٨ - ٥

٧ - قال ايضا تحت (قوله لاحتمل ذبيحة غير كذا) القول وفي بلاد النوز كثير من العساري فاذا جن
 للذبيحة او جن من بلادهم لا يحكم بعدم الحل ما لم يعلم انها معبولة بالذبيحة ذري ولا فقد تعين
 هذه النسخة وقد يذبح الذبيحة لغيره الى تأمل وسهالي عن المصنف اخر كقاب الصيد ان العلم يكون الناجح اهلا
 لا يقتصر بشرط (رد المحتار - ٢١٨ - ٥)

٨ - وقال العلامة المحسني رحمه الله تعالى: في الخلاصة من تنقحة قوم اصنوا بغير منقحة في طريق
 التسمية ان لم يكن قريبا من الماء ووقع في قلبه ان صاحبه فعل فلان لانه لا بأس بلاخذ ولاكل لا
 تسمى بالذبيحة كذا في بعض النسخ المعنى فقد ناج كلها بشرط المذكور لعدم ان الصم يكون الناجح اهلا

لنز کا اہلس بہر ط قالہ المصنف (رد المحتار ص ۴۳۰ھ)

دمذکورہ نصوصو پہ رنا کنبی خوابونہ پہ لاندی ترتیب سرہ دی

۱۔ پہ بازار کنبی دخرخیدونکی میوی خوراک جائز دے پہ لاندی دلائلو سرہ

۱۔ اگرچہ بعضی باغونہ پہ ناجائزہ طریقہ خرخیری لیکن دیرباغونہ داسی ہم دی چی پہ جایزو

طریقو سرہ خرخیری

۲۔ بعضی خلک داسی وی چی دخپل باغ میوہ پہ خپلہ پہ بازار کنبی خرخیوی

۳۔ نن سبا اکثر میوی دلری خایونو خخہ بازار تہ راخی دکویتہ اوپینور میوی پہ کراچی

کنبی خرخیری۔ لہذا کہ چیرتہ پہ کوم خای کنبی بیعہ باطلہ دستوروی بیہام ہلتہ میوہ اخستل

جائز دی پدی بنا، چی شاید دا میوہ لہ بل ہغہ خای خخہ راوړل شوے وی چیرتہ چی بیع صحیح

دستور وی۔ دحلت دومرہ احتمالاتو باوجود دے میوی تہ ولی حرام وویل شی۔

دویم۔ دقصاب دبسم اللہ نہ ویلو بہ خنکہ یقین وکرل شی شاید چی ورو او آہستہ یی ویلی وی

کہ چیرتہ دکوم خاص قصاب پہ بارہ کنبی پہ کومہ خاصہ موقع دبسم اللہ نہ ویلو پہ خہ قسم یقین

راہہ شی نو صرف ہمدغہ ذبیحہ بہ حرامہ وی ددی قصاب نورے ذبیحی یا د نورو قصابانو پہ

ذبیحو باندي حرمت حکم خنکہ جائز کیدی شی؟

دویم۔ ہمدہ حکم دشیدو ہم دے البتہ کہ چاہہ شیدو کنبی نجاست ولیدلو یائی دمیتیاو

خاخی پکنبی ولیدل نو بیا بہ دغہ شیدی حرامی وی۔ واللہ سبحانہ وتعالی اعلم۔

۲۵ صفر سنہ ۱۳۸۶ھ

دخوراک پہ وخت کنبی چپ اوسیدل

سوال۔ دخوراک دخورلو پہ وخت کنبی چپہ خولہ کیناستل بہتر دی اوکہ خبری کول بہتر دی؟

پہ شامی کنبی چپ اوسیدلو تہ مکروہ ویل شوی دی، ستاسی تحقیق خہ دے؟ بینوا اتوجروا

الجواب باسم ملہم الصواب۔ پہ شامی کنبی علت دسکوت تشبہ بالمجوس بنودل شوے دے مگر

دزمانی او مکان دتغیر لہ وجی احکام دتشبہ بدلیری پہ دی زمانہ کنبی تشبہ نشتہ لہذا کراہت بہ

ہم نہ وی۔ البتہ بہترہ دادہ چی جائزے تفریحی خبری وشی۔ واللہ سبحانہ وتعالی اعلم

۱۶ جمادی الاول سنہ ۱۳۸۶ھ

پہ دودی خورونکو باندي دسلام نہ اچولو حکمت

سوال۔ کلہ چی پہ وخت دخوراک کنبی کلام بالمعروف منع نہ دے نو سلام علی الاکل ولی مع

دے؟ بینوا اتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : ددې وجه دا معلومېږي چې كله په خوراك كونكو باندې سلام واچول شي نو دهغوئ په طبيعت كښې فوراً د جواب وركولو داعيه پيداشي. كيداى شي چې په خوله كښې يې دنورې (گولې) له وجې هغه قادر نشي په سلام رد كولو باندې او سلام اچونكې هم فوراً د خواب وركولو منتظر اوسېږي كه چرته خواب فورا ورنكړل شي نو دهغه په طبيعت كښې به يوقسم پريشانى او انقباض پيداشي په خلاف دخبرو چې سائل او متكلم نه فوراً د خواب منتظر وي اونه دمخاطب په طبيعت كښې فوراً د خواب وركولو داعيه موجوده وي اونه په تاخير د خواب په سائل ي متكلم كوم قسم انقباض را ځي. فاتفرقا والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۸ جمادى الاولى ۱۳۸۶ هـ

په پان كښې چونه او تمباكو خوړل

سوال دپان خوړل څنگه دى پداسى حال كښې چې په هغې كښې دخاوري دجنس څخه چونه هم وي اونشه يې توکى «تمباكو» هم وي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : دخاوري دخوړلو حرمت دضرر په وجه دې اوپه پان كښې په چونه خوړلو كښې هيڅ ضرر نشته بلكه مفيده ده. تمباكو مسكراو مفتر ندى. لدې وجې نه په دماغو كښې فتور هم نه راوولى بلكه پدې كښې حذت دى لكه دمرچو زياتو خوړلو كښې پريشانى وي ليكن نشه نه راوولى. تمباكو خوړل په نسبت دخكولو اخف دى په ځكولو كښې دبدبويى قباحت زيات وي

الحاصل بغير له تمباكو صرف له چونې سره په پان خوړلو كښې څه قباحت نشته په وخت دضرورت كښې دتمباكو هم اجازت شته بغير ضرورته يې خوړل ندى په كار البته كه چاته تمباكو يا چونه نقصان وركوي نو هغه ته ندى جازز

قال العلامة المصطفى رحمه الله تعالى: والتبغ الذي حدث وكان حدوثه بدمشق في سنة خمسة عشر بعد الالف بدعي شاربه انما يسكر (الي ان قال) قلت عفيفهم منه حكم النبات الذي شاع في زماننا المسمى بالتبغ فقلت به وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى نعم (قوله والتبغ) وللعلامة الشيخ علي الاچهوري المالک رسالة لحلحلة نقل فيها انه افعى بحله من يعتمد عليه من ائمة المذاهب الاربعة قلت والف في حله ايضاً سيدنا العارف عبدالقوي النابلسي رسالة سماها الصلح بين الاخوان في اباحة شرب الدخان وتعرض له في كثير من تأليفه الحسان واقام الطامة الكبرى على القائل بالحرمة اوبالكره فانهما حكيمان شرعيان لا بدلهما من دليل ولا دليل على ذلك فانه لم يثبت اسكره ولا تفثيره ولا اضرار به بل ثبت له منافع فهو داخل تحت قاعدة الاصل

فی الاشياء للاحاطة وان فرض اضرة للمعض لا يلزم منه تحریمه على كل احد فان العسل يضر اصحاب الصفره
الغالبه ورمما امراضهم مع انه شفاء بالنص القطعی الخ

(قوله لیفهم منه حکم النبات) وهو الاحاطة على المختار او التوقف ولفیه اشاره الى عدم تسليم اسكره
وتفلیظه واضراره والا لم یصح ادخاله تحت القاعدة المذکورة ولذا امر بالتنبه (رد المحتار ص ۲۹۱ هـ) ولله
سبحانه وتعالى اعلم. ۱۲ محرم سنه ۸۷ هـ

له پیزار (بوتانو) سره خوراک کول

سوال له بوتانو سره خوراک او خنیاک کول څنگه دی؟ بینوا توجرو

الجواب باسم ملهم الصواب قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: اذا وضع الطعام فاخلعوا نعالكم فانه
روح لاقدامكم (مشکوٰۃ ص ۳۶۸ ج ۲) په حدیث کښې «فانه اروح لاقدامکم» علت نه داسې
معلومیږي چې دخلع نعال امر په شفقت مبنی دې چې د بوتانو په ویستلو کښې آرام او سهولت دې
سره له پیزاره هم خوراک جائز دې لیکن نن سبا سره د بوتانو په میز او کرسی خوراک کول
دمتکبرینو شیوه او شعار جوړ شوي. لهذا لدې څخه ځان ساتل ضروری دی
د حضور صلی الله علیه وسلم ارشاد دې چې داسې په عاجزی سره په ناسته خوراک کوه لکه
څنگه چې غلام دخپل مالک مخی ته ناست وی. په میز او چوکښې خوراک کول دتواضع شان
ختموی. والله سبحانه وتعالى اعلم ۲۶ ذی القعدة سنه ۱۳۸۷ هـ

فقیر ته پس خورده یا پاتې شوې ډوډی ورکول

سوال فقیر ته جوته یا دشیی پاتې شوې خوراک ورکول جائز دی او که نه؟ بینوا توجرو
الجواب باسم ملهم الصواب جوته یا پاتې شوې خوراک ورکول جائز خودی مگر دښه خوراک
ورکولو برابر ثواب یی نه ورکول کیږي
قال الله تعالى: لن تتألفوا البرحمت تغلقوا ما تمحبون

قال العلامة الألوسي رحمه الله تعالى: وفي المراد من قوله سبحانه ما تمحبون القوال، فقليل المال وكثير بذلك
عنه لان جميع الناس يحبونه وقيل نفائس الاموال وكراهمها وقيل ما يحرم ذلك وغيرة من سائر الاشياء التي
يحبها الانسان ويهاوئها والانفاق على هذا جهاز وعلى الاولين حقيقة (روح المعاني ص ۱۰۹ هـ)

وقال ايضا: واستشكلت هذه الاية بان ظاهرها يستدعي ان الفقير الذي له ينفق طول عمره ما يحرم له

مکانه لایکون باراً اولایهاله برالله تعالی الکامل باهل طاعته مع انه لم یس کلک واجیب بان الکلام خارج
مخرج الحد علی الانفاق وهو ملقید بامکن وانما اطلق علی سبیل البهالة فی الترغیب وقیل الاولی ان یکون
المراد من تنالوا البر الکامل الواقع علی اشرف الوجوه حتی تنفقوا مما تحبون والفقییر الذی لم ینفق طول عمره
لا یبعد القول بانه لایکون باراً کاملاً ولا یناله برالله تعالی الکامل باهل طاعته (روح المعانی ص ۱۹۷ ج ۱) ولله
بجانه وتعالی اعلم.

۲۱ شوال سنه ۸۸ هـ

په حرام شی بسم الله ویل

سوال د حرام شی دخورلو په وخت بسم الله ویل جائز دی او که ناجائز؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب د حرام شی دخوراک په وخت کښې په قصد داستخفاف بسم الله
ویل یا لتناق کفر دی او بغير له استخفاف نه په ویلو کښې یی اختلاف دی صحیح او راجح داده
چی کفرنده او حرامه ده

قال العلامة الالوسی رحمه الله تعالی: نعم التسمية على الحرام والمكروه مما لا ينهاي بل هي حرام في الحرام
لا كفر على الصحيح مكروهة في المكروه وقيل مكروهة فیهما ان لم يقصد استغفارا وان قصد العیاذ بالله
تعالى كفر مطلقاً (روح المعانی ص ۱۶۳ ج ۱) ولله بجانه وتعالی اعلم.

تفصیل په تتمه د کتاب الایمان والعقائد کښې دی

د سبیل اوبه په ولاړه څښل

سوال په سرکونو باندی لگیدلی سبیلونو یا چه مسجد کښې د اښودل شوی کولر وغیره نه په
ولاړه اوبه څښل څنګه دی؟ یو عالم وائی چی د داسی اوبو د څښلو حکم په ولاړه باندی دی او دا
بعت د ثواب دی آیا دا صحیح دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا گمان غلط او په جهالت باندی نه دی په ولاړی له اوبو څخه په
حدیثو کسی منع راغلی ده د سبیل وغیره نه چیرته هم استثناء نشته الله د حضور صلی الله علیه
وسلمه په ولاړه د اوبو څښلو ثبوت هم شته محدثو د دواړه فسخه احادیثو ذکر کړی او تفسیق یی
دا کړی دی چی د نهی له احادیثو څخه کراهت نزع یی مراد دی و د شرب د نهی له احادیثو څخه سر
د خور مرد دی د سبیل او کولر د اوبو همدا حکم دی لسته که د اردحام له وحی د سنی خدی نه
وی یی چی د حامو د حرا بیدلو خطروی بیل د سی کوم عسروی یو په ولاړه اوبه حمل یی
نه کړه هه حشر دی والله سبحانه وتعالی اعلم

۹ ربیع الاول سنه ۱۳۸۹ هـ

دغير مسلمو لوښی استعمالول

سوال ديوکالج په کوټو (طافونو) کېښې مسلم اوغير مسلم دواړه فسمه محصلين اوسری دخوراک اوڅښاک لوښی مشترک استعمالیږي آیا دمسلمانو شاگردانو لپاره پداسې صورت کېښې دا قسم لوښی استعمالول جائز دی؟ همدارنگه د اروپا په هونلونو کېښې دهغوی لوښی دخوراک وغیره لپاره استعمالول څنگه دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که غالب گمان داوی چی غیر مسلم شاگردان په دغولونو کېښې نجس شي مثلاً شراب اچوی نو داستعمال په وخت کېښې دهغو وينځل ضروری دی او استعمال یی جائز دي او که نجس شي پکښې نه اچوی نو بغير وينځلوی هم داستعمال گنجائش شته د اروپا دهونلونو هم همداحکم دي مگر دغير مسلم شاگردانو سره دوستانه تعلق ساتل اوبغير له ضرورت نه دهغوی شيان استعمالول یا له هغوی سره په يوه لوښی کېښې خوراک کول دغيرت ایمانی خلاف دی او په دنیا او آخرت کېښې دتباهی باعث گرځي. لهذا حتی المقدرو لدې څخه احتراز کول لازم دی والله سبحانه وتعالى اعلم

دمنکراتو په ځای کېښې دعوت ته تلل

سوال په هغو ودونو کېښې چی ساز اوسرود وغیره منکرات پکښې وی په هغو کېښې شرکت کول جائز دی او که نه؟ که ناجائز وی نو په کومه درجه کېښې دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که له مخکې نه معلوم وی نو شرکت کول مکروه تحریمی دی او که دورنگ نه وروسته معلوم شي که دخوراک په مجلس کېښې کوم منکروی نو په دې مجلس کېښې شرکت مکروه تحریمی دي او که په دغه مجلس کېښې نه وی نو که په بندولوی قادر وی نو بند دي کړی او که قدر نه وی نو صبردي وکړی دا حکم دعامو خلکو لپاره دي دعالم. مقتدا او صالح شخص لپاره شرکت په هر حال مکروه تحریمی دي

قال العلامة المحسني رحمه الله تعالى: دعي الى وليمة وولمة لعب او غداء قعدواكلوا المنكر في المنزل فلو على المائدة فلا ينهي ان يبعد بل يخرج معروضاً لقوله تعالى فلا تقعد بعد الزكري مع القوم الظالمين.

فان قعد على المنع فعل والا يبعد صبر ان لم يكن ممن يقتدى به فان كان مقتدى ولم يقد على المنع خرج ولم يبعد لان فيه شين الدين والمعصية الامام كان قبل ان يصير مقتدى به وان علم اولاً بالمعصية لا يحرر اصلاً سواء كان ممن يقتدى به ولا لان حق الدعوة انما يلزمه بعد الحضور لا قبله ابن كمال (رد المحتار ص ۲۲۱ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.

دگانو او بجانو ساز اوسرود، په هوئل کسی خوراک کول

سوال سر - په بازار کښې تقریبا په ټولو هوپلوو کسی ساز او سرود غام دي یو سړي د سودا
حسبو لپاره یا د بل کوم ضرورت لپاره بازار ته ځي د خوراک ضرورت پېښېږي نو آيا په داسې هوئل
کسی خوراک جواز دي؟ که جائز وی نو آيا د هوئل مالک له داسې منکر څخه منع کول ضروري دی؟
سو توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که له منکراتو څخه پاک هوئل نه پیدا کېږي نو په داسې هوئل کسی
د خوراک کولو گنجایش شته دي

په که د هوئل له مالک څخه د منلو امیدوی نو دهغه لدې منکر څخه منع کول فرض دی او که
د مسو میده نه وی لیکن دفتنی اندېښنه هم نه وی نو منع کول یی مستحب دی او که د فتنې
اندېښنه وی یا د انکار کولو او د دین اواهل دین د مذاق اومسخرې کولو اندېښنه وی نو منع کول
بی د تر ښه وانه سبحانه وتعالی اعلم غره شعبان ۱۳۹۰ هـ

پنیر مایه حلاله ده

سوال آيا پنیر مایه حلاله ده او که نجسه او حرامه ده؟ برابره خبره ده که عربی او ښی وی یا د بیل
کوم ماکول اللحم حیوان وی؟ بیښوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب پنیر مایه حلاله او پاکه ده برابره خبره ده که دهر ماکول اللحم
مذبح حیوان وی دهغه حلت د نص دورود دوجی نه خلاف القیاس دي او که نه نو د معدی نه هر
دوئیکې شی د خوشبو په حکم کښی وی او د خرشین په شان نجس وی

اعبرنا ابو بکر بن خورك النبا عمده بن جعفر ثنا یونس بن حبيب ثنا ابو داود الطيالسي ثنا هريک عن جابر
عن عكرمة عن ابن عباس رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم لما فتح مكة رأى جمعة فقال
ما هذا فقالوا هذا طعام يصنع بأرض العجم قال فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم طعموا فيه السكين
واذكروا اسم الله واكلوا.

اعبرنا ابو نصر بن قناعة النبا ابو عمرو بن مطر وابو الحسن السراج قالوا النبا محمد بن يحيى بن سليمان المروزي
ثنا عنهم بن علي ثنا شعبة عن ابي اسحاق قال سمعت قرة بن جهم عن كعب بن جهم قال سالت عمر بن الخطاب
رضي الله عنه عن الجمن فقال ان الجمن من اللبن واللبا فاكلوا واذكروا اسم الله عليه ولا يهر لكم اعداء لله.

اعبرنا ابو عمده الحافظ النبا علي بن عباس ثنا محمد بن بهار ثنا محمد بن جعفر ثنا شعبة عن قناعة عن علي
ثنا قال سئل ابن عمر رضي الله عنهما عن الجمن فقال كل ما صنع المسلمون واهل الكتاب والسنن الكبري

للبيهقي (ص ١٠٤)

قال الامام البيهقي رحمه الله تعالى: وهذا لان السعال تدب فتؤخذ منها الانفة التي بها يصلح الجفن فاذا كانت من ذبائح المجوس واهل الاوثان لم يعمل وهكذا اذا ماتت السغلة فأخذت منها الانفة لم تحمل (السنن الكبرى للبيهقي ص ١٠٤)

وقال العلامة ظفر احمد العثماني رحمه الله تعالى: اجتمعت الامة على جواز اكل الجفن مالم يخالطه نجاسة بان يوضع فيه انفة مغللة فيها من لا يحمل ذكاته فهذا ذكرناه من دلالة الاجماع هو المعتمد في اباحة وقد جمع البيهقي فيه احاديث كثيرة قروى عن عمر وابن مسعود وابن عمر رضي الله تعالى عنهم كلوا من الجفن ما صدعه المسلمون واهل الكتاب قال البيهقي رحمه الله وهذا التقيد لان الجفن يعمل بالانفة السغلة المذبوحة فاذا كانت من ذبائح المجوس لم يعمل وعن ابن عمر رضي الله عنهما انه سئل عن السنن والجفن فقال سم وكل فقل ان فيه ميتة فقال ان تعلمت ان فيه ميتة فلا تأكل قال البيهقي وكان بعض العلماء لا يستأل منه تغليباً للطهارة قروياً ذلك عن ابن عباس وابن عمر وغيرهما رضي الله عنهم وكان بعضهم يسأل عنه احتياطاً روية عن ابي مسعود الانصاري وعن الحسن المصري رحمه الله تعالى قال كان اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم يسألون عن الجفن ولا يسألون عن السنن اھ من شرح المذهب (ص ١٠٤) (اعلام السنن ص ١٤٢) والله سبحانه وتعالى اعلم.

١٧ ربيع الاول سنة ٩٣ هـ

له غير مسلم ملكونو خخه راتلونكي پنيير مايه

سوال له خارجى ملكونو خخه چه كومه پنيير مايه راخى آيا هغه حلاله ده او كه حرامه ؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب . پنيير مايه له غير انفعه خخه هم جو پيري . له همدې كبله ترخو پورې چه دخارجى ملكونو دينير مايي متعلق له انفعه خخه دجوړولو يقين نه وى نو حلاله ده ليكن بيا هم احتياط غوره دي . او كه چيري له انفعه خخه د جوړيدلو يقين وى نو بيا حرامه ده

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تحت (قوله لا تحمل ذبیحة غیر کتابی) اقول وفي بلاد الدروز کثیر من النصاری فاذا حق بالقریفة او الجین من بلادهم لا يحکم بعدم الحل مالم یعلم انها معبولة بالذبیحة فبیحة فذبوا الا لقد تمحل بغير انفة وقد یذبح الذبیحة نصرانی تأمل وسمائی عن المصنف اخر کتاب الصمدان العلم بكون النابح اهلا للذکوة ليس بشرط (رد المحتار ص ١٨٨ هـ)

وقال العلامة الحصكفي رحمه الله تعالى: لكن في الخلاصة من اللقطة قوم اصابوا بعيرا مذبوحا في طريق الهادية ان لم يكن قريبا من الماء ووقع في القلب ان صاحبه فعل ذلك اباح للناس لايأس بالاعذ والاكل لان الغائب بالدلالة كالفاتح بالصرح انتهى فقد اباح اكلها بشرط المدكور فعلم ان العلم يكون الذام اهلا للمذكوته ليس بشرط.

(ردا مختار ص ۳۰۷ ج ۵)

د ذکر شوو نصوو خخه مطلق حلت معلومیرې مگر ددې زمانې داهل کتابو ذبیحه حلاله نده دذبیحې تفصیل په تیرو شوو بحثونو کښې تیر شوې دی . والله اعلم بالصواب
۱۷ ربیع الاول سنه ۱۳۹۳

دصابون شیدی خښل

سوال که په شیدو کښې صابون ولویرې دشیدوپه حلت خو کوم اثر نه کوی؟ برابره خبره ده که شیدې یخې وی یا گرمې خواه صابون فوراً وه ویستل شی او که لږ وخت پکښې پاتې شي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په هر حال شیدې حلالې دی. البته که له صابون نه د نقصان ظن غالب وی نو حرامې دی. والله سبحانه وتعالى اعلم

له حرام مال خخه دلگول شوې نلکې نه اوبه خښل

سوال چا دشرايو او جواړی په پیسو نلکه ولگوله چې لدې خخه اهل محله اوبه استعمال کړی آیا ددې اوبه خښل او استعمالول جائز دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دداسې نلکې نه اوبه وړل گناه ده لیکن استعمالول او خښل یی جائز دی. والله سبحانه وتعالى اعلم
۱۲ جمادی الاولی سنه ۱۳۹۳

په ناپاکو اوبو چنکاوشوې سبزی حلاله ده

سوال په ناپاکه اوبو باندې لمده شوې سبزی مثلاً پالک دنیا وغیره خوړل جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په ناپاکه اوبو باندې چنکاوشوې سبزی خوړل جائز دی مگر که ناپاکه اوبه په هغو لگیدلې وی او وچې شوې نه وی نو دا سبزی ناپاکه ده ښه صفا ستره دې ومینخل شی بیادې استعمال کړې شی

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى تمسك (قوله لان لحمه لا يتغير، فيخرج) في ابي السعود الزروع المسقية

پالناسا ساعلا محرم ولا تکره عدد اکثر الفقهاء رحمهم الله تعالى (ردالمحتار ج ۱۰ ص ۲۱۰) والله سبحانه وتعالى اعلم

۲۰ جمادی الآخره سنه ۹۳ هـ

دنا پاکو اوبو خبونیکی حیوان شیدی حلالی دی

سوال په یوه کوهی کښې پشو غورځیدلې وه او پکې مړه شوې وه ددې کوهی اوبه نې حیواناتو ته ورکړې وې اوبایی له دغو حیواناتو څخه غوړی او پنیر لاس ته راوړې وو ایا اوس دا غوړی او پنیر پاک دي او که ناپاک؟ که ناپاک وي نو څنگه به پاک کړې شي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب غوړی او پنیر پاک دي. والله سبحانه وتعالى اعلم

۲۲ محرم سنه ۱۳۹۵ هـ

دکوربه په کورکښې وروسته له ډوډی خوړلو نه ترډیره وخته کیناستل

سوال زید وایی چی د ډوډی دخوړلو څخه وروسته دکوربه په کور کښې کیناستل او په خبرو کښې مشغولیدل جائزندی آیا دا خبره صحیح ده؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د ډوډی دخوړلو څخه وروسته دکوربه په کور کښې ترډیره وخته کیناستل جائزندی ځکه پدې کښې کوربه ته تکلیف وی او هغه دغیرت له وجی بیرته دتللو نشی ویلی. البته که دکوم کار دوجی دډبرو کیناستلو ضرورت وی یا له کوربه سره داسی خصوصی تعلق وی چی دهغه دتکلیف باعث نه وی نو ترډیره په ناستې کښې کوم حرج نشته

قال العلامة الاوسی رحمه الله تعالى تحت قوله تعالى فاذا طعمتم فانظروا ولا مستانسين الحديث ان ذلكم كان يؤذي النبي فيستعي منكم: اي فاذا اكلتم الطعام فتفرقوا ولا تلهثوا والفاء للتعقيب بلا مهيالة للدلالة على انه ينبغي ان يكون دخولهم بعد الاذان والدعوة على وجه يعقبه الشروع في الاكل بلا فصل والاية على ما ذهب اليه الجمل من المفسرين خطاب لقوم كانوا يصعدون طعام النبي صلى الله عليه وسلم فيدخلون ويقعدون منتظرين لادراكه مخصوصة بهم وبأفعالهم ممن يفعل مثل فعلهم في المستقبل فالنهي مخصوص بمن دخل بغیر دعوة وجلس منتظر للطعام من غير حاجة فلا تفيد النهي عن الدخول باذن لغير طعام ولا عن الجلس والبقاء بعد الطعام لمهم اخر ولو اعتبر الخطاب عاما لكان الدخول والبقاء المذکور ان مهميان عنهما ولا قائل به (روح المعاني ج ۱ ص ۲۵ ربيع الاول سنه ۹۵ هـ)

دستیل (نیکل) په لوبنی کښې خوراګ او خښاک کول

سوال نن سبا دستیلو دلوبنو عام رواج دي یو مولوی صاحب وائی چی دا اوسپنه ده پدې کښې

خوراك او خبناك كول مكروه كيدل پكار دى دجناب تحقيق په دې باره كښې څه دى؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب داوسپنې اوستيل په لوښو كښې خوراك او خبناك كول بلاكراسته
 جائز دى، فقهای كرامو د مسو او پیتلو په لوښی كښې خوراك ته مكروه ویلی دی او دهغې وجه
 یی دا ښودلې ده چې دهغو رنگ له خوراك سره یو ځای کیږی چی دصحت لپاره مضر دې لدې وجی
 نه له قلمی کولو وروسته جائز دی دستیلو لوښی خودصحت لپاره مفید دی نو پدې كښې دكراست
 هیڅ وجه نشته

قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: ويكره الأكل في نحاس أو صفر أو لافضل الخوف

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: ثم قد النحاس بالغير المطلق بالرصاص وهكذا قال بعض من كتب
 على هذا الكتاب أي قبل طلبه بالقردير والشب لا نهيدخل الصدا في الطعام فيورث ضرر أعظم أو أما بعد فلا اه
 وقال بعد اسطر: وفي الجوهره وأما الآلية من غير الفضة والذهب فلا بأس بالأكل والشرب فيها والانتفاع
 بها كالمديد والصفر والنحاس والرصاص والخشب والطين اه فقلته (رد المحتار ج ٢١٨ هـ) والله سبحانه وتعالى

۱۸ ذی القعدة سنه ۹۸ هـ

اعلم

په ميز او كرسى باندې خوراك كول

سوال په ميز او كرسى خوراك كول څنگه دى؟ دا خو په عوامو او خواصو كښې رواج دې آيا
 دا په تشبه بالكفار يا تشبه بالفساق كښې د داخلیدو په وجه ممنوع دى او كه دعام رواج كيدلوله
 وجی په تشبه كښې داخل ندی اوله دې وجی جائز دى؟ او كه په تشبه كښې داخل وی نو په وخت
 د دعوت د نزدې قریانو یا دینداره خلكو كښې څه طریقه اختیارول په كار دى؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب كه نیت د تشبه بالكفار و الفساق وی نو په ميز او كرسى خوراك
 ناجائز دې او كه د تشبه نیت نه وي بيا هم په هر حال خلاف سنت دې، لهذا لدې څخه ځان ساتل
 پكار دى. البته كه چیرته ابتلاء و شى نود خوراك گنجایش شته دى. والله سبحانه وتعالى اعلم.

غره ذی الحجة سنه ۱۳۹۸ هـ

خاك شفا خوړل جائز ندی

سوال حاجیان دمكې اومدينې منورې څخه د خاورې توتې راوړی او تقسيم كوی یی بعضی
 ښځی هغه بابر كته بولی د شفا حاصلولو په نیت یی خوری، شرعا ددې څه حكم دې؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب د خاورې خوړل جائز ندی البته په لږه اندازه چې دصحت لپاره مضره
 نه وی جائز دى. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۳۰ ذی الحجة سنه ۱۳۹۸ هـ

دیتیم له مال سره له مشترک مال څخه میلمنوته خوراک ورکول

سوال په یو کور کښې یتیم هم او سیرې ټول جانید ادمشترک دې په دې کور کښې میلمه ته دودئ ورکول او د میلمه هلته دودئ خوړل او مسکین ته خوراک ورکول جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب له یتیم سره له مشترک مال څخه میلمنوته دودئ ورکول یا مسکین ته ورکول جائز ندی او میلمه او مسکین ته دهغې خوړل حرام دی. دیتیمانو دمصارفو صحیح حساب کول فرض دی د میلمستیا وغیره انتظام دې بالغ شریکان له خپل طرف څخه کوی. البته که بالغ شریکان له بل کوم طرف څخه آمدن لری او خپل آمدن په مشترک حساب کښې جمع کوی او ددوی خانگړی آمدن دومره زیات وی چی له مشترک مال څخه دهمان نوازی کولو په صورت کښې دیتیمانو دحق تلفی دنه کیدلو یقین وی نو بیا گنجائش شته.

قال الامام القرطبي رحمه الله تعالى: السادسة: قوله تعالى وان تحالطوهم فاعوانكم هذه المعاطلة كخط المل بالمل بالمل كالتبر بالتبر وقال ابو عبيد: معاطلة المتامی ان يكون لاحدهم المال ويشق على كاهله ان يفرد طعامه عنه ولا يهدد به من خلطه بعماله فيأخذ من مال اليتيم ما يرى انه كافيه بالتحرى فيجعل مع نفقة اهله وهذا قديقح فيه الزيادة والنقصان فجامع هذه الآية العاسفة بالرحمة فيه (الجامع لاحكام القرآن ۳/۲۶۷) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۹ رمضان سنه ۹۹ هـ

دشيعه خوراک خوړل

سوال که دشيعه کورته یوسنی لاړشی نو دهغه دکور خوراک خوړل جواز لری او که نه؟ به غوښه او نور وشیانو کښې څه فرق شته او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب شيعه گان زندیقن دی لهذا له هغوی سره هیڅ قسم تعلق ندې جائز دهغوی له کور څخه څه شې خوړل دایمانی غیرت خلاف او ناجائز دی. البته د شدید ضرورت په وخت کښې گنجائش شته مگر دغوښې په باره کښې څه تفصیل دې لهذا له هغې څخه احتراز واجب دی

دکافر دعوت قبول

سوال دکافر دعوت قبول جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب کوم کفر چی زندیق نه وی یعنی ځانته مسلمان نه وانی دهغه دکور خوراک خوړل جائز دی په دې شرط چی دهغه آمدن د اسلام یا دهغه د مذهب له مخه حلال وی او که نه نو ندی جائز. البته دهغه ذبیحه په هر حال حرامه او مرداره ده. والله سبحانه وتعالى اعلم

دنائی دعوت قبول

سوال دنائی دعوت قبول څنگه دی؟ په داسی حال کښې چی هغه لمونځ کونکې او متقی هم وی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب نانی که چیرته دخلکو ږیره خړی یایی کموی او خلاف شرع وینستان جوړوی نو دهغه دعوت قبولولو لپاره درې شرطونه دی: (۱). دحرام آمدن دحلال آمدن نه دلوالی یقین وی (۲). ددعوت مال دخالص حرامونه دنه کیدو یقین وی (۳). دحرام او حلال دمخلوط کیدو یقین نه وی په دغو دریو شیانو کښې داشتباه په صورت کښې دعوت خوړل جائز دی مگر خان ساتل ترینه غوره دی، والله سبحانه وتعالی اعلم غره ذی الحجه ۱۳۹۹ هـ

له غائبونو څخه را ایستلې شوي دودۍ تیرو

سوال د دودۍ دخوړلو په وخت کښې ددودۍ ځینې ذرې په غائبونو کښې نښلی دا ذرات کله دژی په څوکه او کله هم دخلال کولو سره راوړی نو هغو تیرو څنگه دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په دواړو صورتونو کښې تیرول جائز دی مگر دخلال کولو په صورت کښې تیرول دنظافت خلاف دی دخلال په وخت کښې دوینی دوتلو او له غذا سره دخلط کیدو احتمال وی لهذا بهتری نه تیرول دی

عن ابی هریرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم في حديث: من اكل مما تحلل فليلفظ وما لا يسهان فليلبتلع من فعل فقد احسن ومن (لا فلا حرج) (مشكوة رقم ۱۴۳۲) والله سبحانه وتعالی اعلم.

۱۰ عرم سنه ۱۴۰۰ هـ

دوچی وزی (چیلی) شیدې

سوال یوه وزه بغیر دملاقات دفعل او بغیر دولادت څخه شیدې ورکوی آیا دا شیدې حلالې دی او که حرامې؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب حلالې دی. والله سبحانه وتعالی اعلم ۱۳ عرم سنه ۱۴۰۰

په حرام سوزول شوی شی سره دپوخ شوی طعام خوراک

سوال په هاسنل (یلیه) کښې دبرق په منقل (هیتر) باندې ناشته وغیره تیارېږی چی قانوناً منع ده همدارنگه په یخنی کښې ورباندی کمره (طاق) گرمولې شی په هاسنل کښې دیوڅو دیندازه شاگردانو نه علاوه سل په سلو کښې زده کونکی منقل استعمالوی آیا د منقل استعمالول جائز دی او په هغه پوخ شوې طعام خوړل جائز دی؟ که مونږ دکوم ملگری کمرې ته ورشو او هغه په منقل باندې چای تیارکړی او رایې وړی نو دهغه څښل جائز دی او که نه؟ همداراز که دکمرې نور

ملگری په منقل باندې دکمرې په گرمولو باندې مصروی نو ماته څه کول پکار دی؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب خلاف قانون هیتر (منقل) استعمالول حرام دی په هغه باندې پوځ
 شوې خیز اگرچه حرام ندې مگر له هغه څخه ځان ساتل لازم دی له نورو ملگرو سره دې هم هغه چای
 نه څښی او کمره هم گرم کول ورباندې ندی جائز که نور ملگری په منع کولو سره هم ډاکار پرې
 نږدی نو په تا کومه گناه نشته ، والله سبحانه وتعالی اعلم ۲۵ صفر سنه ۱۴۰۰هـ

ملتانى خاوره خوړل

سوال ځینی ښځی ملتانی خاوره پخوی یا یی خامه خوری آیا دا جائز دی او که نه له چانه چی
 معلومات شوې چی دا ولی خوړئ نو وائی چی دحمل په دوران کښې دابنه لگیږی؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب دخاوړې حرمت په سبب دضرر سره دې که کوم مستند طبیب
 او وائی یا په تجربه سره ثابته وی چی ددې په خاص مقدار کښې ضرر نشته نو دومره مقدار خوړل
 جائز دی له هغه څخه زیات ندی جائز، والله سبحانه وتعالی اعلم ۱۰ ربیع الاول سنه ۱۴۰۰هـ

له وینې سره خلط شوې شیدې ماشوم ته ورکول حرام دی

سوال دیوې ښځې له تیونو څخه له شیدو سره وینه هم راځی پداسې حال کښې چی دماشوم
 رضاعت لا اوس هم باقی پاتې دې آیا دې ښځی ته جائز دی چی ماشوم ته تې ورکړی؟ ددې په باره
 کښې که کومه جزئیه دفتھی دکتابونو معلومه وی هغه هم ولیکئ؟ بینوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب ددې لپاره دصریحی جزئی ضرورت نشته دوینی حرمت منصوصی
 دې لهدا چی په شیدو کښې دوینې رنگ راشی نو حرامې دی، والله سبحانه وتعالی اعلم
 ۱۹ ربیع الاول سنه ۱۴۰۰هـ

دفارمی چرگانو دخوراک اوغوبنی حکم

سوال پولتری فارم والا دمختلف قسم مردارو حیواناتو وینه او نورځینی اعضاء یوځای کوی
 او دچرگانو غذا ترینه تیاروی او هغه ورته ورکوی دداسې قسم خوراک ورکول چرگانو ته او دهغه
 خوراک خرید او فروش جائز دې او که نه؟ او په همدې خوراک دغټ شویو چرگانو غوبنه حلاله ده
 او که حرامه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د داسې غذا خوراک، خرید او فروش او په چرگانو خوړل جائزندی
 البته داسې چرگان حلال دی دغوبنی دحرمت لپاره شرط دادې چی دنجسې غذا له وجی په غوبنه
 کښې بدبویی پیدا شی چی دهغې مفقود والی شاهد دې.

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى (قوله وكره لحم الجلالة التي تأكل العذرة) أي فقط حتى انقضى لها

قال يشرح الوهبانية وفي المنتقى الجلالة المكروهة التي اذا قربت وجدعت منها رائحة فلا تؤكل ولا يشرب لبنها ولا يعمل عليها وتلك حالها ويكره بيعها وهبها وتلك حالها وذكر المقاتل ان عرقها نجس اهو قد معنا في الدباغ (رد المحتار ۲/۱۱۹ هـ)

وقال العلامة المحض كفى رحمه الله تعالى: ومحسب الجلالة حتى يذهب نبت لحمها وقدر بعلاثة ايام للدهاجة واربعة لشاة وعشرة لابل وبقر ضل الاظهر ولو اكلت الدجاسة وغيرها بحيث لم يمتن لحمها حلت كما حل اكل جدي غلى بلين خنزير لان لحمه لا يتغير وما غلى به يصير مسهل كالابيض له اثر.

وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله (قوله حلت) وعن هذا قالوا لا بأس بأكل الدهاج لانه يملط ولا يتغير لحمه وروى انه عليه الصلوة والسلام كان يأكل الدهاج وما روى ان الدهاجة تحبس ثلاثة ايام ثم تلذخ فذلك على سبيل العلة التي يلي (رد المحتار ۲/۱۱۹ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم. ۱۰ ذى القعدة سنة ۱۲۰۰ هـ

دماني شوي پيالي خخه خنياك كول

سوال : دپيالي غاره كه چيرته ماته شي نو له هفي خخه چاي يا اوبه وغيره خنبيل خنكه دي؟
پينا تو جروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : دپيالي په مات شوي خاي خوله كينيدول خنياك كول مكروه دي دكراهيت وجوهات يي داده چې اول : د اوبو د توييدلو خطر ده. دويم : دخولي دزخمى كولو خطر ده. دويم : په دغه خاي كښي دخيري وغيره دجمع كيدو احتمال وي. د كوزې له خوكې خخه دخنبلو دكراهيت وجه هم داده اوبله وجه دكراهيت داده چې كيداى شي په خوكه كښي چينجې يا كومه حشره او خزنده وي. خلوروم : دا دسليم طبيعت خلاف دي.

عن ابى سعيد الخدرى رضى الله عنه انه قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الشرب من ثلمة القدح وان يملغ في الشراب سنان ابى داود ۲۴۳ هـ

عن ابى هريرة رضى الله عنه انه كره ان يشرب الرجل من كسر القدح او يعوضا منه (مصنف عبد الرزاق ۱۰/۲۸۴ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم. غره محرم سنة ۱۲۱۳ هـ

دمرداري په هډوكى كښي مغز حرام دي

سوال : دمرداري په هډوكو كښي چې كوم ماغزه وغيره وي دا پاك دي او كه ناپاك ؟ كه ناپاك وي نو دنجاست وجه يي څه ده ؟ هډوكى خود دواړو طرفو نونه بندوي پدې كښي خو حلول دنجاست ناممكن وي كه په حلال طعام كښي دمرداري هډوكې يا مغز واچول شي نو دهغه خوړل حلال دي

که حرام؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب هډوکی دننه مغز هم دخوراک څخه پیدا کیږي لدې معلومه شوه چی دخوراک وغیره اثر هډو کیښې داخل ته هم رسیږي څنگه چی قدرت دهغه د رسولو انتظام کړي وی نو کله چی دخوراک داثر څخه هډوکی مغز پیدا کیږي نو دا به هم نجس وی. هډوکی پاک دي مگر د مردارې چی کوم شي حلال دي دهغو خوراک ناجائز دي که په هډوکی دپاسه وی یا دننه دڅه قسم رطوبت اثر وی نو په طعام کیښې داسې هډوکی داچولو څخه طعام حرام گرځي

۱۲ رجب سنه ۱۴۰۳

دجیلی (یو قسم خوراکی مواد دی) تحقیق

سوال په ډبل روتی باندې جیلی لگول اویا خوړل کیږي ځینی خلک دا ناجائز بولي ځکه دا د حیواناتو دخرمنی او هډو کیښې څخه جوړیږي ستاسې تحقیق پدې باره کیښې څه دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب اول خو د جیلی جوړول دخرمنې او هډوکی څخه ضروری نده چی داخرمن دي دمردارې وی ځکه چی دحلالې ذبیحې څرمنې ډیرې دی دویم دا چې دجیلی په صنعت کیښې دماهیت دتبدیل هم احتمال شته پدی صورت کیښې دحرام خنار دخرمنی څخه جوړه جیلی هم حلاله ده زیات تجسس او تحقیق کول اودخیالاتو او اوهامو په بناء احتراز کول په دین کیښې دتعمق او غلو کولو له وجی منع ده او بغیر له شرعی دلیل نه دحرمت حکم لگول په دین کیښې زیادت او تحریف دی واللہ سبحانه وتعالی اعلم. ۶ صفر سنه ۱۴۰۵ هـ

دمچ په چای کښی لویدل

سوال چې په گرم چای کښې مچ پریوځي او هغه ته پکې غوټه ورکړل شی آیا دهغې څښل جائز دی او که حرام دی؟ دالبحر دلاندې جزئیې څخه حلت معلومیږي: ومعنی امقلوة اشمسوة وجه الاستدلال به ان الطعام قد یکون حاراً فی موت بالفسس فیہ فلو کان یفسد لہا امر اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لیکون شفاءً لہا اذا اکلناه (المحرر الرائي ص ۱۴۸). جواب محقق ورکړي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب مچ دنورو حشرات الارض په شان حرام دي دخوراک یا څښاک شته که دومره گرم وی چی دمچ اجزاء پکې حل کیږي یا په هغې کښې دده دعرق شاملیدو ظن غالب وی نو دحضراتو فقهاء کرامو دتصریحاتو موافق دهغې استعمال حرام دي دبهر جزئیې په هغه صورت محموله ده چی دمچ اجزاء یا دعرق داخلاط ظن غالب نه وی چونکه د حشرات الارض دحرمت اصل علت استخباط دي او داپه لږ مقدار کښې پیدا کیږي په طعام یا شراب کښې کیږي که وی نو دا علت نه پیدا کیږي لهذا که لوی دیگ ته مچ ولویږي نو دهغه استعمال جائز دي

قال الامام ابن الهمام رحمه الله تعالى: روي عن محمد رحمه الله تعالى اذا لقيت الطفد في الماء كرهت
شربه لانه جاسق بل حرمة لحمه وقد صارت اجزاء فيه وهذا تصريح بان كراهة شربه بحرمة وبه صرح في
التجسس فقال بحرمة شربه (فتح القدير ص ٨٨٠هـ)

وكذا قال العلامة ابن الجوزي رحمه الله تعالى (المهر الرائق ص ٨٩هـ)

وقال ايضا: واعلم ان كل ما لا يفسد الماء لا يفسد غير الماء وهو الاصح كذا في المحيط والتحفة والاشبه
بالمقابلة كذا في البدائع لكن بحرمة اكل هذه الحيوانات المذكورة ما عدا السمك الغير الطافي لفساد الغذاء وعبق
متفسخا وغيره ولو قد قدمنا عن التجسس (المهر الرائق ص ٩٠هـ) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

١٩ صفر سنة ١٢١٢ هـ

چينجي خورلي ميوه يا غله خورل

سوال په کومه ميوه کښې چي چينجي لگيدلې وي دهغي خورل څنگه دي ؟ دنفع المفتي
والسئل بغرض تصديق استفتاء او استبشار ستاسو په خدمت کښې دي
الاستفسار: هل يحل اكل الدود التي تكون في التفاح وغيرها معه.

الاستبشار: نعم لتعسر الاحتراز منه واما اذا اقرنت واكلت لحكمه حكم الذباب كذا في مطالب المؤمنين
(فتح المفتي والسائل ص ١١٠) يهتوا وجرؤا.

الجواب باسم ملهم الصواب چينجي ابستل اودميوي خورل جائز دي. دنفع المفتي والسائل
جواب صحيح ندي

قال العلامة ابن عابد بن رحمه الله: ولا بأس بدود الزمور قبل ان ينفع فيه الروح لان ما لا روح له لا يسمي
ميتة عادية وغيره ما قال ويؤخذ منه ان اكل الميهن او الخلل او الفار كالتيق بدودة لا يجوز ان ينفع فيه الروح (رد
المحتار ص ١٣هـ) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

١٠ دي القعدة — ١٢١٤ هـ

د مسلمان مملوکه غوسه کافر ته په لاس ورکولو سره حرامه نگرځي

سوال دلایي سوالونو ځوابونه مطلوب دي

اول کافر مسلمان ته خبر ورکړ چي دا غوسه مي له مسلمان څخه اخستي ده يا مسلمان هډيه
نکړي ده آپ دهغه جر معتبر گرځول او غوسه يي خلاصه بلل وخورل نې جائز دي
نوم د مسلمان مملوکه غوسه څه وحې پداسي حالت کسي دکفر په قصه کسي غله چي نه
دهغه سره څوک مسلمان نه وو نو په داسي حالت کسي پداسي ظرفي سره د غوسه حربه گرځي

خینی خلق هغه حرامه بولی آیا مسئله همداسی ده؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په دواړو صورتونو کښې غوښه حلاله ده او د هغې استعمال جائز دی. **قال العلامة المحسني رحمه الله:** ويقل قول الكافر ولو مجهولاً قال اشتريت اللحم من كناني لمحل أو قال اشتريته من مجهول لمحرّم ولا يردّ بقول الواحد وأصله أن غير الكافر مقبول بالاجماع في المعاملات لا في الديالفة وعليه يحل قول الكنز ويقل قول الكافر في الحل والحرمه يعني الحاصلين في ضمن المعاملات لا مطلق الحل والحرمه كما توهمه الزيلعي.

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله وأصله) أي أصل ما ذكر من ثبوت الحل والحرمه وهو يهبط إلى سؤال وجوابه المذكورين في النهاية وغيرها حاصل السؤال أن هذه المسألة مناقضة لقوله الاتي وشرط العدالة في الديالفة فإن من الديالفة الحل والحرمه كما إذا أخبر بأن هذا حلال أو حرام وقد شرط فيها العدل والمراد به المسلم المرحوم وهذا قوله شريعه من كناني الخ معناه أنه حلال أو حرام وقد قيل فيه غير الكافر ولو مجهولاً والجواب أن قوله شريعه من المعاملات وثبوت الحل والحرمه فيه ضمني فلما قبل قوله في الغرام ثبت ما في ضمنه بخلاف ما يأتي وكم من شئ يفتي همدًا لا قصداً كوقف المنقول وبيع الشرب وبه يتضح الجواب عن الكنز (رد المحتار ج ۲ ص ۲۲۰) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۸ جمادی الثانية سنه ۱۴۱۵ هـ

د کافر په نيزد د غوښې د خوړلو د جواز حيله

سوال کافر يو حيوان واخيست او په کوم مسلمان باندې يې ذبح کړ د دغې غوښې لپاره مسلمانانو ته دعوت ورکول غواړي ليکن هغه نه دا خبره انتهایي مشکله معلومېږي چې دا غوښه د ذبحې له وخته بيا د خوراک تر وخته پورې د کوم مسلمان په نگراني کښې وي. اوس پوښتنه داده چې داسې تدبير شته چې لدې مشکل څخه نجات حاصل شي او مسلمانانو ته د دې غوښې خوراک حلال شي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د دې تدبير دادې چې کافر دې خپل حيوان کوم مسلمان ته قيمتا يا هديتاً ورکړي هغه دې مالک وگرځوي بيا دې مسلمان هغه ذبح کړي او د هغې غوښه دې قيمتا يا هديتاً کافر ته ورکړي. پدې صورت کښې د مسلمان نگراني ضروري نده او مسلمانانو ته د هغې خوراک جائز دي. کافر ته دومره ويل کافي دی چې ما دا له مسلمان څخه اخستی ده يا مسلمان ماته هديه را کړې ده والله سبحانه وتعالى اعلم

۲ رجب ۱۴۱۵ هـ

له حرام مال خفه مسکین ته خوراک ورکول جائز ندی

سوال یوسړې په بانک کښې مامور دې دهغه بالغ اولاد که مسکین وی نو آیا هغوی ته دپلار دحرام آمدن خفه خوراک، پوښاک جائز دي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: حرام مال واجب التصدق دې چی په هغې کښې تمليک دمسکین ضروری دې لدې وجی نه له حرام آمدن خفه مسکین ته هم خوراک کول جائز ندی. البته که هغه مسکین دهغه مالک وگرځول شی نو دهغه لپاره جائز دی مگر دمسکین دتمليک نه پس هم دغنی لپاره ندې جائز څو پورې یی چی غنی مالک نه وی گرځولی.

په سوال کښې په مذکوره صورت کښې داتدبیر اختیارولې شی چی پلار خپل کوم بالغ اولاد دغندو مالک وگرځوی او هغه بیاد کور ټولو مصارفو باندی خرج کوی پداسې طریقې سره به ټوله کورنۍ له حرامو خوړلو خفه بچ شی.

فی الهاب الخامس عشر من کراهية الهدية: والسبيل في المعاصي ردها وذلك ههنا يرد الماعوذان تمکن من ردها ان عرف صاحبه وبالتصدق به ان لم يعرفه ليصل اليه نفع ماله ان كان لا يصل اليه عين ماله. (عالمگور په ۳۳۹ هـ)

وقال العلامة المحصفي رحمه الله تعالى: عليه ديون ومظالم جهل اربابها واپس من عليه ذلك من معرفتهم فعليه التصديق بقدرها من ماله وان استغفر كف جميع ماله (ردالمحتار ۳۳۲ هـ)

وقال ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله تمليكا) فلا يكفي فيها الاطعام الا بطريق التمليك ولو اطعمه عدة نأوي الزكاة لا تكفي. (ردالمحتار ۳۶۲ هـ)

قال العلامة المحصفي رحمه الله تعالى: وطالب السيدة وان لم يكن معرفا للصدقة ما أدى اليه من الصدقات فعجز لتميل الملك واصله حديث بريقة حتى لله عنها هي لك صدقة ولنا هدية كما في وارث شخص فقير مات عن صدقة اعطاه وارثه الهني وكما في ابن السبيل اعطاه ثم وصل الى ماله وهي في يده اي الزكاة وكفقير استغنى وهي في يدها تطيب له بخلاف فقير اباح لغني او هاشمي عين زكاة اعطاه لا يحمل لان الملك لم يتميل.

قال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى تحف (قوله لان الملك لم يتميل) لان المباح له يتناول له على ملك المبيع ونظيره المشتري هرام فاسدا اذا اباح لغيرة لا يطيب له ولو ملكه يطيب هداية (ردالمحتار ۴۰۲ هـ)

د سلام احکام

په کافر دسلام اچول يا اخستل

سوال په کافر باندې سلام اچول جائز دی او که ناجائز؟ او دکافر دسلام ورکولو جواب څنگه دی؟ "بښوا نو جروا"

الجواب باسم ملهم الصواب کافر ته تعظيماً سلام کول کفر دې که تعظيم مقصود نه وي محض دسبحه په طور وي نو ناجائز دی او که دکوم حاجت له وجې نه وي نو جائز دې مگر السلام علی من اتبع الهدی دې او اونی دکافر دسلام جواب ورکول جائز دی لیکن په خواب کښې صرف وعلیک وبل پکار دی

قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: ويسلم المسلم على اهل الذمة لوله حاجة اليه والا كرهه هو الصحيح (الي ان قال) ولو سلمه يهودي او نصراني او مجوسي على مسلم فلا بأس بالرد ولكن لا يزيد على قوله وعليك كما في الخاتمة ولو سلم على الذي تهجى لا يكره لان تهجى الكافر كفر.

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله: (قوله ويسلم المسلم على اهل الذمة الخ) انظر هل يجوز ان يأتي بلفظ الجمع لو كان الذي واحدا والظاهر انه يأتي بلفظ المفرد اخذا مما يأتي في الرد تأمل لكن في الشريعة والظاهر انه يأتي بلفظ المفرد اخذا مما يأتي في الرد تأمل لكن في الشريعة اذا سلم على اهل الذمة فليقل السلام على من اتبع الهدى وكذلك يكتب في الكتب اليه اهـ في التعاريف قال محمد رحمه الله تعالى اذا كتبت الى يهودي او نصراني في حاجة فاكتب السلام على من اتبع الهدى اهـ (قوله لوله حاجة اليه) اي الذي المفهوم من المقام قال في التعاريف لانه الذي عن السلام لتوقيره ولا توقير اذا كان السلام لحاجة. (رد المحتار ج ٢٦٤ ج ٥)

وقال ايضا: ((قوله فلا بأس بالرد) المتبادر منه ان الاول عدله لكن في التعاريف خاتمة واذا سلم اهل الذمة ينهي ان يرد عليهم الجواب به تأخذ (رد المحتار ج ٢٥٦ ج ٥) ولله سبحانه وتعالى اعلم. (١٩ شعبان ١٣٨٨ هـ)

بدعتی او فاسق ته سلام اچول

سوال په بدعتی او فاسق باندې سلام اچول شرعاً څنگه دی؟ او دهغه دسلام خواب ورکول څنگه دی؟ "بښوا نو جروا"

الجواب باسم ملهم الصواب په بدعتی او په علانيه فسق کښې په مبتلاء شخص سلام اچول جائز ندی ږیره دیومونی نه کمول او ښنگری په بابخو کښې پتول. تنی وی کتل تصویر یو نه جوړول او ساتل، دښخود شریعت موافق پرده نه کول، حرام خوړل، په بانک انشورنس وغیره سودی اذرو

کڻي کاري کول. غيبت کول. دا ٿول علانيه بغاوتونه دي څوڪ چي ددي ارتڪاب کوي اوڅو پوري چي له دغو څخه په علانيه توبه ونه کړي په دغو خلکو سلام اچول جائز ندي البته که دکوم فاسق سره تعارف او پيژندگلووي نو په هغه سلام کول جائز دي لدې وچي چي په سلام نه کولو باندې دکبر گمان کيږي او پدې سره له دين او ديندارو خلکو څخه نفرت پيدا کيږي خواب ورکول په هر حال ضروري دي

قال العلامة الحسكي رحمه الله تعالى: ويكره السلام على الفاسق لومعلنا والالا.

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تحت (قوله لومعلنا) وفي فصول العلاني لا يسلم على الشيع المباح الكتاب واللاغي من يسب الناس او ينظر وجوه الاجنبيات ولا على الفاسق المعلن ولا على من يفتي او يظير الحما مالم تعرف توبته (ردالمحتار ص ۲۹۶ هـ)

وقال ايضا: وينبغي وجوب الرد على الفاسق لان كراهة السلام عليه للزجر فلا تنافي الوجوب عليه تأمل (ردالمحتار ص ۲۹۶ هـ) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۸ ربيع الاول سنه ۸۹ هـ

دسلام دکراهيت مواقع (ځايونه)

سوال کوم کوم ځايونه داسې دي چي په هغې کڻي سلام اچول مکروه دي؟ که دکراهيت په ځايونو کڻي څوڪ سلام واچوي نو خواب ورکول ضروري دي او که نه؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب دسلام دکراهيت مواقع (ځايونه) دا لاندې دي
اول کوم سړي چي دخواب ورکولو څخه عاجزوي هغه ته سلام کول خواه حقيقتاً عاجزوي لکه خوراک کوي يا شرعاً عاجزوي لکه په لمونځ يا اذان يا اقامت يا ذکر يا تلاوت يا دعلوم دينيه په تعليم او تعلم کڻي مشغول وي

دويم قاضي ته په مجلس دقضاء کڻي دخصمينو سلام کول

دريم نامحرمه ځوانه ښځه باندې سلام اچول

فلورم په لوڅ شخص باندې سلام اچول

بنغم په قضاء حاجت ټول يا پاڅانه باندې مشغول شخص باندې سلام اچول

شپږم په شطرنج تاش وغيره باندې په مشغول شخص باندې

اوم له سختي سره په مشغول شخص باندې په دغو ټولو صورتونو کڻي راجع قول دادې چي که څوڪ سلام وکړي نو خواب دسلام واجب ندي

قال العلامة المحقق رحمه الله: وفي البهر عن صدر الدين الغزي:

سلامك مكروه على من تسمع	ومن بعدما ابدى بس ويشرع
مصل وتال ذاكر و محمد	خطيب ومن يصلي اليهم ويسمع
مكرر فقه جالس لقضائه	ومن بحثوا في الفقه دعهم لينفعوا
مؤذن ايضاً مقهم مدرس	كلذا الاجنبيات الفتيات امنع
ولعاب شطرنج وشبه بمقلهم	و من هو مع اهله يتمتع
ودع كافر ايضاً ومكشوف عورة	و من هو في حال التغوط اشنع
ودع اكلا الا اذا كنت جائعاً	و تعلم منه انه ليس يجمع

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى تحت (قوله وصرح في الضياء) قلت لكن في البهر عن الزيلعي
ما يخالفه فانه قال يكره السلام على المصل والقاري والجالس للقضاء او البهت في الفقه او الضغل ولو سلم
عليهم لا يجب عليهم الرد لانه في غير عمله اه ومفاد ان كل عمل لا يشرع فيه السلام لا يجب الرد وفي صرح
الشرعة صرح الفقهاء بعدم وجوب الرد في بعض المواضع القاضى اذا سلم عليه الخصمان والاستاذ الفقيه اذا
سلم عليه تلميذة او غيره او ان المدرس وسلام السائل والمشفغل بقراءة القرآن والدعاء حال شغلهم
والجالسين في المسجد لتسبيح او قراءة او ذكر حال العذ كبراه وفي البزاية لا يجب الرد على الامام والمؤذن
والخطيب عند الغاي وهو الصحيح اه (رد المحتار ص ۱۴۲) ولله سبحانه وتعالى اعلم. ۱۸ ربيع الاول ۸۹ هـ

دخط دسلام وركول

سوال دخط دسلام خواب وركول واجب دى او كه نه؟ كه واجب دى نو بالفور واجب دى يا عند
جواب الكتاب؟ كه دخط دخواب وركولو اراده نه دى يا خط قابل دخواب نه دى نو بيا خه حكم
دى؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب زباني يا په ذريعه دخط خواب وركول واجب دى بهتر دادى جو
فوراً په ژبه سره خواب وركړې شى خكه ممكنه ده دخط خواب وركولو فرصت پيدا نشى نو واجب
په فوت شى او گناه گار په شى

كه دخط دخواب وركولو اراده نه دى يا خط قابل دخواب نه دى نو فوراً خواب په ژبه وركول
واجب دى

قال العلامة المحقق رحمه الله تعالى: ويجهز دجواب كتاب الصحة كرد السلام

وقال العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ تعالیٰ: (قوله ويجب رد جواب كتاب التعمية) لان الكتاب من الغائب بمأولة الخطاب من المحاضر مجتبیٰ والباس عنه غافلون ط الاول المتبادر من هذا ان المراد رسلا من الكتاب لا رد الكتاب لكن في الجامع الصغير للسيوطي رد جواب الكتاب حتى كرد السلام قال شارحه المصاوي اي اذا كتب لك رجل بالسلام في كتاب ووصل اليك وجب عليك الرد باللفظ او بالمراسلة وبه صرح جمع شافعية وهو مذهب ابن عباس رضي الله تعالى عنهما (رد المحتار ص ٢٦٦ ج ٥) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٠ ربيع الاول سنة ٩٨ هـ.

در اديو دسلام خواب ورکول واجب ندی

سوال په راديو دتقرير کولو يا دقرآن ددرس ورکولو يا دخبرونو څخه مخ کښي السلام عليكم ويل کيږي ايا په آوريدونکو باندې دهغه خواب ورکول واجب دی او که نه؟ بينوا تو جروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: بغير له ضرورته خبرونه آوريدل جائز ندی لدې وجې په راديو دسلام آوريدو او دخواب ورکولو سوال نه پيدا کيږي، که چيرته دضرورت واقعي له وجې خبرونه آوريدل وي او په راديو سلام واوريدل شي نو دهغه خواب ورکول جائز ندی. ددې لپاره چې دا سلام دسنت خلاف اوبې موقع ده.

د وعظ او تقرير او دبل کوم کار دعام اشاعت او اعلان نه مخکښی سلام دحضور صلي الله عليه وسلم اوصحابه کرامو او تابعينو اوسلف صالحينو څخه ثابت ندی. له حضور صلي الله عليه وسلم څخه اوله صحابه کرامو څخه خطبات ماثوره شته دي مگر له هغوی څخه مخکښي سلام چيرته هم منقول ندی.

عن هلال بن يساف قال كذا مع سالم بن عبيد فعطس رجل من القوم فقال السلام عليكم فقال له سالم عليك وعلى امك فكان الرجل وجد في نفسه فقال اما اني لم اقل الا ما قال النبي صلى الله عليه وسلم اذا عطس رجل عند النبي صلى الله عليه وسلم فقال السلام عليكم فقال النبي صلى الله عليه وسلم عليك وعلى امك الحديث رواه الترمذي وابوداود. (مشكرة ص ٤٥٦) فعلى صلى الله عليه وسلم عن الجواب المسنون واحتار الطريق الغريب تلويحا على ان العطاس ليس محلا للسلام.

بعضې اکابرینو دراديو دسلام دخواب دنه وجوب دا وجه بیان کړې ده چې مجيب په سلام اچونکی باندې دسلام د ور آوريدو قادر ندی مگر پدې دا اشکال دي چې دوجوب دخواب لپاره قدرت على الاسماع شرط ندی کما قال فی جواب سلام الكتاب والاصم، بلکه په بعضې صورتونو کښې فقهاء کرامو د قدرت اسماع باوجود جواب بدون اسماع ليکلي دي کما فی جواب سلام

په سلاک کښې په «برکاته» باندې زیادت کول مکروه دی

سوال یو مولوی صاحب فرمایي چي په سلام او خواب د سلام کښې د «وبرکاته» نه بعد مغفرتہ وغیرہ زیاتول مکروه دی حالانکه ما په مشکوة شریف کښې د زیادت په فضیلت کښې حدیث لوستي دي. لهذا په دې باره کښې تحقیق ولیکئ، ډیره مهرباني به مو وی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په دی باره کښې روایات مختلف دی له بعضو نه جواز معلومیږي اوله بعضو څخه کراهت معلومیږي په لاندې وجوه سره کراهیت ته ترجیح معلومیږي. **اول** فقهاء کرام اوعام مفسرین دکراهیت قائل دی **دویم** په وخت دتعارض کښې اصولاً کراهیت ته ترجیح وی **دریم** دمعانعت روایت سنداً هم قوی دي **خلووم** دمقلد لپاره قول دفعهاؤ دلیل دي.

قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: ولا يزيد الراعي وبركاته.

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: قال في التتارخانية والافضل للمسلم ان يقول السلام عليكم ورحمة الله وبركاته هو المصحب كذلك يرد ولا ينبغي ان يزداد على البركاته شيء اهـ (رد المحتار ص ۲۶۶ ج ۵)

قال الحافظ العسقلاني رحمه الله تعالى: (قوله فزادوه ورحمة الله فيه) مشروعية الزيادة في الرد على الابتداء وهو مستحب بالاتفاق لوقوع التحية في ذلك في قوله تعالى (لحموا باحسن منها) فلوزاد المبتدئ ورحمة الله استحب ان يزداد ويركاته فلوزاد ويركاته فهل تشرع الزيادة في الرد وكذا لوزاد المبتدئ على وبركاته هل يصحح له ذلك اخرج مالك في الموطأ عن ابن عباس رضي الله تعالى عنهما قال انبهي السلام الى البركة واخرج الباقين في الشعب من طريق عبد الله بن بابويه قال جاء رجل الى ابن عمر رضي الله عنهما فقال السلام عليكم ورحمة الله وبركاته ومغفرتة فقال حسبك الى وبركاته انبهي الى وبركاته ومن طريق زهرة بن معبد قال قال عمر رضي الله عنه انبهي السلام الى وبركاته ورجاله فلما سمعوا جاء عن ابن عمر رضي الله تعالى عنهما الجواز فاخرج مالك ايضا في الموطأ عنه انه زاد في الجواب الوعد والعتاب واخرج البخاري في الادب المفرد من طريق عمرو بن شعيب عن سالم مولى ابن عمر قال كان ابن عمر رضي الله عنهما يزيذا في السلام فاتته مرة فقلت السلام عليكم فقال السلام عليكم ورحمة الله ثم اتته فزاد ويركاته فردوا الى وطيب صلواته ومن طريق زيد بن ثابت انه كتب الى معاوية رضي الله عنهما السلام عليكم يا امير المؤمنين ورحمة الله وبركاته ومغفرتة وطيب صلواته نقل ابن دقيق العيد عن في الوليد بن رشد انه يؤخذ من قوله تعالى (لحموا باحسن منها) الجواز في الزيادة على

البركة اذا انعم اليه المبعوث واخرج ابو داود ودحوالترمذى والنسائ بسند قوى عن عمران بن حصين رضى الله تعالى عنه قال جاء رجل الى النبي صلى الله عليه وسلم فقال السلام عليكم فرد عليه وقال عشر ثم جاء اخر فقال السلام عليكم ورحمة الله فرد عليه وقال عشرون ثم جاء اخر فزاد ويركاته فرد وقال ثلاثون واخرج البخارى فى الادب المفرد من حديث ابى هريرة رضى الله عنه وصححه ابن حبان وقال ثلاثون حسنة وكذا فيها قبلها صحيح بالمعنى ودوعد ابى نعيم فى عمل يوم وليلة من حديث صلى رضى الله عنه انه هو الذى وقع له مع النبي صلى الله عليه وسلم ذلك واخرج الطبرانى من حديث سهل بن حنيف بسند ضعيف رفعه من قال السلام عليكم كتب له عشر حسنات ومن زاد ورحمة الله كتب له عشر من حسنة ومن زاد ويركاته كتب له ثلاثون حسنة واخرج ابو داود من حديث سهل بن معاذ بن انس الجهني عن ابيه بسند ضعيف نحو حديث عمران وزاد في اخره ثم جاء اخر فزاد ومغفرته فقال اربعون وقال هكذا تكون الفضائل واخرج ابن السني فى كتابه بسند واه من حديث انس رضى الله تعالى عنه قال كان عمر فيقول السلام عليك يا رسول الله فيقول له وعليك السلام ورحمة الله وبركاته ومغفرته ورضوانه واخرج البيهقي فى الشعب بسند ضعيف ايضا من حديث زيد بن ارقم كذا اذا سلم علينا النبي صلى الله عليه وسلم قلنا وعليك السلام رحمة الله وبركاته ومغفرته وهذه الاحاديث الضعيفة اذا تضيق قوى ما اجتمعت عليه من مشروعية الزيادة على ويركاته. (فتح الباري - ٥ ج ١)

قال العبد الضعيف: فاني رايت الموطأ فوجدت فيه خلاف ما نقل عنه المحافظ رحمه الله تعالى ونصه عن يحيى بن سعيد ان رجلا سلم على عبد الله بن عمر رضى الله عنه فقال السلام عليكم ورحمة الله وبركاته والغايات والرمحات فقال له عبد الله بن عمر وعليك الفاكهة كره ذلك (موطأ ص ٢٥٥)

قال العلامة محمود الالوسي رحمه الله تعالى: (لحموا بأحسن منها) اى بتحية احسن من التحية التى حبيبت بها بان تقولوا وعليكم السلام ورحمة الله تعالى ان اقتصر المسلم على الاول وبان يزيد او ويركاته ان جمعها المسلم وهى النهاية فقد اخرج البيهقي عن عروة بن الزبير رضى الله عنهما ان رجلا سلم عليه فقال السلام عليكم ورحمة الله وبركاته فقال عروة ما ترك لنا فضلا ان السلام قد انعمى الى ويركاته وفى معناه ما اخرج به الامام احمد والطبرانى عن سليمان الفارسى رضى الله تعالى عنه مرفوعا وذلك لانتظام تلك التحية لجميع فنون المطالب التى هى السلامة عن المضار ونيل المنافع ودوامها وماؤها وقيل يزيد المعنى اذا جمع المعنى الغلاة له فقد اخرج البخارى فى الادب المفرد عن سالم مولى عبد الله بن عمر قال كن ابن عمر رضى الله تعالى عنهما اذا

سلم عليه فردا ذاتها قلبه السلام عليكم فقال السلام عليكم ورحمة الله وبركاته فقال السلام عليكم ورحمة الله وبركاته وطهيب صلواته ولا يتعين ما ذكر للزيادة فقد ورد في خبر رواية ابو داود والبيهقي عن معاذ رضي الله عنه من يادق ومطرته فما في الدر من ان المراد لا يزيد على وبركاته غير جميع عليه. (روح المعاني ص ٩٩ ج ٥)

قال الامام الرازي رحمه الله تعالى: (المسألة الرابعة) من معني الامر في السلام ان يقال السلام عليكم ورحمة الله وبركاته بدليل ان هذا القدر هو الوارد في التشهد واعلم انه تعالى قال (لحميوا بأحسن منها) او روحها فقال العلماء والاحسن هو ان المسلم اذا قال السلام عليكم زيد في جوابه الرحمة وان ذكر السلام والرحمة في الابتداء زيد في جوابه البركة وان ذكر الثلاثة في الابتداء اعادها في الجواب روى ان رجلا قال للرسول صلى الله عليه وسلم السلام عليكم يا رسول الله فقال عليه الصلوة والسلام وعليك السلام ورحمة الله وبركاته واخر قال السلام عليكم ورحمة الله فقال وعليك السلام ورحمة الله وبركاته فهاهنا ثلث فقال السلام عليكم ورحمة الله وبركاته فقال عليه الصلوة والسلام وعليك السلام ورحمة الله وبركاته فقال الرجل نقصتني فابن قول الله فحميوا بأحسن منها فقال صلى الله عليه وسلم انك ما تركت على فضل افرحني عليك ما ذكرته (تفسير كبير ص ٢١٢ ج ١٠)

قال المحافظ ابن كثير رحمه الله تعالى بعد نقل الحديث المذكور بطريق متعددة: وفي هذا الحديث دلالة على انه لا يادق في السلام على هذه الصفة السلام عليكم ورحمة الله وبركاته اذ لو فرض ان اكثر من ذلك لزيد في قول رسول الله صلى الله عليه وسلم (تفسير ابن كثير ص ٢٠٣ ج ١٠)

قال العلامة ابو السعود رحمه الله تعالى: (لحميوا بأحسن منها) اي بتحية احسن منها بأن تقولوا وعليكم السلام ورحمة الله ان اقتصر المسلم على الاول وبأن تزيدوا وبركاته ان جمعها المسلم وهي النهاية لان نظامها لجميع فنون المطالب التي هي السلامة عن المضار ونيل المنافع ودوامها ونماؤها (تفسير ابن السعود ص ٢٠٣ ج ١٠) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٧ جمادى الثانية سنة ٩٨ هـ

ديبايا تلور اتلو دسلام تکرار

سوال حضور صلی اللہ علیہ وسلم فرمایا: اذا لقي احدكم اعادة فيسلم عليه فان حاله فيه بها هجرة او حذر او هجر ثم لقيه فيسلم عليه رواية ابو داود (مشكوة ص ٩٩ ج ٢) لدي خنخه معلوم يري حتى خومره مرتبه هم ديوال يابل خه حائل وي بياهم دمخامخ كيدو په صورت كنبه سلام كول په كاردی آيا دا صحيح ده؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب داحكم په احياناً مخ ته راتلو صورت باندې محمول دی په كوم

ځای کښې چې بیابیا دا صورت پېښیږی مثلاً څوک دمخدوم کمرې ته باربار ځی راځی نو هلته په تکرار دسلام اوجواب کښې حرج ظاهر دې. لهذا دا صورت له حدیث څخه مستثنی دی. والله سبحانه وتعالی اعلم
غره ذی القعدة سنه ۱۴۱۶هـ

په وخت دسلام کښې په تندی باندی لاس کیښودل

سوال دسلام کولو په وخت کښې په تندی باندی لاس کیښودل څه حکم لری؟ بینوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب داد هندوانو شعار دې او دسجدي قائم مقام دې لدې وجی حرام دې.
والله سبحانه وتعالی اعلم. ۲۸ ذی الحجة سنه ۱۳۸۶هـ

دلاس په اشاره سره سلام کول

سوال دلاس په اشاره کولو سره سلام کول جائز دی او که نه اودهغه خواب ورکول واجب دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: که له کومې وجې دغې رسولو مشکل وی نو په لاس سره سلام کول جائز دی او خواب یی واجب دې او که آواز رسیږی نوصرف اشاره کافی نده بلکه په ژبه باندی سلام او خواب ورکول سره دلاس د اشاری جائز دی ځکه چې دا دمصافحی قائم مقام دی. والله سبحانه وتعالی اعلم
۲۸ ذی الحجة سنه ۱۳۸۶هـ

د تیر شوی سوال په شان یو بل سوال

سوال دلفظ دسلام نه بغیر صرف په لاس سره په اشاره کولو سلام کول او خواب ورکول جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: بغیر له عذر نه دلاس په اشاره سره سلام کول جائز ندی او دهغه خواب ورکول هم واجب ندی او بلا عذر له سلام سره دلاس اشاره یوځای کول جائز دی ځکه چې دا دمصافحی قائم مقام دی او دعذر دوجی صرف په لاس سره اشاره کول هم جائز دی البته که ممکن وی نوله هغه سره تلفظ هم کول په کار دی.

حدثنا قتيبة بن ابي لهيعة عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ليس منا من لم يهزأ باليهود ولا بالنصارى فان تسلم اليهود الاشارة بالاصابع وتسلم النصارى الاشارة بالاكف هذا حديث اسناده ضعيف وروى ابن المبارك هذا الحديث عن ابن لهيعة فلم يرفعه (سنن الترمذي ج ۳ ص ۲۰۳)

قال الملاطى القارى رحمه الله تعالى: رواه الترمذی وقال اسناده ضعيف ولعل وجهه انه من عمرو بن

شعيب عن ابيه عن حمدة وقد تقدم الخلاف فيه وان المعتمد ان سنده حسن لاسيما وقد اسند السيوطي في الجامع الصغير الى ابن عمر، فان رفع النزاع ورواها الاشكال.

وقال الامام النووي رحمه الله تعالى: روي عن اسماء بنت زيد ان رسول الله صلى الله عليه وسلم مر في المسجد يوم ما وعصبة من النساء قعوداً لوى بهيمة بالتسليم.

قال الترمذي: هذا حديث حسن وهو محمول على انه صلى الله عليه وسلم جميع بين اللفظ والاشارة ويدل على هذا ان اباه وروى هذا الحديث وقال في روايته فسلم علينا قلت على تقدير عدم تلفظه عليه السلام بالسلام لا محذور فيه لانه ما شرع السلام على من مر على جماعة من النسوان (الى ان قال) وقد يحمل على انه لبيان الجواز بالنسبة الى النساء ان ينهي التشبه بمحمول على الكراهة لا على التحريم والله اعلم.

(مرقاة المفاتيح ص ٤٣١ ج ٨)

وقال الحافظ العيني رحمه الله تعالى: ولو كان السلام على اعم فينبغي الاشارة مع التلطف ليحصل الافهام والا فلا يستعق جواباً وكذا اذا سلم عليه الا اعم واراد الرد عليه فيتلطف باللسان ويشير بالجواب ولو سلم على الاخرس فاشار الاخرس باليد سقط عنه الفرض وكذا لو سلم عليه اخرس بالاشارة استعق الجواب (عمدة القاري ص ٢٢٣ ج ٢)

قال في الهندي ويكره السلام بالسبابة كذا في الغيائية (عالمگیری ص ٣٢٢ ج ٥)

وفي الشريعة دلائل كثيرة للمسلم بالاصبع فانه من داب اليهود ولا بالكف فانه من عادة النصارى (الماتنة في مرمة الخزانة ص ٨٠) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٧ جمادى الثانية سنة ١٤١٧ هـ

رواج شوی رسمونه

دغتيه اشعار وحكم

سوال به شريعت مطهره كني دغتيه اشعار و دررور عالمه صلى الله عليه وسلم به مدح كسي دويلو خه حكمه دي؟ سينوا تو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب دلوى محسن صلى الله عليه وسلم به مدح كسي بعتنه اشعار لوسل او دهنون صلى الله عليه وسلم دمعجزاتو او كمالاتو به اشعارو كسي ببول حشر دسكه

فخر او نمود مقصود وی نوبلا شبه ناجانزدې او که له هغه څخه صرف زینت او دبل چا زړه خوشحالول مقصود وی نو دا په ارائش اوزیانش کښې داخل دې چی بلا شبه جانزدې بلکه الفاء السرور فی قلب المؤمن دلاندي باعث دثواب دې. ددې ډیر مثالونه دی مثلاً گلدسته یا منظره خوبصورت پید اوښاسته گلدار کاغذ. ښاسته گلداره لفافه ددې په شان دزینت شیان بالاتفاق جانزدې په علماء اوصلاحو کښې هم رواج دې نو د اختر کارت دناجانزوالی هیڅ وجه نشته والله سبحانه وتعالی اعلم.

۶ سوال سنه ۱۳۸۶ هـ

د عیدی ((داختر دپیسو او تحفو ورکولو)) لین دین

سوال آیا د اختر په ورځو کښې داختر په خوشحالیې کښې د عیدی په نوم پیسې ورکول او اخستل جانزدې او که ناجانز؟ بیوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د عیدی لین دین دلاندي فساداتوله وجی ناجانز دې.

اول. فخر او نمود. **دویم.** عموماً د مبادلې نیت پکښې وی. **دویم:** دورکونکی نیت که دعوض اخستلو هم نه وی بیا هم چی دچا ماشومانو ته عیدی ورکوی نو هغه داپه خان بوج محسوس کوی او ددې عوض ورکول ضروری گنی. **خلوروم:** د معاوضې دناجانز رسم تائید او ترویج. **پنځم:** د لیدونکو او آوریدونکو لپاره دناجانز رسم د مرتکب کیدلو بدگمانی او د تهمت مظنه گرځیدل. **شپږم:** د ماشومانو په زړونو کښې د مال محبت پیدا کیری، ددې وجی نه خپلو ماشومانو ته هیڅ کله هم پیسې مه ورکوی. ماشومانو ته دپیسو ورکولو اودهغوئ د دنیا او آخرت دتباه کولو په ځای هغه صدقه او خیرات اوددین په کارونو کښې زیات نه زیات دخرچ کولو ترغیب ورکول لازم دی. والله سبحانه وتعالی اعلم.

۲۵ هجادی القابیه سنه ۱۳۹۶ هـ

په مختلفو مواقعو کښې د تحائفو لین دین

سوال: په دې زمانه کښې په مختلفو مواقعو کښې د هدیو او تحفو دلین دین سلسله عامه شوي ده. مثلاً **اول:** څوک چې حج یا عمرې ته ځی نو اقارب او دوستان هغه ته تحفې او هدیی ورکوی، بیا هغه سرې په واپسې کښې هغوئ ته تحفې او هدیی راوړی اونه ورکول عار او شرم گنی. **دویم:** دچاپه کور کښې چی ماشوم وشي نو هغه دعوتونه کوی او څوک چې ورځی هغه تحفې او ډالۍ ورکوی، دغه شان د ماشوم د لیدلو په وخت هم. **دویم:** که څوک نوې مکان یا کور جوړوی نو ځلک ورځی او تحفې ورورې او خالی لاس تلل عار او شرم بولی. **خلوروم:** د واده او غوښتنې په وخت کښې ځلک تحفې ورکوی. **پنځم:** د مریض د پوښتنې په وخت له خان سره تحفې ورورې. **شپږم:** د اختر په وخت د عیدی لین دین وی.

په دغه ټولو صورتونو کښې دخلکو څه ورکول او بیاد هغه قبول او د قبول کولو په بده په موه
موقع کسی بده وړکونکی ته بده ورکول ددې ټولو صورتونو شرعی حیثیت څه دي؟ په دې
کښې چی کوم مباحونه دی دهغو په تفصل سره لیکل مطلوب دی ترڅو په خلکو کښې دهغې
زیات به ریا اشاعت وشي او هغوی صراط مستقیم طرفته راوستل شي "پیسوا سو جروا

الجواب باسم ملهم العوایب په خپل مینځ کښې د تحفی ورکولو لمن دین اویه مشکلو حالانو
کښې د بول مدد کول د خپل منځی محبت او الفت پیدا کولو یوه موثره ذریعه او د سریع بومو کد
حکمه دي د حضور صلی الله علیه وسلم ارشاد مبارک دي ((مهادوا لهما)) «موطا امام مالک»

مگر شریعت د هدیی او تحفی اود خپل منځی تعاون او تناصر الفاظ د خاص خاص حقیقتونو
نیزه وضع کړی دی. ددغو حقانو د پیدا کیدو په صورت کښې به ددغو الفاظو استعمال د شریعت
مضائق وی او دا عمل به سبب داجر او ثواب وی مگر کوم ځای چی دا حقیقت تر لرې لرې په نظر نه
راځی نو هلته اصطلاحات شرعیه استعمالول د احکامو د اسلام سره ټوکې کول او اهانته دي. آیا
رښت ته د «چای پانی» نوم ندې ورکول شوی؟ سود او جوازی ته په متعدد صورتونو کښې د دفع
او عدم په نوم جواز ندې ورکړ شوی

د معشری نه باخبر اشخاص ښه پوهیږی چی کوم صورتونه په سوال کښې ذکر دی په هغو کښې
دهدی او تحفی او خپل منځی تعاون او تناصر وغیره اصطلاحاتو سره دغه ناروا معامله کیږی
ددغو اصطلاحاتو احترام په هر مسلمان باندې واجب دي په دې ټولو صورتونو کښې دهدی
و تحفی او عیدی وغیره په نوم ورکول او اخستل دواړه ناجائز دی او تقریبا دا ټول صورتونه په
لاری فاحتنو مشتمل دی

اول دا پیسې او سامان جبرا اخستلې شي پداسی طریقې سره چی نه صرف ورکونکې ملا تـه
کولی شي بلکه د خپلوی څخه بهر کولی شي او جبرا له چاڅخه څه اخستل حرام دی
دویم دا خستونکی نیت کښې ریا او سمعت وی او د شهرت او سمعت د نیت له وجی جائز فعل
هم جائز گړځی

دویم دا پیسې او اسباب قرض دی چی دهغو په موقع سره واپس کول ضروری گڼل کیږی او بلا
ضرورت د قرض لین دین کول ناجائز دی لدې وجی نه چی هدیه خو دلیل د محبت او باعث د زیادت
د محبت ده مگر ددې برعکس قرض قاطع د محبت دي. ددې نوم لدې وجی «قرض» ایښودل شوي
چو د قراض دي نو قراض محبت ته د محبت د هدیی نوم ورکول او دا جائز کول بلکه صدوب
و مستحب کول د الله او د رسول الله صلی الله علیه وسلم له احکامو څخه ښکاره معاونت او د شرعی
معاونتو ښکاره تعریف دی

ثالث د قرض منعمو د احکمه دي چی کله هم استطاعت وی باید ادا کړي شي مگر دا شرط

داستطاعت باوجود دمعه و دو مواقع نه مخکې نه ورکول کیږي او بلاعذره فرض خنډول ظلم دي
 بيا که يو دوه ورځې پورې وسته مقروض دا قرض اداء کول وغواړي نو قرض خواه يې نه قبلوي
 بلکه په معهودو مواقعو کې يې قبلوي د ايم يوه مستقلة گناه ده څه معلومه ده چې تر هغې موقع
 پورې به ژوند باقی وي او که نه او قرض به اداء کړې شي او که نه خدا نخواستې که د قرض ادا کولو
 نه مخکې مرگ راشي نو څه به جوړ شي؟ دمقروض دوفات په صورت کې يې د وارثانو ادا کول
 يقيني ندي او د قرض خود وفات په صورت کې يې دهغه په ټولو وارثانو قرض تقسم کول او هر يوه
 خپله حصه رسول ضروري دي حالانکه ددې اهتمام نه کېږي بلکه دعرف مطابق په معهودو
 مواقعو کې کوم يو وار ته ورکړل شي او هغه يې خپل حق وگڼي او استعمالوي يې او دنورو
 وارثانو د حق خيال هم پکې نه کوي

پنځم ډير قرض غوښتونکي د قرض د اخستونکو نه مخکې مړه شي او دا قرض وارثانو ته
 منتقل شي بيا څو وارثان هم مړه شي نو په صورت دمناسخه کې يې تقسيم در تقسيم او نقل در نقل
 شي او دومره خورشي چې ټول اهل حقوق او د هريوه د حق مقدار معلومول ناممکن وگرځي بيا که
 مقروض قرض ادا کول هم وغواړي نو هغه ته د حقوق العباد نه د سبکدوشي هيڅ صورت ممکن نه
 وي د ډيرو خلکو د حقوقو بوج واخلې اوله دنيا څخه رخصت شي
شپږم په دغو رسمونو باندې د فرض او واجب په شان اصرار او التزام کولې شي حالانکه دداسې
 قسم التزام له وجې امر مباح يا مندوب هم واجب الترك شي

عن ابی حرة الراشی عن عمر رضی الله تعالی عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم الا لا تظلموا الا
 لا یحل مال امری الا بطیب نفس منه رواة المجهلی فی شعب الایمان والدارقطنی فی المجتبی (مشکوۃ ص ۲۵۵)
 عن ابن عمر رضی الله تعالی عنهما قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من لبس ثوب شهرة فی الدنیا
 البسه الله ثوب من ذل یوم القيامة رواة احمد وابوداود وابن ماجه (مشکوۃ ص ۲۵۵)، وعنه رضی الله عنهما یرفعه
 قال من لبس ثوب شهرة البسه الله الیاه یوم القيامة ثم الیه فی النار ذکره رزین فی جامعه.
 وعن ابی ذر رضی الله تعالی عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال من لبس ثوب شهرة اعرض الله عنه حق
 یضعه می رضعه (الترغیب والترهیب ص ۴۴۲)

محمد بن یحیی رضی الله تعالی عنه کدا جلوسا عند رسول الله صلی الله علیه وسلم فرفع راسه الی السماء ثم
 وضع راحته علی جبهته ثم قال سبحان الله ما اذا انزل من التشدید فسکتنا وفزعنا فلما کان من الغد سألته
 یا رسول الله ما هذا التشدید الذی نزل فقال والذي نفسی بیده لو ان رجلا قتل فی سبیل الله ثم احیی قتل ثم

اچي نه قتل و عليه دين ما دخل الجنة (جمع الفوائد)

وفي الحديث مطلق الغني ظلم.

نقل العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ تعالیٰ عن الخیرية سئل فیما یرسلہ الشفص الی غیرہ فی الاعراس ونحوہا هل یكون حکمہ حکم القرض فیلزمہ الوفاء به ام لا؛ اجاب ان کان العرف ما ینہم یدفعونه علی وجه البذل یلزم الوفاء به (الی ان قال) نعم فی بعض القرى یدعونہ قرضا فی کل ولییة یحضر ون الخطیب یکتب لہم ما یدئی فاذا جعل المہدی ولییة یراجع المہدی الدفتر فہدی الادل الی العانی مثل ما ھدی الیہ (رد المحتار ص ۱۳۴ ج ۵)

قال الفقیہ لا بأس ان یستدین الرجل اذا کان لہ حاجۃ لا یدمنہا و یرید قضاءہا (بستان العارفین) ولہ سبحانہ وتعالیٰ اعلم.

۲۱ جمادی الاول سنہ ۱۲۱۶ھ

دینادی پہ پروگرامونو کنبی پہ دیوالونو باندی بلفونہ او خراغان خورندول

سوال دینادی او خوشحالی پہ موقع یومکان باندی دبرق وارہ وارہ رنگین گروپونہ خورندول او بنانستہ کول شرعا جائز دی او کہ ناجائز؟ بینواتوجروا.

الجواب باسم ملہم الصواب دزینت پہ قصد سرہ خراغان کول جائز دی پہ نیت دفخر او غرور ناجائز دی. واللہ سبحانہ وتعالیٰ اعلم «ددی تفصیل پہ عید کارد عنوان کنبی تیرشوی دی»

۱۵ ذی قعدہ سنہ ۱۳۸۷ھ

د تیر شوی سوال پہ شان یو بل سوال

سوال د بعضی دینی جلسو یا بنادیو پہ اجتماع کنبی وارہ وارہ بلفونہ پہ دیر تعدا کنبی د زینت لیارہ لگول کیری اورنگینی جنہی ہم لگول کیری آیادا اسراف ندی؟ او د تعدد د بلفونو پہ وجہ لہ دیوالیانو سرہ مشابہت نہ راخی؟ اگرکہ قصد د مشابہت یی نہ وی. آی د علامہ شامی دقاعدی کلی «المراد بالتشبه ما قصد به التشبه» نہ داعمل خارج د تشبہ خخہ نہ بلل کیری؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملہم الصواب د مشابہت د قصد د نشوالی لہ وجی لہ دیوالی سرہ د مشابہت علت صحیح ندی او اسراف ہفہ تہ وائی چی د آمدن خخہ زیات خرچ و کرل شی او کہ د آمدن دنتہ خرچ و کرل شی نو دا اسراف ندی. پہ ما کولاتو او مشروباتو او ملبوماتو او مکان او سورلی و غیرہ کبی د ضرورت نہ زائد مصارفو تہ ولی اسراف نہ ویل کیری؟ اسراف تر بلفونو او جندو بیوری د خاص کولو لیارہ خہ وجہ دہ ۹ پہ حقیقت کبی پہ اسانس او ارائش باندی خرچ کول فی نفسہ مباح دی بلکہ پہ خشی صورتو نو کبی مستحسن دی

قال لله تعالى: قل من حرم زينة الله التي اخرج لعباده والطيبات من الرزق قل هي للذين امنوا في الحياه الدنيا
خالصة يوم القیامة.

حضرت عثمان رضی اللہ تعالیٰ عنہ مسجد نبوی پہ سنگ مرمر و سرہ مزین کرو پہ ہفہ بانڈی
کوم صحابی اعتراض ونہ کرو ددی وجی نہ دعثمان رضی اللہ عنہ دا جواز دتزیں پہ اجماع
دصحابہ کرامو سرہ ثابت شو، التہ ارائش او سائنستہ کول دوقف لہ مال خُخہ جائز ندی دچاچی
شوق وی ہفہ دی دخپل ذاتی مال خُخہ وکری، یاددی دچندہ ورکونکو خُخہ اجازہ وغواری پہ کوم
خای کنبی چی د داسی قسمہ نیاست عام دستور وی او چندہ ورکونکو تہ ہم علم وی ہلتہ
صراحتا اجازہ غوبستل ضروری ندی د اذن دلالت ہم کافی دی۔
۴۔ مفرسہ ۱۴۰۵ھ۔

لہ مرض خُخہ دجوړیدو پہ صورت کنبی پہ غاړہ کنبی امیل اچول

سوال دمریض پہ جوړیدو دوستان او عزیزان دہفہ پہ غاړو کنبی دگلونو امیل اچوی آیا
داجائز دی او کہ نہ؟ بینوا توجروا۔

الجواب باسم ملہم الصواب داظہار سرور او شکر نعمت لپارہ داسی کول جائز دی مگر پہ ہفہ
کنبی غلو کول ناجائز دی۔ دغہ رنگہ دا قسم شیان عموما اول پہ صحیح نیت سرہ پہ انفرادی طور
سرہ شروع کیږی لیکن ورو ورو باقاعدہ رسم اختیار کری اودہفہ التزام کیږی چی پہ ہعہ کنبی
دیر قباحتونہ او ناجائز کارونہ شروع شی دہغو دسد باب لپارہ لہ داسی کارونو خُخہ خان ساتل پہ
کار دی۔ دنعمت دشکر حقیقت دادی چی معاصی او گناہونو خُخہ توبہ وپاسی اودمنعم حقیقی
طرفتہ توجہ وکړل شی، واللہ سبحانہ وتعالیٰ اعلم
۳ ربيع الاول سنہ ۱۳۸۸ھ۔

دامام پہ غاړہ کنبی امیل اچول

سوال زمونږ امام دماخوستن لہ لمانخہ خُخہ وروستہ دحدیثو درس ورکوی پہ داسی موقع
کہ کله کله مقتدی دامام صاحب پہ غاړہ کنبی دگلونو امیل اچوی آیا پدی کنبی خو خہ حرج
نشتہ؟ بینوا توجروا۔

الجواب باسم ملہم الصواب دا کار فی نفسہ جائز دی مگر داسی شیان عموما وروستہ بدعت
یا د رسم صورت غورہ کری او پہ ہفہ کنبی زیاتہ غلو کیږی لہذا لدی خُخہ خان ساتل پہ کار دی۔

دختم قرآن لپارہ دعوت کول

سوال دماشومانو دقرآن مجید ختمولو پہ موقع دعوت کول یا خواړہ تقسیمول جائز دی کہ
ناجائز؟ بینوا توجروا۔

الجواب باسم ملهم الصواب : هو! جائز دی حضرت عمر فاروق رضی الله عنه دسورة بقره تعلیم په دولس کالو کښې مکمل کړ او ددې په خوشحالی کښې یی اوبښ ذبح کړو البته دفخر او خان ښودنې یا له خپل حیثیت څخه زیات قرض اخستل او خرچ کول جائز ندی همدارنگه له التزام څخه هم خان ساتل په کار دی

عن مرداس بن محمد ابی بلال الاشعري قال حدثنا مالك عن نافع عن ابن عمر رضي الله تعالى عنهما قال تعلم عمر رضي الله تعالى عنه المقر في الثني عشر سنة فلما اخطبها نحر جزورا (الجامع لاحكام القرآن ص ۳۰۴)

د ماشومانو سالگره لمانځل

سوال : د ماشومانو کال لمانځل او په دې موقع د قرآن خوانی اهتمام کول له شریعت څخه ثابت دی او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب : د سالگرې لمانځل یو قبیح رسم دې ددې ترك واجب دې اصل سالگره داده چی پداسې ځایونو کښې دخپلې زندگۍ احتساب وکړل شی او دخپلو عملونو په باره کښې فکر وکړل شی چی جنت طرفته روان دی او که د جهنم طرفته ؟ والله سبحانه وتعالی اعلم

۱۴ رجب سنه ۱۳۹۱ هـ

د حاجی دعوت کول

سوال رید حج وکړو او راغلې دې. اوس زید د اظهار مسرت لپاره خپلو خپلوانو ته دعوت وکړی یا نور خپلوان زید ته دعوت وکړی نو شرعا دا جائز دی او که ناجائز؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : هو! جائز دی مگر دهغه داسې التزام نه کول معیوب گڼل یا یویریل قرض گڼل بیا جائز ندی. والله سبحانه وتعالی اعلم.

۲۸ محرم سنه ۱۳۹۲ هـ

د ختنې «سنتی» دعوت

سوال د ماشوم د سنت کولو په موقع باندې خلکو ته دعوت ورکول شرعاً جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د سنتی د دعوت په شریعت کښې هیڅ ثبوت نشته او نه دهغې صاً جرته ذکر شته او نه دا الدعوة فی السرون د ضابطې د مشروعیت لاندې داخل دی. لهدا دا دعوت جائز ندې بیا داسنت گڼل د بدعت شنیعه کیدو اضافه ده. د تبذیع «بدعت» لپاره عدم ثبوت کافی دې او په دې خویه قرون مشهود لها بالخیر کنسی انکار موجود دې

حدثنا عبد الله حدثني ابی حدثنا محمد بن سلمة المخرانی عن ابن اسحق يعني محمد بن عن محمد بن عبد الله بن

طبعه بن یوزن عن الحسن قال دعی عثمان ابن ابی العاص رضی الله تعالی عنه الی ختان فابی ان یمسک فقیل له فقال
انا کنا لانی الختان علی عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم ولا ندعی له (مسند احمد ص ۲۱۶ ج ۳)
روایة الادب المفرد: حدثنا زکریا بن یحیی قال حدثنا ابواسامة عن عمرو بن حمزة قال اخبرنی سالم قال ختنی
ابن عمر رضی الله عنهما انا ونعیم اذ یخ علیما کبشا فلقد رايتنا وانا لنعجل به علی الصبیان ان یخ علیما کبشا.
ددی روایت دسند دتحقیق لپاره حاجت نشته دسند دصحت دتسلیمولو سره سره هم په لاندی
وجود سره استدلال صحیح ندی

اول د صرف بوه جزئی و قعه ده چی دصحابه کرام رضی الله عنهم دتعامل خلاف ده
دویم د دعوت دمشروعیت له ذکر شوې ضابطې څخه خلاف دې
دویم د حدیث و فقهی امامانو هغه ندی اختیار کړې. ددغو وجوه ثلاثه مذکوره په بناء سره دا
جزیه و جب لتویل ده. حقیقت دادې چی دجاهلیت په ایامو کښې په عربو کښې د نجونو ولادت
دیر بدگنل کیدو ﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنْثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ﴾ (۵۸) ﴿يَتَوَرَّى مِنَ الْغَوَمِ مِنْ
سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ (۶۱)
ددی برعکس دهلکانو په ولادت به دیر زیات خوشحالیدل اوفخر به یی کولو

﴿عَلَّيْ بَعْدَ ذَلِكَ زَيْنٌ﴾ (۱۳) ﴿أَن كَانَ ذَا مَالٍ وَنَدِينٌ﴾ (۱۱)
له دی وجی نه دهلک په ولادت به یی دهغه دتشهیر اواظهار سرور اوفخر اومباهاة په غرض
ددی کار اظهر او علان کولو او د دې لپاره چی نجلی نده پیدا شوې بلکه هلک پیدا شوې دې نو
د سنتی دعوت به یی کولو او دا په هغوی کښې عام دستور وو
په شریعت کښې ددې دعوت صراحتاً نهی نده واره شوې. حضور صلی الله علیه وسلم
اوصحابه کرامو رضی الله عنهم دغه دعوت دشرعی ضابطې خلاف کیدلو اود عقل خلاف کیدلو له
وجی ددی برک هم دمعانعت لپاره کافی وگڼلو اود داسی بدیهی البطلان کار څخه یی صراحتاً
دهی ضرورت محسوس نکړو. له دی وجی نه دصحابه کرامو رضی الله عنهم له دومره لوی جه
غیر څخه دو فرد نه هم د نص صریح د نشتوالی او دمعانعت د شائع کیدلو د نشتوالی له وجی
دغیر دغه دستور مطبوع عمل کول بعد ندی

افوال النساء رحمهم الله تعالی د فقهی په کتابونو کښې د دعوت ختان ذکر پیدا کړی مگر
ننه حذف رحمهم الله نه سی هغ شوت نشی موندل کیدی

قال الامام القرطبي رحمه الله تعالى: ودعوا الختان لا يعرلها المتقدمون ولا عل من دعي اليها ان يمسكها. واما

وردت السنة في اجابة من دعى الى وليمة تزويج.

وقال الامام ابن قدامة رحمه الله تعالى: يعنى بالمتقدمين: اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم الذين يلتحق بهم. وذلك لما روى ان عثمان بن ابي العاص رضى الله تعالى عنه دعى الى ختان. فابى ان يجيب فقبل له فقال: انا كنا لانا لائق الختان على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم ولا ندعى اليه. رواه الامام احمد رحمه الله تعالى بأسناده. اذا ثبت هذا المحكم الدعوة للختان وسائر الدعوات غير الولاية: انها مستحبة. لما فيها من اطعام الطعام والاجابة اليها مستحبة غير واجبة. وهذا قول مالك والشافعي. وابى حنيفة. واصحاب رحمهم الله تعالى. وقال: فاما امر الاجابة الى غيره (طعام الولاية) فمحمول على الاستحباب. بدليل انه لم يخص به دعوة ذات سبب دون غيرها واجابة كل داع مستحبة لهذا الخبز ولان فيه جبر قلب الداعي وتطبيب قلبه وقد دعى احمد رحمه الله تعالى الى ختان فاجاب واكل. فاما الدعوة في حق فاعلها فليس عليها فضيلة تختص بها لعدم ورود الشرع بها ولكن هي بمنزلة الدعوة لغير سبب حادث فاذا قصد فاعلها شكر نعمة الله عليه واطعام اخوانه وبذل طعامه فله اجر ذلك انشاء الله تعالى. (المفنى ص ۲۸۶ ج ۷)

عبارة مذكورة نص دي پدي خبرو چي قرون مشهود لها بالخير كنبی د دعوت ختان د بدعب هيخ وجودنه وو. البته ددغه عبارت نه دا لاندي امور محل دبحث دي
اول ائمه حنفيه رحمهم الله طرفته داستحباب نسبت اول جواب په نقل مذهب كنبی دغير اصحاب مذهب قول معتبر ندي لان صاحب البيت ادرى ما في البيت.
دويم جواب سائر الدعوات نه هغه دعوت مراد دي چي دكوم داعي شرعي يا عقلي له وجي وي. دعوت ختان يي په هغو كنبی داخل بللى نو ذكر كړي يي دي حالانكه دهغه عدم دخول واضح دي دا احتمال دنورو ائمه ثلاثه طرفته په نسبت كولو كنبی هم موجود دي دلنه احتمال بعد هم معتبر بلكه واجب القبول دي لما يينا

دويم د دعوت بلاسبب اثبات اول جواب په دي ذكر شوو مثالونو كنبی يعنى جبر قلب دغی. تطيب القلب. شكر نعمت اطعام اخوان. او بذل الطعام بلاسبب گرځول صحيح ندي
دويم جواب كه دعوت بلاسبب تسليم هم كړل شي نو دهغی جواز به بردي پورې مفيد وي چي خون داسبب ونه گڼي چي نه شرعاً سبب وي اونه عقلاً. دعوت ختان نه بلاسبب ويل صحيح ندي. سبب خود موجود دي مگر داسبب مخضرع دي نه شرعي دي اونه عقلي دي بلكه شريعت ددي نه سبب دعوت گرځولو باندې زد كړي دي. عوامو دحليلت د زماني مطبق غير سبب. سبب گرځولي دي
دود طاهر

د ابن عمر رضی الله تعالی عنه دفعل اودا قول فقهاء کرامو دا تاویل قرین قیاس ندې چی لدې
 څخه دعوت عند اندمال زخم مراد دې چی د حصول صحت په موقع باندی اظهار شکر اوسرور دې
 حاصل داچی ددې رسم شنیع اوقبیح بطلان فی نفسه هم ظاهر دې اوددې وجی نه هم چی ددې
 بنیاد د جاهلیت مغضوب علیهم دغه رنگه مبغوض عمل باندې دې چی په هغې باندې الله تعالی په
 قرآن کریم کښې څو ځایه سخت نکیر کړې دې، دومره لوی جرم ته سنت ویلو په شان بدعت باندې
 چی څومره رد وشي او دهغه څومره اوتشنیع اوتقییح بیان شی هغه بیا هم کم دې، والله هو العاصم
 من البدع فی الدین وهو الهادی لسبیل الرشاد. والله سبحانه وتعالی اعلم.

۲۰ ربیع الاول سنه ۱۳۹۲ هـ

د حسن قرائت مقابله

سوال د حسن قرائت مقابله څه حکم لري؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب که په خلکو کښې د قرآن د تجوید شوق پیدا کول مقصود وی نو
 جائزه ده مگر په موجوده محافل حسن قرائت کښې دا لاندې مفاسد موندل کیږي.

اول. د سړیو او ښځو بی حجابانه اختلاط.

دویم. د تصویرونو لعنت.

درېم. خلاف شریعت دعوتونه

پداسې حالاتو کښې احتراز کول لازم دی. والله سبحانه وتعالی اعلم

۱۲ ربیع الاخر سنه ۱۳۹۲ هـ

په سیاسي او لسانی فساداتو کښې د قنوت نازله حکم

سوال نن سبا سیاسي او لسانی فسادات ډیر کیږي اود غیر مسلم قوتونو د سازشونو په نتیجه
 کښې مذهبي فسادات هم کیږي چی په هغو کښې بی گناه مسلمانان شهیدان کیږي آیا پداسې
 حالاتو کښې قنوت نازله لوستل په کار دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په مسلمانانو باندې دراتلونکو مصائبو اوبلیاتو په وخت کښې
 قنوت نازله لوستل جائز دی مگر په دنیا او آخرت کښې د الله تعالی د عذاب نه د نجات اصل نسخه
 چی هغه الله تعالی پخپله ځای په ځای په قرآن کریم کښې باریار اعلان کړی ده هغه داده چی د الله
 تعالی د نافرمانی نه توبه او استغفار وکړې شی او هر قسم منکرات ترک کړې شی د گناه د پریښودلو
 نه بغیر که کلونه قنوت نازله ولوستل شی د الله تعالی د عذاب نه نجات هر گز نشي حاصلیدی

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله اللذآلة) قال في الصالح العازلة المهددة من شدائد
 الدهر ولا شك ان الطاعون من اشد النوازل اشياء (قوله فيبقى الامام في الجهرية) يوافق ما في البحر

المرئىة عن شرح العقاية عن الفاية وان نزل بالمسلمين نازلة قنص الامام في صلوة الجهر وهو قول القورى
واحداه وكذا ما في شرح الشيخ اسماعيل عن الهداية اذا وقعت نازلة قنص الامام في الصلوة الجهرية لكن في
الاشباهة عن الفاية قنص في صلوة الجهر ويؤيده ما في شرح المنية حيث قال بعد كلام فتكون شرعيته اى
شرعية القنوت في التوازل مستمرة وهو محمد قنوت من قنص من الصحابة بعد وفاته عليه الصلوة والسلام
وهو مذهبا وعليه الجمهور قال الحافظ ابو جعفر الطحاوى رحمه الله تعالى انما لا يقنص عندنا في صلوة الجهر من
غير بلية فان وقعت فتنة اولية فلا بأس به فعلة رسول الله صلى الله عليه وسلم (رد المحتار ص ٢٥١ هـ ١) والله
سبحانه وتعالى اعلم.

٢٨ ربيع الاول سنة ٩٧ هـ

دواده په موقع دنكړيزو رواج

سوال زمونږ په ځاى كښې يو پخوانې رسم راروان دې چې دښادى په موقع باندې ناوې ته
كلونه اغوستل كيږي او نكړيزى ورته لگول كيږي ورسره نورى نجونې هم نكړيزى لگوى آيا دښخو
لپاره دكلونو اچول اونكړيزى لگول سنت دى ؟ بينوا توجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب . دښخو لپاره نكړيزى لگول مستحب دى مگر نن سبا چې دنكړيزو
كوم رسم دې چې دپورو ښځو هم يوه لويه مجمع وي دا د ډيرو مفاسدو مجموعه ده لهذا لدې څخه
احتراز كول لازم دى ، ځانته ښځې نكړيزى لگولې شى دكلونو داغوستو كوم ثبوت نشته مگر د
ښادى په موقع زيب اوزينت اختيارول جائز بلكه مستحسن دى ، لدې وجې نه پدې كښې څه حرج
نشته ، البته زيب اوزينت سره دكوم غير محرم مخى ته تلل سخته گناه ده او حرام دى . والله سبحانه
وتعالى اعلم بالصواب ٣ / شعبان ، سنة : ٩٨ هـ

دمكان (كور) په بنياد (قاداو) كښې دوزي وينه اچول

سوال نن سبا چې څوك مكان جوړوي نو دهغه په بنيادونو كښې وزه ذبحه كړى اووينه يې په
بنيادونو كښې واچوى اوغوښه يې په دوستانو اوفقيرانو باندې تقسم كړى آيا په شريعت كښې
ددې كوم ثبوت شته او كه نه ؟ كه نه وي نوپه دې كښې كوم حرج شته او كه نه ؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب داعمل ناجائز دې دا دهندا ونو اوبت پرستالو عقیده او شعار دې په
اسلام كښې ددې هيڅ گنجائش نشته . والله سبحانه وتعالى اعلم ١٠ ربيع الاول سنة ١٣٩٩ هـ

دثواب هبه كول او دهغي قبول

سوال دفران خونى په رسم كښې كه ټول خلق دثواب دينلو په طريقه نه پوهيږي نو كه دهغي
مقدار معلوم كړى او ديو شخص ملك گرځول اودهغه قبول څنگه دى ؟ پدې كښې دترسې

و مقدار معلومولو خوبی هم شته؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا ایجاب او قبول خلاف شرع او عیب دې بلکه دداسې اجتماعی فرق خوانی څه ثبوت هم نشته او دا بدعت دی د ایصال ثواب لپاره صرف نیت کافی دې چی هر شخص یی کولی سی. والله سبحانه وتعالی اعلمه
۱۲ ربیع الاول سنه ۱۳۹۹ هـ

د حاجی دتندی نه بوسه (مچو) اخستل

سوال خوت چی حج وکړی او بیرته راشی نو د تبرک حاصلولو لپاره یا د حاجی داعزاز په خاطر دهغه تنه یی ښکلون چنزدی او که ناجنزه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که درسم دچوپړیدو او دفتنی خطره نه وی نو جائز دی. والله سبحانه ومعنی اعلمه
۹ رجب سنه ۱۳۹۹ هـ

د عیادت په موقع خوراک څښاک کول

سوال دلته زمونږ په علاقه کښی دمریض دپوښتنی په کولو کښی دا رواج دې چی دمریض پوښتنی به راتلونکو خلکو ته چی وغږه ورکولی سی. ځنی علماء فرمائی چی دا دستور غلط و دیل صلاح دی. که تاسو خپله رایه ظاهره کړئ. ډیره مهربانی به موموی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د عیادت په موقع ډیر وخت کیناستل هسی هم خلاف د سنت عمل دی. س چی دمریض په کورنی باندې دمریض د علاج مصارف او دکار دوختونو خرج او دمریض د ښیر د ری محنت هم وی نو پداسی حالاتو کښی له هغوی څخه چای وغیره حاصلول اودهغوی به محنت او مصارفو کښی اضافه کول عقلا او شرعاً سخت قبیح او انتهائی دبی شرمی خبره ده. همد رنگه ډیر ځله دمریض کورنی درواج نه مجبوره سی او دغیرت له وجی خوراک څښاک ورکوی نو به معنی راضی نه وی چنانچه نادار فقیر او مسکین هم درواج دمجبورئ له وجی دڅه ناڅه په ورکولو مجبوروی چی پداسی صورت کښی د ((لا یحل مال امرء مسلم الا بطیب نفس منه)) له وجی دا خوراک څښاک حرام دې که څوک صاحب دثروت په خوشحالی سره خوراک څښاک ورکړی اگر چی فی نفسه چنزدې لیکن دفقیرانو لپاره وبال جان دې. والله سبحانه وتعالی اعلمه
۲۴ شوال سنه ۱۴۱۰ هـ

د دیوالی شیرنی خوړل

سوال دهندو نو د دیوالی د خوشحالی شیرنی خوړل څنگه دی؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب دهندوانو د دیوالی متجانسی خوړل دشمسی کال دابتداء دشبیرس حد له هون معلومری څخه چی دکرسمس دکال ابتداء ددهود او نصار او دغلطی نظریی معنی

دعيسى عليه السلام دقتل تائيد او ترويج كيږي او دديوالی بنياد په كومه غلطه نظره ښه نه ده. ددې دكوم خاص مقام ته درسيدو په موقع دا رسم اداء كيږي. لدې وجې نه ددې دخوراك څښتن معلومېږي دا حكم دابتلاء او ضرورت په صورت كېږي دې په عامو حالاتو كېږي له كفارو سره داسې تعلقات ساتل ديوبل دغم او بنيادي په موقع كېږي دشرکت زمينه برابروي چې ددين لپاره سخت مضركيدونه علاوه دغيرت ايماني نه هم خلاف دي، والله سبحانه وتعالى اعلم

۶ ذى قعدة سنه ۱۴۱۶ هـ

دمروجه قرآن خوانی حکم

سوال نن سبا چې دقرآن خوانی کوم رواج عام شوي دي مثلاً نوې کور واخستل شي نو قرآن خوانی پکېږي کوي. چې د دوکان افتتاح وي نو قرآن خوانی پکېږي كيږي. دچا خلويښتنی وي نو قرآن خوانی پکېږي كيږي. يادريمه وي نو قرآن خوانی پکېږي كيږي چې مړی ته يی ثواب ورسپړي ځينی وخت خو په اخبار كېږي هم ددې اعلان كيږي او خلك دلرې لرې نه صرف د قرآن خوانی لپاره ځي او راځي نو تاسو وفرمایي چې قرآن خوانی څنگه عمل دي ددې څه ثبوت دقرآن او حديث نه شته او كه نه؟ يا دا كار بې اصله اوبدعت دي؟ آیا پدې كېږي زمونږ دځانندان يا دوستانو او عزيزانو څخه شركت وكړي او كه نه؟ كه مونږ پكېږي په خپله شركت وكړو آیا نو دگناه مرتكب كيږو خونه؟ بيښوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب ۱- قال الامام محمد بن اسماعيل البخاري رحمه الله تعالى: حدثنا ثعبة بن جابر عن منصور عن مجاهد قال دخلت انا وعروة بن الزبير رضي الله تعالى عنهما المسجد فاذا عبد الله بن عمر رضي الله تعالى عنهما جالس الى حمرة عائشة رضي الله تعالى عنها واذا الناس يصلون في المسجد صلوة الضحى قال فسألنا عن صلواتهم فقال بدعة الخ. (صحيح البخاري ص ۲۳۸ ج ۱)

۲- وقال الامام ابو الحسين مسلم بن الحجاج بن مسلم القشيري رحمه الله تعالى: حدثنا اسحق بن ابراهيم اخبرنا جابر عن منصور عن مجاهد قال: دخلت انا وعروة بن الزبير رضي الله تعالى عنهما جالس الى حمرة عائشة رضي الله تعالى عنهما والناس يصلون الضحى في المسجد فسألنا عن صلواتهم فقال بدعة الخ. (صحيح مسلم ص ۳۷۱ ج ۱)

۳- قال الشيخ محي الدين ابو زكريا يحيى بن هرف الدواوي رحمه الله تعالى (قوله انهم سألوا ابن عمر رضي الله تعالى عنهما عن صلوة الذين كانوا يصلون الضحى في المسجد والاجتماع لها هو البدعة، لان اصل صلوة الضحى بدعة ولقد سبقت المسألة في كتاب الصلوة (شرح النووي على صحيح مسلم صفحة مندرجه بالا)

۴- وقال الامام محمد بن محمد بن شهاب المعروف بابن الازار الكردى الحنفى رحمه الله تعالى: وقد صرح عن

ابن مسعود رضي الله تعالى عنهما انه سمع قوماً اجتمعوا في مسجد يهللون ويصلون عليه عليه الصلوة والسلام
 جهر افراح اليهم فقال ما عهدنا ذلك على عهدنا عليه السلام وما اراكم الا متعدين فما زال يذكركم ذلك حتى
 اخرجهم عن المسجد. (بازية بهامش الهدية ص ٢٤٠ ج ٢)

٥- وقال في موضع اخر: ويكره اتخاذ الطعام في اليوم الاول والثالث وبعد الاسبوع والاعياد ونقل
 الطعام الى القبر في المواسم واتخاذ الدعوة بقراءة القرآن وجمع الصلوات والقراءة للتعظم او لقراءة سورة الانعام
 او الاخلاص فالحاصل ان اتخاذ الطعام عند قراءة القرآن (لاجل الاكل يكره) (بازية بهامش الهدية ص ٢٤١ ج ٢)

٦- وقال الفقيه المغدوم محمد جعفر بن العلامة عبدالكريم البوبكاني السندي رحمه الله تعالى: في
 الصيرفية قراءة القرآن لاجل المبهات والباس مكروه (وبعد صفحة) يكره للقوم ان يقرأ القرآن جملة
 لتضمنها ترك الاستماع والاتصاف بالامور بها (فك) لا باس به في التعارخانية من المعيط من المشايخ من
 قال: ان ختم القرآن بالجماعة جهر او يسري بالفارسية (بسبارة خواندين) مكروه (الى قوله) في عين المعلم
 ولا يختم القرآن في المجالس يكره لانه يقرأ طمعا في الدنيا وكذلك في الاسواق وكذلك على راس القبر قليل ولو
 قرأ ولا يسأل والناس اعطوه من غير سوال قال يكره ايضا لانه اذا لم يقصد السؤال لم لا يجلس في بيته ويقرأ
 القرآن (المثناة في المرمية عن الخزانة ص ٦٢٢، ٦٢٣، ٦٢٤)

٧- وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (تعبة) اشار بقوله فرادى الى ما ذكره بعد في معناه من قوله
 ويكره الاجتماع على احياء ليلة من هذه الليالي في المساجد وقمامه في شرهه وصريح بكرهه ذلك في الحاوي
 القدسي قال: وما روى من الصلوات في هذه الاوقات يصل فرادى غير التراويح.

قال في المعر: ومن هذا يعلم كراهة الاجتماع على صلوة الرغائب التي تفعل في رجب في اول جمعة منه وانها
 بدعة وما يحتاله اهل الروم من نذرها لتخرج عن العقل والكراهة باطل اهـ

قلت: وصريح بذلك في البازية كما سيذكره الشارح اخر الباب. وقد بسط الكلام عليه شارحاً المنية.
 وصريحاً بان ما روى فيها باطل في موضع. وبسط الكلام فيها خصوصاً في الحلية. وللعلامة نور الدين المقدسي فيها
 تصنيف حسن سماه (ردع الراغب عن صلاة الرغائب) احاط فيها بغائب كلام المتقدمين والمتأخرين من
 علماء المذاهب الاربعية (رد المحتار ص ٢٩ ج ٢)

٨- وقال في موضع اخر: وقال ايضا: ويكره اتخاذ الضيافة من الطعام من اهل البيت لانه يضر على السرور

لدى الشرور. وهي بدعة مستقيمة. وروى الامام احمد وابن ماجة بأسناد صحيح عن جرير بن عبد الله رضى الله
عنه قال كنا نعد الاجتماع الى اهل البيت وصنعهم الطعام من النياحة (اه وفي البزارية: ويكره اتخاذ
الطعام في اليوم الاول والثالث وبعد الاسبوع ونقل الطعام الى القبر في الموسم. واتخاذ الطعام في اليوم الاول
والثالث وبعد الاسبوع ونقل الطعام الى القبر في المواسم. واتخاذ الدعوة لقراءة القرآن وجمع الصلحاء والقراء
للمعتمر او لقراءة سورة الانعام او الاخلاص.

والحاصل ان اتخاذ الطعام عند قراءة القرآن لاجل الاكل يكره وفيها من كتاب الاستحسان: وان
اتخذ طعاماً للقراء كان حسناً اه واطال في ذلك في المعراج وقال: وهذه الافعال كلها للسبعة والربام
فيحتز عنها لانهم لا يريدون بها وجه الله تعالى (رد المحتار ص ٢٢٠ هـ).

٩- وقال في موضع اخر: وقد اطلب في ركة صاحب تبين المعارف مستند الى النقل الصحيحة فمن جملة
كلامه مقتاج الشريعة في شرح الهداية: ان القرآن بالاجرة لا يستحق الثواب للميمع ولا للقارى وقال العيني
في شرح الهداية: وجمع القارى للدينيا. ولا خلو المعطى المان.

فالحاصل ان ما شرع في زماننا من قراءة الاجزاء بالاجرة لا يجوز لان فيه الامر بالقراءة واعطاء الثواب للامر
والقراءة لاجل المال فاذا لم يكن للقارى ثواب لعزم النية الصحيحة فابن يصل الثواب الى المتساجر ولولا
الاجرة ما قرأ احد في هذا الزمان بل جعلوا القرآن العظيم مكسباً ووسيلة الى جمع الدنيا. انا لله وانا اليه راجعون
(وبعد اسطر) كما مر به في التتارخانية حيث قال: لا معنى لهذه الوصية ولصلة القارى بقراءته. لان هذا
مغزلة الاجرة والاجارة في ذلك باطلة وهي بدعة ولم يفعلها احد من الخلفاء الخ (رد المحتار ص ٢٠٦ هـ)

١٠ - وقال ايضا: ونقل العلامة الخلق في حاشية المنهجي الحملي عن شيخ الاسلام تقي الدين مانصه.
ولا يصح الاستتجار على القراءة واحداً وما الى الميمع لانه لم ينقل عن احد من الائمة الاثن في ذلك وقد قال
العلامة: ان القارى اذا قرأ الاجل المال فلا ثواب له فاي شيء يهديه الى الميمع وانما يصل الى الميمع العبد الصالح
والاستتجار على مجرد العلو قلزم يقل به احد من الائمة (وبعد اسطر) وحيث قد ظهر لك بطلان ما اكسب عليه
اهل العصر من الوصية بالتخمس والعاهل مع قطع النظر عما يحصل فيها من المنكرات التي لا يكرها الا من
لمس بصيرته. وقد جمعت فيها رسالة سميتها شفاء العليل وبطل الغليل في حكم الوصية بالتخمس والعاهل
(رد المحتار ص ٢٠٦ هـ)

نه دغورواياتو خفه ثابته شوه چى مروه قرآن خوانى بدعت اوناجانزه ده به قرآن او حديث

اوفرزود مشهود لها بالخیر کنبی ددی هیخ ثبوت نشته. په دې کنبی شرک کول جائزندی علاوه پردې په مروجہ قرآن خوانی کنبی بی شمیره خرابیانی دی چی خویی په لاندې ډول دی
اول په اعلان اوجبر اوزبردستی سره په دې کنبی خلک جمع کولې شی دشریعت په اصطلاح کنبی دې ته تداعی ویل کیږی چی په نفلی عبادتونو کنبی ممنوع ده لکه چی دحضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما په مخکنی څوکسانو چه جومات کنبی صلاة الضحی په جمع کولو کله چی له هغه نو پوښتنه وشوه ددې په باره کنبی نو هغه دا عمل بدعت وگاڼه حالانکه صلوة الضحی انفرادا لوستل ثابت دی. همداشان حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه دیوه قوم په باره کنبی واوریدل چی په اجتماعی حالت کنبی په جهر سره تهلیل او درود شریف وائی نو هغه دغه خلکو ته بدعتیان وویل اوله جومات څخه یی بهر کرل حالانکه انفرادا تسبیح اوتهلیل اودرود شریف لوستل باعث داجر اوثواب دی.

دویم : د راغوبښتلو نه پس که څوک دې قرآن خوانی ته حاضر نشی نو په هغه قسم قسم ملامتیاگانی ویل کیږی حالانکه دمستحب کار په پریښودلو ملامت کول جائزندی.
دریم دنه حاضریدونکی څخه بغض اونفرت او کدورت په زړه کنبی پیدا کیږی.

څلورم قرآن خوانی کونکی د ډیرو خلکو په جمع کیدلو فخر کوی
پنځم : مروجہ قرآن خوانی دومره ضرور بلل کیږی چی که څوک قرآن خوانی ونکړی یا په هغه کنبی کم خلک حاضر وی نو هغه د تنقید هدف گرځوی.

شپږم دتول قرآن ختم ضروری بولی پداسی حال کنبی چی دبرکت اوايصال ثواب لپاره کوم خاص مقدار معین ندې بلکه دتلاوت قرآن نه سوا ذکر او اذکار، تسبیحات اونوافل او صدقات وغیره په نورو طریقو سره هم همدا مقصد حاصلیږی.

اووم که لوستونکی لږ راټول شوی وی نو ټول قرآن ختمول په خپل خان بوج گنی او دزهرو دگوت د گټلو په شان یی په یوه طریقه سره ترستونی دتیرولو کوښښ کوی پداسی حال کنبی چی په حدیث کنبی ارشاد دې چې ((الْقُرْآنُ الْكَرِيمُ مَا اتَّخَذَ عَلَيْهِ قُلُوبُكُمْ مَأْتِلًا تَحْمِلُوهُ عَنْ ظُهُورِكُمْ فَاغْلُظُوا)) صحیح البخاری ص ۷۵۷ ج ۲ یعنی ترهغه وخته قرآن لولئ چی ترڅومو زړه غواړی

اتم پداسی صورت کنبی دتجوید دقواعدو، دحروفو اوصفاتو دصحیح ادا کولو دغنی، اخفاء، اظهار، او ادغام او مدونو وغیره دلحاظ ساتلو نه بغیر د الفاظو او حروفو دقطع کولو سره، دخان خلاصولوکوښښ کیږی

هفم په مروجہ قرآن خوانی کنبی هغه خلک هم حاضرېږی چی قرآن یی نوی زده، هغوی کومه سپاره را واخلی اوپه هره کرښه گوته تیروی اوبسم الله وایی یا صرف گوته ورباندی تیروی اوبیا سپاره کیږدی «چی دپته دگوتی اوبسم الله ختم وایی» چی ددې په شریعت کنبی هیخ ثبوت نشته

اوپه دې کبې د قرآن کریم توهین دې

لسم په خټه کبې تر آخره پورې ناسته ضروری بلل کیږي لهدا څوک چې خپله سپاره خټه کړي دنده یې ضرورت باوجود د پاڅیدو جرأت نشي کولې ځکه چې دا ډیر عیب گڼل کیږي
یولسم بعضې خلکو ته د سجده تلاوت علم نه وي هغه د سجده آیاتونه ولولي یا یې واورې د سجده تلاوت د نه کولو په وجه د ثواب پرځای د ترک واجب مرتکب وگرځي اود گناه پټې په خپل سرواڅلي

دوولسم په بعضې ځایونو کبې د قرآن خوانی والا خلک د ټولو خلکو پرځای څوارلس سجدې کوي چې پدې سره د خلکو د مه نه فارغیږي او خلاف شرع سجده کونکي گناهگار یږي
هېارلسم په مروجه قرآن خوانی کبې د دعوت یا شیرني بندوبست هم کیږي چې د «المعروف کالمشرط» د قاعدې مطابق دا د قرآن لوستونکو اجرت دې اوپه اجرت سره قرآن لوستونکي او اجرت ورکونکي دواړه گناهگار دي نو په دې کبې به د ثواب څه توقع وي، کله چې لوستونکي ته خپله ثواب نه ورکول کیږي نو مری ته به یې ایصال ثواب څنگه وشي؟
څوارلسم دعوت یا شیرني دومره لازم گرځول شوی ده چې په انتظام نه کونکي باندې طعن او بد اورد ویل کیږي

بنظلم د مروجه قرآن خوانی لپاره د خاصو ورځو مثلاً دریمه یا څلویښتمه وغیره تعین کیږي و په غیر معین عبادت کبې تعین کول دخپل طرفه ناجائز بلکه بدعت دې
نېارلسم حضرت جریر بن عبدالله رضی الله عنه فرماني: ((کنا بعد الاجتماع ال اهل المیه و صعبهم الطعام من الضیحة)) یعنی مونږ خو د مری کورته ورجمع کیدل اود هغوی طعام تیارول نوځه، بلل اونوځه خو حرامه ده

اوولسم په قرآن خوانی کبې د شرکت کونکي اوبلونکي نیت د نماش او بنودنې وی اوظاهره ده چې ډیرا کاري له وجې دانسان لوی عمل هم ضائع کیږي، په حدیث کبې راغلی چې ریا کاري بلک عمل داسې تباه کوي لکه چې اورځس سوزوي اود الله جل جلاله په نزد داسې عمل مردود وي کوم عمل چې د الله لپاره کیدل اوبرکت او ثواب رسول ترینه مقصود وو. د ریا کاري له وجې دې عمل ته اور وخت. ه ثواب خو څه کوي چې ورنکړل شو بلکه سرچپه د ریا کاري عذاب یې اضافه په سر بندې راغې

دا ټولې څرایانې د شریعت اوسنت د طریقونه دمخ اړولو نتیجه ده ددې برعکس که د شریعت هرغه اختیار کړل شوې وای نوراحت به وو او دومره مشقت او تکلیف به نه وو برداشت شوې. که خلاص للمیت وای نو دهغه په وجه به لوستونکو ته هم نفع وه اومری ته هم او د ریا اوځار بودي

دگناه پيټې به هم نه وو په سر شوې .

دايصال ثواب صحيح طريقه

د ايسال ثواب صحيح طريقه داده چې لسانی او جسمانی عبادات چې هر سرې يی په کور کېنې بطور نيک عمل کوی دخپل ځان لپار مثلاً نفل لمونځ کوی نفل روژې نیسی، تسبیحات وائی تلاوت کوی نفل حج یا عمره کوی او طواف کوی، په دې کېنې دې دانیت وکړی چې ددې ثواب دې زما فلانی عزیز یا دوست ته ورسیرې هغه به ورسیرې بس دا ايسال ثواب دې، او هغه ثواب چې تاته رسیده هغه به تاته هم رسیرې او دچانیت دې چې کړې و هغوی ته به هم پوره ثواب رسیرې دمالی صدقې او خیرات کولو ترټولو غوره طريقه داده چې دخپل وس مطابق نقدې پیسې په کار دخیر کېنې ولگول شی یا مسکین ته ورکړل شی .

دا طريقه ځکه غوره ده چې له دې څخه مسکین هر حاجت پوره کولی شی که نن دهغه څه ضرورت نه وی دسبا دضرورت لپاره یی کینودلې شی بل دا چې دا صورت دریا او ځان نبودنې نه پاک دې په حدیث کېنې دپټې صدقې ورکونکی په حقله دافضیلت وارد دې چې داسې به په ورځ دقیامت دالله جل جلاله درحمت دسورې نه لاندی وی پداسې حال کېنې چې بل سورې به نه وی او خلك به خپلو خولو کېنې دهیبت له وجی ډوب وی . دفضیلت په لحاظ سره په دویمه درجه کېنې داصورت دې چې دمسکین دحاجت مطابق هغه ته صدقه ورکولې شی یعنی دهغه حاجت وکتل شی او هغه پوره کړل شی او د مکان او دکان دبرکت لپاره هم مالک داپورتنې صورت اختیارولی

شی والله سبحانه وتعالی اعلم . ۱۴ ربیع الاول سنه ۱۴۱۷هـ

ددې مروجہ قرآن خوانی بیان په کتاب الاجاره کېنې تیر شوې دې

متفرقات الحظر والاباحة

په يوه بستره باندي د دوه كسانو ځملاستل

سوال په يوه بستره باندي د دوه كسانو ځملاستل جائز دی او كه نه؟ او اوږد پوزې يا درى او لوى چېركټ په حكم دفراش واحد كېنې دې او كه نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دلسو كالو يا ترلسو كالو زيات عمر والا دوه كسان برابره خبره ده كه دواړه سړى وى يا دواړه ښځې وى يا يوسړې او بله ښځه وى په يوفرش ويده كيدل جائز ندى. برابره خبره ده كه يو يى يو طرفته وى او بل يى بل طرفته وى خوچى ددوى په مينځ كېنې څه پرده وغيره حائل نه وى او كه حائل وى نو يو ځاى ځملاستل مكروه تنزيهى دى. البته هلك له خپل پلار سره او نجلى له خپلې مور سره ويده كيداى شى، اوږده درى اولوى چېركټ دفراش واحد په حكم كېنې ندي البته دومره نژدې ويده كيدل چې كتونكېنې ته دفراش واحد دويده كيدوپه شان معلوم شى حازر ندى

قال العلامة المحصن رحمه الله: ولا يجوز للرجل مضاجعة الرجل وان كان كل واحد منهما في جانب من الفراش قال عليه الصلوة والسلام لا يفضى الرجل الى الرجل في ثوب واحد ولا تقضى المرأة الى المرأة في الثوب الواحد واغتته وامه وابيه في المضجع لقوله عليه السلام وفرقوا بينهم في المضاجع وهم ابناء عشر وفي النكاح اذا بلغوا سناً كذا في المجتبى وفيه الغلام اذا بلغ حد الشهوة كالفعل.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله مضاجعة الرجل) ای في ثوب واحد لا حاجز بينهما وهو المعلوم من الحديث الا اني وبه فسر الاتقاء المكامعة على خلاف ما مر عن الهداية وهل المراد ان يلتفافي ثوب واحد او يكون احدهما في ثوب دون الاخر والظاهر الاول يؤيده ما نقله عن مجمع البحار ای معبردين وان كان بينهما حائل فيكون تنزيهاً تأمل (قوله بين اغتته واغتته الخ) قال في الشريعة ويفرق بين الصبيان في المضاجع ان بلغوا عشر سنين (الى قوله) فان ذلك داعية الى الفتنة ولو بعد حين اهوى الى الزانية اذا بلغ الصبي عشر الايام مع امه واغتته وامه الا (بأمراته او جاريتته اهمل المراد التفريق بينهما عند النوم خوفاً من الوقوع في المحذور) الى (لونه) بخلاف ما اذا كان ثوباً واحداً او مع ابيه ووحدة او المصنوع امهاً ووحداً. (رد المحتار ج ۲ ص ۲۳۳) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

دمقروض له مال نه په پته دخپل حق اخستل

دامستله په تیر شوی جلد «باب القرض والدين» کښې دقرض اخستلو دتدبير تر عنوان لاندې تيره شوي ده.

دحج د فلم کتل حرام دی

سوال نن سبا دکراچی، حیدرآباد اوسکهریه سینما گانو کښې دحج فلم کتلې شی دلیدونکو وینا ده چی په دې کښې څه غیر شرعی فعل، مزامیر، رقص، عریانی، تصویرونه اوسندرې وغیره بالکل نشته، صرف دحجاج کرامو دجدې په بندرگاه کښې دکوزیدو څخه بیا دسپردلونه ترجح دبیت الله اوزیارت دمدينې طبيې «زادها الله شرفاً وتعظيماً» کارگذاری ښودل کیږی، یعنی طواف، سعی، صفا اومروه، استلام دحجر اسود، رمی الجمار، د وقوف عرفه مناظر او نورو عباداتو کولو تصاویر ښودل کیږی، یومولانا صاحب او یو قاری صاحب له هغې سره سره دحج متعلق بیان کوی او تلاوت هم ورسره کوی، د پوښتنې وړ خبره داده چې دحج مناسک چی شعائر داسلام دی دهغو فلم جوړول اوپه سینما باندې یی کتل اوبښودل څنگه دی؟ دجواز یا عدم جواز چی کوم حکم شرعی دې دهغې اسباب اوعلل هم بیان کړی مهربانی به مووی، او که څوک دافلم په نیت دثواب گوری دهغه څه حکم دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: فقهاء کرامو تصریح کړیده چی (تعریف) یعنی نقل دوقوف عرفه بدعت دې حالانکه هلته نور منکرات نشی کیدې اوپه فلم کښې خو ډیر منکرات دی، لهذا دا به په طریقه اولی سره ناجائز وی، ددې وجوهات په لاندې ډول دی

اول فلم آله د لهور اولعب کیدل ظاهره خبره ده او آلات دلهو اولعب په مقاصد دینیه وکښې استعمالول ددین سخت اهانت او استخفاف دی: قال الله تعالى: ﴿وَاتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَٰعِبًا وَغَرَّتَهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا﴾

دویم اکثر افعال دحج تعبدی غیرمدرک بالقیاس دی او هغه مخالفین داسلام هم گوری دا افعال چی وینی نو په اسلام پورې به مسخرې کوی اوفلم اخستونکې ددې سبب وگرځیده

درویم په دې کښې دتصویرونو استعمال اوله هغې نه خوند اخستل چی ددې په بدوالی کښې یی دچاهم کلام نشته اگرکه دعابدینو تصویرونه هم وی.

دحضرت ابراهیم واسماعیل علیهما السلام کوم تمثالونه چی په بیت الله کښې ایښودل شوی وو حضورصلی الله علیه وسلم چی کومه معامله له هغو سره وکړه هغه هم معلومه ده

خلوروم له دې څخه به اهل هوی د هغه رسم په جواز باندې استدلال وکړی پی یو څه مرده

(المراقبة ١٠١ هـ)

وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى: ولا يسميه حكماً ولا أباً الحكم ولا أباً عيسى ولا عبد فلان (الان قال) اقول ويؤخذ من قوله ولا عبد فلان منع التسمية بعبد النبي ونقل المداوى عن الديميري انه قيل بالجموار يقصد التسمي بف بالنسبة والاكثر على المنع حشية اعتقاد حقيقة العبودية كما لا يجوز عبد الداراه (رد المحتار ص ٢٦٨ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٧ جمادى الاولى سنة ٨٩ هـ

نوم بدلول يا متعدد نومونه كينودل

سؤال آیا نوم بدليلدي شي او كه نه؟ له دي وجي چي مخكني نوم دمعنا له لحاظه بنه نه وي يا بي معناوي يابل نوم خوښ كرې شي او آيا يو شخص دخان لپاره له يوه نه زيات نومونه كينودلي شي ؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب بد نوم په بنه نوم بدلول ضروري دي. بلا ضرورته نوم بدلول يا متعدد نومونه كينودل پروانلري.

قال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى تحت بمصفا تجوز التسمية به من الاسماء وما لا تجوز: كل رسول لله صلى الله عليه وسلم يغير الاسم القبيح الى الحسن جاء رجل يسئ امره فسماه زرة (رد المحتار ص ٢٦٨ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٩ صفر سنة ٩٢ هـ

غير قريشي ته قريشي ويل خنگه دي

سؤال غير قريشي خپل خان ته قريشي وائي داڅنگه دي؟ زمونږ دكورنۍ متعلق شيخ يا قصاب يا قصابني مشهوره او معروفه ده. ځينو هلكانو بي اي «څوارلسمه پورې كالچ» ويلې دي هغوي اوس خپل خان ته قريشي وايي آياداسي كول جواز لري؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب دغير قريشي خاتنه قريشي ويل يا د يو خاندان سره تعلق لرونكي بل خاندان طرف ته خان منصوب كول حرام دي اوسخته گناه ده او په دې سخت وعيد راغلې دي عن سعد بن ابى وقاص واني بكره رضي الله تعالى عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من ادعى الى غير ابيه فهو يعلم فالجدة عليه السلام مرافق عليه.

عن ابى هريره رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا ترغبوا عن اباكم فمن رغب عن ابيه فقد كفر متفق عليه (مشكوطه ص ٢٨٤ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٥ شعبان سنة ٩١ هـ

عبدالرحمن يا عبدالرحيم نوم کينودل

سوال د عبد الرحمن يا عبد الرحيم په شان نومونونه چي مضاف حذف شي صرف رحمن يا رحيم وويل شي لکه عام دستور دا جوړشي آيا دا جائز دی؟ پينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب چونکه پداسې اسماء کښې مضاف محذوف معنوی کيږي لدې وجې نه جائز خو دی ليکن له کراهيت څخه خالي ندی، بالخصوص په هغو نومونو کښې چي له ذات دباري تعالی سره مختص وی. لکه غفار رحمن وغيره، پدې کښې حذف دمضاف زيات قبيح دي. والله سبحانه وتعالى اعلم

۲۷ ذالحجه سنه ۱۳۹۴هـ

پتنگ ((کاغذپران)) الوزول روا ندی

سوال آيا پتنگ الوزول روا دی؟ پينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب پتنگ الوزول جائز ندی پدې کښې دا لاندې مفاسد دی:

اول په کوتر وپسې مندی و هونکي باندی نبي کریم صلی الله عليه وسلم لعنت ویلې دي

عن ابی هريره رضي الله تعالى عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم رأى رجلاً يتبع حمامة فقال شيطان يتبع شيطانة (ابوداودمه ۲۱۳۷)

په کوتر بازی کښې دانهماک له وجې په امور دينيه اودنيوی کښې دغفلت مفسده وی اوداپه پتنگ بازی کښې هم موندل کيږي لهذا دا وعيد هغوی ته هم شامل دي

دويم دجومات دجمعي دلمانځه بلکه له خپل لمانځه څخه غافل کيږي دشراېواو جواړی دحرمت وجه الله تعالی همدا بيان کړې ده ((ويصدکم عن ذکر لله وعن الصلوة))

دويم دپتنگ بازی لپاره اکثر دکورونو په چتونو باندې خلک ودرېږي بيا هغه الوزوی نو دگير چاپره کورونو بې پردگی کيږي

خلورم ځينی وخت څوک پتنگ الوزوی اوپه شاروان وی اولاندی راپريوزی لکه چي په اخبارونو کښې ددې واقعات شائع کيږي پدې کښې خپل خان په هلاکت کښې اچوی. نبي کریم صلی الله عليه وسلم په داسی چت باندې له ويده کيدو څخه منع کړې ده چي دهغه گير چاپيره دسوال نه وی

بنظم بی خايه مال مصرفول تبذير او حرام دی. قرآن کریم کښې داسې خلک دشيطان ورونه بلل شوي دي. په پتنگ بازی کښې يوتربله په معصيت اوفخر کولو کښې مسابقه کول چي يو حرام کړدې چي دکفر خطره پکښې ده والله سبحانه وتعالى اعلم

۱۱می سنه ۱۳۸۷هـ

دمرض دتعدیت له یو څخه بل ته د نقل کیدلو تعقیق

سوال که په کومه علاقه یا ښار کېښې کومه وباء خپره شې له هغه ځای څخه بل ښار یا محلي طرفته منتقل کیدل جائز دی او که نه؟ همدارنگه که په حیواناتو کېښې کومه وباء راشي نو له هغو څخه نور حیوانات جدا کول څنگه دی؟ بینوا تو جوړوا.

الجواب باسم ملهم الصواب له ځینې احادیثو څخه دعدوی نفی کیږي اوله ځینو څخه یې ثبوت کیږي دتطبیق صورت یې دادې چې دنفی په احادیثو کېښې هغه عدوی مراد ده چې دهغې قائل اهل جاهلیت وو او اوس هم دهغې عقیده لرونکی موجود وی، «یعنی دا عقیده ساتل چې دځینې مرضونو دا خاصیت طبعی دې اولازمی دې چې هیڅ کله تخلف پکېښې نشي راتلې» ددې عقیدې نفی د «لاعدوی ولاطیره» له نص نه علاوه په مشاهدې سره هم کیږي مثلاً په کوم ځای کېښې طاعون خپور شې نو دمړیو تعداد له ژونديو او محفوظو خلقو څخه ډیر کم کوی که چیرته تعدیه ضروری وی نو ددې په عکس پکار وړه بلکه هیڅوک هم باید ژوندي نوې پاتی شوې.

اوپه کومو احادیثو کېښې چې دپرهیز حکم دې هغه په درجه دسبب کېښې دی مگر ددې سبب حیثیت داسباب ظاهره څخه کم دې لهدا پرهیز ضروری ندې د «فرمن المجذوم فرارک من الاسد» حکم دضعیف الاعتقاد دخلکو لپاره دې هغوی ته که د الله په مشیت مرض ولگیږي نو هغوی به د «لاعدوی ولاطیره» په شان احادیثو څخه انکار وکړي، چې په هغه کېښې ددوی دسلب ایمان خطره ده مگر فرار من الوباء چونکه په حدیث کېښې صراحتاً منع راغلې لهدا یو ښار پرېښودل او بل ښار ته تلل ناجائز دی، البته له یوې محلي څخه بلې محلي ته یاد یو کور نه بل کور ته تلل جائز دی همدارنگه حیوانات په درجه دسبب کېښې جدا کول جائز دی، دلزوم اعتقاد جائز ندې، والله سبحانه وتعالی اعلم.

۲۶ / ربيع الاول، سنه ۸۷ هـ.

دمعاش دطلب لپاره دمور اوپلار له اجازې پرته تلل

سوال دوالدینو او ښځې له اجازې څخه پرته دمعاش دحاصلولو لپاره بل ښار ته سفر کول او تلل څنگه دی پداسې حال کېښې چې په دغه ښار کېښې کار نه پیدا کیږي؟ بینوا تو جوړوا.

الجواب باسم ملهم الصواب که دسفر له وجې دمور اوپلار یا ښځې یا اولاد دضائع کیدو خطر وی یعنی هغوی خپله غنیمت نه وی یا دهغوی حفاظت کونکې څوک نه وی نو په دې صورت کېښې به سفر نه کوی او که په خپل ښار کېښې دکار څه انتظام نه کیږي نو هغوی ته دنفی او حفاظت معقول انتظام کول په کار دی او بیا دې سفر کولی شی، البته که سفر دومره خطرناک وی چې دهلاکت غالب گمان پکېښې وی نو بیا په هر صورت دوالدینو له اجازې نه بغير سفر کول جائز ندی.

قال العلامة المحسّن رحمه الله تعالى: وله الخروج لطلب العلم الشرعي بلا إذن والدیه ولو ملصقاً وهما من الددر.

وقال العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ تعالیٰ (قوله وله الخروج الخ) ای ان لم یخف علی والدیہ الضیعة بأن کان موسرین ولم تكن نفقتہما علیہ فی الخانیة ولو اراد الخروج الی الحج وكرها ذلك قالوا ان استغنى الاب عن خدمته فلا بأس والا فلا یسعه الخروج فان احتاجا الی النفقة ولا یقدر ان یخلف لہما نفقة كاملة او امکنہ الا ان الغالب علی الطريق الخوف فلا یخرج ولو الغالب السلامة یمخرج وفي بعض الروایات لا یخرج الی الجہاد الا بأذنیہما ولو اذن احدهما فقط لا ینبغی لہ الخروج لان مراعاة حقہما فرض عین والجہاد فرض کفاية (الی ان قال) فلو فی سفر تجارة اوج لا بأس بہ بلا اذن الابوين ان استغنیا عن خدمته ولو خرج المتعلم وضيع عیالاً یراعی حق العیال (ھـ) (رد المحتار ص ۲۶۱ ھـ) ولہ سبحانہ وتعالی اعلم۔
 ۱۷ جمادی الثانیة سنہ ۸۷ ھـ

دوالدینو داستغناء بہ صورت کنبی بلا اجازت سفر کول جائز دی

سوال . دیوہ سی مور دیرہ ضعیفہ دہ دھغی خدمت پہ بنہ طریقہ سرہ کیری . دھغی زوی تہ خہ ضرورت نشتہ ، زوی بی دیو یا دوه کالو لپارہ پہ سفر تلل غواپی . مور اجازہ و رکوی مگر لہ علامو خخہ معلومیہ چی هغی تہ بہ د زوی پہ جدائی کافی صدمہ رسیہی . پداسی صورت کنبی سفر کولو باندی خوبہ زوی نہ گناہگاریری ؟ بینوا توجروا۔

الجواب باسم ملہم الصواب : کہ دکوم دینی یا دنیوی حاجت لپارہ سفر کوی نو جایز دی بلکہ داستغناء والدین پہ صورت کنبی دھغوی لہ اجازی نہ پرتہ ہم سفر کول جائز دی پدی شرط چی لازہ خطری نہ وی داستغناء مطلب دادی چی هغوی د زوی جسمانی خدمت یا مالی تعاون تہ محتاج نہ وی . طبعی صدمہ خوبہ ہر حال وی .

قال العلامة المحسني رحمه الله: وله الخروج لطلب العلم الشرعي بلا اذن والديه.

قال العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ تعالیٰ : (قوله وله الخروج) ای ان لم یخف علی والدیہ الضعیة بأن کان موسرین ولم تكن نفقتہما علیہ فی الخانیة ولو اراد الخروج الی الحج وكرها ذلك قالوا ان استغنى الاب عن خدمته فلا بأس والا فلا یسعه الخروج جو كرها ذلك قالوا ان استغنى الاب عن خدمته فلا بأس والا فلا یسعه الخروج فان احتاجا الی النفقة ولا یقدر ان یخلف لہما نفقة كاملة او امکنہ الا ان الغالب علی الطريق الخوف فلا یخرج ولو الغالب السلامة یمخرج (الی ان قال) ولو اذن الابوان لا یلتفت الی غیرہما هذا فی سفر الجہاد فلو فی سفر تجارة اوج لا بأس بہ بلا اذن الابوين ان استغنیا عن خدمته اخلس فیہ ابطال حقہما الا اذا کان طریق مخوفا کالمہر فلا یمخرج لائتہما وان استغنیا عن خدمته (رد المحتار ص ۲۶۱ ھـ) ولہ سبحانہ وتعالی اعلم۔

بغير دمور اوپلار له اجازه ته بل ځای تدریس کول

سوال یوسړې بغیر دمور اوپلار له اجازی څخه بل ځای تدریس کوی د والدینو اصرار دې چی هغه ځی دې تدریس پریردی بل نزدې ځای دې تدریس وکړی آیا دې شخص ته دشریعت له نظره پداسی حالت کښې په دغه ځای کښې تدریس کول جائز دی؟ بیڼوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب اوسنې دور دقحط الرجال دور دې په مدارسو اواسلامی جامعاتو کښې دعلم اوعمل په اعتبارسره ماحول دومره خراب شوې دې چی په هرکال په سلگونو فاضلان له هرې جامعی څخه فارغیږی لیکن له هغوی څخه دگوتو په شمیر یوڅو افراد دعلم اوعمل په اعتبار باصلاحیته وی، راسخ فی العلم اومحققین علماء یو یو له دنیا څخه رخصتیږی، دهغو اکابرو دمنصب دسنبالولو اوتر یوه حده پورې دهغوی دجانشینی ادا کولو او ساتلو امیدکه کیږی نو له دغو محدودو باصلاحیته ځوانانو څخه کیږی

بل طرفته دوالدینو اوقربیانو له دین څخه انتهایی درجه لرې والې او ددنیا په محبت کښې دمبتلا کیدو له وجی حالات داسې دی چی په هیڅ قیمت دعلم نه برخمن اولاد ته په کومه بهتره دینی اداره کښې په اطمینان سره دکارکولو لپاره په خوښه اجازه نه ورکوی هغوی صرف خپل سهولت او آسانتیا او تعیش په نظر کښې نیسی، چنانچه که یوهلک د دنیا گټولولپاره امریکا یا اروپا ته ځی نو هیڅ اشکال یی نه وی

ځینی خو بیخی ددین کار ته هم نه پریردی بلکه ددنیا په گټلو باندې یی مشغولوی اوځینی یی په نزدې ځای کښې په تدریس مجبوروی ددې نتیجه دشی چی مدرس نژی اوسړی نو دکور ومشاعلو اوپرشانیو له وجی په دلجمعی سره کارنه شی کولې بلکه ډیرځله دماحول د نه پیداکیدو له وجی ورو وروله تدریس څخه لاس په سرشی اوزړه ئی له تدریس څخه پورته شی او ددین له هر خدمت څخه لاس وه مینځی، خالص دینا دار جوړشی بلکه ځینی وخت دبدچاپیریال د اثر له وجی له دین اوعلماء دین څخه متنفرشی او په قسم قسم فسق اوفجور کښې مبتلا شی دغه شان بیا هغه په ځای ددې چی ددین لپاره قابل قدر خدمتونه وکړی، ددین او علماء دین دبدنامیدو ذریعه وگرځی، وه یو دین دوستو اودعلم شوق لرونکو لپاره خنډجوړشی

بنا پردې که چیرته داڅو معدود ځوانان هم ددې دینه مور اوپلار دتعیش لپاره قربانی کړې شی نو ددین اوعلم دین نوم اونشان به له دنیا څخه پورته شی او ددین د یوې مسئلې بنودلو به هم څوک پاتې نشی

له دې وجی نه کومو والدینو چی دخپل اولاد دعالم جوړیدو سعادت حاصل کړې وی هغوی دی دهغه ددینی خدمتونو دمعانعت شفاوت په سر نه اخلی بلکه هغه ته دې په خوشحالی سره ددس خدمت اجازه ورکړی بلکه له هغه سره دې تعاون وکړی او دائم سعادت دی، خپله معذره حبه

و څو ځي. دندرس اودنی خدمت کولو لپاره دې په ځای انتخاب کولو کښې هغه نه سو. خبر ورکړې هغه دخپل طبیعت او صلاحیت په نظر کښې نولوسره ښه ځای انتخاب کولې سی هغه ډېر ښه پوهېږي چی چیرته ډیر خدمت کولې شی او دهغه د علمی او عملی ترقی موافق چیرته ډېری دی

خلاصه داچی په اوسنی دور کښې چیرته هم په تدریس کولو کښې دوالدینو رضاضروری نده بلکه که مور اوپلار دخدمت محتاج نه وی اومدرس ددوئ په تمنا پوره کولو کښې خپل دینی نقصان وینی اوپه لرې اوسیدو سره متعدی او غیر متعدی دینی خدمتونه په ښه طریقه سره سرته رسولې شی نو په دغه کار کښې دمور اوپلار اطاعت ندې جائز

دتجارت دسفر لپاره دوالدینو اجازت ضروری ندې حالانکه دامحض دنیوی او د ذاتی نوعیت نفع ده په علمه دین کښې چی دتول امت دنیوی او اخروی کامیابی په دې پورې موقوفه ده ددې لپاره سفر کول څنگه دوالدینو په اجازت پورې موقوف شی

لښته په لاندې صورتونو کښې دوالدینو له اجازته بغیر سفر کول یالرې اوسیدل جائزندی

اول چی والدین دجسمانی خدمت محتاج وی اودهغو څوک دخدمت کولونه وی

دویم سفر داسې له خطر ه ډک وی چی هلته دهلاکیدو ظن غالب وی

دویم هلك امرد یعنی بی گیرې وی او دهغه په فتنه کښې دمبتلاء کیدو خطروی والله سبحانه

۸محر ۱۳۹۵هـ

وندلی علمه

سرتور سر اوبړندې يالوڅي پښې گرځیدل

سوال سرتور سريالوڅي پښې اوسيدل جائز دی او که ناجائز دی؟ که ناجائز وی نو دعدم جواز لپاره څه دليل دی؟ بينوا توجروا

الغواب باسم ملهم الصواب خولی یاپتگی په سر کول اوپیزارپښو کول سنت دی دخلاف سنت په وضع قطع کښې دبدوالی اوقبح هیڅ شک نشته حضور صلی الله علیه وسلم د دواړه ښانو په استعمال مواظبت کړې دې همدارنگه سرتور سر گرځیدل نن سبا دفسادو افجرو شعار گرځیدلې نننیزا په دې کښې زیات قباحت دې همدارنگه لباس دالله تعالی نعمت دې چی زیست هم دی او نگرسی اوڅنی دتکلیفو څخه حفاظت هم دې اودنعمت ترث کول کهران نعمت دی والله سبحانه وندلی علمه

۲۵ جمادی الثاني ۱۳۸۷هـ

دغیر عالم لپاره دقرآن اوسنت درس ورکول جائزندی

سوال سن مساجی عام طور دجما تونو امامان باق عده سند یافته نه وی اودو ترجمه گوری وښه

خیلو جمانونو کښې درس قرآن او حدیث ورکوی آیا هغوی ته درس ورکول جائز دی؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب : څو پورې یې چې دیوه مستند عالم څخه باقاعده علم نه وی حاصل
 کړی نو هغه ته درس قرآن یا درس حدیث ورکول جائز ندی . والله سبحانه وتعالی اعلم .
 غره رجب سنه ۱۳۸۷هـ

په غسل خانه کښې متیازی کول

سوال په غسل خانه کښې متیازی کول څنگه دی؟ چې فرش هم سمی (پوخ) وی او په متیازو
 باندې اوبه اویهول شی؟
الجواب باسم ملهم الصواب : جائز دی مگر احتراز غوره دې ځکه چې ددې څخه د وسواس
 پیدا کیدو خطر ده . قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لا یبولن احدکم فی مستحبه ثم یغتسل او یتوضأ فیه
 فان عامة الوسواس منه والله سبحانه وتعالی اعلم .
 ۵ رجب سنه ۸۷هـ

دیوشی لپاره ډول غېړول او نغاړه وهل جائز دی

سوال دیوشی دا اعلان کولو لپاره ډول غېړول او نغاړه وهل جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا .
الجواب باسم ملهم الصواب : دکوم نیک او جائز کار لپاره داسې قسم اعلان کول جایز دی لکه
 چی نبی کریم صلی الله علیه وسلم دنکاح دا اعلان لپاره تمبل (دریا) وهلوته اجازه ورکړې ده . قال
 العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالی (قوله ویندب اعلانه) ای اظهاره والضمیر راجع الی النکاح یعنی العقد
 لحديث الترمذی اعلوا هذا النکاح واجعلوه فی المساجد واضربوه علیه بالدفوف فتح (رد المحتار ص ۲۶۱ هـ)
 ۱۴ رجب سنه ۸۷هـ . والله سبحانه وتعالی اعلم .

ځوان سړی ته د سپینو وېستانو ایستل جائز دی

سوال د ځوان سړی چی دنزلی له وجی دوه یا څلور وینستان سپین شوی وی آیا دهغو وېستل
 جائز دی او که ناجائز؟ بینوا توجروا :
الجواب باسم ملهم الصواب : دعیب لرې کولو لپاره سپین وېسته لرې کول جائز دی اوله وخته
 مخکښې د وینستو سپینیدل عیب دې لهذا جائز دی .
 وقال العلامة الحسکلی رحمه الله تعالی : ولا بأس بملغفه الشهب .
 وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالی : (قوله ولا بأس بملغف الشهب) القید فی الیازیه بان لا یكون علی
 وجه التین (رد المحتار ص ۲۶۱ هـ) . والله سبحانه وتعالی اعلم .
 ۱۷ رجب سنه ۸۷هـ

له سود خورسره خيښی اودوستی کول

سوال دبانه يا بيمې مامور په کور کښې ښځه ورکول يا له هغوی څخه ښځه کول او هېر
وغيره قبول جائز دی او که غير جائز؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب نه، جائز ندي، واللہ سبحانه وتعالی اعلم ۲۲ شعبان سنه ۱۳۸۷

بلاريه غوا د ذبحې لپاره خرڅول

سوال بلاريه غوا د ذبحې کولو لپاره په قصاب باندې خرڅول جائز دی او که ناجائز؟ بينوا
توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب دبلاړې غوا وغيره ذبح کول جائز دی، لهذا په قصاب يی خرڅول
هم جائز دی څه حرج پکښې نشته، البته که قريب الولادت وی نو ذبح کول يی بعضې علماؤ مکروه
گڼي دی

قال العلامة المحقق رحمه الله تعالى: وليس في ذبح الامم اضاعه الولد لعدم التعيين بموته
قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله وليس في ذبح الامم الخ) جواب عما يقال انه لو لم يحل بذبح امه
لما حل ذبحها حاملا لالاتلاف الحيوان وتقرير الجواب ظاهر لكن في الكفاية ان تعاريف الولادة تكره ذبحها (رد
المحتار ص ۳۰۴) ولله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۹ خوال سنه ۸۷هـ.

ممتحن ته دنالائق شاگرد کاميابول جائز ندي

سوال که کوم ممتحن يو هلک رعايتاً کامياب کړی له هغه وروسته هغه هلک ته يوه نوکرۍ هم
بيدې شي آیا دغه هلک ته خو ددې نوکرۍ پيسې ناجائزې نشوې؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب که د نوکرۍ دکار کولو پوره صلاحيت لری نو ملازمت يی جائز دي
دغه به آمدن باندې د ممتحن دفعل کوم اثر نه پريوځي، البته ممتحن د محکمې له طرفه امين وو
اودې پانډوؤ چی لائق شاگردان کامياب کړی او هغه نا اهل کامياب کړو نو ده په امانت کښې
حبست وکړو چی په دې به دې گناه کاروی او په ده باندې توبه او استغفار لازم دی
قال الله تعالى: ان الله يامرکم ان تحذرو الامان الى اهلها واما حکمتهم بين الناس ان تحکموا بالعدل الاية
۱۳۱ ولله سبحانه وتعالى اعلم. ۳۰ ذی القعدة سنه ۸۷هـ.

د ضروری حیواناتو وژل

سوال دسې اوبښو، مچ، جولاگي، عنکبوت، ميري وغيره تکليف ورکوي څر سر

او حیوان کو قتل جائز دی او کہ نہ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب حیوانات او حشرات کہ شروع پہ ضرر سرہ و کمری نو دھنوی پہ قتل کنسی ہیخ حرج نشته او کہ نہ نو خلاف الاولی دی مار او لہم چونکہ خلقتاً ضرری دی لہذا دھنوی وژل جائز بلکہ باعث دثواب دی د دواپونکی سپی او پیشوہم ہمداحکم دی دضرری حیواناتو او حشراتو د وژلو لپارہ داسی طریقہ اختیارول پکاردی چی زریی سا (نفس) وخیژی پہ اور باندی سو خول بی منع دی

قال العلامة المحمدي رحمه الله تعالى: وجاز قتل ما يضر من أكل عروق وثمرات ويزلجها أي الهرة ذمها ولا يضر بها لأنه لا يفيد ولا يضر حقاً وف المبتغى بكرة إهراق جراد أو مل وعقرب ولا بأس بإهراق حطب لها العسل. وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى: (قوله ويزلجها) الظاهر أن الكلب مثلها تأمل (قوله بكرة إهراق جراد) أي تحريماً ومثل القمائل البرغوث ومثل العقرب الحية (رد المحتار ص ۹۰، ۹۱، ۹۲)

وفي الهندية: قتل الزنبور والحشرات هل يباح في الصرع ابتداء من غير إيذاء وهل يباح على قطعهم قال لا يباح على ذلك وإن لم يوجد منه الإيذاء فالأول أن لا يتعرض بقتل شيء منه كذا في جواهر الفتاوى عالمگیری ص ۳۱۱ هـ) والله سبحانه وتعالى أعلم. ۲ رجب سنہ ۹۶۲ھ

دجر مہنکی ((کربوری)) وژل ثواب دی

سوال پہ خنگلونو کنبی دجر مہنکی ((کربوری)) پہ شان حیوان پیدا کیچی او پہ کورونو کنبی چرمہنکی ((کربوری)) پہ کثرت سرہ پیدا کیچی آیا ددی دواپو وژل جائز دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د دواپو وژل باعث داجر او ثواب دی، پہ حدیث کنبی د (وزغ) لفظ راغلی دی چی دواپو ته شامل دی

حضور صلی اللہ علیہ وسلم دھفہ وژل داسی بیان کمری دی چی ہفہ دنمرود اور ته پوکھی ورکارہ چی تیزشی او ابراہیم علیہ السلام ته بی پہ ضرر رسولو کنبی تعاون کاوہ

عن امرئ بن حارث بن عمار ان رسول الله صلى الله عليه وسلم امر بقتل الوزغ وقال وكان يرفع على ابراهيم عليه السلام (بخاری ص ۴۴، ۴۵)

عن أبي هريرة رضي الله تعالى عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم من قتل وزغاً في أول هجرة كتب له مائة حسنة وفي الغاية دون ذلك وفي الغاية دون ذلك (مسلم ص ۲۶۶، ۲۶۷)

عن أبي هريرة رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من قتل وزغاً في الهجرة الأولى كتب له كذا وكذا حسنة فإن قتلها في الهجرة الثانية كان له كذا وكذا حسنة فإن قتلها في الهجرة الثالثة كان له كذا وكذا حسنة

مذکور الباب عن ابن مسعود عا عنه و امر یکت و حدیثها فی هریرة حدیث حسن صحیح (الترمذی ۱۰۶۳)
قال الامام القرطبی رحمه الله تعالى: وقال كعب وقتادة والزهری ولم یبق یوم معجزة الا اطفال عنه الدار
الاورغ فانها كانت تنفخ علیه و كذلك امر رسول الله صلی الله علیه وسلم بقلعها و سماها فوسقة (الجامع
الإحکام القرآن ۱۱۴۲)

د نوکری د حاصلولو لپاره خپل ستر او عورت ښکاره کول

سوال حکومت په اتر فورس کښې د مذهبي تعلیم په سلسله کښې یوه نوې شعبه پرانستې ده چې په هغه کښې علماء د وارنټ افسر (ریلیجس تیچر) په عهده مقرر کیږي. سرکاری قانون دادي چې د مقرر کیدو په وخت کښې طبی معاینه کول ضروري وی چې په هغې کښې ستر خلاصول عورت لوڅول، ضروري دی آیا په مذکوره صورت کښې عورت برېښدول او د اعضاء مخصوصه معاینه کول جائز دي او که نه؟ بیڼوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا داسې ضرورت ندې چې دهغې لپاره دچا په مخ کښې عورت ښکاره کول جائز شی د تعجب او افسوس مقام د چې څوک د مذهبي تعلیم دور کولو لپاره بیول کیږي او بیبي د مذهب په خلاف کولو مجبوری کوم خلک چې د منصب داخستلو لپاره د داسې گناه کبیره او د حرامو ارتکاب ته تیار وی هغه که د مذهب څه تعلیم ورکوي هم ظاهر ده چې د داسې خلکونه د فاندې رسولو په ځای مذهب ته نقصان رسیږي.

بهر حال بغیر د شدید ضرورت نه چاته هم د عورت ښودل او ورته کتل سخته گناه او حرام دی او په سوال کښې ذکر شوی صورت په ضرورت کښې داخل ندی. والله سبحانه وتعالی اعلم

غره محرم ۱۳۸۸ هـ

دغوا مصنوعي بچي

سوال که دغوا بچي مرشی اوله بل څه نه د بچي شکل جوړشی او د شیدو درالوشلو لپاره هغه غوړ ته کیښودل کیږي آیا دا جائز دی او که ناجائز؟ بیڼوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که د بچي سترگی او چهره بالکل ظاهر نه وی بلکه همداسې یو شکل جوړ شوی وی نو جائز دی. والله سبحانه وتعالی اعلم

۷ محرم ۱۳۸۸ هـ

په څم ځای کښې د ټولو حق دی

سوال زمونږ په علاقه کښې ټول غر علاقه وار تقسیم شوی دې دیوه کلی خلک خپل حیوانات د بل کلی څم ځای ته نشی بیولې که څوک یی بوزی له هغه څخه معاوضه غوښتل کیږي آیا

دامعاوضه اخستل جائز دی او که نه؟ که معاوضه وانخلی نو تول خلك خپل مالونه یوه څرخای ته بیایی پداسی صورت کښې هغه خلکوته نقصان وی دچاچی داحصه څرخای رسیدلې ده. که دیو کلی خلك په خپل څرخای کښې بل څوک نه پریرېدی نو د علاقې حاکم یی جبراً ورلیږی پداسی حالاتو کښې څه کول پکار دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دغرونو داسې تقسیم چی دیو قوم مال به دبل قوم څرخای ته نه ورخی دا جائزندی. معاوضه اخستل هم سخت ظلم دې په تولو غرنزه علاقو کښې په وښو کښې تول مسلمانان برابر شریک دی. ارض مباحه خو پریرېده په ارض مملوکه کښې له خپله زرغون شوی وښو څخه منع کول جائزندی که دخمکې مالک خمکې ته د داخلیدو اجازه نه ورکوی نو هغه دې پخپله واښه ورته ورپیې او غوښتونکی ته دې ورکړی

قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: وبيع ثوب من ثوبين والمرعى اى الكلا واجارها اما بطلان بيعها فلعدم الملك لحديث الناس هر كاه في ثلاث في الماء والكلا والدار واما بطلان اجارها فلانها على استعمال عین این کمال وهذا اذا لم يفسد وان البتة بسقي وتربية ملكه وجاز بيعه عینی وقيل لا.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى تحفة (قوله لحديث الناس هر كاه في ثلاث) ومعنى الحركة في الدار الاصطلاح بها وتجهيف الغياب لا اخل المهر الا باذن صاحبه وفي الماء الشرب وسقى الدواب والاستقاء من الابل والحياض والاعهار المملوكة وفي الكلا الاحتشاش ولو في ارض مملوكة غير ان المصاحب الارض الممنوع من دخوله ولغيرة ان يقول ان في ارضك حقاً فاما ان توصلي اليه او تحسه او تسقى وتدفعه لي وصار كفوب رجل وقع في دار رجل اما ان يأخذ للمالك في دخوله لها غلة واما ان يخرج اليه فتح ملغصاً (رد المحتار ج ۱ ص ۱۱۰) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۷ صفر سنه ۸۸۸ هـ

په خنزیر پورته کولو کښې له کافر سره تعاون کول

سوال زید دښکار لپاره تللی وو هلته له ده څخه مخکښې یو انگریز یو خنزیر ښکار کړې وو، انگریز زید ته وویل چې داپورته کړه اوزمونې په موثر کښې یی کیږده. زید انکار وکړ. کافر ورته وویل که چیرته ستاسو کوم شې مردارشی هغه خو حرام شی بیایی هم تاسو په لاس کښې اخلئ او دباندې یی غورځوی. زید خو خنزیر ورسره وانخست لیکن له ده سره کوم معقول جواب نه وه چی انگریز ته یی ورکړې وې اوس پوښتنه داده چی آیا پداسی کومه موقع کښې دخنزیر په پورته کولو کښې تعاون کول جائز دی او که نه؟ آیا له خنزیر سره لاس لگول لاس ناپاک کوی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په دې کښې د مسلمان تذليل دې له همدې کبله جائز ندی . د اګريز استدلال باطل دې ځکه چې د مردار حيوان له کوره ويستل د حرام اونجس اومتعفن شی د بهر کولو لپاره کيږي پدې کښې دکافر په وړاندې د مسلمان تذليل ندې بلکه دا مامور به او اطاعت دې که دخنزير ويستان يا دنيونکي لاس لوند وي نو ناپاک گرځي او داسې که نه وي نو نه گرځي، والله سبحانه وتعالى اعلم .
۴ ربيع الاول سنه ۱۳۸۸ هـ

په اخبار کښې د سړيو او ښځو تصويرونه کتل

سوال داخبار د مطالعې په وخت کښې د سړيو او ښځو تصويرونه کتل څنگه دی؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب : که د ضرورت له وجې اخبار کتل وی نو حتی الامکان دې تصويرونو ته نه گوري او تصويرونه په قلم وړانول په کار دی، نن سبا اخبار کتل يو ذهني تعیش جوړ شوې دې چې خلق ورته ضرورت تعبير کوي چې دا دایمان د سختی کمزوری علامه ده . والله سبحانه وتعالى اعلم .
۱۷ ربيع الثاني سنه ۱۳۸۸ هـ

د تبليغ په نيت د معصيت ارتکاب ندي جائز

سوال : که دکوم فاسق سره دهغه په فسق کښې د شريکيدو په وجه دهغه د اصلاح اميدوی نو آیا داسی کول جائز دی ؟ لکه د اهل بدعت د بدعت په مجلس کښې له هغوی سره شريکيدل ؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د اصلاح او تبليغ په نيت د معصيت ارتکاب هرگز جائز ندې کله چې د ارشاد او تبليغ نه مقصد د الله جل جلاله رضای نو ددې مقصد د تحصيل لپاره دهغه له معصيت نه څه مطلب؟ که کوم سړي له کومې فاحشې ښځې سره دهغې د اصلاح په نيت بدکاری کوي نو آیا کوم احق به د نيت جائز ووايي؟ والله سبحانه وتعالى اعلم .
۱۱ شعبان سنه ۱۴۰۸ هـ

تبيه ددې مسئلې مفصل او مدلل تحقيق په «تبليغ کی شریعی حیثیت او وحدونه» رساله کښې دې چې مطالعه یی ډیره ضروری ده

دکوم مصلحت په خاطر گناه ته جائز ويل العاد دې

سوال په يوکار کښې د حکم شرعی کول او نه کول موجود دی، مگر زيد وايي چې د مصلحت په خاطر حکم شرعی پرېښودل په کار دی آیا د زيد د نظريه صحيح ده؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د مصلحت په بناء حکم شرعی پرېښودل العاد اوبی دینی ده داسی ويلو والا فاسق دې او ددې آيت قرآنی ﴿ أَفَرَأَيْتَ مَنِ لَّتَأْخُذَ بِهِ هَؤُلَاءُ قُلْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هُوَ الَّذِي يُفَصِّلُ الْفَرَاقَ لَكُمْ فِي يَوْمِ تَبْيَضُّ الْوُجُوهُ وَيَسْوَدُّ الْوُجُوهُ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْضَلُونَ ﴾

وَقَلْبِهِ وَجَمَلَ عَلَی بَصَرِهِ غِشْوَةً ﴿ مصداق دې اوله داسې باطلې او الحادی نظریې څخه توبه او استغفار لازم دي .

د شریعت فیصله داده چې په مسائلو باندې د مصلحتونو مصالحه و اچول شی نوڅومره چه مصالحه زیاتې پرې و اچول شی نو په هماغه اندازه سالن مزیدار او خوندور راځی .
ددی مفصل اومدلل تحقیق په رساله د «سیاست اسلامیة» کښې دې دې . والله سبحانه وتعالی اعلم
غره ، ربیع الاخر ، سنه : ۹۶ .

د عالم تصویر اخستل زیات شیع دی

سوال په دې زمانه کښې که د تصویر داخستلو د جواز استنباط شوې وی نو په دلائلوسره یی واضح کړئ او که نه وی نو ددې وضاحت وکړئ چې پدې کښې د عالم یامفتی یا عامی سړی څه فرق شته او که نه؟ بینوا توجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب : تصویر اخستل په اجماع دامت سره حرام دی . دعوامو په مقابل کښې دکوم عالم یامفتی تصویر اخستل دڅو وجوهو نه زیات شیع اوقبیح دی .
اول : په اهل علمواو اهل فهم اومقریینوباندې گرفت ډیر زیات سخت وی .
دویم : د علماؤ د معصیت کولو په وجه عوام په معاصیوباندی زړور کیږی .
دریم : د علماؤ د مدهانت له وجی عوام دا گناه جائزه بولی .

تنبيه دمعتبروذرائعو څخه دا خبره معلومه شوې ده چی بغیر له اجازهته دچاتصویر اخستل قانونا منع دی له دې وجی نه که دچا تصویر په غفلت کښې چا اخستې وی په هغه فرض دی چی داسې مجرم ته دقانونی سزا اختار ورکړی او دتصویر په ضائع کولو یی مجبورکړی که چیرته یی هغه ضائع نکړی نو قانونی چلن ورسره فرض دي خصوصا په علماؤباندی دا فریضه زیاته مؤکده ده پدې کښې تساهل کول حرام دی الله تعالی دې مونږ ټولو ته شرعی حفاظت نصیب کړی . والله سبحانه وتعالی اعلم
غره جمادی الثانيه سنه ۱۳۸۸هـ

د آسونو د خفلولو په مقابله کښې جانبینو ته عوض (انعام) ورکول

سوال دخرو او آسونو د خفلولو په مقابله کښې گتونکوته عوض (انعام) ورکول اوپه هغې اجرت اخستل جائز دی که ناجائز؟ بینوا توجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب : په منډه او خفلولو کښې که د پیسو ورکړه که له جانبینو څخه شرط وی نو دا فعل حرام دي او د حرام فعل لپاره عوض ورکول اوپه هغې اجرت اخستل هم حرام دی والله سبحانه وتعالی اعلم
غره رمضان سنه ۱۳۸۸

د غوږ او پوزه سوری کول

سوال اکثره ښځې که هغه له هر مذهب سره تعلق لري غوږ او پوزه سوری کوي آیا شرعا غوږ او پوزه سوری کول جائز دی؟ او دا په تغیر الخلق کښې نه راځي؟ په حدیث کښې په خال کینودونکې او څوک چې خال لگوي په هغې ښځې لعنت راغلې دې چې دهغې علت تغیر الخلق دې په غوږ او پوزه کښې په سوری کولو سره په طریقه اولی تغیر الخلق راځي ځکه چې دلته هم په غوږه کښې سورې کیږي پداسې حال کښې چې په خال وهلو سره صرف په پوست کښې کښې سورې وي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : په غوږونو کښې دغوږ والی اچول د حضور صلی الله علیه وسلم په زمانه کښې رواج وو او اوس هم په عربو کښې رواج دی پر دې باندې د پوزې قیاس کول هم جائز دی چې سورې کړې شي که چیرته دا په تغیر الخلق کښې داخل وای نو حضور صلی الله علیه وسلم به ضرور ورباندې رد کړې وای.

قال العلامة المحقق رحمه الله تعالى : ويكره للولي لباس الخلل السوار للصبي ولا لباس يعقف اذن المبتدئ والطفل استعسأنا فاملتقط قلبه وهل يجوز الخزام في الانثى لم اره.

وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى : (قوله للصبي) اي الذكر لانه من زينة النساء (قوله والطفل) فانه ان المراد به الذكر مع ان قلب الاذن لتعليق القرط وهو من زينة النساء فلا يعمل للذكور الذي في عامة الكتب وقدمنا عن اعتبار حانية لابس يعقف اذن الطفل من المبدأ وزاد في حاوي القدسي ولا يجوز قلب اذن المبتدئ فالصواب اسقاط الواو (قوله لم اره) قلت ان كان مما يمتزج النساء به كما هو في بعض البلاد فهو ليها كقلب القرط اهو قلنس الشافعية على جواز الامتناع.

(رد المحتار ص ۲۷۰ ج ۵)

وفي الهندية : ولا لباس يعقف اذن النساء كذا في الظهيرية ولا لباس يعقف اذن الاطفال من المبدأ لانهم كانوا يلبسون ذلك في زمان رسول الله صلى الله عليه وسلم من غير انكار كذا في الكبرى (عالمگیری ص ۲۷۰ ج ۵) والله اعلم وتعالى اعلم.

۱۲ صفر سنه ۸۹ هـ

د غیبت د جائز او ناجائز صورتونو تفصیل

سوال غیبت څه ته وائی او آیا دا گناه کبیره ده او که صغیره ده؟ د بعضې علماؤ وینا ده چې دغالبه فسق او فجور کونکې غیبت جائز دې آیا دا خبره صحیح ده؟ د غیبت جائز او ناجائز صورتونه بیان کړئ مهرباني به مو وي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دچا پسې شا دهغه یوه داسې دعیب واقعې بیانول که هغه نه

معلومه شی نو ورباندې خفه کيږي دا غيبت دې او غيبت گناه کبیره ده چی پدې باندې د قرآن او حدیث شدید ترین وعیدونه راغلي دي .

دهیبت ناجائز صورتونه :

اول : غيبت حلال گنل او کول یی مثلاً که غيبت کونکې دهیبت کولو څخه منع کړې شی نو په جواب کښې وایی چی دا غيبت ندې ځکه چی زه رشتیاوایم دا کفر دې ځکه چی دغه انسان قطعی حرام حلال گنی .

هرویم : دنوم ذکر کولو نه بغير د چاغیبت کول چی هغه مخاطب ته معلوم او متعین وی دا د اتفاق او ریا مجموعه ده .

هرویم : دکوم معلوم شخص غيبت کول دا گناه کبیره ده .

دهیبت جائز صورتونه :

اول : دظلم د دفع کولو لپاره د قادر علی دفع الظلم په مخ کښې غيبت کول .

هرویم : دمنکر دتغیر په نیت د قادر علی دفع المنکر په مخ کښې غيبت کول .

هرویم : دحکم شرعی دمعلومو لپاره دمفتی په مخ کښې غيبت کول لیکن نوم مبهم پریښودل بهتر دی .

طلووم : دچا د شره دځان ساتلو لپاره دهغه غيبت کول مثلاً په شاهدانو او راویانو باندی جرح کول پنهم : دښکاره گناه کونکو غيبت کول البته صرف دهغې گناه یادول جائز دی کومه چی یی ښکاره کوی دپتو گناهونو ذکر یی جائز ندی .

شپږم : دتعارف په غرض دچاعیب بیانول مثلاً اعور او اعمش وغیره دا پدې شرط جائز دی چی ددې څخه بغير تعارف ممکن نه وی یا متعذر وی .

عن ابی هریرة رضي الله تعالى عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اتدرون ما الغيبة قالوا الله ورسوله اعلم قال ذكركم افعالكم بما كرهه الله في اعيانكم قال ان كان فيه ما تقول فقد اغتبته وان لم يكن فيه ما تقول فقد بهته رواه مسلم (مشكوة ص ٢١٢)

وقال العلامة الألوسي رحمه الله تعالى تصح الاية ان يحب احدكم ان يأكل لحم اخيه : والاية دالة على حرمة الغيبة . وقد نقل القرطبي وغيره الإجماع على انها من الكبائر وعن الغزالي وصاحب العدة انها من الكبائر مع ما بها من الصفات وهو محجب معها لكثرة ما يدل على انها من الكبائر . وقصارى ما قيل في وجه القول بانها صغيرة انه لو لم تكن كذلك يلزم فسق الناس كلهم الا القليل النادر منهم وهذا حرج عليهم وتعقب بان فهو المحصية واركتب جميع الناس لها فضلا عن الاكثر لا يوجب ان تكون صغيرة . وهذا الذي دل عليه الكلام من ان كل

أكثر الناس لها لم يكن قبل من أن الأصرار عليها قريب منها في كثرة الفهوى الناس وهو كبره بلا حجاج
ويلزم عليه المخرج العظيم وإن لم يكن في عظم المخرج السابق مع أن هذا الدليل لا يقاوم تلك الدلائل
الكفورية. (روح المعاني ص ١٥٩ ج ٢٦)

وعن عبد الله بن مسعود رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم وأياكم والكذب فإن
الكذب يهدي إلى الفجور وإن الفجور يهدي إلى النار وما يزال الرجل يكذب ويتحرى الكذب حتى يكتب عند الله
كذاباً معقوباً عليه (مشكوة ص ٢١٢)

وقال العلامة الألويسي رحمه الله تعالى: وقد تجمعت الغيبة لفرع صحيح شرعي لا يتوصل إليه إلا بها وتنعصر في
سنة أسباب الأول العظيم فلنظن أن يعكولن يظن له قدرة على إزالة ظلمة أو تخفيفه، الغالب الاستعانة
من تهمير المعكر بذلك لمن يظن قدرته على إزالته، الغالب الاستعانة فيجوز للمستغنى أن يقول للمفتي،
فلنظن فلان بكذا فهل يجوز له أو ما طريق تحصيل حقي أو نحو ذلك، والأفضل أن يهيبه، الرابع تحذير المسلمين
من نشر كبرج الشهود والرواة والمصنفين، والمتعصدين لافعاء أو الرام مع عدم اهلية فيجوز إجماعاً بل تهم
إني أن قال) والخامس أن يتهاجر بنفسه كالمكسبين وشربة الخمر ظاهر فيجوز ذكرهم بما يتهاجروا فيه دون
غيره إلا أن يكون له سبب آخر مما مر (روح المعاني ص ١٦١ ج ٢٦)

وقال العلامة الحسكي رحمه الله تعالى: فتباح غيبة مجهول ومتظاهر بيمين ولمصاهرة ولسوء اعتقاد
تحذير منقول كوي ظلاماً معاً كما مر في حرمها بنية.

وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى تمت (قوله فتباح غيبة مجهول) وفي تنبيه الغافلين للمفتية إني
الغيب الغيبة على أربعة أوجه وفي رحمه هي كفر بأن قيل له لا تغيب لمقول ليس هذا غيبة لاني صادق فيه فقد
استعمل ما حرمه بلاطة القطعية وهو كفر وفي وجه هي نقاش بأن يغتاب من لا يسميه عدد من يعرفه فهو مغتاب
فيري من نفسه أنه معزول فهذا هو العفان في وجه هي محصية وهو أن يغتاب معيماً ويظن أنها محصية قطعية
لغيره في وجه هي مباح وهو أن يغتاب معطفاً بنفسه أو صاحب بدعة وإن اغتاب الفاسق لحدود الناس وغتاب
عليه لأنه من النبي عن المعكر أم القول والأمانة لا تغال الوجوب في بعض البواضع الآتية (قوله ومتظاهر
بيمين) وهو الذي لا يستقر عنه ولا يؤثر عدة إذا قيل عنه أنه يفعل كذا أم إن الفتنة قال في تبيين المحرم
لجوز ذكره بما يتهاجر به لا غيره قال صلى الله عليه وسلم من الغي جليل الحياء عن وجهه فلا غيبة له ولو ساق

كان مستقرا فلا يجوز غيبته اذ قلنا وما اشهر بين العوام من انه لا غيبة لعارك الصلوة ان اراد به ذكره بل
وكان مصاهرا فهو صحيح والا فلا (رد المحتار ج ۲ ص ۲۱۲) والله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۱ ص ۸۹ هـ

په تصویر لرونکی سایکل سوړیدل

سوال کوم سایکل چی په کرایه ورکول کیږي په وخت د ضرورت کښې په هغه باندې سورلي کیږي دهغه په ډنډو باندې د ښځو تصویرونه لږیدلي وی آیا په هغو سایکلونو باندې سپرلي کول جائز دی او که نه؟ یینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب پداسې سایکل سپریدل جائزندی که بغیر له تصویره سایکل نه پیدا کیږي اوسخت ضرورت وی نو گنجائش شته مگر تصویر دې په څه شی باندې پټ کړي که دا هم نه کیږي نو له تصویر څخه حتی المقدور اغماض واجب دې والله سبحانه وتعالى اعلم
۱۵ ربيع الاول سنه ۱۳۸۹ هـ

د خانداني منصوبه بندۍ «اولاد بندولو» جائز صورتونه

سوال د خانداني منصوبه بندۍ څو طریقه دی

اول د ښځې بچه دان ویستل کیږي

دویم د سړي اپریشن کیږي چی له هغې وروسته د اولاد د پیدا کیدو قابل نه وی

دویم د دواگانو استعمالول.

ثلثوم په وخت د جماع کښې د پلاستیکی پوکانی استعمالول

اوس د پوښتنی ځای دادې چی پدې کښې کوم صورتونه جائز او کوم ناجائز دی؟ یینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب منصوبه بندۍ درزق دکموالی له وجی په هر صورت کښې حرامه ده البته که دا نظریه نه وی بلکه د ښځې د صحت یا د ماشومانو د پرورش په خاطر وی نو د پلاستیک خلطه یا دوا استعمالول جائز دی د بچه دانی لری کول یا د سړي اپریشن کول چی د همیشه لپره بیکاره شی جائزندی ددې تفصیل په رساله د «ضابطه تولید و اسقاط حمل» کښې دی

۳ جمادی الثانيه سنه ۱۳۸۹ هـ

له فاسق زوی سره تعلق قطع کول

سوال زما زوی بالکل ښکاره په فسق او فجور کښې مبتلا دې او په دې باندې فخر هم کوي ماته هم کنخل او بدې ردې وایی حتی چی زما له هغه څخه د سرخپړه ده. ماله هغه سره تعلق قطع کړي دې. څه چلوان نیسکار کوی چی هغه معاف کړه پدې باره کښې د شریعت څه حکم دی؟ هلک معاف کول او تعلق ور سره ساتل جائز دی؟ یینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دلته دوه مسئلي جدا جدا دی یو معاف کول معنی په دسات حرام کې انتقام نه اخستل دا ډیر لوړ مقام دی. او دالله جل جلاله د قرب لویه ذریعه ده. شریعت د هغې مسئلې په تفصیل سره بیان کړی دی

دویمه داچې له زوئ سره تعلق ساتل، ددې فیصله ده لکه د آئنده حالاتو تر اطمینان پورې موقوفه ده که اطمینان وی چې هغه به خپل حالات درست اوسم کړی نو تعلقات ورسره ساتل پکار دی او که اطمینان نه وی نو تعلق ساتل هم ندی پکار، والله سبحانه وتعالى اعلم ۱۲ رجب ۱۳۸۹ هـ

دبغمل په مصلی لمونځ کول جائز دی

سوال دبغمل په جانماز لمونځ کول جائز دی او که نه؟ دا خوبه د ورېښمو په حکم کېښي نه وی؟
بینو توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب کوم جای نماز چې خالص د ورېښمو وی نو په هغه په لمونځ کولو کې اختلاف دي دجواز قول راجح دي. نن سبا چې کوم قسم جای نماز په ازا، کېښي مونډل کېږي دا دخالصو ورېښمونه وی لدې وجې نه پدې باندې بالاتفاق لمونځ کول جائز دی

قال العلامة المحقق رحمه الله تعالى: ويحل توسدة والقراشه واليوم عليه وقال الشافعي ومالك رحمهم لله تعالى حرام وهو الصحيح كما في البواهب قلت ظلي حفظ هذا لكنه خلاف المشهور.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله لكنه خلاف المشهور) قال في الفرع لمالية قلت هذا لصحيح خلاف ما عليه المعون المعتبرة المشهوره قال الشرح (رد المحتار ص ۲۲۶ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۸ رجب ۱۳۸۹ هـ

جعلی سند جوړول او بیا د هغې په سبب وظیفه اجرا کول

سوال یو سړی ته وظیفه او نوکری پیدا کيږي مگر شرط دادي چې د پنځم صنف سند ولری او دغه سند له هغه سره نشته مگر جعلی جوړيږي. پداسې صورت کېښي کومه گناه شته او که نه؟ همدارنگه لده سره په دې کار کېښي په اعانت کونکو گناه شته او که نه؟ همدارنگه د ونډېک وغیره کاروبو د مهارت جعلی سند حاصلول او نوکری ورباندې حاصلول جائز دی او که نه؟ او پدې مصلحتونکې ننخوا حلاله ده او که حرامه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا دروغ او دود که ده لهذا جائز ندی په دې اعانت کونکي هم مجرم دي البته کوم کار چې دده په ذمه دي که چیرته دي هغه په حسن او خوسی سره دسره کولو صلاحیت لری نو ننخوا ورته حلاله ده والله سبحانه وتعالى اعلم ۲۵ د غم ۱۳۹۰ هـ

دوا په بل کښې دمقرر ډاکټر دتشخيص رعایت

سوال دحکومت له طرفه ځينی مامورينوته طبی سهولت مهيا وی دتشخيص لپاره دهرې محکمې خپل ډاکټر مقرروی چی دهغه تشخيص ضروری وی اوس یو سرې له بل ډاکټر څخه تشخيص کوی او دمتعلقه ډاکټرته راشی او اخلاقاً هغه ورته دغه بل منظور کړی ، نوآ ددې شخص لپاره دا جائز دی اوکه نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب متعلقه ډاکټر که دهغه بل ډاکټر له تشخيص څخه مطمئن وی نو بل منظورول جائز دی اوکه نه وی نو جائز ندی. د اخلاقو په بناء دبل منظورول ندی جائز. والله سبحانه وتعالی اعلم.

۲۳ جمادی الاول سنه ۱۳۹۲هـ

قار دمول او هغه ته فوتی اچول

سوال دچپک لپاره په تار سورة الرحمن لوستل کیږی یابل کوم آیت ویل کیږی او هغه ورباندې دمیری اوغوتې وراچول کیږی او دماشومانو په غاړه کښې اچول کیږی آیا دا جائز دی اوکه نه؟ چونکه په حدیث کښې له دې څخه منع راغلی نو اوس شرعاً څه حکم دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : هو! جائز دی دجاهلیت په دور کښې داسې شیان مؤثر بالذات گڼل کیدل لدې وجی ترینه ممانعت راغلی دی، والله سبحانه وتعالی اعلم ۲۵ ذی الحجه سنه ۱۳۹۰هـ

په رادیو باندې تلاوت او تفسیر

سوال په رادیو باندې دقرآن کریم تلاوت او تفسیر کول او دهغه آوریډل جائز دی اوکه نه؟ اوپه دغه وخت کښې استماع (غور نیول) او انصات (چپ کیدل) ضروری دی اوکه نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : خالص تلاوت له دوه وجوهونه جائز ندی .

اول . عموماً تلاوت کونکې اجرت اخلی او تلاوت محضه باندې اجرت اخستل حرام دی .

دویم . پداسې مجلس کښې ساز اوسرود هم وی چی دا دقرآن توهین دی لهذا دهغه آوریډل هم جائز ندی، تفسیر بیانول او اجرت ورباندی اخستل جائز دی . والله سبحانه وتعالی اعلم.

۲۵ ذی الحجه سنه ۱۳۹۰هـ

په تی وی (تلویزون) باندې اسلامی نشریات آوریډل هم حرام دی

سوال په تلویزون باندې دکوم عالم تقریر آوریډل یا کرکټ لیدل جائز دی اوکه نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب تلویزون لیدل په لاندې وجوه سره حرام دی :

اول . دلته عموماً د اصل په ځای فلم راځی چی د تصویر کیدوله وجی حرام دی اوپه کوم مجلس کښې چی تصویر وی هلته تلل حرام دی په حدیث کښې په تصویر والاو لعنت شوي دي

چیرت چی تصویر وی هلته در حمت ملائک نه راخی .
هویم : نطاق (اناؤنسر) بنخه وی اود بنخې عکس کتل حرام دی برابر خبره ده که تصویر وی
 یابراه راست عکس وی د دواړو حکم یو دې .

دریم : له نطاق څخه علاوه په تلویزون ډیری بنخې راخی چی هغه سری وینی اویا په تلویزون
 را تلونکی سری بنخې وینی غیر محرمې بنخې اوسری ته بلا ضرورت شیده یوبل ته کتل حرام دی
خلووم : په لوبو او نورو فحش اوبی حیا مشتمل نشریات پکې کیږی چی دهغو لیدل او آوریډل
 دواړه حرام دی .

پنځم : په موسیقی او نورو فحش اوبی حیا مشتمل نشریات پکې کیږی چی دهغو لیدل او
 آوریډل دواړه حرام دی

شپږم : د تلویزون دمذکوره مفسدو له وجی په ټولنه کښې بی حیایی، فحاشی، بدمعاشی زنا
 او دهر قسم بد عملی طوفان قائمیږی حتی چی دسکه ورور او خور ترمنځ او دپلار او لور ترمنځ
 بدکاری متعلق هم مونږ ته استفتا گانې راغلی دی .

اووم : د ټولو سائنسدانانو په دې خبره اتفاق دې چی تلویزون لیدل بلکه هغه ته نردی کیناستل
 هم د صحت لپاره سخت مضر دی ، دیوې نجلۍ د دماغ رگ پرې شوې وود دماغ پروفیسر ورته ویلی
 وو چی دا د تلویزون د لیدو نتیجه ده، دیوې نجلۍ نظر کمزورې شوې وو دسترگو پروفیسر ورته
 ویلی وو چی دا د تلویزون د لیدو له وجی ده که آئنده احتیاط ونکړی نو رنډه به شی
اټم : اکثر مضامین داسې وی چی نه د دین څه فائده وی پکې او نه د دنیا او هر هغه څه ممنوع
 دی چی په هغه کښې څه نفع نه وی .

فهم : د تلویزون په شان د لږ لعلب اوبی دینی او فحاشی اود منکراتو په مرکز کښې دنی
 پروگرامونه ښودل کیږی اویا هغونه داشاعت اسلام نوم ورکول کیږی دا د دین سخته بی حرمتی
 اومسلمانانو ته ناقابل برداشت توهین دې

لسم : که څوک هر څوسره اهتمام وکړی چی صرف جائز شیان به ورباندی گورم بیا هم خان مسایل
 ناممکن دی

یولسم : که بطور فرض محال دا فرض کړی شی چی دکوم حرام کار د ارتکاب نه بغیر جائز
 کارونه لیدل ممکن دی بیا هم به دې کښې دافساد دې چی دشروع کولو نه بعد ددې شوق نشه
 دومره زیاته شی چی خبره تر حرامو شیانو کتلو پورې ورسپړی او هر هغه کار چی د حرامو ذریعه
 گرځی حرام دې اگر چه فی نفسه هغه مباح هم وی .

هولسم : کوم دینداره سړی چی دمحرمانو نه ځان ساتی او د تلویزون د لیدلو کوښښ وکړی نو
 عوام خلک مطلقا دهغې په اباحت باندی استدلال کوی د تلویزون دنیا کار یو تفصیل په رساله

«نی وی کا زهری وی سی مهلك تر» کسې دی والله سبحانه وتعالى اعلم ۹ محرم — ۱۳۹۹ هـ

انگریزی ژبه لوستل

سوال انگریزی ژبه لوستل جائز دی او که نه؟ که ناجائز وی نو وجه یی څه ده؟ نن سبا عام او خاص خلک دې طرفته مائل په نظر راځی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب انگریزی ویل جایز دی مگر د سکول او کالج ماحول او چاپیریال دې دیني دې کوم شې چی بی دیني طرفته داعی وی له هغه څخه احتراز لازم دی والله سبحانه وتعالى اعلم

۵ جمادی الآخره سنه ۱۳۹۱ هـ

دمصنوعی مجسمې دلوبوسامان حکم

سوال ماشومانو ته دلوبوسامان ورکول څنگه دی؟ خصوصاً هغه چی مصنوعی مجسمه وی لکه انسان، آس، وزه وغیره؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب ماشومانو ته دلوبوسامان ورکول جائز دی مگر د روح لرونکو شیانو مجسمې لکه انسان، آس، وزه وغیره ورکول ندی جائز.

د تصویر دحرمت دلائل او احکامو تفصیل په رساله «الذیر العریان عن عذاب صورة الحيوان کسې دې، والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۰ جمادی الآخره سنه ۱۳۹۱ هـ

له ښاروالی (بلدیې) څخه د مردارو حیواناتو ټيکه نیول

سوال زید د ښاروالی له کمیټې څخه مردار حیوانات دکال په لس زره روپۍ ټيکه نیولې، مثلاً که په ښار کسې کوم حیوان مرشی نو زید به هغه وړی دهغه خرمن او هو وکسې به پکار راوولی چرې وازده، به یی ویلې کوی او دصابون په کارخانه دارو به یی خرڅوی، آیا د زید دافعل شرعاً صحیح دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب نه! جائز ندی والله سبحانه وتعالى اعلم ۲۷ سوال سنه ۱۳۹۱ هـ

د اضطرار په حالت کسې دبل چا مال خوړل

سوال یو فقیر چی له هغه سره دخوراک او څښاک هیڅ هم نه وی په سوال کولو یی هم گزار نه کیږی پداسې حالت کسې هغه ته څه کول په کار دی؟ که چیرته هغه په حالت داضطرار کسې له کوه غنی سره په ډوډۍ نه ورکولو جنگ وکړی او په دغه حالت کسې مرشی نو دهغه مرگ به څنگه دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دغیر مال دهغه دطیب خاطر نه بغیر اخستل حرام دی. ((الله اعلم))

لله صل عليه وسلم لا يحمل مال امرء مسلم الا بطيب نفس منه))

په حالت داضطرار کښې هم دخان دغورلولپاره بې اجازه دچې دمال خوړلو په نسبت دقدر ضرورت مرداره خوړل اهوڼ دی. البته که د مرداری غوښه هم نه پیدا کړې نو دخان ساتنې لپاره ضرورت په اندازه دغیر مال بلا اجازه خوړلې شی

قال العلامة الحسکلی رحمه الله تعالى فی جنایات الحج: او هو مضطر الی اكله (الی قوله) ویقدم المیة علی

الصیدو الصید علی مال الفیرو ولحم الانسان الخ (رد المحتار ص ۲۳۲)

په تعجب په دې خبره دې چې یو شخص دمال په گټلو قدرت نه لری او جنگ کولو ته تیار یږی که دا شخص په دې جنگ کښې مړشی نو په حرام مرگ مری. والله سبحانه وتعالی اعلم

۱۸ ربیع الثاني سنه ۱۳۹۱هـ

د ضرورت په وجه سپی ساتل

سوال په حدیث کښې راغلی دی چې هغه کورته ملائک نه داخلېږی چې په هغه کښې سپی یا تصویر وی آیا مطلقا سپی ساتل جائزندی که د ضرورت په وخت کښې گنجائش شته؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب د حفاظت یا ښکار لپاره سپی ساتل جائز دی په حدیث کښې منع د بلا ضرورت ساتلو نه راغلی دې والله سبحانه وتعالی اعلم ۱۵ جمادی الاخره سنه ۱۳۹۱هـ

د پاسپورت تصویر ویستل او په هغې اجرت اخستل هم حرام دی

سوال د پاسپورت سایز تصویرونه ویستل او په هغې اجرت اخستل جائز دی او که ناجائز؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب دا حرام دی دهغو په حرمت باندې د نبی کریم صلی الله علیه وسلم راشادات په کثرت سره منقول دی

عن سمیع بن ابي الحسن قال کنت عند ابن عباس اذا تکرر رجل لقال یا ابن عباس انی انسان المما معیضی من منعة بنی والی اصنع هذه الصاویر فقال ابن عباس لا احذک الا ما سمع رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول معنه یقول من صور صوراً فان الله معطیه حتی ینفخ فیها الروح ولیس ینال فیها ابدان الخ (تحریری ص ۲۸۰) بولسجهانموتعالی اعلم.

۷ جمادی الاخره سنه ۹۲هـ

ماشومانو ته د تصویرونو په ذریعه تعلیم ورکول

سوال ماشومانو ته د تعلیم ورکولو لپاره د تصویر استعمال تر کومه حده صحیح دی ؟

دې مسئله کښې دام المؤمنين حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها د ګوديو او ذوالجناح کومه رڼایی پریوځی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: دا حرام دی. حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها دلویوپه سامان کښې تصویرونه، نه وو.

قال فی حاشیة المشکوة معریا الی البعای: والبراد مهما ما تلعب به الصبیة من الخرق والرقی وللمیکن لها صور مشغصة کالتصاویر البعرة فلاحاجة الی ما قبل ان عدم النکرة صلی الله علیه وسلم لعبها بالصور وابقاعها فی بیعها حال علی ان فلتک کان قبل الصریح وان اللعب الصغار مطقة للاستغفاف (حاشیة مشکوٰۃ).

۲۸۲هـ ولله سبحانه وتعالی اعلم. ۱۲ جمادی الثانیة سنه ۹۲هـ

د پیره لنډونکی سرې په جومات کښې بیان کول

سوال: آیا پیره لنډونکی سرې په جومات کښې وعظ کولې شی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په دې کښې د دین اود وعظ د منصب توهین دې له همدې کبله ندی جائز. والله سبحانه وتعالی اعلم. ۲۶ جمادی الاخره سنه ۱۳۹۲هـ

کافر ته د بنائست «ډیکوریشن» سامان ورکول

سوال: د کافرانو په ودونو او بنادونو غیره کښې مسلمان خپل د ډیکوریشن سامان ورکولې شی او که نه؟ مثلاً ډیګ، پلټ، ګلا سونه وغیره ورکول جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: هو! جائز دی.

قال العلامة المحکفی رحمه الله تعالی: وجاز یبع صبری عذب من یعلم انه یفعل محرما الا ان المعصیة لا تقوم بهمه الخ (ردالمعاریف ۲۵۰هـ ولله سبحانه وتعالی اعلم. ۲۶ رجب سنه ۹۲هـ

د خپل حق اخستلو لپاره دروغ ویل

سوال: زید ډېکر په ځمکه جبرا قبضه کړې ده او مقدمه یی روانه ده، اوس که بکر دخپل حق اخستلو لپاره دروغ اوواښی نو آیا جائزه وی او که نه؟ مثلاً زید ته بکر دوه زره روپۍ ورکړې دی اودې اوواښی چی پنځه زره روپۍ یی ورکړې دی آیا داسی کول شرعا جائز دی او که نه؟ پداسی حال کښې چی بغیر دروغو ویلو کار نه کیږی او بغیر له مقدمې فیصله هم نه کیږی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: صریح دروغ ویل جائز ندی د ضرورت په موقع تعریض کول جائز دی یعنی داسی خبره کول چی په ظاهر یی خلاف الواقع وی لیکن له هغې څخه صحیح مطلب هم اخستل کېدای شی

قال المحقق رحمه الله تعالى: الكذب مباح لاحياء حقه ودفع الظلم عن نفسه والمراد العريض لان من
الكذب حرام (رد المحتار ج ۲ ص ۲۳۳) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

دى القعه — ۹۲ هـ

په تبلیغی اجتماع کښې په لوړ آواز سره دعا کول

سوال د تبلیغی اجتماع په اختتام کښې همېشه په زوره په لوړ آواز دعا کیږي او اوږد ونکې په لوړ آواز آمین وایي او په اکثر و ژړا غالبه شی او ددې ډیر اهنمام کیږي. اکثر خلک دا دعا د قرآن د درس نه هم زیاته باعث د ثواب گڼي آیا د دعا دا طریقه د شریعت موافقه ده او که نه؟ بښوا تو جوړوا

الجواب باسم ملهم الصواب د دعا لپاره اجتماع ثابت نه ده. البته اجتماع که دیل مقصد لپاره وي نو په هغې کښې اجتماعي دعا جائزه ده. له تبلیغی اجتماع څخه مقصود دعا نه بلکه دخلکو دین طرفته متوجه کول او د دین تبلیغ مقصود وي. لهذا هلته په لوړ آواز سره اجتماعي دعا کولو کښې څه حرج نشته والله اعلم.

۸ صفر من ۱۳۹۳ هـ

د ظلم نه د خلاصون لپاره دروغ ویل اورشوت ورکول

سوال حکومت چی کوم ټیکس په عامو خلکو لگوي دهغې نه دخان خلاصولو لپاره دروغ ویل اورشوت ورکول جائز دی او که نه؟ بښوا تو جوړوا.

الجواب باسم ملهم الصواب حکومت په لاندې شرطونو سره ټیکس لگولې شی.

اول چې د حکومت ضرورت وي **دویم** ټیکس په قدر د ضرورت ولگول شی **دریم** مصرف صحیح وي **څلورم** تعین او تشخیص صحیح وي. که له ذکر شوی شرطونو نه کوم یو شرط هم مفقود شی نو ټیکس لگول ظلم دي له هغه څخه دخان خلاصولو کوشش جائز دي که درشوت ورکولو ضرورت پېښ شی نو دهغه هم گنجائش شته دي. صریح دروغ ویل جائز ندی. البته داسې خبره کولې شی چی په حقیقت کښې خلاف الواقع وي مگر کوم صحیح مطلب ترینه اخستل کیږي والله سبحانه وتعالى اعلم.

په حرمت د ((لا اله الا الله)) ویل

سوال بحق یا په حرمت د لا اله الا الله ویل او دعا غوښتل صحیح دی او که نه؟ بښوا تو جوړوا

الجواب باسم ملهم الصواب هو ا صحیح دی والله سبحانه وتعالى اعلم

۱۰ دى القعه من ۱۳۹۳ هـ

دمور او پلار د زیارت کولو لپاره پاسپورت جوړول

سوال دمور او پلار د زیارت لپاره پاسپورت جوړول چی په هغه کښې تصویر اخستلونه

صورت پسری ان داسی پاسپورت جو پون جائز دی او کہ سائنس اسوا تو جروا
الجواب باسم ملهم الصواب دو حب علما داسوی ورکوی. مانہ ددی شرح صدر نشہ عام حید
 دی دغما. وقت بہ بنوی عمل وکری. واللہ سبحانہ و تعالیٰ اعلم ۵ رمضان سنہ ۱۳۹۴ھ

دنبوی دا اعلان کولو وروسته دتعلق قطع کولو جواز نشته

سوال سوي سخی دوسری سره غلط تعلق سانلو ساد والدینو دا حارې نه معیر یی له داسی
 چا سره واده وکړو چی کمو، بیان، هم نه وو چی پدې سره دهغې دیولې فیملی یی عزتی وشوه. ددی
 په ساد له هغې سره ټولو خپلو خپلوانو تعلق قطع کړو. له ډیرې مودې وروسته هغه په جیل کر
 پسیمانه شوه او له خپلو ټولو خپلوانو څخه یی معافی وغوښته آیا اوس دمعافی له غوسلو
 وروسته ساهم دهغې خپلو خپلوانو ته قطع تعلق جائز دی او که نه؟ بینوا تو جروا
الجواب باسم ملهم الصواب که ذکر شوې ښځې له هغې گناه څخه توبه ایستلی وی او ټولو هغو
 خلکو ته چی ددی گناه ورته علم وو هغوی ته یی دخپلې توبې اعلان هم کړې وی او له خپلو ټولو
 قریبانو نه یی معافی هم غوښتې وی نو اوس ورسره تعلق قطع کول جائز ندی. واللہ سبحانہ
 و تعالیٰ اعلم ۲۹ ذی الحجه سنہ ۱۳۹۴ھ

مار، شادو، خوس، یگ وغیره ساتل

سوال مار، شادو، یگ وغیره ساتل او دهغو خلکو ته د تماشې (سیل، لپاره ښودل او دخلکو په
 هغو ښندي پیسې ورکول او دهغو روپو اخستل جائز دی او که نه؟ په ظاهره خو اخستل او ورکول
 منع معلومیږی ځکه چی اول خو د یو حیوان حبس دې چی ممنوع دې. دویم حیوان هم داسی
 حیوان چی دهغه حکم قتل دې. دریم دخلکو په لهو اولعب کښې مشغولول؟ بینوا تو جروا؟
الجواب باسم ملهم الصواب داسی تماشې ښودل او کتل ناجائز دی

قال العلامة المحسني رحمه الله تعالى: وفي البزاية استماع صوت الملاهي كهرب قصبه ونحوه حرام لقوله
 عليه الصلوة والسلام استماع الملاهي معصية والجلوس عليها فسق والعقل عليها كفر اي بالنهي. (رد المحتار
 ج ۲ ص ۲۲۴هـ)

وقال أيضاً: وكرة كل لهو لقوله عليه الصلوة والسلام كل لهو المسلم حرام الا ثلاثة ملاعبة فيه
 وتلخيص لغرضه من اهلته بقرينه

قال ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله وكرة كل لهو) اي كل لعب ومما في الثلاثة معصية واحدة كاللعب
 القاولات والاطلاق شامل للفعل واستماعه كالرقص والسمرة والتصديق وهرب الاطراف

الطبيرو والبريطان (رد المحتار ج ٢٥٢) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢ محرم سنه ٩٥ هـ

د مروجہ کمیٹی حکم

سوال نن سبا په هره علاقه کښې دا رواج دې چې خو افراد يوځای شي يوه کمیته جوړه کړي په هره میاشت کښې هر رکن دکمیټې یو معین مقدار پیسې جمع کوی بیا په جمع شوی پیسو قرعه اندازی کیږي. دکمیټې له ارکانو څخه چې دچانوم په قرعه کښې راووت هغه ته جمع شوې روپۍ ورکول کیږي، داسې هره میاشت کیږي. نوبت په نوبت هر رکن دکمیټې ته له جمع شوی پیسو څخه د فائدي اخستلو موقع ورکول کیږي، دا د باهمې امداد یو شکل گڼل کیږي، اوس پوښتنه داده چې شرعاً دا صورت جائز دی او که نه؟ بنده ته په دې کښې یوڅو شبهات دي.

اول: هر فرد په دې امید پدی کښې شریک کوی چې دده لږ پیسې به ډیری روپۍ له ځان سره راوړي گویا که دیولی مقدار پیسو بطور قرض لاسته راوړلو لپاره لږ پیسې له خپل جیب څخه وباسي داستقراض داشکل غلط دې ځکه چې ((کل قرض جرنفعاً فهو ربا)) فرمایل شوی دی.

دویم: په موجوده صورت کښې په قرعه اندازی کښې قرض حاصلول که قمار ندې خو مشابهه د قمار ضرور دي.

دویم: کوم ممبر (رکن) که د پیسو حاصلولو وروسته خپله ماهاغه چنده بنده کړي نو نزاع پیدا کیږي ظاهره خبره ده چې داسې معاملات شرعاً غلط وي.

ثلثوم: دا هم ممکنه نده بلکه امر واقعی دې چې څوک واقعا ضرورت مند وي په قرعه کښې یې دنوم نه راوتلو په وجه ترڅه وخته له قرض حاصلولو څخه محروم پاتې کیږي، دخپل احتیاج باوجود هره میاشت چنده ورکوی چې د ډیرو مشکلاتو ښکارگرځي، لهذا دا امداد باهمې ندې بلکه په یو حاجتمند باندې ظلم دي.

بنظم هر رکن کمیټې ته هره میاشت چنده ورکوی چې دې په خپله هم ددې کمیټې جزء او رکن دې نو هر مری خپل ځان ته قرض ورکونکې شو او دا یو مهمل امر دی. بینوا تو جوړوا.

الجواب باسم ملهم الصواب: دکمیټې مروجہ طریقہ بلاشبہ ناجائزه ده، البته دجواز دا صورت کیدای شي چې دلاندې شرطونو مکمله پابندی وکړي.

اول دکمیټې په نوم جمع شوې روپۍ دټولو شرکت کونکو په رضا بغیر دقرعې نه یوه شخص ته دقرض په طور ورکړل شي یا په ذریعہ دقرعې سره ورکړل شي مگر دقرعې نتیجه لازمی ونه گرځول شي بلکه دټولو شریکانو په رضا سره صرف د انتخاب دسهولت لپاره یو ذریعہ وگڼل شي

دویم هر شریک ته په هروخت کښې دجدا کیدو اختیار وي کوم جبر ورباندې نه وي بلکه بعد له پیاوړتیا څخه د پیسو ورکولو کوم شریک بیا هم جدا کیدو پوره اختیار ولري او دورکړو پیسو د

واپس کولو دمطالبې پوره حق ولری پدې باندې دهیڅ کوم شریک اعتراض نه وی
هریم دیوې میاشتی نیټه لازمی ونه بلل شی هر شریک ته په هر وخت کښې دقرض پطور
دورکړې شوو روپو دبیرته اخستو دمطالبې حق وی، ددغو شرطونو لاندې که معامله وشي نوپه
سوال کښې چی کوم اشکالات دی هغه نه ورباندی واردیږی او تفصیل یی داسې دې
اول ددې اول اشکال دوه خوابونه دی ۱- دلته جرنفع دمستقرض څخه نه دې بلکه دغیرنه
دې ۲- کله چی هر شخص ته هر وخت دجدا کیدو اختیاروی نو دا نفع نه مشروط کیږی
دویم دشرط اول لاندی نه قمار دې او نه دقمار مشابهت
هریم دا صورت په هر قرض کښې وی چی قرض خواه ته دمطالبې حق وی البته دیوې میاشتی
تاجیل باطل دې او دابطلان په دریم شرط سره پورته کیږی
خلووم ددوم شرط لاندې هر شریک ته په هره مرحله اختیاروی او چی هغه کله هم وغواړی نو
خپلې ورکړې پیسی بیرته اخستی شی نو دا اشکال هم پاتې نه شو
پنځم قرض کمیټی ته نه ورکول کیږی بلکه دچاپه نوم چی قرعه وختله هغه ته ورکولو کیږی
دکمیټی قبضه وکاله ده.

په لوبو کښې انهماک او په هغو کښې عزت گټل

سوال آیا دمسلمانانو لپاره په دنیا کښې دکافرانو په مقابل کښې دخپل عزت قائم ساتلو
لپاره په لوبو کښې حصه اخستل او دگټلو کوښښ کول او دعاء ورته کول د قرآن او حدیث څخه
ثابت دی او که نه؟ او آیا پداسې طریقه واقعا عزت حاصلیږی؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب دمسلمانانو عزت او وقار او د دنیا او آخرت سرخرونی صرف په
دې کښې ده چی هغوی په صحیح معنو مسلمانان جوړشی او د اسلام په ټولو احکامو عمل وکړی
اوپه کفارو باندی دخپل دباو او رعب اچولولپاره اودهغوی په مقابل کښې دخپل سرلوړ ساتلو
لپاره دجهاد تیاری وکړی او داسی ورزش وکړی چی دهغه له وجی جسم مضبوط شی او دجهاد
کولو قابل وگرځی. دالله تعالی ارشاد دی ﴿وَأَعِثُوا لَهُمْ مَّا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ أَلْيَلٍ
تَرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ﴾ الایه.

دحضور اکرم صلی الله علیه وسلم او دصحابه کرامو رضی الله عنهم په دور کښې دجهاد دتربیت
کولو په ذریعې سره په کفارو رعب اچول کیده لکه چی په مسجد نبوی کښې تیر اندازی دغشی
ویستلو مقابله کیدله ددغسې تربیت په وجه دحضرت سعد رضی الله عنه په شان قهرمان مهارت
حاصل کړو چی کله به دکفارو مقابلی ته ووت نو مربی اعظم صلی الله علیه وسلم به ورته دغه

ای و امی، ارم یا سعد، بابی و امی، نعره کوله او دده په غشی ویشتلو به یی فخر کولو ددې تربیت نتیجه وه چی ماشومان، خوانان، بوداگان، تول د جهاد له جذبی څخه سرشار وو ماشومان به د پښو دگوتو په سرونو ودریدل او خپل قد به یی لوړ ښودلو ترڅو په جهاد کښې د ګډون اجازه ورته ورکړل شی.

د خوانې ناوې د حقوقو ادا کولونه پس چی یی د جهاد اعلان واوریدونو پرته د غسل دمکمل کولونه به یی د میدان طرفته منلوې وهلې او د شهادت جام به یی نوش کاوه، په پښو معذوره هم د جهاد میدان ته تللو او داسې دعاء به یی کوله «اللهم لاتردی الی اهلی»، دنوی کالو (۹۰) سپین پیړی به هم جهاد ته تلل او په لاره کښې به یی د متوقعه انتقال په نظر کښې نیولو سره دا وصیت کاوه چی زما جنازه له ځان سره مخکې وړئ او د جهاد په میدان کښې به می دفن کوئ.

دغو قدس (پاک) صفته حضراتو کله هم په لوبو کولو سره د کفارو د مقابلې کولو او په هغوئ درعب غورځولو سوچ نه وو کړې او نه یی په دی فلسفه کښې د اسلام سرلوری بلله په حقیقت کښې دا د اسلام د دښمنانو یو مکر او سازش دې چی مسلمان نوجوانان په لوبو، لهو لعب کښې مشغول وساتی ترڅو هغوئ دخپل دین له ټولو احکاماتو څخه غافل بلکه عاری وه و سپړی او له مونږ سره دوستانه تعلقات قائم کړی او په مکمل طور سره زمونږ په رنگ رنگ کړل شی او زمونږ په خلاف د جهاد د پیغ د پورته کولو تصور یی هم له ذهن څخه ووځی.

افسوس دنن مسلمان حکومتونو او مسلمانو خوانانو خپل حیثیت هیر کړې او په څومره ژوره کنده کښې پریوتی دی او د اسلام د دشمنانو د سازشونو په جال کښې د پریوتو په وجه د آخرت د فکر نه په لرې پریوتو سره د دنیا د منافعو څخه یی هم لاسونه وینځلی دی (فوالله فانما هم انفسهم) الله تعالی او دهغه احکام یی شاته وغورځول، نو الله تعالی هم دوئ د دنیا او آخرت د نفع دشعور څخه یی برخی کړل لکه څنګه چی دلویو په مقابلو کښې د بې شمیره خلاف شرع کارونو ارتکاب کښې د لمونځ او روژی په شان اهمو فرضونه غفلت بلکه د تنفر نه علاوه د قوم میلیونونه او اربونه ښه سرمایه دلویو په میدانونو جوړولو او د سیل کوونکو دناستی په انتظام کولو د غیر مسلمو د بدو د خوشحال ساتلو او د یهود او هندو سره د تعلقاتو جوړولو په شان لغویاتو او د غیرت سره خلاف حباسوزو حرکاتو باندې څرخ کښې فالی الله المشتکی

سایر دې دلویو د مروجه مقابلو هیڅ جواز نشته، لهذا هغوئ ته هیڅ قسم دعا کول او غوښتل مقرر ندی بلکه به هر شخص دخپل توان او طاقت موافق د مسلمان ځوان نسل د دغه تبه کن او د حکومت ددی هلاک کونکی سازش نه دخان سائل فرض دی، والله سبحانه وتعالی اعلم

مختلف خبرونه آوروول او آوريدل

سوال په ملك كښې دننه يا دبهر چي كوم حالات دمختلفو ذريعو په واسطه موصول كيږي دهغو آوريدل او يوبل ته بيانول جائز دي او كه نه؟ پينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب نه دا جائز ندي په دې كښې دا لاندې مفسد دي.
اول اكثر خبرونه عبث اولايښي وي چي په هغو كښې نه ددين څه فائده وي نه ددنيا. كوم سړي چي له لايښي څخه نه بچ كيږي الله تعالى ته دهغه اسلام خوښ نه دي، حضور صلى الله عليه وسلم فرمايي (من حسن اسلام المرء تركه مالايعنيه)،

دويم اكثره خبرې غير محققې وي چي دهغو بيانول او خپرول په دروغو كښې داخل دي، حضور صلى الله عليه وسلم فرمايي (كفى بالمرء كذبا ان يحدث بكل ما سمع)
دويم : په ديرو خبرونو كښې افتراء او غيبت هم وي او غيبت دزنا نه هم بدتر دي او افتراء دغيبت نه هم بدتره ده.

خلووم : د اسلام او مسلمانانو خلاف پروپاگند او سازشونه كيږي له حالاتو ناخبره ساده مسلمانان په غير شعوري طور سره ترينه متاثر كيږي او د اسلام د دشمنانو بيان كړې شوي خلاف الواقع نقائص دهغوئ په زړونو كښې له اسلام څخه نفرت او كركه پيدا كوي.
پنځم : دمختلفو طبقاتو او مختلفو علاقو ترمنځ عصبيت او منافرت پيدا كيږي.

شپږم . د قسم قسم فتنو او فساداتو خبرونه آوريدل انتشار، خوف، هراس او بزدلي پيدا كوي قرآن كريم دهواني خبرونو دخپرولو عادت د منافقانو له قبيحو عادتونو څخه شميرلې دي، لكه چه فرمايي ﴿وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ﴾ بل ځاي كښې فرمائي ﴿لَّيْسَ لَكَ بَلَدٌ مِّنَ الْأَمْثَلِ وَلَا يَسْمَعُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُفِّرَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِزُونَكَ فِيهَا إِلَّا لِيَلَا﴾ ﴿٦٠﴾ والله سبحانه وتعالى اعلم.

١٥ ذى القعدة سنه ١٩٥٥ هـ

دځنځيري ساعت په لاس كول

سوال بعضې مفتيان حضرات فرمائي چي دځنځيري ساعت په لاس كول جائز ندي كه ډير ضرورت وي نو جائز دي مگر خلاف تقوي دي، ستاسو تحقيق څه دي؟ پينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دځنځير د استعمال دوه صورتونه دي

اول دهغه تړل بذات خود مقصود وي لكه دزنت لپاره يي خلك په لاس كوي

دويم بذات خود مقصود نه وي بلكه دبل څه دتړلو لپاره استعمال شي. په اول صورت كسي استعمال جائز ندي او په دويم صورت كښې بلاكراهيته جائز دي، دساعت شاته چي كومه حصه نه

لاس سره لگيدلې وی هغه هم کوم معدنی شی وی مگر چونکه هغه خپله مقصود نه وی له دې وجې نه جائز دی. والله سبحانه وتعالى اعلم ۱۲ ربیع الاول سنه ۱۳۹۹ هـ

په نائی باندې حجامت جوړول

سوال نائی چې دخلکو پیرې خړی یایی لنډوی او د شریعت خلاف وینستان جوړوی په هغه وینستان جوړول جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب . که چاره اوقیچی وغیره آلات د وینستانو جوړولو په باره کښې یقینی طور سره معلوم نه چې له حلال مال څخه دی او که د حرام څخه یا له حرام او حلال څخه مخلوط اخستل شوی نو اعتبار غالب لره دې ، که حلال غالب وی نو دهغو آلاتو استعمال جائز دې او که نه نو ندې جائز. او که د غلبې علم نه وی نو جائز دې لیکن احتراز بهتر دې، دناستی د کرسن وغیره هم همدا حکم دې که د دکان قیمت خرید یا کرایه غالبه حلاله وی نو دې دکان ته داخلیدل جائز دې او که نه وی نو ندې جائز. په مذکوره ټولو صورتونو کښې که د حلال او حرام د مخلوط کیدو یقین وی نو غلبې ته اعتبار نشته که حلال غالب هم وی بیا هم جائز ندی. والله سبحانه وتعالى اعلم. ددې تفصیل د حرام او حلال مخلوط مال حکم په رساله کښې دې. ۲ محرم سنه ۱۴۰۰ هـ

د سفارش حکم

سوال . سوال کول خو حرام دی که د چامسکین مسلمان سړی د نوکری غوښتلولپاره څوک د کوم صاحب منصب نه سفارش او غوښتنه وکړی آیا د ادم په ممنوع سوال کښې داخل دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : که چیرته صاحب منصب باندې ستاسې د وجاهت اثر دومره غالب وی چې دهغه له وجې ستا سفارش رد کولې نشی اودا اندیښنه وی چې دخلاف شرع یا خلاف قانون د کار هم ارتکاب کوی که چیرته تاسو سفارش وکړئ نو ضروری یی قبولی نو سفارش کول جائز ندی او که ستا او دهغه ترمنځ داسې دوستی اوبی تکلفی وی که چیرته سفارش کول خلاف شرع یا خلاف قانون وی او یا د کوم مصلحت خلاف وی نو بیا تکلف د سفارش د قبول څخه انکار کولې شی او دهغه په انکار کولو تاسو ته هم کومه پریشانی نه وی نو سفارش کول جائز بلکه باعث د اجر دی

عن ابی موسی الاشعری رهنی الله تعالی عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال اشفعوا ولتجروا ویقضي الله لسان رسولهم ما شاء متفق علیه (مشکوٰۃ ۲۲۲) والله سبحانه وتعالى اعلم. ۶ ربیع الثانی سنه ۱۴۰۰ هـ

د پردی سړی نطفه د ښځې رحم ته داخلول

سوال نن سبا یوه آله ایجاد شوې ده چې دهغې په ذریعه د ښځې په رحم کښې د پردی سړی نطفه داخلوی چې له هغې څخه عموما زنانه حامله کیږی او ماشوم پیدا کیږی. اوس پوښتنه داده

چی دا ماشوم حرامی دې او که نه؟ او داسې فعل نه زنا ویل کیږي او که نه؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب دافعل حرام دې لاستعمال جزء غیر الزوج مگر زنا نده لعدم صدق
 تعریفه علیه ماشوم به ثابت النسب وی لان الولد للفراس والله سبحانه وتعالی اعلم
 ۲۰ رجب سنه ۱۴۰۰هـ

د تیسټ تیوب بی بی حکم

سوال د تولد او تناسل نوې طریقې (تیسټ تیوب بی بی) شرعاً څه حکم دې؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب د ښځې په شرمگاه یا رحم کښې کوم داسې مرض وی چی د جسمانی
 تکلیف او اذیت باعث وی نو دهغې علاج له ډاکټرې څخه کول جائز دی د نارینه ډاکټر نه کول
 ناجائز دی البته که مرض مهلك وی یا ناقابل برداشت وی او ښځینه ډاکټره نه پیدا کیږي نو دسړي
 ډاکټر نه علاج جائز دې.

د تیسټ تیوب بی بی په طریقه کار کښې د داسې مرضی علاج نه کیږي چی دهغه له وجی په
 جسمانی تکلیف کښې مبتلا وی دا دفع مضرت بدیه دې بلکه جلب منفعت دې لهذا دا عمل کول
 له زنانه ډاکټرې څخه هم ندی جائز له نارینه ډاکټر څخه کول دانتهاهی بی دینی نه علاوه داسی بی
 غیرتی او شرم هم دې چی تصور یی له انسانیت نه په ډیر لری واټن کښې دې. الله تعالی ناراض
 کوی او کوم اولاد چی پیدا کیږي هغه هم وبال جوړیږي

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: وقال فی الجوهره: اذا كان المرض فی سائر بدنھا عبر الفرج يجوز
 النظر اليه عند الدواء لانه موضع ضرورة وان كان فی موضع الفرج فيمنع ان يعلم امره فلتدواءها فان لم توجد
 وغافوا عليها ان يهلك او يصيبها وجع لا يحتمله يستمر منها كل شيء الاموضع الجرح اه فتأمل والظاهر ان ينظر
 هذا للوجوب (رد المحتار ج ۲ ص ۲۴۷هـ) والله سبحانه وتعالی اعلم.
 ۲۴ صفر سنه ۱۴۱۰هـ

د نابالغو ماشومانو نه خدمت اخستل

سوال د کلیو په جو ماتونو کښې چی طالبان زندگی کوی په هغوی کښې نابالغ ماشومان هم وی
 چی دهغوی په ذمه ټول کاروی تردې چی په هغوی کله کله ظلم اوزیاتي هم کیږي پداسی حالاتو
 کښې له نابالغ څخه بلا اُجرته کار اخستل څنگه دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب له والدین او اولیا څخه دلالت دکار اخستلو اجازت وی. لهذا کار
 ترینه اخستل جائز دی بلکه دهغوی د تربیت لپاره یوه اندازه کار اخستل ضروری دی. البته ددو
 خبرو خیال ساتل ضروری دی **اول** په تعلیم کښې زیات خرج واقع نشی **دویم** له توان او طافت
 نه زیات کار ترینه وانخستل شی والله سبحانه وتعالی اعلم
 ۳ ربیع الاول سنه ۱۳۹۶هـ

خلاف قانون په کوم ملک کښې اوسیدل

سوال بعضې خلک له حکومت څخه اجازه اخلي د عمرې لپاره مکې مکرمې ته ځي د عمرې نه چې فارغ شي بیرته نه راځي، د عمرې د فراغت نه وروسته د سعودی حکومت چاته د مستقل اوسېدو اجازه نه ورکوي او د پاکستان حکومت هم اجازه ددې لپاره ورکوي چې هغه عمرې ته ځي که د پاکستان حکومت ته دا معلومه شي چې بیرته نه راځي او هلته د مستقل رهانش بندو بست کوي نو هغه ته هیڅ کله هم اجازه نه ورکوي بهر حال بعضې خلک په داسې غیر قانوني طریقې سره لارښی او هلته خپله طریقې سره اوسېږي، اوس پوښتنه داده چې دا خلک شرعي او قانوني اعتبار سره مجرم گڼل کېږي او که؟ بیا توجروا بعضې حضرات دا وائي چې چونکه د حکومتونو د سفر قوانین د شریعت خلاف دي په شریعت کښې د یوځای په سفر کولو هم پابندی نشته خصوصاً بیا د بلد الحرام په سفر چې موجب د قرب الهی دي. لهدا که هغه د عمرې پاسپورت او ویزه اخستې وي او د تللو نه وروسته هلته قیام وکړي نو شرعاً مجرم ندی د ځینی نورو حضراتو دا وینا ده چې دملکی او شهری نظام د برقرار ساتلو لپاره د سفر قوانین خصوصاً له اجازې نه بغیر د یو ملک اوسیدونکي بل ملک ته دنه تللو قوانین خلاف د شریعت ندی بله دا چې اگر که قانون شرعي ندې لیکن عمره کونکی گویا د ویزې د حاصلولو په وخت کښې له پاکستانی حکومت او سعودی حکومت سره معاهده کړې ده چې دې به د عمرې کولو څخه وروسته بیرته ځي او هلته به قیام نه کوي لهدا پس له عمرې نه هلته په غلا اوسیدل ددې قانون خلاف ورزی سره سره د وعدې او معاهدې خلاف ورزی هم ده. لهدا دې شرعاً او قانوناً مجرم دي نو آیا دا صحیح دی او که نه؟ بیا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا صورت شرعاً او قانوناً هر قسم ناجائز دي. قانوناً خو ظاهره خبره ده چې په پاسپورت او ویزه کښې کوم تاریخ مقرر دي له هغه تاریخ څخه زیات هلته حصاریدل جرم ونبون ماتول دي. د شرعاً ناجائز کیدو وجوهات په لاندې ډول دي: **اول** پاسپورت او ویزه حاصلول یوه معاهده ده او عهد ماتول په شریعت کښې یو عظیم جرم دي. **دویم** په مباحاتو کښې د حکومت طاعت واجب دي **درېم** خان او مال په خطر کښې اچول جائز ندی والله سبحانه وتعالی اعلم

۱۵ ربیع الاول سنه ۱۴۰۶هـ

د ویزې له مودې څخه زیات وخت تیرول جائز ندی

سوال زه سره دخپل اهل او عیال نه په مکه مکرمه کښې د اقامت کولو اراده لرم لیکن د تحقیق کولو نه معلومه شوه چې د پاکستان حکومت صرف د دوو هفتو لپاره ویزه ورکوي ځکه چې عمره کوونکی لپاره له دوو هفتو زیاته ویزه نه ورکول کېږي اوس دا خبره معلومول دي چې د دوه هفتو نه پرې د ختمېدو وروسته په مکه مکرمه کښې پټ په غلا اوسیدل څنگه دی. کله کله پکې سون

هم راشی چی فوراً دوايس کولو خطرہ ده اوکه کوم کار دسعودی حکومت له طرفه راکولې شی نو په اطمینان سره دقیام صورت هم پیداکیږي پداسی حال کښې زما لپاره دشریعت حکم څه دی ؟
بینو توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب . په امور مباحه و کښې دقانون خلاف ورزی سخته گناه ده همدارنگه خپل نفس او عزت په خطرہ کښې اچول جائزندی ، والله سبحانه وتعالی اعلم
۱۷ ربیع الثاني سنه ۱۳۹۶هـ

دبجلی (برق) له میتړ نه بل چاته تارورکول

سوال : ځینی خلک پټ په غلا خپل همسایه (گاواندی) ته دبرق لین ورکوی اوله هغه څخه پیسې اخلي پداسې حال کښې چی حکومت ددې اجازه نه ورکوي. داسی کول جائز دی اوکه نه ؟ حالانکه دحکومت څخه له اخستلو وروسته دا دسړی په ملک کښې راځي ؟ بینو توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : دایبیه نده بلکه دبرق رسولو اجازه ده اومیتړ هم په اجارې سره دې دمستاجر بل چاته دنه ورکولو په پابندی کښې که کومه فائده وی نو داسې پابندی لگول جائز دی ظاهراً دمحمکې په نظرکښې به په پابندی کښې یقیناً څه فائده ملحوظ وی، لهذا بل ته ورکول ناجائز دی. والله سبحانه وتعالی اعلم
۱۵ شعبان سنه ۱۴۰۰هـ

له خپلې ځمکې څخه عامه لار بندول

سوال : دزید ځمکې ته نژدی دبرک ځمکه ده چی په هغې کښې یوه عامه لاره وه چی په هغې باندې دعامو خلکو تگ راتگ وو، بکر دخپلې ځمکې نه گیرچاپیره څلورواړه طرفته دیوال جوړ کړو او داعامه لاری بند کړه د مجبوری له وجې نه خلکو دزید په ځمکه کښې لاره جوړه کړه زید هم له دې څخه سترگی پټې کړې وې، څو کاله وروسته زید په دغه خپله ځمکه کښې کورجوړ کړو او په خپله ځمکه کښې دغه لاره بندول غواړي ځکه چی ددغه لارې نه هغه ته ډیر نقصان رسیږي دفصل له خرابی پرته دبی پردگی، دروازه هم خلاصیږي دخلکو دکاروبار سرته رسولو لپاره بله لار هم شته مگرهغه کافی اوږده ده اوس شرعی فیصله څه ده ؟ واضحه یی کړئ ډیره مهربانی به وی بینو توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : زید ته دخپل ملک نه دلاری بندولو حق شته اګرکه هغه ته کوم نقصان هم نه وی پداسې حال کښې چی هغه ته دبی پردگی اودفصل دخرابی نقصان ورپېښیږي نو ددې فتنی سدباب په ده فرض دې، عواموته په کاردی چی بله لار اختیارکړي، شرکاء فی العین سره په وخت دمضرت کښې دخپل شریک په حصه کښې تصرف نشي کولې نو اجنبي خلک څو په طریقه اولی سره تصرف نشي کولی.

قال العلامة المحمدي رحمه الله تعالى: وكل من هلك الملك اجنبى في الامتناع عن تعارف مهرى مال صاحبهم تهمتها الوكالة (رد المحتار ص ٢٣٣ هـ)، والله سبحانه وتعالى اعلم. ١٧ ربيع الثاني ١٢٩٦ هـ

دخنزير دويستانو دېرش حکم

سوال زن سبا دروازو، کرکیو او دیوالونو درنگ کولو لپاره دخنزير دويستانو برش استعمالیږي، په دغه برش باندې رنگ شوی لرگی او دیوالونه پاک دي او که ناپاک؟ که ناپاک وي نو دوجیدو نه بعد که لوندلاس یا بل څه ورسره ولگیږي نو آیا هغه به مرداریږي؟ همدار راز ددغو دروازو او کرکیو او دیوالونو به دپاکولو څه صورت وي؟ دجوماتونو درنگ کولو لپاره هم دغه برش استعمالیږي نو آیا دجومات لپاره دداسې نجس شی د استعمال اجازت شته؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب. مفتی به قول او ظاهري مذهب په قول کښې دخنزير ويستان ناپاک دي په کوم څه کښې چی وچول شی هغه هم ناپاک گرځي مگر د امام محمد په قول دخنزير ويستان پاک دي.

قال العلامة المحمدي رحمه الله تعالى: (وشعر البهتة) غير الخنزير على المذهب (القول) طاهر.

قال ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله على المذهب) ای على قول أبي يوسف رحمه الله تعالى الذي هو ظاهر الرواية ان شعرة الخنزير ومصحف المذبح ورجل في الاختيار فلو صلى ومعه منه اكثر من قدر الدرهم فلا يجوز ولو وقع في ماء قليل نجسه وعد محمد رحمه الله تعالى لا ينجسه الا اذا في البحر وذكر في الدرر انه عند محمد رحمه الله تعالى طاهر لضرورة استعماله للغرضين قال العلامة المقدسي وفي زماننا استغنوا عنه ای فلا يجوز استعماله لزوال الضرورة الباعقة للحكم بالطهارة عن نوح افندي (رد المحتار ص ١٢٨ هـ)

وقال الرافعي رحمه الله تعالى: (قوله ای فلا يجوز استعماله لزوال الضرورة) الخ سيأتي له عن رد ما قاله في البحر لبيان الفرق الاختلاف في عدم النجاس والصفور هل هو طاهر او معفوع عنه من انها تظهر في حال الوجدها في ثوب وعند ما هو عال عنه لا يجوز الصلوة على العفول انقضاء الضرورة وتجوز على الطهارة قال: فيه نظر اذ مقتضاة عدم جواز التطهر بهذا الماء صحت وجد غيره اه لمقتضى ما قاله انه بزوال الضرورة الباعية للطهارة لا لا تعود النجاسة وهو الظاهر اذا الضرورة هي علة لقول الشارع بالطهارة على ما قال محمد رحمه الله تعالى ويصدق له عليها الباعه حتى يوجد منه ما يبدل على النجاسة ولذلك قال محمد رحمه الله تعالى بعدم فساد الماء وبصحة صلوة الحامل مع عدم وجود الضرورة الحقيقية (الترير المختار ص ٢٥ هـ)

له عبارت مذکوره څخه معلومیږي چی دامام محمد په نزد شعر الخنزير بهر حال پاک دي که

دهغه د استعمال ضرورت وی او که نه وی چونکه مفسی نه قول د نجاست دی. لهذا دهغه استعمال حجه حتی الامکان احتراز واجب دی صرف د ضرورت په موافقو کسی د امام محمد د قول نه اخستلو کسی گنجاس معلومېږي. لرگی نه ریگ ورکول په ضرورت کښې داخل دی ځکه چې معرنه یې کونولرکي زر حرا سېږي او که د خنزیر دویښتو نه بغیر بل برش استعمال شی نو هغه داسې زار ماسېږي او به کار کولو کښې محنت او مشقت د وچنده کيږي. همدارنگه وېښنه چې مات شی نو په لرگی پاته کسري چې دهغه له وچې صفایی نه کيږي صفائی اوزینت اگر چه په ضرورت کښې داخل ندی مگر مخکنی دوه شیان د برش زرماتیدل او محنت او خواری د وچنده کیدل بلاشکه په ضرورت کښې داخل دی. د خپلو گندل فقهاء کرامو په ضرورت کښې داخل کړی دی. حالانکه دهغو د گندلولپاره په هغه وخت کښې هم نورې ذریعې موجودې وې مگر په هغې کښې مشقت او د خنزیر په دینستو په گندلو کښې سهولت وو. دې سهولت ته ضرورت ویل او د خنزیر د وېښتانو د استعمال یې اجازه ورکړې ده. نو ددې وچې نه د دروازو او کرکیو او د اوسپنې د جنگلو په رنگولو کښې د طهارت گنجاش شته

البته د دیوال درنگ کولو هیڅ ضرورت نشته که تریوه حده ضرورت هم وی نو هغه په سپین والی سره هم پوره کيږي. لهذا دلته دامام محمد صاحب قول غوره کولو ته ضرورت نشته داسې دیوال که و مینخل شی نوییا له پاسه به پاک شی مگر دهغه دننه به بیا هم ناپاک وی د مینخولفانده به داوی چې که د پاسه وړپاندی لوند لاس وغیره کینودل شی نو نه مردارېږي

د جوماتونو د دیوالونو په رنگولو کښې د خنزیر د وېښتانو له برش څخه احتراز لازم دي داسې دیوال که د پاسه وه و مینخل هم شی مگر دهغه اندرونی نجاست د مسجد له احترام سره خلاف دي لهذا که جومات په داسې برش رنگول شوې وی نو هغه رنگ ترینه گړول پکار دی

قال ابن الهمام رحمه الله تعالى: وقد قيل ايضا ان الضرورة ليست ثابتة في الحزبية بل يمكن ان يقام بغيرة وقد كان ابن سيرين لا يلبس عفا حزن شعر الحزير فعلى هذا لا يجوز بيعه ولا الانتفاع به وروى ابو يوسف رحمه الله تعالى كراهة الانتفاع به لان ذلك العمل يعاقب بدونه كما ذكرنا الا ان يقال ذلك لرد تحمل مشقة في خاصة نفسه فلا يجوز ان يلزم العيوم حرجا مفله (فتح القدیر ۲۰۲ هـ). قال ابن عابدین رحمه الله تعالى: وحاصله ان تأتى الحزب بغيرة من شخص حمل نفسه مشقة في ذلك لا تزول به ضرورة الاحتياج اليه من عامة الناس (رد المحتار ۱۱۴ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۸ جمادی الاخرة سنة ۹۶ هـ

په امتحان کښې نقل کول

سوال نن سبا په امتحان گاه کښې شاگردان له یو بل څخه پوښتنې کوي او یو بل نه سره لوبه

وړی. بل کوی وېه کډو سو ښی سی له خان سره وړی سردی چی کډو سو هه له خان سره
مجن چی نه وړی. حالیکه ښی پوښو مشو دهکومت له طرفه باندی ده سو د ښی
ښیرمه ښه ښه ښی وکمه سو او حرو

العواب باسم ملهم العواب به امتحان کسی له سول څخه بوسته کول لیکلی کډو سو نه
خو سره وړی کات وځره وړل او دهغه کول او د سو الوو خواوېه وړ کول دلاندی وحو هوپه سو
ښی نا حرو و حرام دی

اول پدی کېږی د سون خلاف ورزی ده چی نا جائز کړدی **دویم** ممنحن نه دوکه وړ کول دی
به سی ښی چی ممنحن دا فکر وکړی چی دا خواب زده کونکی له خپل نا دداشت څخه لیکلی دی
هریم د ظهرو دی چی دا خواب لیکونکی دخپل قابلیت له وجی لیکلی چی دا خبره سی دروغ ده
ظهور داسی امتحان کښی لائق شخص خپل لیاقت ظاهرو چی به مختلفو منسوبو کښی به
کې مفرنی چی په ده کښی دهغه صلاحیت نه وی چی پدی سره د ملک او ملت سخت نقصان دی
واله سبحانه وتعالی اعلمه
۵ شعبان سنه ۱۳۹۶ هـ

په گناه کښی دمور او پلار اطاعت جائزندی

سوال زما پلار ما د بعضو منکراتو په رد کولو نه منع کوی لیکن دخښی منکراتو په رد کولو
د منع کوی او زما څخه ناراض کیږی. مثلاً د انتخاباتو په زمانه کښی ما د علما حق له حمایت
محرمه کوی. آیا زه په دې دویم صورت کښی خاموش شم او که اظهار حق وکړم؟ ښو اتوجروا
العواب باسم ملهم العواب د حق خبرې حمایت کول ضروری دی که چیرته له دې څخه والدین
مع وکړی نو دهغوی اطاعت جائزندی. البته له هغوی سره جگړه ندی کول په کار وقال علیه الصلوة
وسلام لا طاعة لمخلوق فی معصیه الخالق والله سبحانه وتعالی اعلم ۷ شعبان. سنه ۹۶ هـ

ډاکتری تعلیم کول

سوال ډاکتری تعلیم جائز دی او که نا جائز؟ ښو اتوجروا
العواب باسم ملهم العواب د سرو دلاشو نو څیړول او دانسانی جسم سی عرتی ده نو ځکه پدی
خبر وکه د حیواناتو یا پلاستیکی جسمو استعمال وشی نو ډاکتری ویل جائز دی. و نه
سبحه وتعالی اعلمه
۱۰ شعبان ۱۳۹۶ هـ

پردی بی زوی امره ماشومان به سفر له خان سره بیول

سوال د دور حصر کېږی چی دلوا حصر مرص رات ری دی پردی امره ماشومان له خان سره
سره بی حصر په مور غیر ضروری کسی مو که د سوه وی و د ښه جائز دی و که نه

بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د تهمت له ځايونو څخه د تقوى په مقتضا پردي امر د هلكان له ځان سره په سفر بيولونه احتراز لازم دي، والله سبحانه وتعالى اعلم. ۸ رمضان سنه ۱۳۹۶هـ

دستنی دلگولو په ذریعه شیدي ویستل

سوال د حیواناتو ساتونکو د مینې نه د شیدو د را ایستلو یو نوې تدبیر ایجاد کړې دي که کومه مینېه شیدې نه ورکوی اگر که دوی څلور ساعته ورته لاندې ناست وی لیکن هغه لغتی وهی اوس یوه آسانه طریقه دا ایجاد شوې ده چی له دواخانې څخه د دوا یوه وره شیشه واخلی او له هغې څخه ستن ډکه کړی اومینې ته یی ورولگوي چی په هغی سره مینېه خپلې ټولې شیدې دتیونو په ذریعه راپریږدي اوپه آسانی سره شیدې ترینه وه ویستل شی، نو آیا دا صورت جائز دي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا طریقه بی له کومې شبهې جائزه ده، الله تعالی حیوانات دانسان دنفعی لپاره پیدا کړي دی نو که هغوی نه په انتفاع اخستلو کښې اگر که هغوی ته څه تکلیف وی څه حرج نشته لدې وجی نه دغوشی دبهتری لپاره دحیوان خصی کول بالاتفاق جائز دی، حضور صلی الله علیه وسلم دخصی گدانو (مړانو) قربانی کړې ده دخصی کولوتکلیف دانجکشن له تکلیف څخه ډیر زیات دي. والله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۸ شوال سنه ۱۳۹۶هـ

دقبرونو د زیارت لپاره سفرکول

سوال د بزرگانو د زیارت کولولپاره مستقل سفر کول مثلاً له کراچی څخه داتا گنج بخش، تمهته اوسیهون شریف ته تلل د مراد د حصول لپاره آیا دا دقرآن او حدیث له نظره جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب له غیر الله نه غوښتل په هر حال شرک دي خواه دا ولیاء الله مزار ته لاړشی او وې غواړی یا پخپل مقام کښې اوسیږی اوترینه غواړی یی، البته که مراد غوښتل مقصود نه وی بلکه صرف زیارت ته تلل وی نو په لاندې شرطونو تلل جائز دی:

اول هلته هیڅ قسم بدعات اومنکرات نه وی. **دویم** دلیدونکو او آوریدونکو په ټلونکو باندې دشرک یا مبتدع گمان نه وی. **دریم** محققین او موحدین علماء دصاحب قبر په ولایت باندې قائل وی

په دی دور دفساد کښې دا پورتنی شرطونه محال دی، لهذا احتراز کول لازم دی، والله سبحانه وتعالى اعلم ۲۱ ذی القعدة سنه ۱۳۹۶هـ

دقرعه اندازی حکم

سوال قرعه اندازی جائزه ده او که ناجائزه؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب په حقوقو کښې قرعه اندازی جائزه نده په تبرع محض کښې جائزه ده. مثلاً تاسو جاته انعام ورکوی او دقرعې په ذریعه جاته ترجیع ورکوی یا په تقسیم کښې حصه مساوی وی محض د انتخاب په غرض قرعه ورباندې اچول جائز دی والله سبحانه وتعالی اعلم
 ۲۵ ذی القعدة سنه ۱۳۹۶ هـ

په رمضان کښې هوټل خلاص ساتل

سوال که څوک مسلمان باوجود دمنع کولو نه درمضان په میاشت کښې هوټل خلاصوی نو شرعاً دهغه حکم څه دی؟ او داسې شخص په کوم پروگرام کښې شریک کیدل په رمضان یا غیر رمضان کښې دهغه دعوت قبول څنگه دی؟ بینوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب : که کوم سړې په رمضان کښې دافطار دتیارۍ لپاره دافطارنه مخکې یا دشبې هوټل خلاصوی نو کوم حرج نشته او که د ورځې لخوا هوټل خلاصوی او خلکو ته دودئ ورکوی نو داسې شخص فاسق مجاهر دی او د سزا مستحق دی په حکومت لازم دی چې داسې شخص ته په خلاص میدان کښې عبرتناکه سزا ورکړي او عام مسلمانان له داسې سړي سره زجر ا تعلق قطع کړي او دهغه په تقریباتو کښې شریک نشي، دبغض فی الله تقاضا همدا ده البته که هغه ددغه شنيع فعل څخه توبه او باسي او آينده داحتياط وعده وکړي نو تعلقات دي ورسره بر حال کړي شي والله سبحانه وتعالی اعلم
 ۱۰ رمضان سنه ۱۳۹۶ هـ

د زنا د اثبات لپاره ډاکټري معاینه

سوال که کومه ښځه جبرا په کوم سړي د زنا کولو الزام ولگوي نو محکمه دواړه د ډاکټري معاینې لپاره ډاکټر ته ليري په دغه معاینه کښې ډاکټر دسړي اوښځې بيوپوسي معاینه کوي خصوصاً دشرمگاه په ښه شان سره کتل کيږي. آیا په شریعت کښې دامعاینه معتبره ده؟ او ددي حربه شته؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دزنا داثبات لپاره شرعاً دا طریقه معتبره نده لهذا په داسې طریقه دشرمگاه معاینه کول شرعاً حرام دی ډاکټر ته دشرمگاه دکتلو گنجش هغه وخت وی چې دمرگ د تکلیف ملاطاف دمیټلا کیدو خطر وی

لعل العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ تعالیٰ: وقال فی الجوهر اذا کان المرض ف سائر بدنها غیر الفرج يجوز النظر اليه عند الدواء لانه موضع ضروري وان كان في موضع الفرج لم يلزم ان يعلم امره لانه لا يوافق له توجه

و عاهاو علوجان مهلك او يصبها و جمع لاحتمله يستروا مهذا كل شي الاموضع العلة لم يدونها الرجل و هه
بهره ماستطاع الاعن موضع الجرح اه لعا مل الطاهران يلهي هذال لوجوب (رد المحتار ص ٢٢٤ هـ) ولله جوده
وتعالى اعلم. ١٦ رجب — ١٩٧ هـ

ناجائزه وظيفه (ملازمت) پريښودل

سوال زید په جهاز کښې چيف افسر دې دهغه له کارونو څخه يو کار داهم دې چې دجهاز
د عملي و مسافرو لپاره شراب خريداري کړي او د ضرورت په وخت کښې هغه ورته مهيا هم کړي.
زید څو ځله د انتظامي څخه دا غوښتي چې ددې کار څخه يې خلاص کړي مگر انتظاميه او کپتان د
'عدم اداء کار'، 'چارج شيت'، 'دهمکي (زور نه)' ورکوي. په کونښ کولو سره په پاکستانی جهاز
کښې وظيفه پيدا کيږي مگر تنخوا کښې يې ډير فرق دې. دلته پنځه نيم زره ده او هلته په
پاکستاني جهاز کښې سپاړس سوه ده. آيا پداسې صورت کښې دزید لپاره دا وظيفه جائزه ده
او که ترک کول يې په کار دي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د داسې وظيفې پريښودل فرض دی بالخصوص چې په پاکستانی
جهاز کښې ملازمت هم پيدا کيږي دحلالو په لړ آمدن کښې دحرامو تر ډير آمدن نه برکت زيات وی
والله سبحانه وتعالى اعلم. غره جمادی الاخره — ١٣٩٨ هـ

زده کونکو ته سزا ورکول

سوال بالغ يا نابالغ شاگردانو ته په درس کښې دکوتاهي په وجه يا دبلي غلطی په وجه سزا
ورکول جائز دی او که نه؟ همداراز آيا د سزا لپاره شرعا کوم خاص حد مقرر شته او که نه؟ بينوا
توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د ضرورت په وخت کښې په قدر د ضرورت زده کونکو ته سزا ورکول
جائز دی د سزا کوم حد مقرر شته د طبائعو او قواوو په اختلاف حکم هم مختلف کيږي. البته
اصولی طور سره دڅو امورو پابندی ضروري ده.

اول په مخ نه ويشتل دويه دومره نه وهل چې زخمی شي **دويم** د تحمل نه زيات نه وی
والله سبحانه وتعالى اعلم ١٢ صفر — ١٣٩٧ هـ

دميښي د بچي ذبح کول ظلم دي

سوال زمونږ په ښار کښې رواج دې چې ميښه تر بچي راوړي هغه فوراً بغير ددې نه چې مو-
اووسی دج کوی يې او که مؤنث وی نو هغه ژوندې پرېږدي. آيا مذکر بچي فوراً دج کول شرعاً

جائز دی اوک نه "بینوا توجرو" دا دهغه دمور سره ښکاره ظلم دي لهدا ذبح کول یی گناه ده او ذابح
الجواب باسم ملهم الصواب والله سبحانه وتعالى اعلم
 ۱۷ رجب — ۱۳۹۸ هـ

ډمکان (کور) په بنیادونو کښې دوزي وینه اچول

سوال نن سبا چی څوک مکان (کور) تعمیر کوی نو په بنیادونو کښې سی وزه ذبح کوی او
 دهغی وینه پکې اچوی او غوښه یی په خپلو خپلوانو او فقیرانو باندې تقسموی له شرعی لحاظه
 ددی کوم اصل شته اوک نه؟ بینوا توجرو
الجواب باسم ملهم الصواب په اسلام کښې ددی هیڅ گنجائش نشته. دا دهندوانو او بت
 پرستانو رواج دي. والله سبحانه وتعالى اعلم ۱۰ ربيع الاول — ۱۳۹۹ هـ

ملخان په گرمو اوبو کښې اچول

سوال که ملخ په گرمو اوبو کښې اچول شی لپاره دوژلو نو آیا دا فعل جائز دي اوک نه؟
 همداسی په مشکله سره مری. بینوا توجرو
الجواب باسم ملهم الصواب ژوندې حیوان په گرمو اوبو کښې اچول گناه ده بیکه دا اوبه ډیرې
 گرمی وی او ملخ پکښې اچول شی او تر ډیره پکښې پروت وی چی دهغه مرداری په غوښه کښې
 سربایت وکړی نو دا ملخ به حرام وگرځی چی دپاکولویی هیڅ صورت نه وی
 قال العلامة المحکفی رحمه الله تعالى: وکلما اذجامة ملقاة حالة غلى الماء للنفث قبل شقها فتح.
 قال ابن عابدین رحمه الله تعالى: قال فی الفتح انها لا تطهر ابدا لکن علی قول ابی یوسف رحمه الله تعالى تطهر
 والعلة والله اعلم تشربها النجاسة بواسطة الغلیان وعلیه اشهر ان اللحم السیمط معصر لحمس لکن العلة
 المذکورة لا تنفی ما لم یحکف اللحم بعد الغلیان زمانا یقع فی مقله التشریب والدغول فی باطن اللحم الخ (رد
 المحتار ۲۱۳ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۲ صفر — ۹۹ هـ

دلاسونو گوتی یوپه بل کښې اچول

سوال دلاسونو گوتی یوپه بل کښې اچول جائز دی اوک نه؟ یو صاحب ورته مکروه وائی آیا دا
 صحیح خبره ده؟ که واقعاً مکروه وی نو مکروه تحریمی دی اوک مکروه تنزیهی "دجومات او عام
 محلین" او د کور دنه اوبه یواځی والی کښې ددی ټولو حکم بودی اوک بیل بیل "سره دحوالی یی
 ولکښ" او زمویر تشفی او فرمانی؟ بینوا توجرو
الجواب باسم ملهم الصواب دلمانځه په حالت کښې اوبه هغه حالونو کښې چی دلصافه به حکم

کنبی وی مثلاً دلمانخه طرفته تلل یا دلمانخه دانظار په حالت کنبی کیناستل مکروه تحریمی دی او په عامو حالاتو کنبی بلا حاجته مکروه تنزیهی دی. دگوتو دتکونو هم فمدا حکم دی
قال المحسکي رحمه الله تعالى: وفرقة الاصابع وتشبيكها ولو منتظر الصلاة او ماشيا اليها للهي ولا يكره خارجها الحاجة.

وقال ابن عابدن رحمه الله تعالى: المراد بغارجهما ما ليس من توابعهما. لان السعي اليها والمجلوس في المسجد لاجلها في حكمها كما مر تحديد الصعيدين لا يزال احدكم في صلوة ما دامت الصلاة محبسه واراد بالحاجة نحو راحة الاصابع فلولدون حاجة بل على سهيل العيب كره تلزيها والكراهة في الفرقة خارجها معصوم عليها. واما التشبيك فقال في الحلية لم اقف لمشايخنا فيه على شيء والظاهر انه لو تغير عيب بل لغرض صحيح ولو لاراحة الاصابع لا يكره فقد مع عنه صلى الله عليه وسلم انه قال المؤمن المؤمن كالذي يمان يشد بعضه بعضا وشبك اصابعه فانه لا فائدة تمثيل البعني وهو التعاضد والتعاظم بهذه الصورة المحسية. رد المحتار ص ۳۴۲هـ
ولله سبحانه وتعالى اعلم. ۱۶ ربيع الثاني.

لاس په دودی (بغل) ایښودل

سوال. په بغل لاس کینښودل جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب. په لمانخه کنبی مکروه تحریمی دی او په عامو حالاتو کنبی مکروه تنزیهی دی
قال العلامة المحسکي رحمه الله تعالى: في مكروهات الصلوة: التصبر وضع اليد على الخامة للهي ويكره خارجها تلزيها.

قال ابن عابدن رحمه الله تعالى: قال في المعرو الذي يظهر ان الكراهة تحرمة في الصلاة للهي المذكور ولان فيه ترك سنة الوضع كما في الهداية لكن العلة القائمة لا تقضي كراهة التصريم نعم تقضي كراهة وضع اليد على عضو اخر غير الخامة (رد المحتار ص ۳۴۲هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم. ۱۶ ربيع الثاني ص ۹۹هـ

د حکومت لغوا دچا په ذاتی ملکیت کنبی تصرف کول

سوال. آیا کوم مسلمان حکومت بلامعاوضه ورکولو دکوم مسلمان په شخصی ملکیت او جائیداد غیر منقوله کنبی خصوصاً دزراعت څمکه اخستل او مالک له هغې څخه دتل لپاره محروم کول جواز لری او که نه؟ برابره خبره ده که دهغه جايداد اخستل دهر مطلب لپاره وی. زه په شرعي

عدالت کنبی مقدمه چلول غوارم چی تیر شویر حکومتونو دخلکو قطعی ملکیت بلامعاوضه
اختی دې آیا دا په اسلامی شریعت کنبی جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب دچا لپاره هم دبل په ملکیت کنبی هیڅ قسم تصرف کول دهنه له
خوښی بغیر ندی جائز. ددې حرمت په قرآن او حدیث سره ثابت کیدونه علاوه له مسلماتو عقلیه
ووخه هم دی واللہ سبحانه وتعالی اعلم ۲۲۰ ربیع الثانی سنه ۱۳۹۹ هـ

غیر الله ته شاهنشاه ویل جائزندی

سوال حضور صلی الله علیه وسلم ته یا کوم بادشاه ته شهنشاه ویل جائز دی او که نه؟ بینوا
توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب غیر الله ته شهنشاه ویل په حدیث کنبی منع شوی دی. شهنشاه په
صل کنبی دبادشاهانو بادشاه ته ویل کیږی او دا صفت صرف له الله جل جلاله سره خاص دې.
والله سبحانه وتعالی اعلم. ۲۵ ربیع الاول سنه ۱۳۹۹ هـ

دمرض د تداوی په غرض داغ لگول

سوال دکوم مرض له وجی انسان یا حیوان داغل جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب هو^۱ جائز دی
قال ابن عابدین رحمه الله تعالى: (تنبیه) لا یاس بک^۲ البهائم للعلامة وثقب اذن الطفل من المئات لانهم
کما یفعلونه فی زمن رسول الله صلی الله علیه وسلم من غیر انکار ولا یاس بک^۳ الصبیان الداء اتقانی (رد المحتار
ص ۲۴۰) والله سبحانه وتعالی اعلم. ۲۵ جمادی الاولی سنه ۹۹ هـ

دجفراورمل علم حرام دې

سوال دعلم جفر متعلق دشریعت څه حکم دې؟ ځینی خلک ددې دحکم په ذریعه دبنادی وغیره
استخاره هم کوی. ددې علم دنتیجې په صحیح گڼلو او یقین ورباندی کول په ایمان کوم اثر اچوی
او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دداسی کفریاتو زده کول اوښودل او ددې دعوه کونکی ته د یوې
غیرې دپوښتنی لپاره ورتلل حرام دی او ددې نتیجه یقینی گڼل کفر دې س.

هو صراف عن العلم الاجمالی بلوح القضاء والقدر المحتوی علی کل ما کان وما یكون کلمها وجزئها.

والمنظر عبارة عن لوح القضاء الذي هو العقل الكل والجامعة لوح القدر الذي هو نفس الكل وقادعي
طائفة ان الامام علي بن ابي طالب رضي الله تعالى عنه وضع الحروف الفأمية والعبريين علی طريقة البسط

الاعظم في جلد يستخرج منها بطرق مخصوصة وشرايط معينة الفاظ مخصوصة يستخرج منها ما في لوح القهواء
والقدر (مفتاح السعادات ومصباح السالكين ص ٢٠٠)

وفي المنجد: علم الجفر ويسمى علم الحروف: علم يدعى اصحابه انهم يعرفون به الحوادث الى القران العالم
(المنجد ص ٣) حكبه: حكم علم الرمل لانها متعديان في الغرض فهو حرام مطلقا.

قال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى في حكم الرمل: وقد علمت انه حرام قطعاً واصله لا درس عليه
السلام اي فهو شريعة منسوخة وفي فتاوى ابن حجر ان تعليمه وتعليمه حرام شديد التعريم لما فيه من ايها
العوام ان فاعله يشارك الله تعالى في غيبه (رد المحتار ص ١٣١) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

١٠ محرم سنة ١٢٠٠ هـ

دماخوستن له لمانخه خغه وروسته مجلس كول

سوال دماخوستن له لمانخه وروسته دخيرو په باره كښې چې كوم حديث راغلي دي چې دهغه
مضمون داسې دي درس او تدریس يا ميلمه يا اهلبيه نه علاوه باقي ټولې خبرې كول ممنوع دي كه
له ممنوع خغه مراد لغو خبرې واخستل شي نو هغه خو هروخت حرامې دي او كه مباح خبرې
واخستل شي نو په دې كښې خواكثر خلك مبتلاء دي خكه چې دبعضي دنيوي كارونو مشورې پس
له لمانخه خغه كيږي . نو دا منع كوم قسم ده؟ بيښوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د كراهيت علت دسهار د لمانخه د جمعې فوت كيدل يا په هغه كښې
انشراف يا قيام الليل يا په هغې كښې انشراف د فوت كيدو خوف دي. ددغو كارونو د تفاوت
درجات مطابق د عشاء نه پس په دنياوي امورو كښې د مشغول كيدو د كراهيت هم متفاوت دي

قال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى: قال في البرهان ويكره النوم قبلها والحديث بعدها لئلا يلهي الله
الله عليه وسلم عنها الا حديثاً في غير لقوله صلى الله عليه وسلم لا سهر بعد الصلوة يعني العشاء الا غيرة
الا احد جلين مصل او مسافر وفي رواية او عرس او قال الطحاوي اما كرهه النوم قبلها لمن غشي عليه فوت
وقتها او فوت الجماعة فيها واما من وكل نفسه الى من يولفه فيها ح له النوم او قال الزيلعي واما كرهه الحديث
بعدها لانه ربما يؤدي الى اللغو والى تفويت الصبح او قيام الليل لمن له عادة به واذا كان بحاجة مهمة فلا بأس
وكذا قراءة القران والدكر وحكايات الصالحين والفقهاء والحديث مع الضعيف او المعنى فيه ان يكون اعتناء
الصحيحة بالعبادة كما جعل ابعدا ما بها لئلا يلهي ما بهما من الزلافة ولذا كرهه الكلام قبل صلوة الفجر وما مثل
الامداد ويخلص كلام الزيلعي انه لو كان حاجج لا يكره ان يغشى فوت الصبح لانه ليس في النوم تفریط واما

الفرط على من اخرج الصلوع عن وقتها كما في حديث مسلم نعم لو غلب على ظنه تفويتها الصبح لا يمل لانه يكون طريقا تأمل (رد المحتار ج ١ ص ٢٣٦) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٢ ربيع الاول سنة ١٢٠٠ هـ

اخبار كتل

سوال بعضي خلك په جوماتونو كښې داخبار كتلو عادت وى كله چى هغوى ددې څخه منع كولى شى نو هغوى په ځواب كښې دبعضي علماء كرامو عمل پيش كوى كه هغوى ته وويل شى چى علماء كرام خود د شريعت له څلورو دلائلو څخه يو هم ندې. كه چيرته هغوى له حجج اربعه څخه كوم حجت پيش كړى نو مونږ يې منلو ته تيار يو، نورهم داسې قسم دلائل وړاندې كوى. كه تاسو د شريعت له نگاه نه ددې څه وضاحت بيان كړى ډيره فائده به وشى؟ بينواتو جروا.

الجواب باسم ملهم الصواب بلا ضرورت اخبار كتل هسى هم گناه ده په جومات كښې گناه كول نورهم باعث د عذاب گرځي داخبار كتلو يو څومفاسد:

اول دوخت ضائع كول. فضول اولايعنى خبرې ليدل چى په هغو كښې نه دا آخرت فائده وى اونه د دنيا. د حضور صلى الله عليه وسلم ارشاد دې: كوم سړې چى دلایعنى كارونونه ځان نه ساتي دهغه اسلام خوښ كړې شوې ندې..... (من حسن اسلام المرء تركه مالايعنيه) همدارنگه حضور صلى الله عليه وسلم له داسې علم نه پناه غوښتي ده چى په هغه كښې ددين يا دنيا څه فائده نه وى اللهم اني اعوذ بك من علم لاينفع

دويم په اخبارونو كښې ډيرې خبرې داسلام خلاف دى په اخبار كتلو كښې دهغه خلاف شرع خبرو په كتلو كښې داشاعت تعاون دى.

ثريم داخبار اكثر خبرې غير مصدقه وى اوځينى يقيناً غلطې وى او د حضور صلى الله عليه وسلم ارشاد دې چى دغير مصدقه خبرو نقل كونكې هم ددرواغجنو په فهرست كښې داخل دې (كللمرء كذا ان يصدق به كل ما سمع)

ظهور اخبار دتصويرنه خالى نه وى اوتصوير كتل گناه ده داخبار بينى دمفاسدو تفصيل په رساله دحكيم الامت قدس سره «اخبار بينى» كښې شته دې. چى په امداد الفتاوى كښې شائع شوې دې والله سبحانه وتعالى اعلم

١٠ جمادى الاخره سنة ١٢٠٠ هـ

دسكول (مكتب) تعليم حاصلول

سوال دحضرت عالى په وصيت نامه صفحه نمبر (٤)، وصيت نمبر اول كښې راغلى دى چى خپل اولاد دسكول او كالج له تعليم څخه داسې وساتئ لكه څنگه چې له زمرى باليوه څخه چى سمل كېږي الخ

او حضرت بهانوی قدس سره په بهشتی زیور خلورمه حصه ص ۲۲۶ کنبهپه اخری کرسه کنبی لیکلی چې (لږکیو کوانا لکنها سکها دوکه ضروری خط اور گهر کا حساب و کتاب لکھ سلیس).

دومره خو په پوهه کنبې راځی چی په دغود وارو قولونو کنبې کوم تعارض نشته ځکه کومه منع چی د حضرت مقصود ده هغه ددغه ماحول او کالج وغیره طرز تعلیم نه منع کول دی. او حضرت تهانوی صاحب چی کوم ترغیب ورکړې دې یا خو هغه په هغه صورت کنبې دې چی له محرم څخه وی یا که له محرم څخه نه وی نو د شریعت د اصولو مطابق د معقولې پردې انتظام به ضرور وی لیکن باعث د سوال دا خبره ده چی ماشومان او ماشومانې په یو حال کنبې هم سکول ته لارنشی او که نه دومره گنجائش شته چی د ضرورت مطابق لیکل اولوستل زده کړی. که دومره هم گنجائش نه وی نو آیا هغوی ته بقدر ضرورت زده کړه ضروری ده؟ که ضروری وی نو د سکول او کالج نه بغیر به یی څنگه اوایی؟ او آیا بغیر د سکول د کتابونو د ویلو نه به هغه تعلیم الاسلام او بهشتی زیور او نور دینی رسائل څنگه ولولی؟ چی په دې کنبې د زده کړی سره نشود نه کول هم زده کړی او ذهن هم دینی جوړشی په دې باره کنبې مو د خپلې مفیدې رایې څخه خبر کړئ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب مقصود له بد چاپیریال او ماحول څخه ساتل دی هغه په هره طریقه سره چې وی. مثلاً دکوم سکول ماحول چې ښه وی یا په کور کنبې د درس ورکولو لپاره څوک مقررشی، خپله په کور کنبې درس ورکړل شی. والله سبحانه وتعالی اعلم.

۲۴ جمادی الآخره سنه ۱۴۰۰هـ

د شرابو بوتل استعمالول

سوال د شرابو هغه بوتل چی ښه صفا کړې شی هغه د شربتو وغیره لپاره استعمالولې شی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : هو ' جائز دی مگر د گناه دیادولونه ځان ساتل بهتر دی. والله سبحانه وتعالی اعلم

هرج سنه ۱۴۰۰هـ

له دیوث سره تعلق ساتل صحیح ندی

سوال زموږ په محله کنبې یو سړې دخپل رشته دار کره راځی او دهغه له لور سره یی غلط مراسم قائم کړی دی. د دې نجلی مور او پلار او دمحلې نور خلک هم ورباندی علم لری، سره ددی بیا هم د دې مخه نه نیسی نو آیا داسې شخص سره تعلق ساتل جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب داسې دیوث دې څوپورې چی له زانی څخه د حفاظت تدبیر نه کوی تر هغه وخته ورسره تعلق ساتل جائز ندی والله سبحانه وتعالی اعلم

۲۱ رجب سنه ۱۴۰۰هـ

د حیوان سترګه انسان ته لګول جائز دی

سوال لکه څنګه چې د مړه انسان سترګه نور و انسانانو ته لګولې شي دغه رنگه د حیوان سترګه ته انسان ته لګندلې شي آیا ددې لګول شرعاً جائز دی او که نه؟ بیا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د حیوان سترګه لګول جائز دی. والله سبحانه وتعالى اعلم

۲۲ / رجب، سنه: ۱۴۰۰ هـ.

اډنتی کارت جوړول جائز دی

سوال حکومت د عربی مدرسو د طالبانو لپاره په بسونو او هوښی جهاز کېنې دکرایي درعایت تفصیل اعلان کړې دي. لیکن ددې د حصول لپاره اډنتی کارت جوړول او په هغه تصویر لګول ضروری دی او بل طرفته حقیقت دادي چې د مدارس عربیه طالبان عموماً غریبان وی ډیر خله دکرایي دنه لرلو له وجی ضروری سفر هم ملتوی (معطل) کیږي او دکارت دنه لرلو په وجه دیو مسله (منلی شوی) حق نه هم بی برخی کیږي

اوس پوښتنه داده چې د داسې طالبانو لپاره دکرایي د تخفیف په غرض تصویر ایستل او په شناختی کارت نښلول اوله ځان سره محفوظ ساتل جائز دی او که نه؟ بیا توجروا.

وجه د اشکل داده چې په دې کارت کېنې یو طرفته جلب منفعت دې ځکه که چیرته څوک کارت جوړ نکړی زیات نه زیات دابه وشي چې له هغه سره به په کرایه کېنې رعایت ونشي او بل طرف دادي چې طالبانو ته په نیمه کرایه د سفر کولو حق حاصل دي او د هغوی دا حق د تصویر نه بغیر نه حاصلیږي نو د پته به دفع مضرت هم وویل شي. لهذا ددې دواړه طرفونو نه کوم طرف غالب وبلل شي؟

دلته دا خبره هم قابل ذکر ده چې دامام مالک په نزد د تصویر د عدم جواز لپاره سایه دار کیدل سوري لرل، ضروری دی

کما فی حاشیه الخطاب المواق علی مختصر خليل ص ۳۳۲ والشرح الصغير للمصاوی علی شرح الدرر ص ۳۳۳

کتاب الکحاکم باب الولیمة والمهر لابن قدامة ص ۳۳۳ والاصناف للمرداوی ص ۳۳۳ وغیر ذلك من کتب المالکیمه

نو داسی قسم شناختی کارت ته ضرورت په معنی د اضطرار کېنې خویقینا داخل ندې لیکن په حاجت کېنې داخل بلل کیږي داسې تصویر اخستل جائز دی او که نه؟ پداسی حال کېنې چې دا تصویر سایه دار هم نه وی آیا دا په دی مسئله مجتهد فیها کېنې داخل دي او که نه؟ دارالعلوم

په ۱۴ - ۲ - ۱۴۰۲ هـ.

الجواب باسم ملهم الصواب اډنتی کار د دلاندی مفسد و خطر ګیر له وجی ناجائز او حرام دي

اول دا نول رعایت د تصویر تر لعنت پورې موقوف دي والموقوف علی الحرام حرام د تصویر

په ماره کښې وغېږونه مشهور او معروف دی. دتصویر په حرمت باندې لس روایات صرف په

صحيح بخاری کښې موجود دی (لکن حکم الشیخ یعنی ویصمها)

دویم ددې رعایت څیښه له وجې په طالبانو کښې آوارگی او بدمحنتی پیدا کړې ضرورت
اوبلا ضرورته چې کله هم وغواړي او چیرته وغواړي څی به. حالانکه دزمانې دتنزل علمی تقاضا
داده چې دعامو خلکو په نسبت دشاگردانو په کرایو کښې معتدبه اضافه شوی وای چې دغیر
ضروری سفرونو نه یې نجات حاصل کړي وای او په سکون او اطمینان سره یې خپل محنت کولې
دویم حکومت په شخصی بسونو باندې دا رعایت جبرا او ظلماً ایښې دې. پداسی صورت
کښې دا قبول له حکومت سره په ظلم کښې اعانت کول دی او په حرام کار کښې حمایت دې
والظالم وعونه سواء فی الوزر

او دحدیث په موجب ((لا یمال مال امرء مسلم الا طیب نفس منه)) سراسر ناجائز او حرام دې ظلم
او غصب ته دحق اخستلو نوم ورکول په اسلامی دنیا کښې ډیره لویه او انتهای خطرناکه فتنه ده
او دا اشتراکیت ویل شوې درس دې.

خلووم له معتبرو ذرائعو څخه معلومه شوې ده چې دشخصی بسونو مالکان په دې راضی
ندی. لدې وجې نه دطالبانو او کلترانو ترمنځ کشیدگی کیږي اهل مشاهده ښه پوه دی چې په دې
وخت کښې ددیني طالبانو څومره بی عزتی کیږي. دعلم ذلت ددین حقارت دې په دغه وخت کښې
عوام دعلماء دین په حق کښې گستاخی کوی حتی کفریه کلمات وایی دا ددغه رعایت نتیجه ده

پنځم د ډیرو خلکو مشاهده ده چې طالبانو په وخت دمزامت کښې په بس او په اهل بس
مشتمل شوی او حمله یی ورباندې کړې ده په لسگونه ځله دبسونو دسورلو واقعات په اخبارونو
کښې شائع شوی دی تر قتل او قتل پورې نوبت رسیدلی دی چونکه دمدارسو دچلونکو په طالبانو
کنترول نه دی لدې وجې هغوی دا رعایت وینی دډیرونورو ناجائز کارونو ارتکاب کوی

شپږم یوه لویه مفسده داهم ده چې په دې کښې حکومت او ارباب اقتدار ته اظهار احتیاج دې
چې هغه داهل علمو لپاره تیار کن اوسواکن دې. افسوس او ډیر افسوس چې دا مطالبه داهل
مدارسو له طرفه کیږي او څو ځله په اخبارونو کښې شائع شوې ده.

په اوس وخت کښې لږ رعایت هم دحکومت له طرفه حاصلول ددین لپاره سخت مضر بلکه
مهلك دی کومو مدارسو چې له حکومت څخه امداد اخستې دې په آینده کښې دهغوئ خولې له
حق ویلو څخه بندې شوی دی. او حکومت له هغوئ څخه ددغه احسان په بدله کښې ډیر خلاف
شریعت کارونه اخلي

نو کوم کار چې په دومره ناجائزو امورو مشتمل وی هغه سراسر ضروری او دهغه په ترک کولو

بجی دفع دمضرت وی لان ادنی المعصية مضرة كبيرة

لهذا دسوال جلب منفعت اودفع مضرت قياس باطل محض دي ددي فلسفي لاندي غلا. رشوت خوري. چور چپاول تول کبانر حلال گرخی واللازم باطل فالمزوم مثله.

دغير په مذهب فتوی ورکول دضرورت شدیده په وخت کښې وی اودلته دمذکوره قباحتونو له وجې ددي په حرمت فتوی ورکول ضرورت شدیده دي علاوه له دي څخه په سوال کښې درج شوې مذهب دبعضي مالکيانو دي چي محققينو ورته مذهب باطل فرمایلي دي او د امام مالک څخه یی مطلقاً عدم جواز نقل کړې دي کما فی شرح مسلم للنووی. دجواز قول دروایت اودرایت دواړو نه سراسر خلاف دي

دطالبانو له عدم رعایت نه خوف اوپریشانی دبی دینی او حب دنیا له وجې ده افسوس چي اهل مدارس دطالبانو ددغه مرض علاج په معاصیو سره کوی.

ع : چون کفر از کعبه برخیزد کی ماند مسلمانی

اوافسوس چي ددي دور دعلماؤ نظر دالله تعالی اوحضور صلی الله علیه وسلم دصريحو او واضحو ارشاداتو څخه پورته شوې ددنیا په مردارو پسې دي که دداسې ضرورتونو په وجه حرام جائز گرځيدلې نو بيا د ادنتي کارت څه خصوصیت دي ؟ طالبانو ته دغلاکولو او چور کولو او جیب وهلو جواز پکار دي. ځکه چي ضرورت دي بيا طالبان څه چي هر ضرورت مند ته دا جائز کيدل بکار دي

په بیمه اوبانک کښې خود دي نه زیات مصالح اوضروریات دی اوپه شرابو کښې خومنافع له قرآن څخه ثابت دی، دهغو په باره کښې څه فکر کول په کار دی.

اهل مدارس دطالبانو دعلمی، عملی او اخلاقی کمزوریو لري کولو پرځای ددوي دنیا او آخرت دواړه تباه کوی. طالبانو ته دسفر اجازت اوهغه هم په صريح حرام کار دتصور څخه لوړه خبره ده

ع : یہ اعمال بدکی ہے پاداش ورنه

کھیں شیر بھی جوتے جاتے ہیں بل میں

قال الله تعالى: ومن يتق الله يجعل له مخرجاً ويرزقه من حيث لا يحتسب ومن يتوكل على الله فهو حسبه ان الله بالغ امره قد جعل الله لكل شئ قدراً.

ومن يتق الله يجعل له مخرجاً من امره لا يهرأ.

وقال النبي صلى الله عليه وسلم: من كان لله كان له.

من كان الله الاخره جعل الله غناة في قلبه وجميع له عمله واته الدنيا وهرأعة ومن كان الله الدنيا جعل

لمنظرهم من علمه و فرق عليه فمعلموهم تاتهم من الدنيا الا ما قدر له رواه الترمذی.

لا يمكنكم استبطاء الرزق ان تطلبوا معاصي الله فانه لا يدرك ما عند الله الا بطاعته رواه في شرح السنة.

وان الرزق لم يطلب العبد كما يطلبه ابله رواه ابو نعیم.

اووم كله جی ثابتہ شود چی دداسی بدترین رعایت لپاره تصویر اخستل ناجائز او حرام شو نو بلا ضرورتہ دتصویر ساتلو گناه به خومره لویه وی والله سبحانه ووتعالی اعلم

۱۷ جمادی الاولی سنہ ۱۲۰۴ھ

دشطرنج، لدو او باره گوئی لوبی کول جائزندی

سوال دشطرنج دحرمت علت څه دې؟ ځینی وایی په دی کښې تصویرونه دی او دجواری یو قسه دې له دې وجی حرام دې. کریم بورده او باره گوئی وغیره کښې تصویرونه نشته او په هغو کښې د ذهنی ورزش فائده هم ده؟ نو داسې لوبې چی دجواری په طور استعمال نه شی نو جوازی یی په کر دې. لویه تفصیل سره یی راته ولیکئ چی ددې لوبو شرعاً څه حکم دې؟ که ناجائزوی نو دعدم جواز علت یی څه دې؟ همدارنگه دلویو په باره کښې یوه کلیه ولیکئ چی له هغی څخه دهرې لوبې حکم معلوم کړي شی بینوا بالتفصیل آجرکم الجلیل

الجواب باسم ملهم الصواب دشطرنج دحرمت علت صرف تصویرونه او جواری نده که دتصویرونو او جواری وجود له شطرنج سره لازم وای نو امام شافعی به دهغه دمکروه تنزیهیه قول نه کوه. قاعده داده چی په کومه لویه کښې دذهن ورزش وی هغه ناجائزه ده او کومه چی دذهنی ورزش څخه پاک وی هغه جائزه ده خواه که په هغې کښې جسمانی ورزش وی یا محض دزړه او دماغو تفریح پکښې وی لکه لدو، چکئ، دماشومانو دلویو دسامان او دسیراو تفریح وغیره دفرق لویه درې وجوهات دی

اول دزړه او دماغ لپاره مقاصد اصلیه ډیر دی بلکه مقاصد د آخرت خو غیرمتناهی دی. لهذا هغه دکوه مقصد دتحصیل لپاره دذهنی ورزش وسیله جوړلوته ضرورت نشته بلکه فرصت نشته ورته

آن حملاتی که دام اولیاءست

عکس مهر و بان بستان خداست

دجسمانی صحت لپاره جسمانی ورزش ته ضرورت شته لدې وجی نه جائز بلکه بقدر ضرورت واجب او موجب دآخر دې دارنگه دزړه اودماغو دتفریح سامان هم دصحت جسمانی لپاره دمنفې کیدوله وجی جائز او باعث داجردی

په دې شرط چی دذهنی ورزش نه پاک وی حقیقت خو دادې چی دزړه اودماغو تفریح او ورزش اجتماع محاله ده. دماغی تفریح دصحت جسمانه لپاره نافع اودماغی ورزش مضر دې

که چاته په باره گوئی غوندې ذهنی ورزش کښې دماغی تفریح محسوس کسې دهغه مثال
دخاریت دمریض دې چی هغه ته په گړولو کښې وقتی طور لذت محسوسیږی لیکن وروسته په
سخت تکلیف او آذیت کښې وی

دماغ بادشاه دې اوتول جسم دهغه فوج دې فوج ته جنگی مشقونه کول لازم دی ځکه چی دا
دمقصد د حاصلولو ذریعه ده مگر د بادشاه لپاره لکه څنگه چی جسمانی پریډ مضر دې همدارنگه
نکړی ورزش هم سخت مضر دې دحکومت بقاء په دې پوری موقوف ده چی باشاه خپل دماغ په
نکړی پریډ کښې د لگولو په ځای براه راست د مقاصدو تحصیل ته متوجه کړی

دویم ذهنی ورزش د زړه او دماغو په تحصیل د مقاصد اصلیه و کښې دمخل کیدونه علاوه
د جسمانی صحت لپاره هم سخت مضر دی، ددې برعکس جسمانی ورزش اوتفریح دصحت
جسمانیه لپاره دمفیدکیدونه علاوه دزړه او دماغو لپاره هم په تحصیل د مقاصد اصلیه و کښې
معین اومددگار دی.

په دې اوله وجه اودومه وجه کښې فرق دادې چی په اوله کښې مقصود دادې چی ذهنی ورزش
ته ضرورت نشته نو په لهو اوعیث کښې د داخلیدو په وجه ناجائزشو او دویمه وجه کښې دا
بیانول مقصود دی چی دا دصحت جسمانی لپاره او د زړه او دماغو د تحصیل د مقاصدو لپاره
سخت مضر دی.

دویم په ذهنی ورزش کښې دومره انهماک کیږی چی دینی اودنیوی مشاغلوته نقصان رسوی
په جسمانی ورزش کښې دومره انهماک نه وی، ددې فرق دوه وجی دی: **اول** په جسمانی ورزش
کښې څه وخت پس دستریا احساس ددې نه منع کول کوی گویا دا دزنگ وهونکی ساعت اومنبه
کارورکوی په ذهنی ورزش کښې داسی کوم منبه نه وی.

دویم په جسمانی ورزش کښې دماغ یوڅه آزاد وی په لوبو کښې خومشغول وی مگردومره نه
چی دبل طرف توجه ته یی بیخی هوش هم نه وی او په ذهنی ورزش کښې په مکمل ډول دې طرفته
مشغول اومتوجه وی

ځلک چی ذهنی ورزش ورته وائی هغه په اصل کښې بی مقصده تفکر وی چی د فکر د نعمت دبی
خاښه مصرف کولو له وجی تذبیر دې

دحکم دتحقیق په غرض ددې قسم مروجه لوبو دتفشی او لوبوپوهیدونکی دار الافتاء ته را
وغوښتل شو، بنده څو نور علما، یوځای ورسره کینول دهغوئ دکار دطریقې معاينه یی وکړه او
نصله یی وکړه چی په دې کښې کوم تفکر بی مقصده دی اوپه کوم کښې محض دماغی تفریح ده
چی به لاندی ډول دی

تفکر بی مقصد اول شطرنج دویم تاش دویم درافت څلورم لدو مهم سوان حور

ضمیمہ بارہ گویا و بارہ گویا او نو گویا اووم اده کھده جوسر، چوپر، چنگل چرا، چنگلوه.

ردبری بیچس

دماغی تفریح اول کرم بوره دویم دلودو حاشیه دویم دلودو پشت خلورم دو گویا
 خکه چی پدی کنبی عدم تفکر ضروری دې"
 پورته ذکر شوی ددماغی تفریح لوبې د ذکر شوی تفصیل له مخې اگر که جائز معلومېږي لیکن
 هغه هم دلاندې فساد توله وجی ناجائزې دی
اول پدی کنبی دذهنی ورزش په لوبو کنبی دواقع کیدو خطر ده
دویم دن جائزولو بوسره مشابعت دې
دویم دبی دینه خلکو شعار دې
خلورم لیدونکو ته داشتباه موقع او باعث د سوء ظن
پنجم د انهمان له وجی د دین او دنیا له اهمو کارونو څخه غفلت والله سبحانه وتعالی اعلم

۱۶ / رجب، سنه: ۱۴۱۰

دینی تنظیمونو ته دانگریزی نومونه کیښودل

سوال نن سبا دځینی دینی تنظیمونو نو مونه مشائخ عظامو طرفته منسوب کیږي او د
 انگریزی الفاظو د شاملولو رواج پکښې را روان دې، آیا ددوی دغه فعل شرعا جائز دې؟ مثلاً
 شیخ الهند اکیدمی، شاه ولی الله اکیدمی، سره؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب اگرچه داسې امور بالکل معمولی گنلې شی او اکثر علماء هم پدی
 کنبی کوم حرج نه محسوسوی او ددې رواج دصحت لپاره مختلف تاویلات پیش کوی، لیکن
 حقیقت دادې چی که ددې رواج په محرکاتو او نتائجو سرسری نظرهم واپول شی نو دا خبره به د
 رڼا ورځی پشان ښکاره شی چی دا وخت دمسلمانو دتباهی او بربادی اصل سبب د انگریزانو
 برتری او خپل دکستری احساس دې، همدواوجه ده چی نن بی ضمیره مسلمانان خوراک، پوښک
 ناسته ولاړه، خبری غرض دا چی په هرشی کنبی دانگریزانو نه نقل کوی او په هغې فخرهم کوی تر
 علمو پوری داسلامی تاریخ په ځای انگریزی تاریخ استعمالوی او په دې کنبی مطلقاً کوم حرج هم
 نه محسوسوی، بلکه پدی کنبی خپل اعزاز او وقار بولی، دکوم صورت په باره کښې چی استفتا،
 شوې ده دا هم ددې مرعوب ذهنیت کرشمه ده کومواکابروچی دانگریزیه مخالفت کښې دخپل
 سرقریانی ورکوله هغوی ددې خطی نه په تیښته وؤ، نن دهغوی له مبارکو نومونو سره انگریزی
 الفاظ یو ځای کیږي او دهغوی توهین ورباندی کیږي

خومره دافسوس خبره ده چی ځان ته علماء ویونکی او یوه خلک دعربی په شان مښکړه و

مسلمانانو به اهمه او اعظمه ژبه باندې د انگریزانو په شان د دشمنان اسلام ژبی لره ترجیح ورکوي چې د علم او د علماؤ د اقدارو او دیني غیرت سخت خلاف کار دې په دې نیت انگریزی زده کول چې په دنیوی ضروری معاملاتو کېنې له هغوی سره معامله وکړل شي بلاشبې جائز دی او په بعضی حالاتو کېنې واجب دی لیکن د مجلسونو او تنظیمونو او کتب خانو په نومونو کېنې استعمالولونه یی هیڅ ضرورت نشته او دا بلاشکه د انگریزی زهر و اژدې، له تجربو ثابتې ده چې له داسې کارونو څخه یی له انگریزانو سره مشابهت قصد وی او یا د هغوی له نقل کونکو سره چې دنن په شان فاسقه معاشره کېنې داسی نومونه باعث د اعزاز بلل کیږی. حضرت عمر رضی الله تعالی عنه چې په کومو شرائطو یهودو او نصاری وژوته معافی کړی وه یو د شرط هم وو چې (ان لا یتکلموا بکلامنا) نن دهغې برعکس مسلمانان د کافرانو په شان خبرې کوي او تعجب بالای تعجب داچې په دې نخر هم کوي

ع بین این تفاوت از کجا تا کجا است

الفرض د شیخ الهند په شان دیو غوره او انگریز دشمن شخصیت له نوم سره انگریزی الفاظ لگول د پورتنی تفصیل له نظره نهایت قبیح او شنیع عمل دې او د دیني غیرت سخت خلاف دې د علم او علماؤ د اقدارو سره منافی دې او اکابرو ته باعث د آذیت دې او د فاسق معاشری زهرجن اثر دې او بلا ضرورت دینیه او دنیویه انگریزی ته په عربی ترجیح ورکول دی، دوخت په علماؤ لازم دی چې داسې منکراتو مخه ونیسی که نه نو ددې تساهل نتیجه واضحه ده چې ډیر ژر به دینداره معاصی هم مکمل طور سره انگریزی معاشره وگرځی، اوله مسلمانانو سره به د اسلام یوشې هم باتی نشی او بیا به ددې د اصلاح هم کوم صورت ممکن نه وی. په آخر کېنې د حضرت د حکیم الامت قدس سره د احکام القرآن نه د شمسی تاریخ د استعمالولو په سره کېنې دا د زړه درد را نقل کول مناسب معلومیږی:

وهدمنه کل البعدان یومیل الی هذا الضد یحیی لای یقی له میل الی المطلوب المرعی بالمره کما هو مفاهم من غوائل اکثر المسلمین فی هذا الزمان بل ومن عادة کثیر من العلماء والی الله المستد من انقلاب القلوب ومهلأ الی العیوب المودیه الی الذنوب وکل ذلك مع دعواهم من ذلك وورق قما من حب السنة النبویه والوائد الاسلامیه انه سمع محب (احکام القرآن ص ۱۸۱) یولی به جاهدو تعالی اعلم. ۲۱ رمضان سنه ۱۲۹۱ هـ

د انگریزی تاریخ استعمالول

سوال د مهمته صاحب خیال دې چې په امورو دمد... ی کېنې دې انگریزی تاریخ استعمال شى عضلات هم د انگریزی ماستو له حساب په جوړ وحوالاتی کسی وشى شرعا ددې څه حکم دې

همدارنگه په مكاتباتو (ليكونو) او مخاطباتو كښې او عامو خبرو كښې دې انگرېزي تاريخ استعمال شي؟ بېنوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په مكاتباتو او مخاطباتو او عامو چارواونورو امورو كښې دانگرېزي تاريخ استعمال بغير دستخ ضرورت نه قبيح اوشنيع دې پدې كښې د عيسايانو د باطلې نظريې تائيد او شائبه اودهغوي دخوشحاله كولو مقسده موندل كيږي. دانگرېزي تاريخ ابتداء د حضرت مسيح عليه السلام درفع السماء نه شوې ده ليكن د عيسايانو نظر دادي چې يهودو حضرت عيسى عليه السلام قتل كړې دې له هغه خايه ددې تاريخ ابتداء شوې ده

قال حكيم الامه رحمه الله تعالى : ومن ههنا علم ان استعمال الحساب الشمسي في المكاتبات والمخاطبات والمعاملات وان كان جائزاً فلا ريب انه خلاف الاول لكونه خلاف سنة رسول الله صلى الله عليه وسلم وسنة اصحابه والسلف الصالحين وايضاً فلما كان مدار الاحكام الشرعية والعبادات الدينية حل الحساب القمري كان حفظه وضبطه فرضاً على الكفاية واحسن طرقه وايسرها ان يستعمل في المكاتبات والمخاطبات والمعاملات اليومية ولا يخفى ان الاتيان بفرض الكفاية عبادة وما كان طريقاً الى حفظه فهو عبادة ايضاً فاستعمال الحساب القمري مطلوب شرعاً وبعيد من المسلم ان يترك المطلوب الشرعي ويستعمل الحساب الشمسي الذي هو ضده في الجملة ويبعد منه كل المعدن ان يميل الى هذا الضد بمحض الانبياء له ميل الى المطلوب الشرعي بالبرهه كما هو مشاهد من عوائد اكثر المسلمين في هذا الزمان بل ومن عادة كثير من العلماء ايضاً فالى الله المشتكى من انقلاب القلوب وميلها الى العيوب المؤدية الى الذنوب وكل ذلك مع دعواهم بغض النصارى وقد اشرب قلوبهم حب النصرانية اعادنا الله من ذلك ورزقنا حب النسبة النبوية والعوائد الاسلامية انه سمع مجيب (احكام القرآن ص ۱۹۷) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۰ صفر سنه ۱۴۱۵ هـ

په دې زمانه كښې مباحله فده صحيح

سوال آيا دمباحلې حكم ترنبي كريم صلى الله عليه وسلم پوري خاص وو او كه اوس هم مشروع دې ؟ كه جانزوي نو صرف كفارو سره يا دمسلمانانو په خپل منځي اختلافاتو كښې هم جائزه ده ؟
په بيان القرآن كښې يې جواز ليكلي دي ورسره يې داهم ليكلي دي چې د حق اوباطل د تعين لپاره دلائل شرعيه كافي دي. ترمباحلې پورې موقوف ندی
پدې اشكال داد چې بيا دمباحلې څه فائده شوه ؟ د فيصلې حكم وليكئ او زمونږ هماغسې وكيئ ؟ بېنوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب الله تعالى نبى عليه السلام ته له نصارى و سره دمباهلي کولو حکم کړې و او دنصاراؤ د هلاکت بشارت یی ورکړې وو.

دمباهلي حکم په قرآن کښې ذکر دې او د هلاکت بشارت یی په احادیثو کښې منقول دې همدارنگه دمباهلي یوه خاصه متعینه نتیجه موعوده وه. له حضور صلی الله علیه وسلم څخه وروسته په مباحله باندې دکومى خاصې نتیجې مرتب کیدل له کوم دلیل څخه ثابت ندی. لهذا بې فندې بلکه بعضې اوقات دمضرکیدو له وجې ددې مشروعیت محل نظر دې

د حضرت حکیم الامت هم آخری تحقیق همدا دې ، «زما خیال دې چې ددې تحقیق هم ضروری دې چې مباحله اوس هم مشروع ده او که نه؟ او دا چې دهغې اثر متعین څه دې؟ او ددې اثر دیقینى کیدو دلیل څه دى؟

ددې تحقیق له دې وجې ضروری دې که خبرته ددې مباحلي کوم موعود یقینى اثر متعین نه وی اوممکن دې چې له هغې نه بعد اهل حق نه اتفاقی طور سره کوم ازمینت پېښ شی او عامو خلکو ته اشته رانشی چې برعکس ضربه وی نو که داسې شی نو ددې خواب ته به څرنگه انسان تیار شی او که دهغه اطمینان ددلیل یقینى څخه نه وی نو دمباحلي په درخواست کښې په ځای دمباحلي دهغه صحیح تحقیق ولې په خواب کښې نه پیش کړې چې له دلیل څخه ثابت وی

گویا خلکو دهغه په مشروعیت دلغان له آیت څخه استدلال کړی مگر هلته خو نتیجه تفریق ده او دلته چې دکومې نتیجې توقع کړې دهغې په ترتیب دکوم دلیل موجودیدل په کار دی لهذا ددې فېس په هغې باندې مع الفارق دې بوا در النوار (ص ۷۰-۶۱ که دمباهلي) که مشروعیت له کوم دلیل څخه ثابت هم شی بیا هم پدې زمانې کښې دلاندې مفاسدو له وجې ناجائز دې

اول په بیان القرآن کښې یی دمباحلي فائده دقطع نزاع لسانی لیکلې په اوسنۍ زمانه کښې عوام او خواص دمباهلي ددې حقیقت نه بالکل بې خبره دی

دویم هغوی که پوه هم کړې شی چې دمباحلي حقیقت صرف قطع نزاع لسانی ده بیا هم په ځای دنزاع ختمیدلو نزاع نوره هم زیاتېږي جانین یوپرېل قسم قسم الزامونه لگوي بې شماره نوی نزاعات راپیدا کيږي

درېم هر طرف دمقابل جانب هر مصیبت او آفت دمباحلي نتیجه بولی

ظهور په اهل حق باندې که دقدرت کومه ابتلاء راشی نو دعوامو دگمراهی سبب به شی

بنظم په دې زمانه کښې دعوامو او خواصو دا راسخه عقیده ده چې په مباحله معینه باندې دنتیجې ترتب لازم دې او هغه دالله تعالی قطعی فیصله بولی. حالانکه داخیال بالکل بې دلیل او سراسر غلط دې. دحضور صلی الله علیه وسلم په مخ کښې دزوحینو لغان وشو بغیر له تفریق څخه به یوه هم کوم آفت رانغی ددې حقیقت مطابق که په دې دور کښې دمباحلي کولونه پس په

یوجانب هم کوم آفت رانشی نو د خلقو په گمان به دالله تعالی په قطعی فیصله کښې تردد راشی چی کفر دی.

شهرم دنصوص شرعیه او علماؤ داسلام په مقابلہ کښې به جاهل او گمراه پیران دمباهلې اختار ورکوی او په عوامو کښې به خپل مقام پیدا کول غواړی، لهذا دهغوئ له طرفه دعوت دمباهلې قبول دهغوئ کامیابی ده.

اووم که دجاهل پیر دمباهلې دعوت علماء اسلام قبول کړی خپل قیمتی وخت به هم ضائع کړی او الله تعالی چی له هغوئ نه کوم اهم خدمات جلیله ددین اخلی په هغو کښې به هم نقص راشی همدا دشيطان او دهغه داولیاؤ لویه کامیابی ده که دا روایات په صحیح اسنادو سره ثابت هم شی نو دهغوی حضراتو دا عمل به په غرض دقطع نزاع لسانی محمول وی چی هغه په نن زمانه کښې مفقود دي

قال العلامة ابن حجر رحمه الله تعالى: فان قلت هل يشرع الدعاء باللعن على الكاذب المعين قلت قال في غاية البهتان من العدة وعن ابن مسعود رضي الله تعالى عنه انه قال من شاء بأهلته ان سورة النساء القصوى نزلت بعد التي في سورة البقرة اي من شاء المباهلة اي الملاعة بأهلته وكانوا يقولون اذا احتلفوا في شيء بهلة الله على الكاذب معان قالوا هي مفروعة في زماننا ايضاً اهـ (المحرر الرائي ص ۱۱۷هـ) وكذا نقل عنه العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى (رد المحتار ص ۸۹هـ)

وقال العلامة الاوسى رحمه الله تعالى: ومن ذهب الى جواز المباهلة اليوم على طرز ما صنع رسول الله صل الله عليه وسلم استدل بما اخرجه عميد بن حميد عن قيس بن سعد ان ابن عباس رضي الله عنه تعالى عنها كان يهينه بين الاخرى لدعاء الى المباهلة وقر الاية ورفع يديه فاستقبل الركن (روح المعاني ص ۱۶۸ ج ۳) لدي خغه علاوه دهغوئ په زمانه کښې دا نور مفساد نه وو دکومو تفصيل چی مخکښې وليکل شو. لهذا اوس مباهله کول جائز ندي والله سبحانه وتعالى اعلم

۷ صفر ۱۲۱۲ هـ

مشت زنی (په لاس شهوت پوره کول) حرام دی

سوال مونی وهل څنگه دی؟ که ناجائز وی نو کومه گناه ده صغیره که کبیره؟ آیا کوم داسې صورت شته چی په هغه کښې ددې گنجائش وی؟

الجواب باسم ملهم الصواب مشت زنی گناه کبیره دهاو حرام دی. قرآن او حدیث کښې به دې باندې سخت وعیدونه راغلي که په زنا کښې دمبتلا کیدو سخته خطر وی اوددې شنیع حرکت نه سوال صورت ممکن نه وی. نو شاید چی الله یی معاف کړی

قال لله تعالى: والذين هم لغروهم حافظون الا على الواجههم الایة.

قال القاضي لعاد لله تعالى في رحمة الله تعالى: في هذه الآية دليل على ان الاستمراء بالكفر امر هو قول العلماء قال ابن جريج سأل عطاء رحمه الله تعالى عنه فقال مكروه سمعت ان قوماً يحفرون وايديهم حبال واطن انهم مؤلوا عن سعيهم جبرور رحمة الله تعالى قال علب لخمامة كلوا يعفون عذا كبرهم (تفسير مظهرى ص ۳۶)

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: ويدل ايضا على ما قلنا ما في الزيلعي حيث استدلل على عدم حله بالكف بقوله تعالى والذين هم لغروهم حافظون الایة وقال لم يلج الاستمراع الا بهما اى بالزوجة والامة انه فافا وعدم حل الاستمراع اى قضاء الشهوة بغورهما (رد المحتار ص ۲۱۰۰)

وقال العلامة الطحطاوى رحمه الله تعالى: (ناح الكف ملعون) اى مطرود عن منازل الابرار واما الحدیث لعله على العیوم ولعن المعلن لا يجوز وورد ان الكف تنهى يوم القيامة حبلى وانه يخلق خلق من ذلك الماء لاراس له يطالب فاعل ذلك بائنا م خلقه تعذبه له (حاشية الطحطاوى على الدرر ص ۲۵۲) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۸ شعبان سنه ۱۴۱۴ هـ

له شیعہ، قادیانی او ذکری سره معاملات کول

سوال شیعہ، مرزائی او ذکری دنورو عامو کفاروپه شان دی اوکه ددوی حکم جدا دی؟ له هغوی سره دخريد او فروش معامله کول جائز دی اوکه نه؟ اوکه چا معامله ورسره کړې وی حکم یی خه دي "بیونا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دشیعه گانو ټول اقسام قادیانیان او ذکریان او منکرین حدیث او تعین دنداران ټول زندقان دی، چی دهغوی احکام له نورو کفارو بلکه له مرتدنه هم زیات سخت دی له هغوی سره معاملات خرید او فروش او هر قسم لین دین ناجائز دی اوله هغوی سره دوستنه تعلق ساتل او محبت کول دغیرت ایمانی خلاف دی، حتی الامکان له هغوی سره له هر قسم تعلقونه خان ساتل قرض دی

که چاله هغوی سره کومه معامله بیع یا اجاره وغره کړې وی نو هغه منعقد نه، البته دحسبو په نزد دعدم جواز باوجود عقد نافذ کیږی په وخت دضرورت کښی یا استلاء عام په وخت کسی په دې قول دعمل کولو گنجائش شته دی

فزیدینق معروف په لغت کسی یی دین او داعتقاد ته ولسی شی

دشیعه په اصطلاح کسی هغه خوک دی چی اسلام یی ظاهر کړي وی او په باطن کسې عقیده نه لری، کفریه عقیده ظاهروی او په باطن وولات سره خپلو کفریه عقیده ونه عفا نه سلا و سی

قال العلامة التفتازاني رحمه الله تعالى : وان كان مع اعترافه بنبوته النبي صلى الله عليه وسلم واظهاره شعائر الاسلام يظن عقائده ككفر بالاتفاق خصه باسم الزنديق (شرح المقاصد ص ٢٦٦ ج ٢)

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى : وما في اصطلاح الشرع الفرق اظهر لاعتبارهم ابطان الكفر والاعتراف بنبوته نبيها صلى الله عليه وسلم على ما في شرح المقاصد (رد المحتار ص ٢٩٦ ج ٢)

وقال ايضا : (قوله المعروف) اي بالزندقه الذي يدعوا الناس الى زندقته

فان قلت : كيف يكون معروفا داعيا الى الضلال وقد اعتبر في مفهومه الشرعي ان يبطن الكفر ؟

قلت لا بعد فيه فان الزنديق بموه كفرة ويروج عقيدته الفاسدة ويخرجها في الصورة الصحيحة وهذا معنى ابطان الكفر ، فلا ينافي اظهاره الدعوى في الضلال وكونه معروفا بالاضلال ابن كمال (رد المحتار ص ٢٩٦ ج ٢)

وقال الشافعي رحمه الله تعالى : ان المبالغ للدين الحق ان لم يعترف به ولم يدعن له لا ظاهرا ولا باطنا فهو كافر وان اعترف بلسانه وقلبه على الكفر فهو المنافق وان اعترف به ظاهرا الكنهه يفسر بعض ما ثبت من الدين ضرورة بخلاف ما فسرته الصحابة والتابعون واجتمعت عليه الامة فهو الزنديق (المسوي ص ١٣٠ ج ٢)

وقال العلامة الكشميري رحمه الله تعالى : قلت الزنديق من يحرف معاني الفاظ مع ابقاء الفاظ الاسلام كهذا اللعين في القاديان يدعي انه يؤمن بمحمد النبوة ثم يخترع له معنى من عنده يصلح له بعدة الختم دليلا على فتح باب النبوة فهذا هو الزندقه حقا اي التغيير في المصاديق وتبديل المعاني على خلاف ما عرفت عند اهل الشرع وصرفها الى احوالها مع ابقاء اللفظ على ظاهره والعيان خبائه (فيض الباري ص ٢٤٢ ج ٢)

وقال العلامة عالم بن العلامة الانصاري رحمه الله تعالى : ثم عندنا تصرفات الميرتدي معنى نفدت نفدت في كسب الاسلام والردة جميعا واختلف المشايخ في مذهب ابي حنيفة رحمه الله تعالى قال بعضهم تصرفاته في كسب الروقة نفدت في ظاهر مذهبه وانما العتوق في تصرفاته في كسب الاسلام والى هذا مال شيخ الاسلام خواهر زاده رحمه الله تعالى واستدل بحسالة ذكرها في كتاب الرهن وصورها : المبتدئ اذا قضى ديناً وجب عليه بعد الردة من كسب الردة جاز عندنا في حنيفة رحمه الله تعالى في غير رواية الاصول ان تصرفه في كسب الردة يتوقف ولكن ما ذكر في ظاهر الرواية اصح وذكر خمس الائمة السر عسى رحمه الله تعالى ان الصحيح ان تصرف الميرتدي يتوقف في الكسبين جميعا قال خمس الائمة هذا وما ذكر في كتاب الرهن ان الميرتد اذا قضى ديناً وجب عليه بعد الردة من كسب الردة جاز فلذلك على رواية ابي يوسف عن ابي حنيفة رحمه الله تعالى انما على رد

الحسن رحمه الله تعالى فلا ينفذ كما اذا كان في كسب الاسلام قال: والصحيح رواية الحسن. قال فمفسر الامة:
الحاصل ان الروايات قد اختلفت عن ابي حنيفة رحمه الله تعالى في قضاء ديون المرتد ففي رواية ابي يوسف يمد
بكسب الردة فان لم ينفذ يقضى من كسب الردة وفي رواية زفر رحمه الله تعالى: دين الردة يقضى من كسب الردة
ودين الاسلام يقضى من كسب الاسلام والصحيح رواية الحسن (التتارخانية ص ٥٥٨ هـ)

وقال العلامة السيد محمد ابو السعود المصري الحنفى رحمه الله تعالى: (قوله هذا عند ابي حنيفة) اعلم ان
تعريف المرتد يتوقف في الكسبين جميعاً وهو الصحيح وقال بعض المشايخ ان تصرفه كسب الردة نافذ في ظاهر
الرواية وموقوف في رواية الحسن والاول اصح وهذا كله عند الامام واما عندهما فتصرفات وقعت قبل النكاح واما
بعد قبل الحكم فهي موقوفة بالاجماع كولايتهم على اولاد الصغار. قهستاني عن المعيط (فتح المعين ص ٢٦٢ هـ)
وهكذا قال القهستاني رحمه الله تعالى (جامع الرموز ص ٨٤ هـ)

وقال العلامة الحصكلى رحمه الله تعالى: واعلم ان تصرفات المرتد على اربعة القسم فينفذ منه اتفاقاً
ما لا يعتمد تمام ولاية وهي خمس الاستملاء والطلاق وقبول الهبة وتسليم الشفعة والمهر على عبدة ويبطل
منه اتفاقاً ما يعتمد الملة هي خمس النكاح والذبيحة والصيد والشهادة والارث.

ويتوقف منه اتفاقاً ما يعتمد المساواة وهو المفاوضة او ولاية متعديّة وهو التصرف على ولادة الصغير
يتوقف منه عند الامام وينفذ عندهما كل ما كان مبادلة مال مال او عقد تبرع كالمبايعة والصرف المسلم
والعق والتدبير والكناية والهبة والرهن والاجارة والصلح من اقرار وقبض الدين لانه مبادلة حكمية
والوصية وبقي ايمانه وعقله ولا شك في بطلانها واما ابداعه واستمداعه والتقاطه ولقطته فيمنع عدم جواز
ما به ان اسلم فذلوا ان هلك بموت او بحرق بدار الحرب وحكم بلعائه بطل ذلك كله فان جاء مسلماً قبله وقبل
الحكم فلا يعلم برده

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله فيمنع عدم جوازها) عبارة العهر: فلا ينهي التردد في
جوازها منه اهـ فللمظنه عدم من سبق العلم (قوله ويتوقف منه عند الامام رحمه الله تعالى) بناء على زوال
ملك كما سلف بهر (قوله وينفذ عندهما) الا انه عند ابي يوسف رحمه الله تعالى تصح كما تصح من الصحيح
لان الظاهر عودها الى الاسلام وعند محمد رحمه الله تعالى كما تصح من المريض لانها تفصح الى القفل طاهر اعن

والبغاة او تنحه کنبی هم دي

ددنیوی غرض لپاره دغیر په مذهب عمل حرام دي

سوال حنفی عالم دغیر احنافو په جومات کنبی امامت کوی. دا دهغه وظیفه ده. که دحنفی مسلک موافق لمونځ وکړی نو له امامت څخه معزول کیږی، په داسې حالت کنبی دا احنافو مذهب حق گڼل اود ملازمت (وظیفې) دبقاء لپاره په غیر حنفی طریقو لمونځ کول شرعاً څه حکم لری؟
 بیڼوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب . جائز ندی.

قال ابن عابدین رحمه الله تعالى: قال في جواهر الفتاوى: لو ان رجلا من اهل الاجتهاد برء من مذهبه في مسألة او في اكثر منها باجتهاد لها وضح له من دليل الكتاب او السنة او غيرهما من الحجج لم يكن ملوما ولا مذموما بل كان ماجورا محمودا وهو في سعة منه وهكذا افعال الائمة المتقدمين فاما الذي لم يكن من اهل الاجتهاد فانتقل من قول الى قول من غير دليل لكن لما يرغب من عرض الدنيا وشهواتها فهو مذموم اثم مستوجب للتأديب والعزير لارتكابه البكر في الدين واستغفاره بدينه ومذهبه اه

ونقل السيوطي رحمه الله تعالى في رسالته المسببة بهزيل المواهب في اختلاف المذاهب من فصل الانتقال من مذهب الى مذهب وهو جائز الانتقال امر ادنيويا كحصول وظيفة او مرتب او قرب من الملوك وائل الدنيا هذا حكمه كنهاجر ام قيس لان الامور عاقبة ائثاره له حالان الاول ان يكون عاريا من معرفة الفقه ليس له في مذهب امامه سوى اسم شافعي او حنفي كغالب متعمي زمانا ارباب الوظائف في المدارس حتى ان رجلا سأل شيخه العلامة الكلايحي رحمه الله تعالى مرة يكتب له على قصة تعليقا بولاية اول وظيفة تشرف بالشيعونية فقال له ما مذهبك قال مذهبي عيز و طعام يعنى وظيفة اما في الشافعية او المالكية او الحنابلة فان الحنفية في الشيغونية لا عيز لهم ولا طعام فهذا امرة في الانتقال اعف لا يصل الى حد التصريح لانه الان عامي لا مذهب له بحقيقة فهو يستأنف مذهباً جديداً ثانيهما ان يكون فقيرها في مذهب ويريد الانتقال لهذا الغرض فهذا امرة اشد وعندي انه يصل الى حد التصريح لانه تلاعب بالاحكام الشرعية ليجرد عرض الدنيا (الحدود الدرية ص ۲۶هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۰ ربيع الآخر ۱۴۱۵ هـ

تيلفون آوريدل لازم ندی

سوال که په تيلفون زنگ راځی نو تيلفون پورته کول او آوريدل واجب دی او که نه ؟

توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب واجب ندی خُکِه چی که خوک له لرې خای خُخه راغلی وی او د دروازه بنده وی نو په اهل خانه له هغه سره ملاقات کول لازم ندی

قال لله تعالى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَلَسْأَلُكُمْ عَلَىٰ أَهْلِهَا (القول) وان قبلکم ارجعوا فارجعوا وازگلم (۱۸۲۳)

که تیلغون خوک له خپل کور یا له بل کوم لرې خای خُخه کوی نو له دې سره ملاقات کول خوپه طریقه اولی لازم ندی ۲ ربیع الاول سنه ۱۴۱۶ هـ

د تعویذ حکم

سوال خُبنی خلک وایی چی رقیه (دم) ثابت دې او تمیمه (تعویذ) ثابت ندې بلکه شرک دې لهذا اول جائز او ثانی ناجائز دې آیا واقعی د تعویذ ثبوت نشته او که وی نو د جواز شرایط یی څه دی او د ابجدو په حساب سره تعویذ لیکل څنگه دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب له احادیث صحیحه صریحه کثیره نه ددم (رقیه) ثبوت بی غباره دې د تعویذ (تمیمه) لاندې صورتونه ناجائز دی.

اول ټوټکه چی د پیتلو یا وسپنې یازيرو وغیره په ټوټه کښې بند کړې شی.

دویم داسی تعویذ چی په هغې کښې اسماء الله او آیات قرانیه او ادعیه ماثوره نه وی بلکه شرکی کلمات وی

دریم تعویذ مؤثر بالذات وگنلې شی لکه چی په زمانې د جاهلیت کښې وو اوس هم په ځینی ځیونو کښې همداسې گنل کیږی دا صورتونه بلاشک اوشبه ناجائز او حرام او شرک دی.

په تمیمه کښې که د الله تعالی نومونه، آیت قرآنی او ماثوره دعاگانې وی نو دا جائز او ثابت دی. هغو ته ناجائز او شرک ویل جهالت دې. ځکه چی په داسې تعویذ کښې مؤثر بالذات صرف الله تعالی بلل کیږی. تعویذ ته شرک ویونکی باندې لازم دی چی د شرک داسې تعریف وکړی چی په هغې کښې تعویذ داخل او دعاء او دواء او رقیه خارج شی.

حاصل دا چی د تمیمه د جواز لپاره درې شرائط دی

اول په مفهومه لغت کښې وی دویم ماثور او منقول وی دریم دهغه دنافع بالذات کیدو عقیده نه وی

د ابجدو په حساب هم تعویذ جائز دې ځکه چی د احم لغت مفهومه دې

روایات الحديث والله

عن حوف بن مالك الاشمي روى لله تعالى عنه قال كنا نرى في الجاهلية فقلنا يا رسول الله كم تقرأ في

- ذلك فقال اعرضوا على رقاكم لا بأس بالرقم ما لم يكن فيه شرك (صحيح مسلم ج ٢ ص ٢٢٢)
- ٢ - عن أبي سعيد رضي الله تعالى عنه قال بعثنا رسول الله صلى الله عليه وسلم في سرقة فنزلنا بقوم فسالناهم القراء فلم يقرؤنا فلدغ سيدهم فأتونا فقالوا هل فيكم من يرقى من العقر بقلنت نعم أنا والك ارقيه حتى تعطونا غمنا قالوا فإنا نعطيكم ثلاثين شاة فلقبنا فقرات عليه المحمد سبع مرات الخ (الجامع ترمذي ج ٢ ص ٢٢٠)
- ٣ - عن ابن عباس رضي الله تعالى عنهما قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يعوذ الحسن والحسين يقول اعين كما بكلمات الله التامة من كل شيطان وهامة ومن كل عين لامة ويقول هكذا كان ابراهيم عليه السلام يعوذ اسحق واسماعيل (الجامع للترمذي ج ٢ ص ٢٢٦)
- ٤ - عن عائشة رضي الله تعالى عنها قالت ليس التيممة ما تعلق به بعد البلاء إنما التيممة ما تعلق به قبل البلاء رواه الحاكم وقال صحيح الإسناد (الترغيب ج ٢ ص ٢٤١)
- ٥ - ان عائشة رضي الله تعالى عنها زوج النبي صلى الله عليه وسلم قالت ليس تيممة ما تعلق به ان يقع البلاء (شرح معاني الآثار ج ٢ ص ٢٢٢)
- ٦ - وكان عبد الله بن عمرو رضي الله تعالى عنهما يعلمهن من عقل من بنيه ومن لم يعقل كتبه فأعقله عليه (ابو داود ج ٢ ص ٢٤٠)
- ٧ - وقال الحافظ رحمه الله تعالى: والتمائم جمع تيممة وهي خرقة أو قلادة تعلق في الراس كانوا في الجاهلية يعتقدون ان ذلك يدفع الأفات الخ (فتح الباري ج ١ ص ١٦٦)
- ٨ - وقال الملا علي القاري رحمه الله تعالى: وأما ما كان من الآيات القرآنية والأسماء والصفات الربانية والدعوات المأثورة النبوية فلا بأس بل يستحب سواء كان تعويذا أو رقية أو نضر أو ما على لغة العبرانية ونحوها فيمتنع لاحتمال الشرك فيها (مراقبة ج ٢ ص ٢٢١)
- ٩ - وقال أيضا: (أو تعلق تيممة) أي اخلعها علاقة والبراد من التيممة ما كان تمائم الجاهلية ورقاها فان القسم الذي يختص بأسماء الله تعالى وكلماته غير داخل في جملة بل هو مستحب مرجو البركة عرف ذلك من اصل السنة وقيل يمتنع اذا كان هذا النوع قد حث في التوكل الخ (المراقبة ج ٢ ص ٢٢٢)
- ١٠ - وقال أيضا: (والتمائم) جمع التيممة وهي التعويذة التي تعلق على الصبي أطلقه الطيبي لكن ينبغي ان يعيد بان لا يكون فيها اسماء الله تعالى وآياته المتعلوقة والدعوات المأثورة وقيل هي خرزات كانت للعرب تعلق على الصبي لدفع العين بزعمهم وهو باطل ثم التسعوا فيها حتى سموها كل عودة ذكره بعض الفراع وهو كلام

من و تطبیق مستحسن (المرفاعه ۳۱۸هـ)

۱۱ - وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: ولا بأس بالمعاذات اذا كتب لها القرآن او اسماء الله تعالى

(رد المحتار ۳۳۳هـ)

۱۲ - وقال ايضا: (قوله التميمية المكروهة) اقول الذي رايته في المجتبى التميمية المكروهة ما كان بغير القرآن وقيل هي الخرزة التي تعلقها الجاهلية فلترجع نسخة اخرى وفي المغرب: وبعضهم يتوهم ان المعاذات هي التائم وليس كذلك انما التميمية الخرزة (الى ان قال) وفي الشلب عن ابن الاثير التائم جمع تميمية وخرزات كانت العرب تعلقها على اولادهم يتلقون بها العين في زعمهم وابطلها الاسلام. والحديث الاخر (من علق تميمية فلا تم لله له) لانهم يعتقدون انها تمام الدواء والشفاء بل جعلوها شركاء لانهم ارادوا بها دفع المقادير المكتوبة عليهم وظلموا دفع الاذى من غير الله تعالى الذي هو دافعه (الى ان قال) وعن النبي صلى الله عليه وسلم انه كان يهود نفسه قال رضي الله تعالى عنه وعلى الجواز عمل الناس اليوم وبه وردت الآثار (رد المحتار ۳۳۳هـ) بولده سبحانه وتعالى اعلم.

۱۱ جمادى الثانية سنة ۱۴۱۶ هـ

دشیطانی گولی تباہی

سوال د ورزش په نیت فټ بال کول جائز دی او که نه؟ بینوا تو جوړوا

الجواب باسم ملهم الصواب د ورزش دوه قسمونه دی

اول هغه چی تعلق یی براه راست له جهاد سره وی، ددې دجواز لپاره دشرط دې چی داسی مذهب ورته منتخب شی چی دجهاد دمشق کولو په وجه گیر چاپیره دڅه قسم مالی او جانی نقصان هم خطر نه وی خپله د ورزش کونکو دخطري څخه محفوظ کیدل ضروری ندی که څوک مېهم شی نو هغه شهید دي

دویم هغه چی دهغه براه راست دجهاد له تربیت سره تعلق نشته داسې ورزش دصحت دتحفظ وړنی امورو دمعین کیدو په وجه فی نفسه جائز بلکه څه قدرې ضروری هم دي مگر دهغه لپاره د لاسی شرطونه دی

۱ دکرشوي شرط معنی شاوخوا دهغ قسم جانی او مالی نقصان درسیدو خطر نه وی

۲ جبهه دلویو شریکانو او ورزشکارانو په چاته دڅه قسم جانی او مالی نقصان درسیدو خطر نه وی

۳ په هغې کبسي د ورزش په مفهوم دلویې اولهو لعب او تماشي جانب غالب نه وی

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم كل شيء يلهو به الرجل باطل الا رمية بالقوسه وتاديبه فرسه وملاعبته

عمر المؤمن من الحق واهل التملی (مشکو ۳۳۰هـ)

من سمع من الجهور رضي الله تعالى عنه ان قرىبا الصديقين مضطربين في نفسه عله فقل لها هو قال ان رسول

له صل الله عليه وسلم نهی عن الخلف وقال انما الاتصم صيدا ولا تنكحوا اولکها تکسر السن وتلفق العنقال
لعاد فقال احدک ان رسول الله صل الله عليه وسلم نهی عنه لم تخلف الا کلمتک انہا (صحیح مسلم ص ۱۵۲)

گیند (توپ) اوقت بال

دا د لاندې فساد اتوله وجې جائز ندي

اول په دې کښې دلوبو گدون کونکو ته سخت نقصان رسيږي ددې ډیر مثالونه موجود دي
دځينو پښي پکښې ماتیري اود بعضي په خپته کښې دلگیدو له وجې دمرگ کومی ته رسيږي چی
مونږ په خپله لیدلی دي

دویم نزدې تیریدونکو ته نقصان رسيږي دځينو سترگی وزی اودځينو دڅیرې دمسخ کیدو
واقعات پیښیږي ددې شیطاني لوبې شاوخوا په شارع عام هم کوم انسان بلکه کوم حیوان هم په
اطمینان سره نشي تیریدلې

درېم مالی نقصان کله چی ددې دکوم عمارت سره نزدې لوبه کیږي نو دخومره خلکو دکړکیو
شیشی ماتوی ددې بی شماره واقعات دي. دوه ځله خوله مونږه سره دا حادثه شوې ده
څلورم ډیر ځله جگړه اوفساد مینځ ته راځي.

ددې شیطاني گولې مالی، جانی اوجسماني، دینی اوايماني نقصانات په ټوله دنیا کښې مسلم
دي دهر شخص مشاهد اوبديهي بلکه درنا ورځي په شان د اجلی البدهیات څخه دي. زما دگوبه
نښنی باوجود ددې شیطاني حرکت کوم تباه کاریاني مشاهد او علم یقین کښې دي خیال می وو
چی ددې څخه دمثال په توگه یوڅو واقعات ولیکم مگر له هغې څخه دوه کاره مانع واقع شول
اول ددې فهرست ډیر اوږد دي که انتخاب یی کوم نو څنگه یی انتخاب کړم؟ ځکه چی یوډبل
نه غټ واقعات دي.

دویم دداسي حقیقت بدیهیه مثالونه لیکل ددې دنظری کولو اویا غیر ظاهر کولو مترادف دي
ددی مهلك شیطاني گولې تباهیانی دالله تعالی په نافرمانیانانو عذاب دي

﴿وَلَنَذِقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَلَدِّ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَأَسْفَهُنَّ﴾ (ن)

بیا داسی عذاب الیم په خپلو سترگولیدلو بلکه په خپل خان واقع کیدو باوجود دالله تعالی
دغو دښمنانو ته عبرت او هدایت توفیق نه ورکول کیدل عذاب دیاسه ډبل عذاب ضعف الحیوة
وصعف العما دی

دنفس اوشطمان دبنډگنو دعذاب الهی یو صورت داهم دي چی هغوی ته دخپل نعم اومصلحت

دسوی هوش هم نه وی لولنه فالسهم النفسهم.

ہریم پہ دی کنبی ورزش پہ مفہوم دتماشہ مفہوم غالب دی ددغو دلائل لہ کبلہ
۱۔ ہیخ ورزش تہ پہ تولہ دنیا کنبی خوک لوبہ نہ وایی پهلوانان ورزش کوی داکتر دمختلفو
امراضو لپارہ ورزش تجویز کوی خوک ہم دی تہ لوبہ نہ وایی گیند اوفوت بال تہ خوک ہم ورزش نہ
وایی بلکہ لوبی ورتہ وایی۔

۲۔ ورزش دلیدو لپارہ نور خلک نہ جمع کیری کہ کوم سرے لاری ہیغہ بیله خبرہ دہ دفت بال
لپارہ دیر خلک راخی، مولوی طبقہ خلق ہم راخی ورتہ، یوہ سرے دفت بال لوبی کتلو لپارہ نوے تی
وی واخستلو او کور والوتہ یی دروغ وویل افریب یی ورکچی دفتبال دمقابل لپارہ د تی وی
دجواز فتوی ما دفلانی نہ راوری دہ اوپہ ماباندی یی افتراء کرے وہ چی دافتوی دجواز دہ راکرہ
۳۔ دفت بال وغیرہ دمقابل کتلو لپارہ خلک تی وی تہ پہ ساعتونو ساعتونو ناست وی دکوم
ورزش دلیدو لپارہ پہ کوم حکومت کنبی پہ کوم ملک کنبی ہیخ نظم نشتہ۔

۴۔ پہ ورزش کنبی خوک ہم دومرہ نہ بی خودہ کیری چی دضرورت نہ زیات یی وکری دہغہ
لپارہ وخت معلوم وی یوہ گنتہ یا نیمہ گنتہ (ساعت) کلہ چی وخت تیرشی شوق ہم ختم شی
لیکن ددی شیطانی دندی حال داسی دی چی دشروع کیدوسرہ هوش ختم شی بیا لگیاوی۔
معلومہ شوہ چی دا ورزش ندی بلکہ تماشاہ اولوبہ دہ۔ واللہ سبحانہ وتعالی اعلم۔

پہ تفریحی تالاب کنبی لامبوزدہ کول

سوال پہ تفریحی تالابونو کنبی دلامبوزدہ کولو یا تفریح کولو لپارہ لامبل جائز دی او کہ نہ
چی هلته دبی دینی فساقو اوفجارو هجوم وی او ورنونہ یی بشکارہ وی۔

خینی خلک وایی چی مونہ پہ نیت دجہاد دلامبووہلو لپارہ خو کلہ چی پہ بازارونو کنبی
دمکراتو لہ دکانونہ خخہ دخپل حاجت پورہ کولو لپارہ تلل جائز دی نو د جہادی ضرورت لپارہ
ہم پہ طریقہ اولی داسی تالابونو تہ تلل جائز کیدل پہ کار دی۔ پہ دی بارہ کنبی دشریعت مطہرہ خہ
حکم دی؟ بینوا تو جروا

الجواب باسم ملہم الصواب پہ تالاب کنبی لامبل پہ حاجات عامہ وو باندی قیاس کول صحیح
لدی دہ دی وجی نہ لہ دی خخہ احتراز لازم دی بالخصوص دعلماؤ اوصلحاؤ لپارہ زیات قبیح دی
هذا ومسئلة دخول الحمام مشہورة وفي كتب المذهب مزبورة، واللہ سبحانہ وتعالی اعلم

غرہ صفر سنہ ۱۴۱۷ھ

دنابالغ ستر تہ کتل

سوال دنابالغ ماشوم ستر تہ کتل جائز دی او کہ ناجائز؟ پہ عورت غلیظہ او خفیفہ کنبی فرو

شبه او که نه مسوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب ددیرو ورو ماشومانو عورت غلظه او خفه دو رو نه کتل جائز دی د اوو کالوپه عمر کسی صرف خفه نه کتل جائز او غلظه نه کتل جائز دی له اوو کالوپه ماشوم په حکم د بالغانو کبې دې لهدا په دغه عمر کبې غلظه او خفه دواړو نه کتل جائز دی په حد صغر کبې د خلورو کالو فول بلا نسبت مذکور دې مگر له تحقق نه ثابته شوه چی په دغه عمر کبې ماشوم له استنجا و غره څخه نه مستغنی کیږی لهدا په دې کبې رای د مبتلا نه معتبره ده د عورت غلظه څخه دلویو او ورو بولو مقام او دغه شاوخوا مراد دې او عورت خفه له دې خایونونه ماسوا باقی حصه ده

قال العلامة المحصفي رحمه الله تعالى: وفي السراج لا عورة للصغير جدا ثم ما دام لم يشته فقبل ودير ثم تغلط الى عشر سنين ثم كما بالغ (الى قوله) والغليظة قبل ودير وما حولهما والخفيفة ما عدا ذلك.
قال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله لا عورة للصغير جدا) وكذا الصغيرة كذا في السراج فيباح النظر والمس كما في المعراج قال حوشر عفا بآين اربع فما دونها ولم ادر لمن عزا (رد المحتار ص ٢٤٣ ج ١)
وقال ايضا: (ثم يتغلط بعد ذلك الى عشر سنين) قال في النهر: وكان ينبغي اعتبار السبع لانهما يوران بالصلاة فاذا بلغا هذا السن الخ (المحرر ص ٢٤٠ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.
٢٠ جمادى الثانية سن ١٤١٧ هـ

له حرام مال څخه اخستل شوي مال هم حرام دي

دامسئله دخوراك او خبناك د شيانو په باب كېني د مال حرام نه اخستل شوي طعام هم حرام دي
تر عنوان لاندي تيره شوي ده

دمعصيت د آلاتو د ماتولو حكم

سوال دگانو اوسرود سامان اود شرابو لوښي ماتول جائز دی او که نه؟ همداراز په ماتولو یی ضمان شته او که نه؟ او که دا آلات د ذمی سره وی بیا یی څه حکم دې؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب د معصیت آلات ماتول جائز دی او په لاندې درې صورتونو کې یی بالاتفاق ضمان نشته

اول دا آله دلهو اولعب نه ماسوا په بل څه کېني نه استعمالیږی

دویم دامام په اجازه مات شوی وی

دریم آلات لهو ولعب له مفنی سره وی او د شرابو لوښي له شراب خرڅونکې، خمار سره وی په کوم ځای کېني چی دا درې صورتونه منفي وی یعنی آله په جائز کار کسی د استعمال صلاحیت ولری یا د امام اجازه نه وی له مفنی یا خمار سره نه وی نو په وجوب الصبار کسی یی

حقان ذی دامن صاحب به برد دلرگسوا و عسره احرار و حی دل لهور اولعب به ذابره حی دههم و صاحب دی او دص حسنو به نزد هسح هم واجب ندی فتوی دصاحبسنو به قول ده لفساد الرمان

قال العلامة المحکمی رحمه الله تعالى: وضمن یکسر معارف یکسر المهم الة الله و لولکاف ابن کمال قیمته معها مدعوتها لغير الله وضمن القيمة لا المفل بأرة سکر و منصف سبجن بیانه فی الاشرية و مع بیعها کلها و قال لا یضمن ولا یصح بیعها و علیه الفتوی ملتقی و در روز یلی و غیرها و اقره المصنف.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قولہو قال الخ) هذا الاختلاف فی الضمان دون اہامة اتلاف المعازف و فیما یصلح لعمل العرو والالم یضمن شہما اتفاقا و فیما اذا فعل بلا ابن الامام والالم یضمن اتفاقا و فی غیر عود المظنی و جابية الخمار والالم یضمن اتفاقا لانه لولم یکسر ما عادلعله القبیح و فیما اذا کان المسلم لولنذمی ضمن اتفاقا قیمته بالغ ما بالغ و کذا لو کسر صلیبه لانه مال متقوم فی حقه قلت لکن جزم القهستانی وابن الکمال ان الذمی کالمسلم فلیعذر در منتفی القول و جزم به فی الاختیار ایضا و لعلیه اقتصر فی الهدایة علی ذکر المسلم لکونه محل الخلاف و به یصعبر المقام فتدبر. (ردالمحارص ۱۳۳هـ)

وقال العلامة محمد الدین الموصلی رحمه الله تعالى: ویمجب فی کسر المعازف قیمتها لغير الله و سواها کانت المسلم او ذمی کالبر طو الطبل والدف والمزمار والجنک والعود ونحوها و یجوز بیعها و قال: لا یضمن ولا یجوز بیعها لانها اعدت للمعاصی فلا تضمن کالخمر و متلفها یتأول النهی عن المنکر و انه مأمور به شرعا فلا یضمن کائن القاضی و بل اولی (الاختیار ص ۴۵۵هـ) و لونه سبحانه و تعالی اعلم. ۲۶ دی الحجة — ۱۴۱۷

حکم الاستمناء بید الزوجه

سوال دینخی به نس یا و رانه یا لاس استمتاع کول او انزال کول جائز دی او که نه؟ همدار که سخنی نه دخواستند به لاس د استمتاع نه پس د انزال شه حکم دی؟ بینوا توجروا

العواب باسم ملهم العواب بضرورت تسکین جائز بلا کراهت او بلا ضرورت مکروه نیز بهی دی

قال ابن عابدین رحمه الله تعالى معزیا للمعراج الدیایة: و یجوز ان یستمنی بید و جته و غایمته اهو سید کر تشار فی الحدود عن الجوهرة انه یکره و لعل المراده کراهة التنزیه فلا ینالی قول المعراج یجوز تأمن (رد المحتار ص ۴۰۰هـ) و لونه سبحانه و تعالی اعلم. ۱۱ ربیع الاول — ۱۴۱۸هـ

د طبعی حقوق محفوظ سائل جائز ندی

بحث به شمه کسی به رساله القول الصدوق لسع الحقوق کسی دی

که درگاه می دوشد و ناله حبس نمود سره دیگر مستثنی دی
 پس شوه در حیره چی دحضور صلی الله علیه و سلم فرمود او عمل بر آمد بودی حدیث ۱۰۰۰
 حدیث چی آمد سوره وی دد سی حدیث حدیث له سلسله کولو سره سره هم مقصد انفس
 درست موجوده ده مع هد رسول الله صلی الله علیه و سلم او نه کوه حدیث حدیث حدیث
 مقبول دی و نه له حضرت امام رحمه الله تعالی خجته بلکه برعکس امام بن عباس رحمه الله
 دجو ر لا کر هسته صریح منقول ده

ونعمه: الکحل یقتل علی منفعین احدهما زینة والغالبه تطیب فاذا استعمل للزینة فهو مستغنی من
 التصنع الذی یلبس الصدعة بالخلقة کلوصل والوشم والتفلج والتدبیس رحمة من الله لخلقه ورخصة منه لعبادة
 واما استعمال بنية التطیب لتقویة البصر من ضعف یعنونه واستنبات الشعر الذی یجمع النور للادر الصیود
 الاشارة الغالبه له ثم ان حل الزینة لاحدله شرعا واما هو یقدر الحاجة فی بدوة وخطائه الخ (شرح الشرائع)
 نمدوی علی هامش جمع الوسائل ص ۳۰۴ (۱۴)

دهد کوره حقیقت به نظر کنی دنیولو سره فقهاء کرامو رحمهم الله تعالی ذکر اهبت دفول دوه
 محله بن کری دی

اول به رینت کبی دومره افراط چی مفضی وی تشبه بالنساء ته
 فویم نمیش او فخر مقصود وی

قال لامر من الهام رحمه الله تعالی: (قوله دون الزینة) لانه تعارف من زینة النساء ثم لیدهن
 لغارب بنکات ایضا ولبس فیهم ذلک و فی الکلی استعمل دهن شعر الوجه اذ الم یکن من قصده الزینة به و ردت
 السنة فلیده بانتهاء هذا المقصد فکانه ولله اعلم لانه تخرج بالزینة و قد روی ابو داود والنسائی عن ابن مسعود
 رضی الله تعالی عنه کلن رسول الله صلی الله علیه وسلم یکره عطر خلال ذکر منها التبرج بالزینة لغیر محنها
 و سنور دهنه ان شاء الله تعالی فی کتاب الکراهیة و فی الموطا عن ابی قتادہ رضی الله تعالی عنه قال لرسول الله
 صلی الله علیه وسلم ان لی حمة الارجلها قال نعم واکرمها لکن ابوقحادة رضی الله تعالی عنه ربحا دهنه لی
 لیوم مرتین من اجل قول رسول الله صلی الله علیه وسلم لا یحط النفس الظالمه للزینة الظاهرة و ظلت لان لا کره
 و عمل المظنوب یصق مع دون هذا المقدار و فی سنن النسائی ان رجلا من صحاب رسول الله صلی الله علیه
 و سلم قال لعمریه قال ان رسول الله صلی الله علیه وسلم کان یعنی عن کثیر من الارافه فسنن ابن جریر
 فی الله تعالی عنه عن الارافه لکل الثرجین والمراد ولله اعلم الثرجین الزائد الذی یخرج و حدیثه

لا ما كان لقصد رفع اذى الشعر والشعر هذا ولا تلازم بين قصد الجمال وقصد الزينة فالقصد الاول لدفع
 الشين واقامة ما به الوقار واظهار النعمة فذكر الاثغر وهو اثر احب النفس وشهامتها والغالى اثر طعنها وقالوا
 بالخضاب وردت السنة ولم يكن للقصد الزينة ثم بعد ذلك ان حصلت زينة فقد حصلت في ضمن قصد مطلوب
 فلا يضرك اذا لم يكن ملففة اليه (فتح القدير ص ٢٤٦)

وقال العلامة ابن نجيم رحمه الله تعالى بعد نقل ما مر عن الفتح :

ولهذا قال الولو الجي في فتاواه لبس الثياب الجميلة مباح اذا كان لا يتكبر لان التكبر حرام وتفسيره ان
 يكون معها كما كان قبلها اتم (المحرر الرائق ص ٢٨١ ج ٢)

وكذا نقل العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى عن الفتح والمحرر (رد المحتار ج ٢ ص ١٢٢)

له مذكوره تحريراته وخبره داثابته شوه حتى رانجه لگول . تيل لگول . بمنز خضاب غير اسود
 او بنائسته لباس وغيره د زيب اوزيننت اسباب دتولو يو حکم دي . يعنى په غرض د بنائست مباح
 بلکه مندوب دى اويہ غرض د نمائش ناجائز او حرام دى . والله سبحانه وتعالى اعلم

٤ شعبان سنه ١٤١١ هـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾ (۵۸)

توقیع الاعیان علی حرمة توقیع الانسان

«دانسانی اعضاؤ پیوند کول»

دانسانی اعضاؤ پیوند کول او وینه ورکول

سوال دوه مریضان دی چی دیوه قوت باه بالکل ختمه شوی ده او هغه شادی شده ،واده شوې دي او د دویم مریض قوت باه صحیح ده مگر هغه په یوبل مرض مبتلا دي، دواړه مریضان دیوه مشر داکتر تر علاج لاندې دی، دکوم مریض چی مردانه قوت صحیح وو هغه انتقال وکړو ،وفات شو مشر داکتر دهغه آله تناسل قطع کړه او دې بل مریض ته یی ولگوله، دهغه قوت باه صحیح شو، او د ښځې د ضرورت پوره کولو قابل وگرځیده او اولاد پیدا کیدل یی هم شروع شو، آیا دا شرع جائز دی او که غیر جائز؟ که عام سرجن (عمومی جراحی والا) داکتر داسی نه وای کړی نو مریض نه جوړیده او زندگی به یی تباه کیدله که دا صورت شرعاً جائز نه وی نو آیا دا سړې به خپلې ښځې ته طلاق ورکوی یا بل څه وکړی؟ د ذکر شوی فعل د جواز یوه فتوی درولیرل شوه ددې متعلق هم خپل تحقیق ولیکن؟ بیا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دلته څو سوالونه پیدا کیری

اول آیا دانسان جزء د تدایو لپاره استعمالول جائز دی او که نه؟

دویم که ناجنزی نو د پیوست شوی جزء قطع کیدل واجب دی او که نه؟

دریم که قطع واجب نه وی نو داسې آله د جماع لپاره استعمالول جایز دی او که نه؟

څلورم که جماع جائز نوی نو آیا ښځې ته طلاق ورکول واجب دی او که نه؟

پنځم اولاد ثبت النسب دي او که نه؟

ددغو ښځه واپړو سوالونو څو بونه په ترتیب سره لیکل کیری

اسئال العلائیه وبقدم المضطر المیتة علی الصید (صیدا الحرمه) والصید علی مال الغیر ولحم الانسان

لحم الغنیمه ولو المیتة لیس بحل بحال کما لا یأکل طعام مضطر اخر (رد المحتار ص ۳۳۲هـ)

نهر لا یأکل لحمه ولا یأکل المضطر طعام مضطر اخر ولا شهنا من میده (الاشباه ص ۱۰۰)

مضطر هم کمد میده وغاف الهلاك فقال لمرجل القطع یدی وکلها او قال القطع منی قطعة وکلها لایسعه ی

يفعل ذلك ولا يصح امره به كما لا يصح للمطهر ان يقطع قطعة من نفسه لياكل (خاتمة ص ٢٤٤ عالمگیری ص ٣٣٨)
(شامة ص ٢٤٥)

وري عن ابي امامة بن سهل بن حنيف ان النبي صلى الله عليه وسلم داوى وجهه يوم احد بعظم بال فيه
دليل جواز المداواة بعظم بال وهذا لان العظم لا يتنجس بالبول على اصلنا لانه لاحيا قلبية الا ان يكون عظم
الانسان او عظم الخنزير فانه يكره التداوى به لان الخنزير نجس العين فعظمه نجس كاحيه لا يجوز الانتفاع به
بمال والادمي محترم بعد موته على ما كان عليه في حياته وانما لا يجوز التداوى بشئ من الادمي الحي اكراماً له
فكذلك لا يجوز التداوى بعظم الميت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم كسر عظم الميت ككسر عظم الحي
ومصرح السير الكبير ص ١٤٨

الانتفاع بأجزاء الادمي لم يجر قيل للنجاسة وقيل للكرامة هو الصحيح كذا في جواهر الاخلاط (عالمگیری ص ٢٥٢)

واذا كان برجل جراحة يكره المعالجة بعظم الخنزير والالسان لانه يحرم الانتفاع به كذا في الكبرى
(عالمگیری ص ٢٥٢)

ولو سقط سنه يكره ان يأخذ سن ميت فليشدها مكان الاولى بالاجماع وكذا يكره ان يعيد تلك السن
ساقطة مكانها عند ابي حنيفة ومحمد رحمهما الله تعالى ولكن يأخذ سن شاذ كية فليشدها مكانها وقال ابو يوسف
رحمه الله تعالى لا بأس بسننه ويكره سن غيرة (بدائع ص ١٢٢)

لا بأس بان يسعط الرجل بلسن البراقو يضر به للدواء (عالمگیری ص ٢٥٥)
له بورتنيو عبارتونو خخه لاندې امور ثابت شول :

اول - صرف مضطر دخان دؤغورلو لپاره دمړه انسان غوښه خوړې شى اوله دې خخه معلومه
ده چې دمړى كومه عضوه بطور علاج استعمالول جائز ندى اكر كه مريض ته دهلاك خطر وى دا
اكل دمضطر قياس كول له دوو وجوهو صحيح ندى .

١ - له اكل خخه شيع او حيات متيقن دې اوله تد اوى خخه صحت متيقن ندى .

قال في العلانية الاكل للهلا مواله رب للعطش ولو من حرام او مال غير توان خمنه يعاب عليه
وفي الشامة بخلاف من امتنع عن التداوى حتى مات اذ لا يتيقن بأنه يشفيه (ردالمحتار ص ٢٥٥)

الرجل استطلق بطنه اور منصف عياله فلم يعالج حتى اضعفه واضلعه واماع منه لا اثم عليه فرق بين هذا

وبين ما اذا جاع ولم يأكل مع القدرة حتى مات فصح ما تقدم والفرق ان الاكل مقدار قوته شبع به فليكن تركه اهلا كاولا كذلك المعالجة والتداوى كذلك في الظهورية (عالمگیریه ص ۲۳۰ هـ ۱۰۴۰)

۲. داكل په صورت كښې خورل شوې اندام (عضو) هلاك اولاشي وگرځي او پيوند شوې عضو باقى وي ددغو وجوهو په بناء دا حنافو فقهاوؤ څخه علاوه امام شافعى رحمه الله تعالى دمضطر لپاره دمره انسان خورل جائز بولي مگر د تداوى لپاره دانسان هډو كښې پيوند كول ناجائز بولي ونه: واذا كسر للمراة عظم قطار فلا يجوز ان ترقعه الا بعظم ما يؤكل لحمه ذكيا وكذا ان سقطت سنه مارت معة فلا يجوز له ان يعيدها بعد ما بدت فلا يعيد سنن شغ غيرونه ځكه يوكل لحمه وان رقع عظمه بعظم معة او ځكه يوكل لحمه او عظم الانسان فهو كالهيئة فعليه قلعه واعادة كل صلاة صلاها وهو عليه فان لم يقلعه جيرة السلطان على قلعه (الامره ص ۴۰ هـ ۱۰۴۱)

دويم مضطر دژوندى انسان غوښه او دخپل بدن كومه عضوه نشي خورلې لدې څخه معلومېږي چي نن سبا دمريض له يوې حصې څخه غوښه اخستل او په بل ځاى كښې لگول چي معمول دې دا ناجائز دي. كله چي په حالت داضطرار كښې دځان ژغورلو لپاره خپله يا د بل چا غوښه يا خرمن پرې كول او دهغې استعمالول جائز ندى، نو د تداوى لپاره په طريق اولي سره جائز ندى بعضې عالمانو د يو مريض خپله عضوه دهغه له يوې بلې عضوې سره د پيوند كولو په جواز باندې دبدائع دا ذكر شوې جزئيه پيش كوي. دا قياس ځكه صحيح ندي چي عضو دهغه په اصلي ځاى كښې لگولو ته مرمت نه ويل كيږي. لهدا په هغې كښې اهانت نشته په بل ځاى كښې لگولو ته مرمت ويل كيږي چي هغه اهانت دي.

ولنا قال العلامة الكسالى رحمه الله تعالى: واعادة جزء منفصل الى مكانه ليلتئم بهو كذا اذا قطع شيء من عضو فلما عاده الى مكانه ولا اهانة في استعمال جزء نفسه في الاعادة الى مكانه (بدائع ص ۱۳۳ هـ ۱۰۴۱)

له دې وجي نه له دې جزئي څخه بل ځاى ته دنقل كولو جواز نه ثابتيږي خوسره لدې په وخت دضرورت شديد كښې ددغو علماؤ په توسيع باندې په عمل كولو كښې گنجائش معلومېږي دويم دژوندى انسان دغوښې څخه علاوه په باقى اجزاؤ لكه وينه، شيدې وغيره باندې تداوى كول د تداوى بالمعرم حكم لري. له دې څخه معلومه شوه چي په وخت دضرورت شديد كښې دځان دژغورلو لپاره د وينې وركول جائز دى مگر دوينې اخستل او خرخول جائز ندى، كه وينه مفتنه نه پيدا كيږي او سخته مجبوري وي نو د اخستلو گنجائش يي شته. خرخونكې په هر حال كښې گنهگار دي. اعضا په وينه او شيدو قياس كول صحيح ندى. ځكه چي شيدې خو د ارضاع لپاره حلال او پيدا شوي دي. او دوينې فرق په لاندې وجوهو سره دي

اول دبر خله دويني ويستل ناخوښ وي بلكه دقصدا اخراج په خاي فدره دنكسر وغيره په ذريعه اخراج كيږي

دويم دويني په اخراج كښې قطع او خيرول نه كيږي

درېم لحوق شين عيب هم نه كيږي

خلورم وينه وركول تغذيه ده تداوي نه ده.

۲ - قال في المهر معزيا الى الذخيرة سقط سنه فاعل سن الكلب فوضعه موضع سنه (ال قوله) ان كان

يمكن قلع سن الكلب بغير ضرر يقطع وان كان لا يمكن الا بضرر لا يقطع (المهر الرائق ص ۲۰۰هـ)

چونكه دلته د آله تناسل قطع كول بلا ضرر ممكن نه دي لهذا دهغي قطع كول واجب ندي

۳ - دهغه په استعمال سره به دبولو اود استنجا د مس وغيره لپاره دمجبوري له وجي نه ماخوځ نه وي مگر استعمال يي دجماع لپاره مجبوري نده ، لهذا په خپل اصل حرمت باندي دباقي پاتې كيږي (حرمت استعمال جزء الا دمي) له وجي جماع ورباندي حرامه ده، ښځه او خاوند به دواړه گنهگار وي، ښځي ته دهغه ليدل او مس كول جائز ندي.

قال في شرح المنية ان العالي (ستدر الغليظة والخفيفة) هو الماخوذه لقول عليه الصلوة والسلام لعن
رضي الله تعالى عنه لا تنظر الى فخذ حي ولا ميت ولا ن ما كان عورة لا يسقط بالبول ولذا لا يجوز مسه (رد المحتار
ص ۴۰۰هـ)

وفي المهر في باب شروط الصلوة كل عضو هو عورة من المراه اذا انفصل عنها هل يجوز النظر اليه فيه روايتان
الفائدة لا يجوز وهو الاصح وكذا الذكر المقطوع من الرجل وشعر عانته اذا حلق على هذا والاصح انه لا يجوز
(صوى على الاشباة ص ۱۸۸هـ)

۴ - دښځي په مطالبه طلاق وركول واجب دي، ومسئلة العنين والمجبوب مشهورة وفي كتب
المذهب مزبورة

۵ - دنسب دثبوت تعلق تر نطفې پوري دي لهذا اولاد به ثابت النسب وي ونظائرهما متكاثره في
الكتب المتوافرة

دجواز په فتوي باندې تنقيد

په دي فتوي كښې يي دترقيع انسان دجواز ثابت كولو لپاره يوولس دلائل پيش كړي دي

(۱) ولاي حنيفه رحمه الله تعالى: ان الاطراف يسلك بها مسلك الاموال فيجزي فيها المثل بخلاف النفس

فانه لو قال القطع يده، قطعه لا يجب عليه الثمن وهذا اعمال المثل الا انه لا يباح لعنه الفائدة وذا المثل

مفيد للدفاع المصنومة فصار كقطع اليد لاكلة وقطع السن للوجع. (هداية ص ۱۰۹ كتاب الدعوى)

تنقید

اول اباحت دقطع يد او قطع سن وغيره په خپله دصاحب جزء ددفع بلکه ددفع ضرر لپاره دى
ثانيا دلتته صرف اباحت دقطع الجزء دې نه دهغه داستعمال.

پورته بيان شوى دى چى مضطر دخان دژغورنې لپاره خپله غوښه نشى خوړلې نو د تداوى لپاره به دا څنگه جائز شى؟ د اجزاء الادمى دبذل او استعمال اوبيع او شراء په حرمت باندې صريح عبارات په دومره كثرت سره موجود دى چى دهغې شميرل مشكل دى، پس په مذكوره جزئيه كښې دبذل دلفظ دراتللو له وجى دتولې ذخيرې دحديثو اوفقهى خلاف دبيع او شراء وغيره دثابت كولو كوينښ كول څومره لوى جرئت دې.

(۲) جواز شق بطن الميت لاخراج الولد اذا كانت ترى حياته وقد امر به ابو حنيفة رحمه الله تعالى فعاش

الولد كما يلاحظ (الاشباة ص ۱۱۲ ج ۱)

تنقید

له دې عبارت نه خو صرف جواز دقطع الميت بلکه شق الميت ثابتېږي نه جواز داستعمال داجزاؤ، او شق الميت هم صرف داحياء دنفس لپاره جائز دې نه دمحض تداوى لپاره. داحادثه دنجات ورکولو له قبيلې نه ده لکه اكل دمضطر ميتى لره چى فرض دى. پداسى حال كښې چى تداوى فرض نده. علاوه له دې نه داهم دتوليد يوه متبادلې طريقه ده.

(۳) وان اضطر ولم يجد شيئا فهل يجوز له ان يقطع شيئاً من يده ويأكله ويجهن قال ابو اسحاق يجوز لانه احياهم

نفسهم وضو جاز كما يجوز ان يقطع عضو اذا وقعت فيه الاكلة لاحياء نفسه الخ (شرح المذهب للووى ج ۳ ص ۴)

(۴) وقال الشافعي رحمه الله تعالى يأكل لحم بني آدم (الى قوله) والصحيح عندى ان لا يأكل الا دمي الا اذا

تحقق ان ذلك ينجيه ويحييه. (احكام القرآن لابن العربي ص ۸۰ ج ۱)

تنقید

په دې كښې داكل مضطر مسئله ده، او پورته دا خبره بيان شوه چى په هغې باندې تداوى قياس كولو صحيح ندى

علاوه له دې نه دتداوى بعضو الانسان حرمت دفته حنفى نه علاوه له امام شافعى رحمه الله تعالى څخه هم صراحتاً ثابت دى وقدمنا نصوصهم

(٥) ويجوز للعليل شرب الدم والمول واكل الميتة للتداوى اذا اضره الطبيب ان يشفا فيه ولم يجد من المباح ما يقوم مقامه وان قال الطبيب يتعجل شفاؤك فيه وجهان (الهدية ص ٣٢٥ هـ)

(٦) اذا سال الدم عن انف السان ولا ينقطع حتى يخشى عليه الموت وقد علم انه لو كتبت الفائمة والاغلاص بذلك الدم على جهة ينقطع فلا يرخص فيه، فكل يرخص كما رخص في شرب الخمر للعطشان واكل الميتة في المغصصة وهو الفتوى نقلا عن الخاتمة (رد المحتار ص ١٩٣ ج١)

تنقيذ

په دغو جزئياتو کښې د تداوى بالحرام بيان دې، او بره وليکل شول چې لحم الانسان ترينه مستثنى ده. کله چې مضطر د خان ژغورلو لپاره لحم الانسان نشي خوړلې نو تداوى به څنگه ورباندې جائز شي؟ البته مضطر ته د مړه انسان دغوښې خوړلو د جواز قول موندل کيږي ليکن په هغه تداوى قياس کول ندى صحيح کماحررنا

(٧) وسبب الاباحة الى حفظ النفس عن الهلاك لكون هذه المصلحة اعظم من مصلحة اجتناب التجاسات والصيانة عن تناول المتسبغات (المغني ص ١٩٢ هـ)

(٨) الضرورة تبيح المحظورات ومن ثم جاز اكل الميتة عند المغصصة واساغة اللقمة بالخمر والتلفظ بكلمة الكفر لا كراهة كذا تلاف مال الغير (الاشباه ص ١٠٨ ج١)

تنقيذ

د ضرورت په وخت کښې په اباحت د محظوراتو کښې تفصيل دې. د هر ضرورت له وجې هر محظور نه مباح کيږي لکه لحم الانبياء عليهم السلام او د مضطر مال په هيڅ حال کښې مباح نشي گرځيدلې کما قدمناه عن الشاميه وغيرها.

(٩) وقوله للضرورة: في فتح القدير ههنا خمسة مراتب ضرورة وحاجة ومنفعة وزينة وفطور. فالضرورة قبلها وحده ان لم يتناول الممنوع هلك او قارب وهذا يبيح تناول الحرام والحاجة كالخافع الذي لو لم يجد ما يأكله لم يهلك غير انه يكون في جهد ومشقة وهذا لا يبيح الحرام ويبيح فطر الصوم والمنفعة كالذي يشتهي عذيق البرد لحمة القدم والطعام الدسم والزينة كالشمع في الحوى والسكر والفصول العوسع بأكل الحرام والمشتهى (شرح المحوى ص ١٠٨ ج١)

تنقید

په دې عبرت کښې د الحاجة په تفسیر کښې تصریح ده چی څو پورې خوف الهلاک غالب نه وی
زهره وخته پورې د اکل الحرام اجازت نشته. نو د خوف هلاکت څخه بغير د تداوی لپاره به څنگه
جانروی. خصوصاً چی تداوی له اکل څخه اهوڼ ده کما قدمناه مراراً

(۱۰) لوکلان احدهما اعظم ضررا من الاخر فان الاشدي ازالا الاخف (الاشباه ص ۱۱۱)

(۱۱) قاعدة رابعة: اذا تعارض مفسدان وعى اعظمهما ضررا بأثر تكلب اعظمهما (الاشباه ص ۱۱۲).

تنقید

د کوم انسان د قوت بینائی یا قوت مردانه نقص یا فقدان په خپل حال باندې په باقی پاتی کیدلو
کښې زیات ضرر دې اوکه ددې له خاطره د بل انسان په تذلیل او تحقیر او قطع او برید او سترگی
یښلو کښې؟

د یو شخص د فائدې لپاره دویم انسان ته نقصان رسول څنگه جائز کیدې شی؟ له جلب منفعت نه
دغه مضرت مقدم دې یا داسې وویل شی چی له احداث د ضرر نه ابقاء د ضرر اهوڼ دې
بیا تعجب په دې خبره دې چی د جزئیات کثیره صریحه باوجود له کلیاتو څخه داستنباط کولو
خوښت څنگه کیږی؟

ددې فتوی په آخر کښې انسان ته د پیوند لگولو په غرض د ضرورت په تعریف کښې یی هم بلا
ذیله پیوند لگولې دې فرمایي (د ضرورت تعریف څنگه چی شارح کړې دې که مخی ته کیښودل
نئ هغه باید معیارونه گڼل شی ځکه چی د انسان کرامت ته شریعت ډیر لوی حیثیت ورکړی دې،
نو یا د هغه دمړ کیدو وروسته د هغه کرامت ختمیږی چی د هغه بی حرمتی. اعضاء قطع کول
و سترگی ایستل او دهغو خرید او فروخت جائز وگرځی. بیا د قوت بصارت یا قوت رجولیت د فقدان
مهلک کیدل خو پرېږده له هغه څخه په عام صحت باندې هېڅ کوم بد اثر نه غورځیږی. د داسې
مرصود علاج په خاطر د انسان د بی حرمتی د جواز هېڅ گنجائش نه ترسترگو کیږی. فقط. والله
سبحه و تعالی اعلم ۲۹ ربیع الآخر سنه ۱۳۸۷ هـ

الحاق

۱ دنده ددغه تحریر نه وروسته د دارالعلوم کراچی مدرسه نیوتاون او دارالافتاء والارشاد
منبری مجلس تحقیق مسائل حاضره بالاتفاق دنده د تحقیق موافق د حرمت فیصله وکړه. لدې
دصیحه ددغه زیر نظر رسالې نوم. **توقيع الايمان على حرمة توقيع الانسان** تحریر کړ و
د مجلس تحقیق، مشترک عمل او د ټولو ارکانو متفق فیصله حضرت مفسر محمد شفیع

صاحب رحمه الله تحریر کره چی مسئله رساله په نوم د انسانۍ اعضاء کی پیوند کاروی، شاع شوه
 ۲. دبنده دتحریر څخه دوه بشت کانه وروسته په دې موضوع باندې له مختلفو ملګرو څخه
 داهل قلم لس ضخیمې مقالې ماته راغلې چی په هغو کښې اتو د ترقیع انسان په حلت ثابتولو کسې
 دقلم زور مصرف کړې وومګر په هغو کښې دلیکل شوو دلائل څخه یوهم مثبت دمدعی ندی بلکه
 ټول دلائل داسې سقط دی چی لائق داعتبار هم ندی. سره له دی په هغو کښې د دوه دلائلو متعلق
 څه لیکل مناسب معلومیری

اول: عن عبادة رضى الله تعالى عنه من تصدق بشئ من جسده اعطى بقدر ما تصدق (الجامع الصغير ص
 ۱۶۸ ج ۲)

له دې څخه ثابتول غواړی چی دچا دخپل جسم څخه څه حصه ورکول صدقه ده اوپه هغې اجر
 ورکول کیږی

ددې سطحې خلک چی کله هم مفکر اسلام جوړشول نو ددې دین دې هم الله حافظ شی
 دقرآن اوحدیث ادنی علم لرونکې هم ددې حدیث په مطلب پوهیدې شی چی دا دجنایت متعلق
 دې یعنی چاچی پر بل چا جنایت وکړ مثلاً دچایی لاس قطع کړ، او مجنی علیه دقصاص اخستلو
 په ځای معاف کړ نو دا دده له طرفه په مجنی علیه باندې صدقه ده.

دا حدیث د آیت کریمه ﴿أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ
 بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ﴾

تفسیر دې لکه په مسند احمد کښې دا حدیث دحضرت عباده رضى الله عنه څخه داسی نقل شوی
 ان عبادة بن الصامع رضى الله عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ما من رجل يهرح في
 جسده هراة في تصدق بها الا كفر الله عنه مثل ما تصدق به (مسند احمد ج ۳ ص ۳۱۱)

قال الهيمى رجاله الصحيح (مجمع الزوائد ج ۱)

دامام احمد دا حدیث په الجامع الصغير دوم جلد ص ۱۶۹ کښې هم موجود دې او دیته یی
 صحیح ویلی دی

وقال العلامة الفانی رحمه الله تعالى في تفسير قوله تعالى:

فمن تصدق به فهو كفارة له اي للمصدق كذا قال عبد الله بن عمرو بن العاص والحسن والمسيقي وقاعدة
 اخرج ابن مردويه عن رجل من الانصار عن النبي صلى الله عليه وسلم في قوله لمن تصدق به فهو كفارة له
 قال هو الرجل يكسر سنبه او يقطع يده او يقطع شيء منه او يهرح في بدنه فيعطو عن ذلك فيعط عنه قدر عطائه

فإن ربيع الدية فربح خطايا وان كان الغلف ففقد خطايا وان كانت الدية حطفت منه خطايه كذلك.
وروى الطبراني في الكبير بسند حسن عن عبادة الصامع رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من تصدق من جسده شيء كفر الله بقلوبه من ذنوبه.
والطبراني والبيهقي عن سفيرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من ابتلى فصير واعقل فشكر وظلم لغفر وظلم فاستغفر اولئك لهم الامن وهم مهتدون.

وروي الترمذي وابن ماجه عن ابي الدرداء رضي الله تعالى عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ما من رجل يصاب شيء في جسده فتصدق به الا رفع الله به درجة وحوط عنه خطيئة (تفسير مظهرى ج ٢ ص ١٢٢).
٣ - دامام نووى رحمه الله كتاب (منهاج الطالبين) نه يى دترقيع الانسان جواز نقل كرى دي .

جوابونه

اول - وراى دي له امام شافعى خخه دترقيع بعظم الانسان دحرمت تصريح نقل شوه دامام دقول به مقابل كنبى دهغه دكوم مقلد دقول هيخ حيثيت نشته.
فويم امام نووى رحمه الله ددي مسئلي به بيان كنبى دمتقدمين فى المذهب نه دشخص حواله هم نده وركري اوداهم ممكنه نده چى هغه دا دخيل امام خخه اخستى وى كه چيرته دي دامام تلميذ وى يا ده دامام زمانه موندلي وى يا دامام له زمانى سره قريب تير شوي وى نو ددي امكان وو چى ده دي له امام خخه بلا واسطه يا بالواسطه اوريدلى وى. مگر د دوارو ترمينخ تقريباً خلور نيم سوه كاله زمانه ده. دامام شافعى رحمه الله تعالى وفات په سنه ٢٠٤ هجرى كنبى شوي دي او دامام نووى رحمه الله تعالى ولادت په سنه ٦٧٦ هـ كنبى شوي دي .

فويم دمقلد لپاره بلاضروت شديد اوبدون دشرايط معهوده نه دبل امام قول اخستل جائزى نو دهغه دكوم مقلد قول اخستل به څنگه جائز شى چى دهغه دامام دنص صريح خلاف وى ظهور منهاج مع الشرح تحفه المحتاج اوله هغه وروسته دهغه دحاشيه الشروانى پوره عبارت لاندې نقل كيږي .

فإن منهاج جمع هر حقه المحتاج (ولو وصل) معصوماً كثيراً لا يأتى فيه التفصيل الا على الاوجه لانه لما لم يسهل به رة الى جنب حق الله تعالى وان غشى منه فوات نفسه (عظيمة) لا غفاله وعشية مبيح تيمم ان لم يسهل (بجس) من العظم ولو مغلطاً ومغل ذلك بالاولى دهغه مغلط اوربطه به (الفقد الطاهر) الصالح لتوصل كان قال غير ثقة ان الجس او المغلط اسر على الجبر او مع وجوده هو من ادعى محترم (لمعلمون) في ذلك

فتصح صلاته للضرورة ولا يلزمه نزعها، وان وجد طاهراً صالحاً كما اطلقناه وينبغي حمله على ما اذا كان فيه مفسدة لا تحتل عاقلة وان لم تجز التيمم ولا يقاس بما ياتي لعذر هذا الاثم (والا) بان وصله بنجس مع وجود طاهر صالح وجب نزعها ان لم يخف ضرراً ظاهراً وهو ما يبيح التيمم وان تألم واستعز باللعن فان امتنع اجبره عليه الامام او نائبه وحبوا كره المفسوب ولا تصح صلاته قبل نزع النجس لتعديده بحمله مع سهولة ازالته فان خاف ذلك ولو تحوشين وبطء يرم لم يلزمه نزعها لعذره بل يجرم كما في الانوار وتصح صلاته معه بلا عاقلة (قليل) يلزمه نزعها (وان خاف) مبيح تيمم لتعديده (فان مات) من لزومه النزع قبله (لم يلزم) اي لم يجب نزعها (على الصحيح) لان فيه هتكاً لحرمة او لسقوط الصلاة المأمور بالزحاج لها قال الرافعي فيحرم على الاول دون الثاني وقضية اقتصار المجموع وغيره عليه اعتماد عدم الحرمة بل قال بعضهم انه اول من الابقاء لكن الذي صرح به جمع ونقله في البيان عن الاصحاب حرمة مع تعليلهم بالثاني وقيل يجب نزعها لثلاث يلقى الله تعالى حاملاً لها في القبر او مطلقاً بناء على ما قيل ان العائد اجزاء الميت عند الموت والمشهور انه جميع اجزائه الاصلية فتعين ان مرادة الاول ويحرم ذلك كله فيمن داوى جرحه او حشاه بنجس او غاطه به او شق جلده فخرج منه دم كثير ثم بقي عليه اللحم لان الدم صار طاهراً فلم يكف استتارة كما لو قطع اذنه ثم لصق بخرارة الدم وفي الوشم وان فعل به صغير اضى الاوجه وتوهم فرق انما يتأتى من حيث الاثم وعده فبني امكنه ازالته من غير مشقة فيما لم يعتد به وخوف مبيح تيمم فيما تعدى به نظير ما مر في الوصل لزومه ولم تصح صلاته وتنجس به ما لا قاتل ولا فلا فتصح امامته.

وفي حاشية الشرع والى رحمه الله تعالى (ولو وصل عظمه الخ) ظاهرة ولو كان الواصل غير معصوم لكن القيد مجزئ بالمعصوم ولعل عدم تقييد الشارح م د اى والمفني بالمعصوم جرى على ما قدمه في التيمم من ان الزاى المعصوم ونحوه معصوم على نفسه وتقييد مجزئ جرى على ما قدمه ثم من انه هدر ع ش (قوله لا تحتل) اي يكره ونحوه نهاية ومفني (قوله وعشبة مبيح تيمم الخ) يؤخذ منه انه لو كان النجس صالحاً والطاهر كذلك الا ان الاول بعيد العضول كما كان عليه من غير شين فاحش والثاني مع الشين الفاحش فينبغي تقديم الاول ع ش (قوله من العظم الخ) ولو وجد عظم ميتة لا يؤكل لحمها وعظم مغلط وكل منهما صالح وجب تقديم الاول ولو وجد عظم ميتة ما يؤكل وعظم ميتة لا يؤكل من غير مغلط وكل منهما صالح فيجوز في التقديم لانهما مستويان في النجاسة فيما يظهر فوجبا وكذا يجب تقديم عظم الخنازير على الكلب للعلاف عندنا في الخنازير دون

الكلب ع ش (قوله ومثل ذلك بالاول الخ) لعل وجهها ان العظم يدوم ومع ذلك على عنه والدهن ونحوه مما لا يدوم فهو اولى بالخطوع ش (قول المتن لفقد الطاهر) اي عمل يصل اليه قبل تلف العضو او زيادة حرره اخذنا ما تقدم فبين عجز عن تكبيرة الاحرام او نحوها حيث قالوا يجب عليه السفر للتعلم وان طال ولم يبين ما بينه وبين ما يطلب منه الماء في التيمم بمسقة تكرار الطالب للماء بخلافه هنا وعبارة سم على حج لم يبين ما يطلب الفقد ولا يبعد ضبطه بعدم القدرة عليه بلامسقة لاحتمال عادة وينبغي وجوب الطلب عند احتمال وجوده لكن اي حديث يجب الطلب منه انعي اقول ولا نظر لهذا التوقف ع ش وهو الظاهر وما نقله عن سم هو الموافق لما في ايدينا من نسخة وفي البصري بعد نقله عبارة سم من نسخة سقيمة ما نصه وكان في اخر عبارة سم سقطا واصلا ان وجد عمل يجب الطلب للماء منه كانه يشير بذلك الى مجرى التفصيل المار في التيمم وليس ببعيداه (قوله كان قال غير ثقة الخ) وفاقا للبخي وخلافا للنهائية عبارته ولو قال اهل الخيرة فان لحم الادمي لا يتجزئ سرعاً الا بعظم نحو كلب قال الاسنوي فيحجه انه عذر وهو قياس ما ذكره في التيمم في بطن البرم انعي وما تفقحه مردود والفرق بينهما ظاهر وعظم غيرة من الاحميين في تحريم الوصل به ووجوب نزعه كالعظم النجس والفرق في الادمي بين ان يكون محترماً او لا كبر تد وحرني خلافا لبعض المتأخرين فقد نص في المختصر بقوله ولا يصل الى ما انكسر من عظمه الا بعظم ما يؤكل لحمه ذكياً ويؤخذ عنه انه لا يجوز الجهر بعظم الادمي مطلقاً فلو وجد نجساً يصلح وعظم ادمي كذلك وجب تقديم الاول اه وفي سم بعد ذكرها ووافقه ع ش والرشيدى ما نصه وقضيته اي قوله من وجب تقديم الاول انه لو لم يجد نجساً يصلح جأ بعظم الادمي اه قال ع ش قوله مر خلافا لبعض المتأخرين هو السبكي تبعاً للامام وغيره منتهج ونقله المحل عن قضية كلام العتبة وقوله مر وهو قياس ما ذكره الخ جري عليه حج وقوله وعظم غيرة الخ اي غير الواصل من الاحميين ومفهومه ان عظم نفسه لا يمنع وصله به ونقل عن حج في شرح العباب جواز ذلك نقلاً عن الملقيني وغيره لكن عبارة ابن عبدالحق وعظم الادمي ولو من نفسه في تحريم الوصل به ووجوب نزعه كالنجس اه صريحة في الامتناع وينبغي ان محل الامتناع بعظم نفسه اذا اراد نقله الى غير محله اما اذا وصل عظم يده بيده مثلاً في المحل الذي ابين معه فان ظاهر الجواز لانه اصلاح للمنفصل منه ثم ظاهر اطلاق الوصل بعظم الادمي اي اذا فقد غيرة مطلقاً انه لا فرق بين كونه من ذكر او انثى فيجوز للرجل الوصل بعظم الانثى وعكسه ثم ينبغي انه لا ينتقض وضوءه بوضوء غيرة عهه وان كان ظاهر امكوفاً ولم تحمله الحياة لان العضو الميأان لا ينتقض الوضوء عهه الا اذا كلى

من الفرج واطلق عليه اسمه وقوله مر مطلقا اي حيف ووجد ما يصلح للجبر ولو لم يمسأ وقوله مر فلو وجد لم يمسأ
ولو مطلقا اذ ع ش (قوله محترم) ليس بقيد عند النهاية والمفنى كما مر (قوله فتصح صلاته الخ) قال مر
وحيف عذر ولم يجب النزع صار لذلك العظم النجس ولو قبل استتارة بالعلم حكم جزئه الظاهر حتى
لا يضر من غير له مع الرطوبة وحمله في الصلاة ولا ينجس ماء قليلا لاقاة انه يمسأ (قوله وان وجد الخ) ولم
ينف من نزع هدر اخلافا لبعض المتأخرين نهاية ومفنى (قوله وينبى الخ) تقدم عن النهاية والمفنى انما
علاقه (قوله وان لم تج التيمم) فربذلك من الزوم اتحاد الشقين سم (قوله مع وجود ظاهر الخ) اي اوله يحتاج
للولل نهاية والمفنى كما مر (قوله مع وجود نجس الخ) يفهم انه لو مله بعد الا عظم ادمى وصل به وهو ظاهر
وينبى تقدم عظم الكافر على غيره وان العالم وغيره سواء وان ذلك في غير النى ع ش وفي سم والرشيدى مقله
الا قوله وينبى الخ قول المتن (وجب نزع الخ) اي وان لم يكن الواصل مكلفا مختارا عند الشارح كما يأتى في
الوشم وبشرط ان يكون مكلفا مختارا عند النهاية والمفنى قول المتن (ان لم ينف ضرر الخ) ينبى ان يكون
موضعه اذا كان المقلوع منه من يجب عليه الصلاة فان كان ممن لا يجب عليه الصلوة كما لو وصله ثم جن
فلا يهجر على قلعه الا اذا افاق واحاطت لم تجهز الا بعد الطهر ويشهد لذلك ما سياتى في عدم النزع اذا مات
لعدم تكليفه اذ حاشية الشهاب الرمل على شرح الروض اي ومع ذلك فينبى انه اذا لاقى ماء ثابعا او ماء قليلا
لمسه ولو قبل يوجب النزع على وليه مراعاة للاصلاح في حقه لم يكن بعيدا وقد يتوقف ايضا في عدم وجوب
النزع على الخائف لان العلة في وجوب النزع حمله لنجاسة تعدى بها وان لم تصح منه الصلاة لم ينع قام به ع ش
(قوله ولا تصح صلاته الخ) وينبى على قياس ذلك لنجاسة الماء القليل والنافع عملاقة عضوة الموصول بالنجس
قبل استتارة بالجلد وعدم صحة غسل عضوة الميل كور عن الطهارة لنجاسة الماء المماس للنجس المتصل به
بخلاف ما اذا لم يجب النزع فينبى مر عدم لنجاسة بالماء القليل عملاقاته وصحة غسله عن الطهارة للنفو عن
النجس جهنم لتزيله منزلة جزئه الظاهر سم (قوله ولو نحو شين) ظاهرة ولو كان في عضو باطن ع ش (قوله على
الاول) هو قوله لان فيه الخ (قوله لدون الغالى) هو قوله اول سقوط الخ (قوله عليه) اي الغالى (قوله لكن الذى صرح به
جمع ونقله الخ) وهذا هو لعمد مفنى ونهاية وقضية صحة غسله وان لم يستر العظم النجس بالعلم مع انه في حال
الحياة لا يصح غسله في هذه الحالة وكانهم اغتفروا ذلك لضرورة هتك حرمة سم على المبهج اذ ع ش (قوله الاول)
اي في القبر (قوله دم كثير) اي لانه يفعه فلم ينف عنه مع كثرة سم (قوله كما لو قطعت اذنه الخ) اي وان فصلت

بالتكليف بخلاف ما اذا بقي لها تعلق بمحل ثم لصقت بحرارة الدم فلا تلزمه ازالتهما مطلقاً وتصح صلاته وامامته
 (قوله ما عدا ذلك من غير ما ذكرناه من غير ما ذكرناه) هذا ممنوع بل لا لزوم هنا وفيما لو اكره مطلقاً مرادهم عبارة النهاية فاعلم من ذلك اي
 من ان الوشم كالتحريم في تفصيله المذكور ان من فعل الوشم برضاة في حال تكليفه ولم يخف من ازالته ضرراً يبيح
 التعميم منع ارتفاع الحديث عن محله لتنجسه والاعذر في بقاءه وعلى عنه بالنسبة له ولغيره وصحت طهارته واما
 منه وحيت لم يعذر فيه ولا في ماء قليلاً او مائناً او رطباً ثمسه كذا افقي به والدرجة منه انه تعالى اه وفي المغني
 ما يوافقه وعبارة ع ش قال في الذخائر في العظم قال بعض اصحابنا هذا الكلام فيه ادفعه بنفسه او فعل به
 وباختياره فان فعل مكرها لم تلزمه ازالته قولاً واحداً قلباً وفي معناه الصبي اذا وشمته امه بغير اختياره فبلغ
 واما الكفر اذا وشم نفسه او وشم باختياره في الشرك ثم اسلم فالتبته وجوب الكشط عليه بعد الاسلام لتعديده
 ولانه كان عاصياً بالفعل بخلاف المكره والصبي سمى على المبهج اه (قوله لم يتعديه) اي على محله السابق في سمى
 بقوله وينبغي محله الخ الذي عاينه النهاية والمغني كما مر (تحفة المحتاج ج ٢ ص ١٢٤ تا ١٢٥)

دنوي هيشمی او شروانی رحمهم الله تعالى عنهم مذکور نه لاندی امور مستفاد کبری
 اول . دامام شافعی رحمه الله تعالى دنص صریح خلاف دهغه دمقلدینو په اقوالو کنبی غیر
 معمولی اختلاف او اضطراب دی .

دویم . مونږ په ابتداء د بحث کنبی د عضوی د اکل په نسبت د ترقیع د زیات قباحت دوه وجی
 بیان کړی چی په هغو کنبی دویمه داده چی په اکل کنبی افناء ده او په ترقیع کنبی ابقاء ددی
 تائید له علامه شروانی او دهغه له اسلافو څخه هم وشو . حیث قال : (قوله ومعل ذلك بالاولی الخ) لعل
 وجهه ان العظم يدوم ومع ذلك عفى عنه والدهن ونحوه مما لا يدوم فهو اولی بالعفوع ش (تحفة المحتاج ج ٢ ص ١٢٥)
 فریم . مونږ داهم ولیکل چی دانسان دخپلې عضوی ترقیع دعضوی په اصل مقام کنبی اعاده
 باندې قیاس کول صحیح ندی، له علامه شروانی څخه دهغه تائید هم ومندل شو .

ویلې ان محل الامتناع بعظم نفسه اذا اراد نقله الى غیر محله اما اذا وصل عظم ید بهیمة معلی في المحل
 الذي بین منه في الظاهر الجواز لانه اصلاح للبدن فصل منه (تحفة المحتاج ج ٢ ص ١٢٦)
 خلوزم . علامه هیشمی او علامه شروانی رحمهما الله تعالى دعضوی مقطوع الصاق په اصل
 مقام پورې په حرارة الدم سره ممنوع گرځولی

وقال العلامة الشروانی رحمه الله تعالى : (قوله كما لو قطع اذنه الخ) اي وان فصله بالتكليف بخلاف ما اذا بقي
 لها تعلق بمحل ثم لصقت بحرارة الدم فلا تلزمه ازالتهما مطلقاً وتصح صلاته وامامته (تحفة المحتاج ج ٢ ص ١٢٦)
 لقوله تعالى اعلموا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَمَنْ التَّائِبُ مَنْ يَشْتَرِ لَهُوَ الْحَدِيثُ لِيُغْلَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ يَخْتَرِ عَلَيْهِ وَتَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ (۱) ﴿۳۱﴾

د تلویزون زهر

له ټی بی (سل) مرض نه هم زیات هلاکونکی دی

افاضه حضرت فقیه العصر دامت برکاتهم

لیکنه حضرت مفتی محمد ابراهیم صاحب صادق آبادی مد ظله

د تلویزون زهر له سل مرض نه هم زیات مهلک دی

- ۱- د تصویر جوړولو لعنت
- ۲- د تصویر لیدلو لعنت
- ۳- د تصویر بنودلو لعنت
- ۴- د رحمت د ملانکو په ځای د لعنت ملانکي
- ۵- مال ضائع کول
- ۶- د آواز او ساز سرود او ریډلو لعنت
- ۷- د حياء او غیرت او شرم جنازه
- ۸- د زړه توروالې او ظلمت او کدورت
- ۹- په زړه کېنې له گناهونو سره الفت پیدا کیدل
- ۱۰- د وقت په شان قیمتي دولت ضائع کول
- ۱۱- د صحت جسماني دماغی او اعصابو او بیناني له مینځه تلل
- ۱۲- د جرمونه تعلیم او په دنیا کېنې د جرمونو خوړول
- ۱۳- د دین دشعائروبی حرمتی

د تلویزون احکام

تلویزون لیدل، اخستل، خرڅول، جوړول حرام دی
د داسی خلکو اذان، اقامت او امامت جائز ندې او د هغوی شهادت قبول ندې

دتلویزون لعنت

سوال تلویزون نن سبا په هر کور کښې موجود دې که دیندار دې او که بې دینه ټول خلک په شوو ورته گوری د خلکو وینا ده چی په دې کښې گناه نشته بلکه نن سبا تلویزون دتعلیم ذریعه ده په دې کښې کعبه، مسجد، نبوی، فیصل مسجد، جدید ایجادات، نوی ماشینونه او دټولې دنیا عجایبات ښودل کیږی برسیره پر دې دعلماء کرامو تقریرونه، نعتونه او د قرآن مجید تلاوت هم پدی آوریدل کیږی. غرض داچی دا دمشرانو او کشرانو دتعلیم اوتریبیت ذریعه ده آیا ددغو فوائدو په نظر کښې نیولو سره تلویزون ساتل اوکتل شرعاً جائز دی؟ بیینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دتلویزون تباهی دهیڅ ذی عقل څخه پټه نده. په موجوده معاشري کښې دتلویزون دکردار په لیدلو سره که کوم شخص هم دهغه په منافعو شمیرلو مصروی ددې مثال له هغه احمق څخه مختلف ندې چی دهغه په مخ کښې اور لمبې وهی اوشغلي یی له آسمان سره خبرې کوی اودهغه مینځ کښې گیرچاپیره هرڅه سوخی عقلمند خلک چی دا منظر وینی نو لرې ترینه تینښته کوی او دې قرار ولاړوی او د اور فوائد شمیری او نارې وهی چی ما ته قناعت راکړی که نه نوزه سره دخپل اولاد اوبښخی دې اورته ورننووځم، نو داسې شخص ته به څه جواب ورکړل شی بغیر له دې خبرې چی دخپل دماغ علاج دې وکړه

مقصد دا چه دتلویزون مفسد او تباه کاري یونظریاتی مسئله نده چی ددلائلو په ذریعه بیان کړې شی بلکه دا یو دسترگو لیدلې حقیقت دې چی د تلویزون لعنت دمعاشري صحتمند جسم دتی بی اسل، مرض په شان له مینځه وړی. مگر افسوس چی دهغه رنگینو دهنښیارو خلکو نظرونه هم تیاره کړی دی. له دې وجی نه مونږ یوڅه په تفصیل ددې په مفاسدو رڼا اچوو شاید چی دکوم لیدونکی لپاره دبصیرت ذریعه جوړه شی.

۱ - تصور لیدل

په تلویزون کښې دتصویر لیدل یوه گناه ده مگر که په ژور نظر ورته وکتل شی نو دلاتعداد گناهونو مجموعه ده مثلاً **اول** دمعصیت دآلې استعمال **دویم** دهغه په خریداری مال ضائع کول **دریم** تصویرسازی **څلورم** تصویر لیدل **پنځم** تصویر ښودل **شپږم** درحمت له ملانکو څخه لرې والې **اووم** لعنت مستحق گرځیدل **اقم** له کفارو سره مشابهت **نهم** دسړیو محرموښخونه کتل **لسم** دغیر محرموښخو آواز آوریدل **یولسم** دښخو غیر محرمو سړیو ته کتل **دولسم** بلا ضرورت دغیر محرمو سړیو آواز آوریدل **دیارلسم** په لوانان لامبو وهونکی او نوي کونکی عموماً نیمه پرېښوی دهغوی د لیدلو گناه

نفریبا ټول گناهونه په خپل ځای کبیره اودسختو وعیدونو مصداق دی. مثلاً آله دمعصیت

و به همی کنی دمان مصر فولو په باره کبسی ارشاد دی ﴿وَمَنْ آتَيْنَا مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَنْ يَدْنُوا مِنْ آدَمَ﴾ (۶۳۱)
 یُسَلِّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ يَغْنِرَ عَلَيْهِ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَمْ تُعَذِّبْ مُبِينٌ ﴿۱﴾ (۶۳۱)
 توجمه بعضې خلک داسې دی چې دهغه خبر وڅریدار جوړیږي چې غافلونکې دی چې دالله له
 لارې یی علمه گمراه کړی او په هغه پورې توقی وکړی. دداسې خلکو لپاره دذلت عذاب دې .
 د «الهو الحديث» تفسیر کښې سیدنا عبدالله بن مسعود رضی الله عنه فرمائی چې ((الغناء
 والذی لا اله الا هویر دحماً ثلاثاً مرات)) تفسیر ابن جریر ص ۳۶ ج ۲۱
 له دې څخه مراد سندرې دی. په هغه ذات قسم چې له هغه څخه سوا بل معبود نشته. درې ځله
 یی دا جمله تکرار کړه

امام مجاهد فرمایي چې ((هو اشترام البغی والمغنی والاستماع اليه والی مقله من الباطل))
 تفسیر ابن جریر ص ۳۷ ج ۲۱
 له دې څخه مراد سندرې ویونکې غلام یا سندرې ویونکې مینځه ده او له هغونه سندرې
 آوریږل او د سندرو په شان نور خرافات آوریږل

تصویر دا حدیثو په رڼا کښې

- له رحمت الهی څخه دلری والی سبب دې.
- په صفت تخلیق کښې له الله تعالی سره مقابله ده
- مستوجب د سخت عذاب دې
- حضور صلی الله علیه وسلم په تصویر جوړونکښې لعنت ویلې دې.
- داتمام احادیث په مفصله توگه په رساله «الذیر العریان عن عذاب صورة الحيوان» کښې درج
 کړې شوی دی

دښځو یی پردگی او عریانی خو دحکومت الهی څخه ښکاره دبغاوت اعلان دې دپردې په باره
 کسې دگنې شمیر آیاتونه نه علاوه له اویا څخه زیات احادیث منقول دی دپردې مفصل احکام په
 رساله «هدایة العریات فی فريضه الحجاب» ، «شرعی پرده دقرآن په رڼا کښې» مطالعه کړئ
 نلویزون لیدونکې په یوه وخت دتولو گناهونو مرتکب کیږي که په چا کښې یوه زړه عقل او
 ادب او ایمانی احساس وی نو سوچ دې وکړی او فیصله دې وکړی چې څه گټی او څه بایلی

۲ - غناء او مزامیر آوریږل گناه ده

ساز او سرود وغیره دتلویزون لازمه حصه ده، دا کار خو په هرحال حرام دې مگر چوپکه

دیلوړون کار کوونکو هره گناه دعروج بام ته درسولو بېکه اخستې ده. لدی وحی نه دیلوړون سدرې له فحش نه فحش وی او بالعموم دفاحشه بنخوپه آواز کښې وړاندې کړی بنخی هم بیا څنگه؟ بی پردې خوانه، نیم عریانه، متحرکه او رقصانه اوپه پوره ډول دفنې سامان، ظلمات بعضها فوق بعض، سندري اوسرود آوریدل په زړه کښې دحدیث له رویه دمنافع

نغمه شندی الغناء یحبب العفای فی القلب کما یحبب الماء الزرع (ابوداود دیلمی)

ترجمه ساز اوسرود په زړه کښې تفنن داسی زرغونوی لکه څنگه چی اوبه فصل زرغونوی اوداود، بیهقی،

همدارنگه سندروته دزنا منتر ویل شوی دې الغناء رقیه الزنا (اللمیس اللمیس ص ۲۹۱)

دالله تعالی ارشاد دې ﴿وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَقَلَّتْ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ﴾

په دې کښې چی دکوم شیطانی آواز ذکر دې دهغه یو معروف مشهور تفسیر سندري اوسازونه دی، تفسیر ابن جریر ص ۷۶ ج ۱۵ او عام تفاسیر.

د سندرو مفصل تفصیل مونږ په رساله المصایح الفراء للوقایه عن عذاب الغناء کښې درج کړې دې غرض داچی دا گناهونه دتلویزون دښکاره گناهونو له جملې څخه دی اواکثر تلویزون کتونکی په دې کښې مبتلا دی، ډیر ځله ددغو خلکو له کورونو څخه دساز اوسرود اوفلمی سندرو هغه شور راوخی چی گیر چاپیره گاونډیان ترینه خبره نشی آوریډلی، دهغوئ کاروبار تباه اوخوب حرام او زندگی دبریده وی، داسې هم بیا بیالیدل شوی دی چی دکوم جومات سره متصل دکوم کوریا دکان نه دتلویزون آواز پورته کیږی دلمونځ کوونکو غریبانو لمونځ گډوډشی، بنده خپله لیدلی دی چی بیچاره سپین گیری چیغی وهی چی دخدای لپاره مونږ خو لمانځه ته پریږدئ. څوک ویلې نی چی دا دمسلمانانو اداء ده که دکفارو حرکتونه؟

ع هار دارد کفر از اسلام تو

گوندی که کافر هم وی دهغه دحقوقو اندازه له دغو احادیثو څخه ولگوی

وللای من ولله لای من ولله لای من قبل من یارسول الله قال الذی لای من چاره بوائقه (هاری ومسلم)

ترجمه حضور صلی الله علیه وسلم ارشاد وفرمایلو والله مؤمن نشی کیدی، والله مؤمن نشی کیدی، والله مؤمن نشی کیدی، عرض وشو څوک یارسول الله؟ حضور صلی الله علیه وسلم وفرماتل هغه سړی چی گوندی دده دضرر څخه په امن نه وی

من کان من یومنه والیوم الاخر فلا یؤذ چاره (هاری ومسلم)

ترجمه کوم شخص چی ایمان لری په الله اوپه ورځ دآخرت نو خپل گاونډی ته دې ضرر نه رسوی

۳ - د حياء او غيرت جنازه وتل

حیاء د ایمان شعبه او د انسان جوهر دی په حدیث کښې دی چی
 (بخاری و مسلم)

ترجمه شرم او حیاء د ایمان حصه ده

((أخاف لتستحي لأصنع ما أستحي)) بخاری و مسلم

ترجمه کله چه شرم او حیاء نه کوي نو بیا دې چه څه خوښه وی هغه کوه
 مگر تلویزون، وی سی آر او د سینما گانو زیادت دنیا د بی حیائی زانگو جوړه کړه هر طرف بی
 پردگی، عریانی او د فواحشو او منکراتو یلغار دې
 د تلویزون له ایجاد څخه مخکې دهر منکر دائره د فساد دهغه تر وجود پوری محدوده وه لدې
 وجی نه هر شخص ته په هره گناه کښې شرکت ممکن نه وو، مگر د تلویزون ایجاد هغه ناممکن په
 ممکن بدل کړ، د ټولې دنیا بی حیائی له هر طرفه راجمع شوه او په یوه وخت کښې تلویزون کښې
 ځای پر ځای شوه.

زمونږ نشریات او د ابلاغ ذرائع، بی حیائی په معاشره کښې په څه قسم خپروی؟
 د دې اندازه هیڅ شخص ته هم مشکله نده زنا، همجنس پرستی بلکه حیواناتو سره بدفعلی ددې
 بد قسمته معاشرې نوې واقعه نده، نوبت تر دې ځایه ورسیده چی د سکه ورور او خور بلکه پلا
 اولور تر مینه څه د بدفعلی او ناجائزو تعلقاتو واقعات ښکاره کیږی، **یا لکنی مت قبل هذا....**

۴ - په زړه کدورت پروتل

د گناهونو د نحوست له وجی په زړه تور والې پیدا کیږی کما جاء فی الحدیث، د تلویزون لیدلو
 دا نتیجه هم عام طور سره مشاهده کیږی که له کوم تلویزون کتونکی سره په دې موضوع خبرې
 وکړې شی نو د دې په ځای چې په خپله گناه اعتراف وکړی، هغه د تلویزون فوائد درته شمیرل
 شروع کړی، یو قطعی حرام ته د جائز ویلو رجحان چی په دینی لحاظ څومره خطرناک دې هغه د بیان
 محتاج ندی

۵ - د گناه بدوالی له زړه څخه وتل

کوم خلك چی تلویزون ته جائز نه وایی مگر له لیدلو نه یی هم نه منع کیږی، نو یقینا چی دا خلك
 په دې شیطانی فریب کښې مبتلا دی چی دوی وایی چې د نجات لپاره ترك د منکراتو ته ضرورت
 نشته بلکه صدقه او خیرات خواه د حلال مال څخه وی یاله حرام نه هغه کافی ده، او د اذکارو او
 نوافلو اهتمام د نجات لپاره کافی دې، حالانکه د مسلمان د دین لپاره گناه زهر قاتل دی

د بعضی گهرو رهر دومره منعدي وی چی هغه دانسان سکی هم حصوی لدی وحی نه جو مده
 ور چی په قران اوحديث کسې دگناه په ړک ورکړې شوې دې دومره رور د کوم غلی عبادت په
 کولو بندې دي ورکړ شوې، د مثال په توگه الله تعالی فرمائی

﴿وَدَرُوا عَلَيْهِمُ الْإِثْمَ وَبَاطِنَهُ﴾

﴿وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَى﴾

﴿وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ﴾

﴿يَتَّبِعُهَا النَّاسُ أَتَقْوُونَ رَبَّكُمْ﴾

وغير هامن ايت کفيرة کفيرة

اتق المعاصي المحمدي

والمهاجر من هجر ما نهى الله عنه

المهاجر من هاجر الخطايا والذنوب

والمجاهد من جاهد نفسه

ليس الشهد بالصرعة المحمدي

وغير هامن احاديث کثيره شهيره

دگناه دپريښودو په خای چی خوک په نفلی عباداتو کښې کوښښ کوونکی دی او هغه وسیله
 نجات بولی دهغه مثال دهغه احمق په شان دې چی دغورخیدونکی مکان دبنیاد مستحکم کولو
 به خی دهغ چاک چاک دیو الوته رنگ ورکوی او په رنگ اوروغن یی مصروف وی

۶ - قلويزون وخت ضائع کول

ددې فانی ژوند خو په شمار ساگانې دانسان د ژوند سرمایه دی، دهغو یوه یوه لمحله له دنیا
 ومیږي نه نیستی دی، دحضور صلی الله علیه وسلم ارشاد گرامی دې چی من حسن اسلام المرء
 ترک کمالا یعنی (مالک، احمد، ترمذی)

د مسلمان د دین خوی داده چی بی فائدي کارونه پرېږدي

و ارشاد دی علامه اعراضه تعالی عن الصدا اشتغال به عمالا یعنی (مکوبله امام ربانی)

د انسان په بی فائده کارونو کښې مشغولیدل ددې نښه، چی الله تعالی له هغه خفه راضی دی

او بل خای ارشاد دی چې: لهس پتصرا اهل الجنة الاعلى ساعة مرتب بهم ولم یزل کرالله تعالی فیها.
(طبرانی کبیر، ابن السی)

په جنتیانو به دڅه حسرت نه وی مگر ددې چې ده کوم ساعت بغیر د ذکر دالله نه تیر کړې وی
هغه غافل مسلمان چې یوه ورځ هم بغیر له تلویزون لیدلو څخه نه تیروی یوه ورځ دی کینی چې
د راتلونکې ورځې لپاره څومره د حسرت سامان برابر وی

۷ - جسمانی صحت خصوصاً دماغی صلاحیتونو

او دینائی طاقت له منځه وړل

جسمانی صحت او داعضاؤ سلامتې له هزار نعمتونو څخه یو نعمت دې مگر اکثر خلک ددې بی
بها او ډیر قیمتی نعمت له قدر او قیمت څخه بی خبره دی. په حدیث کښې دی چې

نعمتان مغبون فیها کفور من العاس الصرع والفراغ (بخاری)

تندرستی او فراغت دوه داسې نعمتونه دی چې اکثر خلک په هغو کښې نقصانی دی او له هغو
څخه فائده نه اخلي.

د تلویزون عاشقان په دومره غټ نقصان سترگی بندوی دجسم او جان دومره غټه متاع بربادوی
له کومه وخته چې تلویزون ایجاد شوې دې له هغه وخته ډاکتران دهغه له نقصاناتو څخه خبردارې
ورکوی. دجرمنی مشهور ډاکتر والتر یوهرلیک کښې چې «ځینی واړه حیوانات لکه مونږک یا
مرغی وغیره که د تلویزون مخ ته کښودل شی نو هغه به دسکرین دشعاعو دتیزی له وجې لږ وخت
پس مړه شی.

لږې دا څخه اندازه لگېږې چې انسانی صحت له دې څخه څومره متاثر کېږي.

دلته په کراچۍ کښې دیوې نجلۍ د دماغو رگ پرې شوی وو د دماغی امراضو مشهور پروفیسر
ډاکتر جمعه خان یې معاینه وکړه او وې ویل: دا دماغی رگ د تلویزون دکتلوله وجې پرې شوې دې
یوه نجلۍ. دسترگو ډاکتر ته دسترگو دمعاینې لپاره راغلې وه ډاکتر ورته وویل: ددې نجلۍ
سترگی د تلویزون دکتلوله وجې کمزورې کېږي، داسې قسم واقعات دشمیر له حد څخه وتلی دی
څومره وارې به یې مونږ دلته درج کړو

دماهرین فن خبره ده چې په یوه کمره «طاق» کښې تلویزون غږیږي نو ورسره پخوا کښې دکمرې
دخلکو صحت هم متاثر کېږي. دا هم د لیدو خبره ده چې دکومو هلکانو د تلویزون کتل عادی
وگرځي دهغوئ له درس ویلو سره علاقه ختمه شی او بل کار هم نشي کولې. نه د دین شی او نه
د دنیا «خسر الدنیا والاخرة» دنیا او آخرت یې داړه تباہ شی. دا دنقصان یو جانب وو، بل طرفه

دھلکانو اونجونو دسھوانی جذباتو اوجنسی خواہشاتو کوم اور چی تلویزون بل کرې دې دھمی
له تپ څخه ټوله معاشره سوزی

دعشق او محبت فحش داستانونه اودنارینه او زنا نه وو شرمونکی ملاویدلو مناظر پیش کول
دھغوی دڅامو دهنونو جنسی جذباتو مسلسل برانگیخته کوی، نتیجه داسی چې په لاشعوری
توگه نوې نسل دبالغ کیدونه مخکېنی بالغ کیږی، بیا د وفور جذباتو دې قابوکیدو له وجی
دتسکین لپاره غیر فطری طریقې اختیاری چی دھغو په کاغذ لیکلو څخه قلم شرمیږی

ع وگوره ماته خوږه سترگو دعبوت سره

یوه سړی دخپلې مخ توری قصه لیکلې وه او په غرض داستفتاء په خپله دارالافتاء ته ارغلي وو
چی دھغې خلاصه داده چې دھغه ښځی اولور «وی سی آر» کتلو، لږ وخت وروسته دھغه ښځه په
بستره څملاسته اوویده شوه نو هغه دخپلی لورسره خپل مخ تورکې اومکملې طریقې سره یی داکار
وکړ ښځی ته ددې معلومات وشو هغی په استفتاء مجبور کړ، اوکه نه نو دا دتلویزون او «وی سی
آر» په وړاندی معمولی قصه ده والله اعلم روزانه به څومره داسې واقعات پیښیږی، داسی قوم چی
په قسم قسم عذابونو کښې نه مبتلا کیږی نو څه به کیږی؟

آفرین دې وی په هغو الدینو باندې چی دا هر څه آوری او وینی بیاهم دماشومانو دتفریح او
ذهنی نشو اونما لپاره په کور کښې تلویزون ساتل ضروری بولی.

ع دې کورته اورنگیدلی دکورته ډیوی څخه

دخپل زړه له ټوټو سره به له دې نه زیاته ددښمنی مظاهره نوره څه وی؟

قرآن مجید علی الاعلان وائی

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ (۹:۶۶)

ترجمه ای ایماندارو تاسې خپل ځانونه او کوروالا له هغه اورڅخه وساتئ چی دھغه اورڅس
او څاشاک انسانان اوکانی دی.

ددې په تفسیر کښې علامه آلوسی لیکي چې:

روى ابن عمر رضى الله تعالى عنهما قال حين نزلت يا رسول الله قل انفسنا فكيف لنا باهلنا فقال عليه
السلام تهوون عما بها كمال الهل عنه وتأمروهن عما امركم الله به فليكون ذلك وقاية بهن وبين النار.
واخرج ابن المنذر والمأكر ومعه وجماعة عن علي رضى الله تعالى عنه انه قال في الآية علموا انفسكم
واهلهم الخيرواديوهم.

والمراد بالاهل كل ما يهمل الزوجة والولد والعهد والامة واستعمل بها كل انه يحب كل الرجل

تعلیم ماښمېن الفرائض وتعلیمه لهولام.

واخل بعضهم الاولاد فی الانفس لان الولد بعض من ابيه.

وفي الحديث رحم لله رجلا قال يا اهلالة صلواتكم صياكم زكاتكم مسكينكم يتيمكم جيرانكم لعل الله يجمعكم معي في الجنة. وقيل ان اشد العاس عذابا يوم القيمة من جهل اهل له (روح المعاني ج ۱۴)

کله چی دا آیت نازل شو نو حضرت عمر رضی الله تعالی عنه عرض وکړو چې یا رسول الله صلی الله علیه وسلم، مونږ خو به خپل ځانونه د دوزخ نه وساتو. خپل اهل څنگه له اوره وساتو؟ حضرت ورته ارشاد او فرمایه له کومو کارونو چی الله تعالی تاسو منع کړی یاستئ له هغو څخه هغوئ هم منع کړئ او په کومو کارونو یی چی تاسوته امر کړې دهغو حکمونو پابندی وکړئ او هغوئ ته یی هم حکم وکړئ دغی رنگې تاسې دهغوئ لپاره له اور څخه دخان ژغورئ ذریعه جوړیږئ امام ابن المنذر او امام حاکم سره د تصحیح او محدثینو یو جماعت له حضرت علی رضی الله عنه څخه ددې آیت تفسیر داسی نقل کړې دې خپلو ځانونو او خپل عیال ته د خیر تعلیم ورکړئ او هغوئ ته د دین طور او طریقی ورزده کړئ.

په آیت کښې له اهل څخه ښځی، اولاد، غلام، اومینځی مراد دی. له آیت نه په دې استدلال شوی چی په هر مسلمان ټول فرائض زده کول واجب دی.

اوبعضې حضراتو اولاد په انفس کښې داخل کړې دې. له دې وجی چی اولاد هم د پلار جزدی په حدیث کښې دی چی په هغه شخص دې د الله جل جلاله رحمت وی چی کوروالا بیداروی چی ای اهل خانه، دخپل لمونځ، روژې او زکات فکر کوئ، دخپل مسکین، یتیم او گاونډیانو خبر اخلئ. شاید چی تاسو الله تعالی له هغوئ سره په جنت کښې یوځای کړی. ویل شوی دی چی په ورځ د قیامت به شدید ترین عذاب دهغه شخص وی چا چی خپل عیال نه دین څخه ناخبره ساتلې وی.

مگر دلته چی حفاظت کوونکې خپله فصل خوری نو ساتنه به یی څوک وکړی مصداق والدین خپله خپل اولاد له دین څخه گرځوی د تلویزون او وی سی آر په ذریعه یی په گناهونو کښې مبتلا، کوی همدا اولاد به سبا د دوی په سر پښی ږدی. او هغوئ ته به کنخل کوی او هغوئ سره به غیر انسانی سلوک کوی

داڅه د تعجب خبره نده چی دا د سکول او کالج او تلویزون او وی سی آر د تعلیم او تربیت منطقی نتیجه ده «څه چی کړې هغه به ریبی» دا د دنیا مسلم اصول دی. او په آخرت کښې به همدا اولاد ددې والدینو گریوان نیسی

۸ - جرائمو ته هوا ورکول

تلویزون صرف دتفریح اوتماشۍ او طرب اوعیش یوه آله نده. بلکه ددنیا دلوبو لویو جرمونو د برسگ سنډر دې په اخبارونو کښې داسې خبرونه په وار وار شائع شوی چې په غټو غټو وارداتو کښې نیول شویو نو جوانانو دسزا گاللو وروسته پخپله اعتراف کړې دې چې دغلا دا پروگرام مونږ دفلانی تلویزون د فلانی ډرامې دلیدو څخه ترتیب کړ.

دجنوبی افریقا د علماؤ د مجلس له طرفه نشر شوی کتاب کښې (اسلام ایندیتیلیویژن) کښې یې یوه واقعہ لیکلې ده.

په تلویزون کښې پیش کړې شوې (دښځې د بې عزتی منظر) په حقیقه مخې ته راغې. یو معاش هو بهو همداشان چارپه او چاقو واخستل او دیوې زنانه کورته ننوت او دهغې بې عزتی یې وکړه اوپیسې یې ترینه واخیستې او وتښتیده. دتفتیش لپاره دهغه کورته پولیس ورغلل. یونیسو افسر ناڅاپه وویل ملزم یقینا دتلویزون ډرامه لیدلې ده او داکاریې کړې دې چې په هغه کې دامنظر پیش کړې شوی وو.

۹ - د دیني شعائرو بی حرمتی

په تلویزون کښې ضمنی طور سره څه دیني پروگرامونه مثلاً دحج مناظر، آذان، تلاوت اونعتیه کلام وغیره پیش کوي. دا ددین کوم خدمت ندې بلکه له دیني احکامو سره ښکاره ټوټې دي. قرآن مجید دا دکفارو عمل ښودلې اومسلمانانو ته یې له هغې څخه دبیزار اوسیدو تاکید فرمایلي دې

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَءُوا آيَاتِ الْكِتَابِ حَتَّى يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَلْيَرْكُزُوا لَهَا وَلَكُلْ فَرِحْتُمْ بِهَا وَلَكُنْ لَكُمْ فِيهَا حِسَابٌ كَثِيرٌ﴾

(نور اټا ۵۷:۵)

ترجمه ای ایماندارو! هغو خلکو ته چې ستاسې نه مخکښی کتاب ورکړ شوې وو اوستاسی ښې پورې مسخرې کوي اونور کفارهم په دوستي مه نیسئ او دالله تعالی څخه ودارشئ که چیرې مسلماندار یاست

په دې کښې خو ددین بې عزتی هسی هم ده خو علاوه په دې بله غټه مفسده داده چې عوام داسې حیثی ته جائز بلکه مباح وایی او بلکه دا اشاعت دین یوه ذریعه یې بولی

۱۰ - په معاشره کښې د ذکر شوو ټولو گناهونو

دشهر اوترویج عظیم وبال

دتلویزون اووسی آر په ذریعه چې په ټوله دنیا کښې خومره سی حیایی خبریري په دې کسې

دټولو کارکوونکو «د تاجر، خریدار، مشنر، جوړونکی، لیدونکی او سودونکی» برابره حصه ده دوی پکښې شریک دی په کومه نیکې باندې کښې د حصه دار کیدو لپاره بنفیس شریک کیدل ضروری ندی بلکه په کور کښې ناست صفت کوونکی یاپه زړه سره راضی کیدل یا په بله کومه طریقه دهغې حوصله افزایی کول په هغې کښې د شرکت مترادف دی لکه چې حدیث دی

اذا عملت الخطیئة فی الارض فمن شهدها فکرها کان کمن غاب عنها ومن غاب عنها فرهدها کان کمن شهدها (ابو یوسف، حاکم، المستدرک، ۲/۲۳۹)

ترجمه کله چې په ځمکه کومه گناه کیږي نو چې کوم شخص په دغه موقع موجود دی د هغه زړه په دې باندې خوښ نه وی نو هغه حکما داسې دې لکه هغه څوک چې ترینه غائب وی، او کوم سړي چې هلته غائب هم وی لیکن په زړه کښې په هغې راضی وی هغه حکما په شان دهغه چا دې چې په دغه موقع کښې حاضر او شریک وی

دا ظاهراً و بشکاره حقیقت دې او دلیل ته محتاج ندی، چې نن سبا په ټوله انساني معاشره کښې دفحاشی او عریانی په خپرولو کښې څومره کردار یواځې تلویزون ادا کوی د دنیا ټولې رنډنې او فاحشې اوبې غیرته اوسند رغاري او دهغوئ دوستان سره یوځای شی هم دومره کردار نشي ادا کولې، تلویزون کور په کور سینما خانه جوړه کړې ده، څه وخت مخکښی چې کومه گناه خلکو بهر تلاش کوله، نن هغه گناه د تلویزون له برکته نه صرف جائز بلکه فیشن جوړه شوه او په هر کور کښې موجوده شوه.

د گناهونو دې ډیر والی معاشره په جهنم بدله کړه، ددې ټولې خرابی ذمه داری دهغه چاپه سرده چې ددې سرچشمه فساد په تشهیر او ترویج کښې په څه قسمه درجه کښې هم دخپل دی، دا خلک یواځې دخپل ځان نه بلکه دټولې معاشرې دښمنان او بدخواه دی او په دې باندې چې کوم قرآنی وعیدونه دی په هغې کښې داخل دی.

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الدِّينِ﴾ أَمْثَلُكُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ (۲۴-۱۹)

ترجمه هغه څوک چې غواړي چې خپره شی دې حیايي خبره په مسلمانانو کښې، هغه ته به په دنیا او آخرت کښې دردناک عذاب وی، او الله تعالی پوهیږي او تاسو نه پوهیږي

د گناه عذر

د تلویزون دهغه هولناکو او خطرناکو نشانجو له لیدلو سره هیڅ یو ذی هوش انسان هغه دغه لپاره او دخپل اولاد لپاره یا د معاشرې دکوم بل فرد لپاره مفید نشي بللی، مگر ددې لوی حصه

دېوېدلو لپاره څه انساني حس په کار دې. افسوس چې تلویزون دخپلو عاشقانو له زړه او دماغو څخه داحس داسې صفا سوتره کړې دې چې هیڅ دخیر اوشر تمیز نشی کولې.

په سوال کېنې ذکر شوې تقریر چې دتلویزون فاندې یې شمیرلې دی هغه دتلویزون غوره کونکو خلکو ژبه تکرارېږي، که له ده څخه څوک پوښتنه وکړي چې آیا په دنیا کېنې داسې کومه بدې شته چې ستاسې ددغه خبرې په اساس په هغې کېنې هیڅ خیر او نیکی نه وي؟ بلکه هره بدې کېنې یوه نه یوه نیکی ضروري وي. آیا آدم خور درنده مار لرم وغیره په خپل ذات کېنې دفاندې یو اړخ نه لري؟ بیا څه وجه ده چې احمق نه احمق انسان هم دې ته دلاس په وروړلو تیار ندې؟ رښتیا دی ښی اول گذار په عقل لگېږي.

بعضې خلق دتلویزون دطرفدارانو ددې تقریر په آوری دوسره چې دتلویزون په سکرین براه است پیش کیدونکي مناظر تصویر ندې بلکه عکس دې. پدې خبره طویل طویل بحثونه کوي. مونږ دابحثونه ځکه بې اساسه گڼو چې دتلویزون اصل حکم په دې موقوف ندې که دامناظر تصویر وی هم حرام دی او که عکس وی هم قطعی حرام دی که دهغوی په قول دا عکس وی نو بیا دې پر دې فاحشو ښځو عکس لیدل چا جائز کړی دی؟ او د سړیو نیمه برېښه عکس لیدل ښځوته چا جائز کړی دی؟ حقیقت دادې چې دا عکس له یوه پلوه له اصلی صورت څخه زیات مهلك او خطرناک دې. شاعر ډیر ښه ویلی دی:

د شعر ترجمه: ستا څخه جدادې چې څومره یې جیوم (ښکلم) هغه نه ښوېږي اونه کتلې کوي.

که دا عکس تسلیم کړې شی او جائز وگرځول شی د خارجی مفاسدو په بناء یو جائز کار هم ناجائز گرځي اول تلویزون خو (مجسمه دفساد) دې له دې ټولو مفاسدو څخه سترگی بندول اوداجائز گرځول څنگه کیدی شي؟

که له خارجی مفاسدو څخه هم نظر قطع کړې شی او دا فرض کړې شي چې براه راست پیش کیدونکي مناظر (عکس) دې اوله وړاندې نه فلم شوی مناظر (تصویر) وو نو هرتلویزون کتونکې به هروخت څنگه تمیز وکړي چې اوس پروگرام براه راست چلیږي اونشرته سپارل کیږي او که دهغه فلم سرول کیږي؟ پداسې حال کېنې چې عموماً دتلویزون پروگرام د فلم په صورت کېنې ښودل کیږي

ویدیو کیسټ

داهم په فتنه خپرولو کېنې له تلویزون څخه دوه گامه مخکښی ده په دې کېنې محفوظ هیڅ یوه نه وي. ځینی خلک دلته هم هماغه تقریر شروع کوي چې دا تصویر هم داوبو عکس یا د یو عکس په شان دې حالانکه څوک ادنی عقل لرونکي هم په دې پوهیږي چې تصویر او عکس

دوه متضاد شان دی. تصویر دکوم شی پانیدار نقش او محفوظ نقش نه ویلې شی او عکس ناپانیدار او وفتی نقش ته ویلې شی د اصل په غائب کیدو سره عکس هم غائب کړی ویدیو کیسټ کښې تصویر محفوظ وی کله یې چی وغواړی اوڅومره یې چی وغواړی نو د تلویزون په سکرین (شیشه) باندې دهغه نظاره کولې شی او دا تصویر تابع داصل نه دې بلکه له دې څخه بالکل لاتعلق دې څومره خلق مړه دی چی په دنیا کښې یې نوم او نشان نشته مگر دهغوئ متحرک تصویرونه په ویدیو کیستونو کښې موجود دی

داسې تصویر ته کوم لیونې هم عکس نه وایی. صرف د دې په خاطر چی په ویدیو کیسټ کښې تصویر زمونږ په نظر نه راځی نو دتصویر له وجودنه انکار کول دا یوه مغالطه ده که دامطلق تسلیم کړې شی چی په فته (کیسټ) کښې تصویر محفوظ ندې بلکه معدوم دي او په ویدیو کیسټ کښې محفوظ نقوش دتلویزون سکرین (شیشې) ته ځی او تصویر ترینه جوړیږی نو د داسې لاحاصل تقریر نه په اصل حکم څه اثر پریوځی؟

دتصویر دمحفوظ کیدوپه تقدیر تلویزون صرف دتصویر دنمائش یوه آله ده اوس دتصویر سازی آلی هم قرار وموندلو چی صرف تصویر ښودل نه بلکه تصویر هم جوړوی اوس نو هغه قباح دوجند شو یک نه شد دوشد

لنډه داچی دتلویزون او ویدیو کیسټ دتصویر متعلق به زیات نه زیات دا وویل شی چی دسائنس ترقی دفن تصویرته ترقی ورکړه په دې کښې یې زیات تیزوالې پیدا کړو اودتصویر سازی لپاره یې یوه دقیقه اوجداطریقه ایجادکړه مگر یاد ساتئ چی تصویر که دهر قسم څخه وی دحضور صلی الله علیه وسلم له دې وعید څخه خارج ندی چی: اشدالعاس عذابا یوم القیامة المصورون.

یعنی په ورځ دقیامت به ترټولو سخت عذاب والا تصویر جوړونکی وی

لعن الله من لم یعلمه وسلم.....المصور.

یعنی حضور صلی الله علیه وسلم په تصویر ساز باندې لعنت ویلې دې

داڅوکرښی مونږ دهغو خلقو په تردید کښې ولیکلې چی دعکس بهانه نیسی او د تلویزون دلغنت دجواز لپاره دغلا دروازه خلاصوی او که نه نو په شروع کښې مونږ لیکلی دی چی دتلویزون حرمت او شتاعت په دې پورې موقوف ندې

یوه پوښتنه په آخر کښې له هغو خلکو څخه چی دعکس دیبا بیا تکرارولو څخه به سره

کېږی یوه پوښتنه کیږی چی که چیرته ستاسې خپلې لونه دتلویزون په سکرین باندی دجو راښکاره شی او ټولې دنیا ته د دعوت نظاره وړاندی کړی نو خدای خبر چی تاسو به بهر به کښې څومره سوچونه کوئ او خپل خان به مطمئن کوئ چی دا دڅو یو عکس دې اووی به او...

نه عرب او حبس نه په ځمکه شو څن

ع اېکه بر خود پسندى بردگران پسند

یعنی کوم شی چی دخان لپاره نه خوښوي دنورو لپاره یی مه خوښوه

ځسی مغرب زده روشن خمال قسم خلك علماؤ بندې طعن كوی چی داحضرات ودامت پسند او تنگ نظری دی هغوی ته نده معلومه چی تلویزون نن دتمدنې زندگۍ یو جزء لازمی گرځېدلی دعلم او ادب او فلسفې اوسائنس بلکه ددین دتبلیغ اونشر او اشاعت یوه بهرینه ذریعه ده مگر علما غواړی چی له تلویزون څخه دا دنیکنی عنصر ختم کړی او دا باطل آزاد اوبی مهاره پرېږدی ددی جواب دادې چی دعلم او ادب او ددین له نور اشاعت څخه هیڅ مسلمان هم منع نه کوی بالخصوص علماء کرامو خو ټوله زندگۍ دعلم دین داشاعات لپاره وقف کړی ده

په هغوی داتهمت لگول له حقیقت څخه مخ گرځول دی مگر په دین کښې دتحصیل عمل څه آداب اواصول دی. تلویزون دتحصیل علم آله نده بلکه دسندرغاړو ښځو اوبی غیرته خلکو او ډونکیو زانگو ده، دگندگی په دې ډنډ کښې کیناستل اوتبلیغ کول دینی خدمت ندې بلکه له دین سره بدترینې مسخرې کول دی

که له کوم معترض سره دانصاف اودیانت یولړ شان رڼا هم وی نو ودې ښایی چی آیا تلویزون ښه اوورځ دفلمی ایکتر نو اوزنانه فلمی ایکترو اونیم عریان لوبغاړو لپاره وقف ندې؟ دهغوی به هجوم کښې که دلړ ساعت لپاره که یوسرکاری مولوی یا درباری شاعر اونعت خوان ته دڅه ویلو موقع ورکړل شی نو آیا دا دتلویزون تطهیر (پاکوالي) د اوکه دبیت الخلاء نه دعبادت خنې جوړولو حماقت دې؟

آیا دکوم تلویزون عاشق ویلې شی چی دتلویزون دپروگرامونو په کلونو چلیدوسره اودهغو په لیدنو سره څومره کافران ترننه پورې مشرف په اسلام شول؟ دغه شی څومره بی نمازه خلق نماز گدار کړل؟ اوځپله دتلویزون په دغه عاشق څومره اثر شوې دې؟

افسوس په دین کښې دهر فن اوهرنهر زده کولو لپاره داخلک دفن ماهرینو ته ځی اوهغوی ته عت عت فیسونه ورکوی اوهر قسم نازبردارۍ کوی مگردین ددوی په نظر کښې یو لایعنی کړ دې به کور کسی ناست تماشه وینی او د دین حاصلول غواړی، له دې نه زبات ددین بی عرتی اوسی حسنی بوره څه وی؟

څوټ په دی خبره نه پوهیږی چی دتلویزون په پروگرامونو کسې ددسی امورو په دغه انداره شمنبدل صرف د ذاتی بدلولو لپاره یوه وینی خبره ده. که کوم وحت په ملک کسی اسلامی حکومت فانه شو او هغه دتلویزون ټول اختبارات په خپل لاس کسی واحسل اوله موجوده مکارانو څخه بی پاک کړو، په تلویزون کسې دشخو تنگ رانگ نه وی و دکوم دی روح بصیر هم

پیش نگیری اودهغه ټول کارکوونکی صالح خلک وی اودا دعوامی خواهشاتو دتابع کولو په ځای په مفیدو مقاصدو کښې استعمال کړې شی داستعمال مخصوص شرائط اوحود د وخت له محقق عالم سره طی کړې شی نو په داسې حال کښې به تلویزون واقعی آله دخیر وگرځی اوعلماء کرام به په هغه هیڅ اعتراض ونه کړی، مگر په موجوده حالاتو کښې دا قطعاً دشر آله ده او دهغه دماهیت د بدلیدلو آثار ترلرې لرې په نظرنه راځی.

علماء دکوم نوی ایجاد مخالف ندی، هغوی په هر قیمت ددین تقدس برقرار ساتل غواړی په عناد او تعنت بناء دیواعتراض نامعقولیت اولغویت ظاهرولو لپاره دا مفروضه ولیکل شوه اوکه نه نو دا حقیقت واضح دې چی دتلویزون تطهیر په طریقه مذکوره سره ډیر وخت غواړی، هغه هم په دې شرط چی فی الحال په تلویزون باندې مکمله پابندی ولگول شی چی دټول مملکت څخه دهغه وجود ختم کړې شی. دتلویزون په موجودگی کښې له هغه څخه فحاشی اودبی دینی هره لمحہ زیاتیدونکی سیلاب او طغیان باندې بندیز لگول ناممکن دی، دتلویزون زهر دهغه دمسوم شوی معاشري درگونو څخه دویستولوپره څو کاله کافی ندی، بلکه دپیړیو ضرورت دې.

داخیال صحیح ندې چی که حکومت وغواړی په موجوده حالاتو کښې هم پابندی عائد کولی شی اوتطهیر یی کولی شی، ځکه چی تر څو پورې دحکومت اصلاح نه وی شوی هغه به له جهنم څخه څنگه نجات حاصل کړی؟ او دجمهوری طرز حکومت اصلاح دعواموتر اصلاح پورې موقوفه ده. له دې څخه ثابت شوه چی په موجوده حالاتو کښې دتلویزون دتطهیر مشورې اود تطهیر په صورت کښې داستعمال جواز ټولی خام خیالیانی اوخوب اومحض دژبی اودقلم دتفریح سامان دې

دجهالت یوه نمونه

ځینی خلک وایی چی مونږ صرف په کار راتلونکی پروگرامونه گورو، فحش او نور ناجائز پروگرامونه نه گورو. ددوی دامنطق تبلیس ابلیس اوفریب دنفس اوشیطان دې، مونږ چی دتلویزون کوم فسادات ولیکل دهغو په نظر کښې نیولوسره دا شیطانی آله په هیڅ حال اوپه هیڅ نیت هم کتل ندی جائز دجائز پروگرام دکتلو دعدم جواز وجوه مونږ دوباره لیکو

اول تصویر یا عکس ددې دواړو دفساداتو تفصیل مخکښې تیرشو

دویم دښځې تصویر یا عکس اونطاقه ښځه په هر حال ښځه وی

دروم دلوبو اولامبووهلو په مناظرو کښې ستر ښکاره وی

څلورم دفحاشی په دغه اده کښې دحج مناظر او نور دینی پروگرامونه پیش کول دهغو کتل

ددین اسلام توهین اودهیره لویه گمراهی بلکه خطر دایمان ده

پنځم تلویزون لیدونکی په حد دجواز باندې نشی قائمیدلی، دانشه یو وخت نه یو وخت به یی

په حرامو کښې مبتلا کړی او دا قاعده ده چې «الاموالمفزی الی العرام حرام» کوم کار چې په حرامو د مبتلا کیدو سبب گرځي هغه هم حرام دي.

شپږم په لمانځه کښې تاخیر یا د ترک جماعت سبب دي

اووم صحت جسماني او دماغي او اعصابو او نظریه نقصان رسوي.

اتم بالفرض که کوم سړي د حدودو او قیودو پابندی وکړي نو دهغه له عمل څخه عوام استدلال کوي او په فواحشو او معاصیو کښې به مبتلا شي چې دهغوی گناه او وبال به هم په دغه شخص وی چې دهغوی د بې دیني اوفسق اوفجور سبب جوړ شو.

د تلویزون احکام

تلویزون په اوسني حالت او صورت کښې د ډول او باجی اوسرندي وغیره لږو لعب په شان یوه آله د لږو لعب ده، بلکه د مفسدو په لحاظ سره د معاصی له نورو آلاتو نه لویه ضرر رسونکې او تباه کونکې آله ده، لهذا دهغه خرڅول او اخستل او په اجاره ورکول یا اخستل، هېه کول په هېه کښې قبول، مرمت کول له ځان سره ساتل او دهغه تصویر کتل او بڼودل او په داسې ځای کښې کیناستل چې په هغه ځای کښې تلویزون چلیږي دا ټول کارونه حرام دي.

کوم مسلمان ته چې له دې گناه نه د توبې توفیق ورکړل شوې وی هغه دې دا مات اوضاع کړي البته که په دې کښې کومه پږزه داسې وی چې د بل جائز کار په کار راځي دهغې په ایستلو کښې مضائقه نشته او همدارنگه که له کوم شخص نه یا کمپنۍ نه یې اخستې وی د خرید په قیمت یا له هغه نه په لږ کم قیمت یې بیرته واپس کولې شي

که څوک مسلمان د چاتلویزون مات کړي په هغه ضمان نشته مگر که دفتني اندیښنه وی نو ماتول یې جائز ندی.

کوم خلک چې د تلویزون یا وی سی آر یا تصویرونو کاروبار کوي دهغوی دولت او گټه حرامه ده لهذا له هغوی سره لین دین او دهغوی دعوت خوړل، هدیه اخستل، غرض په کوم شکل کښې هم دهغوی له مال څخه نفع اخستل جائز ندی.

چونکه تلویزون د لږو او لعب آله ده لهذا په دې کښې د حج مناظر، آذان، تلاوت حمد او نعت اونور دیني پروگرامونه نشر کول ناجائز او قطعی حرام دي، دې گناه ته د نیکۍ په نظر کتل اندیښنه د کفر ده.

کوم سړي چې د دغه مذکوره گناهونو مرتکب وي هغه فاسق دي لهذا دهغه آذان او اقامت مکروه دي او داسې سړي په خپل اختیار امام کول جائز ندی که جوړشونو فرض لمونځ ادا کول ورپسې صحیح دي په دې شرط چې دامامت نور شرطونه پکښې موجود وي تراویح اوونرو رپسې

جائزیدی اودهغه شهادت مردود دې
 په داسې مخصوصو ځایونو کې چې هلته د تلویزون استعمال ضروری وی لکه حفاظتی
 تدابیر، ایټمی تنصیبات، سائنسی مراکز د ډاکټری مهارت لپاره عملی تجربیات په دور حاضر
 کېږي، نو پداسې ځایونو کېږي د ضرورت په وخت بقدر ضرورت دهغه کتل جائز دی والله هو
 العاصم من جمیع الفتن
 محمد ابراهیم نائب مفتی دار الافتاء والارشاد ۶ ذی قعدة ۱۴۱۲ هـ

الحاق

د شهوت د غلبې له وجې په خپلې مور حمله کول

یوشخص له دار الافتاء څخه دخپل ځان په باره کېږي داسې استفتاء غوښتله «ماله خپلې
 مور سره یوفحش پروگرام کتلو، شهوت را باندې غلبه وکړه او په آله تناسل کېږي مې انتشار پیدا
 شو او د شهوت په جوش کېږي مې بی اختیاره مور ونیوله، د وی سی آر په باره کېږي خو د خپلې
 لور سره د بدکاری کولو واقعه مخکېږي ولیکل شوه

داسې شرمناک او حیا سوز واقعات لیکل او د قلم لاندې په راوستلو له دې څخه قلم په لږزه کېږي
 راځي مگر زړه باندې موتیګه کیښوده صرف ددې مقصد لپاره داسې واقعات شائع کیږي چې
 شاید دهغو خلکو لپاره د عبرت تازیانه وگرځي چې د تفریح په نوم دې بی حیایی ته په انکشاف او
 وده ورکولو باندې مصروف دي.

ددغو حقائقو د مشاهده کولو باوجود که داخلک خپل روش بدل نکړي نوددې باور کولو نه بغیر
 چاره نشته چې شاید ددغو خلکو په لغت کېږي د دین او ایمان، شرم او حیاء او غیرت، روجت
 الفاظ مهمل اوبی معنا وي.

ع حمت نوم وو دهغه چې د مسلمانانو کورنیو څخه تللی

په سترگولیدلې عبرتناک عذاب

د رمضان المبارک خبره ده چې له روژه ماتې څخه لږ مخکې مور لور ته وویل راځه له مسره
 دروژه ماتې لپاره په تیاری کېږي کومک وکړه؟ لور ورته وویل موري زه خو به د تلویزون پروگرام
 گورم او کله چې مې هغه وکوت بیا به کار وکړم

دای وویل او پورته چت ته وختله په کمره کېږي تلویزون ایښي وو، دې نجلی دمور له ډاره چې
 مور راباندې په زبردستی سره دکور کار ونکړي او آواز راته ونکړي نو دروازه یې ددته له طرفه په
 ځان پسې بنده کړه، هلته مور لور ته آوازونه کوي، لور به آواز هم نه و نه کافر، وخت تر شو

کوریو یون سړی هم راغلل روزه ماته شوه لیکن نجلی بر اوسه له کورې څخه بده راوېلي مو
 دروړه وړه ور ویکوله خودنه له طرفه آواز رانغی په زړه کسي وډاره شوه او دهغې پلار او وروڼه
 به یې غږ وکړ هغوی دروړه ماته کړه اودننه داخل شول چې کوریو نجلی په ځمکه پرمخې پرته ده
 چې هغه یې وکله نو مړه شوې وه. اوس حالات داسې شو چې نجلی په ځمکه پورې نېسې وه په را
 پورته کولو به را پورته کیدله ټولو هغه راپورته کولو خو ټول سړی شول او هغه را پورته نشوه
 کړای. اوس حیران شول چې څه وکړي. دچا په ذهن کېنې ناڅاپي یوه خبره راغله چې تلویزون
 پورته کول پکې ددی کله یې چې تلویزون پورته کړ نجلی هم پورته کړې شوه. اوس قصه داسې شوه
 چې که به تلویزون پورته کیده نو نجلی به هم پورته کیدله او که نه نو هیچاهم هغه نه شوای پورته
 کولی. آخر هغوی له نجلی سره تلویزون هم راواخستلو او هغه یې لاندې راکوږه کړو او غسل
 وکفن وغسره یې ورکړل. کله چې دجنازې د وړلو لپاره جنازه پورته کیده نو کټ له ځمکې سره
 نښتی وو بالاخره هغوی تلویزون راپورته کړ او تر قبرستانه پورې یې ورسره یووې او س هغوی
 نجلی په قبر کېنې دفن کړه او تلویزون یې کورته راوړل غوښتل کله چې هغوی تلویزون راپورته کړ
 نو مړې هم له قبر څخه بهر شو هغوی بیا هغه دفن کړو مگر کله یې چې تلویزون راواخست مړې
 ساله قبر څخه بهر را وغورځیده اوس ټولو خلکو ته سخته پریشانی شوه بالاخره هغوی نجلی سره
 له تلویزون نه په قبر کېنې څښه کړه

اوس به چې دهغې نجلی څه حشروي پدې الله جل جلاله ښه پوهیږي

(رساله ختم نبوت جلد ۷ شماره ۱۸)

دتلویزون فضائی اثرات

دمسلمان ورځپاڼې دمدارس په ۵ اگست ۹۲ گڼه کېنې لیکلی دی اوپه رپوټ کېنې ویل
 شوی دی چې کورنی برقی سامان آلات مثلاً دتلویزون نه چې کومې زهرې مادې په شکل دگس
 حرجیري هغه په نیوکلیائی تجربه گاه کېنې دېم دچاودنې څخه بعد دپیدا کېدونکو اثراتو پنځه
 جسد زیات خطرناک دی

په دنیا کېنې لوی عذاب

دبرخه اکتوبر کال ۱۹۹۰ چې کله هر طرف دمسلماڼو قتل عام کیده او دمسلماڼو
 جسدونه اورنگیده او دژانوو یې حرمتی کیدله نو ۲۱ اکتوبر ۹۰ زه د استخارې په ست
 ښه شوه په خوب کې یوه بزرگ تشریف راوړ ما هغه نه عرض وکړو چې حضرت دمسلماڼو
 لعل عام کړی دهغوی ماڼونه په اور کېنې اچول کېنې دشغوسی حرمتی یې کړی هر طرفه
 مسلمان برشته دی. نو هغه عمل راته وښایه چې دهغې په وجه دمسلماڼو پر شمسې برېځي

هغه سرگرمه او فرمايل له چنوتو څخه چترئ لري كړئ يعنې دتلویزون انټس لري كړئ
رساله تلویزون کی بیاه کاریان»

د قبر عذاب

دوه دوستان وو یو په جده کښې اوسیده او بل په ریاض کښې ددواړو تر مېنځ کورنۍ اړیکې وې دواړه دبندار او پر هېزگاره وو. دریاښ اوسیدونکی سره دکورنۍ غړو ضد وکړ چی کورته تلویزون راوړی، دیښی او اولاد په اصرار کولو هغه کورته تلویزون راوړ څو ورځې پس دهغه انتقال وشو د جدې اوسیدونکی هغه درې ځلې په خوب کښې ولیده او په هره مرتبه یی هغه په عذاب کښې لیده او هغه به په درې واړه خوبونو کښې دجدې دوست ته ویل چې دخدای لپاره زما کورنۍ ته اووايه چی له کوره تلویزون اوباسی ځکه چی کله هم زه دوی دفن کړې یم ماته دتلویزون په وجه عذاب راکول کیږی ځکه چی هغه ما اخستې وو اوپه کور کښې مې ایښې وو هغوی له دې بی حیایی څخه مزې اخلی اوزه په عذاب کښې مبتلا یم.

دجدې دوست دجهاز په ذریعه ریاض ته ورسیده او دهغه کورنۍ ته یی خوب اووايه اودایی هم ورته وویل چی ما دا خوب درې ځله لیدلې دې کله چی کوروالو دا خبره واوریده په ژړا شول او دهغه زوی اوپه غصه کښې تلویزون پورته کړ او مات یی کړ او توتی توتی یی بهر وغورځاوه کله چی دجدې دوست بیرته خپل کورته راغې نو بیایی هغه دوست په خوب کښې ولیده چی په ښه حالت کښې دې او دهغه په مخ یوه تازگی ده او هغه دې خپل همدرد دوست ته دعا وکړه چی الله تعالی دې تاهم له مصیبتونو نه خلاص کړی لکه څنگه چی تا زما پریشانی لري کړه. «بیره نوي حواله»
شیخ عبدالله حمید دسعودی دسپریم کورټ «ستري محکمي» پخواني قاضي دسعودی عرب په خپل یومضمون کښې لیکلی دی. یو جرمني د اجتماعیاتو ماهر دمختلفو درسگاهونو او ادارو براه راست ښه مطالعه وکړه او په هغه پس یی دمعاشري او نوی نسل دتلویزون دخطراتو ژوره جائزه واخسته او وې ویل چې اې خلکو! تلویزون اودهغه نظام تباه کړئ! مخکښې لدې نه چی تاسو تبه کړی

تلویزون په ماشومانو تباه کن اثرات مرتب کوی

په تلویزون کښې پرتشدد او دجنس متعلق پروگرامونه په ماشومانو باندې تباه کن اثرات مرتب کوی دا خبره د برطانیی وزیر صحت کړیده. دهغه وینا ده چی حکومت ته دتلویزون په نشراتو باندې کنترول ساتل په کار دی اودې سره سره والدینوته هم په خپلو اولادونو باندې لگون په کار دی او هغوی ته دې یو خاص حد کیږدی، چی له هغه څخه اخواته قدم کیږدی. هغه

وېلي دي چې والدینو ته د هغوی دمه داری محسوس کول پکېږي او د ماشومانو د مرګ د کول
هغوی ته دېو او د ویر مېنځ سبز ورزده کول په کار دي

له تلویزون نه کینسر (سرطان) جوړېږي

ډاکټر ابن ویګمور مشهور ژورنالست او د عیسایي مشن (دعوت) معزز رکن دې هغه په خپل
کتاب (WHY SUFFER) کښي لیکلي دي رښتیا خو دادي چې تلویزون یو قسم ایکسری
مشین دي. ډاکټر چې کله د ایکسری مشین استعمالوي دهغه له خطراتو څخه د ځان ژغورنې لپاره
مناسب انتظام کوي لیکن په تلویزون کښي تراوسه پورې داسی انتظام نشته. د ایکسری کول د هر
مهلك وی، د انسان په نازکو اندامونو باندې دهغه اثرات څنگه مرتب کیږي؟ ددې له فکر کولونه
هم جګړ چوي

هغه وړاندې لیکي چې هلکان اوجوني د تلویزون د سیټ مخی ته ناست وی او پروګرام گوري د
مړيک په بوستن نومی ښار کښي صرف په یوه هسپتال کښي د ویني په کینسر اخته شپږ سوه
هلکان اوجوني تر علاج لاندې دي

ډاکټر گروډ، لیکي چې په تور اوسپین تلویزون (ساده) کښي ۱۹ کلووالټ په رنگین تلویزون
کسي ۲۵ کلووالټ پوري تیوب وی په شروع کښي ۱۶۰۱۶ کلووالټ لرونکي ایکسری مشین دهغه
په استعمالونکي ټيکنیشن په جسمونو کښي د کینسر حشره پیدا کوي. اندازه ولگړئ چې کله
۱۹ کلووالټ د ایکسری مشین کینسر پیدا کوي. نو تلویزون چې ۱۹ او ۲۵ کلووالټ وی نو آیا هغه
به څه نېهي نه کوي. د عکس تصویر مشهور ماهر ډاکټر (آټلکروپ) د امریکي د شیکاګو په
هسپتال کښي د روح د ونلو په وخت کښي په نهایت سختی سره ددې خبری تاکید کاوه چې په
کورونو کښي د تلویزون وجود د یو وژونکي سرطان په شان دي چې د ماشومانو په جسمونو کښي
په فرار او آرامه سره سرایت کوي،

شیخ عبدالله بن حمید د سعودی پخواني قاضي القضاة د دغه ډاکټر آټلکروپ په باره کښي
لیکلي دي

ډاکټر هم د تلویزون د شعاعونه د پیداشوی کینسر په مرض مبتلا وو. دهغه له مرګ نه مخکي
دهغه د کینسر د جراثیمو د ایستلو لپاره شپږ نوي ځله اپریش شوی وو مګر دهغه هېڅ دنده نه وه
ځکه چې دا مرض جلي انتها ته رسیدلی وو. دهغه د بزو او مخ ډیري حصی قطع شوې وې
«نېره شوي حواله»

فالج اوړوند والي

له دتره علاوه له تلویزون نه نور جسماني نقصان هم پید کړي مثلاً له عصبي تعریق څخه

معلومه شوې ده چې ددی نه فالج هم پیدا کېږي او دسترگو په نظر انتهانی مضر اثرات اچوي د ډاکتر ایچ پی شوبین تجربه ده چې په یوه حامله سپیی تر دوه میاشتو پورې یی د تلویزون شعاع غورځولی له هغې وروسته دې سپی څلور بچی وزیږول او دا څلور واړه فالج وهلی وو چې په هغو کېنې درې رانده هم وو

بویل شخص دوه طوطیان واخستل او دهغوئ پنجره یی د تلویزون دسیټ له څنګ سره کېنودله نتیجه داشوه چې د طوطیانو پښې شلې شوی. «تیره شوې حواله»

په بانک باندې دغلا حمله

په دهلی کېنې په یوه بانک دغلا حمله وشوه چې په هغې کېنې دغلو له ډلې څخه دځوانانو یوټولې ونيول شول په هغوی کېنې اکثر دکوم کالج شاگردان وو دهغوئ نوجوان مشر په عدالت (محکمې) کېنې بیان اقرار وکړ چې ده او دده ملګرو د (بی ایمان فلم) ولیده او دحرکت مو وکړ لیکن دبد قسمتی له وجی ونيول شو رساله سینما یښی اوراسکی مهلک اثرات،

تلویزون او دسترگو مرضونه

همدا اوس اوس دسترگو ماهر ډاکتر این این سود په نوزی دهلی کېنې دراجندر پرشاد اپتهک سنتر کېنې درس ورکاوه اوویلی یی دی چې دسینما او تلویزون له کتلو څخه دسترگو مرض (ګلوکوما) پیدا کېږي «پورته حواله درهنمای دکن یکم اپریل ۱۹۸۲ء»

له تلویزون څخه عذاب قبر

په فیصل آباد کېنې یوه سړی دماشومانو لپاره تلویزون واخسته دا سړې مړشو هغه په خوب کېنې خپل ګاونډی ته وویل هره ورځ دتلویزون پرزی ګرمیږی اوما ته ورباندی عذاب راګول کېږی دخدای دپاره پرما رحم وکړئ او دا تلویزون له کوره اوباسی؟ دتلویزون دعذاب قبر په باره کېنې مخکېنې هم قصې لیکل شوی دی.

له لونو سره بدکاری

دوی سی آر دلیدلو په وجه له خپلې لور سره بدکاری یوه قصه مخکېنې تیره شوه اوس له تلویزون نه دتعلیم اخستلونه ددوو لونو سره بدکاری قصه واورئ اوس څو میاشتي مخکېنې داخبره په اخبارونو کېنې شائع شو چې دلکونو خلکو له نظره نیره شوه چې په کراچی کېنې یوه دروند صفت انسان له خپلو دوو ځوانو لونو سره خپل مخ توراو له نول کیدو وروسته هغه ښکاره اعتراف وکړ چې هغه دفلانی فلم پروګرام ولیده نوپه دې ګناه

یہی سی حرفت و کمر

والله تعالى له طرفه تنييه

ولا يترككم الحياة الدنيا ولا يترككم بئس العزور.

ترجمه ناسو دې هیڅ کله هم دنیاوی زندگی په دوکه کښې وانچلوی اوتاسو دې دالله جل جلاله
په لاره کښې شیطان خطا نکړی

د محسن اعظم صلی الله علیه وسلم ارشاد دې چې اکثروا من ذکر هار اللذات الموصوفه
بعضی مرگ ډیر یادوئ چې د ټولو لذتونو ختمونکې دې

دزمانی به رنگین کیدو نازگی پسی مه خه ای زره

دا خزان دي جي د سپرلي په انداز راغلي دي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾

له حلال او حرام څخه دمخلوط مال حکم

«حضراتو فقهاء کرامو د عباراتو تفیح او توجیه په متعارضه عباراتو کې تطبیق او ترجیح د مسئلې په هراړخ په تفصیل او تحریر کې منفرد تحقیق»

د حلال او حرام مال څخه دمخلوط مال حکم

په دې مسئله کې د فقهاء کرامو په عباراتو کې ډیر اختلاف موندل کېږي ددې لپاره اکابر و علماء کرامو او د ارباب قنوی اقوال او فتاوی هم مختلف دي

په دې رساله کېږي :

مکمل جزئیات او د دلائلو لیکلو سره سره دلاندې صورتونو حکم هم لیکل شوي دي .

- ۱- چې خلط متیقن وی ، برابره خبره ده چې حلال غالب وی یا حرام .
- ۲- خلط مشتبیه وی ، حلال غالب وی .
- ۳- خلط مشتبیه وی ، حرام غالب وی .
- ۴- د حلال او د حرام د پوره هم د غلبې علم نه وی
- ۵- په حلال او حرام کې امتیاز وی مگر دامعلوم نه وی چی دا له حلال مال څخه دې او که له حرام مال څخه
- ۶- د حرام مال دمصرفولو تدبیر .

له حلال او حرام خغه مخلوط مال

سوال له حلال او حرام خغه دمخلوط مال حكه په شريعت كښې څه دي؟ په اردو فتاوى كښې ددې په حكه كښې مختلف اقوال موندل كېږي. لهذا عرض دي چې تحرير ورباندې او فرماين دده يوه نېكنه لپاره دا اصلاح ستاسې په خدمت كښې ده.

بسم الله الرحمن الرحيم

۱. مقصوب غير مخلوط خالص حرام دي. وكتنقل حرمة من ذمة الى ذمة وان تداولته الايدي او تبدلت الاملاك بغير طالع العلم، والتمس فيه لعدم الملك البتة كله جي مالک معلوم نه وي نو د فقير لپاره حلال وطيپ دي.

قال في الدر: واما التمس لعدم الملك كالنصب فعمل فيها (شاميه ص ٢٢٥)، وكذا في حجة الخالق بها مقول المهر (ص ٢٢٥). وفي الحاشية: وان كان غير مختلط لا يجوز للفقراء ان يأخذوا اذا علموا انه مال الغير. حاشية بهامش الهندية ص ٢٠٠.

وفي الخلاصة: لكن من غصب غصبه ان كان لم يخلط به دارهم اخرى. (خلاصة ص ٢٢٥).

وفي حاشية الخطاوي على الدر: ان علم ان العين التي يخلب على الظن انهم اخذوها من الغير بالظلم قائمة وباعوها في الاسواق فانه لا يملكها اوها منهم وان تداولته الايدي (خطاوي على الدر ص ٢١٢).
قلت: لا ينبغي بمعنى لا يحمل كما هو الظاهر.

وفي الشامية عن الحموي وما نقل عن بعض الحنفية من ان الحرار لا يتعدى الى ذميتين سألته عنه الشهاب ابن العلقم فقال هو محمول على ما اذا لم يعلم بذلك اما لو راى المكس مفعلا يأخذ من احد شيئا من المكس ثم يعطيه اخر ثم يأخذ من ذلك الاخر اخر فهو حرام اهـ (شاميه ص ٢٢٥).

ول الهندية: وان دفع عين المقصوب من غير خلط لم يجوز (هندية ص ٢٢٦) وغير ذلك من عبارات الاتية ان شاء الله تعالى.

۲. مال مقصوب قبل الخلط خالص حرام دي ليكن كله چې دخپل مال سره يا دغير له مال سره خلط شو (يعني لا يمكن العزل) نو خالط ددې مالک جوړشو او هغه دده لپاره خالص حرام نشو ليکن له هغه څخه انتفاع قبل اختيار الضمان حرام ده.

۳. په مال مخلوط باندې د خالط ملکيت خبيث د فاسدي بيعې په شان دي.

۴. د مال مخلوط شراء وغيره مکروه دي.

۵ - سره ددی نه بیا هم د مشتری لپاره او مو هو ب له لپاره حلال او طبیب دی چونکه د پنځم نمبر په دلائلو کښې ددی نورو دلائل هم راځي لهذا د طوالت له وجې ځان خاتمه ونه لیکل شو

د پنځم نمبر دلائل

- ۱ - فی الهدية: قيل له (ای لای نصیر) لو ان فقیرا یاخذ جائزۃ السلطان مع علیه ان السلطان یاخذها غصباً یمل لمقال ان غلط ظلت بدراهم احرى فانه لا یأس به وان دفع عین المصنوب من غیر غلط لم یجز (هندیه ص ۳۳۲هـ)
- ۲ - قال الفقيه ابو الیهود رحمه الله تعالى: هذا الجواب عرج علی قیاس قول ابی حنیفة رحمه الله تعالى لان من اصله ان الدراهم المصنوبة من الناس می غلط البعض بالیعض فقد ملكها الغاصب ووجب علیه مغل ما غصب وقال لا یملك تلك الدار همومی علی ملك صاحبها فلا یمل به الاخذ کذا فی الحأوی للفتاوی (هندیه ص ۳۳۲هـ) کله چی د صاحبینو په نزد لایحل له الاخذ وی نو دامام صاحب په نزد به یحل له الاخذ وی
- ۳ - وفي الخلاصة: من لا تحمل له الصدقة فالأفضل ان لا یاخذ جائزۃ السلطان لکن هذا اذا کان یؤذ من بیعت المال فان کان یؤدی من موروث له جائز وان لم یکن من موروث لکن من غصب غصبه ان کان لم یخلطه بدراهم احرى لا یمل وان غلط لا یأس به لانه صار ملكا لم یخلط عند ابی حنیفة رحمه الله تعالى (خلاصة ص ۲۲۴هـ)
- ۴ - وفيها ایضاً: وقوله ارفق للناس اذا مواله لا یخلوا عن الغصب (نیره شوی حواله)
- وفي الدر: لو غلط السلطان المال المصنوب عماله مملکه (الی) لان المخلط استهلاك اذا لم یمكن تمییزه عند ابی حنیفة رحمه الله تعالى وقوله ارفق للناس اذ قلنا یخلو مال عن غصب (شامیه ص ۲۹۰هـ)
- د اقول ارفق هلته کیندی شی چی دنورولپره په صورت د تملیک کښې حلال وی. په التحریر المختار کښې یی د «الناس» شرح په فقراء سره کړیده او دا صحیح نده «ویدل علیه ما قدما عن الخلاصة»
- ۵ - وفي الشامیه عن المجتبی مات وکسبه حرام فالمیراث حلال ثم مرز وقال لا تأخذ بهذه الروایة وهو حرام مطلقاً علی الورثة لعتبه احم ومفادۃ الحرمة وان لم یعلم اربابه وینبی تقییداً بما اذا کان عن الحرام لیوافق فان قلنا ان المخلط یتمیز یملكه ملکاً غصباً لکن لا یمل له التصرف فیه مالم یؤد به کما حققنا فی الجبل باب الزکوة (شامیه ص ۴۹۹هـ)
- له دی څخه معلومه شوه چی که عین حرام نه وی او ملاک هم معلوم نه وی نو د وارثانو لپاره حرام ندی اودا هم معلومه شوه چی د عین حرام مقابل مخلوط دی
- ۶ - وفي الخاتمة: واذا مات عامل السلطان واوصی ان یعطی المحتطة للفقراء قالوا ان کان ما اخله من الناس

مختلطاً بماله لا بأس به وان كان غير مختلط لا يجوز للفقر ان اذا فعلوا انه مال الغير فان كان ذلك الغير معلوماً رده عليه وان لم يعلم الاخذ منه ماله او مال الغير فهو حلال حتى يتبين انه حرام (حاشية بها مش الهنديه ص ٢٠٠٠هـ)

٧- وفيها ايضاً: قال الفقيه ابو الليث رحمه الله تعالى: ان كان مختلطاً بماله على قول ابى يوسف ومحمد رحمه الله تعالى يملك المال بالخلط ويكون للاخذ ان يأخذ اذا كان في بقية مال الميت وقام بمقدار ما يودى به حق الخصم (حواله بال)

٨- وفي الطحاوى على الدر: سئل عما يبيعه الاتراك في الاسواق وغالب مالهم الحرام ويهرى بينهم الربا والعقود الفاسدة واجيب بأنه على ثلاثة اوجه الاول ان علم ان العين التي يغلب على الظن انهم اخذوها من الغير بالظلم قائمة وباعوها في الاسواق فانه لا ينبغي شرأؤها منهم وان تداولته الايدي الغاى ان يعلم ان العين قائمة الا انه اختلط بالغير بحيث لا يمكن التمييز عنه فعلى اصل ابى حنيفة رحمه الله تعالى بالخلط يدخل في ملكه الا انه لا ينبغي ان يشتري منه حتى يرضى الخصم بدفع العوض فان اشتراه يدخل في ملكه مع الكراهة (طحاوى على الدر ص ١٩٢هـ)

٩- وفي المرقاة: ان ما اشتبه امره في التحليل والتحرير ولا يعرف له اصل متقدم فالورع ان يتركه ويحتنبه ويدخل في هذا الباب معاملة من في ماله شبهة او غلطه رباً فالاولى ان يحترز عنها ويتركها ولا يحكم بفسادها ما لم يتبين ان عيدهم حرام فان النبي صلى الله عليه وسلم رهن درعه من يهودى بشعر اخذت لقوت اهلهم مع انهم يربون في معاملتهم ويستحلون اثمان الخبور وعن علي رضي الله تعالى عنه انه قال لا تسال السلاطين فان اعطوا ومن غير مسألة فاقبل منهم فانهم يصيبون من الحلال اكثر مما يعطونك. (مرقاة ص ٤٠٤هـ). ونقله في بذل المجهود بن نقوصه رحمه الله تعالى بانهم سماعون للكذب الكالون للسحت (بذل المجهود ص ٢٣٨هـ)

١٠- وفي الشامية: (قوله لان الخلط استهلاك) اى بمنزلة ان حق الغير يتعلق بالنذمة لا بالاعيان (وهي بذلك) انه لما غلطها ملكها فصار مملوها ديناً في ذمته (لغيتها) (شامية ص ٢٩١، ٢٩٠هـ)

١١- وفيها: سئل ابو جعفر رحمه الله تعالى فيمن اكتسب ماله من امراء السلطان وجمع المال من الخمرات المحرمات وغير ذلك هل يعمل لمن عرف ذلك ان يأكل من طعامه: قال احب الى ان لا يأكل منه فيصمم كما ان يأكله ان كان ذلك الطعام لم يكن في يده المطعم غصباً او رشوة

دابة مخلوط باندې حمل كول ضرورى دى اول خوله خط كشيدہ عبارت خخه خلط مفهوم ندرى هتج بوحرام خوهم داسي نه وى چى حرام خانته جداستى او حلال جدا. لهذا دعرف دلالت

اود حال د دلالت خخه به داپه خلط باندې محمول کولې شی
همدارنگه امام شافعی رحمه الله تعالی دا له (ملکه بالخلط) نه بعد متصل ذکر کړې چی دا
خبره ترینه معلومېږی چی دده په نزد هم دا دخلط صورت دې ، دویم دا چې که چیرته دا په اموال
متمیزه باندې حمل کړې شی نو په دې دوه اشکاله واردېږی

- ۱- دغلبې قید نشته، حرمت په معامله کنبې دومره اهم قید پریښودل له قیاس خخه بعید دی
- ۲- ددیانت او حکم فرق په مخلوط کنبې جاری کیږی په اموال متمیزه کنبې که دحرامو غلبه
وی نو تول حرام دی دیانتا او قضاء اوکه غالب حلال وی نو دیانتا اوقضاء تول حلال دی. البته که
داپه دې حمل کړې شی چی نه خلط متیقن دې اود غلبې علم شته دې نو دا بیا په کومه درجه کنبې
محمل جوړیدې شی اگر چه خلاف الظاهر دې.

۱۲- وفيها ايضاً بعد الجواب المذكور: اي ان لم يكن عين المصوب او الرشوة لانه لم يملكه فهو نفس

الحرام فلا يحمل له ولا لغیره (شامیه ص ۲۹۲)

معلومه شوه چی که عین غصب نه وی بلکه مخلوط وی نو غاصب دهغه مالک شو اودا دهغه
لپاره حرام نشو بلکه باصله حلال دې اودعارض له وجی یعنی دعدم الضمان له وجی انتفاع
اوتصرف ورته پکنبې حرام دې اوکله چی کوم شی داوول لپاره باصله حلال وی نو بل ته په ملک
کنبې دورتللو سره حلال اوطیب گرخی اوحرمت عارضی ختمیږی .

۱۳- قال العلامة الشامي رحمه الله تعالى: ان المراد ليس هو نفس الحرام لانه ملكه بالخلط واما الحرام
التصرف فيه قبل اداء بدله ففي البرازية قبل كتاب الزكوة ما يأخذ من المال ظلماً ويخلطه بماله اوعمال
مظلوم اخر يصير ملكاً وينقطع حق الاول فلا يكون اخذه عدواً حراماً محضاً نعم لا يباح الانتفاع به قبل اداء
البذل في الصحيح من المذهب (شامیه ص ۲۹۲)

بعینه دغه الفاظ په مقبوضه شراء فاسده کنبې ذکر کیږی، سره لدې نوروته دملک په تلولو سره
هغه طیب گرخی نو دلته هم همدغه حکم دې .

۱۴- وفي الشامية عن البرازية: اخذ مورثه رشوة او ظلماً ان علم ذلك بعينه لا يحمل له اخذه والا فلا اخذه
حكماً اما في الديانة فيعتدق ببلية ارضاء الخصماء (رد المحتار ص ۴۹۹هـ)

۱۵- في الشامية: والحاصل انه ان علم ارباب الاموال وجب ردة عليهم والا فان علم عين الحرام لا يحمل
ويعتدق ببلية صاحبه وان كان مالا فمقتطعا مجتمعاً من الحرام ولا يعلم اربابه ولا شيئاً بعينه حل له حكماً
والاحسن حيانة العلة عنه (حوال المبرر)

١٦- وفيها أيضاً: وفي الخاتمة: امر اقر وجهها في ارض الجور ان اكلت من طعامه ولم يكن عين ذلك الطعام معها فهي في سعة من اكله وكذا لو اشترى طعاماً او كسوة من مال اصله ليس بطيب فهي في سعة من تناوله والائم على الزوج (احواله بال)

١٧- وفي المذائع: واما صفة الملك الغابت للغاصب في المضمون فلا خلاف بين اصحابنا في ان الملك الغابت له يظهر في حق نفاذ التصرفات حتى لو باعه او وهبه او تصدق به قبل اداء الضمان ينفذ كما تنفذ هذه التصرفات حتى لو باعه او وهبه او تصدق به قبل اداء الضمان ينفذ كما تنفذ هذه التصرفات في المشتري شرعاً فاسد او اختلفوا في انه هل يباح له الانتفاع به بان يأكله بنفسه او يطعمه غيره قبل اداء الضمان فاذا حصل فيه فضل هل يتصدق بالفضل؟ قال ابو حنيفة رضي الله تعالى عنه ومحمد رحمه الله تعالى لا يحل له الانتفاع حتى يرضى صاحبه وقال ابو يوسف رحمه الله تعالى يحل له الانتفاع ولا يلزمه التصديق وهو قول الحسن وزفر رحمه الله تعالى وهو القياس وقول ابي حنيفة ومحمد رحمه الله تعالى استحسن وجه القياس ان المغصوب مضمون لاشك فيه وهو مملوك للغاصب من وقت الغصب على اصل اصحابنا فلا معنى للمنع من الانتفاع وتوقيف الحل على رضا غير المالك كما في سائر املاكه ويطيب له البيع لانه ربح ما هو مضمون ومملوك وربح ما هو مضمون مملوك يطيب له عدة وجه الاستحسان ما روى انه عليه الصلاة والسلام اضاف له قوم من الانصار فقدموا اليه مشاة مصلية فعمل عليه الصلاة والسلام بمضغه ولا يسيغه فقال عليه الصلاة والسلام ان هذه المشاة لصغيرتي انها ذبحت بغير حق فقالوا هذه المشاة لمارلنا ذبحتها لارضيه بهيها فقال عليه الصلاة والسلام اطعموها الاسارى امر عليه الصلاة والسلام بان يطعموها الاسارى ولم ينتفع به ولا اطلق لاحبابه الانتفاع بها ولو كان حلالاً لاطيها لاطلق مع خصاصهم وشدة حاجتهم الى الاكل (بذائع الصنائع ص ١٥٢ ج ٤)

به دي كنبى بى مغصوب مضمون دشراء فاسد به شان كرخولې همدارنگه له روايت مذكوره فغه به تصديق باندې استدلال كول واضح دليل دي چي بل ته په صورت دتمليك كنبى حلال او طيب دي كه چيرته داشاة مصلية بنفسه حرام شى او په دي كنبى حرمت متعدى شى نو د اسارى شديانو لپاره به څنگه حلال شى؟ د فقير لپاره حرام مال هلته حلال دي چي دهغه مالك معلوم نه دي او د لسته خو مالك معلوم دي

فلى العناية: فقال عليه الصلاة والسلام اطعموها الاسارى قال محمد رحمه الله تعالى يعنى المحبيين فامرهم بالتصدق مع كون المالك معلوماً بيان ان الغاصب قد ملكها لان مال الغير يحفظ عليه عمده اذا امكن وفيه

بعد البيع اذا تعلم عليه حفظ عهده ولما امر بالتصدق بها دل على انه ملكها وعلى حرمة الانتفاع للغاصب قبل
الارتضاء (عداية بها مشيخا في الفقه ص ٢٨٤)

١٨ - وفي الهداية: اطعموها الاسارى اذا دال امر بالتصدق زوال ملك المالك وحرمة الانتفاع للغاصب
الى ونهاذبيعه وهبته مع الحرمة لقيام الملك كما في الملك الفاسد (بناية ص ٢٨٤)

١٩ - وفي الهداية: قال محمد بن الحسن في الآثار اخبرنا ابو حنيفة عن عاصم بن كليب عن ابيه به قمر قال
ولو كان هذا اللحم باقيا على ملك مالكه الاول لما امر به النبي صلى الله عليه وسلم ان يطعمه للاسارى ولكن
لما رآه خرج عن ملك الاول وصار مضبوذا على الذي اخذته امره باطعامه لان من ضمن شيئا فصار له عن وجه
غضب فان الاول ان يتصدق به ولا يأكله واخرج الدار قطبي (الى) قلت لابي حنيفة رحمه الله تعالى من اين اخذت
قولك في الرجل الذي يعمل في مال الرجل بغير اذنه انه يتصدق بالذي قال اخذت قولك في الرجل الذي يعمل في
مال الرجل بغير اذنه انه يتصدق بالذي قال اخذته من حديث عاصم بن كليب هذا انه

فان قلت قال المبيح وهذا لانه كان يخشى عليها الفساد وصاحبها كان غائبا فراه من المصلحة ان يطعمها
الاسارى ثم يضمن لصاحبها قلت الامام اذا خاف التلف حل ملك غائب يبيعه ويحبس فمعه عليه فلا يجوز ان
يتصدق به (حوال المبال)

٢٠ - وفي المجموع: ملكه ولا يحمل انتفاعه به اى المقصوب المغير قبل اداء الضمان (الى) لكن جاز للغاصب
بيعه وهبته لانه مملوك له بمجهة محظورة كالمقبوض بالمبيع الفاسد (مجمع الانهر ص ٢٦٠)

٢١ - وفي النوازل: ولكن لا يطيب له ولا ينتفع بها حتى يؤدي استعسانا بقول النبي صلى الله عليه وسلم
اطعموها الاسارى وهذا يفيد زوال ملك المالك وحرمة الانتفاع للغاصب، وفي القياس يحمل (الى) كما يجوز
تعرفه كالمبيع والهبة (فتاوى النوازل ص ٢١٢)

٢٢ - وفي التبيين: ولما انه استهلك العين (الى) وان محظور لغيرة لا يمتنع ان يكون سببا لحكم شرعي الا ترى
ان الصلاة في الارض الموصوبة تجوز وتكون سببا لحصول الثواب الجزيل لما ظنك بالملك (الى) لان العت
تبدل وتجدلها اسم اخر فصارت كعين اخرى حصلها بكسبه فيملكها غير انه لا يجوز له الانتفاع به لانه
يؤذى الضمان فلا يلزم منه فتح باب الفصوب وفي منعه حسم مادته وبطل عليه قوله عليه الصلاة والسلام
الشاة المذبوحة بغير اذن مالكها بعد الطبخ اطعموها الاسارى ولو جاز الانتفاع به اوله بملكه لما قال الله

والفاسد ان يجوز الانتفاع به وهو قول زفر والحسن ورواية عن ابي حنيفة رحمه الله تعالى لوجود الملك المطلق للتصرف ولهذا ينفذ تصرفه فيه كالتملك بغيره ووجه الاستحسان ما يبداه ونفذ تصرفه فيه لوجود الملك وذلك لا يدل على الحل الا ترى ان المشتري شراء فاسدا ينفذ تصرفه فيه مع انه لا يحل له الانتفاع به (تمت الحقائق ص ٢٢٤ هـ) وكذا في تكملة البحر (ص ١١٥ هـ)

٢٣- وفي الاشياء: واما مسألة ما اذا اعتلط الحلال بالحرام في البلد فانه يجوز الشراء والاخذ الا ان تقوم دلالة على انه من المحرام كذا في الاصل (الاشياء والنظائر ص ١٣٨ هـ)

وفي الحاشية للعبوي: (قوله واما مسألة ما اذا اعتلط الحلال بالحرام الخ)

وفي التمر تلخي في باب مسائل متفرقة من كتاب الكراهية ما نصه لرجل مال حلال اعتلطه مال من الربوا والرشاء او الغلول او السحت او من مال الغصب او السرقة او الخيانة او من مال يتيم فصار ماله كله شبهة ليس لاحد ان يشاركه او يباعه او يستقرض منه او يقبل هديته او يأكل في بيته: (تيره شري حواله)

به دي كنبي يى مال مخلوط مشتبه فرمايلى دي داسى مال شراء اگر چه مكروه ده سره له دي دمشتري لپاره هغه حلال دي ددي تانيد په نهم نمبر كنبي دمراقبة او بذل المجهود په عبارت كنبي تير شوې دي دبعضي عباراتو له ظاهر خه معلوميري كيږي چي په مال مخلوط كنبي هم حرمت متعدي گرځي چي په لاتدي ډول دي

١- قال العلامة الطحطاوي رحمه الله تعالى: المحرام ينتقل من ذمة الى ذمة وبه يعلم حرمة شراء المنهوب وطعام الغصب ولو استهلكه بالطبخ. (طحطاوي على الدرر ص ٣٩٢ هـ)

جواب حرمت دشراء دمشتري لپاره دحرمت مستلزم ندي. په بيع فاسده كنبي شراء ناجائزه ده سره له دي دمشتري لپاره حلال او طيب دي

قال في الشامية: طاب (اي المشتري شراء فاسدا) للمشتري وهذا لا ينافي ان نفس الشراء مكروه لمصوله منافع لسبب حرام (شامية ص ٩٠ هـ)

له تشرؤي عبارت خه په اتم نمبر كنبي علامه طحطاوي چي په مخلوط او غير مخلوط كنبي كړه فرق كړي دي چي د غير مخلوط شراء ناجائزه ده «وان تداوله الايدي» او د مخلوط شراء مكروه ده. دلته يى «وان تداوله الايدي» ندي فرمايلى

٢- وفي الدرر: المحرام ينتقل فلو دخل يمان واخذ مال حرمي بلارهاه و اهرجه اليها ملكه ومع بيعه لكن لا يطبخه ولا للمشتري منه بخلاف البيع الفاسد فانه لا يطبخه فاسدا عند طهي للمشتري منه طهارة عند

وفي الشامية: (قوله ولا للمشتري منه) فيكون بشرائه منه مبيعاً لانه ملكه بكسبه محمول شرهامة التبرير
للخصم ويؤمر بما يؤمر به المائع من ردة على المحر في لان وجوب الرد على المائع انما كان لمرء اعلم ملك المحر في ولاجل
عذر الامان وهذا المعنى قائم في ملك المشتري كما في ملك المائع الذي اخرجه بخلاف المشتري شرهامة فاسدا
اذا باعه من غيره ببيعها صحيحاً فان العالي لا يؤمر بالرد وان كان المائع ما موراه لان الموجب للرد قل زال ببيعها
لان وجوب الرد بفساد المبيع حكمه مقصور على ملك المشتري وقد زال ملكه بالمبيع من غيره.

ثم اعلم انه ذكر في شرح السير الكبير في الباب الثاني والستين بعد المائة انه ان لم يرددة يكره للمسلمين
شرهامة لانه ملك غيبه بمنزلة المشتري فاسدا اذا اراد بيع الماشري بعد القبض يكره شرهامة مدعوان لفدله
بيعه وعقله لانه ملك حصل له بسبب حرام شرهامة فلهذا عذال لقوله ويطيب للمشتري وقد يجاب بان ما اخرجه
من دار الحرب لما وجب على المشتري ردة على المحر في لبقاء المعنى الموجب على المائع ردة تمكن الخيف فيه فلم
يطيب للمشتري ايضاً كالمائع بخلاف المبيع الفاسد فان ردة واجب على المائع قبل المبيع لاصل المشتري لعدم بقاء
المعنى الموجب للرد كما قدمنا فلم يتمكن الخيف فيه فلذا طاب للمشتري وهذا لا ينافي ان نفس الشرهامة مكروه
لحصوله للمائع بسبب حرامه لان فيه اعراضاً عن الفسخ الواجب هذا ما ظهر لي. (رد المحتار ص ١١١)

جواب دا دخلت صورت بالكل ندي. لكه خنكه جي لفظ درد، ددي واضح دليل دي. لهذا
دغير حق له عين سره متعلق دي مال مخلوط به منزله دمستهلك دي. هلته دمالك حق له عين خفه
منقطع دي به شان دنورو به ذمه كنبه بدل شوې دي

به دي يو صورت كنبه يي (لايطيب) ويل او به مال مخلوط كنبه تول تصرفات غاصب لره
دشرهامة فاسد به شان مخرؤل او د (لايطيب) استثناء نه ويل مستقل دليل دي جي هلته حرمت نه
متعدى كبرى (لان السكوت في معرض الميمان بيان)

٣- وفي الدر: او اعتلط المصوب بملك الغاصب.

وفي الشامية: (قوله بملك الغاصب) وكذا بمصوب اخر لما في التعارضانية عن الهدايح غصب من كل
واحد منهما الفاعل لهما لم يسه ان يشتري بهما شيئاً ما كولا فيما كله ولا يحل له اكل ما اشتري حتى يؤدي
عوضه (شامية ص ١١١)

جواب دلته خيله دغاصب لپاره عدم حلت مذكور دي. او كلام به دي كنبه دي جي آب مار
مخلوط دل جا ملك نه به ملو حلال او طيب مخرؤي او كه نه؟ يعني دراهم مفسونه مخلوچه كه
جي دائع به ملك كنبه راغلل نو آيا دهغه لپاره داحلال دي او كه نه؟ له دي حرنه خفه حلت

بسنوي «لان السكوت دليل عليه»، او كه نه نو دلته تصريح ضروري وه چي دنورو لپاره هم حرام دي. كه دلته په ثبوت دحلت كښې تامل وای نو سابقه دلائلو څخه دحلت حكم لگولې شي. خپله علامه شامي رحمه الله تعالى څو كړنې وروسته دا جزئيه نقل كړيده.

وفي الجامع الجوامع اشترى الزوج طعاما او كسوة من مال خبيث فجاز للمراة اكله ولبسها والا ثمر على الزوج (شامية ص ١٩١ ج ١)

دلته دمال خبيث څخه مخلوط مراد دې څكه چي په خالص حرام كښې حرمت برابر متعدي كړځي وان ندلوله الايدي وتهدلت الاملاك. فتعين ان المراد من الخبيث مما لا يكون عينه حراما.

ويفسر ما في الشامية عن الخاتمة: امرأة زوجها في ارض الجور ان اكلت من طعامه ولم يكن عين ذلك الطعام غصبا فهي في سعة من اكله الخ. (حاشية ابن عابدن ص ١٩١ ج ١)

٤- وقال العلامة الطحطاوي رحمه الله تعالى: وفي رسالة الشرنبلالي رحمه الله تعالى المؤلف في الرد على من نسب ال مذهب ابي حنيفة رحمه الله تعالى في ايام غارة المسلمين لا يشتري من العساكر شي لانه حرام ملك الغير ولا يباع منهم شي بالدراهم لانهم غلطوا الدارهم واطلاقه عدم الحل بالشراء والبيع بتلك الدارهم فاهر على قول مشايخنا قبل اداء الضمان (طحطاوي على الدرر ج ١ ص ١٩٢)

جواب له (لانه ملك الغير) څخه معلومېږي چي دا مخلوط مال ندي لانه ملك الغاصب وملك المصسوب منه يزول بالخلط وحقه في الذمة لافي العين او په دارهم مخلوطه سره يي بيع منع كړې ليكن ددې دليل دحرمت كيدل محل د تامل دي.

٥- په مال مخلوط كښې دغلبې قيد نشته. سابقه عبارات دي وكتل شي.

٧- كه اموال مخلوطه نه وي بلكه اموال متميزه وي مگر اخذ معلوم نه وي چي له حرام متميز څخه يي وركوي او كه له حلال متميز نه نو اعتبار به غالب لره وي

ففي الاشياء: اذا كان غالب مال المهدى حلالا فلا بأس بقبول هديته واكل ماله ماله يعتد به انه من حرام وان كان غالب ماله الحرام لا يقبلها ولا يأكل الا اذا قال انه حلال بورقه او استقرضه (الاشياء ص ١٣٨ ج ١) وكذا في الخاتمة والهندية والوزارة وغيرهما من كتب الفقه.

فتبين به الاشياء كښې د ذكر شوي مسئلې نه پس داسې ليكل شوي دي

واما مسئله ما اذا اعتلط الحلال بالحرام في المبدأ فانه يجوز الشرء والاخذ لانا ان تقوم دلالة على انه من الحرام (الاشياء ص ١٣٨ ج ١)

له دي خخه شابه شوه چي پورتنی مسئله له خلط سره معلقه بده بلكه له اموال متميزه سره متعلقه ده همدارنگه داهم معلومه شوه چي په خلط كښې دغلبې قيد نشته، حموی رحمه الله پدې باندې په حاشیه كښې له تمر تاشي خخه دخلط صورت ذكر كړې دې. هلته هم دغلبې قيد نشته **فائده** دعلم بالغلبه له اسبابو خخه يو سبب دلالت حال هم دې

ففي الاختيار: لا يجوز قبول هدية امراء الجور الا اذا علم ان اكثر ماله حلال لان الغالب في مالهم الحرام (قوله الا اذا علم) بان كان صاحب تجارة او زرع فلا بأس لان اموال الناس لا تخلو عن قليل حرام والمعتبر الغالب وكذلك اكل طعامهم (الاختيار ص ١٤٦ ج ٣)

ليكن كه دسلطان له حال خخه دامعلوم وي چي دهغه په مال كښې غالب حرام نشته نو اخذ او شراء جائز دي.

وروي عن ابن سيرين ان ابن عمر رضي الله تعالى عنهما كان يأخذ جوائز السلطان (مرقاة ص ١٤٣ ج ١)

قلت: لان الغالب في مال السلاطين اخذها حلال.

وقال الامام الغزالي رحمه الله تعالى: ان السلاطين في زماننا هذا اظلمة قلبا يأخذون شيئاً على وجهه بمقه

فلا تحل معاملتهم ولا معاملة من يتعلق بهم الخ (مرقاة ص ٣٧ ج ٦)

٨- كه دخلط او تمیز دواړو نه ديوه هم علم نه وي لیکن دامعلومه وي چي آمدن دحلال او حرام دواړو نه مرکب دې نو له داسې سړي خخه شراء وغيره جائز دي. لاحتمال كونه من الحلال والاصل الحل مگر بهتر داده چي اجتناب وكړل شي.

ففي الهندية: قال الفقيه ابو الليسر رحمه الله تعالى اختلف الناس في اخذ الجائزة من السلطان قال بعضهم يجوز ما لم يعلم انه يعطيه من حرام قال محمد رحمه الله تعالى بوجه داخل ما لم يعرف شيئاً حراماً يعينه وهو قول ابي حنيفة رحمه الله تعالى باصحابه كذا في الظهيرية (هندية ص ٣٣٢ ج ٥)

وفيها ايضاً: ولا يلحق للناس ان يأكلوا من اطعمة الظلمة لتعبيح الامر عليهم وزجرهم عماير تكون وان كان يحمل، وسئل ابو بكر عن الذي لا يحمل له اخذ الصدقة قال لا فضل له ان يقبل جائزة السلطان ويقرقها على من يحمل له ولا يقبل، قال لا يقبل لانه يشبه اخذ الصدقة (حوال المبال)

وفي الخاتمة: وان كان غير محظور لا يجوز للمقران ان يأخذوا اذا علموا ان اعمال الغير فان كان الغير معلوماً رده عليه وان لم يعلم الاخذ ممن ماله او مال الغير فهو حلال حتى يتبين انه حرام (مخاتمة بما مش الهندية ص ٣٥٠ ج ٣)

وفي الخلاصة: اذا قدم السلطان شيئاً من المأكولات ان اشتراها يحمل وان لم يشتريه لكن الرجل لا يعلم ان في

الطعام شيئاً مفسوماً بآبائه يباح أكله (خلاصة ج ٣ ص ٢٥٨) وكذا في الهدية (ص ٣٣٢ هـ)

وفي الشامية : وكان العلامة بخوارزم (لا يأكل من طعامهم ويأكل جوائزهم فليل له فيه فقال لتقديم الطعام يكون أباحة والمباح له يتلفه على ملك المبيع فيكون أكل طعام الظالم والجائزة تملك فيتصرف في ملك نفسه (شامية ص ٢٩٢ هـ)

داجزیه په خلط باندې حمل کول صحیح ندی ځکه چی مخلوط اگر چه دتملیک په وجه حلال
گرځی. سره لدی بیاهم اخذ اوشراء ناجائز دی همدارنگه داپه علم بالغلبه باندې هم نشی حمل
کولې ددې محل صرف اوصرف دادې چی نه دغلبې علم شته اونه دخلط چونکه له داسې مال څخه
احترار کول پکار دی لهذا دعلامه دامعمول په احتیاط بناء دې والا فهو حلال کما قدمنا عن الخانیه
علامه شامی پس له پورتنی جزئی څخه دا فرمایلی دی ((ولعله مبني على القول بان الحرام
لا يتعدى الى فتمتن)) لیکن دا دعلامه خوارزم معمول گنل صحیح ندی که ددې بناء داوی (فیکون
اکلا طعام الظالم) په ځای (فیکون اکل الحرام) پکار وو د «طعام الظالم» لفظ په خپله دا خبره واضحه
وی چی دا له قبیلې د ورع اوتقوی څخه دې ویدعیه ماقدمنا عن الهدیه من قوله ولا ينبغي للعاس الخ
وفي المراقبة: والاثم ما حاك في النفس وتردد في الصدور وان افتاك العاس اي وان قالوا لك انه حق فلا تأخذ
بقولهم فانه قد يقع في الغلط واكل الشبهة اي وان قالوا لك انه حق فلا تأخذ بقولهم فانه قد يقع في الغلط
واكل الشبهة كان ترى من له مال حلال وحرام فلا تأخذ منه شيئاً وان افتاك المفتي عفا ان تأكل الحرام لان
الفتوى غير التقوى (مراقبة ص ٣٥ هـ)

الجواب باسم ملهم الصواب : اصلاح الكلام في احكام الخلط بين الحلال والحرام.

- ١- په مينځ دمل مخلوط اومشتري فاسده کښې په لاندې وجوه سره فرق دې.
- ٢- په شراء فاسد کښې عقد صلېا صحيح دې.
- ٣- دبئع په رضا باندې دې.

٤- بانع ته عوض هم رسيدلې په خلاف دخلط المغصوب في الوجوه الثلاثة

له دې څخه علاوه دفتې په کتابونو کښې تصريح ده چی مغصوب مخلوط دملک په تبديل سره
نه حلالیږی

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى تحمت (قوله وهو حرام مطلقاً على الورقة) مآثر که میراثا فانه عین
الملک الحرام وان ملکه بالمقبض والخلط عنه الامام رحمه الله تعالى فانه لا یحمل له التصرف فیه قبل اداء همانه

حلال دې په حی اومیت کښې د فرق وجه له ذکر شوی تقریر نه معلومه شوه چی دا استنباط صحیح ندې له دینه علاوه فی نفسه داخیال هم صحیح ندې لدې وجی نه چی دمخلوط په هر جزء کښې دغیر حق دموجود والی له وجی دمخلوط په هر جزء کښې خبث ساری دې شپږم او اووم عبارت په قول دکرخی هم محمول کیدلې شی ځکه چی دنفس حنطه دغصب په نسبت دهغه شرا په مال مفصوب سره زیات ظاهر دې

۸- د ((یصل فی ملک مع الکراهة)) نه متبادر دادې چی انتفاع مکروه ده

۹- دا له داسې اموالو سره متعلق دې چی دهغو خلط متیقن نه وی په هغو کښې داموال متمیزه په شان غلبي ته اعتبار وی که دغلبي علم نه وی نو بیا جائز دې لیکن تورع اولی ده.

دحضرت علی رضی الله تعالی عنه له قول څخه (فأنهم یصیبون من الحلال اکثر مما یعطونک) نه غلبه دحلال نه ثابتیږی لهذا له هغې څخه احتمال دحلت ته په ترجیح ورکولو سره دجواز حکم ته تقویت ورکول مقصود دی، نفس جواز په هغه پورې موقوف ندې، ترڅو پورې چی دحرامو دغلبي یقین نه وی نو گنجائش شته دې.

البته (اوخالطه ریا) نه اختلاط معلومیږی مگر په سباق باندې دنظر کولونه ثابتیږی چی دلته شبه خلط مردادې، که تیقن خلط مراد کړې شی نو دا له دې وجی نه قابل دقبول ندې چی ددې په تائید کښې کوم روایت د مذهب نه موندل کیږی.

(۱۰) له دې نه په څه شی استدلال دې؟

(۱۱) داپه حالت داشتباه باندې محمول دې یعنی کله چی خلط متیقن نه وی ځکه چی په صورت دخلط کښې دغاصب دملک څخه خوراک کول بالاتفاق حرام دی. ویمکن جمله علی قول الکرمی لمانع معانی العبارة الساسه والسابعه.

(۱۱) - (۱) په مال مشتبیه کښې دغلبي قید نشته چی بیا دهغه ترک لازم شی.

(۱۱) - (۲) ددیانت اودحکم فرق په مال مخلوط کښې نشته په مال مشتبیه کښې شته.

(۱۲) - (۱۲) مال مخلوط دمشتري فاسدې په شان گرځولو باندی متفرع دې وحررنا بطلانه

په دلیل نمبر ۱۳ کښې په عبارت د بزازیه ((لایکون اهلل صغیرا هرام محضاً)) کښې اخذ من الغاصب مراد دې ځکه چی اخذ غاصب خو بهر حال حرام محض دې برابره خبره ده که هغه بی وروسته هم خلط کړی له دې څخه ثابته شوه چی له دینه بعد «لایباح الانتفاع به - الخ» هم د اخذ من الغاصب په باره کښې دې لهذا داپه دې خبره واضح دلیل دې چی مال مخلوط په تبدل دملک سره نه حلالیږی

(۱۲) دا له مال مشتبیه سره متعلق دې، خلط متیقن نه دې

(۱۵) په دې کسې دالاندې امور دنوجه قابل دی

- ۱- دعلامه ابن عابدین دا د درمختار دهغه عبارت حاصل سان کړې دې چی دلته موجود دې و خپله علامه حصکفی په کتاب الحظر والاباحه کښې دهغه خلاف مطلقاً حرمت ته ترجیح ورکړیده.
- ۲- علامه ابن عابدین په دې موقع دمنیة المفتی او بزازیة او ذخیره او خانیة نه خلور جزئیات

پیش کړی دی اوله جزئیة دمال مشتبه په باره کښې ده. لهذا تصدق واجب ندی

دبزازیه له عبارت څخه وجوب دتصدق ثابتیږی

دخانیة دجزئیې اول جزء دمال مشتبه په باره کښې دې او دویم جزء یی د لواشتری طعاما،

دکرخی په قول بناء دې

ددی تفصیل په راتلونکښې ۱۴نمبر کښې راځی

- ۳- خپله امام شامی په کتاب الحظر والاباحه کښې په وارث باندې حرمت فرمایلی دې ونصه

ونصه: وان ملکه بالقبض والخلط عند الامام رحمه الله تعالى فانه لا يحل له التصرف فيه قبل اداء ضمانه ولا لوارثه ثم الظاهر ان حرمة على الورثة في الديانة لا الحكم فلا يجوز لولي الثامر التصديق ويضمنه القاصر اذا بلغ تأمل

۴- ددې بحث په آخر کښې امام شامی فرمایي: اذا واغتلط بحيف لا يتميز بملكه ملكا حقيقا لكن لا يحل له التصرف فيه مالم يؤدبه.

دا تعلیل غاصب او دهغه وارث دواړو ته شامل دې.

ددې زیات تفصیل په پنځم نمبر کښې تیر شوې دې.

(۱۶) په دی کښې تبدل دملك نشته بلکه اباحت دې چی په کوم کښې دحرمت اتفاق دی لهذا

دایه مال مخلوط محمول کول صحیح ندی لکه څنگه چی په دې کښې په خلط باندې کومه قرینه نشته لهذا دا دمال مشتبه په باره کښې دې او د «لو اشتری طعاما او کسوة من مال اصله ليس بطيب الخ» دکرخی په قول محمول دې له دې لیکنې څخه وروسته په شامی کښې هم ددې تصریح وموندل شوه

ونصها: (قوله وهو حرام على الورثة) ای سواء علموا اربابها او لا فان علموا اربابها ردوة عليهم والالتصاقوا به

كما قدمنا الفاعن الزيلعي القول ولا يشكل ذلك مما قدمنا الفاعن الذخيرة والحانية لان الطعام او الكسوة ليس عين المال الحرام فانه اذا اشترى به شيئا يحل اكله على تفصيل تقدم في عين المال الحرام فانه اذا اشترى به شيئا يحل اكله على تفصيل تقدم في كتاب الغصب (رد المحتار ص ۲۸۹م)

(۱۷) له مشتری فاسده نه تشبیه من کل الوجوه مقصود نده. صرف په نفاذ دتصرفانو کسې

تشبیه مقصود ده

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: ثم اعلم انه ذكر في شرح السیر الکبری فی الباب العالی والستین بعد المائة انه ان لم یزده یکره للمسلمین شراؤه منه لانه ملک عیبه بمآلة المشتري فاسدا اذ اراد بیع المشتري بعد القبض یکره شراؤه منه وان نفذ بیعه وعقله لانه ملک حصل له بسبب حرام شرعا اه فلهذا مخالف لقوله ویطیب للمشتري وقد یجاب بان ما اخرجہ من دار الحرب لها وجب علی المشتري ردہ علی الحر فی بقاء المعنی الموجب علی المائع ردہ ممکن الخیاف فیہ فلم یطیب للمشتري ایضا کالمائع بخلاف المیع الفاسد فان ردہ واجب علی المائع قبل المیع لا علی المشتري لعدم بقاء المعنی الموجب للرد کما قد عناه فلم یتسکن الخیاف فیہ فلذا طاب للمشتري وهذا لا ینافی ان نفس الشراء مکروه لحصوله للمائع بسبب حرام ولان فیہ اعتراض عن الفسخ الواجب هذا ما ظہر لی (رد المحتار ص ۴۸۴)

له دي خخه ثابتہ شوه چی مال مخلوط من کل الوجوه دمشتري فاسدي په شان ندي بلکه د مال حربي په شان دي چی په نفاذ تصرفاتو کښي دمشتري فاسدي په خير دي او په حکم دحلت کښي له فقه نه مختلف دي

دغه رنگه په ۱۷ نمبر کښي له بدائع خخه منقول دحضور صلی الله علیه وسلم ارشاد په دي بڼه صریح نص دي چی مال مخلوط پس له تبدل دملک نه هم حرام دي که دهغه خه گنجائش وای نو حضور صلی الله علیه وسلم به په دغه وخت کښي ذایح ته دتملیک حکم فرمایلی وو کما قال صلی الله علیه وسلم للمعم تصدقی علی بریر قرضی لله تعالى عنها لها صدقه ولو اهدیه.

په دغه وخت کښي دطعام سخت ضرورت هم وو او تحلیل هم ډیر آسان وو مگر باوجود ددي یی داسی ونه کړل

علاوه له دي نه په اطعام د بندیانو کښي هم تملیک متعین ندي بلکه احتمال داباحت غالب دي دصورت تحلیل د نه اختیارولو دا توجیه صحیح نده چی د اطعام عین حرام وو، د عین په نه حراموالی باندې درې دلائل دی

۱- په وجه د ذبح او طبخ په غاصب باندې مضمون شواو دهغه ملک وگرځیده

۲- د تبیلو د اختلاط په وجه مال مخلوط شو.

۳- که عین حرام وای نو د فقر او لپاره به هم حلال نه وو

ستاسی دخیال مطابق دا جواب کیدلی شی چی اگر چه تناول حلال وو مگر اخذ مکروه وو لږ چی نه حضور صلی الله علیه وسلم ددهی په طور قبول نکړو

د جواب له دي وجی نه صحیح ندي چی داپه شان دشراء فاسدي کیدلو باندې تفریح ده چی د بعضی منحل مخکښي خو خو واره وشو

- ۱۸- نه شراء فاسدي سره شته من کل ائحوه ده کما حرمت مرارا
- ۱۹- له حکم بصورتو څخه نه شوه چې په صورت دهنه اوسع وعمره کسې بدل د ملک سر دحلت لپاره ندي
- ۲۰- به حکم دشراء فاسدي سره فقط نفد په تصرفاتو کسې دي. ونقدم مرارا
- ۲۱- وجه استدلال
- ۲۲- به حکم دشراء فاسدي من وجه کسې ده. کما تقدم مرارا
- ۲۳- له منع قبول دهنې څخه حرمت داکل هم معلومېږي په دې کسې ۹ نمبر حواله ورکړیده
- ددې جواب هلته په ۹ نهم نمبر کسې تیر شوې دي
- (۱) دانص صریح دي چې مخلوط مال په تبدل دملک سره نه حلالیږي. ددې په جواب کسې به
- شراء فاسدي باندې قیاس کول باطل دی
- (۲) مال مخلوط دحرې دمال په شان دی دمشتري فاسدي په شان ندي دمال مخلوط او مشتري فاسدي تر منځ وجوه دفرق مخکېني ذکر شول
- ددغه دویمه نمبر ۴ په آخر کسې چې شرح السیر الکبیر کوم عبارت دي په هغه کسې یی مال دحرې په منزله دمشتري فاسدي گرځولي دي حالانکه دا تشبیه بالاتفاق صرف په نفاذ دتصرف کسې ده. په حلت کسې نه فکذلک المال المخلوط
- دمال مخلوط چې چیرته هم له مشتري فاسدي سره تشبیه ورکړې شوې ده هلته یی وجه دشبیه صرف نفذ دتصرفاتو بیان کړیده. دحلت ذکر چیرته هم نشته. له دې څخه په وجه دشبیه کسې حصر ثابتيږي لان مفهوم الفقهاء رحمهم الله تعالی حجة
- (۳) دتارخانيه له جزئیی څخه استدلال تام ندي دجامع الجوامع او خانی دجزئیاتو جوابونه لیکل شوي چې دا په قول دکرخي رحمه الله مبنی دي
- ۴- داپه حرمت دبیع او شراء باندې صریح دلیل دي په شراء فاسدي باندې قیاس کول دحلت مشتري خیال باطل دي کما حرزنا
- ۷- ((اما مسئله ما اذا اختلط الحلال والحرام في المخلوط)) داپه مال مخلوط پورې بالیقین متعلق ندي بلکه مال مشتبه پورې متعلق دي دلته له اختلاط نه مراد دادي چې په بازار کسې حلال او حرام مال دواړه قسمه موجود دي مگر مشتري ته په متعین طور دهنې کوم شی په باره کسې دحلت یا حرمت علم نشته. دکوم مال په باره کسې چې دمخلوط کیدویقین وی دهغه حلت او مشتري نه له هغه څخه انتفاع اخستل حرام دی کما حرزنا
- ۸- عن الخلاصة ان الاشتراء بمل، مبنی علی قول الکرخي رحمه الله تعالی

۱۱. هر يك محفوظ گر چه دستخط به وجه حلال گر می

است حلال به گیر می

حلاصه

۱. که خط مبسوط وی بو محفوظ عاص او احد من العاصب دواپو به قبل حصار العاصب حرام
و هو که حلال عاصب وی بو معلوب

۲. به موان منسره کسی غلبی به اعصار دی چی کله دا معلوم به شی چی نه کوه بو هغه دی

۳. که خط منسبه وی بو هغه دموال منسره به شن غلبی نه اعصار دی

۴. به دوه او دریم صورت کبھی که دغلبی علم نه وی بو احتساب اولی دی

۵. به صورت سو دحوار کبھی چی کوم خی هم اشتری را علی هغه به قول ذکر خی به ده

دفعه مضب دای چی مشتری حرام ندی داداء الثمن من الحرام گناه به وی

۶. دکتب الانار و غیره روایات قول به اشتباه محمول دی

۷. دحوار سور یون روایات به قول مرجوح مبنی دی

۸. ددی تحریر به وخت د نمبر ۱۵ عبارت نه سوا دنورو عباراتو دتحقیق لبره دهقوی دمو مع

و هغه دهقوی دساق اوسباق ملاحظه ونه کړې شوه

ثم هذا الفراغ من هذا التصدير رايعلى الهدية ما يخالفه الا ان يحمل على المرجوع. ونصها: عن محمد حه

تعلق بحسب عمره فانكسر فالتى لسيما ديارا ثم اعلى منه رجلا ديارا اناز ثم ديارا امر لا كذا فى

عمره فانه فلا عن جامع الجوامع. (عالم گينيمه ص ۱۲۱ ج ۱) ولله تعالى اعلم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾ (۸۸)

د ډاکټرۍ تعلیم لپاره انساني لاش

د ډاکټرۍ دمشق کولو لپاره د انسان په لاش باندې جراحي عمليات کول او دهغه ليرل او قطع کول او بې حرمۍ کول حازر دي.

د ډاکټرۍ تعلیم لپاره انساني لاش

- ✱ په دې دور د نفوس کښې علاج او علم العلاج ته دومره اهميت ورکړې شوې دي چې دهغې په وجه د مذهب او انساني حرمت قرباني کول معمولي خبره گرځيدلې ده
- ✱ په شريف کښې د علاج او علم العلاج دومره اهميت نشته چې دهغه لپاره انساني نقش دمشق تخنه وگرځي او هغه څيرې کړې شي او بې عزتي يې وشي
- ✱ بالغصوص کله چې دا ضرورت له مصنوعي مجسمو څخه په اساني سره پوره کېږي چې دهغې تفصيل ددې رسالې په اخر کښې دي

د ډاکټرۍ تعلیم لپاره د انساني لاشونو استعمال جايز ندي

سوال په نظام الفتاوی ص ۲۵۶ کښې په کالج کښې د ډاکټرۍ تعلیم لپاره په انساني جسم باندې دمشق کولو د جواز فتوی شائع شوې ده دهغې کاپي تاسو ته دروليرل شوه په دې باره کسی خپل تحقیق په تفصيل سره وليکئ ، بينوا تو جروا

د مسلمان په لاش باندې د جراحي د عمل حکم

سوال څه فرمايي د دين علماء په دې مسئله کښې چې په هسپتال او وختون ، وغيره کسی د مسلمان لاش د جراحي د عملياتو لپاره طبي کالج او د طب پوهنځي ته ليرل کېږي ، اوس ددې متعلق سوال دادې چې

۱. به مسلمان د لاش په کوم حالت کې د جراحی عمل جازدې او که نه؟
 ۲. او که په کوم خاص صورت کې جازده وی نو ایا به مېرګل کالج طب یوهنې کې د
 دیمې ضرورت لپاره د مسلمان په لاش جراحی عمل جازدې او که نه؟

الاجواب

۱. به مسلمان لاش باندې د جراحی عمل په ځنې حالاتو کې شرع جازدې مثلاً کومه سخته
 مړه شی او دهغې په حبه کې ژوندې ماشوم وی او حرکت کوونکې وی نو په بولو فو و کې
 صریح ده چې دهغې حبه دې چې طرف ته څرې کړې شی او دا ماشوم دې راوه وسپل شی. په
 درمختار کې دې چې حامل مائعه وولده شي یا مضطرب بشي بطنها من الايسر ويخرج ولدها. (بر حاشیه
 رد المحتار ص ۱۱۱)

همدارنگه په هغه صورت کې هم د جراحی عمل جازدې چې د مړکیدونکې په ځینه کې کوم
 شی متحرک معلومېږي او دخلکو رایه داوی چې دا متحرک ماشوم دې لکه چې په فتح القدیر کې
 دی ولی الصننيس من علامة النوازل امرًا حامل مائعه واضطرب في بطنها شي وکان رایهم انه ولد شي
 بطنها (ص ۱۱۰) (المیل باب الشهيد)

مطلب دا چې په دواړو صورتونو کې د ا یقین وی چې ماشوم ژوندې دې یا د ژوندی کیدو ظن
 وی نو د مړې لاش څیرول جائز دی. همدارنگه په داسې صورت کې هم د مړې په لاش د جراحی
 عمل جازدې چې څوک دچا پیسې تیرې کړي او مړ شی. په درمختار کې دې لوبلغ مال غیره
 ومنع هل یفق قولان و الا ولی نعمه اه

(لونه الاول نعم) لانه وان کان حرمة الادمی اعلی من صيانة المال لکنه ازال احترامه بتعمده کما فی الفتح
 ومذلل لانه لو سقط فی جوف جلا تعذلا یفق اتفاقا اه (رد المحتار ص ۱۱۲)

ولی المیزې عن تلخیص الکبری لوبلغ عمره دراهم ومانع یفق وافاد المیزې عدم الخلاف فی الدرهم
 وثلثه (رد المحتار ص ۱۱۳)

ددې بونو خلاصه داده چې د مړې په لاش د ضرورت په حالت کې د جراحی عمل جازدې
 ۱. به مېرګل کالج کې د تعلیمي ضرورت په خاطر په لاش باندې د جراحی عمل کول شرع
 جاز کړي ځکه چې د اسلامي قانون ضابطه داده چې په دوه ضررونو کې چې کوم بونو صریح
 ای و شه صریح د اخذ ضرر په ذریعه ازاله کول په کار دی چې ددې بومثال د مړې شوي سفر
 صه خپل و ماشوم ترسره او پستل دی

به الانبياء والنظر كنبي دي لوكان احدهما اعظم ضررا عن الآخر فان الاشدي زال بالاعفاه

القاعدة الخامسة

له دي خفه وروسته ددي مذكوره مثالونو سره سره د يو شمير نورو مثالونو په لړ كښې ذكر شوې مثال په دې الفاظو كښې ليكلي دي

ومنها جواز شق بطن الميتة لاجرا ج الولد اذا كانت ترجى حياته وقد امر به ابو حنيفة رحمه الله تعالى لعاش

الولد كما في الملتقط. (الاشباه والنظائر ج ۱ ص ۱۲۴ مع الحموي)

په ميديكل كالج (طبيب پوهنځي) كښې د يو څومړيو په لاشونو د جراحي د عمل په وجه په سلگونو زوندي مريضان زغورل كيږي، لهذا هيڅ وجه نشته چې د يو ماشوم د ژوند د حفاظت په خاطر دې ديو مړي په لاش د جراحي عمل بلا اختلاف جائز وي او د سلگونو انسانانو د ژوند د زغورلو لپاره دې په څو لاشونو د جراحي عمل جائز نشي. هذا ما عندي فان اصبحت فمن الله وان اخطأت فمني ومن الشيطان.

د علماء كرامو لپاره قابل غور خبره داده چې آيا عدم تعليم د سلگونو انسانانو د هلاكت سبب كيږي او كه نه؟ او كه بالفرض دا عدم تعليم د سلگونو انسانو د هلاكت موجب وي نو آيا دا ضرر په مقابل د څو نعنشونو كښې اعظم او اشد ضرر دي او كه نه؟

زما خيال دې چې په مقابل د څو نعنشونو كښې د سلگونو ځانونو هلاكت لوي او اشد ضرر دي لهذا د الاشباه د تصريح په بناء د اسلام د قانون له نظره په دې كښې هيڅ شبه نه پاتي كيږي چې په ميديكل كالج كښې كوم جراحي اعمال په نعنشونو باندې كيږي هغه شرعا په حد د جواز كښې دننه دي. والله سبحانه وتعالى اعلم بالصواب

منت الله رحمانى خانقاه رحمانى مونگیر

الجواب الصحيح د علم جراحي حاصلول په مسلمانانو لازم او ضروري دي او هلته دا قاعده هم

ده چې الضرر يزال بالضرورة يات تميح المحظورات

پس د ضرورت او مجبورييت له كبله دا د جراحي عمل جائز دي لكه څنگه يي چې مجيب د سبب توضيح كړې ده

كتبه السيد مهدي حسن هني عنه

مفتي دار العلوم ديوبند

الجواب صحيح والمجيب نجيب خط كشيدۀ عبارتونه دير مضبوط دليلونه دي او آيه كريمه

﴿وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ (۱۷) او د آية قتل اشاره ده دي طرفته ده. والله سبحانه وتعالى اعلم.

احقر نظام الدين دار العلوم ديوبند

الجواب باسم ملهم الصواب دنظام الفتاوی جواب صحیح ندی او تعلیمی ضرورت میاس کول

په اخراج دولت باندې په لاندې وجوهو سره صحیح ندی

۱. شق بطن دولدت لپاره یوه متبادل له لاره ده چی په دې زمانه کښې عامه ده په دې کښې داسان دې حرمتی هیڅ کوم تصور نشته

۲. داخراج الولد لپاره شق البطن امر عارضی دې له دې څخه وروسه میت په احترام سره خاوروته سپارل کیږی

۳. په اخراج الولد کښې دژوند د دژغورلو عمل کیږی اوپه کالج کښې دخان د ژغورنی دطریقو تعلیم ورکول کیږی. فی الحال دخان ژغورنی عمل پکښې نه کیږی

دخان ژغورنې دعمل او دهغې دتعلیم په منع کښې فرق دې مثلاً دخان ژغورنې لپاره دحملة کونکی وژل جائز دی مگر دخان ساتنې دطریقې دزده کولو په غرض جائز ندی

۴. اسباب په دوه قسمه دی یو دا چی ترتب دمسیب اوثرمې ورباندې یقینی وی اوله ترك داسبابو څخه دهلاکت یقین وی لکه چې څوک له کوهی یا اورنه راویستل یا دکوم درنده دگرفت نه خلاصول په داسې صورتونو کښې دژوند ژغورلو اسباب اختیارول فرض دی او دهغو ترك حرام دې او خراج الولد هم له همدې قسم څخه دې. داسبابو دویم قسم دادې چی په هغو دنتیجې ترتب ضروری نه وی اودهغوی له ترك څخه مرگ متیقن نه وی. دداسې اسبابو اختیارول ضروری ندی اودهغو په ترك گناه هم نشته. علاج الامراض په داسې قسم کښې داخل دې. دسلگونو واقعاتو مشهده ده چی له علاج سره مرض نورهم زیات شوې دې. یا مریض هلاک شوې دې اودیر مریضان بغیر له علاج څخه جوړشوی دی. ددی وجی نه په دې اتفاق دې چی علاج کول فرض ندی که څوک دترك علاج له وجی مرشی نو په هغه کومه مواعده نشته که علاج کول فرض وای نو چی چیرته دمرض لپاره یو سپیشلسټ وی نو هغه ته به په علاج اجرت اخستل حرام وو. بیا په مسئله زیر بحث کښې علاج شته هم نه بلکه دعالج تعلیم دې وشتان بینهما کما قدما

۵. دماشوم دژغورلو لپاره دمری دختیې دشلولو صورت متعین دې بل کوم صورت ممکن ندی ددې په عکس دتعلیم لپاره نور ډیر صورتونه په سهولت سره اختیارولې شی مثلاً

۱. داسکریتنګ مشین په ذریعه دژوندی انسان دننه اعضاء تفصیلی معاینه کیدلی شی

۲. دجیواتو له نعشونو څخه کار اخستلی شی بالخصوص د ارون له نظریی څخه معلومیږی

چې دنده او انسان په اعضاؤ کښې یو شانه والي دی

۳. دبلاستک دانسائی مجسمی سره داندرونی اعضاؤ چی په بهر ملکونو کسی جوړیږی سمعناولی شی او دمجسمی دسابلو له گناه څخه په دې طریقی سره څار سولی شی چی مجسمی اعضاء جدا جدا کسودلی شی په وخت دضرورت کسی به قدر دضرورت اعضاء یو له

بل سره یوځای کولې شی

دمشرق په ورزپاڼه کښې د ۲۵ دسمبر ۱۹۶۷م مطابق ۲۲ رمضان المبارک سنه ۱۳۸۷هـ کښې داخبر شائع شو چی «برطانوی فرمو کښې د مصنوعي مسالی څخه دانسان مجسمه تیاره شوی ده دې مجسمې ته برطانوی فرمون (سام) نوم ورکړې دې مجسم اوس څو تعلیمی ادارو ترینه غوښتی ده که درس ورکول ضروری وی نو دا مصنوعي (سام) دې استعمال کړې شی دټولې انسانی مجسمې قد (سام) ۵ فته ۷ انچه وی او دهغه قیمت ۳۸ پاونډه او ۹ شلنگ دي.

دجسم اندرونی اعضاء هم (سری کښې سائنټیفک پلا سټکس لمتد) تیاروی د مصنوعي زړه قیمت ۱۳ پونډ ۳ شلنگ او د مصنوعي دماغو قیمت ۱۱ پونډ ۱۰ شلنگ مقرر شوې دي. داکمپني غوږونه هم تیاروی چی دهغو قیمت ۱۰ پونډ دي د دغه مصنوعي غوږ د پردو سره د آواز دټکر کیدو نه بعد داسې څپي ظاریږي لکه څنگه چی په اصلی غوږ کښې وی.

دانسان دساه اخستو نظام هم د زده کونکو داستفادي لپاهر مصنوعي جوړیږي چی دهغې قیمت ۱۷ پونډ ۱۵ شلنگ دي دغه مصنوعي ساه اخستونکی انسان باندې دځان ژغورنی دطریقې په آسانی سره مشق کیدلې شی ځکه چی دهغه مصنوعي سگی (پړپوس) داسې طریقې سره کار کوی لکه څنگه یی چی انسانی سگی کوی

مجبیب دویم قیاس د مال د راویستلو لپاره په د گیدې په شق (شلولو) باندې کړې دي. حالانکه ددې بطلان په مذکوره جزئیه کښې له تعلیل دجواز نه (لانه وان کان حرمة الادمی اعلی من صیانة المال لکه ازال احترام معتدیه) ظاهر دي

دالاشباه له کلیسی څخه هم استدلال صحیح ندې دحفظ احترام په مقابل کښې اگر چی حفظ جان مقدم دي مگر دلته داحترام په مقابل کښې دحفظ جان عمل نه دي بلکه دهغه دطریقه تعلیم ورکول دي. ددې لپاره دانسان دحرمت قربانول جائز ندی

که دمجبیب دنظریې موافق په زیر بحث صورت کښې دحفظ احترام او حفظ جان تقابل تسلیم کړې شی نو په صورت دکموالی د لا وارث مرو کښې به وارثانو دافرض شی چی دخپلو قربانو مری په ځای د دفن کولو دطب پوهنځی ته وسپاری دانکار په صورت کښې به په حکومت لازم وی چی له وارثانو څخه لاشونه په زور واخلي او دکالجونو لپاره یی مهیا کړي او که دضرورت په وخت کښې کوم لاش پیدانشی نو له قبرستان نه به مری راوباسی چی دکالج ضرورت ورباندې پوره شی له تحقیق څخه ثابته شوې ده چی په کالج کښې د لاوارث مریو ډیر کمې دي. لهندا اوس د مجیب په گمان سره د دځان ژغورنې د فرض ادا کولو لپاره صرف دا صورت پاتې دي چی له وارثانو څخه جبرا مری واخستل شی

واظله بر لاوارث مرو پورې ولی مخصوص شوې دې په داسې حال کې چې هېڅ یو لاش هم ودرې نه دي که د چا نسبې وارث نه وي نو دهغه کفن دفن په حکومت یا په عامو مسلمانانو باندې مرض دي اوهغه د دې مری ولی دي

د حکومت یو فرد هم دخپل خپلوان د لاش ورکولو ته تیار ندی نو دهغه لاش چې شرعا دکفن ودفن ولایت د حکومت په ذمه دي دهغه دې حرمتی اجازه څنگه ورکوی؟
په کالچونو کېنې د زده کونکو په نسبت د لاشونو د غیر معمولی کمی ثبوت دا ثابتوی چې د لاش نه بغیر هم د اکثری تعلیم مکمل کیدې شی

په تعلیمی ادارو کېنې د انسانی لاشونو د غوښتنو زیاتوالې او د لاشونو په منډې کېنې د غیر معمولی تیزوالی په لیدلو سره به انسانی درنده گان او جرائم پیشه عناصر انسانان قتلوی او دهغوئ لاشونه به په منډې کېنې خرڅوی. دابه ددوئ لپاره یو ډیر فائده مند تجارت وی که بل کوم بکار په لاس ور نه شی نو د دغې ادارې کار کونکو، شاگردانو، استاذانو اوسر براهانو نه به کار خلی. داسی ترقی له فتنو څخه دی الله تعالی مونږ ته حفاظت نصیب کړی وهو العاصم ولا ملجأ ولمجأ الالیه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿قُلْ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنْسَانًا وَمِمَّا يَشَاءُ الذَّكَوَّةَ ﴿۱﴾ أَوْ
مِرْوَحَهُمْ دُكْرَانًا وَلِئِنْ شَاءَ لَيَجْعَلَ مِنْ بَيْنَهُمْ عَاقِبَةً لِمَنْ هُيَئِلُ عَلَيْهِ قَدِيرٌ ﴿۲﴾﴾

د ولادت کنترول او د حمل ساقط کول

- د ولادت د قوت خنمول
- د حمل د مانع تدابیر اختیارول
- د حمل د قرار نیولونه پس ساقط کول

د ولادت کنترول او د حمل ساقط کول

- آیات قرآنی
- احادیث نبوی
- رموز فقهاء
- عقل سلیم

د ولادت کنترول کول او د حمل ساقط کول

سوال د صفت توليد د ولادت د کنترول و د صفت حمل د حمل د ساقط کولو شرعي څه دی
ځه دی د عقل حوت د مرجع کړی مهر داسی به موووی، سوا نو حروا

الحواء باسم ملهم الصواب د صفت توليد و د صفت حمل د دواړو به محرم غیر حلال څه دی

۱. د نسل قطع کول یعنی داسې یو صورت اختیارول چې په هغې سره په دانی سوکه د نسل یو ختم شی
۲. منع د حمل یعنی داسې صورت اختیارول چې قوت د تولید باقی وی او حمل ونه نیول شی
۳. د حمل د نیول کیدو نه بعد د څلور میاشتو د پوره کیدو نه مخکې په کومه دریمه سره هغه حمل ساقط کول

د څلورو میاشتو د تیریدو نه وروسته حمل ساقطول

احکام

۱. اول صورت بالاتفاق حرام دې اگر که په هغې کښې یو شمیر فوائد په نظر راځي او اگر که دهغې دواعی هر څومره قوی په نظر راځي
۲. دویم صورت په حکم کښې دا تفصیل دې چې که بلا عذره دا صورت اختیار کړې شی نو مکروه تنزیهی دې او دلاندې ذکر کیدونکی عذرونو په وجه بلا کراهیت جائز دې
۱. ښځه دومره کمزورې وی چې د حمل د بار تحمل نشي کولی
۲. ښځه له خپل وطن نه لرې په داسې ځای کښې اوسېږي چې هلته د دې د مستقل مقام اوقیام وقرار اراده نه وی او دا سفر هم په داسې دریمه وی چې میاشتې په کښې لگېږي
۳. د زوجینو د باهمې تعلق تو د نه برابری په وجه د علیحدگی قصد وی
۴. د مخکښې ماشوم د صحت د خرابیدو شدید خطر د جدائی وی
۵. دا خطر وی چې د زمانې د فساد له وجې ماشوم بد اخلاقه نشي او د والدینو د رسوائی سبب ونه گرځي

که دیو داسې غرض له وجې حمل بند کړې شی چې د اسلامی اصولو خلاف وی نو دده د اعمل به منکله نجاتوی. مثلاً د اولاد د ډیر والی له کبله یې د رزق د تنگی خیال وی. یا دا وهم وی چې جلی به پیداشي نو عار او شرم به وی

دریم صورت بلا عذره ناجائز او حرام دې. البته د بعض اعذارو له وجې دهغه گنجائش شته دې مثلاً ۱. د حمل له وجې د ښځې شبدی وچي شی او نور ذرائع د مخکښې ماشوم د پرورش لپاره ممکن یا معذر وی

۲. کوم دیندار او حاذق طیب د ښځې معاینه وکړي او ووايي که حمل باقی پاتې شی نو د ښځې د جنس د کوم اندام د ضائع کیدو شدید خطر دې

چلونه صورت مطلقاً حرام دې. دهغ کوم عذر له وجې د دې گنجائش نشته

نسیه د ضبط تولید او اسقاط حمل د ناجائز صورتونو د عدم جواز نه علاوه له دسې او دسوی

لحدود حجه معاصد کثیرہ پیدا کیری۔ مثلاً

۱- د زنا او امراض خبیثہ کثرت۔ بنی دالہ تعالیٰ دخوف بہ علاوہ دوشان داخلہ بہ اعلیٰ معبر برقرار ماسی او د زنا د پلسی خجہ سی مانی۔ بونہ فطری حواء او دویم داچی حرامزادہ بچی بہ دا بہ معاشرہ کبھی ذلیلہ اور سوا کیری۔ پہ دے کبھی خواول مانع نوی عری نہدیب ترہرہ حدہ لری کیری دی۔ پہ بازارونو۔ دفترونو۔ کالجونو پونہتونونو اوپہ مختلفو محفلونو کبھی دبی پردی بسخو او سربو بی باکہ شرکت کولو نہ پس حیا کلہ باقی پاتی کیری۔ دضبط تولید عام رواج دویم مانع یعنی دحرامزادہ بچی دیدانینت خوف باقی پرینودہ۔ بنخواوسرو تہ د زنا عام رخصت ورکړل شو او دکثرت زنا لہ وجی دمختلفو امراض خبیثہ پیدا کیدل لازمی دی

۲- دطلاق کثرت اودھغی پہ وجہ پہ خاندانونو او کورنیو کبھی جنگ جگری اوفسادات رانلل دبنی اوسری ترمنخ د ازدواجی تعلقاتو دمضبوطوالی لپارہ داوواد دیرہ غتہ حصہ دہ کلہ چی اولاد نہ وی نو زوجینو تہ دیو بل پرینودل دیر آسانہ وی۔

۳- دبعضی اخلاقی خصائصو نشوالی۔ پہ والدینو کبھی خینی اخلاقی خصائص صرف داوواد لہ تربیت خجہ پیدا کیری۔ دضبط تولید لہ کبلہ لہ دے دواړو خصائصو خجہ محرومیږی لکه څنگہ چې والدین د اولاد تربیت کوی همدغه شان اولاد هم د والدینو د تربیت ذریعہ گرځی۔ د اولاد لہ تربیت خجہ پہ والدینو کبھی محبت۔ ایثار او د قربانی جذبہ پیدا کیری۔ د آئندہ لپارہ سوچ اوفکر۔ صبر اوتحمل اودضبط نفس مشق کیری۔ دساده ژوند اوقناعت پہ اختیارولو باندې مجبور کیری

دضبط تولید لہ کبلہ د دے ټولو اخلاقی فوائدو دروازه بندیږی۔

دماشومانو دخالقو نقصان اودماشومان تربیت صرف مور اوپلارنہ کوی بلکه هغه خپلہ هہ لہ یو بل خجہ تربیت اخلی۔ دهغوی پہ خپل مینځ کبھی اوسیدل ددوی پہ زړونو کبھی دمحبت ایثار۔ تعاون اونور لوی لوی صفتونه پیدا کوی هغوی یوپریل نکته چینی کوی اوپہ خپل منځ کبھی دیر اخلاقی عیبونو لری کوی کومو وړو ماشومانو تہ چی لہ لویو ورونو او خویندو سره داوسیدو اولویو کولو اومعاملاتو طی کولو موقع نہ پیدا کیری هغه لہ دپرو اعلیٰ اخلاقی خصائصو خجہ محروم پاتی کیری

کوم خلق چی په ضبط تولید عمل کوی او خپل اولاد صرف تربیوہ بچی پورې محدودوی ۲ ددود ماشومانو ترمنځ دومره فاصله اختیاروی چی دهغوی په عمر کبھی دیر تفاوت وی دوی بہ اصل کبھی خپل اولاد لہ غټ اخلاقی تربیت خجہ محروم کوی

۵- دصحت خرابی دضبط تولید په وجہ دزوجینو په صحت دیر اثر بریوخی دسری بہ

دبنی په صحت زبات اثر بریوخی دضبط تولید په خاطر چی کوم بداییر حسرونو شو

بخصوص گولن او دواگانی استعمالبری هغه دینخی دصحت لپاره انتهانی نقصان ورکولی دی. د عمر په تیریدو سره دهغو مضر اثرات کرار کرار ښکاره کېږي. مثلاً د عصبی نظم برهمی بد مزاجی د حافظې خرابی لیونښتوب. سرطان او که کله حمل وشي نو د حمل د وضع په وخت کښې سخت تکلیف وی. دا یوڅو نقصانات د مثال په توګه ولیکل شول چې د صاحب بصیرت او هوښیار لپاره کافی دی

ذال الله تبارک وتعالی ﴿وَمِمَّنْ دَاخَرُوْا فِی الْاَرْضِ اِلَّا عَلٰی اللّٰهِ رِزْقُهَا﴾ (۱۱-۶)

﴿وَلَا تَقْتُلُوْا اَوْلَادَكُمْ مِمَّنْ اٰمَنُوْا تَحْنُ رِزْقُكُمْ وَاٰتَاٰكُمْ﴾ (۱۵۲-۶)

﴿وَلَا تَقْتُلُوْا اَوْلَادَكُمْ خَشِیَةً اِمَّا لَوْ تَحْنُ رِزْقُهُمْ وَاٰتَاٰكُمْ اِنْ قُلْتُمْ كَانَ خِطَاً کَبِیْرًا﴾ (۳۱-۱۷)

﴿وَاْمُرْ اَمْلَکَ بِالصَّلٰوةِ وَاصْلِحْ عَلَیْهَا لَا تَنْتَکَ رِزْقًا تَحْنُ رِزْقُکَ﴾ (۱۳۲-۲۰)

عن سعد بن ابی وقاص رضی الله تعالی عنه یقول یرد رسول الله صلی الله علیه وسلم علی عثمان بن مظعون رضی الله تعالی التبع لولو اذن له لا یختصم (صحیح بخاری ص ۵۹، ۲)

عن ابی هریر رضی الله تعالی عنه قال قلت یا رسول الله صلی الله علیه وسلم انی رجل شاب وانا خاف علی نفسی لاعتصم ولا اجد ما الزوج به النساء فسکت عنی ثم قلت مثل ذلك فسکت عنی ثم قلت مثل ذلك فسکت عنی ثم لستم مثل ذلك فقال النبی صلی الله علیه وسلم یا ابا هریرة جف القلم بما انت لاقی فاعتصم علی ذلك وخر (ایضاً)

قال الحافظ العینی رحمه الله تعالی تحت هذا الحديث: ان الاختصار فی الادمی حرام مطلقاً (عمدة القاری ص ۲۰، ۲) عن ابی سعید الخدری رضی الله تعالی عنه انه اخبره قال اصحابنا یأفکنا نعزل ثم سألنا رسول الله صلی الله علیه وسلم عن ذلك فقال لنا وانکم لتفعلون وانکم لتفعلون وانکم لتفعلون ما من نسبة کائنة الی يوم النبیة الاهی کائنة.

قال العلامة النووی رحمه الله تعالی تحت هذا الحديث: ثم هذه الاحادیث مع غیرها یمجم بینهما بان ما ورد لانهی محمول علی کراهة النزیه وما ورد فی الاذن فی ذلك محمول علی انه لیس بحرمان و لیس معناه نفی الکراهة (صحیح مسلم ص ۶۳، ۱)

عن جدامة بنت وهب عن عکاشة رضی الله تعالی عنها قالت حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم فی الناس وهو یقول لقد سمعت ان انبی عن الغلیة فطمرت فی الروم وفارس فاذا هم یفیلون اولادهم فلا یمر اولادهم فک شیعنا ثم سألوه عن العزل فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم ذلك الواد الخفی زاد عبد الله فی

حديثه عن المقرئ وإذا المؤودة تسلسل

قال العلامة النووي رحمه الله تعالى تحت هذا الحديث: الواد والمؤودة بالهيز والواو من الميت وهي حية وكانت العرب تفعله خشية الاملاق وربما فعلوه خوف العار والمؤودة الميت المدفونة حية ويقال واحد البراة ولدها واد اقبل سميت مؤودة لانها تفعل بالتراب وقد سبق في باب العزل وجه تسمية هذا واداه وهو مشابهة الواد في تفويت الحيوة (صحيح مسلم ص ٣٦٦)

قال العلامة الحصكفي رحمه الله تعالى: (ويعزل عن الحرة) وكذا المكاتبه مهر (بأذنها) لكن في الخاتمة انه يباح في زماننا لفساده قال الكمال فليعتبر عذرا مسقطا لاذنها. وقالوا يباح اسقاط الولد قبل اربعة اشهر ولو بلا اذن الزوج.

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله لكن في الخاتمة) عبارة على ما في البحر وذكر في الكتاب انه لا يباح بغير اذنها وقالوا في زماننا يباح لسوء الزمان اهـ

(قوله قال الكمال) عبارة وفي الفتاوى ان عاقل من الولد السوء في الحرة يسعه العزل بغير رضاها لفساد الزمان فليعتبر مثله من الاعذار مسقطا لاذنها اهـ فقدم علم مما في الخاتمة ان منقول المذهب عدم الاباحة وان هذا تقييد من مشايخ المذهب لتغير بعض الاحكام بتغير الزمان واقرة في الفتح وبه جزم القهستاني ايضا حيث قال وهذا اذا لم يخف على الولد السوء لفساد الزمان والا فيجوز بلا اذنها اهـ لكن قول الفتح فليعتبر مثله الخ يحتمل ان يريد بالمثل ذلك العذر كقولهم مثلك لا يبعث ويحتمل انه اراد الحاق مثل هذا العذر به كان يكون في سفر بعيد او في دار الحرب فخاف على الولد وكانت الزوجة سيئة الخلق ويريد فراقها تخاف ان تحبل وكذا ما يأتي في اسقاط الحمل عن ابى وهبان فافهم.

(قوله وقالوا الخ) قال في النهر بقي هل يباح الاسقاط الحمل نعم يباح ما لم يتعلق منه شيء ولن يكون ذلك الا بعد مائة وعشرين يوما وهذا يقتضي لانهم ارادوا بالتخليق نفخ الروح والافهو غلط لان التخليق يتحقق بالمشاهدة قبل هذه المدة كذا في الفتح واطلاقهم بغير عذر توقف جواز اسقاطها قبل المدة المذكورة على اذن الزوج وفي كراهة الخاتمة ولا اقول بالحمل اذا لمعزم لو كسر بيض الصيد ضمنه لانه اصل الصيد فلما كان يؤخذ بالجزم فلا اقل من ان يلحقها اثم هذا اذا اسقطت من غير عذر اهـ قال ابن وهبان ومن الاعذار ان ينقطع لبنها بعد ظهور الحمل وليس لابي الصبي ما يستاجر به الظن ويخاف هلاكه ونقل عن اللخيري لو اردت الالف

ليس مطلقاً من يدفع فيه الروح هل يباح لها ذلك ام لا اختلفوا فيه وكان الفقيه علي بن موسى يقول انه يكره
 ان الباء بعد ما وقع في الرحم ماله الحياة فيكون له حكم الحياة كما في بيضة صيد الحرم ونحوه في الظهيرة قال
 ابن وهبان فباحة الاسقاط محمولة على حالة العذر وانها لا تائم اثم القتل اه وبما في الذخيرة تبين انهم
 ما ارادوا التعليق الانفخ الروح وان قاضيهم ان مسيق بما مر من التفتقه والله الموفق اه كلام النهر (تدبيره)
 اعني النهر من هذا وما قدمه الشارح عن الحائية والكمال انه يجوز لها سد ثمر رحمها كما تفعله النساء محالفاً
 لها في البحر من انه ينبغي ان يكون حراماً بغير اذن الزوج قياساً على عزله بغير اذنها قلت لكن في البرازية له
 منع امراته عن العزل اه نعم النظر الى فساد الزمان يفيد الجواز من الجانبين فما في البحر مبني على ما هو اصل
 المذهب وما في النهر على ما قاله المشايخ والله الموفق (رد المحتار ص ٢٣٨٠)

قال في الهندية : رجل عزل عن امراته بغير اذنها لما يخاف من الولد السوء في هذا الزمان فظاهر جواب
 الكتاب ان لا يسعه وذكرنا يسعه لسوء هذا الزمان كذا في الكبرى. وله منع امراته من العزل كذا في الوجيز
 للكردي. وان اسقطت بعد ما استبان خلقه وجهت الغرة كذا في فتاوى قاضيهم ان. العلاج لاسقاط الولد اذا
 استبان خلقه كالشعر والظفر ونحوهما لا يجوز وان كان غير متمسكين بالخلق يجوز واما في زماننا يجوز على كل حال
 وعليه الفتوى كذا في جواهر الاخلاط. وفي المتيمة سالت علي بن احمد عن اسقاط الولد قبل ان يصور فقال اما
 في الحرة فلا يجوز قولاً واحداً واما في الامة فقد اختلفوا فيه والصحيح هو المنع كذا في التتارخانية. ولا يجوز
 لمرضة دلع لبنها للتداوى ان اضرب بالظبي كذا في القنية امرأة مرضعة ظهر بها حمل وانقطع لبنها وتخاف على
 ولدها الهلاك وليس لابي هذا الولد سعة حتى يستاجر الظريهاح لها ان تعالج في استئزال الدم مادام نطفة
 او مهضة او علقة لم يخلق له عضو وخلق لا يستبين الا بعد مائة وعشرين يوماً اربعون نطفة واربعون علقة
 واربعون مهضة كذا في غرانة المفتين وهكذا في فتاوى قاضيهم والله اعلم (عالم كبرى ص ٣٥٦)

ولله سبحانه وتعالى اعلم ١٠ محرم ١٢١٥ هـ

فَمَنْ شَرَفَ الشَّعْرَتَيْنِ وَالْأَنْفَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَشَاءً وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذَّكَوَّةَ ۖ أَوْ مَوْتَهُمْ ذَكَرْنَا فَلْيَسْتَ
 وَتَحَسَّلْ مِنْ شَيْءٍ عَظِيمًا إِنَّهُ عَلَيْهِ قَدِيرٌ ﴿٥﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قوم مخفضون بالسواد آخر الزمان كمواعيل الحمام لا يرمحون راحة الجنة
«رواه النسائي وابوداؤد»

طريق السداد

لمحل الغضاب بالسواد

- ★ به يوه استغناء كسي يوه قلمی رساله را لېرل شوې وه چې به هغې كسې د حديثو او فقهې د نصوصو تعريف شوې وو او د غضاب بالسواد د جائز كولو كوسس يې كړي وو
- ★ به دې رساله كسې دهغې جواب دې، فاعده خو داده چې له جواب سره اصل رساله ټوله يا دهغې خلاصه لېكل شوې وايي مگر د د وقت د نشوالۍ له وجې دهغې رسالې له منل كولو نه بېر واپس لېرل شوې ده

د غضاب بالسواد متعلق د يوي رسالې جواب

قال: ان ابا حنيفة رحمه الله تعالى الخ (ص ۲)

وقال الامام ابو يوسف رحمه الله تعالى الخ (ص ۲)

وقال الامام محمد رحمه الله تعالى الخ (ص ۲)

قال في البحر الرائق لا بأس الخ (ص ۲)

ومذهبنا ان الصبيغ الخ (ص ۲)

وقال في الشاميه قوله جاز الخ (ص ۲)

عن ابي حنيفة رضي الله تعالى عنه الخ (ص ۳)

عن ابن عباس رضي الله تعالى عنه الخ (ص ۳)

پس مراد غضاب مجموع حنا و كتم باشد (ص ۳)

القول: جواب هذا العبارات بأسرها بأن المراد منها غير السواد الخالص من غير الغشاق الى تحقيق معنى

الكتمة بأنه يكون سواداً خالصاً أولاً، وإلى أن الواو للجمع أم معني أو وان الجمع بين الحناء والكتمة يورث سواداً خالصاً أولاً. والدليل على ما ادعيت من سبعة أوجه.

١- رفع التعارض بين الأدلة فالمتنوع منه ما يكون سواداً خالصاً والمجاز غير ذلك لتتحد جميعاً في الآثار ولا تضاد.

٢- نقل المتي على ص من فتح الباري فكان أكثرهم يغضب بالصفرة منهم ابن عمر وأبو هريرة وآخرون رضي الله تعالى عنهم وروى مالك رحمه الله تعالى عن علي رضي الله تعالى عنه وغضب بعضهم بالحناء والكتمة وبعضهم بالزعفران وغضب جماعة بالسواد.

فعلم من هذه المقابلة ضرورة أن المراد من الحناء والكتمة غير السواد.

٣- اغتضب لاجل التزين للنساء والحواري جاز في الاصح ويكره بالسواد (رد المحتار)

٤- أما الغضب بالسواد فمن فعل ذلك من الغزاة ليكون أهيب في عين العدو فهو محمود منه اتفاق عليه المشايخ ومن فعل ذلك ليتزين نفسه للنساء وليحبب نفسه اليهن فلذلك مكروه وعليه عامة المشايخ (إلى أن قال) وعن الإمام رحمه الله تعالى أن الغضب حسن لكن بالحناء والكتمة والوسمة (عالمگیریة)

فسروى الإمام البخاري رحمه الله تعالى في باب هجرة النبي صلى الله عليه وسلم وأصحابه إلى المدينة قدم النبي صلى الله عليه وسلم وكان أسن أصحابه أبو بكر فغلفها بالحناء والكتمة حتى قتالونها (بخاري ج ٨ ص ٨٥)

٥- في الموطأ للإمام محمد رحمه الله تعالى قال محمد رحمه الله تعالى لا تری بالغضب بالوسمة والحناء والصفرة بأساً وإن ترك البيض فلا بأس بذلك كل ذلك حسن أهو في التعليق المجدد على الموطأ (قوله بالوسمة) والغضب به صراً لا يكون سواداً خالصاً بل ما قلا إلى الخضرة وكذا إذا خلط بالحناء وغضب به نعم لو غضب الزعفران بالحناء صراً بالوسمة عليه يحصل السواد الخالص فيكون ممنوعاً كما سياتي ذكره (وبعد اسطر على قوله لا تری) وأما الغضب بالسواد الخالص فهو غير جائز لما أخرجه أبو داود والنسائي وابن حبان والحاكم وقال صحيح الإسناد عن ابن عباس رضي الله تعالى عنهم أنه لو كان قوم يمشون في آخر الزمان بالسواد كموصل الحمار لا يرحمون رائحة الجنة وندح ابن الجوزي في العلل المتناهية إلى تضعيفه مستنداً بما روى أن سعدا والحسن بن علي رضي الله تعالى عنهم كانا يغضبان بالسواد ولمس محمد فلعله لم يلفهما الحديث والكلام في بعض روايته لمس محمد فخرجه عن حنين الاحتجاج ومن ثم عد ابن حجر المكي الزواجر الغضب بالسواد من

الكبائر ويؤيده ما أخرجه الطبراني عن أبي البرداء رضي الله تعالى عنه مرفوعاً من غضب بالسواد سواداً وجهه يوم القيامة وعد احمد رحمه الله تعالى غيروا الشيب ولا تقرىوا السواد وأما ما في سنن ابن ماجه مرفوعاً ان ما احتضتم به هذا السواد رغب للنساءكم واهيب لكم في صدور اعدائكم ففي سبعة خطاه فلا يعارض الروايات الصحيحة واخذنا منه بعض الفقهاء جوازاً في الجهاد

٧- روى الامام البخاري رحمه الله تعالى في مناقب الحسن والحسين رضي الله تعالى عنهما عن انس بن مالك رضي الله تعالى عنه وكان (الحسين رضي الله تعالى عنه) مخضوباً بالوسمة قال المحدث السهاري في روى رحمه الله تعالى في الحاشية ظاهرة وان كان معارضاً لقوله عليه السلام جنبوا السواد لكن المعنى كان مخضوباً بالوسمة الخاصة والمخضب بها وحدها لا يسود الشعر فاندفع التعارض بينهما لان المنهى عنه هو السواد المحض او كون السواد غالباً لا بالعكس ومنشأ الشريعة بهيه ان لا يلتبس الشيب بالشباب والشمع بالشباب على ان الحسين رضي الله تعالى عنه كان غازياً شهيداً فالتخضب بالسواد جائز في الجهاد (صحيح البخاري ج ١ ص ٥٣٠)

فأذنت عبارة التعليق المجدوح حاشية صحيح البخاري اموراً.

١- ما يروى من فعل الحسين رضي الله تعالى عنه فليس في رواية البخاري التصريح بالسواد

٢- فالرواية المبرحة بالسواد ثبتت فهي مؤولة بالشبه بالسواد عزالة الى اللبغات في حاشية ابى داود باب الخضب (ص ٢٢٦ ج ٢)

٣- لم يبلغ الحسين رضي الله تعالى عنه حد من النهي عن السواد.

٤- كان الحسين رضي الله تعالى عنه غازياً.

تلك سبع شدا على ان البراد من الحدام والكتم الذي ابيح استعماله غير السواد.

قال: والممنوع من الخضب هو ما يكون لونه كحوصل الحمام الخ (ص ٣)

القول: ان البراد من الحد من السواد الخالص لالون الحواصل بعينه لانه لا وجه لكونه منها عنه ووجه النهي عن السواد الخالص معقول.

قال: لان الوعيد صادق على قوم يظهر في اخر الزمان يعضون بالسواد الخالص فعلم ان مراده اصل لونه عليه وسلم هو السواد لالون الحواصل بعينه.

القول الصعبة رضي الله تعالى عنهم (ص ٦)

فمن لا يقدر بالوهم في مقابلة الأحاديث الصحيحة كما لا يقدر بالحوال جماعة من الصحابة رضي الله
عنهم في قولهم وجوب قراءة القرآن على كل مسلم ومسلمة في كل وقت ومكان في كل حال
ولا يفتنهم في العسر والحرج وهذا يصحح صحة نقل النبي صلى الله عليه وآله وسلم أن جميع الكتب المنقول عنها.

قال: من أول الآيات (ص ١٠)

القول: الصحيح على أول الآيات

قال: قدور في الحديث (ص ١١)

القول: قال أبو الحجاج كل ما تردد به ابن ماجة فهو ضعيف لا يراة طائفة من الأحاديث الموضوعة ولما
خرجها الفاهول لله رحمه الله تعالى من فهرس الصحاح. والحديث ضعيف جدا لان طائعا السديس ضعيف
القريب بواسطه في اسناده صيدا لمحمد الصلي وهو ليقن الحديث (ص ١٢)

قال: على النبي... فلما صار النبي الخ (ص ١١)

القول: فلما جعله لفظ النبي في موضع الابهة فلهذا مترا فان عده

قال: لا يدل على الكراهة العزيمة الخ (ص ١٣)

القول: ان المتبادر من الكراهة العزيمة الا عند القرائن الدالة على العزيمة فالتسقي معه الكراهة
العزيمة والمستقي عدم الكراهة العزيمة ولذا لا بد من هذا الكراهة العزيمة في تعريف حقيق الكراهة كما
قال في النهاية تكلموا في معنى المكروه والمروى عن محمد رحمه الله تعالى نصا ان كل مكروه حرام الا لعلة
مكروهة نصا فطعامه يطلق عليه اسم الحرام وعن أبي حنيفة وأبي يوسف جميعا انه تعالى انه الى الحرام القرب
وللثانية فاحدها كراهة فحرمها وهو المحمل عند اطلاقهم الكراهة الخ.

من الاحاديث الصحيحة وعبارات الفقه مصرحة بالبيع والعسر بدون ذكر لفظ الكراهة كما ورد في
الحديث الصحيح من جابر رضي الله تعالى عنه قال جئني بأبي خنيفة يوم الفتح ان النبي صلى الله عليه وسلم
سنة فأنه فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم انه لو ان بعض الناس سألني فقلت هو جيبه السوداء فقلت
مئة وعنا الحديث صحيح (رواه مسلم) ومنه الجمهور (ص ١٢) والحق ان عتبة بن ربيعة
من بني عبد مناف كان في الكراهة في بيع القريب (قوله وأبو يوسف عهدهم) المذكور وجهه
وسلم عليه تعالى لا يملكه غير الخ (وهذا الخبر) قاله في الحديث جاز عن الحق الباهر تصديقه

في الاستدلال مسلك الديانة فأورد الضعاف وحر الكلم عن مواضعها وأورد قطع عبارات الفاقصة على طريقه ان تذكر قوله تعالى لا تقرىوا الصلوة وتراؤا نعم سكرى

والحاصل ان عبارات الدالة على التعزير من الفقه والحديث كثيرة يتعسر احصاؤها والاغماض عنها تعسف وتجاهل على انه ان سلبنا التعارض فالتزجيج للمعزوم، والحق انه لا معارضة بين الحديث الضعيف الساقط عن حد الاعتبار والصعاح، وبين قول شريعة قليلة مذهب الجمهور من المعلقين.

قال: (اول الخ (ص ١٥))

القول: قدنا شعر في الافاق اطلاق اسم المصنف على المصنف فكيف جهل عنه المقتضى الاديب فمن هذا القهيل الجامي وعبدالرسول وعبدالغفور والملا عبدالرحمن والملاح جمال في النحو. والزواهد الثلاثة في المنطق واشعر لواء الهدى في الليل والديهي باسم مصنفه غلام يحيى ويطلق لفظ ابن عابدتين على رد المحتار في بلاد العرب وفي بلادنا يقال له الشامي كما ارتكبه المقتضى ايضا على ص ٢ وص ٢٣ فالعجب انه كيف يعترض عما يرتكب وكذا اكرثام وفوسسيوس واكرثليميوس في الرياض وكذا عبدالحكيم وغيرها من اسماء الكتب مما لا تحصى وكتب الحديث كلها معروفة باسماء مصنفها.

قال: (والثاني الخ (ص ١٤))

القول: فاقى منقلب ينقلب المقتضى الفاضل الاديب في عبارات الفقهاء التي فيها اضافة الكراهة الى التعزير كما قال في الفتح ثم ان هذا حد المكروه كراهة تعزير وما كراهة المكروه كراهة تنزيه قال الحل القرب.

فقط والله الهادي الى سبيل الرشاد ٢٣ رمضان سنة ٧٢ هجرى

ضميمه

د حضرت مفتي محمد ابراهيم صاحب ضادق آبادى له طرفه

د نور حضايب لگوونکي به دجنت خوشبوي هم محسوسه نکړي

عن ابى هريره رضى الله تعالى عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ان العبد اذا اخطب فليبا كلفه نكته سوداء في قلبه فان تاب منها سفل قلبه وان زاد اخطب فذلك قول الله تعالى: كلا بل ران على قلوبهم ما كانوا يكسبون (احمد ترمذى، نسائي)

ترجمه د حضور اکرم ارشاد دې کله چې بنده دکومې گناه ارتکاب وکړي نو دهغه په زړه سوري ي وړوکې تورخال ولگيږي. له هغه وروسته که هغه توبه وباسي نو هغه توروالی ختم شي. زه به

به دشمنان و گمراهی. لیکن که به خای دنیوی سورگناهونه و کړی نو دا توروالې یوډهم به یو شی
می چی یون زړه تله تور شی ، داهغه زنگ دی چی الله تعالی دهغې ذکر په دې آیت کښې کړې دې

﴿كَلَّا لَإِنْ كَانَ عَنْ قُلُوبِهِمْ مَآكَانٌ يَكْسِبُونَ﴾

که ددې ارشاد نبوی صلی الله علیه وسلم په نظر کښې نیولو سره مونږ دخپلې شاوخوا جائزه
وچلونو دا حقیقت به ښکاره مخی ته راشی چی زموږ په معاشره کښې دکومو گناهونو هرطرف ته
پورن دي. په دې کښې زیاتره هغه گناهونه دی چی دهغو دعام کیدلو په وجه نه صرف دگناهونو
به بهرست څخه ویستل شوی بلکه هغه دفیشن او ترقی نښانې جوړې شوی دی

نور فکر وکړئ ، څومره مسلمانان دی چی په تصویر سازی، ساز او موسیقی اوسینما کتلو .
په خړپلو بانوولو په لعنت، دبی پردگی ، نسوانی قیادت ، غیر شرعی لباس او د اغیاروپه طرز
وږنیو کښې بوخت دی

خضاب بالسواد یعنی په تور خضاب (نکریزو) خپله سپینه پیرتوب پتول ددغو گناهونو د
بهرت په سر کښې دی اوله بله پلوه زیات سخته داخبره ده په دې عامو گناهونو کښې د مبتلا
حکمو اکثریت بی دینه او له آخرت څخه بیزار خلک وی. لیکن ددغې گناه ښکار صرف بی دینه
حده دی بلکه دیندار او دپیرو والا بزرگان او پیران اوفقیران هم دی کومو خلکو چی اسلامی
نعره نیخه او بنیاده ایستلې دي دهغو له خضاب اونکریزو سره څه واسطه ؟ هغوی خوله مردانه
نکل و صورت څخه هم خان خلاص کړې دي .

په تور خضاب باندې وعیدونه

تور خضاب استعمالول که په پیره کښې وی یا په سر کښې وی حرام دی لکه څنگه چی دسپینو
سود دتبدیلی لپاره دحنا (نکریزو) یا دکتم (وسمې) ترغیب ورکړل شوې دي اودخالص
تورنگ په استعمال ډیر سخت وعیدونه راغلی دی. دا لاندې احادیث ملاحظه کړئ

«عن ابی هريره عن رسول الله صلى الله عليه وسلم ان احسن ما غوثر به هذا الذهب
منسوا لکتم (سنن اربعة)

ترجمه حضور صلی الله علیه وسلم ارشاد فرمایلی دي چې بهترین رنگ چی دسپینو
سود سپیناڼی ورباندې بدل کړي شی هغه نکریزی اووسمه دی

۱- عن ابن عباس رضي الله تعالى عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم يكون قوم في آخر الزمان
يصبون هذا السواد كواصل الحمام لا يرمون راحمة المدة (ابوداود، نسائي، احمد، ابن حبان)

ترجمه دحضور صلی الله علیه وسلم ارشاد دی به آخره یوه کس به څه خلک نور هم

۳- عن جابر بن عبد الله رضي الله تعالى عنهما قال اني باي الحافة رضي الله تعالى عنه يوم فتح مكة وراسه ولحمته كالغمامة بها فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم غيروا هذا لهن واجتمعوا السواد (مسلم، أبو داود، نسائي، أحمد، ابن ماجه)

ترجمه: جابر بن عبدالله رضی الله عنه فرمائی چي ابو قحافه رضی الله تعالی عنه دمکې دفتحې په ورځ د نبی کریم صلی الله علیه وسلم خدمت ته راوستل شو، دهغه دسرا وږیرې وینسته دثغامه بوتی په شان تلک سپین وو، نو حضور صلی الله علیه وسلم ارشاد او فرمائلو چې دده سپینوالي په څه شی سره بدل کړئ، لیکن له تور رنګ څخه ځان وساتئ، دمطلب دوضاحت لپاره دا ارشادات کافی او وافي دي لیکن یوڅو نور روایات هم پیش کولې شی چي دسند په لحاظ سره دومره قوی ندي، مگر دثانیید او تقویت لپاره وړاندې کولې شی.

۱- عن عامر رحمه الله تعالى مرسلان انه لا ينظر الى من يخطب بالسواد يوم القيامة (كنزل العمال ص ۴۶)
له عامر رحمه الله انه روايت دي چي تور رنگ خضاب استعمالونكي ته به په ورځ دقيامت الله
تعالی درحمت په نظر نه گوري.

۲. عن ابی الدرداء رضی اللہ تعالیٰ عنہ مرفوعاً من غضب بالسواد سوخته ووجهه يوم القيامة رواه الطبرانی وابن ابی عامر (کنز العمال ۱۶: ۱۶۱ مع الوسائل ۱۲: ۱۲۵ وجز المسالك ۱: ۱۳۳)
خوک چی تور خضاب لگوری په ورځ د قیامت به الله تعالی دهنه مخ تور کری .
۳- من مثل بالشعر ليس له عند الله علاح (طبرانی)

قال في النهاية مشثلة الشعر حلقه من الخنود و قيل لتفقه او تغيرت بالسواد (ص ٢٣٥ ج ٣)

چاچي وينستان مثله (خراب) کرل دالته په نزد به دهغه هيخ حصه (درحمت) نه وي، دابن اثريه
 نهايه کښې دى چي دمثلي نه مراد له رخسار څخه دوينستانو قطع کول دي اودځيني علماؤ قول دي
 چي مراد سپين وينستان ويستل يا هغو ته توررنگ ورکول دي.

۲- عن النسر رضى الله تعالى عنه اول من اعتصب بالحفاء والكفر ابراهيم خليل الرحمن واول من اعتصب بالسواد فرعون (فرعون خيلى، السراج المذير، كنز العمال، اوجز المسالك، كشف الحفاء للجهرى) ترى تولى له مخه حضرت ابراهيم عليه السلام نكرىزى اووسمه استعمال كرى دى اوتر نولو دمخه تور خضاب فرعون لگولى دى.

د څلور واړه مذهبونو اجماع

د تور خضاب په حرمت د څلور واړو مذهبونو اجماع ده، د مثال په توګه له هر مذهب نه په یوه یوه قول وړاندې کولو اکتفاء کولې شی

احناف علامه علاء الدین حصکفی رحمه الله تعالی فرمایي: يستحب للرجل خضاب شعرة ولحمته (القول بوجوب کرمه بالسواد)

ترجمه دسری لپاره دسراوگیری خضاب کول مستحب دی مګر په تور رنگ خضاب کول مکروه تحریمی دی او علامه شامی دهغه نه لاندی فرمائی

(قوله ويکره بالسواد) ای له یوې الحرب قال فی الذمیرة: اما الخضاب بالسواد للفرق لیکون اهیب للعدو فهو محمود بالاتفاق وان یزین نفسه للنساء لمکروه وعلیه عامة الفایح (رد المحتار ص ۲۲۴هـ)

له جهاد نه ماسوا دبل کوم مقصد لپاره تور خضاب استعمالول مکروه دی په ذخیره کښې یی لیکلی دی چی په دښمن د رعب اچولو لپاره په دوران د جهاد کښې تور خضاب استعمالول بالاتفاق محمود او مستحسن دی. دمیره دخپلی ښځی لپاره دتور رنگ استعمال مکروه دې دعامو مشنځو همدامذهب دې

علاوه له دې څخه په عالمگیری ج ۵ ص ۳۵۹، ددی په حاشیه کښې قاضیخان ص ۲۱۲ ج ۳ بزازیه ج ۲ ص ۳۷۷ الجوهرة النيرة ص ۳۹۱ ج ۲ اونورو فتاوی وو کښې دامسئله په همدې تفصیل سره موجوده ده

قنبیه دقنبیه په کتابونو کښې چی چیرته لفظ دمکروه مطلق ذکر شی له هغه څخه مکروه تحریمی مراد وی چی دحرامو یو قسم اوپه گناه کښې هم دحرامو برابر اوپه عذاب کښې هم دحرامو برابر دي. تفصیل یی را روان دي

مالکیان : د مالکیانو په کتابونو کښې دسر سری څیرني کولونه څه تصریح په لاس رانغله البته شارح دموطاء حضرت شیخ الحدیث مولانا زکریا صاحب قدس سره لیکلی دی: **والی المعمل**: لکړه عند مالک صبح الشعر بالسواد من غیر تحریمه. (اوجز المسالك ص ۲۵هـ)

په معنی کښې دی چې دامام مالک په نزد سپینو وینستانو ته تور رنگ ورکول مکروه دی او حرام ندی

داوضاحت مخکې وشو چی دمکروه نه مکروه تحریمی مراد دی، چی دهغې گناه او عذاب له حرامونه کم ندی

مشهور اهل حدیث عالم علامه محمد بن علی الشوکانی حضرت جابر دمذکوره روایت لاندی
لیکلی دی

والحدیث یدل علی مشروعیه تغییر الذهب وانه غیر مختص بالعلمیه وعلی کراهه الخضاب بالسواد قال بذلك
جماعه من العلماء قال النووي: والصحيح بل الصواب انه حرام ومعنى الخضاب بالسواد ومن صرح به صاحب
الحاوی انتهى (نیل الاوطار ص ۱۴۰ ج ۱)

حدیث پدی دلالت کوی چی دسپینو وینستانو بدلول مشروع دی او دا چی داحکم تر بیر
پوری خاص ندی همدارنگه داحدیث په کراهیت دتوررنگ دلالت کوی دعلماء یوجماعت داقول
بیان کرې دې، امام نووی فرمایي چی صحیح او روغه خبره داده چی دتوررنگ خضاب حرام دی
اوصاحب دحاوی هم په دې تصریح کړیده.

شوافع: امام محی الدین ابو ذکریا شافعی رحمه الله تعالی فرمایي: ومذهبنا استعجاب
خضاب الذهب للرجل والمرأة بصفره او حمرة ومحرم خضابه بالسواد علی الاصح وقيل یکره کراهه تلبیه
والمختار الصریح لقوله صلی الله علیه وسلم واجتنبوا السواد (شرح مسلم ص ۱۹۹ ج ۲)

زمونږ دعلماء (شوافعو) مذهب دادې چی دسړی اوښځې لپاره په سپینو وینستانو زیر یا سور
رنگ لگول مستحب دی او دصحیح ترین قول مطابق دتوررنگ خضاب حرام دی، او یو ضعیف قول
دکراهیت تنزیهی هم دې مگر قول مختار دحرمت دې ځکه چی دحضور صلی الله علیه وسلم ارشاد
دی چې واجتنبوا السواد

حنابله: امام موفق الدین ابن قدامه حنبلی رحمه الله تعالی فرماني: ویکره الخضاب بالسواد قبل
لائی عهدله: تکره الخضاب بالسواد؛ قال ای وافته، قال: وجاء ابو بکر بابیه الی رسول الله صلی الله علیه وسلم
وراسه ولحمته کالدغامة بها فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم: غیروها واجتنبوا السواد (المفهی ص ۹۹ ج ۱)
توررنگ خضاب مکروه دی له امام احمد بن حنبل رحمه الله تعالی څخه پوښتنه وشوه چی آیا
تاسو توررنگ خضاب مکروه گنئ؟ هغه او فرمایي چې هو! په الله جل جلاله قسم حضرت
ابوبکر رضی الله عنه خپل والد در رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حاضر کړ و په
داسی حال کښې چی دهغه سزاو پرېه دثغامة وښو په شان سپین وو نور رسول الله صلی الله علیه
وسلم او فرمایي چې دده دسزاو پرېری سپین والې تبدیل کړئ مگر له توررنگ څخه لری اوسبرئ

داکابرو (مشرانو علماء) فتواگانې

اوس موږ دمتاخرينو اکابر وفتواگانې په تفصيل سره ذکر کو

۱. علامه عبدالحی لکهنوی رحمه الله تعالى فرمائی (خضاب کردن برنگ سپاه خالص مسر ع و گناه کبیره است)

ابن حجر مکی رحمه الله تعالى فرمائی (در زواجر این را در کبائر شمرده است ازین وجه که در حدیث وارد است) **یکون فی اخر الزمان قوم یغضبون بالسواد کما ینزل الحماة لایجدون رائحة الجنة رواه ابو داود والنسائی (الی قوله) وطبرانی رحمه الله تعالى روایت کرده است من غضب بالسواد سودلته وجهه يوم القيامة (الی قوله) وملا علی قاری رحمه الله تعالى در شرح شمائل ترمذی رحمه الله تعالى می نویسد ذهب اکثر العلماء الی کراهة الخضاب بالسواد و جرح النووي الی انہا کراهة تحریم وان من العلماء من رخص فیہ للجهاد ولم یرض فیہ لغیرة النبی (مجموعة الفتاوی علی هامش خلاصة الفتاوی ص ۴۲۵)**

په خالص توررنگ باندې خضاب ممنوع او گناه کبیره ده، امام ابن حجر مکی رحمه الله په رزو جر کښې داپه گناه کبیره کښې شمار کړیده ځکه چې په حدیث کښې راغلی دی چې په آخره زمانه کښې به څه خلک راشی چې د کونترې د ججورې په شان به یی په توررنگ خضاب کړی وی فقوئ به د جنت خوشبوی نه مومی رواه ابو داود و النسائی

او امام طبرانی روایت کړې دې چاچې تور خضاب ولگول دهغه مخ به الله تعالى په ورځ د قیامت تور کړی

او ملا علی قاری په شرح شمائل کښې فرمائی اکثر علماؤ تور خضاب ته مکروه ویلی دی د امام نووی میلان دې طرفته دې چې مکروه تحریمی دی. ځینی علماء صرف د جهاد په موقع نور خضاب ته اجازه ورکړیده ددې نه علاوه د بیل کوم مقصد لپاره یی اجازه نده ورکړې

۲. فقیه النفس حضرت مولانا رشید احمد صاحب گنگوهری قدس سره لیکلی دی وینستان حسب کول بغیر له تور والی نه نور په هر قسم صحیح دی. فتاوی رشیدیہ . مطبوعه اداره سلامیات لاهور ص ۲۸۲

تور خضاب د سرو لپاره درست ندی . فتاوی رشیدیہ ص ۲۸۹

۳. د حضرت حکیم الامت تھانوی قدس سره فتوی

موال څه فرمایي علماء کرام په دې مسئله کښې چې د سرو لپاره سرو پیره باندې تور خضاب مکروه د شرع شریف له نظره جائز دی یا مکروه یا حرام ؟

الھواب حرام دی ځکه چې کلیاً او جزئاً وعید راغلي، کما روی مسلم رحمه الله تعالى عن مشهور من رحمہ الله تعالى قال انی سمعت رسول الله عليه وسلم یأتی لحافة روضی لله تعالى عنه یوم فتح مکة وراہ

ولجميعه كالنعمامة بهاها لقال النبي صلى الله عليه وسلم غيروا هذا بشي واجعلوا السواد

والامر للوجوب وترك الواجب الوعيد (امداد الفتاوى ص ۲۱۸ ج ۴)

همدارنگه حكيم الامت قدس سره ددې په عدم جوازيوه مستقله رساله په نوم دالقول السداد
في الخضاب بالسواد ليكلي ده . هغه ملاحظه كړئ . امداد الفتاوى ص ۲۱۸ ج ۴

۴- حضرت مولانا شاه انور شاه كشميري رحمه الله فرمايي . وفي الحديث النبي الشديد عن الخضاب
الاسود الذي لا يمتد به بين الفم والهاب (ال قوله) والوسعة اذا لم تكن اسودا شد السواد ويتمد بين الفم
والهاب جائزة كما في موطا عبد الله تعالى (العرف الشافي على الترمذي ص ۱۰۱ ج ۱)

اوپه حديث كښې له داسې تور خضاب څخه سخت ممانعت دې چې دهغې په استعمال سره
دسپين پيرى اوخوان فرق نه كيږي . وسمه كه ډيره توره نه وي اوله هغې څخه دسپين پيرى اوخوان
په منځ كښې فرق كيږي نو دهغې استعمال جائز دې لكه چې په موطا دامام محمد رحمه الله كښې دى
۵- حضرت مولانا خليل احمد صاحب سهارنپورى قدس سره فرمائي . وفي الحديث الشديد شديد

خضاب الشعر بالسواد هو مكروه كراهة تعريض . (بذل المجهود ص ۹۸ ج ۱)

په دې حديث كښې په تور خضاب سخت وعيد راغلي دي او دهغې استعمال مكروه تحريمى دې
۶- ددارالعلوم ديويند مفتي حضرت مولانا عزيز الرحمن صاحب قدس سره فتوى :

سوال كوم سرې چې خضاب لگوي او وينښته تور ساتي آيا په هغه پسى لمونځ كيږي او كه نه؟
الجواب مكروه دى . فتاوى دارالعلوم ديويند ص ۱۸ ج ۳

۷- د مفتي اعظم هند حضرت مفتي كفايت الله صاحب فتوى :

دتوررنگ خضاب يى دمجاهدينو لپاره محمود او مستحسن فرمايلى دى مگر په قصد زينت
خالص توررنگ خضاب ته يى مكروه ويلى دى . كفايت المفتي ص ۱۷۲ ج ۹

۸- شيخ الحديث حضرت مولانا زكريا صاحب قدس سره په اوجزالمسالك ص ج كښې په
كراهت د خضاب بالسواد باندې مفصل دلائل فرمايلى دي فليراجع

۹- د سيدى ومرشدى قبله حضرت مفتي رشيد احمد صاحب لدهيانوى دام مجدهم فتوى

سوال كوم حافظ صاحب چې پيرې ته خضاب وركوي آيا هغه د تراويح لمونځ وركولې شي؟
بينو توجرو

الجواب باسم ملهم الصواب تور خضاب لگونكې فاسق دې لهذا داسې امام په اقتداء كښې
تراويح كول مكروه تعريمى دى كه صالح امام نه پيدا كيږي نو تراويح دې تنها وركول شي . احسن
الفتوى ص ۲۹۴ ج ۳

۱۰. دحضرت مفتی عبدالرحیم لاجپوری زاد مجددہم فتویٰ

سوال کہ دسر ویستہ پہ خوانی کنبی سپین شی نو خضاب لگول څنگه دی؟ بینوا توجروا
الجواب تور خضاب لگول سخته گناه ده په احادیثو کنبی په هغې وعید راغلې دی فتاویٰ

رحیمه ص ۲۹ ج ۲

اوس مونږ د جواز ورکونکو د دلائلو جائزه اخلو:

دمجوزینو دلائل:

۱. دتورخضاب دمجوزینو د دلائلو سرفهرست دسنان ابن ماجه دا روایت دی: ان احسن

ماعتظمتم به لهذا السواد ارضه للنساء کمر فیکم واهیب لکم فی صدور عدوکم.

الجواب: دا روایت دسند په لحاظ سره ضعیف دی ددې بالمقابل خضاب بالسواد دحرمت په

بازه کنبی چی کوم احادیث وړاندې کړی شول هغه صحیح، مسلم او دسنان ابی داود نسائی

وغیرهم روایات دی چی روایتاً او درایتاً له هره اړخه قوی اورا رج دی

دابن ماجه محشی حضرت شیخ عبدالغنی مجددی رحمه الله تعالی فرمائی:

ان احسن ما اعتظمتم به لهذا السواد هذا مخالف لرواية جابر السابقة وهو صحيح اخرجه مسلم (الی قوله)

وهذا الحديث ضعيف لان دفاع السدوسي ضعيف وفي التعريب وعبد الحميد بن ضفي لئن الحديث ومذهب

الجمهور المنع. (حاشية سنان ابن ماجه ص ۲۸۸)

حضرت مولانا عبدالحی ددې روایت متعلق فرمائی: فلی سنده ضعیف فلا یعارض الروایة

الصحة (التعلیق المجلد ۳۹۲)

۲. دخینی صحابه کرامو رضی الله تعالی عنهم عمل دې چی هغوی تورخضاب استعمال کړی دی

جواب دحرمت اوممانعت احادیث قولی دی چی داصول حدیث له نظره په فعلی روایاتو باندې

ترجیح لری، همدارنگه دا قولی روایات مرفوع احادیث دی اوفعلی روایات موقوف دی. بیادسند

په لحاظ هم ددهی روایات قوی دی، او د اباحت روایات ضعیف یا موقوف دی.

پس له هرې خوا ددهی اوحرمت روایات قوی اورا رج دی.

له کومو صحابه کرامو څخه چی خضاب بالسواد منقول دی ممکنه ده چی همدغو حضراتو ته

ددهی روایات نه وی رسیدلی، لدې وجی نه هغوی معذور گنل کیږی

یا خوبه دغو حضراتو خضاب بالسواد دجهاد دضرورت له وجی کړې وی اودا خبره قیاس ته هم

نژدې ده ځکه چی دا حضرات هروخت له دښمن سره په مقابله کنبی وو، همدارنگه دا احتمال هم

شته چی مراد د تورخضاب نه توروالی ته مائل مراد وی چی له هغې څخه بیا دشیخ اوشاب تمیز

مسکله نه وی. توروالی ته مائل هم عموماً په تور سره تعبیر کیږي
۳- فقهاء کرامو نور خضاب صرف مکروه گڼلی اود مکروه ارتکاب کوم داسې جرم ندي چی په هغې دومره نکیز وکړل شی

الجواب په احادیثو کښې دهغې صفا صفا ممانعت راغلې دې اودهغې په مرتکب باندې شدید وعید راغلی دی کما اسلفنا حضرات فقهاء کرامو هم حرام گناه کیږه یاداسی نور الفاظ استعمال کړی دی البته ځینی حضراتو فقط مکروه لیکلی دی چی له هغې څخه مراد مکروه تحریمی دی.
قال فی البحر: والمکروه فی هذا الباب نوعان احدهما: ما یکره تحریماً وهو المحمل عند اطلاقهم کما فی زکوة

الفتح (رد المحتار ص ۱۴۹ج۱)

اود مکروه تحریمی درجه حرام یا هغې ته نژدې ده. چنانچه په هدایه کښې دی :

تکلیوا فی معنی المکروهة والبروی عن محمد رحمه الله تعالى: لصان کل مکروهة حرام الا الله لما لم یجد فیہ نصاً قاطعاً لم یطلق علیه لفظ الحرام وعن ابی حنیفة قال یوسف رحمه الله تعالى انه لم یأمر الا بالحرām اقرب (هدایه ص ۴۵۲ج۲)
اود مکروه په حقیقت کښې فقهاء کرامو کلام کړې دې له حضرت امام محمد څخه روایت دې چی هر مکروه حرام دې لیکن چونکه ددې په حرمت دلیل قطعی پیدا نشو لدې وجی په هغې د حرامو اطلاق نه کیږي اوله حضرت امام ابو حنیفه او امام ابویوسف رحهما الله څخه روایت دې چی مکروه حرامو ته نژدې تردې یعنی ډیر قریب دې. عوام دمکروه پروا نه ساتی او دا معمولی جرم بونی. حالانکه فقهاء کرامو عموماً په حرامو او ناجائز کارونو باندې دمکروه اطلاق کړې دې، ددې یومثال ملاحظه کړئ امام مرغینانی رحمه الله فرماتی **ویکره اکل الضبع والضب والسباع والزنهور والحشرات کلها (هدایه ص ۴۴۱ج۲)**

د «بیګی» او «سمری» او «کشب» اونورو حشراتو خوړل مکروه دی، آیا کوم سلیم الطبع مسلمان د «بیګی» او «مار» او «لږم» اونورو حشراتو او درندگانو خوراک صرف مکروه گڼلو سره دهغو دخوراک تصور کولی شی.

مختصر دا چی دمکروه په پرده کښې دکوم حرام ارتکاب اوپه هغې مسلسل اصرار له کوم علمی دلیل څخه ماخوذ ندي بلکه د اصطلاحات علمیه نه دبې خبری ثبوت پیش کول دی، اوپه خپل جرم کښې لا دروند والې دوه چنده کول دی.

۴- حضرت امام ابویوسف دځوانې ښځې ددلجوئی (زړه خوشحاله کولو) لپاره تور خضاب جائز گرځولی دی، چنانچه په فتاوی عالمگیریه اوشامیه وغیره کښې هغه ته منصوب داقول لیکل شوې دې **کما یصحی ان تکن لی یصحی ان لا یرین لها.**

الجواب ددې متعلق حضرت تهانوی قدس سره لیکلی دی چې بعضې خلک دامام ابویوسف روایت پیش کوی، په شرط دثبوت ددې روایت اودهغه درجوع نه کولو په صورت کښې جواب دادې چې په رسم المفتی کښې داخبره لیکل شو ده چې که د صاحبینو په خپل مینځ کښې اختلاف وی نو له کوم یوه سره چې امام اعظم ملګرې وی دهغه په قول به فتوی وی، خصوصاً کله چې داقتاً دصریحو اوصحیحو دلائلو مؤید وی، لهذا دامام ابویوسف په قول عمل کول خلاف اصول مقررہ دمذهب حنفی دی او د دلیل صریح اوصحیح د موجودوالی په صورت کښې خلاف دیانت هم دی خلاصه داچې اول خوددې خبرې ثبوت له امام ابویوسف څخه یقینی نه دی بیا درجوع احتمال هم قوی دې که له دې دواړو څخه صرف نظر وکړې شی نو دا یو غیر معین به او مرجوع قول دې چنانچه په عالمگیری اوشامی کښې دمذکور الصدر قول سره دا لیکل شوی دی چې ومن فعل ذلك لایزالنفسه للناس ولیحب نفسه الدین فلذلك مکروه علیه عامة المشایخ عامل گیری ص ۳۵۳ ج ۲ ص ۳۲۲

راجح اومستند مسائل نظر انداز کول او دمتروکواقوالوڅخه خپل مقصد را ویستل اتباع دشریعت نده بلکه اتباع دهوی ده، دفتھی په کتابونو کښې چې امام ابویوسف ته څومره اقوال منسوب دی هغه مرجوع یا غیر مفتی به دی. مجوزینودخضاب ته شاید په ټول عمر کښې له دغو اقوالو څخه په یو قول باندې دعمل کولو خیال نه وی راغلې آخر په دغه یوه قول په دومره درجه اصرار ولی کیږي؟ د حق طلب کوونکی هر مسلمان ته یوه لاره متعینه ده کومه یوه چې جمهورو علماؤ راجحه اومنقحه ګرځولې ده اوکه هر سرې له کتابونو څخه دخپلی خوښې اقوال راجمع کړي اوعمل ورباندې شروع کړي نو ددین دې الله حافظ شی

خلاصه داده چې دصریحو احادیثو اوجمهورفقهاء اومحدثینو دواضحو ارشاداتو په رڼا کښې دنور خضاب استعمالول ناجائز دی اوپه دې اصرار کول سنگینه گناه ده، دحدیث له نظره دموثر دسر او بیرې هر سپین وینسته نور دې.

عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن حمزة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تلتفتوا للشيب ما من مسلم بالشيب الا سلام قال عن سليمان الا كانت له نورا يوم القيامة وقال في حديث يحيى الا كتب له بها حسنة وخطه بها عطية (سنن ابی داود ص: ۱۲۴، ج: ۲).

حضور صلی الله علیه وسلم ارشاد فرمایلی دی: سپین وینستان مه اوباسئ داسلام په حالت کښې چې دچا وینسته سپین شول دهغه لپاره دقیامت په ورځ نور وی اودهر سپین وینسته په بدله کښې به ورته یوه نیکی لیکلې شی، او یو خطا به معاف کولې شی ددې ارشاد نبوی مخی ته کیښودلو سره دې داخلک خپله یصله وکړی چې دنور په بدل کښې علت اختیارولو سره دوی څه گټی؟ بوداوالې په پټولو سره نه پټیږي

روى ابو القاسم القشيري رحمه الله تعالى في الرسالة قال صلى الله عليه وسلم ان ابا عبد الله بن عبد الله بن سعيد قال كان القاضي يحيى بن اكرم صديقا لي وكان يوحى وادع لم اعد فكيف اشتهى ان اراه في المنام فاقول له ما فعلت لئلا يكره لي في الدنيا فقلت ما فعلت لئلا يكره لي فقال غفر لي الله وبعثني ثم قال لي يا يحيى خلطت على نفسك في دار الدنيا فقلت يا رب اتركك على حديف حدثني به ابو معاوية الهريزي عن الاغصص عن ابي صالح عن ابي هريرة رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم انك قلت اني لا استحي ان اعذب شعبة بالدار فقال قد غفرت عنك يا يحيى وصديق نبوي الا انك خلطت على نفسك في دار الدنيا (شذرات الذهب ص ١٠٢ ج ٢)

امام ابو قاسم قشيري به خيله رساله كنبي روايت كړې دې چې ابو عبد الله حسين بن عبد الله بن سعيد بيان كړې چې قاضي يحيى بن اكرم زما دوست وو دهغه زما سره مينه وه او ماله هغه سره محبت كولو كله چې دهغه وفات وشو نو زما خواهش وو چې هغه په خوب كنبي او وينم او پوښتنه ترينه وكړم چې الله جل جلاله تاسره څنگه معامله وكړه، آخر يوه شپه مې هغه په خوب كنبي وليده او پوښتنه مې ترينه وكړه چې الله تعالى تاسره څنگه معامله وكړه ؟ هغه وويل الله تعالى زما بخشش وكړ، مگر دومره ضرور وشول چې دهغه له دربار څخه منع كړې شوم او راته وويل شو چې اي يحيى ! تا په دنيا كنبي څه كوتاهيانې كړې دي .

ما عرض وكړو چې اې زما پروردگار ! «زما دغفلت وجه داوه چې» ما په يو حديث باندې اعتماد كړې وؤ چه هغه ماته ابو معاويه اعمش له اعمش نه او اعمش له ابو صالح نه او ابو صالح له ابو هريرة رضي الله تعالى عنه نه بيان كړې وؤ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ارشاد فرمايلي دي چې الله تعالى فرمايي چې : «ما لره سپينو ويښتانو والا ته يعنى مسلمان سپين ږيري ته د جهنم عذاب ور كولو څخه حيا راځي» . نو الله پاك راته او فرمايل چې : «اې يحيى ! ما ته معاف كړې ، او څما پيغمبر رښتيا ويلي دي ليكن تا په دنيا كنبي يوڅه كوتاهي كړيده» .

شعر . رحمت حق بها نمی جوید رحمت حق بهانه می جوید

سپين ويښتان گويا كه د الله تعالى له طرفه درخمت او مغفرت رسولو يوه غيبي ذريعه ده مگر نادان بنده د ويښتانو سپينوالي پتوي او په پرده كنبي د الله تعالى له دغه عطيه څخه اعراض او روگرداني كوي څه به وايي په حرامان ددې بې نصيبي كنبي .

مهی ز منی والشهب حل عفرل و ابعل هق ان يرد هباب
اذا مر عمر المرء ليس يراجع وان حل شهب لم يدر هباب

مسائل متفرقه

۱. حضور صلی الله علیه وسلم دسپینو وینستانو دتبدیلی په باره کښې په متعددو احادیثو کې ترغیب ورکړې دې دنکریزو اووسمی داستعمال فضیلت یې بیان کړې دې له حضرت ابوبکر او حضرت عمر نه علاوه له متعددو اصحابو کرامو څخه اودتابعینو دیوجماعت نه خطاب ثابت دی لیکن آیا حضور صلی الله علیه وسلم بنفس نفیس خطاب لگولی دی اوکه نه؟
په دې باره کښې له صحابه کرامو نه دوه قسمه روایات منقول دی له دې وجې نه د وروستیو علماؤ هم په دې باره کښې آراء مختلف دی. علامه نووی فرمائی دعلماؤ رایه داده چې استعمال یې ندې کړې دامام مالک رحمه الله هم همداقول دې

لعمد الا کرون لعمده انس دخی لله تعالی عنه وهو مله ب مالک دخی لله تعالی عنه (شرح مسلم ص ۲۴۲)
داخانو علماؤ رای هم همدا ده کما صرح به فی الشامیه ص ۲۵۹ ج ۲
لیکن علامه نووی قول فیصل دا فرمایلي دي .

والله اعلم بالصواب لله علیه وسلم صبح فی وقت معتبر که معظم الاوقات فاعبر کل عامای وهو صادق وهذا التأويل کلمه متعین (شرح مسلم ص ۲۵۹ ج ۲)

قول مختار دادې چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم په ځینی وختونو کښې نکریزی یاوسمه لگولې او اکثر اوقات یې نده لگولې لدې وجې نه هر صحابی چې کوم حالت مشاهده کړې دې هغه یې بیان کړې دې اوهغه په خپله خبره کښې رښتونې دې. گویا دتطبیق داصورت متعین دې
۲. په سرا و گیره سور خطاب مستحب دی اودمسلمانانو خاص شعار دې. البته دسړیو لپاره به لاسونو اوپښو نکریزی لگول جائزندی ځکه په دې کښې له ښځو سره مشابحت راځی عالمگیری ص ۳۵۹ ج ۵ ردالمختار ص ۲۲۲ ج ۶

۳. بلا ضرورت د وړو هلکانو په لاسونو اوپښو نکریزی لگول جائزندی

۴. دښځو لپاره په لاسونو اووینښو نکریزی لگول مستحب دی، مرقات ص ۳۰۴ ج ۸

۵. مجاهد که په دښمن دخپل رعب داچولو لپاره تور خطاب استعمال کړی نو جائز بلکه مستحسن دی

۶. تور خطاب تیارول اوخرڅول جائز دی ځکه چې ددې لپاره یومحل دجواز موجود دې یعنی په دشمن باندې دهیبت اچولو لپاره، لهدا جوړول اوخرڅول یې خلاف اولی دی. مگر دداسې سړی په لاس څرڅول جائز ندی چې یقین یې وی چې په ناجائز طور سره یې استعمالوی. کما فی رد المختار وغیره

۷. که جانا پاک نکریزی استعمال کړل بیایې درې ځله ومینځل اوصفائی کړل نو پاک شو اهر که

رنگ باقی پاتی وی

۸- دسریا ریبری سپین وینستان ویستل جائزندی لما قال صل الله علیه وسلم لاتلقوا الهمیجان
نور المسلم المحدثه (رواه الاربعه)

محمد ابراهیم

فائب مفتی دار الافتاء والارشاد ۲۲ رجب ۱۴۱۳ هـ

ماداضمیه اول نه تراخره پوری بنه په غور سره ولیدله اوصحیح ده
رشید احمد ۱۵ شعبان سنه ۱۴۱۳ هـ

قوم یخضبون بالأسود آخر الزمان کھواصل الحما لا یریحون رائحة الجنة
«رواه النسائی وابوداؤد»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَمَنْ الثَّانِي مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ يُفِضْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ يَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾ (٢٠-٣١)

المصاييح الغراء للوقاية عن عذاب الغناء

مستندرو او ساز او سرود د حرمت نبوت له قرآن، حديث او د انمه اربعه رحمهم الله تعالى له اجماع خغه

افاضه حضرت فقيه العصر دامت برکاتهم

ليکنه حضرت مفتی محمد ابراهيم صاحب صادق آبادی مدظله

المصاييح الغراء للوقايه عن عذاب الغناء

• په ساز او سرود باندې د الله تعالى د رسول لعنت

• زلزله، خسف، مسخ

• او د قسم قسم عذابونو وعيدونه

• قرآنی آيتونه

• نبوی مبارک احاديث

• انمه اربعه رحمهم الله تعالى

د ساز او سرود آوریدل حرام دی او د هرې گناه جرړه ده

سوال زموږ په کالج کېنې داسلامیاتو پروفیسر صاحب وایی چې د موسیقۍ د آلاتو سره ښې سندرې او قوانینې آوریدل شرعاً جائز دي. دېته ناجائز او حرام ویل دا د ملایانو خبرې دي. دلیل دا وایی چې د حضور صلی الله علیه وسلم په وړاندې «دف» وهل کیدلو، ماشومانو نجونو سندرې ویلې مگر حضور هغوی منع نه کړې. د موسیقۍ جدید آلات د «دف» یو ترقی یافته شکل دي په موسیقۍ آوریدو کېنې هیڅ مضائقه نشته ځکه چې دا د روح غذا ده اوصوفیای کرام رحمهم الله د سماع مستقل شغل لری

د قرآن اوسنت په رڼا کېنې ددې مسئلې وضاحت وکړئ او د پروفیسر صاحب د دلائلو هم جائزه واخلي، بینوا تو جوړوا

الجواب باسم ملهم المصواب د ویر او ماتم مقام دي چې کوم رسول د ساز او سرود اوسندرو له مینځه وړل خپل مقصد گرځولې وو د دغه رسول نام نه د امتی په دغه گناه باندې خپل ځان فدا کوی. بلکه د دغې بی حیایی د سندن د جواز د پیداکولو لپاره د سرقربانی ته هم تیار دي. دغه د نوی ترقی متولیانو ته نه دا لوی حقیقت څنگه ور وپېژندل شی چې د الله تعالی شریعت څوارلس سوه کاله مخ کېنې مکمل شوې دي

دهغه هره مسئله په ترقیامته پورې لازواله قائمه او محفوظه وی. ستاسې له موافقت یا مخالفت نه په کومه مسئله هیڅ اثر نه پریوځي. کوم شی چې حلال دي هغه به ترقیامته پورې حلال وی او کوم شی چې شرعاً حرام وی هغه به ترقیامته پورې حرام وی. اگر که د ټولې دنیا رایه دهغې خلاف وگرځي

په شریعت مطهره کېنې د موسیقۍ حرمت هم یوه داسې بدیهی مسئله ده چې په هغې باندې د دلائلو دپیش کولو چندان حاجت نشته، داسې قطعی حرامو ته د مباح او جائز ویلو خسارت داسې دي لکه بوسرې سر تاو کړی او وه وایی چې د شریعت له رویه زنا او شراب نوشی، سود خوری او رشوت اخستل جائز دی

ظاهره ده چې داسې بې ځایه خبرې کول هیڅ کله لائق د اعتناء ندي اونه ددې قابل دی چې ددې په رد کېنې سرې وخت ضائع کړی مگر څه وکړو؟ په دې دور دهوا پرستی کېنې د علم او تحقیق تر عنوان لاندې څس او خاشاک هم پیش کول کیږي

ددین له مبادیاتو نه نا آشنا جدید طیفه کېنې د جدید تحقیق تر عنوان لاندې ډیر زر پزیرانی حاصلوی پدې شان سره هر کفر او الحاد په دې بدقسمته معاشره کېنې په آسانی سره خپریږي. اکبر مرحوم څه ښه ویلی دی

انہوں نے دن کب سیکا ہے رہ کر شیخ کے گھر میں
پلے کالج کے چکر میں مرے صاحب کے دفتر میں
لہ دے تمہیدی کریںونہ بعد مونہ دموسیقی پہ حرمت دلائل پیش کوو

دحرمت دلائل

قُرْآنِی آیتونہ ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِضَعْفٍ عِوَضًا وَمَتَّعَهُمَا﴾ (۳۱ - ۶)

اوخینہ خلق داسی دی چی دھغہ خبرو خریدار جو پیری چی ہغہ غافلہ کوونکی دی، د دے
لپارہ چی دالہ لہ لاری نہ ناخبرہ او بی علمہ خلق گمراہ کری اوہغہ نیسی پہ توقو او مسخرو باندی
د داسی خلکو لپارہ د ذلت عذاب دے

امام ابن کثیر دے آیت پہ تفسیر کنہی فرمایا: عن ابی الصہبہاء البکری انہ سمع عبداللہ بن مسعود
رہی لہ تعالیٰ عنہ وہو یسأل عن ہذہ الایۃ (ومن الناس من يشتري لهو الحديث ليضل عن سبيل الله فقال
عبدالله بن مسعود رضي الله تعالى عنه الغناء والذى لا اله الا هو ردحها ثلاث مرات

وكلما قال ابن عباس وجابر رضي الله تعالى عنهم وعكرمة وسعيد بن جبیر ومجاهد ومكحول وعمرو بن
شعبہ وطل بن بلہ رحمہم للہ.

وقال الحسن البصري رحمه الله تعالى نزلت هذه الآية (ومن الناس من يشتري لهو الحديث ليضل عن سبيل
لهوهم علم في الغناء والمزامير) (تفسير ابن کثیر ص ۴۴۳)

عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ درے خلعہ قسم وکر او وے ویل چی لہ «لهو الحديث» نہ مراد
سندری او ساز اوسرود دے، او حضرت عبداللہ بن عباس او حضرت جابر رضی اللہ عنہما او
حضرت عکرمہ، سعید بن جبیر، مجاہد، مکحول، او عمرو بن شعیب او علی بن بزیمہ رحمہم
اللہ تعالیٰ نہ ہم ہذا تفسیر منقول دی او حضرت حسن بصری فرمائی چی دا آیت دستدرو اوسرود
متعلق نازل شوے دے

او دا تفسیر پہ قرطبی ص ۵۱ ج ۱۲ بغوی ص ۲۰۸ ج ۲ خازن ص ۲۶۸ ج ۳ مدارک بہامش خازن
ص ۲۶۸ ج ۴ مظهری ص ۱۲۶ ج ۷ وغیرہا کنہی پہ مفصل دول ذکر دے

۲- ﴿وَأَسْتَفْزِرُ مَنِ اسْتَلَمْتُ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ﴾ (۱۷، ۲۲)

ہس دوکہ ورکوہ لہ ہغوی نہ ہغہ چاتہ چی ستا طاقت وی دھغوی د دوکہ کولو پہ خپل آواز سرہ

۴- فی هذه الامة عصف ومسح ولفظ لقال رجل من المسلمين يا رسول الله ومعى فلك قال اذا ظهرت

القيان والاعاذف وهرىء الخبور (جامع ترمذی)

په دې امت کښې به دا آفتونه راځي . په ځمکه کښې به خسف وی د شکلونو مسخ به وی او دکانو باران به وی یوه صحابی عرض وکړ چې : یا رسول الله صلی الله علیه وسلم : دابه کله وی؟ هغه صلی الله علیه وسلم ارشاد وفرمایه : کله چی سندرغاړې ښځې او ساز اوسرود ډیر شی او شراب په عام مجلس کښې وڅښل شی

۵- ان الله عز وجل بعثني هدى ورحة للمؤمنين وامرني معي الزامير والاولا والصليب وامر الجاهلية

احمد ابو داود الطيالسي

الله تعالی زه د مؤمنانو لپاره هدايت او رحمت رالېږلی يم او د ساز اوسرود او شریکي تعویذونو اوصلیب او د زمانه جاهلیت د غلطو کارونو د ختمولو حکم یی راته فرمایلي دي .

۶- الکوبة حرام والدين حرام والامير حرام (مسند بیهقی، بزار)

طبله حرامه ده او د شرابو لوبښی حرام دی او ساز اوسرود حرام دي، د شرابو د لوبښو حرمت په ابتداء د اسلام کښې وو وروسته منسوخ شو.

۷- الغناء يصبغ العنقا في القلب كما يصبغ الماء الحقل (ابو داود بیهقی، ابن ابی الدنيا)

ساز اوسرود، نفاق په زړه کښې داسې زرغونوی لکه اوبه چې فصل زرغونوی .

۸- وظهرت القيان والمعازف وهرىء الخبور ولعن اخر هذه الامة اولها فأرتقبوا عند ذلك من محارم

وزلزلت عصفاء ولفظا وألقت تعابج كنفها أم بال قطع سلكه (جامع ترمذی)

کله چې د سندرغاړیو ښځو ظهوروشی او ساز اوسرود ښکاره شی او شراب په کثرت سره څښل کیږي او ددې امت آخری خلک په اولنو ددې امت باندې طعن او تشنیع شروع کړی نو په دې وخت کښې ددغو عذابونو انتظار کوئ : تک سور باد، زلزله او خسف او مسخ او کانی وریدل او نورې علامې لکه دهار (غار کی)، تارچی پرې شی او دانې یی یو په بل پسې را لویږي.

۹- اذا فعلت امة عس عسرة فحسلة حلت بها الملام ولبها واخذت القيان والمعازف (جامع ترمذی)

کله چې زما امت دا پنځلس کارونه په کثرت سره وکړي نو په دوی به مصیبت نازلېږي له هغو څخه به یو دا هم وی چې سندرغاړې ښځې او ساز اوسرود به عام شی.

۱۰- صوتان ملعونان في الدنيا والاخرة قمر مار عند نغمة ورنه عند مصيبة (الماز، بیهقی، ابن مردويه)

دوه آوازونه دی په دنیا او آخرت کښې دواړه ملعون دي، یو د ساز اوسرود سره آواز او دویم مصیبت په وخت چیغې اوبغاړی وهل .

۱۱- نهیست عن صوتین احقین فاجریں صوت عند نعمة لهو ولعب مزامیر الشیطان و صوت عند مصیبة

لظم و جوع و لوشی جوع و بد (مستدرک حاکم ص ۳۰۰ مصنف ابن ابی شیبة ص ۳۴۳ و غیرها)

زه له دوه آوازونو «چی له حماقت اوفسق اوفجور خفه ډک دی منع شوی یم» یو دلهو اولعب اوشیطانی ساز اوسرود سره آواز اودویم دمصیبت په وخت کښې دمخ وهلو او گریوان شلولو اونوحی آواز

۱۲- المهر من مزامیر الشیطان (صحیح مسلم، سنن ابی داود)

گونگری دشیطان باجه ده.

۱۳- یسمع قوم من هذه الامة فی اخر الزمان قرعة وغدا یر قالوا یا رسول الله لیس یشهدون ان لا اله

الا اله وان محمدا رسول الله قال یل ویصومون ویصومون ویصلون قبل فما بالهم قال اتخلوا المعازف والقیانات

(مستدرک ابن ابی الدنیا)

په آخره زمانه کښې به ددې امت خه خلک دشادو گانو او خزیرانو په شان مسخ شی، صحابه کرامو عرض وکړ یا رسول الله هغوی به ددې کلمی گواهی نه وی ورکړې چی دالله تعالی نه سوا بل معبود نشته اوتاسو دالله رسول یی؟ هغه صلی الله علیه وسلم وفرماییل: ولی نه: ددې نه علاوه به هغوی روزی هم نیسی، حج به هم کوی اولمونږ به هم کوی، عرض وشو نوبیا په کوم سبب داعذاب ورکول کیږی؟ هغه صلی الله علیه وسلم وفرماییل: د ساز او سرود او دسندرغارو ښځو دشغل اختیارولو په وجه.

داختصار له مخې مونږ په دې څو روایاتو باندې اکتفاء کوو، دحضرت مفتی محمد شفیع صاحب کتاب: کشف الغناء عن وصف الغناء، مندرج احکام القرآن ص ۲۰۳ ج ۳ په دې موضوع باندې جمع ترین کتاب دې چی په هغې کښې ډیر روایات دی، مولانا عبدالمعز ددې کتاب ترجمه کړې ده په نوم د (اسلام اوموسقی) سره چی په هغې کښې یی نورهم ډیر روایات جمع کړی دی.

د څلورو امامانو رحمهم الله اجماع

دساز اوسرود په حرمت دڅلور وارو امامانو اجماع منعقد ده اوددوی دمذاهبوله مستندو کتابونو خغه په شلگونو عبارات وړاندې کیدې شی مگر مونږ په یوه یوه اکتفاء کوو.

۱- امام زین الدین ابن نجیم حنفی لیکي:

(قوله اویضی للناس) لانه یجمع الناس علی ارتکاب کبیره کذا فی الهدایة وظاهره ان الغناء کبیره وان لم یکن للناس بل لاسماع نفسه رفعاً للوحشة وهو قول شیخ الاسلام رحمه الله تعالی فانه قال بهجوم المنع.

بالدلالة (فتح القدیر ص ۳۶۰ المهر الرائي ص ۴۴۴)

بیا د ف وهو نکی عموما ماشومانی وی دسریو د ف وهل چیرته هم ثابت ندی. بیا دا د ف د اهل عربو دعادت موافق بالکل ساده وهل کیدلو له هغه سره نه رقص وو. نه سرود یا طرب یا مستی وغیره، ددې خیزونو بالکل نشان هم نه وو. زمونږ په زمانه کښې دغسې د ف چیرته هم په نظر نه راځی ددې با وجود د تیرو شوو شرطو د رعایت کولو سره سره د ف وهلو گنجائش هم د امام شافعی په نزد باندې دې له احنافو څخه اکثر فقهاء کرامو دا هم ناجائز بللی.

قال التوريشي رحمه الهل تعالى انه حرام على قول اکثر المشايخ وماورد من هرب الدف في العرس كناية

عن الاعلان (امداد الفتاوى ص ۲۸۲)

امام توريشي فرمایي چی د ف د اکثر مشايخو په نزد حرام دې او د بنادی په موقع چی کوم د ف وهل ثابت دی له هغه څخه اعلان او تشهير مراد دې.

په امداد الفتاوى کښې د توريشي ددې قول حواله له شرح نقايه او نصاب الاحتساب، بستان العارفين نه منقول ده، آخری دوه کتابونه موجود ندی او شرح نقايه کښې په سر سری تلاش کولو سره پیدانه شو، په هر حال دنصوص محرمه په نظر کښې نیولو سره د اعلان او تشهير لپاره دا کنایه په عرف عام کښې ډیره مشهوره اوزبان زده ده، مثلاً د ډول په آواز وایی، ډول وهی، دندوره وهی نغاره دنگوی، مونږ مخ کښې ذکر کرل چی دا اختلاف دساده د ف متعلق دې ملاعلی قاری رحمه الله تعالی فرمایي. المراد به الدف الذي كان في زمن المتقدمين واما ما عليه الجلال فلهي ان يكون مكروها بالاتفاق (مرقاۃ المفاتیح ص ۲۱۰)

له دې څخه مراد هغه د ف چی په دور دمقدمینو کښې استعمالیده البته گونگړی دار د ف بالاتفاق مکروه دې دمکروه اطلاق په حرامو باندې کیږي لکه مخکښې چی تیر شو ۲- له بعضی صوفیانو نه منقول دی چی هغوی ساز اوسرود آوریډلو.

الجواب اول خوپه شرعی مسائلو کښې دکوم صوفی په قول او عمل استناد کول خلاف اصول دی په دې موقع دحضرت مجدد الف ثانی چی خپله هم یولوی صوفی اوعارف وو دهغه دا ارشاد دیدساتلو قابل دې: عمل صوفیه درحل وحرمت سند نیست همین بس است که ما ایشان را معذور داریم وملا مت نه کنیم و مر ایشان را بحق سبحانه وتعالی مفوض داریم اینجا قول ابی حنیفه وامام ابویوسف وامام محمد معتبر است نه عمل ابوبکر شبلی وابوحسن نوری رحمهما الله تعالی.

یعنی په حلت او حرمت کښې دصوفیای کرامو عمل حجت نه دې بس دومره کافی ده چی مونږ دوی معذور وگڼو اوملا مت یی نکړو اودهغوی معامله الله تعالی ته وسپارو، دلته دامام ابوحنیفه

دمصافحي او معانقي خلوړ مسائل

په دواړه لاسونو مصافحه مستحب ده

سوال د مصافحي صحيح طريقه په شريعت اسلامي كېنې څه ده؟ په دواړه لاسونو يو صاحب اعتراض وكړ او ويل ئي چي دا طريقه د كوم حديث څخه نده ثابته، دليل شرعي په كار دي او د معترض صاحب ليكل ستاسو خدمت ته درليږل كيږي؟ بيښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب مصافحه په دواړو لاسونو مستحب ده.

د احاديثو روايات :

قال ابن مسعود رضي الله تعالى عنه علمي النبي صلى الله عليه وسلم التشهد وكفى بئنا كفيه (صحيح البخاري ص ۴۱۶، صحيح مسلم ص ۱۶۳، اسان نسائي ص ۱۴۱)

امام بخاري رحمه الله دا روايت په باب المصافحه كېنې ذكر كړې دي اولدي څخه يي په ثبوت د مصافحي باندې استدلال كړې دي، په دې كېنې مصافحه باليدين ذكرده دا له ثبوت دمطلق مصافحي سره سره ددوه لاسونو د مصافحي د ثبوت دليل هم دي، لدې كبله امام بخاري رحمه الله په باب الاخذ باليدين كېنې ذكر كړې دي.

حافظ ابن حجر، عيني، كرماني او قسطلاني رحمهم الله تعالى په باب المصافحه او باب الاخذ باليدين كېنې د امام بخاري له دې روايت نه په استدلال كولو باندې كوم اشكال ندي كړې دا ددې واضح دليل دي چي دا استدلال دهغوي حضراتو په نزد هم صحيح دي.

په دې حديث كېنې د حضور د كفينو ذكر صراحة دي د عبد الله بن مسعود د كفينو ذكر دلالت دي صحابه كرام رضي الله عنهم به د تبرك حاصلولو لپاره دخپل وجود زيات نه زياته حصه د نبي كريم صلى الله عليه وسلم د جسد مبارك سره د لگولو كوښښ كاوه ددې په نظر كېنې نيولو سره دا ناممكنه خبره ده چي حضور صلى الله عليه وسلم دې په دواړو لاسونو مصافحه كړي وي او عبد الله بن مسعود رضي الله تعالى عنه دې په يوه لاس كړې وي، له داسې جانباز صحابي او عاشق الرسول څخه د داسې گستاخي تصور هم نشي كيدي.

په دې حديث كېنې د مصافحه التعليم ذكر دي، امام بخاري رحمه الله ددې څخه مطلقه مصافحه ثابته كړې ده چې مصافحه الملاقة ته هم شامله ده او ددې مقصد لپاره امام د حماد بن زيد او عبد الله بن المبارك د مصافحه الملاقات ذكر كړې دي.

د امام د مصافحه التعليم څخه استدلال په مصافحه الملاقات باندې بالكل واضح دي له دې وجي نه چي لكه څنگه تعليم موقع دمودت او محبت ده همداشان ملاقات هم دي، د مدعيان فرق

دعوى بالكل بلاد دليله ده ددوى سره نه كوم روايت دليل شته اونه كوم درايت
٢- اخرج الامام البخارى رحمه الله تعالى تعليقا: وصالح حماد بن زيد ابن المبارك بهديه (صحيح بخارى

٢٠١١هـ)

قال الحافظ رحمه الله تعالى: وصله غنجار في تاريخ بخارى من طريق اسحاق بن احمد بن خلف قال سمعت محمد بن
اسماعيل البخارى يقول سمع ابي من مالك وراى حماد بن زيد يصالح ابن المبارك بكلتا يديه. وذكر البخارى في
الغارغ في ترجمة ابيه نحوه وقال في ترجمة عبد الله ابن سلمة المرادى حدثنى اصحابنا يحيى وغيره عن ابي اسماعيل بن
ابراهيم قال راى حماد بن زيد وجامع ابن المبارك معك تفصالح بكلتا يديه (فتح البخارى ١١٣٤هـ)
حماد بن زيد ابو عبد الله بن مبارك دواره دخيلې زمانې جبال الحديث او له لويو امانو خخه
شميرل كيدل.

قال عبد الرحمن بن مهدي رحمه الله تعالى: الائمة اربعة مالك وسفيان الثوري وحماد بن زيد وابن المبارك
تذكرة الحفاظ ٤٤١هـ)

٣- قال عروة قال لعائشة رضى الله تعالى عنها فمن القرب هذا الشرط من المؤمنين قال لها رسول الله صلى
الله عليه وسلم قد بايعتكم كلاما ولا والله ما مسست يدكم امر الا قط في المبايعة ما يبايعهن الا بقوله قد بايعتكم.
قال الحافظ العيني رحمه الله تعالى: (قوله قال لها) اى للمبايعة منهن قد بايعتكم كلاما وهو منصوب بنوع
الخاص وهو من قول عائشة رضى الله تعالى عنها والتقدير كان يبايع بالكلام ولا يبايع باليد كالمبايعة مع
الرجال بالمصافحة باليد (عمدة القارى ١٢٢١هـ)

وقال القسطلاني رحمه الله تعالى: اى بالكلام لا باليد كما كان يبايع الرجال بالمصافحة باليد (ارشاد
السارى ٤٨١هـ)

به دي حديث كنبى اگر چه دمصافحة المبايعة بيان دي ليكن له دي خخه دمصافحة الملاقات
هم همدا طريقه ثابتى، لما قدمنا تحت الحديث الاول.

دما نعينو ددلائلو خيرنه

به دي سلسله كنبى د راليونكى دمندرجه دلائلو ماخذ او مراجعې ته ضرورت نشته. لدي
وچى نه دمحرر عبارات بعينه وړاندي كولي شى

اول دليل د حضرت انس رضى الله عنه روايت دي. فيها حديثه ويصالحه اقال نعم: (سان ترمذى

عنه له حديث خُخه هم د امام بخارى استدلال صحيح گرځولې اوله هغه خُخه دمصافحي تړون وړاندې کوي

اوس پاتې شو دا بحث چې امام بخارى له باب المصافحه خُخه وروسته باب الاخذ باليد، ولې ايښې دې؟ حافظ عسقلاني او قسطلاني ددې حکمت دايان کړې دې چې چونکه په حديث د عمر رضی الله عنه کښې اخذ باليد بدون المصافحه هم احتمال لري لدې وجې نه امام بخارى په دويم باب کښې د حماد بن زيد او عبدالله بن المبارك رحمهما الله له عمل اوله حديث د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه خُخه دا ثابتول غواړي چې له اخذ باليد خُخه اصل او اغلب دادې چې هغه دمصافحي لپاره وي، چنانچه په دغه باب کښې حافظ رحمه الله فرماني قال اين بطل رحمه الله تعالى باليد هو مهالفة المصافحة وذلك مستحب عند العلماء (فتح الهاري ص ۱۴۸)

که په گمان دمحرر د امام بخارى له باب الاخذ باليد نه اخذ بدون المصافحه بيان مقصود وي نو هغه بيا ددې باب لاندې دلائل دمصافحي ولي راوړل؟ د صحيح البخارى په ځينې نسخو کښې (باب الاخذ باليدين) دهغې په نظر کښې نيولو سره له دې خُخه د طريق مصافحه بيان مقصود دې چې په دواړه لاسونو په کار وه اوله اول باب نه نفس اثبات دمصافحي مقصود دې.

دويمه شبه: علامه عبدالحی لکهنوي فرماني چې په روايت دابن مسعود کښې چې دکومي مصافحي ذکر دې هغه مصافحه متوارثه عند الملاقات نده بلکه يوه تعليميه طريقه ده. جواب ددې تفصيل په اثبات المصافحه باليدين کښې په دليل اول کښې تير شو

د فقهای کرامو فيصله

حضرات فقهای کرامو د ذکر شوو رواياتو په وجه مصافحه باليدين سنت گنلې ده قال العلامة المحمدي رحمه الله تعالى: وفي القمية السنة في المصافحة بکلتا يديه ومما فيها علقته على الملق. وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله ومما الخ) ونصه وهي الصاق صفقة الكف بالكف والبال الوجه بالوجه فأخذ الاصابع ليس بمصافحة خلافا للروايف والسنة ان تكون بکلتا يديه وبغير حائل من لوب او غير ه وعبداللقاء بعد السلام الخ (رد المحتار ص ۲۴۳هـ)

حاصل د خبرې دادې چې په يوه لاس مصافحه جائزه او په دوه لاسونو مستحب ده

د استحباب دلائل

۱- د يدينو احاديث ناقابل تاويل دي او روايات دريد، محتمل التاويلات دي

۲- د حماد بن زيد او عبدالله بن مبارك په شان جليل القدر امامانو عمل

۲. دهوی په عمل د حاضرینو او سامعینو د چاهم انکار نه کول بلکه د مشهورو ائمه حدیث دهوی به عمل استدلال کول
۳. دامام بخاری فیصله
۴. د څلورو مسلمو جبال الحدیث امامانو حافظ ابن حجر عسقلانی، حافظ بدرالدین عینی، علامه کرمانی، او حافظ قسطلانی له طرفه دامام بخاری د فیصلې تائید او تقریر
۵. د حضرات فقهاء کرامو فیصله
۶. د ادب مدار په عرف سره وی او د صالحینو په عرف کښې په یوه لاس مصافحه کول خلاف ادب بلل کیږي، کوم لوی شخص ته د څه ورکولو په وخت کښې دواړه لاسونه استعمالیږي نو مصافحه په وخت کښې په دواړه لاسونو مصافحه کول په طریق اولی سره مقتضای ادب دی.
۸. د ائمه د علماؤ او صلحاؤ تعامل او توارث.
۹. په یوه لاس مصافحه د کفارو او فجارو شعار دي.
۱۰. له محدثینو او فقهاء کرامونه له هیڅا څخه په یوه لاس مصافحه ثابته نده، والله سبحانه وتعالی اعلم بالصواب.
- ۱۰ اشوال سنه ۹۵ هـ

۲. ثبوت د مصافحه په وخت د وداع کښې

سوال یو شخص وائی چی در خصتیدو په وخت کښې صرف سلام سنت دي د مصافحه ثبوت شته حالانکه دا د ټولو علما اکابرینو معمول دي، په دې باره کښې تشفی او فرمائی، بینوا تو جروا العواب باسم ملهم الصواب د وداع په وخت کښې مصافحه له متعددو احادیثو څخه علاوه درایتاً هم ثابته ده.

۱- عن ابن مسعود رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من تمام الصلوة الاخذ باليد وهذا حديث صحيح ولا نكر له الا من حديث يحيى بن سليم عن سليمان بن سالم بن محمد بن اسمعيل عن هذا الحديث فاعلم بصدقه محفوظا (جامع الترمذي ج ۲ ص ۱۰۲)

دا ضعیف حدیث محض د تائید لپاره نقل کولې شی د دې نه علاوه د دویم حدیث دلالت دي و جوهر فقه هم د دې تقویت کیږي

۲- اخرج الامام احمد رحمه الله تعالى عن علي بن يزيد عن القاسم عن ابي امامة رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال وتمام محياكم بعدكم المصافحة. (مسند احمد ج ۲ ص ۲۶۰ هـ)

وقال العلامة احمد البهاء المعروف بالساعاتي رحمه الله تعالى معزيا الى الترمذي رحمه الله تعالى: وقال سنن اهل السنة يوافقون نقل عن البخاري ان محمد بن زحر وكذا القاسم ثقتان لكن علي بن يزيد ضعيف

وقال الحافظ رحمه الله تعالى حديث الترمذي سننه لئن اء وقال الحافظ السهول رحمه الله تعالى له هو احد
تعضده (منها) عن ابي رهم السبي عبد الطبراني (ومنها) عن ابي هريرة رضي الله تعالى عنه عند المجهلي (ومنها)
عن عائشة رضي الله تعالى عنها عبد بن السبي وغير ذلك والله اعلم (بلوغ الاماني صرح الفتح الرباني ج ۱ ص ۱۶۳)

۱- حديث دلاندي وجوه له كبله قابل د قبول دي

۲- ضعيف حديث په فضائلو كنبني مضرندي

۳- معضد بالشواهد دي

۴- په نور و قوليه او فعليه او په حكم داريه سره مؤيد دي.

۵- عن ابن عمر رضي الله تعالى عنها قال كان النبي صلى الله عليه وسلم اذا ودع رجلا اغلظ لحيته فلا يدعها

حتى يكون الرجل هو ديع يد النبي صلى الله عليه وسلم ويول استودع الله دينك وامانتك واخر عملك وفي رواية

وهو اتهم عملك رواه الترمذي وابوداود وابن ماجه وفي روايعها لم يذكروا اخر عملك (مشكوة ص ۲۱۳ ج ۱)

۶- عن قرعة قال كنت عند عبد الله بن عمر رضي الله عنها فارادنا ان نصل الى مكة فقلت: كمالنا حتى اودعك

كما ودعني النبي صلى الله عليه وسلم فاخل بيدي فصالحني ثم قال استودع الله دينك وامانتك وهو اتهم

عملك. (عمل اليوم والليلة للنسائي حديث مبر ۵۱۴).

دما نعينو تاويلات

اول تاويل: تحية السلام له قدوم سره خاص دي.

داخيال په لاندي وجوه سره باطل دي:

۱- دا خبره به دليله او خلاف الظاهر ده، لفظ د تحيه مطلق دي چي سلام د قدوم او وداع
دواړو ته شامل دي.

۲- قوله تعالى (وَإِذَا حُتِّمْتُمْ بِرَحْمَةِ رَبِّكُمْ وَأَوْفُقُوا) ددي لاندي مفسرين حضرات سلام

او وداع هم ليكي. داهم ثابته شوه چي سلام او وداع هم په تحيه كنبني داخل دي

۳- عن ابي هريرة رضي الله تعالى عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اذا اتبعني احدكم الى مجلس

فليسلم فان بدا له ان يجلس فليجلس ثم اذا قام فليسلم فليسلم الاولى باحق من الاخرة (جامع الترمذي ج ۱ ص ۲۱۳)

له دي حديث خخه ثابته شوه چي سلام قدوم په سلام وداع باندې كوم فضيلت نه لري لهذا
اتمام بالمصافحه كنبني دواړه مساوي دي

دويم تاويل اخذ د (يد) بغير له قصد نه مصافحه وه

داحال هم په لاندې وجو هو سره باطل دي

۱. بلا دليل او خلاف الظاهر دی

۲. د مصافحي حقيقت همدا اخذ ديد دي

وقد عرفنا المحدث الاول عن النبي صلى الله عليه وسلم: من تمام التعية الاخذ باليد ولذا احتج به البخاري رحمه الله تعالى في باب المصافحة.

وقال الحافظ رحمه الله تعالى: قال ابن بطال رحمه الله تعالى: الاخذ باليد هو مخالفة المصافحة وذلك مستحب

عند العلماء (فتح الباري ص ۱۱۴)

وقال الاثيري: المصافحة الاخذ باليد والتصالح مقله (لسان العرب) وكذا قال الجوهرى (المصباح)

۳. حديث الفاظ (هو يدع يد النبي صلى الله عليه وسلم) واضح دليل دي چي عمل داخذ يد له

جانبينو څخه وو

د دراية حکم:

د مصافحي مشروعيت د اظهار محبت لپاره دي او د اظهار محبت موقع لکه چي اول د ملاقات دي دغسې د وداع وخت هم موقع د اظهار محبت دي لکه څنگه چي سلام د وداع هم ددې لپاره دي اوله همدې وجي نه په توله دنيا کښي دستور دي، والله سبحانه وتعالى اعلم

۱۹ شعبان سنه ۱۴۰۳ هـ

۳ - په معانقه کښي سينه لگول

سوال عرب په خپلو کښي د ملاقات په وخت کښي يو له بل سره غاړه ملاووي او له لفظ دمعنفې څخه هم همدا ثابتيږي، دلته زمونږ په علاقه کښي چي دسيني د لگولو کوم دستور دي آيا ددې کوم ثبوت شته؟ پيښوا توجروا

العواب باسم ملهم العوَاب دمعانقي معنا خو هماغه ده (دغاړه له غاړي سره لگول البته په دوه رواياتو ضعيفه و کښي التزام هم ذکر دي قال الاثيري: عانقه معانقه عناق: التزمه فادنى عنقه الى عنقه. (لسان العرب) وقال الجوهرى: المعانقة والعناق وقد عانقه اذا جعل يديه على عنقه وهمه في نفسه

(المصباح) وقال البيهقي: عانقه المرء عناقاً وهو التزمه والتزام (المصباح المنير)

وللمتجد عانقه معانقة اذا جعل يديه على عنقه وهمه الى صدره (المتجد)

په سرسري لتون سره په بذل المحهود کښي په اچلج، کلام ونه موندل شو له دي عبارت څخه خبره محققه شوه چي دامتکلم فيه دي

له دغو روایاتو څخه په استدلال کولو کښې په لاندې وجوهو سره کلام دې
اول په اول روایت کښې یو راوی مبهم دې او دویم روایت مرسل دې له دې څخه علاوه ددې په
 سند کښې اجلح روای متکلم فیه دې
دویم التزام په معنی دا اعتناق سره هم کیدې شی ای الصاق العنق بالعنق، وهذا هو الموافق
 لروایات المعانقه.

هویم : دا د حضور صلی الله علیه وسلم خصوصیت وو کما نقله الحافظ العسقلانی عن الامام
 مالک رحمه الله فی المعانقه، کله چی اعتناق دهغه خصوصیت شو نو التزام هم په طریقۀ اولی سره
 خصوصیت گرځول په کار دی.

ظهور : د حضور صلی الله علیه وسلم دا عمل صرف له اصاغروسره لپاره د اظهار دمحبث
 مختص وو.

پنځم : له صحابه کرامو څخه او ائمه حدیث اوفقه څخه ددې کوم ثبوت نه موندل کیږی.

شپږم : د حضور صلی الله علیه وسلم له دې عمل خاص څخه ظاهره ده چی التزام نه الصاق
 بالعنق مراد دې اوزیات نه زیات الصاق بالصدر مراد دې نه الصاق بالبطن.

د پاکستان او هندوستان په عوامو کښې دمعانقې مروجۀ طریقۀ چی سینی څخه علاوه خپته هم
 لگول کیږی ددې په طریقۀ د خصوصیت هم له نبی کریم صلی الله علیه وسلم څخه کوم ثبوت نشته
 له دې څخه علاوه نورهم ډیر مفسد دی، لهذا دا رسم واجب الترك دې، والله سبحانه وتعالی اعلم
 ۳۰ جمادی الاولی سنه ۱۴۰۲ هـ

۴- دمعانقې حکم

سوال آیا په وخت دملاقات کښې دمعانقې دمروجۀ رسم ثبوت شرعا شته؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب : دمعانقې معنی ده دغاره له غارې سره لگول، په عربو کښې متوارثه
 هم همدا ده چی ټول جسم جدا وی او غاره له غارې سره ولگوی.
 دلغت په کتابونو کښې ددې په معنی کښې ضم او التزام هم لیکل شوي دې چی مختص بالعنق
 هم کیدې شی، البته په منجد کښې دضم الی الصدر تصریح ده.

قال الاثری: عانقه معانقه عناقاً: التزام معانقته علقه الی علقه (لسان العرب)

وقال الجوهري: المعانقه والعناق وقلد عانقه اذا جعل يديه على عنقه وضمه الی نفسه (المصباح)

وقال الفيومي: عانقه المرء عناقاً وهو الضم والالتزام (المصباح المنير)

ولی المنجد: عانقه معانقه اذا جعل يديه على عنقه وضمه الی صدره (المنجد)

که ضم الى الصدر تسليم هم کرې شی نو ددغو عبارتو له ظاهر څخه معلومیږي چی دا دلقا
الکبیرین پورې متعلق ندې بلکه دا د اصاغروسره لپاره د اظهار دمحبت یا له ازواجوسره لپاره
د اظهار دمحبت په باره کښې دې اگر چه علت دفرط محبت کښې د اشتراک له وجی کله کله په
مواقع مخصوصه کښې په معانقه دکبیرینو کښې هم جائز دې کما سیجی.
په دې څو قرائن دی.

۱. په دې کښې دجانب واحد عمل ذکر دې پداسی حال کښې چی په لقاء الکبیرین کښې عمل
له جانیینو څخه وی.

۲. خپل دواړه لاسونه دچاپه غاړه کښې اچول او خپل ځان ته راکشول ظاهره خبره ده چی دا
معامله د اصاغرو او ازواجوسره په فرط دمحبت کښې وی.

۳. دفیومی عبارت (عانقت المرأة) په دې باره کښې نص صریح دې ، دحدیثو له روایاتو څخه
هم همدا ثابتیږي.

۱- عن ابی هريرة الدوسي رضي الله عنه قال خرج النبي صلى الله عليه وسلم في طائفة من النهار لا يكلمني
ولا اكلمه حتى اتى سوق بني قينقاع فجلس بفناء بيت فاطمة فقال اثم اثم لكع اثم لكع اثم يسته شيئا فقلعت اثمها
تلبسه مغنيا او تفلسه لئلا يشتد حتى عانقه وقبله وقال اللهم احبه واحب من محبه (صحيح البخاري ۲۸۹۵هـ)

۲- عن يعلى رضي الله تعالى عنه قال ان حسنا وحسيدا رضي الله تعالى عنهما استبقيا الى رسول الله صلى الله
عليه وسلم ففضلهما اليه رواه احمد (مشكوة ۴۰۳)

۳- عن الشعبي ان النبي صلى الله عليه وسلم تلقى جعفر بن ابی طالب رضي الله تعالى عنه فالتزمه وقبل ما
يقع عليه (سنن ابی داود ۲۴۵۲هـ)

۴- عن عائشة رضي الله تعالى عنها قالت قدم زيد بن حارثة المدينة ورسول الله صلى الله عليه وسلم في
بني قريظة فقام اليه النبي صلى الله عليه وسلم عريانا مجروبه ولله ما رايته عريانا قبله ولا بعده فاعتقه
وقبله هذا حديث حسن غير لا تعرفه من حديث الزهري الا من هذا الوجه (جامع الترمذي ۲۸۵۲هـ)

۵- عن ابوبن بشر عن رجل من عترة انه قال قلت لابي ذر رضي الله تعالى عنه هل كان رسول الله صلى الله
عليه وسلم يصالحكم اذا لم تملوا قال ما لم تملوا قط الا صاحبي وبعضه الى ذات يوم ولم اكن في اهل فلما جئت
اميرهم ارسلا الى فاتيته وهو على سرير فالتزموني فكانت تلك احواد وجود (سنن ابی داود ۲۴۵۲هـ)

۶- اخرج الامام احمد رحمه الله تعالى ايضا (فتح الباري ۱۱هـ)

٦ - اخرج ابن سعد ان النبي صلى الله عليه وسلم قبل نعيم بن عبد الله الضحان واعتقه لما قدم المدينة مهاجرا (اعلام السنين ص ٢٠٠ هـ ١٤٠)

٧ - عن اسيد بن حضير رضي الله تعالى عنه رجل من الانصار قال بيما هو يمدف النور وكان فيه مزاح بيما يضعهم قطعته النبي صلى الله عليه وسلم في عاهرته يعود فقال اصبرني فقال اصطر قال ان عليك قميصا وليس على قميص فرفع النبي صلى الله عليه وسلم فاختضبه وجعل يقلل كشمه قال انما اردت هذا يا رسول الله (ابوداود ص ٢١٨ هـ ٢٠٨)

٨ - اخرج الامام البخاري رحمه الله تعالى في الادب المفرد في باب المعانقة حديث جابر رضي الله عنه انه بلغه حديث عن رجل من الصحابة قال فاتبعته بعيرا فشددت اليه رحل شهر حتى قدمت الشام فاذا عهده بن النمس فبعثت اليه فخرج فاعتقني واعتقه (فتح الباري ص ٣٩ هـ ١١٣٩)

٩ - اخرج الطبراني في الاوسط من حديث انس رضي الله تعالى عنه كانوا اذا تلاقوا تصالحوا واذا قدموا من سفر تعانقوا (فتح الباري ص ٥٠ هـ ١١٥٠)

له اتم او نهم رواية خخه له سفر نه د واپسى د صورت عموم معلوميرى وسيجى البحث عنه. دترمذى ددي لاندې روايت خخه مطلقا ممانعت مراد دي.

عن انس بن مالك رضي الله تعالى عنه قال قال رجل يا رسول الله صلى الله عليه وسلم ما يلقى اخاه او صديقه ايندعي له قال لا قال افيلتزمه ويقبله قال لا قال فماخذ بيده ويصافحه قال نعم، هذا حديث حسن (جامع الترمذي ص ١٠٢ هـ ٢٠٢)

د ترجيح وجوه

د منع په رواياتو كښې د ترجيح دا لاندې وجوه موندل كيږي

- ١ - دا روايات قولى دي او روايات د اباحت فعلى دي.
- ٢ - دا قاعده كليده او روايت د اباحت جزئيات محتمله التخصيص دي.
- ٣ - حظ لره په اباحت باندې ترجيح وي.

امام طحاوى رحمه الله فرمايى چى معانقه د صحابه كرامو خخه هم ثابته ده چى دا روايات د اباحت د تاخر او د منع د رواياتو د نسخ دليل دي لهذا اباحت لره ترجيح ده ونصه

لهولاء اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم قد كانوا يتعاقبون قبل ذلك ان ماروى عن رسول الله صلى الله عليه وسلم من اباحة المعانقة مع اخر عماروى عنه من النهى عن ذلك قبل ذلك داخل هو قول ابى يوسف رحمه

له تعالى (مرح معالی الآثار ص ۲۰۲هـ ۱۴۳۰هـ)

وجه التوفیق

روایات داباحت دسفر نه دواپسی یا داسی نورقسم مواقع دمسرت اوفرط محبت سره مختص دی اوروایات دمنع له قیود مذکورہ خخه قطع نظر دمعانقی په تعمیم پورې مختص دی. ولاشک ان التوفیق احسن وارجع من الترجیح.

حضرت مولانا ظفر احمد وجه دتوفیق دا بیان کړې ده چی معانقه په وخت دهیجان دمحبت کښې مباح ده او دتحیه اللقاء په طور ممنوع ده ونصه:

وهذا (ای حدیث الممانعة یبدل بهساقه علی ان التقلیل والمعانقة اللذان کرهما ابوحنيفة رحمه الله تعالى هما اللذان یكونان علی وجه التحية عند اللقاء لا مطلقاً) (الی قوله) وقد یكونان لهیجان المحبة والشوق والاستعسان عند اللقاء وغیره من غیر شائبة الشهوة وهما مباحان باتفاق ائمتنا الثلاثة رحمهم الله تعالى لبومبا عن النبی صلی الله علیه وسلم واصحابه رضی الله تعالی عنهم. ولعدم مانع شرعی عنه هذا هی الصحیحی ولذا التحس الامر علی مشایخنا (اعلام السان ص ۳۱۸هـ ۱۴۳۱هـ)

د شیخ عثمانی رحمه الله تعالی په دغه توجیه کښې په یوڅو وجوهو سره اشکال دي:

۱- دمعانقی له تحیه خخه بالکل خارج کول په وخت دلقاء کښې دتمام التحیه لپاره سنیت المصافحه قبل المعانقی لره مستلزم دي حالانکه په روایاتو دمعانقی کښې دمصافحې هیڅ ذکر نشته.
۲- په احادیث مذکورہ کښې دتحیه اللقاء په موقع له معانقی خخه همدا ظاهره ده چی دا په تمام التحیه کښې داخله ده.

۳- مصافحه داظهار اومحبت له وجی تمام التحیه گرځیدلې ده اوداعلت په معانقه کښې زیات موندل کیږی نو هغه دي په طریقه اولی سره تمام التحیه وگرځی.

له دغو دریو وجو خخه ظاهره شوه چی تمام التحیه عند اللقاء علی سبیل البدل احد الشینین دي په عامو حالاتو کښې مصافحه اومواقع مخصوصه کښې معانقه.

حاصل داچی اصل تحیه اللقاء صرف په سلام سره اداء کیږی اوتمام التحیه له سلام خخه بعد د ډیر اظهار دمسرت اومودت نه چی دهغې دوه طریقی دی علی سبیل البدل مشروع دی په عامو حالاتو کښې مصافحه اودکوم خاص محرک په وخت معانقه. د اظهار محبت د دغو دواړو طریقو نه هره یوه چی وی تمام التحیه جوړیدلې شی اوله موقع تحیه خخه علاوه مستقل هم په تحیه کښې د دواړو جمع کولو د واضح دلیل دنه موندلو په وجه دا خلاف سنت معلومیږی.

البته مستقلاً یعنی په غیر دموقع دتحیه په جمع کولو کښې کوم اشکال نشته. ددی لپاره

دثبوت حاجت نشته والفرق ان الاول من موارد الشرعيه دون الثاني

له دي نه علاوه يوبحث مخي ته راخي چي په معانقه كښي تيامن افضل دي او كه تياسر ؟
په دي باره كښي كومه تصريح له نظره نده تيره شوي له عامو اصولو څخه تيامن لره نرجيع
معلوميري، مگر دمعانقي منشاء چونكه هيجان دمحببت دي چي دهغي محل قلب دي او په صورت
دتياسر كښي دجانينيو د زړونو له يوبل سره دلازيات قريب والي اونزدديكت راخي له دي وجي نه
تياسر راجع دي اوله دي وجه نه دتياسر عام معمول دي

دامامانو رحمهم الله اقوال

له طرفينو او امام مالك څخه كراهيت او تبديع منقول دي

قال العلامة العيني رحمه الله تعالى معزيا الى الجامع الصغير: محمد بن يعقوب عن ابو حنيفة رحمه الله تعالى ان قال:
اكر كان يقبل الرجل من الرجل فيه او يدنا و شيا منه ويكره المعانقة ولا يرى بالمصافحة بأسا (البداية ص ٢١٣ ج ١)
وقال الامام الطحاوي رحمه الله تعالى: فذهب قوم الى هذا فكهروا المعانقة منهم ابو حنيفة ومحمد
رحمهما لله تعالى (شرح معاني الآثار ص ٢٠١ ج ٢)

وكذا نقل عنه الامام المرغيناني رحمه الله تعالى (هداية ص ٣٦٦ ج ٢)

وقال العلامة السهارنفوري رحمه الله تعالى معزيا الى اللمعات: وعند ابي حنيفة ومحمد رحمهما الله تعالى
يكره ان يقبل الرجل يد الرجل او فيه او شيئا منه او يعانقه او رود اليه عنه في حديث النس رضي الله تعالى عنه
(بذل المجهود ص ٢٢٥ ج ٢)

وقال الحافظ رحمه الله تعالى: قال ابن عبد البر روى ابن وهب عن مالك رحمه الله تعالى انه كره المصافحة
والمعانقة وذهب الى هذا صحتون وجماعة وقد جاء عن مالك رحمه الله تعالى جواز المصافحة وهو الذي يدل عليه
صحيحه في الموطأ واصل جواز جماعة العلماء سلفا وخلفا والله اعلم (فتح الباري ص ٤٢٤ ج ١)

وقال ايضا: استاذن سفیان بن عیینہ عن مالک رحمهما الله تعالى فاذن له فقال السلام عليكم فردوا
عليه ثم قال السلام خاص وعام السلام عليك يا ابا عبد الله ورحمة الله وبركاته فقال وعليك السلام يا ابا محمد
ورحمته الله وبركاته ثم قال لولا انها بدعة لعانقتك قال قد عانق من غير منك قال جعفر قال نعم قال ذاك
خاص قال عامه نعمنا (حوال المصنف)

په فتح الباري كسي چي دامام مالك اوسفیان بن عیینہ په مابین كښي چي كومه مكله
راځي بل شو دهغي په آخر كښي دامام مالك دسكوت نه معلوميري چي هغه دقول محصر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا عِنْدَ اللَّهِ الْمُصَوِّرُونَ (بخاری)
 «یعنی تر تولو سخت عذاب به د تصویر جوړونکو وی»

النذیر العریان عن عذاب سورة الحيوان

«دساره لرونکو تصویر جوړونکېني اوستانونکېني باندي لعنت اوسخت عذاب اووعيدونه»

افاضه . فقيه العصر دامت برکاتهم
 لیکنه حضرت مفتی محمد ابراهیم صاحب صادق آبادی مدظلہ

النذیر العریان عن عذاب سورة الحيوان

- په کوم کور کېنې چې تصویر وی هغه ته ملائکه نه داخلېږي
- له ټولونو زيات سخت عذاب به تصویر جوړونکو ته وی
- تصویر جوړول دالله تعالی سره یو قسم شرک دې
- دمختلف قسم تصویرونو د احکامو تفصیل
- دحضور صلی الله علیه وسلم ارشادات .
- دانمه اربعه اوفقهاء امت رحمهم الله تعالی اجماع

د تصویر شرعی احکام

سوال څه فرمانی علماء دین مسن په دې مسئله کښې چې بده په یوه سکول ښوونځی کې مور دې په هغه کښې دا دستور دې چې د کال په آخر کښې د اووم نولگی زده کوونکی د اتم نولگی زده کوونکی او د نهم نولگی زده کوونکی دلسم نولگی زده کوونکو ته الوداعی دعوت ورکوي. په دې مجلس کښې په اهتمام سره کیمړې روارل کېږي او د مجلس دیولو شرکت کوونکو صیرونه اخستل کېږي ما د منع کولو کوشش وکړ مگر هغوی منع نه شول. زه خپله ترخپل وږه پورې په رومال مخ پتوم آیا په داسې طریقې سره زما دې مجلس کښې شرکت کول جائز دی او که نه، حقیقت دا دی چې عام خلک دا گناه نه گڼي او همدارنگه د تصویر په حرمت باندې مکمله رڼا وچوئ؟ بښوا تو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا د معصیت مجلس دې چې شرکت پکښې بالکل جایز ندي بلکه د مجلس په دوران کښې داسې قسم حرکت شروع شی او په منع کولو ننی قدرت څوک نه لری نو په هغوی هڅو شخص لازم دی چې مجلس پرېږدي مگر دا چې په دې مجلس کښې د چاپه چا پورې مخ متعلق وی کجماعة الصلوة واستیفاء الدین

چنانچه د قرآن کریم واضح هدایت دی ﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا تَجَمَعْتُمْ أَيْنَ مَا نَزَّلْنَا عَلَيْكُمْ مِنْ آيَاتِهِ فَلَا تَقْعُدُوا عَنْهَا حَتَّى تَخْرُجُوا فِي حَرْبٍ غَيْرِهَا أَنْ إِذَا مَاتَ أَحَدٌ مِنْكُمْ فَوَضَعُوا يَدَهُ عَلَى عَيْنَيْهِ وَتَوَضَّعُوا لَهُ وَتَوَضَّعُوا لَهُ وَتَوَضَّعُوا لَهُ﴾ (الایه ۲-۱۲۰) ترجمه او الله تاسوته د پیغام رالیږلې چې کله دا احکام الیهی سره استهزاء او کفر کېږي نو تاسو له دغو خلکو سره مه کښی څو پورې چې هغوی بله خبره نه وی شروع کړې چې په داسې حال کې به تاسو هم د دوی په شان شی

اصم ابو بکر جصاص د دې آیت په تفسیر کښې لیکلی دی ولی هذه الآية دلالة على وجوب التكلم بذكر على فاعله وان من التكلم اظهار الكراهة اذا لم يمكنه ازاله وترك مجالسة فاعله والقيام عنه حتى ينصلي ويصير الى حال غيرها (احکام القرآن ج ۲ ص ۲۴۷)

دا آیت په دې دلالت کوي چې کوم سړې د گناه ارتکاب کوي نو په هغه باندې رد او نکړ و نه شي او که د گناه ازاله ممکن نه وي نو دا هم د نکیر یو صورت دې چې په گناه کولو د نفرت او کراهت ښکاره وکړل شي او د گناه د مرتکب ملگریا پرېښودل شي او د هغه لخوا څخه ولاړ شي حتی چې هغه که پرېږدي او په بل کار مصروف شي

له دې څخه انکار نشته چې د تصویر لعنت په دې زمانه کې د عامې ویاړ شکل احساړ کړې دي ډېر انسان له ایوان څخه نولې تر کچه خونگرو پورې د ملک در او دیوار تصویر یو یو کړي دي

مگر دا فلسفه د خودکش مترادفه ده چی کوم مرض و بایی صورت اختیار کړی او نوله ابادی په غېږ کښې ونیسی نو د مناسب تدبیر د اختیارولو په ځای دې مرض ته مرض ویل هم پرېښودل شی په هر حال کومه گناه که څومره هم عامه شی نوله دې څخه د شریعت په حکم کوم اثر نه پرېوځی دلسان نبوت نه یو یو حرف وتلې او داپه خپل ځای یو پوځ حقیقت دې او د ژوندی دنیا لپاره دلارې بل مشال دې

که نن یو فارمی مسلمان د هادی الکونین صلی الله علیه وسلم د صریحو ارشاداتو خلاف د بفتوت جنده پورته کړې ده نو دا دهغوی خپل شقاوت او بدبختی ده نه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د فرمان نقص

تصویر جوړول دا د شریعت له نظره یوه گناه کیږه ده. دهغې خطرناک نتائج په یو هوښدار او عقلمند انسان پټ ندی د معذبو قومونو عبرتناک انجام قرآن کریم مفصل بیان کړې دې په هغو کښې د کفر او شرک گمراهی د تصویر له لارې راغلې ده چنانچه د صحیحینو حدیث دې:

اولئك اذا مات فيهم الرجل الصالح بنوا على قبره مسجدا ثم صبروا فيه تلك الصور اولئك هم اهل الجنة (متفق عليه)

په اهل کتابو کښې به چی کوم نیک سړې له دنیا څخه رخصت شو نو دهغه په قبر به یی جومات جوړ کړ او بیا به یی دهغه تصویرونه پکې کیښودل دا د الله تعالی په مخلوق کښې بدترین خلق دې د بخاری شارح امام ابن حجر عسقلانی لیکي: **وكان غالب كفر الامم من جهة الصور (فتح الباری) ۸۱۶** یعنی اکثر امتونو کښې شرک او کفر د تصویر له لارې راغلې دې.

په دی دور کښې چی دفحاشی او عریانۍ اوبی پردگی سیلاب ټول بندونه مات کړی دی هر سړې پوهیږی چی دا فتنه د تصویر له وجی څخه ده اودا ټول سیلاب دتی وی او وی سی آر اوفحش اخباراتو له خولې څخه راوځی.

د حرمت دلائل

د تصویر په حرمت احادیث په کثرت سره موجود دی چی په معنوی طور سره حد تواتره رسیدلی دی. صرف په صحیح بخاری کښې په دې باره کښې لس ابواب ذکر دی. مونږ د اختصار په نظر کښې نیولو سره د بخاری له هغو بابونو څخه یو یو حدیث نقل کوو

۱- عن ابی طلحة رضى الله عنه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم لا تملكونا ملكة بعدا له كلب ولا تصاوير (بخاری ۵۰۰۰ باب العساویر)

یعنی به کوم کور کښې چی سپی یا تصویر وی هلته درحمت فرشتې نه داخلېږی

۲- قال عبد الله بن مسعود رضي الله عنه سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ان اشد الناس عذابا عند الله المصورون (ايضا باب عذاب المصورين يوم القيمة)
يعني دقيامت په ورځ به سخت ترين عذاب د تصوير جوړونکو وي.

۳- قال ابو هريرة رضي الله عنه سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ومن اظلم من ذهب يخلق قلبي فليخلقوا حبة وليخلقوا ذرة الحمد لله
يعني له هغه چا څخه به غټ ظالم څوک وي چي دخالقيت په عمل کښي زما مقابله کوي نو دا خلق خودي يوه دانه يا يوه ذره پيدا کړي او ودي ښائي.

۴- قالت عائشة رضي الله تعالى عنها: قدم رسول الله صلى الله عليه وسلم من سفر وقد سترت بقرام لي على سهولتي فيه مما ائيل فلما ارسل رسول الله صلى الله عليه وسلم معكم وقال اشد الناس عذابا يوم القيمة الذين يهاونون خلق الله. (ايضا باب ما وطئ من النساء)
حضرت عائشه رضي الله عنها فرمائي حضور صلى الله عليه وسلم له يو سفر څخه تشريف راوړلو ما په تاخچه باندې تصوير لرونکې پرده زوړنده کړې وه، حضور صلى الله عليه وسلم چي کله هغه وليدل نو څيري يي کړه او وې فرمايل چې: په ورځ دقيامت به سخت عذاب دهغه خلکو ښاره وي چي په صفت دخالقيت کښي دالله تعالى نقل کوي.

۵- عن عائشة رضي الله تعالى عنها انها اشترت مرقعة فيها تصاوير فقام النبي صلى الله عليه وسلم بالباب فلم يدخل فلعلت التوب الى الله مما اذنبت قال ما هذه العنبرة؟ قلت لتجلس عليها وتوسد بها، فقال ان اصحاب هذه الصور يعذبون يوم القيمة يقال لهم احيوا ما خلقتم وان الملائكة لا تدخل بيتا فيه الصور (ص ۸۱)
په يې من کړه القعود على الصور

حضرت عائشه رضي الله تعالى عنها فرمائي: ما يوه تصوير لرونکې تكيه واخسته نو حضور صلى الله عليه وسلم په دروازه کښي ودریده اودتنه يي تشريف رانه وړ ماعرض اوکړ ماڅخه څه خفاشوي ده؟ زه دخپلې گناه له الله تعالى څخه معافي غواړم، حضور او فرمايل: په ورځ دقيامت به دغه تصوير جوړونکي ته عذاب وي او دوئ ته به وويل شي چي خپل جوړ کړي تصويرونه را ژوندي کړئ. او يقنا فرشتي هغه مکان ته نه داخلېږي چي په کوم کور کښي تصويرونه وي.

۶- كان قوام لعائشة رضي الله تعالى عنها سترت به جانب يبعها فقال لها النبي صلى الله عليه وسلم امسلي عني فانك لا يزال تصاوير تعرض لي في صلوتي (ايضا باب كراهية الصلوة في النساء)
حضرت عائشه رضي الله تعالى عنها په کور يوه تصوير لرونکې پرده خوړنده وه نو حضور

صلی الله علیه وسلم ارشاد او فرمانلو چی دا لرې کړه. ددې تصویرونه بیا بیا زما دلمانځه حلل واقع کېدونکې گرځي

۷- عن عبد الله بن عمر رضي الله تعالى عنهما قال وعد النبي صلى الله عليه وسلم جبريل فرأى عليه حتى اشتد على النبي صلى الله عليه وسلم فخرج النبي صلى الله عليه وسلم فلقبه فشكا اليه ما وجد فقال له ان لا تدخل بيها فيه صورة ولا كلب. (ايضا باب لا تدخل الملائكة بيتا فيه صورة)

حضرت جبرئیل علیه السلام دحضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم سره د ملاقات وعده کړې وه مگر هغه په خپل وخت رانغې. دا خبره نبی کریم صلى الله عليه وسلم ته گرانه پریوتله لیکن کله چی هغه له کوره دباندې تشریف راوړ نو جبریل ورسره ملاقات وکړ حضرت هغه ته دخپل انتظار رنج اوتکلیف څخه شکایت وکړو. په دې سره جبریل علیه السلام او فرمايل چی په کوم کور کېنې سېي یا تصویر وی مونږ هغه ته نه داخلېږو. دحضور صلى الله عليه وسلم په کور کېنې دغه وخت دواړه موجود وو چی دهغو علم حضور صلى الله عليه وسلم ته نه وو. جبرئیل علیه السلام هغه ورته وښودل نو حضرت هغه لرې کړل.

۸- عن عائشة رضي الله تعالى عنها زوج النبي صلى الله عليه وسلم انها اشترت تمرقة فيها تصاویر فلما رآها رسول الله صلى الله عليه وسلم قام على الباب فلم يدخل فعرس في وجهه الكراهية وقالت يا رسول الله اتوب الى الله والى رسوله ماذا اذنبت. قال ما بال هذه التمرقة قالت اشتريتها لتلعب عليها وتوسدها فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان اصحاب هذه الصور يعذبون يوم القيمة ويقال لهم احيوا ما خلقتم وقال ان الهبما الذي فيه الصور لا تدخله الملائكة (ايضا باب من لم يدخل بيتا فيه صورة)

حضرت عائشه رضي الله عنها فرمائی چی مایوه تصویر داره تکیه واخسته نو دحضرت په هغې نظر ولگنده نو په دروازه کېنې ودیده دننه یی تشریف رانه وړ ما دهغه په مخ مبارک دناراضگی آثار ولیدل نو عرض مې وکړ یا رسول الله 'زه دالله جل جلاله اودرسول الله صلى الله عليه وسلم په درگاه کېنې نویه اوباسم مانه کومه گناه شویده؟ حضرت او فرمايل دا تصویر لرونکې پرده څنگه ده؟ معارض وکړ دا ما ددې لپاره اخستې ده چی تاسو ورباندې کینې اوتکیه ورته اووهی نو حضرت صلى الله عليه وسلم او فرمايل دغه تصویر لرونکو باندې به په ورځ دقیامت عذاب وی او ورپه وپه وونل شی چی خپل مخلوق تصویرونه ژوندی کړئ او وې فرمايل په کوم کور کېنې چی تصویر وی هغه کورته فرشتی نه داخلېږي

۹- عن وهب السوائي رضي الله تعالى عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم لعن اكل الربوا وموكله والواحدة المستوفية الصور (ايضا باب من لعن الصور)

حضور اکرم صلی الله علیه وسلم په سود خوړونکی باندې اوسود ورکوونکی باندې اوځل وړونکی اوځل لکونکی باندې او په تصویر جوړونکی باندې لعنت ویلې دي
۱۰. عن ابن عباس رضي الله تعالى عنهما قال سمعت محمداً صلى الله عليه وسلم يقول من صور صورة في

الدنيا كلف يوم القيمة ان يدفع فيها الروح وليس بها الخ (ايضا باب من صور صورة في الدنيا)

حضرت صلی الله علیه وسلم ارشاد فرمایلی دې کوم سرې چې په دنیا کښې تصویر جوړوي هغه به په ورځ د قیامت مجبور کړل شي چې په دې کښې روح واچوه خو هغه به یی نشي پکښې چولي. نه به روح پکښې اچولی شي نه به د عذاب تخفیف وي

دا وعیدونه د هر قسم تصویر متعلق دي که هغه لوی وي او که وړوکې په کاغذ یا ټوټه یا دیوال وي وکه په بل څه په سبکه نقش کړې شوې یا په لوتونو چاپ کړې شوې وي. په هر کیف ذکر نوی وعیدونو مصداق دي او حرام دي

په دې باره کښې ډاکټر وعلماؤ د امت تصریحات را روان دي

بیا د دغو وعیدونو مصداق صرف تصویر جوړونکی ندی بلکه دامام ابن الحاج رحمه الله تعالى د تصریح مطابق د هغو تحسین او تصویب کونکی هم په دې کښې ورسره شامل دی. د هغوی په دغه فعل باندې له زړه نه راضي کیدونکی خلک او د دغه فعل لیدونکی سره د قدرت نه نکیر نه کونکی ټول په گناه کښې ورسره شریک دي «المدخل ص ۲۷۳ ج ۱».

لبته غیر ذی روح تصویر له دغو وعیدونو څخه مستثنی دي د هغو په جوړلو کښې کوم حرج شته چنانچه صحیح بخاری او صحیح مسلم کښې د حضرت عبد الله بن عباس فتوی موجود ده

ان ايهما الا ان تصنع فعليك بهذا الشعر كل شيء ليس فيه روح (صحیح بخاری ص ۲۴۹ صحیح مسلم ص ۲۰۲)
که څوک یی جوړوي نو د ونو او نوروشیانو تصویرونه دي جوړ کړي چې روح پکښې نه وي

د امت اجماع

د روح لرونکی تصویر جوړول په اجماع د امت سره حرام دی. په دې مسئله باندې ډاکټرین امت دومره عبرتونه موجود دي چې د هغو استقصاء یوه د ضخیم کتاب تقاضا کوي، موخه په طور د نمونې د هر فقهی مکتب فکر یو یو عبارت نقل کوو

۱. د بخاری شارح علامه بدرالدین عینی رحمه الله تعالى فرماني وفي التوضيح قال اصحابنا وغيرهم تصوير صورة الحيوان حرام اشد الصعير وهو من الكهائم وسواء صمعه لها عين او لم يسمعها فمهرام بكل حال لان فيه مهادة لخلق الله وسواء كان في ثوب او بساط او دينار او درهم او فلس او اناة او حائط او ما ليس له صورة حيوان كالشجر ولحوة فلس بهرام. وسواء في هذا كله ماله ظل وما لا ظل له ومعناه قال جماعة

(حمد القاری ص ۴۰۰)

العلماء مالک والثوری وابو حنیفة وغیرہم رحمہم اللہ تعالیٰ

پہ توضیح کنبی دی چی زمونہ فقہاء احناف اونور حضرات ہم فرمائی چی دروح لرونکی تصویر جوړول سخت حرام دی اولہ کبیرہ گناہونوڅخہ دی اگر کہ د پایمال کولو او ذلیل کولو لپارہ جوړ کړی شی یاد بل کوم مقصد لپارہ، په هر کیفیت حرام دی، ځکه چی په دې کنبی دالله تعالی دصفت تخلیق مقابلہ ده کہ تصویر د رخت په توتہ وی او یا په بل څه دینار یا درهم یا لوبیسی یا دیوال وغیرہ وی، البتہ په کوم کنبی چی د جاندار تصویر نہ وی لکه ونه وغیرہ نو دا حرام ندی دحرمت په حکم کنبی سیوری لرونکی اوغیرسوری لرونکی صرف نقش یو برابر دی، همداشان فرمایلی دی یو جماعت دعلمائو لکه امام مالک، ثوری او ابو حنیفہ وغیرہم رحمہم اللہ تعالیٰ داحنافو په نورو کتابونو کنبی ہم دامسک په تفصیل سره مذکور دې وگورئ البدائع ص ۱۱۶ ج ۱ ہندیہ ص ۳۵۹ ج ۲ ردالمختار ص ۶۴۷ ج ۱ المتانہ ص ۲۲۴ وغیرہا.

۲- شیخ الاسلام محی الدین النزوی الشافعی فرمائی: قال اصحابنا وغیرہم من العلماء تصویر صورة الحيوان حرام شديد التعريم وهو من الكبائر لانه متعود عليه بهذا الوعد الشديد المذکور في الاحاديث وسواء صنعه عامع من او بغيره فصنعه حرام بكل حال لان فيه مضاهاة لخلق الله تعالى وسواء ما كان في ثوب او ساط او درهم او دينار او فلس او اناء او حائط او غيرها.

واما تصوير صورة الشجر ورجال الابل وغير ذلك مما ليس فيه صورة حيوان فليس بحرام (وبعد سطرین) ولا فرق في هذا كله بين ما له ظل وما لا ظل له هذا تلخيص مذهبي في المسألة ومعالجة قال جماهير العلماء من الصحابة رضي الله تعالى عنهم والتابعين ومن بعدهم رحمهم الله تعالى وهو مذهب الثوري ومالك والي حنیفة وغیرہم رحمہم اللہ تعالی وقال بعض السلف انما يهي عما كان له ظل ولا بأس بالصورة التي ليس لها ظل وهذا مذهب باطل فان الست الذي انكر النبي صلى الله عليه وسلم الصورة فيه لاشك احدا انه مذموم وليس لصورة ظل مع باقي الاحاديث المطلقة في كل صورة (شرح النووي على صحيح مسلم ص ۱۹۸ ج ۲)

زمونہ شوافعو علمائو اونورو علمائو فرمایلی دی چی دروح لرونکی تصویر جوړول سخت حرام دی اولہ گناہ کبیرہ څخہ دی، لدی وچی نہ ورباندي سخت وعیدونه راغلی دی چی په احادیثو کنبی ذکر دی برابره خبرہ ده کہ دا تصویر دپامال کولو او ذلیل کولو لپارہ جوړ شوې وی یا دکوم بل مقصد لپارہ، ددی جوړول په هر حال حرام دی چی په دې کنبی دالله تعالی دصفت تخلیق مقابلہ ده او برابره خبرہ ده کہ په توتہ (کپړه) سره وی یا په بل څه سره وی لکه فرش، دینار او درهم، روپۍ لوبیسی، دیوال یا په بل څه، البتہ د ونې اونورو بی روح شیانو تصویر جوړول جائز دی

په دغه ټولو احکامو کېنې سوری لرونکی اوبی سوری صرف نقش، په منځ کېنې هڅ فرق
نشته دواړه قسمه یو شان حرام دی. دا زموږ په مذهب کېنې ددې مسئلې خلاصه ده او دا قول
جمهورو صحابه کرامو او تابعینو او وروستو علماؤ دې او دا مذهب دامام ثوری مالک ابوحنیفه
وغیرهم رحمهم الله تعالی دې

په اسلافو کېنې دځینو قول دادې چې له سیوری لرونکی تصویر څخه منع راغلې او په هغه
تصویرونو کېنې کوم حرج نشته چې سورې نه لری. لیکن دا مذهب باطل دې ځکه چې په کومه
پرده حضور نکیر فرمایلی وو بی شکه اوبی شهبې هغه تصویر مذموم وو حالانکه دهغې سیوري
نه وو انور احادیث خولا اضافه دی چې دهر تصویر په باره کېنې مطلق دی.

دشوافعو حضراتو په نورو کتابونو کېنې هم دتصویر حرمت صریح ذکر دې ملاحظه کړئ :
بهاية المحتاج الى شرح المنهاج ص ۲۱۹ ج ۲ تکملة المجموع شرح المذهب ص ۲۰۲ ج ۲ حواشی
تحفة لمحتاج ص ۲۷۲ ج ۷ وغیرها

۲. علامه مرداوی حنبلی فرمایي : محرم تصویر مافیہ روح ولا محرم تصویر المشعر و تمیوة و التمثال
مالایا بما فیہ روح علی الصحيح من المذهب (الانصاف ص ۴۶، ۴۷)

دروح لرونکی تصویر جوړول حرام دی دونې او د داسی نورو شيانو تصویر جوړول چې روح
بکې نه وی دصحيح مذهب مطابق حرام ندی. دغه تفصیل په لاندې کتابونو کېنې هم دې : المغنی
(نقد امه ص ۲۸۲ ج ۷ الاقناع ص ۲۳۰ ج ۲ کشف القناع ص ۱۷۱ ج ۵

۳. په فقه مالکی کېنې دتصویر په باره کېنې داتفصیل مذکور دې چې سیوری لرونکې تصویر
ناجواز سیوری نه لرونکې تصویر جائز دې لکه څنگه چې په دردير علی مختصر الخلیل کېنې دی
والحاصل ان تصاویر المحدثات محرم اجماعاً ان کانت کاملة لها ظل مما یطول استمراره. بخلاف ناقص
عطولا یعیش به لو کان حیواناً. وبخلاف ما لا ظل له کنتش فی ورق او جدار وفيها لا یطول استمراره خلاف
والصحيح حرمة (الشرح الصغير علی الدرر ص ۱۰۱، ۱۰۲)

خلاصه دا چې دروح لرونکېنې تصویر بالا جماع حرام دی په دې شرط چې مکمل وی سیوري
یونی او دیر یا همیشه پایه دار، وی. په خلاف دهغه تصویر چې دهغه داسې عضو ناقصه وی چې
غیر له هغې روح لرونکې ژوندې نه شی پاتی کیدې او په خلاف دبی سیوری تصویر لکه په کاغذ
باندې یا په دیوال باندې نقش شوې تصویر، چې دا دواړه قسمه جائز دی کوم تصویر چې دیر یا
همیشه پایه دار، نه وی په هغه کېنې اختلاف دې دصحيح قول مطابق هغه هم حرام دې په شرح
مع الجلیل ص ۱۶۶ ج ۲ او په الخرشى ص ۳۰۲ ج ۲ وغیرهما کېنې هم دامذکور دی

له صاحب المذهب امام مالک څخه دواړه قولونه موجود دی یو دسیوری لرونکی اوبی سیوری

په تصوير کښې د تفصيل چي اولن جائز او دويم جائز دي. او دويم قول د علي الاطلاي حرمت دي. ملاحظه کړي التمهيد لابن عبد البر ص ۳۰۱ ج ۱.

په دي کښې هيڅ شک نشته چي د بي سايه تصوير د جوار قول د جمهورو د مذهب خلاف دي او د دلائلو په لحاظ سره هم ضعيف دي د صحيح بخاري په مذکوره رواياتو باندې له سرسري نظر کولو نه دهغه ضعف ظاهر يږي لږي وچي نه امام نووي دغه مذهب باطل گڼلې دي او حضرت امام مالک طرفته يي نسبت ندي کړي کما مر آنفا

د مذهب مالکيه بعضي اکابر ائمه کرامو هم لږي موقف سره اختلاف کړې دي او د جمهورو مذهب يي غوره کړې دي چنانچه قاضي ابن العربي د جمهورو مذهب اصح او علامه زرقاني رحمه الله تعالى دا عدل المذاهب گڼلې دي. امام عبد البر مالکي هم دا راجح بللې دي. ملاحظه کړي عارضة الاحوذی ص ۱۵۳ ج ۱ زرقاني على الموطا ص ۳۶۷ ج ۲.

۵. مشهور غير مقلد عالم علامه محمد بن علي الشوکاني هم په نيل الاوطار ج ۲ کښې ص ۱۱۲ نه تر ص ۱۱۷ پورې په حرمت د تصويرونو احاديث په مفصل طور نقل کړي دي. او په ص ۱۱۲ کښې يي د علامه نووي وړاندې مذکور عبارت مکمل نقل کړې دي، د صحيح بخاري او مسلم يي دوه حديثونه نقل کړي او په شرح کښې يي ليکلي دي چي:

الحديثان يدلان على ان التصوير من اشد المعرمات للتعود عليه بالتعذيب في الدار وبان كان كل مصور من اهل الدار وورود لهن المصورين في احاديثها اخر و ذلك لا يكون الا على محررم متبالغ في القبح.

وانما كان التصوير من اشد المعرمات الموجبة لما ذكر لان فيه مضاهاة لفعل الخالق جل جلاله، ولهذا منى الفاعل فعلهم خلقا وسماهم خالقين. و ظاهر قوله كل مصور وقوله بكل صورة صورها انهما لفرق بين المطبوع في الغياب وبين ماله جرم مستقل ويؤيد ذلك ما في حديثها عائشة رضي الله تعالى عنها المتقدم من التعصيم الخ (نيل الاوطار ص ۱۱۲ ج ۲)

دواړه حديثونه په دي دلالت کوي چي تصوير له سخت ترينو محرماتو څخه دي ځکه چي په دي باندې يي د جهنم د عذاب وعيد اورولي دي او دا چي هر تصوير جوړونکي له جهنميانو څخه دي اوله دي سببه چي په نورو احاديثو کښې په تصوير جوړونکو باندې لعنت راغلې دي او دومره شديد وعيدونه صرف دهغه گناه په باره کښې وي چي په قباحت او شناعيت کښې آخري درجي ته رسيدلي وي. د تصوير گناه سخت ترين حرام او د ذکر شوي پورتنيو وعيدونه مصداق له دي وي ده چي په دي کښې د الله تعالى د فعل تخليق مقابله ده. لږي وچي نه حضور اکرم صلي الله عليه وسلم د دي عمل تصوير سازي ته (خلق) او جوړونکو ته (خالقين) ويلي دي. او د حديثونو له ظاهر د

لفاظو، كل مصور، يا (بكل صورة صورها) نه معلوميرى چى په رخت باندې نقش تصوير
و مستقل جسم لرونكى تصوير په منځ كښې هيڅ فرق نشته او ددې تائيد د حضرت عائشې رضی
الله تعالى عنها دمذكور حديث نه هم كيږي چى دواړو تصويرونو ته عام دي

متفرق فوائد

په حديث نمبر (۱) كښې تصريح ده چى فرشتې دتصوير خاى ته نه داخلېږي. د جمهورو علماؤ
په نزد له دې څخه داص قسم ملائكة مراد دى. چى هغه درحمت او برکت ملائكة دي. كرام كاتبين او
په هغه فرشتې چى دجناتو، شياطينو وغيره ناگهانى آفتونو نه دساتنى او دانسان په حفاظت مامور
ملائكة دي. هغه ددې حكم څخه مستثنى دى. په دويم نمبر حديث كښې دتصوير جوړونكو لپاره
سخت عذاب (اشد العذاب) ترټولو خلكو نه د سخت عذاب وعيد راغلې دي.
په دې باندې چاته اشكال كيږي شى چى د اشد العذاب وعيد په قرآن او حديثونو كښې دنور
ډير قسمه مجرمانو لپاره هم راغلې دي.

په دې باندې چاته اشكال كيږي شى چى د اشد العذاب وعيد په قرآن او حديثونو كښې دنور
ډير قسمه مجرمانو لپاره هم راغلې دي نو دا نصوص متعارض معلوميرى.

جواب دكومو خلكو لپاره چى د اشد العذاب وعيد راغلې دي هغه ټول په يوه وخت كښې په
دغه كښې شريك وي. ديو قسم په هغه كښې داخليدل دبل فريق دخارج كيدو مستلزم نه دى
له پنځم او شپږم نمبر حديث څخه معلوميرى چى تصوير داره پرده دعائشې صديقې رضی الله
تعالى عنها په حجره كښې موجوده وه مگر حضرت صلى الله عليه وسلم په هغې نكيړ ونه كړ بلكه
دهغې په موجود گى كښې يې نمونځ كاوه لكه څنگه چى دصحيح مسلم ديوروايت الفاظ دى
وكان النبي صلى الله عليه وسلم يصلى اليه

په ظاهره دا روايت له څلورم نمبر او پنځم نمبر حديث سره متعارض دي چى په هغو كښې
تصريح ده چى نبى كريم صلى الله عليه وسلم تصوير داره پرده ديوي لحظى لپاره هم نه منله بلكه
دنظر په لگيدلو سره يې فوراً دلرې كولو حكم وكړو

الجواب ۱- اولنى دواړه روايتونه دجاندار تصوير متعلق دى چى دهغو دلرې كولو حكم
فوراً نبى كريم صلى الله عليه وسلم وركړ او شپږم روايت كښې موجود تصاویر دجاندارو نه وو
لكه دې روحه شيانو لكه دونو او گلانو وغيره نقشونه وو. چونكه دا شيان باوجود دجانز كيدو
سبب دې توجهي دلمانځه گرځي لدې وجې نه نبى كريم صلى الله عليه وسلم داحتياط له مخې
دهغې دلرې كولو حكم وركړ. هكذا جمع البدر العيني رحمه الله فى عمدة القارى ص ۷۲ ج ۲
۲- ممكنه ده چى دا حديث دحرمت دزمانې نه وړاندې وو. فتح البارى ص ۳۲۸ ج ۱

له دې حديث څخه د حرمت پر ځای حلت نابشري بوله همدې کله د ځوابونو ضرورت پيدا شو
لهذا دا په دلائل د حرمت کښې شميرل صحيح ندي (رشيد احمد)

د جواز د دلائلو تجزيه

کوم خلک چې تصوير جائز گڼي دهغوی له طرفه دا لاندې دلائل وړاندې کيږي

۱- ﴿يَصْلَوْنَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ حَرْبٍ وَتَمْثِيلِ وَحَفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقَدْ وَرَّأَيْتُ﴾ (۲۲-۱۳)
ترجمه: جوړول به نې دده لپاره هغه چې دده به خوښ وو، قلاگانې او تصويرونه او کاسې په
شان د تالاب (حوض) اولوي کتوي (ديگونه).

په دې آيت کښې صراحت دې چې سليمان عليه السلام به په جناتو تصويرونه جوړول اوله دې
څخه معلومه شوه چې تصوير جوړول جائز دی او که نه نو يو جليل القدر نبي به دا کار څنگه کاوه؟

۲- د نهی د تمامو احاديثو مصداق جسم دار تصويرونه (مجسمې) دی په رخت او کاغذ وغيره
باندې نقش شوی تصويرونه له دې بحث څخه خارج دی لکه څنگه چې په صحيح البخاري کښې دی
چې کوم ځای کښې په تصويرونو باندې وعيد راغلي هلته دنقشې تصوير په «الْأَرَقَمَا فِي ثَوْبٍ»
(يعنی مگر په رخت چې کوم نقش وي) الفاظوسره استثناء شوې ده، ملاحظه کړي ص ۸۸۱ ج ۲ باب
من کره القعود على الصور.

۳- ددې ټولو احاديثو اصل علت دصحابه کرامو له زړونو څخه دبت پرستۍ آثار او نشانات
ختمول وو چې نوی اسلام ته راغلی وو کله چې دتوحيد عقیده دهغوی په رگونو او وينو کښې ګډه
شوه اوله بتانو دهغوی طبعي نفرت پيدا شو نو ددې نوع احاديث پخپله منسوخ شول لکه چې په
ابتداء داسلام کښې دخاص خاص مقصدونو په نظر کښې نيولو سره دسپيو د وژلو حکم صادر
شوې وو او د شرابو دمخصوصو لوبونو د ماتولو حکم فرمايل شوې وو او قبرونو ته له تللو منع شوې
وه، مگر کله چې ورو ورو مقاصد حاصل شول نو دا درې واړه حکمونه منسوخ شول
على الترتيب به مونږ ددې درې واړو دلائلو ځوابونه ذکر کړو

۱- دا صحيح ده چې تمثال په معنى دتصوير دې مگر ددې دعوی څه دليل دي چې حضرت
سليمان عليه السلام صرف د جاندارو تصويرونه جوړول ؟ په داسې حال کښې چې دونو، گلانو
ميوو، غرونو سمندرونو او د قدرتي مناظرو عکاسي هم ترتمثيل لاندې داخل دي. بلکه ددې
مدلول حقيقي دې نو ولې بيا تاو راتلو کوی او د جاندارو تر تصويرونو پورې خاص کولی
شي؟ دا استدلال له دې وجې هم له مطلب څخه لرې دې چې سليمان عليه السلام دنورو انبياء دس
اسرائيل په شان دتورات پيروکار وو او په تورات کښې د جاندارو اشيائو تصوير جوړول په سختي
سره منع شوی دی، له زرگونو تحريفاتو سره ممانعت تر نن پورې باقی پاتې دي او د تورات په پ

کې محفوظ دي. ملاحظه کړی خروج ۱: ۲۰ استثناء ۲: ۱۶ تا ۱۸

که چیرته ومنل شی چی سلیمان علیه السلام د ذی روح تصویرونه جوړول نودا دهغه د شریعت پورې خاص حکم وو چی د امت محمدی د اتباعو څخه دهیڅ فرد لپاره دهغه اتباع قطعاً جائزنده. ځکه چی د اصول فقه معروغه او مسلمه قاعده ده چی د پخوانیو شریعتونو اتباع په هغه احکامو کښې واجب ده چی قرآن او حدیث برقرار پریښی وی او دهغې په مخالفت کښې یی بل حکم نه وی صادر کړی

دلته خود حضور صلی الله علیه وسلم له قول او عمل څخه صفا د تصویر حرمت ثابت دي نودا به څنگه جایز وی چی د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د شریعت له دي صفا او صریح حکم څخه منع واورول شی او د سلیمان علیه السلام د شریعت یو منسوخ حکم واخستل شی؟ پداسې حال کښې چی د حضور صلی الله علیه وسلم واضح اعلان دي چې: **واللّٰی نفس محمد بنده لوبدالکرم موسی** **فاتهبعو قوترا کتبونی لفضلکم عن سوا السهل ولو کان حیا وادرك نبوتی لاتبعنی** (مشکوٰۃ بحواله دارمی)

یعنی قسم په هغه ذات چی دهغه په قبضه د قدرت کښې د محمد روح دي که موسی ستاسو په منع کښې ظاهر شی او تاسو ما پریدئ او دهغه اتباع اختیار کړئ نو تاسو به گمراه شی، که موسی ژوندی وی او زما د نبوت زمانه یی موندلې وی نو هغه به هم زما تابع داری کړې وه.

۲. په تیرو شویو صفحو کښې مونږ د صحیح البخاری لس حدیثونه نقل کړل داټول احادیث مطلق دی په هغو ټولو کښې په یو حدیث کښې له یوه لفظ څخه هم اشاره قدری نه موندل کیږی چی جسم دار تصویر ناجائز اوبی جسم تصویر جایز دي بلکه ۶، ۵، ۴ او ۸ حدیث ددي متعلق دی چی کوم تصویرونه په رخت باندې نقش وو حضرت صلی الله علیه وسلم په هغو باندې په سختی سره نکیر فرمایلي دي او جوړونکو ته یی وعید فرمایلی دي.

همدارنگه په احادیثو او سیرو کښې تصریح ده چی دمکې دفتحي په موقع کله چی حضور صلی الله علیه وسلم بیت الله ته داخل شو نو وي لیدل چی له بتانو څخه علاوه د حضرت ابراهیم او اسماعیل علیهما السلام تصویرونه هم راخوړندوو حضور صلی الله علیه وسلم دا تصویرونه ختم کړل او د مشرکانو متعلق یی او فرمایلي چې «قاتلهم الله» صحیح البخاری ص ۲۱۴ ج ۲ وغیره، **یعنی الله دي دوی هلاک کړی**

پاتې شوه داخبره چی «الاماكان رقمافی ثوب» الفاظ راغلی دی. نو د رقم معنی دلفت په یوه کتاب کښې هم د روح لرونکی تصویر نده لیکل شوې. ددي اصل معنی نقش اونگار دي لکه څنگه چی په صحیح بخاری اوسنن ابی داود کښې دا واقعه لیکل شوې ده چی د حضرت فاطمې رضی الله تعالی عنها په دروازه نبی کریم صلی الله علیه وسلم منقش پرده ولیدله نو وی فرمایلي

ماتاسو لدنيا ومالنا وللمم - الخ» جمع الفوائد ص ۸۲۲ ج ۱ په حواله د بخاری او ابو داود
معنی نبی کریم صلی الله علیه وسلم اظهار د نارضايت وکړي يعنی زمونږ له دنيا سره څه واسطه
ده؟ او زمونږ له نقش اونگار سره څه غرض دي؟
امام نووی فرمایي چې وجوابا وجواب الجمهور عنه انه محمول على رقه على صورة الشجر
وغیره مما ليس بحيوان. «نووی علی مسلم ص ۲۰۰ ج ۲»

زمونږ اود جمهورو علماؤ جواب دادي چې د «الاماكان رقما في ثوب» د ونو اونورو بی روحه
اشیاؤ د نقشونو په باره کښې دې حافظ ابن حجر فرمایي: «ويحتمل ان يكون ذلك قبل النهي»
«فتح الباری ص ۲۸ ج ۱۰» دا هم احتمال شته چې دا واقعه د تصویرونو د حرمت نه مخکښې وی
علامه بدرالدین عینی فرمایي: «وقال الطحاوی يحتمل قوله الارقما في ثوب انه اراد رقما يوطأ ويمن
كالسطر والسائد انتهى» (عدة القاری ص ۴۴۲ ج ۲)

امام طحاوی فرمائي د احمال لری چې «الارقما في ثوب» نه مراد داسې تصویرونه وی چې
تر پښو لاندې کیږي او ذلیل وی لکه فرش او تکیه.
غرض دا چې په شراح الحدیث کښې هیڅ څوک ددې قائل نشته چې د تصویرونو دې کوم قسم له دې
وعیدونو څخه خارج وی.

۳- دا استدلال هم له مغالطې ورکولو څخه پرته بل کوم حیثیت نه لری دکومو دریو شيانو
مثالونه چې یی وړاندې کړی دی دهغوی اجازت هم پس له ممانعت نه له حضرت څخه صراحتاً
منقول دي لکه چې د سپیو متعلق حدیث دي: «عن ابن مغلل قال امر رسول الله صلى الله عليه وسلم
بقتل الكلاب ثم قال ما بالهم وبأل الكلاب الحديث» (صحیح مسلم ص ۴۲۰ ج ۲)

حضرت ابن مغلل فرمائي چې په ابتداء کښې حضور صلی الله علیه وسلم د سپیو دوژلو حکم
کړې ووبیا یی او فرمایي چې دخلکو له سپیو سره څه کار؟ اوس دې دهغو قتل کول پرېښودل شی
او د زیارت القبور او شرابو متعلق ارشاد دی: «کنتم نهيتمكم عن زيارة القبور فزوروها ونهيتمكم عن
لحوم الاضاحي فوق ثلاث فامسكوا ما بئدلكم ونهيتمكم عن النبیذ الا في سقاء فاشربوا في الاسقية ولا تهرؤا
مسكرا» (صحیح مسلم ص ۴۱۳ ج ۲)

ماتاسو د قبرونو له زیارت کولو څخه منع کړی وئ اوس دا منسوخ شو اوس دهغو زیارت
کولې شی. اوتاسو د قربانی د غوښتو له کښېنوده څخه زیات له دریو ورځو منع شوی وئ. لیکن اوس
دا حکم هم منسوخ شو. څومره وخت یی چې کښېنودې شی هغه کیږدئ. اوتاسوله زی «منك» څخه
علاوه په نورولوښو کښې له نیښد جوړولو څخه منع شوی وئ. لیکن اوس یی په هر لوبښی کس

خوږولې شئ او نشه راوستو کي شيان مه څښئ. ددې برعکس دتصوير دجواز هيڅ روايت نشته که دې نو مجوزين دې پيش کړي وودونه خړط الفتاد.

البته ددې شواهد ضرور موندل کيږي چي حضور صلي الله عليه وسلم تر آخری عمره پورې په تصوير نکير کولو، دصحيح بخاري دا يوروايت دې ملاحظه شي:

عن عائشة رضي الله تعالى عنها قالت لما اشتكى النبي صلى الله عليه وسلم ذكر بعض نساءه كنيسة راعها براض الحبشة يقال لها مارية وكانت ام سلمة وام حبيبة رضي الله تعالى عنهما اتعا راض الحبشة فلكرتامن صديها ونصاير فيها فرفع راسه فقال اولئك اذا مات منهن الرجل الصالح بنوا على قبره مسجدا ثم صوروا فيه تلك الصور اولئك شرار الخلق عند الله (صحيح بخاري ۹۰، ۱۰۱)

حضرت عائشه رضي الله عنها فرمايي کله چي دحضور صلي الله عليه وسلم په مرض الوفا ت کښي بعض ازواج مطهرات رضي الله عنهن دحبشې په ملک کښي ديوې گرجي ذکر وکړ چي دهغې نوم ماريه وو، حضرت ام سلمه اوام حبيبه حبشې ته تللې وې هغوي دگرجي دحسن اوجمال اوپه فغې کښي دموچودو څوتصويرونو ذکر وکړ، حضور صلي الله عليه وسلم چي دا واوريدل سر مبارک يې راپورته کړ او وې فرمايل دا د اهل کتابو دستور راروان دې چي کله به په دوي کښي کوم صالح او نيك انسان انتقال وکړو نو دهغه په قبر باندې به يې مسجد جوړ کړو او بيا به يې په فغه کښي دا تصويرونه کښيښودل بالاخر به د تصويرونو بتان جوړ شول او له بتانو څخه به شرک شروع شو. دالله تعالى په نزد دابدترين دخلکو دي.

همدارنگه دصحيح بخاري د ذکر شوي احاديثو څخه په څلورم نمبر کښي چي دکوم سفر څخه دحضور صلي الله عليه وسلم دواپسي ذکر دې دا سفر هم دحضور صلي الله عليه وسلم دحياة طيبه دآخری کالونو سفروو څکه چي ديو روايت مطابق دا سفر دخيبر وو او د بل روايت مطابق دا سفر دنيوک وو. دخيبر غزا په اووم کال هجري کښي او د تيوک غزا په نهم کال دهجري کښي شوې ده کما صرح به اصحاب السير

او د صحيح البخاري په دې ذکر شوي احاديثو کښي چيرته هم دا اشاره نشته چي دا ممانعت دبت پرستي، دعلت له وجې وو. فرض محال که دا علت هم وگڼل شي بيا هم دا يوه دعوی ده چي له دې څخه بت پرستي ختمه شوې ده. لهذا دتصوير جوړولو عامه رخصتي ده

په ننني متعنه دنيا کښي هم ملکونه دبت پرستي په گرداب کښي ډوب دي او ډير مشرک مومونه خاص طور دمذهب بانيانو ته د الوهيت اختيارات سپاري او دهغوي دتصويرونو عبادت کوي. عيان راچي بيان؟

که چيرې دلې وخت لپاره دا مفروخه رښتني چي بت پرستي خو له دنيا څخه ختمه شوې ده نو

بیاید دې دعوي څه دليل دي چې د ممانعت علت صرف په بت پرستی کښې منحصر وو ؟ په دکرشويو پورتنیو احادیثو باندې که تکرارا یونظر واخلو شی نو هلته دتصویر د ممانعت او حرمت لپاره یواهم سبب دالله جل جلاله دصفت «تخلیق» مقابله بیان شوې ده او بل یی د رحمت دملاتکو د راتگ مانع بیان کړې دي

الفرض . د داسې قسم مفروضو په وجه دشریعت له یوې قطعی مسئلې څخه انکار نشی کیدي اونه داسې قسم اجتهاد له سلفو څخه چاکړې دي .

دحضور صلی الله علیه وسلم داقوالو او افعالو لپاره دصحابه کرامو څخه پرته بل څوک غږ شارح نشی کیدي هغوی حضرات درسول الله صلی الله علیه وسلم حقیقی رمز شناس او د هر قول او فعل عینی شاهدان وو هغوی حضراتو هم دتصویر متعلق له تمامو احادیثو څخه همدا مفهوم کړی چی دا ارشادات دهر قسم تصویرونو متعلق دی او دهمیشه لپاره دی .

حضرت عمر رضی الله تعالی عنه د نصرانیانو دعوت رد کړلو اووې فرمایل چې . ستاسو په کورونو کښې تصویرونه وی، حضرت علی، حضرت ابوالهیاج اسدی ولیږه چی په ښار کښې ټول تصویرونه وران کړه اوورته وی فرمایل چې . زه رسول الله صلی الله علیه وسلم ددې لپاره لیرلې وم حضرت عبدالله بن مسعود په یوه مکان کښې تصویر ولیده، له دروازې څخه واپس شو . داواقعات په صحیح بخاری اومسلم کښې په مفصل ډول ذکر دی .

په مسند احمد اوسنن کبری للبيهقي وغیره کښې نورهم دصحابه کرامو واقعات په تفصیل سره ذکر دی چی مونږ د اختصار له وجی ذکر نکړل .

دمذاهب اریعه تصریحات هم مونږ وړاند مفصل ذکر کړل له هغو څخه علاوه څه نور دلائل هم وړاندې کولی شی . د مثال په توگه :

۱- ددغه وعیدونو مصداق صرف مشرکانه نوعیت تصاویر دی چی دعبادت کولو په غرض جوړولې شی

ددې دلیل ضعف او کمزوری دلیل ته محتاج نده دحدیثونو په کتابونو کښې تقریبا څلوېښت حدیثونه موندل کیږی چی په هغو کښې په تصویر جوړولو شدید وعیدونه راغلی دی په دې ټوله ذخیره داحادیثو کښې چیرته اشاره قدرې هم نه موندل کیږی چی دحرمت حکم صرف ترمشرکانه قسم تصویرونو پورې خاص دي .

دصحیح بخاری په کومو روایاتو کښې چی دحضرت عائشې رضی الله تعالی عنها دتصویر لرونکې پردې دساتلو ذکر دي اوپه هغې درسول الله صلی الله علیه وسلم دنارضگی ذکر دي آي په هغو کښې هم ددې احتمال وو، معاذالله آیا حضرت عائشې دا تصویرونه دعبادت اوپرستش لپاره ایسی وو ؟ حاشا وکلا

یې چی په احدیثو کښې د حرمت لپاره نور وجوهات صراحت سره ذکر دی مثلاً مضاهاه بخلق الله او منع د دخول الملائکه، هغه نظر انداز کول او د حرمت حکم صرف په یوه سبب کښې منحصر کول څه وزن لری؟

۲. د کیمړې تصویر په حقیقت کښې تصویر ندې چی هغه ته حرام وویل شی، ځکه دا یو عکس اوسیوري دي

۳. له دې نه علاوه یو دا عجیب دلیل وړاندې کولی شی چی په کیمړه کښې خو کیمړه مین د چاندار صرف ظاهری صورت جوړوی د هغه د اعضاء او جوارحو تخلیق او تکوین نه کوی چی دا مضاهاه بخلق الله او نورو وعیدونو مصداق وگرځول شی.

ددې دلائلو سطحیت او کمزوری بالکل ظاهره ده، مونږ ددې په جواب ورکولو کښې وخت نه ضائع کوو، البته د تصویر او عکس په مینځ کښې واضح فرق مونږ په خپله رساله «د ټی وی زهر» کښې واضح کړې دي د چاچی شوق وی هلته یی کتلې شی

د سیاسي علماؤ کردار

انتهاى په خفگان سره لیکل کیږی چی د تصویر لعنت له عامو خلکو څخه تجاوز کړې او خاصو خلکو ته بلکه تر علماؤ پورې رسیدلې دي چی دهغې دا افسوسناکه نتیجه مخې ته راځی چی ډیر خلک د دغو حضراتو عمل وینی دا قطعی حرام حلال گڼی لکه چی مشاهده ده چی کله هم عوام له دغه گناه څخه منع کیږی نو هغوی فوراً وایی چې: تاسونه وینی؟ اوس خو لوی لوی علماء هم تصویرونه اوباسی ددوی دا وینا څه دروغ نده بلکه هره ورځ په اخباراتو کښې د دغو حضراتو تصویرونه ښکارېږی

قطع نظر له دې څخه چی داخلک واقعا تصویر جانزگنی یا صرف له منع کونکی څخه د خلاصی لپاره دا مات گود عذر وړاندې کوی په دې کښې شک نشته چی د ځینی علماؤ دې افسوسناک طرز عمل جاهلان زړور کړل، بلکه بی دینه اوید زیانه خلکو ته یی ژبه ورکړه، بهانه جوړونکی خلک دي خپله سوچ اوفیصله وکړی چی یو طرفته د صحیح بخاری احادیث، د حضور صلی الله علیه وسلم واضح تنبیهات اولعنت او «اشد عذاباً» په شان سخت وعیدونه اویا د صحابه کرامو طرز عمل اوتول امت اجماعی موقف دي اوبل طرفته د څومعدودو سیاسي علماؤ طرز عمل دي «نه فتوی، آيا سبا په ورځ د قیامت داله په حضور کښې تاسو په دې ځان خلاصولې شئ چی د دغو علماؤ ددې بد عملی په لیدلو سره مونږ د شریعت یو قطعی حکم شاته وغورځولو خود تو منصف بائی

علما، دخپلو کړو خپله ذمه واری مونږ دهغوی بی خایه وکالت کول نه غواړو، البته د یوې خطرناکې او گمراه کونکې مغالطې خواب ورکول ضروری گڼو او هغه داچی کله د باعمله علماؤ له طرفه په هغوی انتقاد کیږی نو عموماً ددې حلقې له طرفه دا جواب راځی چې

ددینی مصلحت لپاره مویر دا گناه کوو څخه چی په دې دور د فساد کسې دا ممکنه نه ده چی له داسې قسمه گناه څخه ځان وساتل شی او په عوامی سطحه باندې کوم دسی حد منډ کړل شی گویا دخپل دین او ایمان دا نقصان ددسی نعمې په خاطر کوی. که چیرته دومره نرمی احسان نکړی نو له عوامو سره رابطه سایل ممکنه نه ده.

د اتول منطق په خپل ځای مگر دا او فرمائی چی په ننن مسلمانان بولنه کسې گویا د مسلمان بر نوم پورې محدود موانع او مشکلات د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د زمانی د معاشری څخه ډیر زیات دی چی هغه پکښې تکی تنها دنوحید آواز پورته کړی وو. د دغو وختی مشکلاتو دهغه وینی زینتونکی دور سره کوم لری نسبت هم نشته. بیا آخر څه وجه ده چی رسول الله صلی الله علیه وسلم دهغو آزمایشونو دیلفار سره سره یوه ذره نرمی اختیار نکړه. د مخالفینو دپیشکش په کولو سره هغه او فرمایل ((وله لو وضعوا الشمس فی مهبی والقمر فی یساری علی ان اترك هذا الامر حتی یظهر علی اواهلك فیه مآثر کتبه)) البدایه ص ۲۱ ج ۳

د اسلام دشمنان چی له مسلمانانو نه په عدد او عدد کښې څو چنده زیات وو له هغوی ټولو نه لویه تمنا دا وه چی حضور صلی الله علیه وسلم دې له خپل مقصد څخه نه لاس په سر کیږی بلکه صرف لږ دې نرمی اختیار کړی. نو مونږ به مخالفت پریږدو «ودوا لو تدهن فیدهنون» مگر قرآن کریم دا قاطعه فیصله واوروله چی ددوی پخوانی ارزوی یی له خاورو سره خاوري کړه. ولاتع کل خلاف مبین»

په دغه صفا الفاظو کښې اعلان دې چی د حق او باطل تر مینځ هیڅ کله په هېڅ صورت کسې روغه جوړه ممکنه نده. یو طرفته دهغه صلی الله علیه وسلم د سیرت مبارکه دا بی داغه و پرکیدونکې اړخ دې مگر بل طرفته دهغه صلی الله علیه وسلم دنوم اخستونکو بلکه نانښو دا شرمناک طرز عمل چی د موهوم منفعت په خاطر په خپل دین باندې داغ لگوی. (بین این تفاوت را اوکمانا بکجا است)

بن سبا دا اعتراض هم د عوامو او خاصو په ژبو باندې دې چی له اوږد جدوجهد او فربښو سره سره ددینی جماعتونه دکمیابی منزل ته ونه رسیدل "په ملک کښې اسلامی نظام ولی نه دندوی" ددې خواب همدادې چی له اسلام نافذ کولو نه مخکښې خپله معیاری مسلمان جوړه ضروری دی ادخلولی السلم کاله.

له دې څخه بغیر دنصرت او کمپای امیدونه لرل له خوش ناوړی پرته نور څه دی نه ده علم. کړ مو څخه پرته نور څوک ښه پوهیږی چی دا حد او حسن په عراقو کسې دصحنه کړ مو په لږ لغرش سره "چی هغې به لغرش ویلو کښې هم ورسره ده. دالله تعالی له طرفه دغې صحنه

سره و پس مو. ددي باوجود چي دهغوي اخلاص دهغوي حارساني اوحدنه دجهاد ده ستره
وسپي حجه لارو و. دته او دالله دريول محبت دهغوي به رگو بو ووسو کسي گڼو و. بول
به نوبه د چي به هغو معرکو او غراگو کسي حضور صلي الله عليه وسلم به پس پس پخپه
موجود و مگر سره ددي بولو خبر و. له ستونو څخه راغلي مدد سره به کس گڼو و. به
معلي ددي قطعي قانون حرداري ورکړه چي دهغه له اخلاص سره. اگرکه وحی وی ومعارف
هسي. کله هم دهغي نصرت نه راځي

ددي حداثوبه مع ته کسبوودو سره دي دا حصرت فاصله وکړي چي دالله معلي نصرت به
حکه راځي. په داسي حال کسي چي داسلام دنفاذ نغري وهل کيږي. د تصور ساري نصرت
روزي دا په حقيقت کسي په يو وخت کسي د اوبو او اور دبوڅاي کولو ناکام کونين کول دي
خلاصه داچي دنصوير حرمت قطعي دي که دکوم عالم دين اومقتدا عمل خلاف دتريعت وي
موقعه دخپلو کړو دمه واري په شرعي حکم دهغه کوم اثر نه پريوځي

د احکامو خلاصه

● دروغ لروبيکي حيوان تصوير جوړول سخت حرام دي او گناه کبیره ده. خواه بصور هر فسمه
وي نو وي يا وړکي په رخت کيږه. يا په کاغذ جوړ شوې وي يا په ديوال وعمره په فلم جوړ شوي
وي يا په کبیره ويستل شوې وي همدارنگه چاپو کول يا په ماشين يا سانچه کسي اجول بول حرام
و جانړ دي

● تصوير ساز. فوتو گرافر او ددوي په عمل کسي په هر فسمه شرکت کونکي فاسقان دي
دهغوي دان. اامت. امامت جانړ دي او شهادت يي مردود دي

● دنصوير خريد او فروش حرام دي او ددي په ذريعه لاس ته راوړل شوې پيسي حرام و
د دبل سمع دي

● دپه هغه وخت کسي چي دنصوير خريد او فروخت بحيله مقصود وي او که مقصود بل څه
وي لکه رخت کاغذ بل څه او تصور له هغه سره لگندني وي نو ددي سني حرام. حرام دي
مگر په خريد رايږه دي چي دني دا حسلو سره به تصور متاع کيږي

● دنصوير دجوړولو په شان هغه ته بالقصد کتل پورته ورسول او هغه له جمل څخه سره
سلي هم جانړ دي دسيمه يي وي. وي سني تر محض تصوير نه کتل وبله ورسول هم حرام
و خرم. حرام رنکات دي

● همد حکم دي د حرام رسالو و دسکون وکښ دچاپ سرب کس جوړو بصور دوه
د. مصاصي نوسل جانړ دي مگر په بصور غمد هم کول. حرام دي

● دتصوير لرونکې ساعتونو، دلوبو دڅيزونو اونصوير لرونکې شيرينى هم همدا حکم دي چي جوړول او خرڅول اوخوړل يي جائزندی. بغير له اخستلو يي هم خوړل ندی جائز ځکه چي په دي کښې تعاون على المعصية دي.

● پاسپورت اوشناختي کارت لوڼ او سکه اونصوير لرونکې تکت دضرورت شيان دي دهغو په ساتلو کښې کوم باک نشته. ځيني خلک شوقا تکتونه جمع کوي هغوی ته تصويردار تکت ساتل جائزندی

● دتجارتی ادارو تصوير دارنشان (مارکه) يا د زده کونکو دشناختي کارت تصوير په کوم شرعی ضرورت بناء ندی لهذا هغه ناجائز دي

● په داسي لباس کښې لمونځ کول چي په هغه کښې تصويرونه وي يا په داسې ځای کښې لمونځ کول چي هلته تصويرونه وي جائزندی. پداسي صورت کښې لمونځ مکروه تحریمی او واجب الاعاده دي، البته که دتصوير سر پری وي يايي مخ وران شوې وي يا تصوير ډير وړوکې وي چي د ولاړې په حالت کښې هغه په نظرنه راځي نو په لمانځه کښې کراهت نه راځي. همدا رنگه که لوی تصوير پټ وي «مثلا دقميص نه لاندي په بنيان کښې وي» بياهم لمونځ کيږي مگر بلاضرورته داسې لباس اغوستل گناه ده.

● په کوم مکان کښې چي دجاندار تصوير وي هلته داخلیدل جائزندی، البته دضرورت مواقع مستثنی دي، مثلا دقرض اخستلو يا د معاش اومعاد پورې کوم ترلې ضرورت وي.

● که تصوير په ډبی کښې بندوی يا په غلاف کښې يالفاظه وغيره کښې پټ وي نو دا درحمت دملانکو ددخول مانع نه گرځي، البته دهغه دجوړولو اوخرڅولو اوبلاعدره دساتلو گناه به اوس هم وي

● که تصوير دچا په مکان يا دوکان وغيره کښې موجود دی اوبل مسلمان دهغه په تلف کولو قادر وي نوتلف کول يي په هغه واجب دی. شرعا په هغه هيڅ ضمان واجب ندی. البته که چيرته دفتنی خطر ه وي هلته داسې اقدام ندی کول په کار

● ځيني حضرات په داسي ځای کښې چي هلته تصوير اخستل کيږي شرکت کوي اوله تصوير اخستونه دخان ساتلو لپاره مخ په څادر وغيره پتوي، له گناه نه دخان ساتلو لپاره دومره کافی ندی بلکه له داسي مجلس څخه تلل واجب دی. اگر که دا ديني اجتماع وي، بالخصوص چي دا شخص مقتداوی نودده ناسته نوره دوه چنده گناه ده يوخپله بدی اوبل دعواموپه گناهونودزورکولو گناه

● ځيني خلک دبزرگانو تصويرونه په ډير اهتمام په کورونو کښې ږدي دهغو تصويرونو حکمونه دهغو متبرک شميرلوکښې دکفر خطر دي دشرك اوگمراهی دروازه دهمداسې تصويرونو

له وجي خلاصیږي

حسن الفتاوی

● دا ټول احکام د جاندارو د تصویرونو دی. د بې روحه شی د تصویرونو یا د هغه جاندار تصویر چی سرنی قطع وی یاله مخ نه ماسوا دهر عضو خان خان ته تصویر جوړول خرڅول او ناستل ټول جائز دی

محمد ابراہیم

نائب مفتی دار الافتاء والارشاد

۲۴ جمادی الاولی ۱۴۱۱ هجری

ضمه

له فقیہ العصر حضرت مولانا مفتی رشید احمد صاحب مدظلہم العالی رحمہ اللہ

د تصویرونو د مختلفو اقسامو د احکامو بیان

سوال د زرو په زیوراتو باندې ځینی اوقات دکوم جان دار تصویر جوړ شوې وی آیا د داسې زیور استعمالول او اغوستل جائز دی او که نه؟ همدا راز داسې زیور اغوستلوسره لمونځ کول مکروه دی او که نه؟ بښوا توجروا .

او دا وضاحت هم وکړئ چې دحيوان کوم تصوير جائز او کوم ناجائز دې او همداراز د کوم قسم تصوير په موجودگي کبسي لمونځ کول مکروه دي؟ بينوا بالتفصيل آجرکم الله الجليل.

الجواب باسم ملهم الصواب . قال الشيخ ابو السعود رحمه الله تعالى : واعلم ان ظاهر التقييد بـ **بسمه** يقتضي
ان مع ثوب عليه تصاوير لا يكره ان قيل يكره اي تحريمها بدليل ما قيل من رد شهادته اذ المكروه تنزيها لا يوجب
رد الشهادة وحيث كان بيعه موجبا رد شهادته فعنايه بالاولى ووجه الاولوية ثبوت الخلاف في كراهة بيعه
بخلاف النسخ لكونه تصويرا (فتح المعلن ص ٢٢٥ هـ)

وقال العلامة الحسكي رحمه الله تعالى في مكروهات الصلوة وليس ثوب فيه تماثيل ذي روح وان يكون
لؤلؤا من اربعين دينية او بخمسة مائة او بركة او محل سجدة فقال ولو في سادة منصوبة لا مفروشة واختلف فيها
لما كان العمال خلفه والظاهر الكراهة ولا يكره لو كانت تحت قدميه او محل جلوسه لانها مهانة اولى بده عيار
الشيء بله لانها مستورة بنهايه او على عامته ينقض غير مستبين قال في المعبر ومفاد كراهة المستبين
لا المستتر بكس او صرة او ثوب اخر واقرة المصنف او كانت صغيرة لا تتبين تفاصيل اعضائها للناظر قائما
ومحيا الارض ذكره الحلبي او مقطوعة الراس او الوجه او مجموعا عضو لا تعين بدونه او لغير ذي روح لا يكره

لأنها لا تعبد وغير جبريل مخصوص بغیر البهانة كما بسطه ابن الكمال واختلف المحدثون في امتناع ملائكة
الرحمة بما على النقيض فنفاة عياض واثبته النووي (رد المحتار ج ١ ص ٣٣٦)
وقال ابن عابد بن رحمه الله تعالى تحف قوله (وليس ثوب فيه مماثل)

قال في البحر وفي الخلاصة وتكره التصاوير على العيوب صلي فيه أولا انتهى وهذه الكراهة تحرمة وظاهر كلام
النووي في شرح مسلم الإجماع على تحريم تصوير الحيوان وقال وسواء صنع لها ممن أو لغيره فصنعه حرام بكل
حال لأن فيه مضاهاة لخلق الله تعالى سواء كان في ثوب أو بساط أو درهم أو أذن أو حائط وغيرها انتهى فمبني أن يكون
حراما لا مكرها أن ثبت الإجماع وقطعية الدليل بتواتر هذه كلام البحر ملخصا وظاهر قوله لم يثبت الاعتراض على
الخلاصة في نسبة مكرها قلنا لكن مراد الخلاصة اللبس المصريح به المتون بدليل قوله في الخلاصة بعد ما مر
إذا كان في يده وهو يصلي لا يكره وكلام النووي في فعل التصوير ولا يلزم من حرمة الصلاة فيه بدليل أن
التصوير يحرم ولو كانت الصورة صغيرة كالتي على الدرهم أو كانت في الهداوم مستترقة أو مهانة مع أن الصلاة بذلك
لا تحرم بل ولا تكره لأن علة حرمة التصوير المضاهاة لخلق الله تعالى وهي موجودة في كل ما ذكر وعلة كراهة الصلاة
بها التشبه هو مفقود فبما ذكر كما يأتي فاعتذر هذا التعيير (رد المحتار ج ١ ص ٣٣٥)

وقال: (قوله وغير جبريل الخ) هو قوله للذي صلي الله عليه وسلم أنا لا ندخل بيتا فيه كلب ولا صورة رواه
مسلم وهذا إشارة إلى الجواب عما يقال: أن كانت علة الكراهة فيما مر كون المحل الذي تقع فيه الصلاة لا تدخله
الملائكة لأنهم البقاع بقعة لا تدخلها الملائكة ينبغي أن تكرر ولو كانت العلة التشبه بعلماء فلا تكره إلا
إذا كانت أمما أو فوق راسه والجواب أن العلة هي الأمر الأول وأما الثاني فيفيد أشد كراهة غير أن عموم
النص المذكور مخصوص بغیر البهانة لما روى ابن حبان والنسائي استأذن جبريل عليه السلام صلي النبي صلي
الله عليه وسلم فقال ادخل فقال: كيف ادخل وفي بيتك ستر فيه تصاوير؟ فإن كنت لا بد فاعلا فاقطع
رؤوسها أو اقطعها وسأندأ واجعلها بسطا نعم يراد صلي هذا ما إذا كانت على بساط في موضع السجود فقد مر أنه
يكره مع أنها لا تمنع دخول الملائكة وليس فيها تشبه لان عبدة الصنام لا يسجدون عليها بل ينصبونها
ويتوجهون إليها الآن يقال فيها صورة التشبه بعلماء حال القيام والركوع وتعظيم لها أن يسجد عليها
ملخصا من الحلية والبحر.

القول: الذي يظهر من كلامهم أن العلة أما التعظيم أو التشبه كما قدمنا والتعظيم أعم كما لو كانت

عن میمه او یساره او موضع سهوده لانه لاشبهه فیهما بل فیهما تعظیم وما کان فیه تعظیم وتشبهه فهو اشد کراهة ولها تفاوت رتبعها کما مر و غیر جزیل علیه السلام معلول بالتعظیم بدلیل الحدیث الاخر و غیره فعدم دخول الملائكة اما هو حیث کانت الصورة معطية وتعلیل کراهة الصلاة بالتعظیم اولی من التعلیل بعدم الدخول لان التعظیم قد یکون عارضا لان الصورة اذا کانت علی بساط مفروش تكون مهانة لا یتجمع من الدخول ومع هذا الوصل علی ذلك البساط وسجد علیها تکره لان فعله ذلك تعظیم لها والظاهر ان الملائكة لا یتجمع من الدخول بذلك الفعل العارض واما ما فی الفتوح عن شرح عتاب من انها لو کانت خلفه او تحس رجليه لا تکره الصلاة ولكن تکره کراهة جعل الصورة فی المیهة للحدیث فظاهر الامتناع عن الدخول ولو مهانة و کراهة جعلها فی بساط مفروش وهو خلاف الحدیث المخصص کما مر (رد المحتار ص ۶۳۹ ج ۱)

الاحکام المستفادة من النصوص المذكورة

داسی زیور جوړول، څرخول، اخستل له خان سره ساتل او هغه اغوستل اولمونځ ورسره کول جائزندی، دداسی لمونځ اعاده واجب ده
که تصویر په لباس وغیره کښې پټ وی یا دومره وړوکې وی چی په ځمکه یی کیږدی او ورسره ودرېږی نو ورته په کتلو کښې دا اعضا و تفصیل په نظر نه راځی نو دهغه متعلق دالاندی مسائل دی.
د دومره وړوکی تصویر جوړول واره واره تصویرونه جوړول هم بالاجماع حرام دی لدخول فی العلة المنصوصة یضاهون خلق الله

د داسی تصویر خرید او فروش

په دې کښې یوڅه اختلاف دې مگر په لاندی دلائلو سره عدم جواز راجح دی
۱. د حرمت دلائل قوی دی.
۲. د تعارض په وخت کښې د مساوات د دلائلو په صورت کښې هم د حرمت ترجیح مسلمه ده
۳. د دې په اباحت کښې د دې د صنعت تقویت راځی چی بالاجماع دغه صنعت حرام دی، لهذا تعاون علی الاثم له وجې نه ناجائز دی
۴. د عوامو دکمراهی او دکهانرو دارتکاب ذریعه ده ځکه چی هغوی صغیره او کبیره اوبت اوطاف وغیره قیدونو او تفصلونه قطع نظر کوی اونفس عمل وینی او په مطلقا جواز استدلال کوی
۵. د صورت صغیره په تعریف مذکور کښې دا اختلاف انظار او آراؤ له وجی عواموته د بهانه ساتی موقع په لاس ورځی

د آراؤ او انظارو د اختلاف وجوه

- ۱- د کتونکو په قد کښې اختلاف.
- ۲- دهغوئ په نظرونو کښې اختلاف.
- ۳- په رڼا کښې اختلاف.

داسې تصويرونه ساتل

د اهرم جائز ندی لما قدمنا من الدلائل الخمسه

داسې تصویر له ځان سره ساتل اولمونځ ورسره کول.

د فقهاء کرامو له عباراتو څخه معلومېږي چې په داسې حالت کښې لمونځ بلاکراهيته جائز دي لدې وجې نه چې په دې کښې دکراهيت کوم علت نه موندل کېږي، مگر په دې کښې يو څه کلام شته، کما سيأتي.

د کراهيت علتونه

۱- امتناع الملائکه

۲- تعظيم غير الله

۳- تشبه بعبد الاصلنام

بيا ځينې حضراتو د علت اولی مدارهم علت ثانيه گرځولې دي.

د بنده په خيال کښې د علل مذکوره په نه موجوديت کښې هم دکراهيت الصلوة دا علت موجود دي چې په دغه مقام کښې د داسې معصيت يوشې موجود دي چې په صانع نې لعنت ويل شوې دي لکه څنگه چې په ځينې نصوص فقهيه کښې د علت امتناع الملائکه په تشرېح کښې مذکور دي چې دا بقعه شر البقاع ده، ځکه دلته لمونځ مکروه دي.

ددې مقتضى داده چې په موجودگي دصوره صغيره يا پوشيده کښې دي هم لمونځ مکروه او واجب الاعاده شی، لدې کبله چې په داسې ځای کښې اول قول دعدم امتناع الملائکه دمختلف فیه کيدو نه علاوه فی نفسه هم محل دتامل دي.

دويم که دا تسليم هم کړې شی نو دا بقعه اگر چه دعدم امتناع الملائکه له وجې نه شر البقاع نه مگر دلته دوجود منکر له وجې په بقعه خبيثه کيدو کښې هيڅ شک نشته وهو يکلی للموه الكراهة فليتامل.

په بساط یا په خای دناستی کښې تصویر

په دې کښې هم دا قبائح دی:

۱. دتصویر صنعت ته ترقی ورکول کیږی چی بالا جماع حرامه ده.
 ۲. دعوامو دضلالت او گمراهی ذریعه ده چی هغوی لدې څخه مطلقا په اباحت استدلال کوی
عوام په مهانه او غیر مهانه کښې فرق نه پیژنی.
 ۳. امتناع ملائکه په دې صورت کښې اگر چه امتناع ملائکه مختلف فیه دې مگر د ذکر
شویو وجوهو له خاطره امتناع راجح معلومیږی.
 - له هغو څخه هم لویه وجه د امتناع داده چی دعمل ملعون دمعمول کیدو د ابقاء بلکه اقتناء ده.
ځکه داپه نیت داهانت نه ساتی بلکه په نظر داشتیاق یی ساتی.
 - د ذکر شوی قبائح په دې صورت کښې هم دلمانځه دکراهیت اود وجوب اعادي مقتضی دی.
- وهنا لا يخالف عارضة الفقهاء همهم لله تعالى لان الاحكام تتغير بتغير الزمان فتفكر ولعل الحق لا يعدو
للتفكر. والله سبحانه وتعالى اعلم

رشید احمد

۲۷ جمادی الثانیہ سنہ ۱۳۸۷ھ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَخْفُوا الشَّوَارِبَ وَأَغْفُوا النَّاسَ، مَنْفَقَ عَلَيْهِ

نیل الماروب بحلق الشوارب

ددربو فتواكانو مجموعه

- ۱- دشونديو دواړه طرفونه غټول مكروه دى
- ۲- د زياتو وينستانو د صفائى حد
- ۳- حكم حلق الشارب
- در رسول الله صلى الله عليه وسلم ارشادات
- د فقهاء كرامو رحمهم الله تعالى نصوص
- عقل سليم او طبع مستقيم

نیل الماروب بحلق الشوارب

- په دى رساله كښي له نصوصو د احاديثو او عباراتو د فقهاء كرامو څخه شپته كړي سوي ده چه
- دشونديو وينستان اخستل سنت دى
 - او دواړه طرفونه غټول مكروه دى
 - علاوه له دې به د بدن دنورو هغو وينستانو څي صفائى يې ضروري ده دهغو د صفائى موده

پيد شوې ده

د بریتونو احکام

بریتونه دواړه طرفونو ته غټول مکروه دی

سوال آې د بریتونو دواړه طرفونو ته اوږدول جائز دی او که ناجائز؟ بښوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب مکروه دی

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: وأما طرفا الشارب وهما السبالان فقليل هما منه وقيل من اللحية وعيه فقليل لا بأس بتركهما وقيل يكره لهما فيه من التشبه بالأعاجم وأهل الكتاب وهذا أولى بالصواب وقمّاه
لحاشية نوح (رد المحتار ص ۲۰۳ ج ۲)

وقال في حاشية على البحر تحت (قوله وهو المبالغة في القطع) وقيل كراهية إبقاء السبال وفيه من التشبه بالأعاجم بل المجوس وأهل الكتاب وهذا أولى بالصواب لما رواه ابن حبان في صحيحه من حديث ابن عمر رضي الله تعالى عنهما قال ذكر لرسول الله صلى الله عليه وسلم المجوس فقال إنهم يوفرون سبالهم ويخلقون لحاهم فلكلهم لكان ابن عمر رضي الله تعالى عنهما يهز كما تهز الشاقو البعير (منحة الخالق) بها مش البحر الرائي ص ۳۱۱ ج ۲
وله سبحانه وتعالى اعلم

۱۵ ربيع الاول سنه ۱۴۰۰ هـ

دزياتی ويستانو دصفائی حد

سوال د بریتونو د لنډولو، دنوکونو د اخستلو، د ترخونو، ابط، د ويستانو داخستل او له به څخه لاندې د ويستانو اخستلو حدود تر کوم ځايه پورې دی؟ او خو ورځی پس نی صفائی وجه ده؟ بښوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په اتفاق دامام صاحب اوصاحيبنو رحمهم الله تعالى د بریتونو خړيل يا لنډولو په شان د خړيلو سنت دی. د بریتونو او نوکونو د اوږدولو په باره کښې ظاهر حديث نه تر څلويښتو ورځو پورې رخصت معلومېږي. دا تحديد دققې په کتابونو کښې هم ذکر دی مگر فقهاء کرامو د حکم د علت په نظر کښې نيولو سره ضابطه دنظافت ليکلي ده چې زهغې لاندې د اشخاصو او احوالو دا اختلاف له کبله د وجوب حکم هم مختلف کيږي
له ذکر شوې ضابطې نه ثابته شوه چې د څلويښتو ورځو د ذکر د مطلب ندې چې د وجوب د دواعيو باوجود رخصت شته. بلکه مطلب دادې چې د اعذار مرخصه باوجود له مدت مذکوره نه هدهغ رخصت نشته

د بریتونو د لنډولو حکم دنورودري امورو په نسبت دلاندې وجوه له خاطر زبات مؤکد دی
۱- په حوران او ځښاک کښې دنظافت دنه وجود له وجی په امراضو کښې دمبتلا کېدو خطر ده

۲- دپوزې درطوبت له کبله تلوث، ګنده کیدل، موجب دناذی او مورث د امراضو دی

۳- د خارجي ګرد او غبار د اجتماع له وجې پوزې او خولې ته نژدې تعفن چی هغه موجب دناذی او مورث د امراض دي

۴- تشویه الوجه

۵- ایذاء الزوجه وتنفیرها

عن ابن عمر رضی الله تعالی عنهما (مرفوعاً) قصوا شواربکم فان برای اسرائیل لم یفعلوا فذلک فزیت لساؤهم

رواه الدیلمی. ونقل عنه الامام عبدالرؤف البناوی فی کنوز الحقائق والشیوخ علی المتقی فی کذا العمل

ددغو دواعیو لاندې دشونډو دبرنۍ حصې خلاصه پریښودل واجب معلومیږي. البته دکوم عذر له وجې ترخلوینستو ورځو پورې رخصت شته، مګر په دغه موده کښې دنظافت خیال ساتل ضروری دی، دفتھی په کتابونو کښې دپورتنۍ شونډې برنۍ حصه خلاصه پریښودل سنت لیکل شوی دی، له هغې سره د وجوب د قول د تطبیق دوه وجهې دي:

۱- سنت لعینه واجب لغيره

۲- دواجبو د اداء دوه صورتونه دي: حلق او قص، دحلق په سنتیت کښې ځینی علماؤ اختلاف کړې دي او د واجبو اداء کول په طریقه دلندولو چی دی ددې په سنتیت اتفاق دي

د خریلو د سنتیت نه انکار دامام اوصاحیبینو دمذهب منصوص دخلاف کیدلو له وجې بالکل غیر معتبر دی، صحیح داده چی حلق هم سنت دي، بلکه دستتو اعلی درجه ده. نص علیه الامام الطحاوی رحمه الله تعالی.

قص شوارب نه وروسته ددواعی موجب وجود په تقلیم الاظفار کښې دي له هغې څخه بعد دا نوردوه دي «تفت الابط او حلق العانة»...

په معتدلو حالاتو کښې ددواعی مذکوره نه لاندې په امور اریعه مذکوره کښې مناسبه وقفه په لاندې ډول ده:

د بریتونو لنډول په هفته کښې دوه ځله، دنوکونو اخستل په هفته کښې یوځل اویاقی په دوه هفتو کښې یوځل بهتر دی اوکه نه نو دوه هفتی وروسته باید صفا شی

قال العلیة النووی رحمه الله تعالی: واما موقت حلقه فالبغطار انه یضبط بالحاجة وطوله فاذا طال حلق وکذلك فی قص الشارب وتفت الابط وتقلیم الاظفار واما حدیث انس البذکور فی الکتاب وقت لبس الشارب وتقلیم الاظفار وتفت الابط وحلق العانة ان لا یترک اکثر من اربعین لیلة لمعانة لا یترک ترکاً تعما وریه اربعین لانهم وقطع لهم ترک اربعه. یوالله اعلم. (شرح النووی علی صحیح مسلم ص ۱۲۸)

وقال الحافظ العسقلاني رحمه الله تعالى كالمعنى في مشروعية ذلك مخالفة للجوس والامن التهويل على الأكل وبقاء هومة المأكول فيه (وبعد اسطر) ولقد أبدى ابن العربي تخفيف شعر الشارب معنى لطيفاً فقال ان الماء العازل من الانف يملأ به الشعر لما فيه من الرطوبة ويعسر تنقيته عند غسله وهو بأزاء حاسة شديدة وهي الشعر فشرع تخفيفه ليتم الجمال والمنفعة (فتح الباري ج ٢٩٢ ص ١٠٠)

وقال ايضاً: قال ابن دقيق العيد لا علم احداً قال بوجود قص الشارب من حيث هو وواحتراز بذلك عن وجوب معارضة حيث يتعين كما تقدمت الإشارة اليه من كلام ابن العربي (فتح الباري ج ٢٩٥ ص ١٠٠) به ترك دلندولو دبريتونو كنبي دمفاسد مذكوره نه علاوه تشويه الوجه، كراحت المنظر، ايذاء زوجة، دهفي نفرت اوددي نه پيدا كيدونكي بدكاريو قباحت او عذاب به هفي لپاسه دي، كما ندما من حديث الرسول صلى الله عليه وسلم في نساء بنى اسرائيل.

وقال العلامة العثماني رحمه الله تعالى: قال القلطي رحمه الله تعالى في المفهم ذكر الاربعين تحديد لاكثر البنية ولا يمنع تفقد ذلك من الجمعية الى الجمعية والضابطة في ذلك الاحتياج اه و قال النووي رحمه الله تعالى في شرح المذهب ينبغي ان يختلف ذلك باختلاف الاحوال والاشخاص والضابطة الحاجة في جميع الخصال المذكورة (فتح الملهم ج ٢٠ ص ٢٠٠)

وقال الملا علي القاري رحمه الله تعالى: والمعنى ان لا تترك تركا يتجاوز اربعين لانه وقت لهم الترك اربعين لان المغتار ان يضبط الحلق والتقليم والقص بالطول فاذا طال حلق وقص وقلم ذكره الزهري النووي (مراقبة ج ٥٥ ص ٢٠٠) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٢ جادى الاول سنة ١٢٠١ هـ

حكم حلق الشارب

سوال به چاره يابلید باندې دبریتونو خریل جائز دی او که مکروه؟ امام طحاوی ترجمه الباب فانه کړې دې چې (باب حلق الشارب) بیا په بحث کښې هم احقاء یی په مقابل دقص کښې راوړې ده همدارنگه وجه النظر کښې یی هم افضلیت دحلق په محرم باندې قیاس کړې دې ونصه.

لهم حسن واحساناً واحسن وافضل وهذا مذهب ابی حنيفة والی یوسف ومحمد رحمهم الله تعالى.

وقال في آخر البحث: ان قص الشارب من الفطرة وهو مما لا بد منه وان ما بعد ذلك من الاحكام هو افضل ولهم من اصالة الخبر ما ليس في القص (شرح معالي الآثار ج ٢٤ ص ٢٠٠) به هو الوجوه.

الهواب باسم ملهم الهواب امام طحاوی بالاتفاق اعلم بمذهب ابی حنيفة دې ستاسی دتحریر افق په اتفاق دعلمائنا الثلاثة حلق الشوارب مسنون دی. ترجمه الباب حلق الشارب، لاندې د

حدثني د احفاء راوولوحه مقصد دادې چې به دغه احادشو کسې احفاء به معنا دحلې ده له
حکمه چې به مورواست دفتح الباری کسې صراحت لفظ دحلې ذکر دې. وسجن نصه
حافظ عسني فرمایي چې په ترجمه الباب کسې دحلې نه احفاء یعنی استیصال کالحلق مراد دې
چې له هغې څخه په غرض داظهار مبالغه په حلې سره تعبیر کیږي

ولا يخفى ان هذا التحمل تحمل وتأويل القول بما لا يرضى به قائله ووتفرده الحافظ العيني رحمه الله
تعالی ثم نقل هو نفسه في النهاية سنية الحلق عن المختار والمحيط وسيجي نصه.

داواويل په لاندې وجوه سره ناقابل قبول دې

په صنيع المصنفين کسې اصل مقصود ترجمه الباب وي دهغه د اثبات لپاره د هغې لاندې
احاديث راوړل کيږي. په ترجمه الباب کسې مصنف خپله دعوى وړاندې کوي. بيا له هغې نه
لاندې دراوړل شويو احايثونه دخپلې دغې دعوى اثبات کوي. له دې څخه ثابته شوه چې امام
طحاوي داحاديث احفاء نه سنيت دحلې ثابتوي. ددې برعکس دحلې نه احفاء اخستل له اصولو
د تصنيف نه خلاف او قلب د موضوع دې.

دحلې استیصال کالحلق نه ابلغ في المعنا اويسر في العمل کيدل ظاهر دى. ددې وجې نه په
حلې بمعنى الاستیصال بالقص کالحلق ته ترجيح ورکول خلاف دى له عقل څخه

قال الحافظ العسقلاني رحمه الله تعالى: وورد الخبر بلفظ الحلق وهي رواية النسائي عن محمد بن عبد الله بن يزيد
عن سليمان بن عيينه بسند هذا الباب ورواه جمهور اصحاب ابن عيينه بلفظ القص وكذا سائر الروايات عن
شيوخ الزهري ووقع عند النسائي من طريق سعيد المقبري عن ابي هريرة رضى الله تعالى عنه بلفظ تقصير
الشارب نعم وفي الامر بما يشعر بان رواية الخلق محفوظ كحديث العلاء بن عبد الرحمن عن ابيه عن ابي هريرة
رضي الله تعالى عنه عند مسلم بلفظ جزوا الشوارب وحديث ابن عمر رضى الله تعالى عنه بها المذكور في الباب
الذي يليه بلفظ احفوا الشوارب وفي الباب الذي بلفظ انهمكوا الشوارب فكل هذه الالفاظ تدل على ان
المطلوب المبالغة في الازالة لان الجزوهو بالجميع والزاي الثقيلة فص الشعر والصوف الى ان يبلغ الجلود والاحفاء
بالمهنة والفاء الاستقصاء ومنه احفوة بالمسالة قال ابو عميد الحصري معناه الزقوا الجز بالبحر وقال
الخطابي هو معنى الاستقصاء والنهك بالنون والكاف المبالغة في الازالة ومنه ما تقدم في الكلام على المختار قوله
صل الله عليه وسلم للمعاذة اشعى ولا مهنك اى لا تنال في غتات المراقوب على ذلك اهل اللغة وقال ابن بطي
النهك الغافور في الشئ وهو غير الاستقصاء (فتح الماری ٢٨٥ هـ ١٠٣٨)

وقال: قال الطحاوي رحمه الله تعالى: الخلق هو مذهب أبي حنيفة وأبي يوسف ومحمد رحمهم الله تعالى اهـ (فتح
الباري ص ٢٨١ ج ١) وقال: وقد ربح الطحاوي الخلق على القصد بتفضيلة صلى الله عليه وسلم الخلق على التقصير
في النسك (حواله)

وقال الحافظ العيني رحمه الله تعالى: قوله يحفل من الاحفاء بالحاء المهملة والفاء يقال احفل شعرة اذا
استأصله حتى يصير كالخلق وتكون احفاء الشارب الفضل من قصه غير الطحاوي بقوله باب خلق الشارب (عمدة
القاري ص ٣٢٣ ج ٢)

وقال: وقال الكاكي وذكر الطحاوي رحمه الله تعالى في شرح الآثار ان خلقه سنة ونسب ذلك الى العلماء
ثلاثة انتهى قلت لم يذكر الطحاوي كذلك وانما قال بعد رواياته الاحاديث المذكورة والتوفيق بينهما ان
الاحفاء الفضل من القصد نعم قال باب خلق الشارب وانما اراد بذلك الاحفاء حتى يصير كالخلق وفي المختار
خلق سنة وقصه حسن وفي المحيط الخلق احسن من القصد وهو قول أبي حنيفة وصاحبيه رحمهم الله تعالى
(بناية ص ٢٥٥ ج ٢). وقال عبدالله بن محمود رحمه الله تعالى في متنه المختار: والسنة تقليد الاطهار وتفت الابط وخلق
العامة والشارب وقصه احسن.

نقل في شرحه عن الامام الطحاوي رحمه الله تعالى: والخلق سنة وهو احسن من القصد وهو قول اصحابنا رحمهم الله تعالى
قال عليه الصلوة والسلام: احفظوا الشوارب عفو الله والاحفاء الاستيفال (الاختيار لتعليق المختار ص ١٩٦ ج ٢)
به متن كني: قصه احسن، دكتب غلطى ده صحيح لفظ احسن، دي په دي باند دوه دلائل دي
دعنى رحمه الله له مختار خخه په نقل شوى عبارت كنى. وقصه حسن، دي
مصنف بخله په شرح كنى له امام طحاوي خخه دخل احسن والى نقل كرى دي. عبنى دخلق
حسن من القصد كيدو په باره كنى دمختار او محيط په شرح كنى حواله وركرى ده. دمختار
دعبرت تحقيق مخكى ذكر شو. له محيط خخه په ظاهره محيط سرخسى مراد دي خكه چى په
حشده دخطوى على الدر كنى دي تصريح ده. وسبجى نصه. ممكنه ده چى په محيط برهاني
كسى ده دغه شان وي. عنقرب دهغه طباعت متوقع دي فلراجع بعد

وقال العلامة المحقق رحمه الله تعالى: وكرهه تركه وراء الاربعين مجتبي وفيه خلق الشارب بدعة وقيل سنة.

وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى: (قوله وقيل سنة) ومضى عليه في الملتقى وعبارة المجتبي بعد
ما رمز للطحاوي خلقه سنة وسببه الى أبي حنيفة وصاحبيه رحمهم الله تعالى والقصد منه حتى يوازي الحرف
لاغل من السنة العليا سنة بالاجماع (رد المحتار ص ٢٢١ ج ٢)

وقال العلامة الطحاوي رحمه الله تعالى (قوله خلق الشارب بدعة) وقع في بعض التعميد بالقص ولبعثها
 التعميد بالخلق ففي الهدية ذكر الطحاوي في شرح الآثار ان قص الشارب حسن وتفسيره ان يؤخذ منه حتى
 يفيض من الاطار وهو الطرف الاعلى من الشفة العليا قال والمخلق سنة وهو احسن من القص هذا قوله
 وصاحبه رحمه الله تعالى كذا في محيط السر عسى آة، وعبارة المجتبي وخلق الشارب بدعة والسنة فيه القص
 مع خلقه سنة نسبة الى ابي حنيفة وصاحبه رحمه الله تعالى والقص منه حتى يوازي الحرف الاعلى من الشفة
 العليا سنة بالاجماع (طحاوي على الدرر ٢٠٠٣ هـ) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٨ جمادى الاولى سنة ١٢٠١ هـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَعْلَمُوا الْفَوَارِبَ وَاعْلَمُوا النَّاسَ (متفق عليه)

کتاب احیاء الموات

سوال : زمزم په ولایت کنې خورونه دی چی اوبه لری او ځینی یی جاری چینی هم لری او ځینی یی نه لری له هغو اوبو لاندې خلق آبادی کوی او هغه اوبه دلبنستی (ویالې) په ذریعه بیایی او خپله آبادی ورباندې اوبه کوی پس له څه وخته څونفره د آبادی پورته نوره آبادی کوی او اوبه ورولی اودا اوبه جاری دی، کله کله د قحطی په دوران کنې وچیری هم، اول شخص مانع گرځی، خلاصه داچی آیا صاحب د اولې آبادی کولې شی چی د نوې آبادی والا منع کړی او که نه؟ او دا اوبه حریم لری او که په حکم داوبو د لویو خورونو کنې دی؟ او نوې آبادی اوزره آبادی فرق لری او که نه؟ اومنع کولې یی شی او که نه؟ که وی نو په وخت د ضرورت کنې به وی او که هر وخت؟ او اوبه که پورته وگرځول شی لاندې اوبه وچیری اوس ددی څه حکم دې؟ بینو اتوجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : داسی وادی حریم نلری، لهذا اول شخص حق دمنع کولو نه لری . والله سبحانه وتعالى اعلم . ۷ ربیع الاول سنه ۱۳۹۱ هـ

دکوهی (خاه) حریم

سوال : دماشین دکوهی حریم څومره دې؟ بینو اتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : په ارض مباحه کنې دځمکې دصلابت (سختوالی) او رخاوت (نرموالی) په لحاظ دحریم مقدار هم مختلف کیږی، اهل تجربه دې دومره حریم مقرر کړی چی دکوهی اوبه بل طرف ته لاړی نشی اوبه درمیانه ځمکه کنې څلور واړه طرفونو ته څلویښت گزه حریم دې . په مملوکه ځمکه کنې دحریم کوم مقدار معلوم ندې، مالک چی چیرته غواړی هلته کوهی وهلې شی.

قال العلامة المحقق رحمه الله تعالى: وحریم بمز الناضح وهي التي يذبح الماء منها بالمعبر كماء العطن وهي التي يذبح الماء منها بالمعبر العطن معاً لا بل حول المزاريع من فراعامن كل جانب وقالان للمناضح فستون والى المزارع لئلا يهتدى عن هرح المجمع لوعق المرفوق اربعين يرا اذ عليها اهـ

لكن لسمه القهستاني لمحمد رحمه الله تعالى ثم قال ويهي بقول الامام رحمه الله تعالى وعزاه للتعمة ثم قال: وقيل التعديري لمروعين معاذ كوني اراهم لصلابها وفي اراها يارعاو لا يرا اذ لا ينتقل الماء الى الغال وعزاه للهداية وعزاه اليه جندی للكمال في المخطوط، وعبارة القهستاني: وفيه رمز الى انه لو حفر في ملك الغير لا يستحق الحریم فلو حفر في ملكه فله من الحریم ماشاء

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى تحت (قوله فوق الاربعین) وفي القطار عابدة عن المباح ولا حاجة الى الزيادة ومن احتاج الى اكثر من ذلك يزد عليه وكان الاعتبار للحاجة لا للتقدير ولا يكون في المسألة خلاف في المعنى اهو نقل العلامة قاسم في تصحيحه عن مختارات البوازل ان الصحيح اعتبار قلد الحاجة في المات من كل جانب (رد المحتار ص ۲۶۹، ۲۷۰) بولده سبحانه وتعالى اعلم. ۱۴ رمضان — ۹۴ هـ

به مملوکه ځمکه کښې د حریم کوم مقدار متعین ندي

سوال یوه سړی په ارض موات «سجر ځمکه» کښې کاریز ویستلې دې او د دغه کاریز نه لري بل سړی په خپله مملوکه ځمکه کښې کوهی وکندلو آیا د کاریز والا شرعا دا حق لري چی کوهی کندونکی ته ووايي چی کوهی بند کړه. ځکه چی ددې د کندلو نه په کاریز کښې اوبه کمیږي په دې مسئله کښې ددې ځای د علماؤ ډیر اختلاف دې ځینی علما وائی که چیرته کوهی نه کړی زخه لس زراع لری وی نو کاریز والا حق نلری چی دکوهی بندولو مطالبه وکړي. او ځینی علما یی په بشر بالوعه قیاسوی او وائی چی د قرب اوبعد اعتبار نشته بلکه اوبو جذبو لوتنه دې وگوري که اوبه نه را جذبوی نو که دکاریز نه په یوگز فاصله کښې وکندل شی هم څه حرج نشته او که کوهی دکاریز اوبه را جذبوی نو کوهی که څومره هم لرې وی بندول یی ضروری دی. اول قول صاحب دشرح و دبه اخستي دې. مگر بحر الرائق په هغه رد کړې دې. او دویم قول قاضی خان اوسمی وغیره اخستي دې اوس که قرب اوبعد ته ونه کتل شی. بلکه اوبو جذبو لوتنه وکتل شی نو کاریز نه به دکوهی د جذبولو د اوبو څنګه معلومات وشي. مهربانی وکړئ د اوبو د جذبولو طریقه دکتبونو په حواله سره راته ولیکنئ. ډیره مهربانی به مووی

او که داصورت بعینه دکاریز او کوهی تر مینځ نه بلکه ددو کوهیانو تر مینځ پیداشی نو څه حکم دې آ په اوبو جذبولو کښې د ارض موات او ارض مملوکه فرق شته او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دحریم وغیره مسائل د ارض موات په باره کښې دی په خپله مملوکه ځمکه کښې کوهی په هر صورت جائز دې اگر که دبل کاریز یا کوهی نقصان هم وی ولله سبحانه وتعالى اعلم ۳۰ ذی القعدة سنه ۱۲۹۸ هـ

د چښي حریم

سوال به یوه دره کښې دوه چښی دی اود دواړو تر مینځ کم از کم دوه سوه زراع فاصله ده آیا دادوه سوه زراع صرف دسوی چښی لپاره دی یا د دواړو لپاره؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که داچښي قدرتی وی نو دهغوی هېڅ حریم نشته او که خلکو کندلی وی نو کومه چی مخکې وستل شوې وی دهغی حریم څلورواړه طرفونو ته پنځه سوه متره

دی او ددوبمی چنی درې طرفونو ته پنځه سوه گزه او د اولی چینې طرفته بی حریم نشه
قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: وحريم العین خمس مائة ذراع من کل جانب کہا فی الحدیث (رد)

(المختار ص ۲۶۹ هـ)

وقال ایضاً: وللحافر الثانی الحریم من الجوانب الثلاثة دون جانب الأول لسبق الملك الأول فیہ (رد)

(المختار ص ۲۸۰ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۶ جمادی الأولى سنه ۹۹ هـ

دېرې (تېرې) کينودل مثبت دملک نه گرځي

سوال په شاره ځمکه کينې دحکومت لطرفه اذن عام دې چنانچه يوه سړی يوه قطعه ځمکه
صفاکړه اوڅلور واړه طرفونو ته يی بطور علامه اونشانه دېرې کينودلې بيا يی په دې يقين دوه
درې کاله پريږدی چی دا زما ملکيت دې. کله هم چی زه وغواړم نو کور به په کينې جوړکړم آیا
دا شخص ددې ځمکې مالک وگرځيده او که نه؟ او نور خلک په دغه ځای کينې له تصرف څخه منع
کولې شی او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب صرف په دېرو کينودو مالک نه گرځي. که چيرې ځای جوړکړی او
يا فصل ورباندې وکړی نو بيا مالک گرځي. البته په دېرو کينودو سره تر درې کالولپاره دده حق په
نورو مقدم دي.

قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: ومن حفر الأرض أي منع غيره منها بوضع علامة من حجر أو غيره ثم
أملأها ثلاث سنين دفعت إلى غيره وقبلها هو الحق بها وإن لم يملكها لانه إنما يملكها بالاحياء والتعجير
لأنه حفر التحجير (رد المختار ص ۲۶۸ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم. ۵ ربيع الثاني سنه ۹۸ هـ

دپوزی (پوریا او خاشاکو) جونگره دملکيت مثبت نده

سوال که يو شخص نقلی جونگره له پوزی يا لوڅو وغيره څخه جوړه کړی او د بل شخص په
خوا کينی یی دوه يا درې کاله قیام وکړ او پس له هغې نه له دغه ځای څخه منتقل شو او بل کلی
ته لاړو او ددغه نقلی جونگرې چی پوزی اودری وغيره وې دهغې نښې نښانې هم ختمی شی. پس
له څلوريانڅو کالونه دوه ځله راغې اودعوه یی وکړه چی دا ځمکه زما ملکيت دې ځکه چی زه
يو وخت دلته ديره ووم. آیا دا شخص حق ددغوې لری او که نه؟ او مالک دځمکې گرځي چی هر کله
وغواړی تصرف پکينې وکړی او نور خلک له تصرف څخه منع کړی. آیا شخص مذکور ته دا حق
حاصل دی او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د ملک دثبوت لپاره زراعت يا بناء دکور ضروری ده. دپوزی وغیره

ذکور په جوړولو سره ملکیت نه تاسیسېږي. والله سبحانه وتعالى اعلم

د مختلفو حاکمانو له طرفه د احیاء د اذن حکم

سوال که غیر آباده ځمکه دریو اشخاصو ځانله آباده کړې وی، یوه ته تحصیلدار د آبادولو اجازه ورکړې وی، دویم ته نائب تحصیلدار اودریم ته پتواری (جریبگر) اجازت ورکړې وی، اوس پوښتنه داده چې په دغو کښې دچا اذن معتبر دې او کوم یو نائب السلطان وگرځولې شی چې د هغه په اجازه د احیاء موات قول وکړل شی، ځکه چې مفتی به قول دادې چې د احیاء موات لپاره دامام یا نائب امام اجازه ضروری ده؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : که چیرته درې وارو یوه قطعه ځمکه آباده کړی وی نو هغه درې واړه دهغې مالکان شول په دې شرط چې پتواری (جریبگر) ته قانوناً د احیاء موات د اجازې ورکولو اختیار وی او که درې وارو په مختلفو اوقاتو کښې ځمکه آباده کړې وی یو ځای یی نه وی آباده کړې، نو چاچې مخکې آباده کړی وی هغه مالک شو، او که درې وارو جدا جدا قطعی (حصې) آبادې کړې وی نو هر یو دخپلې حصې مالک وگرځیده، پدې شرط چې پتواری ته د اجازې اختیار وی. والله سبحانه وتعالى اعلم. هر جیب سنه ۹۸ هـ

د ارض موات تعریف

سوال : ارض موات کومې ځمکې ته ویل کیږي؟ جامع تعریف یی ولیکئ، بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : ارض موات هغه ده چې له ښار څخه بهر وی او د چا ملکیت هم نه وی او د چا مخصوص حق هم نه وی، او له مرافق البلد څخه هم نه وی.

قال ملك العلماء الکسانی رحمه الله تعالى : فالارض الموات هي ارض خارج البلد لم تكن ملكا لاحد ولا حقاً له خاصاً فلا يكون داخل البلد موات اصلاً (وبعد اسطر) وهل يشترط ان يكون بعيداً من العمران وحرطه الطعوى رحمه الله تعالى فانه قال وما قرب من العامر فليس بموات وكذا روى عن ابى يوسف رحمه الله تعالى ان ارض الموات بقعة لو وقف على ادائها من العامر رجل فنادى بأعلى صوته لم يسمعه من العامر وفي ظاهر الرواية ليس بشرط حتى ان يجر من البلدة وعلى قياس رواية ابى يوسف رحمه الله تعالى وقول الطعوى رحمه الله تعالى لا تكون والصحيح جواب ظاهر الرواية لان الموات اسم لما لا يلتفت به فاذا لم يكن ملكا لاحد ولا حقاً خاصاً لم يكن منتفعاً به كان بعيداً عن البلدة او قريباً منها (بدائع ۱۴۳۷ هـ)

وقال في الهدية : فالارض الموات هي ارض خارج البلد لم تكن ملكا لاحد ولا حقاً له خاصاً فلا يكون

فرض المسلمون مواتاً وصلاً وكذا ما كان خارج البلد من مرافقها فمقتطع لا ملها ومرعى له لا يكرى مواتاً حتى
لا يمت الامام القطاعها وكذلك ارض الملح والغاز ونحوها مما لا يستغنى عنها المسلمون ارض موات حتى
لا يجوز للامام ان يقطعها لاحد (عالمگريه ص ۳۳۳) والله سبحانه وتعالى اعلم. ۱۰ شعبان ۱۳۹۸ هـ

به مباح الاصل خُمكه كسي تعمير كول

سوال زمين دكور و بگير چا پيره كافي خُمكه خالي ده چي دجا دكور شاوخوا دي بو هغه
يكسي تعمير وغيره كوي او عرف هم همدا دي چي په دي كسي دهمده حق دي. اوس پوښتنه ده
چي په دغه خُمكه كسي دتولو كليوالو حق دي او كه صرف ددغه شخص حق دي چي دجا دكور
ناوخوا دا خُمكه ده؟

ناسو فتوى وركړې ده چي دحكومت په اجازت سره يي تعمير كولې شي عرض دادې چي دا
حكم خو دارض موات (بنجر خُمكه) دي او ارض موات غالباً هغه وي چي له ښار څخه بهر وي. په
دسي حال كسي چي دا خُمكه په كلي كښي دكورنو په خواو شا كښي ده. اوبيا په نژدې نظرو
كسي ده نو دا خُمكه به خُمكه په ارض موات كښي داخله شي؟ مهرباني وكړئ مدلل او له خوښي
سره جواب راكړئ؟ ستوا تو جو روا

الجواب باسم ملهم الصواب دا خُمكه اكر چه موات ندي مگر په دي كښي تصرف كول دخلاف
فقور كيدلو له وجي دحكومت په اجازه پوري موقوف دي والله سبحانه وتعالى اعلم
ربيع الثاني سنه ۱۳۹۹ هـ

د ذمی احياء مثبت دملک دي

سوال كه جبرته ذمی دحكومت په اجازه شاړه خُمكه آياده كړي آيا دهغي مالك جوړېدې شي
وكه نه؟ بيا تو جو روا

الجواب باسم ملهم الصواب هو مالك جوړېدې شي

لأن العلامة العبر تفسر حقه لله تعالى اذا احبى مسلم اودى ارضا غير منقطع بها وليس بمملوكه لمسلم
ولا ذمی (ان قوله) ملكها ان الحق له الامام في ذلك وقال ملكها بلا فله وهذا لو مسلماً فلو لم يهرط الا في
تعلق (والبحار ص ۳۳۳) والله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۹ رمضان ۱۴۰۰ هـ

د حکومتی شاری خُمکي اجاره كول مثبت دملک نشي گر خندي

سوال يوه مسلمان يا ذمی ته ديا كسان دحكومت په ۱۳۹۸ هـ كښي يوه قطعې نړۍ خُمكه
په دې سره وركړه چي دوجو وغيره نښه به يي په خپله كور ونيوي نه يي دسود يا ريمو

به داخله کړی. او په دغه دوران کې به حکومت ته مقرر شي ورکوي. لس کاله پس به دا ځمکه حکومت ته واپس ورکوي. ذکر شوی شخص ډیر پیسې مصرف کړي. هوب وبل شي ولگوه او ځمکه یې آباءه کړه آیا دا شخص دارض موات د آبادلو په وجه ددې ځمکې مالک جوړېدی شی او که نه؟ او همدارنگه لس کاله پس د ځمکې ډیر به ورکولو شرط شرعا صحیح دي او که نه؟ آیا شرعا حکومت نه دا حق شته چې له ده څخه آباءه کړي ځمکه یاد هغې څه حصه بیرته واخلي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا د اجارې صورت دي. لهذا آبادونکې ددې ځمکې مالک نه گرځي مگر غیر آباءه ځمکه د آبادولو په شرط په ټيکه ورکول فاسده اجاره ده چې دهغې حکم دادې چې حکومت دکړل شوي ځمکې اجر مثل او اجر مقرر نه اقل اخستی شي

قال المحصفي رحمه الله تعالى: تفسد الاجارة بالسروط المغالفة لمقتضى العقد (الي قوله) وكشرط طعام عمدا وعلف دابة ومرة الدار الخ (رد المحتار ص ۴۲هـ)

وقال: وارضاء بشرط ان يثنيها اي يحرمها او يكرى انهارها العظام او يسرقها لبقاء اثر هذه الافعال لرب الارض فلولم تبق لم تفسد.

ونقل ابن عابد بن رحمه الله تعالى عن المصنف تحت (قوله بشرط ان يثنيها) فان كان اثره يبقى بعد انتهاء العقد يفسدان فيه منفعة لرب الارض والا فلا (رد المحتار ص ۴۱هـ)

وقال المحصفي: واعلم ان الاجر لا يلزم بالعقد فلا يجب تسليمه به (الي قوله) والاستيفاء للمنفعة او تمكine منه (الي قوله) فيجب الاجر لدار قبضت ولم تسكن لوجود تمكine من الانتفاع وهذا اذا كانت الاجارة صحيحة اما في الفاسدة فلا يجب الاجر التحقيق الانتفاع الخ (رد المحتار ص ۴۰هـ)

وقال ايضا: وتفسد بهالة المسمى كله او بعضه كتسمية ثوب او دابة او مائة درهم على ان يرميها المستاجر لصيرورة المزمة من الاجرة فيصير الاجر مجهولا وتفسد بعدم التسمية (الي قوله) لا بالتمكين بل باستيفاء المنفعة حقيقة كما مر بالغام بلغ لعدم ما يرجع اليه (الي ان قال) والا تفسد بهما بل بالشروط او الشروع مع العلم بالمسمى لم يزد اجر المثل على المسمى لرضاهما به وينقص عنه لفساد التسمية الخ (رد المحتار ص ۴۳هـ) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

فصل فی الشرب

په چینه کښې ټول خلق شریک دی

سوال یوه قدرتی چینه ده چی له هغې څخه ټول خلق استفاده کوی اوس دکلی یوه سړی دحسې سره خوا کښې نښکئ د'اوبو ذخیره، جوړه کړیده چی په هغې کښې دچښې اوبه جمع کښې اوسه دغې صرف دا سړی خپله ځمکه اوبه کوی. اونور ټول خلق محروم شوی دی. نو آه دده دغه کار دښه دی اوکه ناجائز؟ دا قدرتی چینه دپلار او نیکه نه مشترکه ده په دې کسی دج خاص حق نه کیل کېده. ټولو خلکو به بلاتخصیص ترینه استفاده کوله. اوس دغه سړی دنورو له رض څخه پرته دچښې په ټولو اوبو قبضه کړیده بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په قدرتی چینه کښې دټولو خلکو حق دې دخپلې فاندې لپاره ښکئ جوړول اونور خلق ترینه محروم کول ناجائز دی

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: المسلمون شركاء في ثلاث في الماء والكلاء والنار.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله في كل ماء لم يحرم) اعلم ان المياه اربعة انواع الاول ماء البعار ولكل احد فيها حق الشفة وسقى الاراضی فلا يمنع من الانتفاع على اي وجه شاء والثاني ماء الاودية العظام كسبحون وللناس فيه حق الشفة مطلقاً وحق سقى سقى الاراضی ان لم يضر بالعمامة (رد المحتار ص ٢٨١) والله سبحانه وتعالى اعلم.

١١ ص ٩٦ هـ

په نلکه (پایپ) کښې داوبو په راتلو سره ملکیت نابینېری

سوال یوه سړی له قدرتی چښې څخه نلکه راوستلی ده او اوبه یې پکښې راوسی دی له دې څخه یې جمات ته هم اوبه ورکولې بیایي دڅه لمونځ کوونکو سره اختلاف راغې نو په جماعت سره یې اوبه بندې کړې او وی ویل چی دا فسادگر خلق به زمانه روسته زما اولاد په تنگ تکلف کړئ نا دا جائز دی اوکه نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دده په نلکه کښې داوبو راتللو سره هغه ددې اوبو مالک وگرځده ځکه له هغه سره داوبو بندولو اختیار شته دی. مگر له جماعت څخه اوبه بندول خلاف دمروت غمړت دی. البته براه راست له چښې څخه داوبو اخستل دهر جاحق دی دهغو دمع کولو هېڅا سره هم حصار نشته. والله سبحانه وتعالى اعلم

لرابع الاول - ١٣٩٩ هـ

په خر خای کښې دهر جاحق دې

په متفرقات العطر والاباحه کښې دامسئله تیره شوی ده

بيع الشرب (دبتي اوبه کولو د نوبت خر خول)

سوال د شديد ضرورت په وخت کښې بيع الشرب جائز دې او که نه؟ همدارنگه شرب په اجاره ورکول هبه کول، عاريت باندې ورکول جائز دی او که نه؟ پينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب. په دې ټولو معاملاتو کښې په ظاهر الرواية کښې عدم جواز دې بعضې مشايخ د جواز قائل دي، په وخت دستخ ضرورت کښې دهغوئ د قول په غوره کولو کښې گنجائش شته

قال العلامة المحصفي رحمه الله تعالى: وكذا بيع الشرب وظاهر الرواية فسادة الاتباعا غابية وهرح وهبانية وسنحلقه في احياء البوائت.

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله وكذا بيع الشرب) اي فانه يجوز تبعاً للارض بالاجماع ووحدة الرواية وهو احتيا مشايخ بلغ لانه نصيب من الماء حرر وعمل الاتفاق ما اذا كان شرب تلك الارض ملو شرب غيرها ففيه اختلاف المشايخ كما في الفتح والنهر.

(قوله وسنحلقه في احياء البوائت) حيث قال هو والمصنف هناك ولا يباع الشرب ولا يوهب ولا يؤجر ولا يتصدق به لانه ليس عمال متقوم في ظاهر الرواية وعليه الفتوى ثم نقل عن شرح الوهبانية ان بعضهم جوز بيعه ثم قال وينفذ الحكم بصحة بيعه اه (رد المحتار ص ۱۱۸ ج ۴) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۲ ربيع الاول سنه ۱۴۰۱ هـ

د شرب (دخمکي داوبو د نوبت) حصه بلې خمکي ته منتقل کول

سوال څه فرمايي علماء ددين مبين په دې مسئله کښې چې يو قناته له لسو نه تر پنځلسو پورې دنفرو تر مينځ شريک دې چې دهر شخص سهم مشخص دې حتی چې د ساعتونه په سرتقسيم دې او له اول نه تر آخره پورې چې کار شوې دې څوک چې صاحب د نيم ساعت وو د نيم ساعت پيښی يې ورکړی دی او څوک چې ددوه ساعته مالک وو هغه ددوه ساعته پيښی ورکړی دی. په داسی حال کښې چې ددوه ساعته د مالک خمکه کمه ده او اوبه يې زياتې دي او دا سړي نوره خمکه هم لري چې اوبه يې له دغه لښتی څخه نه دی او هغه خمکه له بل خای څخه هم اوبه نه لري آیا دا شخص کولې شي چې زمانې اوبه په دغه خمکه باندې مصرف کړی او که نه؟ او شريکان مانع دي چې مونږ

باني اوبه نه پريږدو چې دغه ځمكې ته يې بوزي، آيا دوى حق دمنع كولو لري او كه نه؟ په فتاوى
وضيخان، باب د شرب كښې په حاشيه د عالمگيري ص ۲۰۷ ج ۱ كښې ليكلي چې

ولو كان له سدس الماء من بهر بين قوم او عشر الماء او اقل او اكث فاحل نصيبه من ذلك البهر كان له ان
يسوق نصيبه الى جميعه ماء من الارضين لان ذلك ليس بشرب لاهل معينين انتهى.

اوبه هدايه ج ۴ كتاب الشرب اوبه نورو كتابونو كښې ليكلي دي.

وليس لاحد من الشر كما في البهر ان يسوق شربه الى ارض له اخرى ليس لها شرب في ذلك لانه اذا تقادم
العهد يستدل به على انه حله انتهى.

اوبه فكر دا حق له عبارت د فتاوى قاضى خان خخه فهم كيږي چې شريكان حق دمنع نلري اوله
عبارت دنورو كتابونو خخه معلومېږي چې حق دمنع لري نو توضيح ددې به څنگه وي؟ او محمل
ددغو عبارتو يودې او كه نه فرق لري؟ عبارت د هدايي يومحمل لري او عبارت د قاضى خان بل
محمل لري؟ بيڼوا توجروا.

الجواب باسم ملهم العوالم : دلته د جواز او عدم جواز مدار په ضرر د شركاؤ حالى يا مالى
آينده دې چې په هغه دوى راضى نه دي كه په تقسيم داوبو كښې ځمكه په كومه درجه كښې هم
ملحوظ شوې وي لكه چې دا عرف عام دې نو خارجي ځمكې ته اوبه بېول جائز ندى ولوكان الماء
مقسما بالايام، ځكه چې كه خارجي ځمكه له نهر خخه ډيره ټيټه وي نو زياتې اوبه جذبوي چې له دې
وې نه شريكان متضرر كيدل يقيني دي، علاوه له دې نه د تقادم دعهد په صورت كښې د دعوي
د شركت هم احتمال شته كما فى الهدايه، او كه دا صورت حال د كومى داخلي ځمكې وي نو په اذن
د شركاؤ هيڅ حرج نشته او دغير شريك د دعوي شركت هم احتمال نشته او كه د تقسيم په وخت
كښې ځمكه بالكل نظر انداز شوې وي نو هر شريك كولې شي چې خپله معلومه حصه چې چيرته
مصرفوي مصرف كولې يې شي د جزئ دخانيه دا محمل دې، فانهم رضا بالضرر المذكور

په پاكستان كښې په حكومتى او غير حكومتى عرف كښې د دويم شق هيڅ وجود نشته په هر
حال به نهرى اوبو كښې ځمكې ملحوظ كولې بلكه مخصوص كولې شي، البته په غير حكومتى
عرف كښې كوم شريك خپله حصه كله كله خارجي ځمكې ته هم بېولې شي او كه شريكانو ته ضرر نه
وي نو ددې تحمل كولې شي، په سركارى قانون كښې په هر حال دا يو جرم دې والله سبحانه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾ (۸۸)

حریم القنات (دکاریز حریم یا حدود)

- * دحریم القنات به مقام او مقدار کسبی تحقیق
- * دفعهاء کرامو رحمهم الله دمختلفو عباراتو تطبیق

حریم قنات

- * دقنات دحریم مقام
- * دقنات دحریم مقدار
- * اول جواب
- * دوم جواب
- * دریم جواب تصویب
- * التحقیق المزید

د فضا کاري، د حریم ابتداء

موال د فضا کاري د حریم حد له کوه څخه شروع کېږي " ایا له هغه ځایه چې اوبه را
مېږي نه هغه ځایه چې اوبه حرکت کوي "

په دې باره کسې د فضا، کرامو د احوال محله و برمنځ د تعلق یا بر جمع صورت څه دي؟
مصل حواب را کړئ شکر

د دې استفسار په باره کسې درې ځله دارالعلوم کړ، چې به رجوع وشوه لکن شفی و نه شوه، لهذا
دې و نه وایو په ستاسې په خدمت کې وړاندې کېږي په هغو کې غور وکړئ او فصله
وېرېن دېره مهرباني به موی

الحواب و منه الصلح والصواب

اول حواب د فضا، کرامو د تصریح مطابق د فضا درې حصې معلومېږي

۱. د فضا هغه پورتنی مقام چې په هغې کېنې اوبه وی

۲. د فضا هغه لاندې مقام چې له هغې نه اوبه تیرېږي

۳. د فضا هغه مقام چې له هغه ځایه اوبه راوځي او د ځمکې سطحې ته را کوزېږي

د وینې حصې په باره کېنې د عالمگیری عبارت په ص ۲۸۸ ج ۵ کېنې دادي

لک محمدی الکتاب الفناة عمزلة النهر فلها من الحریم مال للمی

پس کاري به منزله دکوهی دي لهذا د فضا حریم به هم هغه وی کوم چې دکوهی دي یعنی

مویست شرعی گره او د دویمې حصې متعلق د عالمگیری عبارت دادي

احال الموضع الذی لا یقع الماء علی الارض الفناة عمزلة النهر الا انه یجری تحت الارض

چې هغه مده، چې هلته اوبه په ځمکه کېنې دننه تیرېږي هغه به منزله دنهر دي او هغه حریم

دنهر د حریم به نن دی او د دریمې حصې متعلق د عالمگیری عبارت دادي

الفناة فی الموضع الذی یظهر الماء منه علی وجه الارض عمزلة العين الفوارة لیکون لها من الحریم

منتمل مال للمی محسباً فاعلموا

پس د فضا هغه حصه له کوم ځایه چې اوبه راوځي او د ځمکې سطحې ته راځي هغه د چسې په

حکم کې ده و د چسې حریم پنځه سوه شرعی گره دي

ومصلحاً فانما علی هامش الهدیه ص ۱۰۰ و البحر ص ۱۰۰

د پورته ذکر شوی تفصیل په رڼه کسې د فضا په باره کسې د فضا، کرامو برمنځ کوم حصې

ملاک نشه و نه معنی علم

په ذکر شوي جواب دهمي اشکالات

د استفتاء جواب راوړسېده لیکن تراوسه پورې په نظر د اخر مسئله قابل دهمو ده. توضیح ده په داسې صورت کې چې تاسو جناب عالی د کاریز حريم له ځای دراوتلو داوبو له کاریز څخه ثابت کړې دي او له اصل منبع نه مونه دي ثابت کړې، اوس څو اشکالونه وایرېږي چې دهمي حل ستاسې په ذمه لازم دي.

اول داچې مسئله دفتا په اتفاق دائمه کرامو منصوص شرعی نده بلکه قیاسی ده

کما قال فی الهدایه شرح الهدایه وقال فی الشامل القداء لها حريم مفوض الی رای الامام لانه لایصل الی

المرع (ص ۲۰۲-۲۰۳)

پس کله چې دامسئله قیاسی شوه نو له دوه حالتونو څخه خالی نده. یابه په کوهی قیاسیږي او یا به په چینه باندې چې منصوص دی.

که په کوهی قیاس شی نو علت مشترکه چې شرط د قیاس دي په مینځ د دواړو مسئلو کې نه لیدل کیږي ځکه چې کوهی یو ځای ژور کندل کیږي او اوبه یی ولاړې وی او قطره قطره راځي په شان دفواری، حرکت نه کوي اونه روانیږي اولبنتي (ویاله) هم نه لري، په خلاف دفتا چې که له لاندې قطع کړې شی او یا یی سرلوڅ کړې شی په دواړو حالاتو کې یی اوبه جاري وی، په شان دفواری له منبع نه حرکت کوي نه له ځای دبهر وتلو فصل ته اولبنتی وغیره تشریفات لري

البته که چیرته د اوبه چینه قیاس کړو لکه څنګه چې مشائخو کړې دي، علت مشترکه لیدل کیږي لیکن په دې صورت کې باید مقتضای قیاس د مشایخو دا شی چې حريم دفتا له منبع اوبنګه نه ونيول شی نه له ځای د وتلو د اوبو نه فصلونو ته، ځکه چې په اتفاق دائمه رحمهم الله تعالی حريم دچینې له منبع څخه دي نه له حوض اوانتها دلبنتي دهغه نه، اوکه داسې ونه شی نو قیاس مع الفارق راځي کما فی صورة الاولى.

دوم که مونږ فتا په دریو حصو تقسیم کړو په اوله حصه کې دا اشکال راځي چې دکوهی اوبه تړل شوي او ولاړې دي او په شان دفواری ندي په خلاف دفتا

او په درېمه حصه کې دا اشکال راځي چې هلته په حقیقت کې اول اوبه دځمکې له لاندې څخه نه راوړي بلکه دفتا له سربویش څخه لاندې راوړي په شان دفواری، دلته هم موصوفه ګرځي په خلاف دچینې چې حقیقتاً له ځمکې راوړي اوبه شان دفواری ده، علت به دي وخت کسې هم مفصود ګرځي

درېم حريم باید یو معین حد وی که چیرته دفتا حريم د اوبو دراوتلو ځای له سربویش ذکر کړي څخه شی نو نه معین کیږي ځکه چې په وخت دکمیدلو د اوبو کې فتا زیات ژورېږي هغه سربویش

شوی کاریز یتیمی پی یوه حالت نه پاته کیږی پس باید هرکال نوې خای ورته حریم وگرځی.
خلورم قناته چی کله کیندل کیږی مبادی یی له خولې څخه چی داوبو دراوتلو خای دې په
 مزارعو شروع کیږی او آخری منبع ته رسیږی او تمامیری، په مینځ ددې مسیر کښې ډیر کوهیان
 لپاره دکنډلو دلبنستی دقناته کنډل شوی وی او خلاصیږی او قول دامام محمد محمول په همدغو
 کوهیانو دې چی منبع ته ندی رسیدلی چی هریو د دغو حکم دڅاه لری اوکله چی آخر او منبع لره
 ورسیږی نو مشائخ رحمهم الله په قول د امام محمد باندې دا اضافه کړیده چې په هغه وقت کښې
 حکم دچینی لری، او ظاهره ده چی په پای او مبادی کښې ندی بلکه په غایت او منبع کښې دی
 او امام اعظم هم همدارنگه فرمایلی دی لکه چی دقاضیخان په عبارت کښې تصریح ده.

واما عبادانی حنیفة رحمہ اللہ تعالیٰ اذا فعل ذلك بائن الامام يستحق الحریم للموضع الذی يقع الماء فيه علی
 وجه الارض (الی ان قال) والقناتة الی ان يقع الماء علی وجه الارض معزلة العین لان فی القناتة مجری الماء تحف
 الارض واذا وقع الماء علی وجه الارض يصير ذلك الموضع معزلة العین لان فی العین مخرج الماء من الارض
 ویسئل علی وجه الارض (ص ۲۲۰) بر حاشیه هندیه بیرونی

بنظم هغه الفاظ چی فقهای کرامو رحمهم الله په دغه مورد کښې استعمال کړی دی هغه دادی
 بظهر علی وجه الارض، يقع الماء علی وجه الارض، يقع الماء فيه علی وجه الارض، یسئل علی وجه الارض، یسئل
 علی وجه الارض.

دا وجه الارض هغه ځمکه ده په نظر داحقر چی په منبع او بنگاه داوبو کښې ده نه هغه ځمکه چی
 خای دراوتلو داوبو دې مزارع ته، په دې لاندې قرائنو باندې:

قناته داوبو مجری ته ویل کیږی چی لاندې له سرپوښ څخه وی او هغه مختلف فیه دې په مینځ
 دامام صاحب او امام محمد یا صاحبینو کښې چی امام صاحب هغه په شان دنهر گرځولی او حریم
 یی ندی ورکړی، مگر په شان دنهر او امام محمد یا صاحبینو هغه یعنی خوله دکاریزی پی منزله
 دکوهی گرځولې او که نه نو په هغه خای کښې چی منبع د اوبو دراوتلوده په نزد دامام صاحب په
 منزله دچینی ده کما فی البحر (ص ۲۲۱) وفتح القدیر وهدایة (ص ۳۲)

همدارنگه په هنیدیه کښې: القناتة فی الموضع الذی يظهر الماء منه علی وجه الارض معزلة العین
الغوارق

او دا موضع هماغه منبع او بنگاه ده په ظاهر کښې نه بل څه. همدارنگه له پورته ذکر شوی دلیل
 دقاضی خان نه ښکاره ده چی ویلی یی دی لان فی العین مخرج الماء من الارض ویسئل علی وجه الارض.

پس معلومه شوه چی دقناة حریم هماغه خای دې چی اوبه دخمکې دلاندې نه دخمکې سره راخی نه هغه خای چی اوبه له سرپوین خخه راوخی

او همدارنگه له عبارت د کتاب الخراج خخه واضح دی چې قال ابو یوسف رحمه الله تعالی واجعل للقناة من الحریم مالم یسبح علی وجه الارض مثل ما جعل للبار فإظهار الماء وسبح علی وجه الارض جعل حریمه حریم الهربدایة (ص ۴۰۳)

یعنی تر هغه وخته پورې چی دکاریز اوبه په منبع کنې ولاړې وی اوجریان نه کوی حکم دهغې په مثل دحریم دکوهی دې اوکله چی اوبه په مسیل دقناة کنې روانې شی تر آخره پورې حکم دهغې په مثل دلبنستی وی. معلومه شوه چی مسئله مختلف فیها په مابین دامام اوصاحبینو کنې همدغه مسیل اولبنستی دې تر آخره پورې

شپږم خلاصه دعلتونو چی له نصوصو خخه په مورد دحریم کنې معلومیږی دوه شیان دی یو دفع دمضرت اودویم جلب دمنفعت

اول علت په مالک او اوبو کنې مشترک دې. دویم فقط تر مالک پورې محدود دې. یعنی له نصوصو خخه معلومیږی چی علت دحریم دادې چی له حافر اول نه ضرر دتقص یا د اوبو دفنا، کیدو لرې کرې شی اوله هغه خخه منع دتصرف له حریم نه هم جلوگیری وشی اوس ظاهره خبره ده چی که حریم له خای دوتلو داوبو له سرپوین خخه شی اوپنځه سوه گزه لرې دده ملکیت ورباندې قرار ونیسی فقط ده ته نفع دملک رسیږی. او دفع دضرر له اوبونه چې اصل علت دې نه لرې کیږی. ځکه که چیرې دلته څوک لرې یا نزدې یوبل کاریز وباسی نو چونکه منبع د اوبو ډیره لرې ده نو هېڅ اثر نه لری

او که چیرې حریم له منبع خخه مقرر کرې شی نو ضرر دقناة له اوبو او له صاحب دقناة دواړو نه لرې کیږی او انتفاع د ملک په دې حدودو کنې هم مالک ته پاتې کیږی. برابره خبره ده که هغه په واسطه د اوبو دقناة وی یا په واسطه دبوکې (دلو) وغیره وی. دقناة دڅاه له خولې نه کولې شی چې په دحدودو د پنځه سوه گزه کنې ملکاً استفاده وکړی. او دفع دضرر هم له جلب دمنفعت خخه وی. نو مقتضی ددغوعلتونو اوقواعدهم همداده چی حریم له منبع اوبنگاه خخه وی نه له خای دبهر راوتلو داوبو له سرپوین دقناة خخه.

خلاصه داچی لطفاً دې اشکال لره په تدبر تام سره نظر وکړئ اولخ شافی جواب خخه مومستفید وگرځوئ اوله نورو مفتیانو ددغه خای خخه هم مشوره وغواړئ

دویم جواب

الجواب ومنه الصدق والصواب دمنبع اوبنگاه متعلق چی تاسو کوم څه وئلی دی چی ددې به

کوهی قیاس کول نه دی صحیح، دا خبره صحیح ده ځکه چی د عالمگیری دا عبارت قال محمد رحمة الله تعالی فی الکتاب القناتة بمنزلة النهر لها من الحریم مال للبر.

دا د قنات د لاندینی حصی متعلق دې چی له کوم ځای څخه اوبه تیریری. او د منبع متعلق ندې لکه چی صاحب د درمختار په دې مسئله کښې دامام اعظم اختلاف هم نقل کړی دې. ظاهره ده چی اختلاف د امام صاحب او صاحبینو په منیخ کښې د قنات په دا لاندی حصه کښې دې چی له کوم ځای څخه اوبه تیریری.

کما فی الدر المختار (وللقناة) هی مجرى الماء تحت الارض (حریم بقدر ما یصلحه) (للقاء الطین ولحوتة وعن محمد رحمة الله تعالی کالبر.

و فی الشامیه تحت (قوله وعن محمد رحمة الله تعالی کالبر) قال الاتفاقی قال المشایخ الذی فی الاصل ای من ان القناتة کالبر قولها وعند لا حریم له لایضا بمنزلة النهر ما لم یمظهر ماؤها علی وجه الارض ولا حریم للنهر عندہ فان ظهر کالعین الفوارق حریمها خمسمائة ذراع (ص ۳۰۹هـ)

پس د دارالعلوم په سابقه فتوی کښې چی د قنات حریم د کوهی د حریم په شان لیکل شوې وو له هغه څخه رجوع کیری. البته تاسو چی دا لیکلی دی چی د دریمې حصی یعنی کوم ځای چی اوبه د ځمکې سرته ظاهریری په صورت د قیاس په چینه باندې علت مشترکه نه پیدا کیری، دا صحیح ندی ځکه چی په چینه کښې دوه شیان موندل کیری

۱- خروج الماء من الارض.

۲- سيلان الماء على وجه الارض.

لکه چی د قاضی خان له عبارت څخه ظاهر دی

والقناة الى ان یقع الماء على وجه الارض بمنزلة النهر الا ان فی القناة مجرى الماء تحت الارض فاذا وقع على وجه الارض یصير ذلك الموضع بمنزلة العين لان فی العين یخرج الماء من الارض ویسهل على وجه الارض (الغالبية على الهدية ص ۲۲۰هـ)

د دریمې حصی د قیاس کولو لپاره په چینه باندې دا ضروری نده چی په دې کښې د ځمکې له داخل نه اوبه را وه وځی. د قنات په ذریعه دلته نه وی راغلې. ځکه چې په دې صورت کښې خوبیا دغه عین چینه شوه بیا خوبی په چینه باندې د قیاس کولو سوال هم نه پیدا کیری د چشمی حریم په اتفاق دانمه کړا موله منبع څخه شمیرل کیری له حوض څخه نه شمیرل کیری او دا توفیقی دی کما فی الهدایة: وان کان عینا لحریمها خمس مائة ذراع لما رویا وهو قوله علیه السلام حریم العين

عش مائة ذراع (الی ان قال) والتقدير بمسافة مائة ذراع (ص ۲۸۱)

مکر دلتہ بحث دچینی نہ دی بلکہ دقناة د دریمی حصی متعلق دی، دا دریمہ حصہ پہ جسہ قیاس شوې ده، دقناة حریم له دریمی حصی څخه دمفرولو په صورت کښې که حریم هرکال بدلېږي نو په هغه کښې څه حرج دی؟ لکه څنگه چی چینه که یو ځای بنده شی له بل ځای څخه راووزی نو په اتفاق دائمه کرامو له دې بل ځای څخه د چینی حریم شمیرل کېږي، هغه الفاظ چی فقهاء کرام یی ددې مسئلې لپاره استعمالوی لکه

یظهر علی وجه الارض

یقع الماء علی وجه الارض

یقع الماء فیہ علی وجه الارض

یسلم علی وجه الارض

سلم علی وجه الارض.

له هغو څخه مراد هغه مقام دی چی اوبه له هغه ځای څخه راځی او د ځمکښې په سطحه ظاهرېږي، یعنی دقناة آخری حصه منبع اوبنګاه مراد ندی لکه چی دقنقې دکتابونو عبارتونه په هغې باندې صراحتاً دلالت کوی کما فی الخانیة : والقناة الی ان یقع الماء علی وجه الارض معزلة النهر الا ان فی القناة یمری الماء تحت الارض فاذا وقع علی وجه الارض یصیر ذلک الموضع معزلة العین (الخانیة علی

الهدیة ص ۲۱۹)

دقاضیخان په عبارت کښې یی له دریمی څخه په وړاندینی حصی باندی دنهر اطلاق کړې دی ظاهره ده چی (وقع الماء علی وجه الارض) نه اولنی حصه (یعنی دقناة هغه پورتنی حصه چی په هغې کښې اوبه وی، مراد نشی کیدې ځکه چی له هغې څخه مخکښې کوم نهر نه وی. صاحب دغایة الاوطار د درمختار دعبارت (ولو ظهر الماء فکالعین) ترجمه کړې ده (یعنی دکاریز اوبه چی پورتنی حصه دځمکې څیرې کړی اوظاهرې شی نو دهغې حکم دچینی په شان دی یعنی پنځه سوه گزه به دهغې حریم وی ص ۲۵۲ ج ۲

له دې څخه داهم ظاهرېږي چی له (ظهور الماء علی وجه الارض) دریمه حصه مراد دی منبع اوبنګاه مراد نه ده

صاحب دعین الهدایه دهدایی دعبارت (قالوا وعد ظهور الماء هو معزلة عین فوارق) ترجمه کړې ده چی هغه دادې (مشانخو فرمایلی دی کله چی دهغه اوبه په ځمکه باندې ظاهرې شی نو هغه به

منزله دجوش و هونکې چینه ده، یعنې پنځه سوه گزه حریم دې ورته مقرر کړې شی ص ۳۷۳ ج ۴.
له دې څخه هم همدغه معلومیږي چې ظهور الماء علی وجه الارض نه هغه مقام مراد دې په کوم
ځای کېږي اوبه دځمکې په سطح ظاهریږي والله اعلم وعلمه اتم واکمل

په دویم ځواب باندې دمستفتی اشکال

دویم ځواب دقناة په موضوع باندې را ورسیده او یوڅه تشفی وشوه لیکن اوس هم یو اشکال
باقی پاتې دې او هغه داچې تاسو حضراتو دقناة حریم له کوم ځای څخه چې اوبه دځمکې سطحې
نه راوځي مقرر کړې او د فقهاء کرامو عبارات مو په هغه چسپان کړي دی
په دې اشکال دادې چې آیا قناة ته له منبع اوبنګاه څخه هم یو بل حریم ورکول کیږي او که نه؟ که
ورکول کیږي نو څومره؟ لکه دکوهی حیرم او که لکه دچینی حیرم؟ او که نه ورکول کیږي
نوستاسې ددې عبارت څه معنی ده؟

په دې صورت کېږي خو هغه عین چشمه شوه دهغې دقیاس کولو په چشمې باندې سوال هم نه
پیدا کیږي، او کوم نصوص چې دچینې یا دکوهی دحریم په باره کېږي راغلي په کومه وجه منبع له
هغې څخه اودهغو له عام مصداق څخه خارج گرځول کیږي؟ سره ددې چې علت داستحقاق دحریم
په اتفاق دفقهای کرامو یو حاجت دې په دوو طریقو سره.

اول دفع د حاجت له صاحب دمنبع (چینه) او کوهی څخه. دویم دفع د ضرر له اوبو دصاحب دحریم
څخه دغه دویم حاجت فقهای کرامو اصل علت گرځولې دې اوقیاس هم همدا غواړي ځکه چې
نولې استفادې دصاحب چشمه یا کوهی د اوبو په وجود پورې موقوفې دی که اوبه نه وی نو هغه به
څنګه استفاده وکړي.

اودا هم بالکل مشاهده ده چې که بل څوک ددې ځای گیر چاپیره کوم ځای چې اوبه دځمکې
سطحې ته راوځي په ځمکه غور ځیږي دپنځه سوه نه په کمه فاصله کېږي بلکه په شلو یا دیرشو
گزو کېږي دننه دننه بل کوهی یا چینه وکندی اول قناة ته هیڅ نقصان نه رسیږي دا بالکل مشاهده
ده. زه خپله په دوه قناته کېږي شریک اوصاحب دحال اوصاحب البیت یم

اوصاحب دځمکې ته هم هیڅ ضرر نه رسیږي

ځکه چې کله اوبه دقناة دځمکې سطحې ته راوړي اکثر او اغلب پنځه سوه گزه کېږي دننه
دځمکې دتیت والی او جگوالی په وجه قابل د استفادې نه وی، بلکه اکثر او اغلب چې کوم قناتونه
زمونږ په ملک کېږي دی، زرگزه یا کم از کم اوه سوه گزه نه پورته قابل د استفادې وی، نو دپنځه
سوه گزه دحریم ورکولو سره دصاحب دځمکې حاجت ته او یا له دفع دضرر نه له هغه څخه هغه ته
څه فائده رسیږي اودنص اوقیاس څه نتیجه راووتله؟

نسه د. باركل مشاهده ده كه دمنبع اوبنگاه دفعا سره گمرچاپيره هواره وار به خمه دسي را حوسري كه بل خوك دهغي به پنځه سوه گزه كښي گيرچاپيره يا ددې نه كم بل فناه اول بالكل وچ شي اون دبل داستفادي شي اود صاحب اول پولې استفادي اوسرمايه بيكاره شي بلكه د نن س د آلاو اوماښتونو په دور كښي كه په اوه سوه گزه يا زرگزه فاصله كښي يوماښن ولگول شي نو اول فناه وچيري لهذا د احمر په نظر دواړه خانه فناه ته حريم وركول ضرور دي. او كه نه نو بيا لازم دي چي دمنبع اوبنگاه څخه حريم وركول شي ترڅو چي جامع دعين اوقنا موافق شي. اواصل علت حاجت اود دفع ضرر دماء په خپل حال وگرځي اومصداق دنصوص عامه بر حال وگرځي اوس ستاسي حضراتو دتحقيق انتظار دي

الجواب الثالث

الجواب حامداً ومصلحاً دقناة متعلق دفقهاء كرامو په عبارتونو كښي اودهغوي په ماخذونو كښي دغور كولو وروسته چي كومه خبره ذهن ته راځي هغه داده چي دقناة پورتنۍ حصه چي دكوم خاي نه اوبه راوتل شروع كيږي چي له هغي څخه په استفاده كښي په منبع اوبنگاه تعبير شوي متعلق دهدايه په حاشيه كښي شارح المواقف نه نقل شوي چي دقناة دپورتنۍ حصي څخه څو پوري مسيل يعني نهر نوي ويستل شوي ترهغه وخته پوري دا كوهي دي اوكله چي ترينه نهر وه ويستل شو نو هغه مقام په نهر كښي شامليږي. لهذا دقناة لوړه حصه او دقناة لاندې حصه له كوم خاي نه چي اوبه تيريږي د دغو دواړو ځايونو حريم شرعا مقدر او متعين نه دي دزمكې سختي اونرمي ته اعتبار دي څومره چي حريم ته ضرورت وي هماغه اندازه به حريم وي لكه چي قاضي خان دقناة او مخرج ماء يعني منبع لپاره حريم بقدر مايصلح مقرر گرځولي دي

همدارنگه دفقهء كرامو په اكثر كتابونو كښي دقناة ددوه حصودحريم ذكر صراحتاً پيدا كيږي اول دقناة هغه حصه چي له هغه خاي څخه اوبه دخمكې سطحې ته ظاهريږي چي دهغي حريم فقهاي كرامو دچيني حريم مقرر كړي دي

دويم دقناة هغه حصه چي دهغي اوبه په سطح دخمكې ظاهري نه وي دهغي حريم فقهاي كرامو دلنسي نهر حريم مقرر كړي دي. يعني دخمكې سختي اونرمي ته اعتبار دي څومره چي ضرورت وي هماغه مقدار دهغي حريم وي

في حاشية الهداية: (قوله والقناة) قال الشارح المواقف ان الم يجعل مسهل فهو الميزان جعل فهو القد ونسبته الى الابر كنسبة العيون المسالة الى الراكة (هـ ۲۸۲ ج ۲)

وفي الخاتمة على هامش الهدية: ولو حضر رجل قناة اذن الامام في مفاز قوساق الماء حتى الى به ارضا فاحيا فانه يجعل لقناة مخرج مائة حريم بقدر مايصلح (هـ ۲۲۰ ج ۲)

فمنها كرمو جی ددری حی حصی ددها حریه دجیبی دحرم برابر مقرر کړې دی هغه صرف ددی مقصد لپاره دی چی که خوځ ددی حرم په دننه کسې بل شاه وپاسی نو دهغه اوږه به نقصان نه وی بلکه چی دکره مقصد لپاره سی شاه وپسلی دې لکه کسب وغره دهغې هم اعزاز کړې شوي و دحی دحرم نه اندازه ورته حریه فمها کرامو مقرر کړې دی

فی الهدایة: وان كانت عنها حریمها بمسافة ذراع لما رویا ولان الحاجة فيه الى زيادة مسافة لان العين تستخرج للزراعة فلا بد من موضع یجرى فيه الماء ومن موضع یجمع فيه الماء ومن موضع یجرى فيه الى الزراعة (م ۳۰۰) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

الحواب باسم ملهم الحواب دربه خواب صحیح دي

التطبیق المزیذ:

۱ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى قال الاتفاقی قال المشایخ الذی فی الاصل ای من ان القناة کثیر قولها وعدده لا حریم لها لانها بمنزلة النهر ما لم یظهر مأواها على وجه الارض ولا حریم للنهر عدده فان ظهر کالعین لمواراة حریمها بمسافة ذراع (رد المحتار ص ۳۰۰ م ۵)

له دی خغه معلوم سړی چی عند الامام دقناة دځمکې دلاندینی حصی حریم نشته او عند نصحین دهغې حریه دکوھی دحریم په شان څلویښت ذراع دې مگر تحقیق دادې چی دامام صاحب برده دهر حریه شته په دی کښی دامام اوصاحبینو په مابین کښې اختلاف نشته بلکه بالذات حریه نه

کما حرر الامام المحصکفی رحمه الله تعالى فی بحث حریم النهر وقررة العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: فلیس الامام رحمه الله تعالى القناة علی النهر مفیدت لحریمها کحریمه عدده ولذا قال صاحب التنویر وشارحه "علانی رحمهما الله تعالى وللقناة هی مجرى الماء تحت الارض حریم یقدم ما یصلحه لالقاء الطین ونحوه وعن محمد رحمه الله تعالى کثیر (رد المحتار ص ۳۰۰ م ۵)

۲- سر غس فور او د نهر دحریه دحدود دحدود او فقهی نصوص په حالات موسظه مس دی نه د خلاف احوالونه حدود دحریه محلف کړی

فان فی العلانية معزای لمفستالی: وقیل والتقدیر فی یروعون عما ذکر فی اراضهم لصلابها ولی اراضها رخ وفتیر لثلا ینتقل الماء فی التفان وعزاه لهدایة وعزاه لبرجندی لثلا لملحوظ.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: ولی "ثأثر علانية عن" - یجمع ومن احتاج ال اکثر من ذلك یرید

عليه وكان الاعتبار للحاجة للتقدير ولا يكون في المسألة خلاف في المعنى أو نقل العلامة قاسم في تصحيحه
عن مختارات العوازل أن الصحيح اعتبار قدر الحاجة في المئثر من كل جانب

وفي التنوير: وللقاتل حریم بقدر ما يصلحه

وفي الفرح: لالقاء الطين ونحوه (الى قوله) وفي الاعتبار فوضه لرای الامام ای لو باذنه والافلاشي له ذكره
البرجندی (ردالمعتار ص ۴۰۹ هـ)

وفي الخاتمة: ولو حفر رجل قناة بغير إذن الامام في مفازة وساق الباء حتى اتي به ارضا فاحياها فانه يجعل لقناته
ولم يخرج مائه حریم بقدر ما يصلح (خاتمة على هامش الهدية ج ۳ ص ۲۲۰)

۳- علامه حصکفی رحمه الله له برجندی نه د اذن امام شرط نقل کرې دې او د قنات بلا اذن امام
لپاره حریم نشته او امام قاضی خان فرمایي چي قنات بلا اذن امام لپاره هم حریم شته دی.
دا اختلاف په دې اختلاف باندې مبنی دې چي دامام صاحب په نیزد باندې په احیاء الموات
کښي اذن د امام شرط دې او د صاحبینو په نیزد شرط ندې د برجندی قول په قول د امام صاحب
مبنی دې او د قاضی خان قول په قول د صاحبینو مبنی دې دا وجه د توفیق بالکل ظاهره ده، سره
ددې نه علامه ابن عابدين ددې تصریح هم کرې ده.

ونصه (قوله ای لو باذنه) ای لو کان الاحیاء باذن الامام لانه شرط عند الامام والافلا يملك ما احيا
ولا يستحق له حریم (ردالمعتار ص ۴۱۰ هـ) والله تعالی اعلم.

کتاب الاشربة

دچلم دڅښلو حکم

سوال چلم څښل څه حکم لری؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب علامه ابن عابدين دچلم اباحت ثابت کړې دې او دکراحت په قول یی رد کړې دې، دشامی څو جملې نقل کولې شی، زیات تفصیل او په اباحت دلایل او دفریق مخالف تردید دې په شامیه کتاب الاشربة کښې وکتلې شی.

وللعلامه الشیخ علی الجهوری المالکی سالة فی حمله نقل فیها انه افقی بحله من یحمله من یعتمد علیه من ائمة المذاهب الاربعة وقلعه الفیل علیه ایضاً سیدنا العارف عبدالغنی النابلسی رسالة سماها الصلح بین الاعوان فی اباحة هرب الدغان وتعرض له فی کثیر من تألیفه الحسان واقام الطامة الکبری علی القاتل بالحرمة او بالکراهة فانها حکمان هر عیان لابدلها من حلیل ولا دلیل علی ذلك فانه لم یثبت اسکاره ولا تفتیره ولا اضراره بل لم یعد منافع فهو داخل تحت قاعدة الاصل فی الاشياء الاباحة وان لم یعد له منافع فهو داخل تحت قاعدة الاصل فی الاشياء الاباحة وان فرض اضراره للمعضن لا یلزم منه تحریمه علی کل احد فان العسل یطرب بأصحاب الصفرام الغالية ورعاً امرهم مع انه شفاء بالنص القطعی وليس الاحتیاط فی الافتراء علی الله تعالی بأثبات الحرمة او الکراهة الذین لابدلها من حلیل بل فی القول بالأباحة العلی فی الاصل (رد المحتار ج ۲ ص ۲۹۹ هـ)

مگر دا د بیکاره خلکو شیوه او طریقه ده لهذا له دې څخه احتراز کول په کار دی، او په داسې طریقه استعمالولی چې له خولې څخه بدبوی څی حرام دی، والله سبحانه وتعالی اعلم
۲۸ جمادی الاولی سنه ۱۳۷۲ هـ

بنگ حرام دی

سوال یو شخص وایی چې په درمختار کښې دبنگو اباحت ذکر دې آیا دامسئله واقعی در مختار کښې شته، که وی نو څنگه مباح دی؟ بینوا بیانا شافیا توجروا اجراوافياً

الجواب وضه الصدق والصواب: عن امر سلیح رضی الله تعالی عنها قالت بنی رسول الله صل الله علیه وسلم عن کل مسکر ومفترا (ابوداود)

عن جابر رضی الله تعالی عنه قال قال رسول الله صل الله علیه وسلم کل مسکر حرام ان علی الله عهدا من

یہ شرب المسکرات (مسلم)، عن ابن عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہما انہ قال صلی اللہ علیہ وسلم ما اسکر کفوره فقلیلہ حرام (احمد و ابن ماجہ والدارقطنی)، قال الحافظ العینی رحمہ اللہ تعالیٰ فی شرح الکنز: قال محمد والثلاثہ رحمہ اللہ تعالیٰ کل ما اسکر کفوره فقلیلہ حرام من ای نوع کان کوم سري جي وایی جي په درمختار کښې ښک مباح لیکل شوی هغه مفتري او کذاب دي په درمختر کښې هم دښگو حرمت په صراحتاً سره ذکر شوې دي، البته دښگو په څښلو باندې د شرايو حد نسته بلکه تعزیر دي لکه په متياز او اغتو بولو څښونکو او خوړونکو باندې حدنسته بلکه تعزیر دي دښگو هم يعينه همدا حکم دي

قال العلامة الحسکلی رحمہ اللہ تعالیٰ: ويحرم اكل المذج والحشيشة وهي ورق القنب والافيون لانه مفسد للعقل ويصد عن ذكر الله تعالى وعن الصلوة لكن دون حرمة الخمر فان اكل شيئاً من ذلك لاحد عليه وان سكر منه بل يعزراً دون الحد كذا في الجوهرة (رد المحتار ج ۲ ص ۲۹۵ هـ) په درمختار کښې دحلت قول خو څه کوي بلکه په هغه کښې يی د حلال گڼونکي د کفر فتوی نقل کړې ده

ونصه: ونقل عن الجامع وغيره ان من قال يمل المذج والحشيش فهو زنديق مبتدع بل قال لهم الدين الزاهدي انه يكفر ويباح قتله.

وقال العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ تعالیٰ تحت (قوله وهي ورق القنب) نقل ابن حجر عن بعض العلماء ان في اكل الحشيش مائة وعشرين مهرة دينية ودنيوية ونقل عن ابن تيمية ان من قال يملها كفر قال وامرأه اهل مذهبه او سياتي مفله عندنا هـ

وقال ايضا تحت (قوله بل قال لهم الدين الزاهدي) لكن رايت في الزواجر لابن حجر ما نصه وحكا القرابي في تسمية الاجماع على تحريم الحشيشة قال ومن استحلها فقد كفر قال وانما لم يتكلم فيها الاثمة الاربعة لانها لم تكن في مبهم وانما ظهرت في اخر المائة السادسة واول المائة السابعة حين ظهرت دولة التتار اجمروا هـ فليتأمل (رد المحتار ج ۲ ص ۲۹۵ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم. ۲۷ ربيع الآخر سنة ۱۲۷۳ هـ

دښگو او الکحلو وغيره د احکامو تفصيل

سوال دښگو استعمال اکلاً يا خارجاً جائز دي او که نه؟ او دهغي په شارب باندې حدشنه او که نه؟ او د اسپرتو، الکحل، استعمال څنگه دي؟ بينوا تو جروا
العداب باسم ملهم الصواب دمسکراتو دوه قسمونه دي سال او جامد، دسبالو دوه قسمونه

دی اول هغه چی دهغو به نجاست او حرمت اتفاق دی دهغو بیا خلور قسمونه دی اول د اگم رو
 حام شراب دویم دانگورو پاخه شراب دریم در طب شراب خلورم دزیبو شراب
 ۱. د دغو یوه قطره هم حرامه ده اگر چه له هغې څخه نشه نه وی. دهغو په دوا، کبې استعمالول
 کلا و خیرجا ممنوع دی. خواه په اصلی حالت وی یا په کوم قسم تصرف سره په بل هیئت کبې
 وگرځی

۲. هغه اشربه چی په هغو کبې اختلاف دی یعنی اشربه اربعه مذکوره نه علاوه باقی ټول اشربه
 وادشیخینو په نزد ظاهر دی اوله مقدار مسکر نه کم بلا لهو په غرض د تداوی وغیره حلال دی د
 امام محمد په نزد نجس او حرام دی. اگر که قلیل وی بلا تداوی په غرض د لهو په اتفاق سره حرام
 دی او په قدر د مسکر بالاتفاق حد شته دی

په دواگانو وغیره کبې استعمالیدونکی الکحل له انگورو او کجورو اخرا، څخه نه جوړیږی
 له وی چی نه دشیخینو د مذهب مطابق دهغو استعمال جائز دی
 د اصول فتوی له لحاظه قول دشیخینو ته ترجیح ورکول کیږی الا لعارض
 اگر چه فقهاء کرامو د فساد زمان د حکمت په بناء دامام محمد قول مفتی به گرځولی مگر اوس
 د عموم بلوی او ضرورت تداوی په خاطر د اصل مذهب مطابق د جواز فتوی ورکولی شی

د جامد مسکر حکم

جامد مسکرات لکه افیون وغیره دومره مقدار چی نشه پیدا کوی یا په هغه کبې شدید ضرر
 وی حرام دی. همدارنگه دنشی له مقدار نه کم صرف د لهو په طور استعمالول هم حرام دی. البته لږ
 مقدار چی حد دنشی نه کم وی د دوا په طور استعمالول جائز دی او دهغه پتی لگول هم صحیح دی
د حد متعلق داتفصیل دی دانگور په کچه شرابو مطلقا حد شته مسکر وی او که نه وی له
 فنی څخه علاوه سیال مسکراتو کبې په مقدار مسکر باندې حد شته او په قلیل نشته په جامدو
 مسکراتو کبې په مقدار د مسکر باندې هم حد نشته بلکه تعزیر دی

قال فی البدن المتعلق: ویکرة ای یحرم کذا عبر فی النقایة شراب دردی الخمرای عکرة والامتناط لرجل
 لانتفاع به لان فیہ اجزاء الخمر وقلیلہ ککفیرة کما مرو لکن لا یحد شاربه عند الغلبة المنقل ولنفرة الطبعة
 نعم واعتبر الکرمی رحمه الله تعالی الطعم بلا مسکر وبه یحد بها جماع العلماء.

ولا یجوز الانتفاع بالخمر من کل وجه کما فی وغیرها لان الانتفاع بالمعمر حرام ولا یدای بها جرح
 ولا یدابقوا لتسلل ادبیا ولو صیبا للتداوی (البدن المتعلق) جامش مجمع (الانهر ص ۴۲، ۴۳)

وقال العلامة العمر تاهی رحمه الله تعالی: و یحد شار بها وان لم یسکر منها و یحد شارب غورها ای من

البائعات المعرمة) ان سكر. (رد المحتار ج ٢٨٩ ص ٥٩٢)

وقال ايضا في بيان المسكرات الجاهلات من البنج والحشيشة والافيون: فان اكل شيئا من ذلك لاحد عليه وان سكر بل يعزى بما دون الحد

وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى: (قوله وان سكر) لان الشرع اوجب الحد بالسكر من المهر وب
لا الما كول اتقالي (رد المحتار ج ٢٨٥ ص ٥٩٢)

وقال ايضا: قوله ويحرم اكل البنج) هو بالفتح نبات يسمى في العربية شبركان يصداق ويسبى ويخلط العقل كبا في التذكرة للشيخ داود فما في القاموس واعبه الاحمر ثم الاسود واسلمه الابيض وفيه السبى يوم من الاسبوع والرجل الكثير النوم والمسبى الذي لا يتحرك وفي القهستاني هو احد نوعي شهر القنب حرام لانه يزيل العقل وعليه الفتوى بخلاف نوع اخر منه فانه مباح كالافيون لانه وان اعتل العقل به لا يزول وعليه يحمل ما في الهداية وغيرها من اباحة البنج كبا في شرح اللباب اما قول هذا غير ظاهر لان ما يخل العقل لا يجوز ايضا بلا شبهة فكيف يقال انه مباح بل الصواب ان مراد صاحب الهداية وغيرها اباحة قليله للتداوى ونحوه ومن صرح بحرمته اراد به القدر المسكر منه يدل عليه ما في غاية البيان عن شرح شيخ الاسلام اكل قليل السقمونيا والبنج مباح للتداوى وما زاد على ذلك اذا كان يقتل او يذهب العقل حرام اما فهذا صريح فيما قلناه مؤيد لما بحثناه سابقا من تخصيص ما مر من ان ما سكر كقيرة حرام قليله بالبائعات وهكذا يقال في غيره من الاشياء الجاهلة البهرة في العقل او غيره يحرم تناول القدر المضر منها دون القليل الدافع لان حرمة المسبى عليها بل يحررها وفي اول طلاق المهر من غلب عقله بالبنج والافيون يقع طلاقه اذا استعمله للهو وادخل الافات قصدا لكونه معصية وان كان للتداوى فلا تعدى كذا في فتح القدير وهو صريح في حرمة البنج والافيون لا للدواء وفي البرازية والتعليل ينادى بحرمته لا للدواء كلام المهر وجعل في النهي هذا التفصيل هو الحق والحاصل ان استعمال الكثير المسكر منه حرام مطلقا كما يدل عليه كلام الفاية واما القليل فان كان للهو حرام وان سكر منه يقع طلاقه لان مبدأ استعماله كان محظورا وان كان للتداوى وحصل منه الاسكار فلا فاعند هذا التحرير المفرد بل هنا شئ لم ار من نهى عليه عندنا وهو انه اذا اعتاد اكل شئ من الجاهلات التي لا يحرم قليلها ويسكر كثيرها حتى يأكل منها القدر المسكر ولا يسكره سواء اسكره في ابتداء الامر او لا فهل يحرم عليه استعماله نظر الى انه يسكر غيره او الى انه قد اسكره قبل اعتياده ام لا يحرم نظر الى

انه ظاهر مباح والعلة في تحريمه الاسكار ولم يوجد بعد الاعتياد وان كان فعله الذي اسكره قبله حراما كمن اعاد اكل شئ مسوم حتى صار يأكل ما هو قاتل عادة ولا يهره كما بلغنا عن بعضهم فلمعامل نعم صرح المصنف بان العبرة لما يهيب العقل بالنظر لغالب الناس بلا عادة (رد المحتار ص ۲۳۴ ج ۲) والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۵ شوال سنه ۷۳ هـ

دالكحل لرونكو ماکولاتو اومشروباتو حکم

سوال زمونږ په ملک کښې کوکا کولا، فانتا اود هغو په مثل نور مشروبات شائع دي او په کثرت سره استعمالیږي، د جوړونکو کارخانو څخه د تحقیق کولو په ترڅ کښې معلومه شوه چې په دغه مشروباتو وغیره کښې الکحل اچول کیږي او د دغو الکحلو بعضې اقسام له عصر العنب څخه تیاریږي او ځینی اقسام یې له آلو، کونله او غنمو وغیره شيانو څخه جوړیږي، په یو بوتل کښې تقریبا نیمه قطره الکحل موجود وي او ظاهره خبره ده چې دا قسم مشروبات محض د تنعم او تلذذ په طور استعمالیږي.

د بهشتی زیور دنهمې حصې په دویمه ضمیمه کښې دا لاندې عبارت راغلي دي:

فالقسم الاول منه حرام ونحس غلیظاً والفلائة الاخره حرام ونحس خفیفاً (و فی روایة نحس غلیظاً کما فی الهندیة) وما عدا ذلك من الاشربة فهي فی حکم الثلاثة الاخره عند محمد رحمه الله فی الجرمة والعجاسة وعدا ان حنیفة وانی یوسف رحمهما الله تعالی محرم منها القدر المسکر واما القدر الغیر المسکر لحلال الالهو.

له دې عبارت څخه معلومیږي چې عند الشیخین غیر خمر په قلیل مقدار حلال دي، لهذا که غیر خمر قلیل مقدار په کوم خوراک یا دڅښاک په شې کښې مثلاً بسکت، کیک اومیتائی، کوکا کولا وغیره کښې استعمال شي نو د هغو شيانو خوړل او څښل به حلال وي.

زید وایی چې د شیخینو د مذهب په بناء که څوک د خوراک یا څښاک په شيانو کښې غیر خمر الکحل واچوي نو هغه طعام یا شراب به جائز الاکل او حلال وي.

لیکن عمرو وایی هغوی چې کوم قول کړي دې هغه په قید د عدم لهو سره مقید دي. بسکت وکیل، کوکا کولا وغیره اشیاء له غیر ضروري اشیاء څخه دي، او محض د تنعم او تلذذ لپاره استعمالیږي. لهذا دا په لهو کښې داخل دي او حرام به وي، نو اوس د دوی دواړونه دکوم یوه قول معتبر او حق دي؟

زید د احم وایی چې کوکا کولا وغیره دومره په کثرت سره استعمالیږي چې اوس ابتلاء عام گرځېدلي ده او د ابتلاء عام حکم ورباندې لگولي شي په دې بناء که چیرې پدې کښې حرمت ثابت نه وي نو بیا هم هغه منتفی کیږي.

عمرو وایی جی دلہ دایلا، عام حکم لکول قابل قبول دی خکہ جی دا شان فقط دسعم
اوتلذذ پہ درجہ کنبی استعمالری دصروربا طعم حہ دی ہمدارنگہ بورشرسوہ لکہ دموہ
شریب وغیرہ ددی قائم مقام پیداکیری لہذا دعدم ضرورہ او حاجت لہ وجی استلاء عام نہ شی ورنہ
وبل کیدی، ددی دواورنہ کوم بوپہ حقہ دی، زید اوکہ عمرو؟

دققی لہ کتابونو خخہ دغیر خمر و پہ بارہ کنبی خہ قدری اختلاف معلومبری دخنو علماؤ پہ
نزد قلبل مقدار خارجا او داخل استعمالول حلال دی، او دخینی نورو پہ نزد دواورہ قسمہ
استعمالول حرام دی، البتہ پہ حاشیہ مذکورہ دہشتی زیور کنبی فرمانی فالاولی ان لا یعرض
للمبتلی بہ بشی نعم من قدر علی الاحتراز منہ فلیحذر ما شاء.

ددی پہ بناء زید وائی جی قدر قلیل غیر لہ خمر و نہ شراب جائز الاستعمال دی، خارجا وی اوکہ
داخل، البتہ اجتناب از روی تقوی اولی او افضل دی

عمرو دہغی دخلاف قائل دی جی دہشتی زیور متن او حاشیہ پہ دی محمول دہ جی دوا، حلال
دی، نہ تنعماً وتلذذاً او دہشتی زیور بل عبارت پہ استدلال کنبی وړاندی کوی او دوا، پہ قدر
دغیر منشی داخل ہم استعمالولی شی،

زید ددوا، قید اتفاقی گئی او پہ استدلال کنبی دہشتی زیور دا عبارت وړاندی کوی اہر
اسپرٹ لہ اشربہ اربعہ خخہ ندی دداسی اسپرٹو دشیخینو پہ نزد استعمال جائز دی، دلہ ددوا،
قید مفقود دی، معلومہ شوہ جی ہلتہ فید اتفاقی وو

عمرو وایی، پہ دواورہ خایونو کنبی خان خانتہ (جداجدا) مسئلہ بیان شوہ دہ، نو جناب تاسو
فیصلہ وکری جی خوک صائب الراہ او نظر دی؟

نن سبا پہ تولو دواگانو کنبی الکحل اچول کیری خصوصاً پہ ہومیوپیٹھک دواگانو کنبی بہ
یوہ دوا ددی خخہ خالی نہ وی، ددغو دواگانو استعمال جائز دی اوکہ نہ؟

الجواب باسم ملہم الصواب لہ تحقیق خخہ ثابتہ شوہ جی پہ اشربہ او ادویہ کنبی عصیر العنب
او عصیر الرطب نہ اچول کیری دنورو اشربہ تفصیل دادی

قال العلامة الشلی رحمہ اللہ تعالیٰ: (قوله فيما اذا قصد به التقوی) علی طاعة لله واستمرار الطعام
او التداوی لما المسکر معہ حرام بالاجماع اتفاقاً (حاشیۃ الشلی علی التبیین ص ۲۱۱)

وقال العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ تعالیٰ: (قوله بلا لہو وطرب) قال فی المختار الطرب علة تعص
اللسان لشدة حزن وسرور اھن قال فی الدرر وھذا التعلیل غیر مختص بهذا الاشربۃ بل اذا شرب الماء وغیرہ من
المباحات لہو وطرب علی هيئة الفسقة حرماً (رد المختار ص ۲۱۱)

وقال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: والرابع المثلث العنبي وإن اشتد وهو ما يطبخ من ماء العنب حتى يذهب لثاقه ويبقى لثته إذا قصد به استئراء الطعام والتداوى والتقوى على طاعة الله تعالى ولو للهو لا يحمل إجماعاً حائلي (رد المحتار ص ٢٩٢ هـ)

وقال في الهندية: (وأما ما هو حلال عند عامة العلماء) فهو الطلاء وهو المثلث ونبيل التمر والزبيب فهو حلال مبره ما دون السكر لاستئراء الطعام والتداوى وللتقوى على طاعة الله تعالى لا للتلهي والمسكر منه حرام وهو القند الذي يسكرة قول العامة (عالمگیری ص ١٢ هـ)

وقال العلامة الكنوي رحمه الله تعالى: قلت للهو والطرب نوعان نوع منهما مباح إذا كان خالياً عن معنى المعصية ومقدماً لها ونوع منهما مكروه إذا غلط بالمعصية أو مقدماً لها أو تكون وسيلة إليها وهذا هو المراد بقوله للهو والطرب دون الأول (عمدة الرعاة حاشية شرح الوقاية ص ١٦ هـ)

له بورتنيو عبارتو نو خخه لاندې امور ثابت شول.

اول دغیر خمر اندرونی استعمال دحد سکر نه کم د تقوی او استمراء طعام لپاره جائز دي په اوسنی زمانه کښې د معدی خرابی او دسوء هضم مرض عام دي. ددې لپاره مصلح معده او هاضم طعام اشیاء په لوازمو د طعام کښې د خل دی

دویم د نشاط او طرب لپاره خوړل او څښل مطلقاً ممنوع ندی. بلکه دفساقو په طریقۀ چه وڅوړن شی او یا وڅښل شی له هغې نه ممانعت دي او په دې کښې دکوم خاص ماکول او مشروب تخصیص نشته بلکه ټولو د ماکولاتو او مشروباتو همدا حکم دی.

دریم هر لهو او طرب حرام ندې بلکه په دې کښې چی دکوم حرام فعل ارتکاب وی یا مفضی لی العرام وی نو هغه ناجائز دي د اول نمبر او دریم نمبر حاصل تقریباً یوشې دي له دې تفصیل خخه ثابته شوه چی په سوال کښې دمذکوره شیانو خوړل او څښل حلال دی له دې خخه علاوه عموماً په داسې ماکولاتو او مشروباتو کښې الکحل دتعفن نه دحفاظت په غرض اجون کړی

له دې وجې نه دا استعمال په ضرورت کښې داخل دي نه په تلهی کښې

دزید استدلال دابتلاء عام نه صحیح ندې د ابتلاء عام نه حرام شی نه حلالیږی. والله سبحانه وتعالى اعلم

ربیع الثاني ١٤٠٣ هـ

په غوړ کښې شراب اجول

سوال دماشوم له غوړ نه نو 'زوې' راخی علاج مو وکړو لیکن فنده نه کړی. یوشخص وایي

چي که په غوږ کښې د شرابو قطره واچول شي او يا د ساندي (خادمي) تيل نو زوې به يې ودرېږي.
 نو آيا داسې کول جائز دي؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب که شراب له انگورو څخه يا له خرما څخه جوړوي نو جائز ندي او که
 له بل څه نه جوړوي نو اجتناب بهتر دي.

قال الامام قاضي خان رحمه الله تعالى: وقال محمد رحمه الله تعالى لا يظهر ابدا ويكره الاحتقان والاكتعال
 بالخمر وكذا الاقطار في الاحليل وان يعمل في السعوط فالحاصل ان لا ينتفع بالخمر الا انها اذا تخلل فينتفع به
 سواء صار خلا بالمعاجة او بعد المعالجة خلا فاللشافعي رحمه الله تعالى (حاشية بهامش الهدية ص ۲۲۶ هـ) ولله
 سبحانه وتعالى اعلم.

۲۶ محرم سنه ۹۶ هـ

له شرابو نه سرکه جوړه شوه

سوال په شرابو کښې چي مالګه واچول شي سرکه ورنه جوړېږي او که نه؟ او پاکيږي او که نه؟
 که پاکيږي نو دهغه دليل څه دي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب مشهوره خو همداسې ده که واقعا سرکه ترينه جوړه شوه نو د ماهيت
 د تبديل له وجې پاک گرځي لکه خوشايي وغيره چي په ايره کيدو سره پاک گرځي.

قال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: تحبب قوله يجوز تغليظها ولو بطرح شيء فيها: واذا صار الخمر خلا
 يطهر مايو اليها من الاناء وما اعلا قليلا يطهر تبعاً وقليل لا يطهر لانه عمر يابس الا اذا غسل بالخل فتغسل من
 ساعته يطهر هداية والقنوي على الاول حاشية (رد المحتار ص ۲۸۰) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۲ شعبان سنه ۹۶ هـ

کتاب الرهن

رهن په دې شرط که تر معین وخته پورې قرض اداء نشي

نو مرتهن به مالک دمرهوني گرځي

سوال څه فرمایي علماء ددين متين په دې مسئله کښې چې عمرو خپله ځمکه په گرو (رهن) زید ته ورکړه په مقابل دیوزر روپو کښې په دې شرط که په دریو قسطونو مذکوره روپې په شپږو کالو کښې خوه تولې یا بعضې په معلوم وخت اداء نکړي نو دمرهونه ځمکې مالک به زید وی اوس لس کاله تیر شوی دی، چې رهن مرتهن ته مبلغ مذکور ندې ورکړې آیا اوس ځمکه دزید گرځي اوکه نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: زید دمرهونه ځمکې مالک نه گرځي. ځکه چې بیع دتعلیق بالشرط په وجه باطله ده.

قال العلامة التبرتلي رحمه الله تعالى: ما يبطل بالشرط الفاسد ولا يصح تعليقه به الخ.
وقال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: كل ما كان من التمليكات والتقييدات كرجعة يبطل تعليقه بالشرط.
وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله من التمليكات) كبيع واجارة (رد المحتار ص ۲۲۲ ج ۴)
همدارنگه په بیع مذکوره کښې ثمن هم مجهول دی، ځکه چې پس له تیریدلو دمدت معین نه هرڅه چې له قرض څخه باقی پاتې وي په ذمه دمديون باندې هغه عوض دمیيعي مقرر شوي دي او دفعه جهالت ظاهر دي اوجهالت دشمن سبب دفساد دیيعي دي. والله سبحانه وتعالى اعلم

۱۵ صفر سنه ۱۳۷۲ هـ

د تیر شوي سوال په شان یو بل سوال

سوال یو شخص په دې شرط څه شي رهن کيښودل که تر معلومې نېټې پورې مالک رهن ور نه کړ نو دا مرهونه به په عوض دقرض کښې مبیعه متصور کیږي، آیا دا صورت دبیع صحیح دي اوکه نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: دبیع صحیح نه ده او رهن هم فاسد دي

قال الامام ابن الهمام رحمه الله تعالى: لا يجوز تعليق البيع كأن يقول اذا دخلت الدار فقد بعتهك كل ما عاينت قبل الاخر لا يثبت البيع عند الدخول (فتح القدیر)

وقال العلامة الخوازمي رحمه الله تعالى: عن الزهري ان اهل الجاهلية كانوا يهدون ويشترون على الراهن انه ان لم يقمض الدين الى وقت كذا فالرهن ملوك للمره من فابطل رسول الله صلى الله عليه وسلم ذلك فلهول

لا يفلق الرهن، وقيل لسعيد بن المسيب اهو قول الرجل ان له يأت بالدين الى وقت كذا فالرهن بيع بالدين، فقال نعم. (كفاية مع فتح القدير ص ٤٤٩)

وقال الامام ابن رشد المالكي رحمه الله تعالى: واما الشرط المحرم الممنوع بالنص فهو ان يرهن الرجل وهنا على انه ان جاء بحقه عدد اجله والا فالرهن له فاتفقوا على ان هذا الشرط يوجب الفسخ وانه معنى قوله عليه الصلوة والسلام لا يفلق الرهن (بداية المجتهد ص ٢٠٤ ج ٢)

وقال العلامة الحصكفي رحمه الله تعالى: كل حكم في الرهن الصحيح فهو الحكم في الرهن الفاسد كما في العبادية قال وذكر الكرعي رحمه الله تعالى ان المقبوض بحكم الرهن الفاسد يتعلق به الضمان وفيها ايضا وفي كل موضع كان الرهن مالا والمقابل به مضبونا الا انه فقد بعض شرائط الجواز كرهن المشاع يدعقد الرهن لوجود شرط الاعتقاد ولكن بصفة الفساد كالفساد من الميوع وفي كل موضع لم يكن الرهن كذلك اي لم يكن مالا ولم يكن المقابل به مضبونا لا يتعقد الرهن اصلا وحينئذ فاذا هلك هلك بغير شيء بخلاف الفاسد فانه يهلك بالاكل من قيمته ومن الدين.

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله فهو الحكم في الرهن الفاسد) اي في حال الحيوة والميتات فلو تقضى الرهن العقد بحكم الفساد واد استرداد المهرهون كان للمرهن حبه حتى يؤدي اليه الرهن ما قبض واذا مات الرهن وعليه ديون كثيرة فالمرهن اولي من سائر الغرماء وهذا كله اذا كان الرهن الفاسد سابقا على الدين فلو كان دين على الرهن قبل ذلك لم يكن له حبه لانه ما استفاد تلك اليد بمقابلة هذا المال ويكون بعد الموت اسوة للغرماء لانه ليس على المخل يد مستحقة بخلاف الرهن الصحيح تقدم او تاخر وقامه في العبادية والذخيرة والازاكية وقوله يتعلق به الضمان صوابه لا يتعلق لان الموقول عن الكرعي رحمه الله تعالى في العبادية وغيرها انه يهلك امانة في الذخيرة قوروي ابن سماعة عن محمد رحمه الله تعالى انه ليس للمرهن حبه لانه اصرار على المعصية ولكن ما في ظاهر الرواية اصح لان الراهن لما نقض فقد ارتفعت المعصية وحسب المرهن المهرهون ليصل الى حقه لا يكون اصرارا لان الراهن يجبر على تسليم ما قبض فاذا امتنع فهو المهر الاتري ان في شراء الفاسد للمشتري الحسب الى استيفاء الثمن فهو المهر الاتري ان في شراء الفاسد للمشتري الحسب الى استيفاء الثمن املخصا (قوله اي ان لم يكن مالا) كالمدبر وام الولدان للرهن انهما لان رهنهما باطل منح (قوله ولم يكن المقابل به مضبونا) كما لو رهن عينا بمهر مسلم فله اخلها منه والواد معنى او قال في جامع الفصولين فلو فقد احدهما لم يتعقد اصلا (رد المحتار ص ٣٨٨ ج ٥) والله سبحانه وتعالى اعلم.

تفصيل استيفاء الدين من المرهون

السؤال: ما قولكم رحمكم الله في ان المرهون اذا مضى عليه في يد المرهون سنة او سنتان ولا يفكه الرهن ولا ولادة ولا ولد او ولادة هل يصير بعد المرافعة الى القاضى او الحاكم المسلم ملكاً قطعياً للمرهون كما هو المعروف في القانون الحاضر وهو المسمى في اصطلاحهم زائد الميعاد وبالجمله ان اذا كان الحاكم هو شرعى امر من القانون العرفى وبعد المرافعة الى الحاكم المسلم هل يجوز الانتفاع من ذلك المرهون شرعاً ام لا وان لم يجوز له الانتفاع فكيف يستوفى دينه بهيناً وتوجروا.

الجواب باسم ملهم النصاب: اذا حل اجل الرهن ولا يؤدي الرهن دين المرهون ولا ورثته بعد موت الرهن قبل فكاك الرهن فان كانت ورثته فقرا لم يجز لهم القاضى ببيعها واداء دين المرهون فان امتنعوا باعه القاضى وادى حقه ولا يملك المرهون نفس الرهن نعم لو كان الرهن داراً ولم يكن للمرهون دار غيرها يسكنها لتعلق حق المرهون بها.

وعلم بهذا ان لو كان المرهون محتاجاً الى نفس الرهن صار ملكاً له باذن القاضى ان كانت قيمته مساوية للدين وجاز له الانتفاع وان لم تكن مساوية فيرد كل واحد منهما الى صاحبه.

قال العلامة المحصن رحمه الله تعالى: مات الرهن باع وصيه رهنه بأذن مرته وقضى دينه لقيامه مقامه فان لم يكن له وصى نصب القاضى له وصياً وامره ببيعها لان نظره عام وهذا لو ورثته صغاراً فلو كباراً اخلوا الميث في المال فكان عليهم تخليصه جوهره (وبعد اسطر) ولا يبطل الرهن بموت الرهن ولا بموت المرهون ولا بموتها يبقى الرهن رهناً عند الورثة (رد المحتار ج ٢ ص ٣٣٣هـ)

وقال ايضاً: سلطه بيع الرهن ومات للمرهون بيعه بلا محضر وارثه غاب الرهن غيبة منقطعة فرفع المرهون امره للقاضى لبيعها بهينه ينهى ان يجوز ولو مات ولا يعلم له وارث فباع القاضى داره جهاز.

وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى تحت (قوله ينهى ان يجوز) بقى اذا كان حاضر او امتنع عن بيعه وفي الاول الوجهة يجوز على بيعه اذا امتنع باعه القاضى او امينه للمرهون ووافاه حقه والعهدة على الرهن اهلها وبه الفى في الحامدية وحرر في الخيرية انه يجوز على بيعه وان كان دار اليس له غيرها يسكنها لتعلق حق المرهون بها بخلاف المثلث (رد المحتار ج ٢ ص ٣٣٣هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٠٢٢ هـ

درهن شوي خمكې گړل ندى جائز

سؤال رهن شوي خمكه كه مرتهن و كړى نو د هغې آمدن د مرتهن لپاره حلال دي او كه نه؟
ارض رهن كه به خپله رهن و كړى او د آمدن څه حصه مرتهن ته مقرر كړى نو دا صورت شرعاً

جائزندی او که نه؟ بینوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب مرتهن ته نفع اخستل جائز ندی. رهن دمرتهن په اجازه ترینه نفع اخستلی شی مگر مرتهن ته ترینه حصه مقررول جائز ندی

قال فی التنبیہ وشرحہ: (لا الانتفاع به مطلقاً) لا باستخدام ولا سكنی ولا لبس ولا اجارة ولا اعاره سواء كان من مرتهن اوراهن الا بان كل للاخر وقيل لا يحل للمرتهن لانه ربا وقيل ان شرطه كان ربا والا وفي الاشياء والجواهر اباح الراهن للمرتهن اكل الثمار اوسكنی الدار اولین الشاة المروهنة فاكلهما لم يضمن وله منه ثم افاد فی الاشياء انه يكره للمرتهن الانتفاع بذلك وسيدعي اخر الرهن (رد المحتار ص ٣١٠ هـ)
وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى تحس (قوله ولا يحل للمرتهن) قال قلت والغالب من احوال الناس انهم انما يريدون عند الدفع الانتفاع ولولا انهم اعطاه الدارهم وهذا بمنزلة الشرط لان المعروف كالمشروط وهو ما يعين المنع. والله تعالى اعلم اهـ (رد المحتار ص ٣١١ هـ)

قال العلامة المحصفي رحمه الله تعالى معزياً للمضمرات عن العنقيد انه يكره للمرتهن ان ينتفع بالمرهن وان اخذ له الراهن قال المصنف وعليه يحل ما عن محمد بن اسلم من انه لا يحل للمرتهن فلك ولو بالاذن لانه ربا قلت وتعليمه يفيد انها تحريمية فتعامله (رد المحتار ص ٣٣٦ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم. ٢٢ ذي القعدة سنة ١٢٨٨

درهن اجاره جائزه نده

سوال درهن يو صورت داهم كيږي چي يو ايكرخمكه دپنخوزرو روپو په بدله كښي رهن كيږدي او د انتفاع لپاره داخيله اختيار كړي چي سالانه به لس روپي وضع كوي آيا دا صورت جائز دي او كه نه؟ او كه دا شرط ولگوي چي دلسو كلونو په پوره كيدوسره به باقي روپي اداء كړي اورهن به خلاصوي په دي صورت كښي كه هغه له لس كاله مخكښي رهن خلاصول وغوښتل نو دلسو روپو د ادا كولو له حساب به رهن خلاصولي شي يا د شرط مطابق لس كاله به پوره كوي؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب: سالانه لس روپي وضع كول اجاره ده او مرهونه په اجاره وركول جائز ندی او كله هم چي رهن خلاصول وغواړي خلاصولي ي شي.

قال العلامة المحصفي رحمه الله تعالى: (لا الانتفاع به مطلقاً) لا باستخدام ولا سكنی ولا لبس ولا اجارة ولا اعاره سواء كان من مرتهن اوراهن الا بان كل للاخر وقيل لا يحل للمرتهن لانه ربا وقيل ان شرطه كان ربا والا.
وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله وقيل لا يحل للمرتهن) قال فی المدح عن عبد الله بن محمد بن اسلم السمرقندي وكان من كبار علماء سمرقند انه لا يحل له ان ينتفع بشي منه بوجه من الوجوه وان اخذ له الراهن لانه اخذ له في الربوا لانه يستوي دينه كاملاً فتبلي له المنفعة فضلاً لم يكون ربوا وهذا امر عظيم قلت وهذا مخالف للعلامة المعصية من انه يحل بالاذن الا ان يحمل على الديانة وما في المعصية من ان يحكم ثم رايها

في جواهر الفتاوى اذا كان مشروطا صار قرضا فيه منفعة وهو ربوا والا فلا بأس اهما في المصحح مخلصا واقره ابيه
 الشيخ صالح وتعلقه المحوى لان ما كان ربوا لا يظهر فيه فرق بين الديانة والقضاء على انه لا حاجة الى التوفيق
 بعد ان الفتوى على ما تقدم اى من انه يباح اقول ما في الجواهر يصلح للتوفيق وهو وجهه وذكر وانظروا فيها
 نواهدى المستقرض للمقرض ان كانت بشرط كره والا فلا وما نقله الشارح عن الجواهر ايضا من قوله
 لا يضمن يمينانه ليس بربوا لان الربوا مضمون فيحصل على غير المشروط وما في الاشياء من الكراهة على
 المشروط ويؤيد قول الشارح الا ان اخر الرهن ان التعليل بأنه ربوا يفيده ان الكراهة تحريمية فتأمل واذا كان
 مشروطا ضمن كما افتي به في الخيرية فممن رهن شهر ليتون على ان يأكل البرهمن فمرته نظيره صبرة بالدين قال
 قلب والغالب من احوال الناس انهم يريدون عدد الدفع الانتفاع ولولا لما اعطاة الدراهم وهذا مماثلة
 الشرط لان المعروف كالمشروط وهو مما يعين المصحح والله تعالى اعلم اهـ (رد المحتار ص ٢١٠ هـ) والله سبحانه
 وتعالى اعلم.

١٩ جمادى الاولى سنة ٨٩٠ هـ

له رهن خفه انتفاع جائزه نده

سوال زيد له بكر سره په عوض دسلو روپو كښې خپل سيكل گرو كيښوده نو آيا بكر ته د هغه
 استعمالول جائز دى او كه نه؟ په داسې حال كښې چې زيد په خوښۍ سره د استعمال اجازه وركړې
 ده؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب مرتنه ته دمرهون شى نه انتفاع اخستل مطلقا صحيح ندى كه د
 رهن اجازه وى او كه نه خكه دامعنا ربوا ده

قال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: تمت (قوله وقيل لا يحمل للمرهن لانه ربوا) قال في المصحح وعن
 عبدالله محمد بن اسلم السمرقندى رحمه الله تعالى وكان من كبار علماء سمرقند انه لا يحمل له ان ينتفع بشى منه
 بوجه من الوجوه وان اخذ له الراهن لانه اخذ له في الربوا لانه يستوفى دينه كاملا فتعلق له بالمنفعة فضلا فيكون
 ربوا وهذا امر عظيم (وبعد اسطر) قال ط قلب والغالب من احوال الناس انهم انما يريدون عدد الدفع
 الانتفاع ولولا لما اعطاة الدراهم وهذا مماثلة الشرط لان المعروف كالمشروط وهو مما يعين المصحح والله
 تعالى اعلم اهـ (رد المحتار ص ٢١٠ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٠ دى القعدة سنة ٩٣٠ هـ

کتاب الجنایة والضمان

یو اوین بل اوین قتل کر د قاتل اوین په مالک د ضمان حکم

سوال دلاندې مسئلو په باره کښې حکم شرعی مطلوب دي

اول دیوه سړی اوین په ځنگل کښې خړیده دبل سړی اوین هغه مرکړ آیا د وژونکی اوین په مالک ضمان شته او که نه؟

دویم که د وژونکی اوین مالک خپل نوکر ته تاکید کړي وی که چیرته زما اوین کوم نقصان وکړ نو هغه به زه ستا څخه اخلم په دې صورت کښې په نوکر ضمان شته او که نه؟ بینو اتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب ددې صورتونه مختلف دي او حکمونه یی هم مختلف دي

اول قاتل اوین خپله خلاص شوې وی برابره خبره ده که د مالک په ځمکه کښې یی بل اوین قتل کړي وی او که د اجنبی په ځمکه کښې یا شارع عام کښې اویا په ارض مباح کښې

دویم اوین مالک په خپله ځمکه کښې پریښی وی او هغه په خپله اجنبی ځمکې ته تللي وی او جنایت یی کړي وی

دویم مالک په خپله ځمکه کښې پریښی وی او په همدغه ځمکه کښې یی جنایت کړي وی

خلوروم دبل چا په ځمکه کښې دهغه به اجازت سره خپله تللي وی او اوین یی پریښی وی. اذن دلالتا هه کافی دي بحسب العرف ځنگل چی د چا ملک نه وی او دخلکو مالونه پکښې خړیږی هغه هم په دغه صورت کښې داخل دي

پنځم دغیریه ځمکه کښې دهغه له اذن نه صراحتاً یا دلالتاً بغیر خپله تللي وی او اوین یی پریښی وی

په اولو خلورو وارو صورتونو کښې ضمان نشته او په پنځم صورت کښې ضمان شته. د قاتل اوین د مالک په موقع موجودیدل اونه وجود برابر دی.

شپږم مالک اوین په شارع عام کښې پریښی وی یا یی پیوه او هغه په لاره کښې کوم نقصان وکړ به دې صورت کښې تفصیل دي چونکه دا صورت په سوال کښې داخل ندې نو د تفصیل هم دغه ضرورت نشته

په مذکوره صورتونو کښې هلته ضمان نشته کله چی دا اوین د انسانانو په قتل کولو کښې مشهور نه وی اگر که د حیوانو به قتل کښې یا په نقصان رسولو کښې شهرت لری

اووم که اوین به قتل انسانی کښې مشهور وی نو به شرط د تقدم به ضمان وی. د تقدم تفصیل د دی چی داوین مالک نه یا محافظ ته جاوبلی وی. چی ستا اوین خطرناک دی دا په کامل حفاظت

كسى وسامه كه به نفعه سعادتمند موجود وى با صالت با محافظه دهنده اقرار كنوا. سره لى به
داوین حدیثى به كود اوس به عدمه از به به خاصه از به به دغیر به ملك كسى دلا در
د خلدو به حلت كسى كود حنى با لى نقصان و كمر نو بمان شه

۱- فى ديات شرح التنوير: انفلتت دابة بنفسها فاصابت مالا او آدميا نهارا اوليلا لاضمان فى الكل لقوله
ملى الله عليه وسلم العجماء جهار اى المنفلتة هدر.

وفى الشامية: ولو فى الطريق او ملك غير اتقانى (رد المحتار ص ۳۹۰ هـ)

۲- وفى جنائيات الهندية: فان دخلت فى ملك الغير من غير ادخال صاحبها بان كانت منفلة فلا ضمان على
صاحبها (عالمگیریه ص ۴۵۰ هـ)

وفى الشامية: سواء دخلت بنفسها او ادخلها بالاذن. وايضا فيها: فان كان الثانى فلا ضمان عليه على كل حال
لانه ليس بمباشر ولا متسبب (رد المحتار ص ۳۸۶ هـ)

۳- وفى جنائيات الهندية: فان كانت فى ملك صاحب الدابة ولم يكن صاحبها معها فانه لا يضمن صاحبها
الى قوله) وان صاحبها معها ان كان قائدا لها او سائقا لها فكذا لا يضمن صاحبها فى الوجوه كلها (عالمگیریه
ص ۴۵۰ هـ). وفى شرح التنوير: فلو حدثت المذكورات فى السر فى ملكه لم يضمن ربها الا فى الوطء وهو راكبها لانه
مباشر بقتله بقتله فيحرر الميراث. (رد المحتار ص ۳۸۶ هـ)

۴- وفى جنائيات الهندية: وان كان باذن مالكه فهو كما لو كان فى ملكه (عالمگیریه ص ۴۵۰ هـ)

وايضا فيها: وان اوقف الدابة فى الفلاة لا يضمن (عالمگیریه ص ۴۵۱ هـ)

وايضا فيها: رجل ادخل بعيرا مفتلما فى دار رجل وفى الدار بعير صاحبها فوقع عليه المغتلم فقتله اختلف
المشايخ فيه منهم من قال لا ضمان على صاحب المغتلم.

وايضا فيها: وان كان اذا دخلها باذنه فلا ضمان بوجه اخذ الفقيه ابو الليث وهو عليه الفتوى (عالمگیریه ص ۴۵۲ هـ)

وفى شرح التنوير: ولو حدثت فى ملك غير باذنه فهو كملكه فلا يضمن كما اذا لم يكن صاحبها معها.

وفى الشامية: وان كانت المجنانية فى ملك غير صاحبها فاما ان ادخلها صاحبها فيه اولا فان الثانى فلا ضمان
عليه على كل حال لانه ليس بمباشر ولا متسبب (رد المحتار ص ۳۸۶ هـ)

لست وفى جنائيات الهندية: وان دخلت باذخال صاحبها فصاحب الدابة ضامن فى الوجوه كلها سواء كان
واقفا او سائرا قوسواء كان صاحبها معها (الى قوله) او لم يكن معها (عالمگیریه ص ۴۵۰ هـ)

وفي شرح التنوير: والايكس باذنه ضمن ما اتلف مطلقا لتعديه.

وفي الشامية: وان كان الاول فعليه الضمان على كل حال سواء كان معها صاحبها او قائدها او راكبا او لا (رد المحتار ج ٢ ص ٢٢٤هـ)

٤- قال في شرح التنوير عن الدرر: كلب يأكل عنب الكرم فاشهد عليه فيه فلم يحفظه حتى اكل العنب لم يضمن وانما يضمن فيها اشهد عليه فيها يخاف تلف بني ادم كالحائط المائل ونطح الفور وعقر كلب عقور فيضمن اذا لم يحفظه انعمي. قال المصنف ويمكن حمل المتلف فقول الزيلعي وان اتلف الكلب فعلى صاحبه الضمان ان كان تقدم اليه قبل الاتلاف والا فلا كالحائط المائل على الاذى انعمي فيحصل التوفيق.

وفي الشامية: كانه فهم من كلام الدرر انه لا يضمن في الكلب غير الاذى وهذا غير مراد وانما معنى كلامه يخاف منه تلف الاذى فلا يشهد فيه موجب للضمان اذا عاقبه تلف سواء كان المتلف مالا او ادميا ومالا يخاف منه تلف الاذى بل يخاف منه تلف المال فقط كعنب الكروم فلا يفيد فيه الا شهادا بالخ (رد المحتار ج ٢ ص ٢٢٤هـ)

اقول: اما تفسير التقدم وتفصيله فمشرح في بيان الحائط المائل في الشامية ج ٢ ص ٢٢٤هـ وفي الهدية ج ٢ ص ٢٢٤هـ وفي الهداية والعناية مع الفتح ج ٢ ص ٢٢٤هـ)

وايضا فيها: ولو اجمله صاحب الدار او ابراهه منها او فعل ذلك ساء كقولها فلذلك جاز ولا ضمان عليه فيما تلف بالحائط لان الحق لهم بخلاف ما اذا مال الى الطريق فاجله القاضى او من اشهد عليه لا يصح لان الحق للجماعة المسلمين وليسست اليها ابطال حقهم وهكذا في شرح التنوير والهدية.

٢- به صورتون د ضمان كنبى به محافظ باندې ضمان شته

قلت ويمكن ان يتوهم عدم الضمان على المحافظ مما في الشامية ونصها: ويؤخذ من عاقلة الواقف ان كان له عاقلة فيما تتعبه وان لم تكن له عاقلة او كان فيما لا تتعبه فلا يؤخذ من القيمة.

وايضا فيها: فلو سقط حائط الصغير بعد الطلب من وليه كان الضمان في مال الصبي (رد المحتار ج ٢ ص ٢٢٤هـ)

فاجاب عنه في العناية ونصها: فان قيل الوصى اذا ترك النقص بعد التقدم اليه الحق حررا اعمال الميتم فكان الواجب ان يكون الضمان عليه اجيب بان في ترك النقص دفع مضرقة متعلقة وهي مضرقة مؤنة النقص وبناؤه ثانيا ولي نقضه دفع مضرقة مؤهومة لحواله ان لا يسقط وان سقط لا يهلك به شيء فكان تركه انظر للصبي فلا يلزم الوصى ضمان (عناية مع الفتح ج ٢ ص ٢٢٤هـ) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

که به میسه بی دخنزیر گمان و کمر او مره بی کمره نوضمان شته

سوال بیه شخص به کومه میسه دخنزیر گمان و کمر او به نوپک سی وه ویشه او مره بی کمره بی ده بی کسی ضمان شته او که نه؟ بیینا تو جروا

الجواب باسم ملهم العوالب به دې صورت کسی به قاتل ضمان واجب دې. دافتل خطه دې جر له قتل تسبیب نه درایتاً اور وایتاً هر قسم قوی دې او د قتل تسبیب به باره کسی د ضمان معفو تصریحات موجود دی نو به قتل خطاه کنبی خوبه به طریق اولی ضمان واجب وی

اما قلة القتل خطا على القتل تسبیباً داریه فلان الاول مباهرة والغالی تسبیب ولا ریب فی قلة المباهرة عن التسبیب واما راية فلان فی الاول المأزائد على اثم الغالی ولان الاول یوجب حرمان الارث دون الغالی قال فی شرح التنویر: وموجه (الخطا وما یجرى مجراه) الکفاية، والدية على العاقلة والاثم دون اثم القتل الکفارة تؤخذ بالاثم لتترك العزيمة.

ولی الشامة عن الکفاية: وهذا الاثم لان نفس ترك المبالغة فی التعبد بالنس بالاثم وانما یصور به انما اذا اتم به القتل لم یصور الکفار قل الذنب القتل وان لم یکن فیہ اثم قصد القتل.

وايضاً فی الفرح: وموجه (التسبیب) الدية على العاقلة لا الکفارة ولا اثم القتل بل اثم الخطر والوضع فی غیر مکمل وکل خطی یوجب حرمان الارث الا هذا ای القتل یسبب لعمد قتله (رد المحتار ص ۳۳۲هـ) دقتل تسبیب ضمان دلانندی جزئی شیخه ثابت دی

قال فی التنویر: فی باب ما یجده الرجل فی الطريق وغیره فان تلف به بهيمة ضمن. (رد المحتار ص ۳۸۱هـ)

حائط مائل کلب عقور، نور نطوح، فرس کدوم به جنایاتو کنبی بعد الاشهاد ضمان دمال شته دې حالکه د امور دقتل تسبیباً نه هم ضعیف دی چی به هغو کنبی ضمان به اشهاد پورې موقوف دی قل فی شرح التنویر: مال حائط الى طريق العامة ضمن به ما تلف به من نفس السان او حیوان او مال الخ (رد المحتار ص ۳۸۵هـ)

ولی الشامة عن المذبة فی مسألة نطح الغور: یضمن بعد الاشهاد النفس والمال (رد المحتار ص ۳۸۵هـ)

وايضاً فیه: ان ما یخاف منه تلف الادمی فالاشهاد فیه موجب للثمان اذا عطفه تلف سواء كان متعطف ملا وادمی (الی ان قال) فان الاشهاد فیه (الحائط المائل) موجب للثمان المال والنفس (الی ان قال) والنافع فی الغور قبل الثمان بعد الاشهاد دل حسان اعتاد الکفره وکننا فی نور نطوح قال فی البدایة عن المذبة فی

نطح الثور یضمن بعد الاشهاد بالنفس والمال (رد المحتار ص ۴۹۲ هـ) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۸ صفر سنه ۷۵ هـ

په متسبب باندې ضمان شته دی

سوال دیوې مدرسې مهتمم چې خالد نومیده یو عالم مدرس مقرر کړ چې زید نومیده. زید په معین تاریخ مدرسې ته په رسیدو له خالد سره عهد وکړ. زید د مدرسې طرفته راتلو چې په لاره کېنې زید ته خط ورسیده چې په هغه کېنې دخالد له طرفه لیکل شوی وو چې تاسو هیڅکله رانشئ. زید پریشان شو او خپل اهل او عیال یې په لاره کېنې پرېښوده خالد ته د تحقیق لپاره راغې. معلومه شوه چې خالد هیڅ قسم خط نه دې لیکلی. بلکه بل شخص (بکر) شرارت او شیطانت کړې دې. اوس پوښتنه داده چې دبکر د شرارت د تحقیق کولو لپاره چې زید کومه خرجه وکړه آیا دا خرجه زید د شرعی حکم مطابق له بکر څخه اخیستې شی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په بکر باندې د خرچ ضمان لازم دې

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: ومن ذلك تضمن الساعي مع مخالفته لقاعدة المذهب من ان الضمان على المباشر دون المتسبب ولكن افتوا ايضا بضمانه زجرا بسبب كثرة السعاة المفسدين بل افتوا بقتله زمن الفترة. (رسائل ابن عابدین ص ۱۲۶ هـ)

وقال ايضا: قال في المبدع والفتوى اليوم بوجوب الضمان على الساعي مطلقاً (رد المحتار ص ۱۳۵ هـ)

که نابالغ د ودیعت حفاظت ونه کړ نو په هغه ضمان لازمیری

دامسئله په کتاب الودیعه کېنې تیره شوې ده

دچا د داسې ونې قطع کول چې دهغې پرستش او عبادت کیده

سوال دیوې ونې عام عبادت کیده. جاهلانوبه په هغې قسم قسم خرافات کول یوه موحد هغه دفتنی د دروازی بندولو په غرض قطع کړه اوس د ونې مالک د ضمان طلب کوی آیا شرعا په قطع کونکې باندې ضمان شته او که نه. بعضی علماء دا په معارف باندې قیاس کوی او د قول مفتی به په بناء د سقوط ضمان قائل دی. اوبعضې یې له سند رغارې وینځی سره تشبیه ورکوی او د ضمان فتوی ورکوی. جابین ستاسې په فیصله راضی دی. لهذا په جلتی سره جواب عنایت کړئ او اختلاف رفع کړئ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب

قال في شرح التنوير: وضمن بكسر معارف بكسر الميم الاله لله ولو لكاله ابن كمال قيمته عفا مندوحة

صالحا غیر الله وضمن القبیح لالہل ہاراقہ سکر و منصف وسمیج بیانہ فی الاشربہ و صبح بیعہا تہا و ف
لا یضمن ولا یصح بیعہا وعلیہ الفتوی ملتقی و دروزیلی وغیرہا و اقرہ المصنف و اما طیل العزاقز اذا حد
الخلاصۃ و الصیادین و الدف الذی یماح ضربہ فی العرس لم یضمنون اتفاقا کالامۃ المغنیہ و نحوہا کتشیس بنوت
و حامۃ طیار قودیت مقاتل و عبد غصی حیث تہب قیمہا غیر صالحۃ لهذا الامر.

ولی الشامیہ (قوله و قال الخ) هذا الاختلاف فی الضمان دون اباحۃ التلافی المعازف و فیما یصلح لعل العمل اخر
والله یضمن شیئا اتفاقا و فیما اذا قتل بلاذن الامام و الله یضمن اتفاقا و فی غیر عود المغنی و غایبۃ الخیار
والله یضمن اتفاقا لانه لو لم یکسرہا عاد لفعله القبیح و فیما اذا کان لمسلم فلولذی ضمن اتفاقا قیمۃ
بالغاما بلع و کذا لو کسر صلیبہ لانه مال متقوم فی حقہ قلت لکن جزمہ فی الاختیار ایضا ولعله اقتصر فی
الہدایۃ علی ذکر المسلم لکونہ محل الخلاف و بہ یحترق المقام فتدبر (رد المحتار کتاب الغصب ص ۱۳۴ ج ۵)

لہ مذکورہ عبارتو خخہ دالاندی احکام مستفاد شول

اول دلهوی داسی آلات چی پے غیر لہو کنبی داستعمال صلاحیت نہ لری پے هفی کنبی
بالاتفاق ضمان نشته

دویم اوکوم آلات دلهوی چی پے غیر کنبی هم استعمالیدی شی دھفو پے ضمان کسی د'ام
صاحب او صاحبینو ترمینخ اختلاف شته. لیکن فتوی پے عدم ضمان باندی ده

دویم سندری و یونکی وینخه او دھفی امثالو کنبی بالاتفاق ضمان شته

په دویم او دریم قسم کنبی په ظاهره دا فرق معلومیری چی دنوع ثانی آلات دلهو لپاره مصنوع
اوموضوع دی اونوع ثالث کنبی موضوع لپاره دلهو ندی بلکه دکوم بل قسم صنعت نه استعمال

شوی به لہو کنبی دی. چنانچه صاحبینو دلیل خخه ((ان هذه الاشياء اعدت للبعضیه فبطل تقومها
کالتحرر)) هدایہ ص ۳۸۶ ج ۳. واضح کبری چی دنوع ثانی نه داسی آلات مراد دی چی ابتدا معد او

موضوع لپاره دلهوی وی. له پورتنی تفصیل نه بعد هوسری پوهسری چی شجره مسنونہ عہد په
قسم ثالث کسی داخله ده. خخه چی هغه موضوع اوموضوع لپاره دلهوی نه بلکه غیر دخه صنعت

به بحبل حالت سغه باندی دلهو لپاره استعمالیری کلامه المغنیہ و نحوہ. و اما سجدہ
و تعالی علم

۲۹ دی القعدہ ۱۳۷۶ هـ

دخپلي ونې دقطع کولو په وجه دبل جاونه راغور خیدل

سول بوضخص جیلہ وه دکویری قطع کړه دلوسلو په وجه کسی دبل جبه وه ورونوبه نه
هغه بی جبه کړه به داسی حال کسی چی دفعه په وجه دقطع کولو کسی سعی وکړه چی ورو ی به

بله ونه باندې ونه غورځيږي مگر دده تروس خبره تيره شوه او دا نقصان وشو. آيا په قاطع ماتي دې ضمان لازم دې او که نه؟ که څوک دونهې قطع کونکي ته ووايي چې تاسو په وخت دېرې کولو کېنې په خپله ونه کېنې رسن واچوئ چې په بله ونه پري نه وځي او نقصان ونه کړي هغه رسن ونه ترله ليکن ډير کوښښ يې وکړ چې دغورځيدلو په وخت کېنې په بله کجوره ونه غورځيږي مگر خبره دهغه له قدرت څخه وه وتله او بله ونه يې هم له خانه سره وغورځوله ، نو د دې مسئلې حکم څه دې؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په قاطع ضمان نشته ليکن په صورت دتنبیه کېنې ضمان لازم دې قال الامام قاضيخان رحمه الله تعالى: رجل مال حائط دارة الى الطريق اولى ملك الانسان فسقط واتلف انساناً او مالاً ان سقط قبل الاشهاد فلا ضمان عليه وان سقط بعد الاشهاد ضمن اذا لم يفرغ ذلك الموضع عن الحائط مع القدوة عليه فيصير جانياً ان تلف به انسان كانت الدية على عائلته وان اتلف مال الانسان كان ضمانه على صاحب الحائط في ماله (الي ان قال) وصورة الاشهاد اذا كان مائلاً الى الطريق ان يقول له واحد من الناس ان حائطك هذا مائل الى الطريق او عوف او متصدع فاهدمه وان كان مائلاً الى ملك الغير يقول له ذلك صاحب الدار وشرط وجوب الضمان على صاحب الحائط البطالة بالاملا حوال التعريض ولا يشترط الاشهاد حتى لو طولب بالتعريض ولم يفعل مع القدوة عليه كان هامداً (خاتمة بها مش الهدية ج ۳ ص ۴۲۴) والله سبحانه وتعالى اعلم.

هـ ذى القعدة سنه ۸۷۷هـ

د یوسو د بارولو له وجې داوښ پښه ماتیدل

سوال : یوه سړی په اوښ واښه بار کړل او دلال ته یې حواله کړل چې دا ښارته یوسه اوڅر یې کړه. دلال اوښ روان کړ او د اخیستونکي سره یې خبره وکړه، اوښ یې اول د وښو سره وتله ووزن یې کړ، بیایي واښه کوز کړل یواځې واښه یې وزن کړل بیایي واښه په اوښ بار کړل او اوښ یې پاڅولو اوښ چې کله اوښ چې کله ودریده نو راوغورځیده چې د راوغورځیدو له وجې یې پښه ماته شوه. په اوښ باندې د بارولو طریقه هرچاته نه وی زده، په غلط بارولو سره توازن برقرار نه پاتې کیږي او اوښ غورځيږي او نقصان ورته رسيږي. دا معلومه نده چې مالک د وښو دخلاصولو اوبیا دوباره بارولو اجازت ورکړې وو او که نه، اوس سوال دادې چې په دلال باندې د اوښ د نقصان ضمان لازم دې او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که مالک د بار دخلاصولو او کوزولو اوبارولو اجازه ورکړې وی یا د جبارانو تر مېنځ دا تعامل وی چې بیا بیا بار اړولې اوبارولې شي نو بیا څو په دلال ضمان نشه لاند مالک صراحتاً او دلالتاً، او که مالک صراحتاً اجازه نه وی ورکړې اونه دا تعامل امعرف وی

نو په دلال ضمان راځي. که د مالک او دلال تر مینځ اختلاف راشي نو په مالک باندې نه بڼه وي
لادعائه الضمان معنی وان کان معکراً لفظاً او په دلال باندې به حلف اقسام وي لانکاره وجوب الضمان وان
کان یعدی الاذن ظاهراً.

تنبیه خرید او فروخت کښې د حیوان وزن کول او حساب لگول جائز ندي. والله سبحانه وتعالى

١٧ شعبان سنه ١٣٨٨ هـ

اعلم

په ډاگ يا بلتي باندې دليگل شوی مال ضمان به په چاوی

سوال احقر د کتابونو تجارت کوي، احقر زید ته خط ولیږه چې مناجات مقبول، زاد السعيد
اغلاط العوام، کمالات اشرفیه، پنځه، پنځه نسخی، او د نشرط الطیب، تعلیم الدین او حیات
المسلمین څو څو نسخې د ډاگ په ذریعه را ولیږه، زید د اولو څلورو کتابونو پنځه، پنځه نسخې
وز ولیږلې او د باقی دریو یی د چا څلورو ویش (٢٤)، او د چا دوه دیرش (٣٢)، او د چاپنځه دیرش
٣٥، نسخې را ولیږلې او یوه نسخه شمائل ترمذی یی له خپل طرف نه د نمونې په طور مگر قیمتاً
روالیږله. اتفاقاً څو کتابونه ماته راوړ سیدل او باقی نور کتابونه د ډاگ د خرابی یا د نامعلومو
وجوهاتو له کبله ماته ونه رسیدل او په لار کښې ضائع شول. مازید ته خط ولیکه چې دومره په
زیات مقدار کښې دې ولې را ولیږل. نو هغه جواب راکړ چې ستاد الفاظو (څو څو) مطلب مې
دومیع تعداد وگرځاوه نو ځکه مې زیات مال درولیږه، اوزید د ټولو کتابونو د پیسو مطالبه کوي.
اوس یو بڼته داده چې

اول د کومو کتابونو تعداد چې مامقرر کړې دې له هغونه چې کوم کتابونه ماته ندی رسیدلی
آیا دهغو قیمت زما په ذمه واجب الاداء دې او که نه؟

دویم د څو څو نسخو په ځای چې دومره زیات کتابونه یی ماته را ولیږلې دي. په هغو کښې چې
کوم ماته ندی رسیدلی دهغو د قیمت څه حکم دې؟ ځکه چې د څو څو زما مقصد پنځه پنځه یا اوه
مراد وو. د وخت د کمښت له وجی می څو څو، ولیکل

دریم آیا د شمائل ترمذی قیمت زما په ذمه شته او که نه؟ بڼوا تو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب د تجارو له عرف نه او خصوصاً له دې خبرې چې په ډاگ يا بلتي
باندې لږ لږ شوې مال ضائع شی د ضمان مطالبه یی لږ ونکې کوي، غوښتونکی یی نه کوي. لدې
څخه دا معلومیږی چې ډاگ والا د بائع وکسان دی نه د مشتری. لهدا په ډاگ کښې د ضامن
کدوونکی مال ضمان د هلاک قبل القبض له وجی به مشتری باندې نه وي

کوه کتابونه چې ستا له طلب نه ژاندي او ناته رسیدلی دي که نه دهغو اخسروونکی یی نو
قسم به تالایم دې او که نه نو کتابونه بیرته واپس کول لازم دی والله سبحانه وتعالى علم

د حمله کونکي اوبس وژل

سوال دزید اوبس د عمرو له اوبس سره خریده، عمرو یو کومک کونکې، خالد، هم له خان سره ملگری کړ خپله اوبسه یی د زید له اوبس څخه جدا کوله. اوبس په غوصه شو خالد یی لاندې کړ مگر هغه په خوش قسمتی سره داوبس له سینې لاندې رانغې. دهغه د خینې لاندې شو. خالد دکومک لپاره فربد شروع کړ دکلی خلک ډیر زیات راجمع شول او ټولو اوبس په لرگیو او تیږو وه واهه په دې دوران کښې اوبس دیو بل شخص پښه هم زخمی کړه. خلکو ټوپک والا مجبور کړ نو هغه اوبس په ټوپک وه ویشته او هلاک یی کړ. اوس زید دهغه ضمان غواړی، آیا په دغه مامور شخص ضمان لازم دې او که نه؟ بیا توجروا

الجواب باسم ملهم المواب دانسان ژغورل فرض دی. مدد کونکې دالله په نزد ماجور دې مگر اوبس دبل چا ملک وو او مامور په خپل فعل کښې مختار وو، لهذا مامور باندې ضمان لازم دې
قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى تحب (قوله ای حیوان) ان الحمل لو صال على السان فقتله فعليه قيمته انما يبلغ لان الاذن في قتل السبع حاصل من صاحب الحي وهو الفارغ اما الحمل فلم يحصل الاذن من صاحبه (رد المحتار ص ۲۱۹ ج ۲)

که اوبس یی دمر کیدونه مخکې ذبح کړې وی نو مامور د ضمان له وجی دغوښی وغیره مالک شو او غوښه او خرمن وغیره خرڅولې شی
دزید لپاره بهتره داده چی ضمان وانه خلی. دصبر په کولو او دیو مسلمان د ژغورلو په سلسله کښې دایثار نه په کار اخستو د آخرت د اجر عظیم نه علاوه په دنیا کښې هم دالله تعالی نه د نعم البدل امید دې ولری والله سبحانه وتعالی اعلم
۱۲ ربیع الاخر سنه ۱۳۹۲ هـ

دموتور دټکر څخه دزخمی حکم

سوال یوه ډریور، موتروان، موتور چلاوه. موتور کافی اندازه تیز وو. مخامخ یوسړې ښکاره شو ډریور د ژغورلو ډیر کوشش وکړ مگر چی کوم طرفته به موتور تاویده هغه شخص به هم هغه طرفته مخي ته ورته واته. چنانچه موتور له هغه سره ټکر شو، ډریور له حکومت څخه دویری په وجه ونښتیده. دامعلوم نشوه چی هغه شخص به ژوندې ژغورل شوي وی او که نه؟ اوس د ډریور په ذمه څه لازم دی او که نه؟ بیا توجروا

الجواب باسم ملهم المواب د ډریور ټینښته کول جائز نه وو. له ټښتیدو وروسته دې بیا هم معلومات وکړی او دهغه مطابق عمل دې وکړی. که چیرته دصحیح کیفیت علم ونه شی نو صرف توبه او استغفار ورباندې لازم دې
۲۷ جمادی الثانيه سنه ۱۳۹۵ هـ

د وطني بالدابة ((دحيوان د پامال کولو)) حکم

دامسئله په کتاب الحدود والتعزير ص ۵۰۳ هـ کښې دحيوان سره بدفعلي ترعوان لاندې

تيره شوی ده.

د امانت د ضائع کيدلو حکم

سوال زید دیو مسجد امام دې اوله هغې سره دملحقه مدرسې مهتمم هم دې، دمسجد او مدرسې روپښ له هغه سره په طور د امانت ايښې وې. هغه وايي دحفاظت باوجود پيسې دده له کور څخه غلاشوی دی، او ددې خبرې اقرار کوی چی دا دهغه اوبښې پټې کړی دی اوتښتيدلې دې له هغه څخه دپيسو د واپسې کوم اميد نشته، اوس پوښتنه داده چی په دغه امام ضمان لازم دې اوکونه؟ پينوا توجروا

الجواب باسم ملهم المواب: داپيسې امانت دی که مهتمم واقعاً ددې دحفاظت اهتمام کړې وی نو په هغه ددې پيسو ضمان نشته، والله سبحانه وتعالى اعلم ۱۸ ربيع الثاني سنه ۱۳۹۶ هـ

دمؤذن دغلطی له وجی که له مسجد نه څه ورک شی نو هغه ضامن دي

سوال په یوه مسجد کښې دمسجد دتعمير لپاره دوه د لرگی بکسونه دجمعې په ورځ په مسجد کښې کيښودل کيږي، لمونځ کونکی په هغې کښې چنده اچوی، بکس دمسجد سره په خوا کښې په کمره کښې پروت وی، دشپې په وخت مسجد قلف وی، دمسجد ټولې کلیانې له مؤذن سره وی، درې څلور میاشتي بعد منتظمین بکس خلاص کړی او پيسې وشمیري او رسيد جوړوی څو ورځې مخکښې دوه ځله دا بکس مات وموندل شو اوپيسې ترینه غلاشوې وې، په اول ځل انتظامي له مؤذن څخه پوښتنه وکړه نو هغه جواب ورکړ چی بکس دجمعې په وخت دمسجد په صحن کښې ايښې وو، کله چی جمعه ودریده نو ماشومانو دبکس کونډې ماتې کړې وې اوپيسې یی ترینه ايستلې وې، دده په قول یو لمونځ کونکی ماشومان په تښته لیدلی وو، خبره اخوا دیخوا شوه له دې واقعی څخه نیمه میاشت وروسته مؤذن اطلاع ورکړه چی ما بکس مات ومونده دا واوړیدل شو منتظمه کمیټه ته حیرانی وشوه چی په شل کاله کښې کله هم داسې واقعه نده شوې، داڅه خبره ده ددې نوی مؤذن په راتگ سره داسې کيږي، د انتظامی په مؤذن شک شو د انتظامی یو رکن له مؤذن څخه یوڅوسوالونه وکړل.

۱- آیا تابه دوران دهفتی کښې ولیدل چی څه حالت دې؟

۲- دجمعې په ورځ چی کله بکس پورته کیده نو څه پيسې پکښې معلومیدلې؟

همداشان څو نور سوالونه هم ترینه وشول، مؤذن دهر سوال په جواب کښې دعدم علم اظهار

وکر. د انتظامی په مؤذن شک شو چی دا دده کار معلومیری څکه چی ده هیڅ یو تسلی بخش جواب ورکړ. اوس پوښتنه داده چی آیا دمسجد دتول سامان حفاظت په انتظامیه دې. اوکه په مؤذن باندې؟ په داسې حال کې چې دمسجد دتولو قلفونو کلیانی د مؤذن سره وی او همدا راز دسامان دغلا کیدو په صحت کېنې ضمان راځی اوکه نه؟ که راځی نو په چا راځی؟ په مؤذن اوکه په انتظامیه باندې؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په عرف عام کېنې دمسجد ائانه د مؤذن په تحویل کېنې وی اوله هغه سره امانت وی که چیرته له مناسب حفاظت سره سره نقصان وشي نو په مؤذن ضمان نشته اوکه په حفاظت کېنې غفلت ثابت شي نو په مؤذن ضمان لازم دې، په صورت مسئوله کېنې د مؤذن غفلت ظاهر دې لدې وجی نه په مؤذن ضمان شته دې. والله سبحانه وتعالی اعلم.

۴ / جمادی الاولی، سنه ۹۸ هـ

په وکیل بالشراء ضمان نشته

سوال زید بکر ته وویل چی ماته یوه دوا واخله اورایی ورپه لیکن د دوا لپاره یی پیسی نه دی ورکړی. بکر دوا واخسته د دوا بوتل له هغه څخه پریوت اومات شو، بکر دوباره بل بوتل واخیست. زید ته یی ورکړ اوس آیا بکر د دواو بوتلونو دقیمت اخستو حق له زید څخه لری؟ اوکه دیوه بوتل؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د دواوو شیشو قیمت په زید باندې دې، والله سبحانه وتعالی اعلم

۲۳ شعبان سنه ۱۳۹۸ هـ

په سپاره سړی د ضمان د وجوب تفصیل

سوال یوه نوجوان هلك اسپه تیزه گرځوله. اسپه دهغه له اختیار څخه ووتله او یوه وزه یی له ښو لاتدې کړه او هغه مړه شوه. اوس دا هلك ضامن د نقصان دې اوکه نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب کله چی یوه سورلی دمستی له وجی بی قابوشی یعنی سپور دهغه د را حصارولو څخه عاجزشی نو په سپاره ضمان نشته. که ځانی نقصان وی اوکه مالی نقصان څکه چی دلته د دابې فعل دسپاره طرفته نه منسوب کیږی اوکه دسپور په عجز کېنې اختلاف راشی نو د اثبات عجز لپاره په سپور باندې ښه لازمه ده اوکه نه نو قول دخصم به مع الیمن معبر وی. دا حکم په هغه وخت کېنې دې چی سپاره اسپه په معتاد رفتار چلوله اوکه په غیر معتاد رفتار سره یعنی په مجینه وغیره سره یی ووهله یا سپاره عملاً دخپل قدرت نه زیات په نیزه مار سره وچلوله نو ښا په سپاره ضمان شته لاه متعدد کناحس الدابه

قال العلامة المحسني رحمه الله تعالى: وان قلت غداية بنفسها فاصابها مالا او ادماها نهارا اوليلا لا همان في الكل لقوله صلى الله عليه وسلم العجماء جهاراي المنفلتة هدد كما لو جمعت الدابة به اي بالراكب ولو سكران ولم يقدر الراكب على ردعها فانه لا يضمن كالمنفلثة لانه جهنم ليس بمسير لها فلا يضاف سيرها اليه حتى لو اتلفت النساء فدمعه هدد عمادية.

وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى: وذكر الرمي انهما لو اختلفا في عدم القدرة على ردعها فالقول للعصم والمهينة على مدعي العجز لان انكاره لا يصل الضمان في ضمن الدعوى لا يفيد بعد تحقق سببه تأمل اه ملخصا (رد المحتار ج ٢٠ ص ٢٤٠) والله سبحانه وتعالى اعلم.

١٥ صفر سنه ٩٩

حيوان په نقصان باندې ضمان

سوال څه فرمائي علماء كرام په دې مسئله كښې كه چيرته چا خپل خړيا غوا يا اوبن په بيا بان يعنى څنگل كښې خوشي كړ دڅو لپاره بيا دا حيوان ديو چارزاعت ته ولاړ او هغه يې نقصاني كړ ليكن يو ځلي يې نقصان ندې كړي بلكه څو كرته راځي او دخلكو زراعت كوي آيا په مالك يې ضمان لازم دې او كه نه؟ كه ضمان لازم وي نو جواب ددې حديث چي (العجماء جرحها جهار) څه دې اودويم داچې اشهاد كول تنها په باره د تلف د مال كښې اعتبار لري او كه نه؟ كه لري يې نو د دې د عبارت درد المحتار جواب څه دې؟

وما لا يخاف منه تلف الادعي بل يخاف منه تلف المال فقط كعيب الكروم فلا يفيد فيه الاشهاد (رد المحتار ج ٢٠ ص ٢٤٢) (٢٠١١ هـ)

ولو ارسل بهيمة فافسدت زرعاً على قورها ضمن المرسل وان مالته مميهاً او هماً لا وله طريق اخر لا يضمن لها امر (رد المحتار ج ٢٠ ص ٢٤٢) (٢٠١٢ هـ) بېنوا و توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په دې صورت كښې ضمان نشته، البته په حكومت لازم دي چي مالك ته تنبيه وركړي كه نه منع كيږي نو مناسبه سزا دي وركړي. والله سبحانه وتعالى اعلم
١٧ شوال سنه ١٣٩٩ هـ

په مشترك اجير د ضمان حكم

سوال كه شپون يا اجنبى ولېدل چي ميره يا غوا مري او قريب الموت ده او ذبح سي كړه نو آيا په ذابح به ضامن وي او كه نه؟ او كه دشپون له لاسه ميره وركه شوه ضامن به وي او كه نه؟ او په خنوسارونو كښې داسې رواج دې چي روزانه دكلى له اوسيدونكو څخه يو نفر دكلى مېرې خړوي

آیا دا یونفر په حکم دراعی کښې دې په صورت د ذبح کولو اویا ورکیدلو د مېړو کښې او که نه؟ او زموږ په علاقه کښې راعی مشترک وی په مابین د څوکسانو کښې. او په رد المحتار کښې دا عبارت موجود دې

ولو ځمکها الراعی او الاجنبی څمن لوړجا ځمکها او اشکل امرها ولوتل ځن موها لالالان دلالة هو الصحيح (ردالمحتار ۱۴۱)

او په مجمع الانهر کښې داسی دی. فلو ځع الراعی او الاجنبی شاة لا یرهی ځمکها لا یضمن وقال الصدوق الشهدی یضمن (مجمع الانهر ۱۴۲) چونکه مسئله مختلف فیها ده، لهذا قول صحیح اومفتی به معلوم کول غواړو او په رد المحتار کښې موجود دی چی: ویقولها یفتی.

پس په نزد د صاحبینو اجیر مشترک په هر حال ضامن کیږی. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په تضمین دا اجیر مشترک کښې څلور صورتونه دی:

۱- په فعل دا اجیر هلاک شوې وی او تعدی هم موجوده وی.

۲- په فعل دا اجیر هلاک شوې وی لیکن تعدی په کښې نه وی، په دغه دواړو صورتونو کښې په وجوب د ضمان دحنفی علماؤ اتفاق دې.

۳- په فعل دا اجیر هلاک نه وی اوله هغه څخه احتراز هم ممکن نه وی، په دې صورت کښې په عدم وجوب الضمان اتفاق دې.

۴- هلاک بفعل الاجیر نه وی، البته له هغه څخه احتراز ممکن وی، دا صورت مختلف فیها دې په دې کښې څلور اقوال دی:

۱- دامام اعظم په نزد ضمان واجب نه دې ۲- دصاحبینو په نزد ضمان واجب دې. ۳- دمتاخرینو په نزد نصف قیمت واجب دې. ۴- ځینو دا تفصیل کړې دې که اجیر مصلح وی نو ضمان نشته او که غیر مصلح وی نو ضمان شته او که مستور الحال وی نو نصف قیمت واجب دې. دا څلور واړه اقوال مصحح اومفتی بها دی په موقع اومحل غور وکړئ کوم قول چی مناسب وگڼئ په هغه فتوی ورکړئ.

ددې تفصیل په نظر کښې نیولو سره د سوال په صورت کښې که په شهادت شرعیه یا اقرار دمالک سره موت ثابت شی نو اتفاقاً ضمان واجب ندې او که نه نو دصاحبینو دقول مطابق ضمان نه واجب وی. دمتاخرینو دبیان کړی تفصیل مطابق نصف قیمت او د پوره ضمان فتوی هم ورکولی شی. په نوبت څړونکې هم په حکم دراعی کښې دې

قال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى: (قوله ولا يضمن الخ) اعلم ان الهلاك اما بفعل الاجور اولا والاوول اما بالتعدي اولا والثاني اما ان يمكن الاحتراز عنه اولا. ففي الاول بقسميه يضمن اتفاقا. وفي ثاني الثاني لا يضمن اتفاقا. وفي اوله لا يضمن عند الامام مطلقا ويضمن عندهما مطلقا وافعى المتأخرون بالصلح على نصف القيمة مطلقا. وقيل ان مصلحا لا يضمن وان غير مصلح ضمن وان مستورا فالصلح اه والبراد بالاطلاق في الموضعين المصلح وغيره.

وفي المباح: لا يضمن عدة ما هلك بغير صنعه قبل العمل او بعدة لانه امانة في يده وهو القياس وقال لا يضمن الا من حرق غالب اولصوص مكابرين وهو استعسان اه قال في الخيرية: لهذه اربعة اقوال كلها مصححة مفتى بها. وما احسن التفصيل الاجور والاوول قول ابى حنيفة رحمه الله تعالى وقال بعضهم قول ابى حنيفة رحمه الله تعالى قول عطاء وطائوس رحمه الله تعالى وهما من كبار التابعين. وقولهما قول عمرو بن دينار رضي الله تعالى عنهما وبه يفتى احتفا ما لعمر بن دينار رضي الله تعالى عنهما وصيانة لاموال الناس. والله اعلم اه وفي العيين: ويقولهما يفتى لغير احوال الناس وبه يحصل صيانة اموالهم اه لانه اذا علم انه لا يضمن ربما يدعى انه سرق او ضاع عن يده.

وفي الخانية والمحيط والتبعية: الفتوى على قوله. فقد اختلف الافتاء وقد ضعف ما في الخيرية. وقال ابن مالك في شرح المجمع: وفي المحيط: الخلاف فيها اذا كانت الاجارة مصححة فلها فاسدة لا يضمن اتفاقا. لان العين حينئذ تكون امانة لكون المعقود عليه وهو المنفعة مضبوطة بأجر المثل اه (رد المحتار ص ٣٠٠ مه) والله سبحانه وتعالى اعلم.

١٧ شوال سنة ٩٩٠ هـ

له دوى سره دضائع شوى لباس (جامو) دضمان حكم

سوال دوى ته چى دوينخلو لپاره لباس وركول كيږي كه له هغه خخه لباس ضائع شى نو دوى دهغه نيم قيمت مالك ته وركوي آيا دقيمت اخستل مالك ته جائز دي او كه ناجائز؟ بينوا تو جروا الجواب با سم ملهم الصواب هو 'جائز دي. البته كه ضياع متيقن وي نو جائز ندي

قال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى: (قوله ولا يضمن الخ) اعلم ان الهلاك اما بفعل الاجور اولا والاوول اما بالتعدي اولا والثاني اما ان يمكن الاحتراز عنه اولا ففي الاول بقسميه يضمن اتفاقا. وفي ثاني الثاني لا يضمن اتفاقا. وفي اوله لا يضمن عند الامام رحمه الله تعالى مطلقا ويضمن عندهما رحمه الله تعالى مطلقا وافعى المتأخرون بالصلح على نصف القيمة مطلقا وقيل ان مصلحا لا يضمن وان غير مصلح ضمن وان مستورا فالصلح امحوال المراد بالاطلاق في الموضعين المصلح وغيره (رد المحتار ص ٣٠٠ مه)

وقال ايضاً: وحاصل ما في الطوري عن المحيط ان ضمان المشترك ما تلف مفهوماً ثلاثة هي ان يكون له قدرته رفع ذلك فلو غرق معوج او ربع او صدمة جبل لا يضمن وان يكون محل العمل مسلماً اليه بالعملية للورب المتاع او وكهله في السفينة لا يضمن وان يكون المضمون مما يجوز ان يضمن بالعقد فلا يضمن الا دمي كما يأت (رد المحتار ص ۲۴۴) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۲ ربيع الاول سنه ۱۴۰۰ هـ

په ضمان کښې قيمت له مثل خڅه زيات اخستل جائز ندی

سوال که په دکان کښې کوم اخستونکې يا دهغه ماشوم څه نقصان وکړی نو دهغه شی قيمت له نفعې سره اخستل جائز دی او که نه؟ بڼوا تو جروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د بازار دعام قيمت برابر اخستل جائز دی اوزائد ندی جائز. والله سبحانه وتعالى اعلم.

۱۸ جمادی الثانيه سنه ۱۴۰۰ هـ

په طبيب يا ډاکتر باندې د ضمان دوجوب تفصيل

سوال د طبيب يا ډاکتر د علاج نه که څوک مړشی يا دهغه کوم اندام تلف شی آیا په طبيب يا ډاکتر ضمان واجب دي او که نه؟ بڼوا تو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د طبيب دوه قسمونه دی: ۱- حاذق ۲- جاهل

د طبيب حاذق حکم دده لپاره علاج کول جائز دی اوله ده څخه د رفع ضمان لپاره دوه شرطونه دی ۱- مريض يا دهغه ولی د علاج اجازه ورکړی وی ۲- علاج يی د اصول طبيه مطابق کړي وی که له دې څخه کوم شرط مفقود وی او د مريض نقصان وشو نو ضمان واجب دي او که بلا اذن يی علاج کړي وی نو پوره ضمان واجب دي او که په اذن سره يی کړي وی نو په هغې کښې دا تفصيل دي د علاج ټوله طريقه او عمل د طبي اصولو خلاف وی په دې صورت کښې که مريض هلاک شی نو ټول ديت لازم دي او که کومه عضوه تلف شی نو د فقهاء کرامو د تفصيل موافق ضمان واجب دي څه عمل د اصول طبيه موافق او څه مخالف وی. په دې صورت کښې که مريض هلاک شی نو نه ديت واجب دي او که عضو تلف شی نو پوره ضمان به واجب دي او که په عضو کښې نقصان راغلي وی نو د موضع معتاد نه د تجاوز په وجه چی څومره نقصان شوې وی په قدر دهغه ضمان راځي

د طبيب جاهل حکم دده لپاره علاج کول جائز ندی او په هر صورت په ده باندې پوره ضمان واجب دي برابر خبره ده که علاج د اصول طبيه موافق وی او که غير موافق. د مريض يا دهغه د ولی په اجازت يی علاج کړی يا بلا اجازت نه

نبيه وجوب ضمان په هغه صورت کښې دي چی په علاج کښې د طبيب يا ډاکتر جمل لاس

سعد شوي وي مثلاً ابرشس سي كره وي سا سس ، سحكتس ، سي لگولي وي سا سي به جبل لاس
 دو ور خكني وي وكه دواي حوره كره ي لسكني وي او مرض نه سي ور كره وي او مرض به جبل
 بس دو حوراي وي نو بس ضمير واجب ندې . الله تعزير به هر صورت واجب دي

قال العلامة المصككي رحمه الله تعالى: ولا ضمان على حمام وبراغ اي بيطار ففصاد بماوز الموضع المعتاد فان
 جاوز المعتاد ضمن الزيادة كلها اذا لم يهلك المجهي عليه وان هلك ضمن نصف دية النفس لتلفها بماؤن فيه
 وغير ماؤن فيه فيتنصف ثم فرع عليه بقوله فلو قطع الختان الحشفة ويرى الملقوط يجب عليه دية كاملة لان
 هذا يري كان عليه ضمان الحشفة وهي عضو كامل كاللسان فان مات فالواجب عليه نصفها لحصول تلف النفس
 بقتل احدها ماؤن فيه وهو قطع المجلد والآخر غير ماؤن فيه وهو قطع الحشفة فيضمن النصف ولو شرط على
 الحمام ونحوه العمل على وجه لا يبرر لا يصح لانه ليس في وسعه الا اذا فعل غير المعتاد فيضمن عمادية وفيها سئل
 صاحب المحيط عن فساد قال له غلام او عبد الفصد في فصد فصد معتاداً لما نسب اليه قال يجب دية الحر وقيمة
 العبد على عاقلة الفصاد لانه عطا وسئل عن فصد ثلثاً وتر كع حق مات من السيلان قال يجب القصاص
 قال ابن عابد بن رحمه الله تعالى: (قوله لم بماوز الموضع المعتاد)

اي دكان بالاذن قال في الكافي عبارة المعتصر ناطقة بعدم التجاوز وساكتة عن الاذن وعبرة الجماع
 الصغير ناطقة بالاذن ساكتة عن التجاوز فصا ما نطق به هذا بياناً لما سكت عنه الآخر ويستفاد مجموع
 "رويتين اشتراط عدم التجاوز والاذن لعدم الضمان حتى اذا عدم احدهما او كلاهما يجب الضمان الصبي
 طوري وعليه ما يأتى عن العمادية (قوله فلو قطع الختان الحشفة) اي كلها قال في الشرع لئلا يولية ويقطع بعضها يجب
 حكومة عدل كما ذكره الاتفاق (قوله دية كاملة) قال الزيلعي هذا من اعجب المسائل حيث وجب الاكثر بالبرء
 والاقل بالهلاك (قوله يجب دية الحر) اي لو كان الغلام حراً وقيمة العبد لو كان عبداً قال حلاي فعله غير ماؤن
 فيه حيث لم يعتبر اغنيها للحر عليهما في الاقوال (قوله لانه خطأ) اي من القتل خطأ اذ لم يعتمد قلته
 وتبين عليه عدم مجاوزة الفعل المعتاد (قوله قال يجب القصاص) لانه قلته بمحض طي اي وهو قاصد لقتله
 لكن عن (رد المحتار ص ٣٣٦)

قال العلامة المصككي رحمه الله تعالى: يمنع مفت ما من يعلم الحمل الماطنة كتصميم الردة لتبين من
 وجهه ونسقط عنها الزكوة وهي باهله

وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى: قوله (وطيب جاهل) بان يسلمهم دواء مهمكاً او اذا قوي عجزهم

لا یقدر علی ازاله ضرر قل یلی (رد المحتار ص ۴۳۵)

قال الامام ابو داود رحمه الله تعالى: حدثنا محمد بن العلامة نا حفص نا عبد العزيز بن عمر بن عبد العزيز حدثني بعض الوفد الذين قدموا علي اني قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اما طبيب تطيب على قوم لا يعرفونه تطيب قبل ذلك فاعتدت فهو ضامن قال عبد العزيز اما انه ليس بالدمع اما هو قطع العروق والبط والكي .
(سنن ابی داود ص ۲۸۲)

قال العلامة السهارنفوري رحمه الله تعالى: اما انه ليس بالدمع اي حكم الضمان ليس بالوصف باللسان وكذا حكم الكتابة فانه اذا وصف الدواء لانسان فعيل بالمريض فهلك لا يلزم الطبيب الدية اما هو اي حكم الضمان قطع العروق والبط اي الشق والكي بالعار (بذل المجهود ص ۶۱۴) والله سبحانه وتعالى اعلم.
۱۶ ذی الحجة سنه ۱۴۱۶ هـ

دضمان په طور د علاج مصارف اخستل

سوال : بکر را پاخیده او زید یی په چاقو او واهه او شدید یی زخمی کړ او هغه په هسپتال «روغتون» کښې تر علاج لاندې دې ، د علاج له ډاکترانو څخه د سر تیف کیت (سند) اخستلو او په پولیس کښې د زید څو زره روپۍ مصرف شوې. اوس د صلحې په وخت کښې زید له بکر څخه د لسو زرو روپو مطالبه کوی آیا د زید لپاره دا روپۍ اخستل او صلح کول جائز دی؟. بښو او توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب . هو : جائز دی ، والله سبحانه وتعالى اعلم.
۲۰ ذی الحجة سنه ۱۴۱۶ هـ

د آلات معصیت په ماتولو د ضمان د وجوب حکم

دامسئله په کتاب الحظر والاباحه کښې د «آلات معصیت د ماتولو حکم» تر عنوان لاندې تیره شوې ده

باب القود

دقصاص دحق تفصيل

سوال زيد خالد لره په ناحقه قتل کړو، دوخت حکومت زيد خو کاله په بنديخانه کښې قيد کوي او پرېږدي يې يا زيد اصلاً د حکومت لاس ته نه ورځي. په غرونو کښې دې، حکومت دهغه له نيولو څخه عاجز دې، که په داسې حالاتو کښې دخالد ورور يا دهغه بل رسته دار يا د قوم بل شخص زيد د خالد په عوض کښې قتل کړي، آيا د شريعت له نظره دخالد وارثانو ته دا حق شته چې له زيد څخه دخالد قصاص واخلي، حکومت په هغه راضي ندې هغه وايي چې مونږ به په خپله فيصله کوو، د حکومت فيصله خو څو کاله قيد وي، اميد دې چې دمستلې وضاحت سره دلالتو بيان کړئ او عند الله ماجور وگرځئ. بېنوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: قال الله تعالى: ومن قتل مظلوماً فقد جعلنا لوليه سلطاناً فلا يسرف في القتل انه كان منصوراً.

۱- قال العلامة الألوسي رحمه الله تعالى: (ومن قتل مظلوماً) بغير حق يوجب قتله او ببيعته للمقاتل حتى انه لا يعتبر اباحتها لغير القاتل وقد نص علماؤنا ان من عليه قصاص اذا قتله غير من له القصاص يقتص له ولا يفدية قول الولي انا امرته بذلك الا ان يكون الامر ظاهراً (فقد جعلنا لوليه) لمن يلى امره من الوارث او السلطان عند عدم الوارث واقتصار البعض على الاول رعاية للاغلب (سلطاناً) اي تسلطاً واستيلاء على القاتل عواخذته باحد الامرين القصاص او الدابة وقد تتعين الدية كما في القتل الخطأ والمقتول خطأ مقتول ظليماً بالمعنى الذي اشير اليه. (روح المعاني ص ٢٩٦هـ)

۲- وقال الامام ابو بكر الجصاص رحمه الله تعالى: القتل ينقسم الى اربعة المحام واجب ومباح ومخطور وماليس يوجب ولا مخطور ولا مباح (الى ان قال) واما المباح فهو القتل الواجب لولي الدم على وجه القود فهو محذور بين القتل والمخطو (احكام القرآن للجصاص ص ٢٣٠هـ)

۳- وقال في موضع اخر في تفسير قوله تعالى (ولا تقتلوا النفس التي حرم الله الاباحي) وقال الضعائك السلطان انه محذور بين القتل وبين اهل الدية وعلى السلطان ان يطلب القاتل حتى يدفعه لايه. (احكام القرآن للجصاص ص ٢٩٠هـ)

۴- وقال ابو بكر بن العربي رحمه الله تعالى: وتحقيق ذلك ان الله تعالى اوجب القصاص ردعاً عن الاتلاف

وحياة للباقين وظاهرة ان يكون حقا لجميع الناس كالمحود والزواج عن السرقة والزنا حتى لا يختص بها مستحق بهدان البار تعالى استغنى القصاص من هذه القاعدة وجعله للاولياء الوارثين ليمتثل في العفو الذي ندب اليه في باب القتل ولم يجعل عفوا في سائر الحدود لحكمته البالغة وقدرته العاقلة ولذا قال صلى الله عليه وسلم من قتل له قتيلا فهو بمنزلة النظيرين بين ان يقتل او ياخذ الدية وكانت هذه كما تقدم ذكره خاصة اعطيت هذه الامة فضلا وتفضيلا وحكمة وتفصيلا لخص بذلك الاولياء ليمتثل العفو والاستيقام لاغتصاصه بالحزن (احكام القرآن ص ١٩٢ هـ)

٥- ثم قال (قوله سلطانا) فيه خمسة اقوال (الى ان قال) اما طلبه حتى يدفع اليه فهو ابتداء المحي واخره استيفاء وهو القول الخامس. (احكام القرآن ص ١٩٤ هـ)

٦- وقال الامام الخازن رحمه الله تعالى: (ومن قتل مظلوما فقد جعلنا لوليه سلطانا) اي قوة وولاية على القاتل بالقتل وقيل سلطانه هو انه يصحير فانه شاء استقا دمته وان شاء اخذ الدية وان شاء عفا (تفسير خازن ص ١٦٣ هـ)

٧- وقال العلامة ابو البركات النسفي رحمه الله تعالى: (سلطانا) تسلطا على القاتل في الاقتصاص منه (مدارك التنزيل بها مش الخازن ص ١٦٣ هـ)

نصوص الفقه

١- قال الامام الميرغيني رحمه الله تعالى: ومن قتل وله اولياء صغار وكبار فللكبار ان يقتلوا القاتل عند ابي حنيفة رحمه الله تعالى وقالار حنبل رحمه الله تعالى ليس لهم ذلك حتى يدرك الصغار (هداية ص ٦٥ هـ)

٢- وقال العلامة الباهري رحمه الله تعالى: اذا كان اولياء القتيلا صغارا وكبارا فاما ان يكون فيهم الاب او لان كان فلهم الاستيفاء عند عليا ثمارهم رحمه الله تعالى بالاتفاق وان لم يكن فكذلك عند ابي حنيفة رحمه الله تعالى وقالار حنبل رحمه الله تعالى ليس لهم ذلك حتى يدرك الصغار. (العناية بها مش الفتح ص ١٦٢ هـ)

٣- وقال الامام الكسائي رحمه الله تعالى: فان كان الكل كبارا فلكل واحد منهم ولاية استيفاء القصاص حتى لو قتل احدهم صار القصاص مستوفى (وبعد سطر) وكذا اذا كان الكل حضور الامموز لهم ولا لاحدهم ان يوكل في استيفاء القصاص على معنى انه لا يجوز لهم ولا لاحدهم ان يوكل في استيفاء القصاص علمه على انه لا يجوز للوكيل استيفاء القصاص مع غيبة الموكل لاحتمال ان الغائب قد عفا ولا في

اشترط حرة الموكل رجاء العفو منه عند معاينة حلول العقوبة بالقاتل (بدائع ص ٢٢٣ هـ)

٤- وقال ايضا: وكذا اذا قتل من عليه القصاص بغير حق او بحق بالرقة والقصاص بان قتل انسانا فقتل به قصاصا يسقط القصاص ولا يجب المال لما قلنا (بدائع ص ٢٣٦ هـ)

٥- وقال العلامة المحض رحمه الله تعالى: من عليه التعزير لو قال لرجل الم على التعزير ففعله ثم رفع الحاكم فانه يحتمسب به قدية واقرة المصنف ومثله في دعوى الخانية لكن في الفتح ما يجب حقا للبعد لا يقيم به الا الامام لتوقفه على الدعوى الا ان يحكما فيه فلم يحفظ.

وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى: (قوله لا يقيم به الا الامام) وقيل لصاحب الحق كالقصاص وجه الاول ان صاحب الحق قد يميز فخطا بخلاف القصاص لانه مقدر كما في البحر عن المجتبى (ردالمحتار ص ١٨١ هـ)

٦- وقال العلامة التبر تاشي رحمه الله تعالى: وللكبار القود قبل كبر الصغار.

وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى: (قوله وللكبار القود الخ) اي اذا قتل رجل هلولى كبير وصغير كان للكبير ان يقتل قاتله عنده لانه حق مشترك وفي الاصل ان كان الكبير ابا استوفى القود بالاجماع وان كان اجنبيا بان قتل عنده مشترك بين اجنبيين صغير وكبير ليس له ذلك وفي الكلام اشارة الى انه لو كان اكل صغارا ليس للاخ والعمر ان يستوفيه كما في جاع الصغار لقليل ينتظر بلوغ احدهم وقيل يستوفى السلطان كما في الاعتبار والقاضي كالسلطان والى انه لو كان الكل كبار ليس للبعض ان يقتص دون البعض ولا ان يوكل باستيفائه لان في غيبة الموكل احتمال العفو والقصاص يستحق من يستحق ماله على فرائض الله تعالى ويدخل فيه الزوج والزوجة كما في الخلاصة والى انه لا يشترط القاضي كما في الخزانة والى انه لو كان القتل خطأ لم يكن للكبير الاستيفاء حصه نفسه كما في الجامع فاستأني وقوله لا يشترط القاضي اي قضاءه فمن له القصاص به ان يقتض سواء قضى به ولا كما في اليزازية (ردالمحتار ص ٢٢٤ هـ)

٧- وقال العلامة الرافعي رحمه الله تعالى (قوله وقيل ليستوفى السلطان) في منهوات الانقروى اذا كان الورثة كلهم صغارا فاستيفاء القصاص الى السلطان هو الاصح وجيز والمجهون والمعتوه كالصبي.

(التعزير المختار ص ٢٢٣ هـ)

٨- وقال العلامة المحض رحمه الله تعالى: ولو كألولى القتل بعد القتل اي بعد قتل الاجنبى كقتل امرته لقتله ولا يبدى له على مقالعه لا يصدق ويقتل الاجنبى دوى (ردالمحتار ص ٢٢٤ هـ)

- ۹- وقال ايضاً: وظاهره ان حق الولي يسقط راساً كما لو مات القاتل حنفاً (حواله بال)
- ۱۰- وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى معزياً بالتعارفانية: اذا قتل القاتل بحق او بغیر حق سقط عنه القصاص بغیر مال وكذا اذا مات (ردالمحتار ص ۴۸۴هـ)
- ۱۱- وقال ايضاً: لو استوفاة بعض الاولياء لم يضمن شيئاً وفي المجتبى والدرر من بين ائتين قطعاً احدهما وقتله الاخران علم ان عفو بعضهم يسقط حقه بقادو الاقلا والدية في ماله (حواله بال)
- ۱۲- وقال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: وعفو الولي عن القاتل افضل من الصلح والصلح افضل من القصاص (ردالمحتار ص ۴۸۵هـ)
- ۱۳- وقال ايضاً: الامام شرط استيفاء القصاص كالحودود عند الاصوليين ووفق الفقهاء اشهاد
- وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله ووفق الفقهاء) اي بين القصاص والحودود فيه شرط الامام لاستيفاء الحودود دون القصاص حموي قال في الهندية واذا قتل الرجل عبداً وله ولي واحد فله ان يقتله قصاصاً قضى القاضي به او لم يقض اهـ (ردالمحتار ص ۴۸۵هـ)
- ۱۴- وفي العلائقية عن الاشياء: الحودود كالتقصاص الا في سبع.
- وفي النامية: (تنبيه) زاد الحموي تأمناً وحماً اشتراط الامام لاستيفاء الحودود دون القصاص (ردالمحتار ص ۴۸۵هـ)
- ۱۵- وقال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: ويسقط القود دعوت القاتل لهوائف المصل (ردالمحتار ص ۴۸۶هـ)
- ۱۶- وقال ايضاً: القود يثبت للورثة ابتداء بطريق الخلافة من غير سبق ملك المورث لان هرعية القود لتشفى الصدور وحرك الفارو المبعث ليس بأهل له وقوله تعالى فقد جعلها لوليها سلطاناً نص فيه
- وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله القود يثبت للورثة) قال في الخافية يستحق القصاص من يستحق ميراثه على فرائض لله تعالى يدخل فيه الزوج والزوجة اهـ (ردالمحتار ص ۴۸۶هـ)
- له پورتنيو عبارتونی خخه لاندي امور مستفاد شول:
- ۱- كه وارث په قاتل قادر نه وی نو په حکومت لازم دی چی قاتل ونیسی او د مقتول ولی ته بی حواله کری
- ۲- كه كوم یوه وارث قاتل قتل کری نو قصاص اداء شو باقی وارثانو ته حق دا اعتراض نشته، یعنی ترخوپورې چی کوم وارث معاف کری نوی دمعاف کولو تفصیل په نمبر ۱۳ او ۱۴ کښې راځي
- ۳- كه په وارثانو کښې ځینې واره وی او بعضې غټ نو په قتل عمد کښې دویانو حق دقصاص شته د ورو وارثانو دبلوغ انتظار دي نه کیږي

۵. که بول وارثان واره وی یا لیسار یا معصوم وی نو هیخ اجنبی سر قابل قصاص نه شی ولی
کولی ورور او تره که له وراثت څخه محروم وی هغه هم داجنبی په حکم کسې دی. په دې صورت
کسې به حاکم قصاص اخلی

۶. دقصاص داختلو حق دهغه چا دې چی هغوی ته له مری څخه ترکه ورکول کیږی
۷. په اولیاؤ کنبې چی دمقتول والد موجود وی نو په وخت دقصاص اخسو کسې دپورو
اولیاؤ وجود ضروری نه دې اوکه والد موجود نه وی نو دتولو ولیاؤ وجود ضروری دې
۸. دتوکیل په صورت کنبې په وخت دقصاص کنبې دموکل وجود ضروری دې که دقصاص
ولی څوک وکیل مقرر کړې وی او دې به خپله دقصاص له مجلس څخه غائب شی نو قصاص اختل
جا نژندی

۹. په قتل موجب دیت کنبې به دیت وارثانو ته په قدر دحصو ورکول کیږی
۱۰. قتل موجب دیت کسې که له وارثانو څخه ځینې واره وی نو غتانو ته مکمل دیت اختل
جا نژندی. هغوی صرف خپله حصه اختلې شی

۱۱. که دمقتول ولی کوم اجنبی ته حکم وکړ او په دغه حکم ورکولو باندې شاهدان موجود وو یا
بی په خلکو کنبې علی الاعلان حکم کړې وی نو هغه دولی په موجودگی کنبې قاتل قتل کولی شی
۱۲. که شاهد موجود نه وی او اجنبی قاتل قتل کړ بیاد مقتول ولی ووايي چی ما حکم ورنه کړی
وو نو دده دا قول معتبر ندې بلکه له اجنبی څخه به قصاص اختل کیږی

۱۳. که کوم اجنبی قاتل قتل کړې وی او یا هغه مرشو نو دمقتول اول دوارثانو حق ساقط کیږی
هغه دمقتول ثانی په وارثانو یا ترکه باندې هیخ قسم دعوی نه شی کولی
۱۴. که کوم وارث خپل حق دقصاص معاف کړی نو قصاص ساقطیږی باقی ورته قصاص نه
شی اختنی بلکه دیت به اخلی

۱۵. که دکوم وارث دمعاف کولو باوجود نوروقصاص واخسته که قصاص اخستونکو نه
دامعلوم وو چی دځینو وارثانو معاف کول مسقط دقصاص دی نوله قصاص اخستونکو څخه به
قصاص واختل شی او که ورته معلومه نه وی نو قصاص به نه ترینه اختل کیږی بلکه دهغوی
په مان کسې به دیت راځی

۱۶. معاف کول افضل دی دصلح کولو نه اوصلح کول افضل دی دقصاص اخستو نه ددعو
مورو ذکر نویو نه دسوال جواب په جبهه ظاهر شو والله سبحانه وتعالی اعلم

په غیر له توبی څخه دقتل گناه نه معاف کیږی

سوال زید بکر لره قتل کړ که زید دبکر وارثانو ته څه پیسې ورکړې او هغوی راضی کړی نو آ د آخرت له عذاب څخه به خلاص شی؟ او که وارثان راضی نه وی او حکومت زید ته لس کاله دقید سزا ورکړې په دې سره دده گناه معاف کیږی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د آخرت له عذاب څخه د خلاصیدو لپاره توبه او استغفار او د مقتول وارثان راضی کول دواړه ضروری دی. لهذا صرف دقید سزا تیرولو سره یا صرف د وارثانو په رضا کولو سره گناه نه معاف کیږی. دتوبې او د وارثانو له عاضی کیدلو نه بعد بیا هم دقتیل حق نه ادا کیږی. بلکه هغه ته به په آخرت کښې د مطالبې حق وی.

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله لا تصح توبة القاتل حتى يسلم نفسه للقود) ای لا تكفيه التوبة وحدها قال في تبيين المعارم واعلم ان توبة القاتل لا تكون بالاستغفار والندامة فقط بل يتوقف على ارضاء اولياء المقتول فان كان القتل عبدا لا يبدان يمكنهم من القصاص منه فان شأوا قتلوه وان شأوا عفوا عنه فمجان فان عفوا عنه كفته التوبة اذ ملغصا وقدمنا انفا انه بالعفو عنه يبرأ من الدنيا وهل يبرأ فيما بينه وبين الله تعالى هو عملة الدين على رجل فمات الطالب وابراثة الورثة يبرأ فيما بقي اما في ظلمة المتقدم لا يبرأ فكذا القاتل لا يبرأ عن ظلمه ويبرأ عن القصاص والدية تتأخر غاية القول والظاهر ان الظلم المتقدم لا يسقط بالتوبة لتعلق حق المقتول به واما ظلمه على نفسه بأقدامه على المعصية فيسقط به اتأمل وفي الحامدية عن فتاوى الامام النووي رحمه الله تعالى مسألة فيمن قتل مظلوما فاقصص وارثه او عفا على الدية او مجاناً هل على القاتل بعد ذلك مطالبة في الاخرة الجواب ظواهر الشرع تقتضي سقوط المطالبة في الاخرة اهـ وكذا قال في تبيين المعارم ظاهر بعض الاحاديث يدل على انه لا يطالب وقال في مختار الفتاوى القصاص مخلص من حق الاولياء واما المقتل فيغفر الله له يوم القيامة فان بالقصاص مخلص من حق الاولياء واما المقتول فيغفر الله له يوم القيامة فان بالقصاص ما حصل فائدة للمقتول وحقه باق عليه اهـ وهو مؤيد لما استظهرته (رد المحتار ص ٣٥٢ هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٢ صفر سنه ٨٩ هـ

په سزا سره دقصاص حق او دصلحي حق نه ساقط کیږی

سوال دوه کسانو په گډه يو شخص قتل کړ. حکومت دواړو ته د بنديخانې اولویس جرم سزا ورکړه. له خلاصیدو بعد د مقتول وارثانو دقصاص او خون بها مطالبه وکړه آیا دحکومت دسزا نه بعد ددوی مطالبه صحیح ده؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: كه حكومت دمقتول له وارثانو نه قصاص او خون بها معاف كړى
نه وى اونه يې له قاتلانو څخه خون بها اخستې وى نو د وارثانو مطالبه صحيح ده والله سبحانه
وتعالى اعلم ٧ جمادى الثانية سنة ١٢٩١ هـ

په معارمو كښې ديو بل په قتلولو كښې دقصاص تفصيل

سوال په لاندې صورتونو كښې حكم شرعى څه دى؟

١- زيد خپل زوى (بكر) عمدا يا خطا قتل كړ

٢- بكر خپل پلار (زيد) عمدا يا خطا قتل كړ

٣- چا خپل سكه ورور عمدا يا خطا قتل كړ

په دغه ټولو صورتونو كښې دپلار او زامنو او دوه ورونو په مينځ كښې دقصاص اوديت او
وراثت په باره كښې حكم څه دى؟

الجواب باسم ملهم الصواب:

١- په صورت دخطاء او عمد دواړو كښې په پلار ديت واجب دى، په قتل خطا كښې دپلار په
عاقله و باندې او په عمد كښې دپلار په خپل مال كښې ديت واجب دى.

٢- ٣- دپلار او ورور دقاتل د عمد په صورت كښې قصاص او په صورت دخطاء كښې دهغه
په عاقله و باندې ديت واجب دى.

په درې واړو صورتونو كښې چى قتل خطا وى نو كفاره هم واجبه ده اوله ميراث څخه به په هر
صورت قاتل محروم وى. كه قتل عمدا وى او كه خطا.

قال العلامة المحقق رحمه الله تعالى: والفرع بأصله وان عللا بعكسه خلافاً لما لك رحمه الله تعالى فيما اذا
ذبح ابنه ذمماً اى لا يقتص الاصول وان علواً مطلقاً ولو ان اثناً من قبل الامر في نفس او اطراف بفروعهن واسفلوا
لقوله عليه السلام لا يقاد الوالد بولده وهو وصف معلل بالجزئية فيمتدى لمن عللا لانهم اسباب في احياائه
فلا يكون سبباً لانفائهم وحيث ان مقتضى الدية في مال الاب في ثلاث سبلين لان هذا عمداً والعاقلة لا تعقل
العمه (ردالمحتار ٢٢٢ هـ)

وقال ايضاً: في بيان القتل العمد: وموجه الاثر والقودعيان لا الكفارة لانه كبرية معصية (ردالمحتار ٢٢٠ هـ)
وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله وكل ذلك) اى ما تقدم من اقسام القتل الغير
المأخوذ فيه (ردالمحتار ٢٢٢ هـ)

وفي الهدية: وان كان الولد قتل ولده عطا فالدية من عاقله وعليه الكفارة في الخطا (عالم كبرى ٢٢٠ هـ)

له عفوہ کولو نه بعد دقصاص مطالبہ کول جائز ندي

سوال دمقتول اولياؤ د دوه شاهدانو په مخ کښې قاتل معاف کړ اوس هغوئ دوباره دقصاص دمطالبې حق لري او که نه؟ بښوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب. يوځل معاف کولو نه وروسته دقصاص حق دهميشمېلپاره ساقط کيږي اوس دوباره دقصاص مطالبه کول جائز ندي. والله سبحانه وتعالى اعلم ١٨ صفر سنه ١٣٩٨ هـ

دقتل پلان ديوه سړي دقتلولو لپاره وؤ او قتل بل کړې شو

سوال عمرو په زيد دقتل د پلان دعوی کوي او وايي چي زيد څلورو کسانو ته دده دقتلولو امر کړې وو هغوئ په ځای دده د هغه پلار قتل کړ، اوس پوښتنه داده چي په دې صورت کښې د آمر او مامورينو شرعا څه حکم دي؟ بښوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب. دقتل امر په خپله گناه کبيړه ده برابره خبره ده چي په هغې سره قتل وشي او که ونه شي. لهذا په آمر باندې توبه او استغفار کول لازم دي او مامورين چونگه مباشرين دقتل دي له هغوئ څخه دي قصاص واخستل شي اگر که هغوئ غير مقصود قتل کړي دي. ځکه چي دا قتل عمد دي. والله سبحانه وتعالى اعلم ٥ محرم سنه ١٣٩٩ هـ

ضرب بالمثل په قصد دقتل موجب دقصاص دي

سوال امام ابو حنيفه رحمه الله دقتل شبه عمد تعريف داسې کړې دي چي. عمدا په داسي شي قتل کړې شي چي نه وسله وي او نه قائمقام دوسلي، کما في هدايه ص ٢٥٩ ج ٢ او صاحب ردا تعريف کړې دي ان يعتمد على ما لا يقتل به غالباً (هداية ص ٢١١ ج ٢) دامام شافعي صاحب مذهب هم دصاحبينو مطابق دي.

لهذا په لويه ډبره يالوي لرگي سره قتل کول يا په ډيرو اوبو کښې غرق کول يا دغره نه راغورځول غرض دا چي په داسې شي چي اعضاء نه قطع کوي قتل کول دامام صاحب په نزد شبه عمد دي او دصاحبينو په نزد دا قتل عمد دي. امام صاحب اسلحه اونور شيان دقتل وليت مظهر گرځولي دي. لهذا په وسله سره قتل به قتل عمد وي او په غير سلاح سره قتل به قتل شبه عمد وي او دصاحبينو په نزد مايقتل به غالباً قتل عمد دي او مالا يقتل به غالباً شبه عمد دي

اوس پوښتنه داده چي په دې دور کښې دقتل بالمثل واقعات په کثرت سره دي او همدارنگه قتل په آله جارحه سره رږ زمره معمول گرځيدلي. دامام صاحب قول ته که دملکي قانون شکل

ورکړل شی نو خطر ده چی دقتل په واقعاتو کښې به کثرت راشی ځکه چی دشبہ عمد سزا دست دي او اوس خوله خلکو سره روپن ډیرې دی. بیا په روپو ادا کولو کښې سهولت هم زیات دي چی اول خوبه عاقله دیت ادا کړی او علاوه لا داچی تر دریو کلونو پورې مهلت هم شته

ددی بالمقابل دصاحبینو تعریف ددې دور مناسب دي او د شرح عقود رسم المفتی دلاندې عبارت څخه واضحه ده چی دقضاء په معامله کښې دامام ابویوسف په قول دي فتوی ورکولې شی و فی القیة مزایب المفتی: الفتوی علی قول ابی یوسف رحمه الله تعالی فیما يتعلق بالقضاء لزیادة تجرعه کلا فی

الیزازية من القضاء (شرح عقود رسم المفتی ص ۲۹)

همدارنگه ددغه کتاب په ص ۱۷ صفحه کښې تصریح ده چی دصاحبینو قول په حقیقت کښې دامام صاحب ذکوم اصل فرع وی. خپله امام صاحب هم دقتل شبہ عمد لپاره دا شرط لگولې دي چی دضارب قصد صرف تادیب وی اتلاف نفس نه وی چی دهغه حاصل دادې چی که چیرته قصد د اتلاف نفس وی نوییا قتل بالمثل دهغه په نزد هم په عمد کښې داخل دي لکه چی په لاندې عبارت کښې ددې تصریح ده یشرط عند ابی حنیفة رحمه الله تعالی ای فی شبه العمد ان یقصد العادیب دون الاتلاف (ردالمحتار ص ۴۵۱هـ)

په اعلاء السنن کښې هم په ۸ جلد کښې قتل بالمثل بقصد القتل باندې دوجوب قصاص ذکر موجود دي ددې تفصیل په نظر کښې نیولو سره که په دور حاضر کښې دصاحبینو په قول فتوی ورکړل شی نو دلاندې احادیثو به څه جواب ورکولې شی:

۱- قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قتل السوط والعصا شبه العمد

۲- قال رسول صلى الله عليه وسلم الا ان قتل غطا العمد بالسوط والعصا والجهر فيه دية مفلفة مائة

من الابل لهما اربعون خلفه في بطونها اولادها (احکام القرآن باب شبه العمد ص ۲۲۹هـ) بهدواتو جروا.

العواب باسم ملهم الصواب د امام صاحب په نزد په شبه العمد کښې دقصد التادیب دون الاتلاف شرط نص دي پدې خبره چی ضرب بالمثل بقصد الاتلاف عمد دي. بیا د علم قصد دوه صورتونه دی یو دا چی قاتل په خپله اقرار وکړی. او دویم داچی دقرائن ظاهره موجب یقین موجود وی

قال العلامة الرازي رحمه الله تعالی: (قوله ای فی شبه العمد ان یقصد العادیب الخ) یوافقه ما قاله الزیلي واما سمي هذا النوع شبه عمد لان فيه قصد الفعل لا القتل فكل من عمد باعتماد نفس الفعل وعطأ باعتدال القتل او یوافقه ما ذكره ايضاً في الاستدلال لمذهب الامام رحمه الله تعالی وعلى هذا اذا اقر بقصد فعله

عماذكريقتص منه عدد. (المحرر المصنف ١٢٩٠)

په مذکوره جزئیه کښې اگر چه صرف اقرار د قصد مذکور دې مگر قرائن ظاهره هم په اثبات د قصد کښې موثر گرځول شوی دی. کما فی کتاب الطلاق، بلکه قرائن قاطعه خو موجب د حکم گرځولې شوی دی

په قرآن کریم کښې چی د قتل خطاء او قتل عمد کومې سزاګانې ذکر شوی دی هغه په دې نص دی چی د غیر محدد قتل هم په قصد د قتل قتیل عمد دې. له دې څخه معلومه شوه چی په سوال کښې ذکر شوی احادیثو کښې قتل بلا قصد مراد دې. لهذا د قاضی په تحقیق کښې که قصد د قتل ثابت شی نو د قصاص حکم دې وکړی والله سبحانه وتعالی اعلم ۳ ربيع الاول سنه ۱۲۹۹هـ

په آمر باندې قصاص نشته

سوال د یوه مل (فابریکې) مالک دخو بد معاشانو په ذریعه د مزدورانو مشر قتل کړ. آیا د مقتول وارثانوته د مل (فابریکې) مالک یا دهغه دکوم زوی وژل جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب اصل قاتل به په هغه معهودو شرائطو قتل کولی شی چی د «حق قصاص د تفصیل» تر عنوان لاندې تیر شول. د قتل د امر وړکونکی قتل کول نه دی جائز. والله سبحانه وتعالی اعلم ۵ صفر سنه ۱۴۰۱هـ

له غیر وارث سره صلح کول مسقط د قصاص ندی

سوال دیوه مقتول وارثان په لاندې ډول دی والد، ښځه، درې خويندې، یو نابالغ زوی او یو دماما د زوی زوی چی دمقتول اوښی هم دې دمقتول والدې اوښځې دده اوښی ته د قاتل سره د دعوی چلولو لپاره بحیثیت مدعی مختار نامه ورکړه چی ته زموږ له طرف مدعی یی، اوس که چیرته له قاتل سره د صلح صورت راشی نو آیا دا مدعی بغیر د رضامندی دنورو وارثانو صلح کولی شی او که نه؟ او له نورو ورثه و څخه کوم یو بغیر د رضا دماقی وارثانو صلح کولی شی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د قصاص طلب د وارثانو حق دې لهذا که له هغوی څخه یی یو هم معاف کړی یا صلح ورسره وکړی نو قصاص ساقطیږی او کوم ورثه چی راضی نه دی. دهغو د حصی نه د بیت ورکوی

په سوال کښې د مذکوره اشخاصو نه دماما د زوی زوی وارث ندې لهذا دهغه صلح کول یا معاف کول غیر معتبر دی

قال العلامة العبر تفتي رحمه الله تعالى: ويسقط المود عمدة القاتل وبهذه الأولياء وبصلاحهم على مال ولو

ملا ويحب حالاً ويصلح احدهم وعفو قولين بقى حصته من الدية (رد المحتار ج ٢٥، ص ٢٥٤)
 قال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله القود يعقب للورثة) قال في الخاتمة يستحق القصاص من
 يستحق ميراثه على فرائض الله تعالى يدخل فيه الزوج والزوجة اهـ (رد المحتار ج ٢٥، ص ٣٦٢) والله سبحانه وتعالى
 اعلم. ٨ ربيع الثاني سنة ١٤٠٣ هـ

په وارثانو کښې که څوک نابالغ وي نو دقصاص حکم

سوال که د مقتول په وارثانو کښې يوي دوه کسان نابالغ وي نو دقصاص اخستلو لپاره به
 دهغوئ تر بلوغ پورې انتظار کولې شي او که في الحال قصاص اخستل جائز دي؟ بينوا توجروا.
 الجواب باسم ملهم الصواب في الحال قصاص اخستل جائز دي، د ماشومنو د بلوغ انتظار
 ضروري ندي

قال العلامة المحقق رحمه الله تعالى: وللكبار القود قبل كبر الصغار خلاف لهما والاصل ان كل
 ما لا يجهز اذا وجد سببه كاملاً ثبت لكل على الكمال كولاية النكاح وامان الا اذا كان الكبير اجهزاً عن
 الصغير فلا يملك القود حتى يبلغ الصغير اجماعاً على فليحفظ.

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله خلاف لهما) فعندما ليس لهم ذلك الا ان يكون الشريك
 الكبير بالصغير نهاية وقاساة على ما اذا كان مشتركين كبيرين واحداً ما غائب (قوله والاصل الخ) استدلال
 بقول الامام قال في الهداية وله انه حق لا يجهز لغيره بسبب لا يجهز وهو القرابة واحتمال الطوم من الصغير
 منقطع اي في الحال فيجب على كل واحد كمال كما في ولاية النكاح بخلاف الكبيرين لان احتمال الطوم من الغائب
 لم يصح (رد المحتار ج ٢٥، ص ٣٦٢) والله سبحانه وتعالى اعلم. ١٨ ربيع الثاني سنة ١٤٠٣ هـ

د حکومت له فیصلي نه بغیر قصاص اخستل

سوال زمونږ په زمانه کښې حکومت د اسلامي اصولو موافق فیصله نه کوي آیا دمقتول اولیا،
 د حکومت له فیصلي نه بغیر له قاتل څخه قصاص اخستلې شي؟ بينوا توجروا
 الجواب باسم ملهم الصواب د اولیاءو په خپله قصاص اخستل په يو خوشرانظو مقید دی چی
 دهغو تحقیر گران دي لهذا احتیاط لازم دي دهغو شرانظو تفصل د حق قصاص تفصل، تر عنوان
 لاندې نیر شوي دي والله سبحانه وتعالى اعلم ٦ دی القعدة سنة ١٤٠٩ هـ

د قاتل رسته دار قتل و جائز ندی

سوال آیا دمقتول دوارثانو لپاره داجازدی چی دمقتول په بدل کښې دهاتل له قریبانو څخه کوم یو قتل کړی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب نه دا جائز ندی و الله سبحانه و تعالی اعلم

۶ ذی القعدة سنه ۱۴۰۹ هـ

له امام څخه به هم قصاص اخستل کیږی

سوال که امام یعنی خلیفه څوک قتل کړی نو آیا له ده څخه به قصاص اخستل کیږی او که نه؟ که قصاص وی نو له ده څخه به قصاص څوک اخلی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب له خلیفه څخه به هم قصاص اخستل کیږی او دهغه حق له ولی دمقتول سره دی. خلیفه به خپله ځان هغه ته حواله کوی او که نه نو دمقتول ولی دمسلمانانو په قوت سره له خلیفه څخه قصاص اخستلې شی.

قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: والخليفة الذي لا والي فوقه يؤخذ بالقصاص والاموال لانها من حقوق العباد فيستوفيه ولي الحق اما بتكليفه او بمذعة المسلمين.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى: (قوله اما بتكليفه) اي تمكين الخليفة ولي الحق من الاستيفاء (رد

المحتار ص ۱۵۸ ج ۲)

وقال الامام ابن الهمام رحمه الله تعالى: تحت قوله (لا يؤخذ به الا بالقصاص والمال) بخلاف حقوق العباد كالقصاص وهما من الممتلكات لان حق استيفاءها لمن له الحق ويكون الامام فيه كفيرة وان احتاج الى المنفعة فالمسلمون منعمة فيقتلهم على الاستيفاء فكل الوجوب مفيداً (فتح القدير ص ۵۵۶) والله سبحانه و تعالی اعلم. مرجع سنه ۱۴۱۵ هـ

په قتل بالاكراه كښې قصاص په چا باندې دي؟

سوال د اكراه په صورت كښې قصاص په چا باندې دي په مكروه او كه په مكروه باندې؟ كه مكروه فاضی یا سلطان وی دهغه حكم هم دعام مكروه په شان دي او كه نه مختلف دي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په اكراه ملحق كښې قصاص په مكروه يعنى په امر باندې دی او په غيرم ملحق كښې په مامور باندې دي. په سلطان او غير سلطان كښې كوم فرق نشته

قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: ويقاد في القتل العمد المكروه بالكسر لو مكلفا على مائي الميسوط

علاها لما في النهاية فقط لان القاتل كالآلة ووجهه الماتفي رحمه الله تعالى عليهما ونفاة ابويوسف رحمه الله تعالى عليهما للشفقة.

وقال العلامة الطحطاوي رحمه الله تعالى : قوله لان القاتل كالآلة) وهذا قول الامام ومحمد رحمهما الله تعالى قال في العميين لهما انه محمول على القتل بطبعه ايفار الحياه فيصير الآلة للمركه فيما يصلح ان يكون الآلة له وهو الاتلاف دون الاثر وهذا لان الآلة هي التي تعمل بطبعها كالسيف فان طبعه القتل عند الاستعمال في محله وكالتار فان طبعها الاحراق وكالماء فان طبعه الاغراق وباستعمال الآلة يوجب القصاص على المستعمل فكذا هذا (حاشية الطحطاوي على الدرر ص ٤٤٦)

وقال العلامة ابن عابد بن رحمه الله تعالى: (قوله ويقاد في القتل العمد المبكرة فقط) يعني انه لا يباح الاقدام على القتل بالمسلم ولو قتل الثمر ويقتص الحامل ويحرم الميراث ولو بالغا ويقتص المبكرة من الحامل ويرها هو نه لآلة (رد المحتار ص ٤٤٦)

وقال رحمه الله تعالى ايضاً: وجكبه اذا حصل علمي ان ينقل الفعل الى الحامل فيما يصلح ان يكون المبكرة الآلة للعامل كانه فعله بنفسه كاتلاف النفس والمال وما لا يصلح ان يكون الآلة له الاقتصار على المبكرة كانه فعله بالاعتبار بمفعول الاقوال والاكل (رد المحتار ص ٤٤٦) والله سبحانه وتعالى اعلم.

في الحجة سنة ١٤١٤ هـ

دعمد د جارجي آلي تحقيق

سوال آيا دقتل عمد دتحقيق لپاره دقتل د آلي محدود والي او سپنه والي كيدل ضروري دي او كه نه؟ تفصيل يي وليكن مهرباني به مووي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دتحقيق قتل عمد لپاره د آلي او سپنه والي شرط ندي. نور شيان لكه لرگي. دبره او بانس وغيره هم كافي دي. البته په او سپنه يا بل معدني شي كنبې لكه پيتل وغيره كنبې دمحدد كيدو شرط نشته او په لرگي وغيره كنبې محدود كيدل ضروري دي همدارنگه اور هم جارحه آله ده

قال العلامة ابوبكر بن علي الحداد رحمه الله تعالى: (قوله قال لعبد ما تعمد هو به بسلاح او ما جري ميري السلاح في طريق الاجزاء كالحدود من الخشب والحجر والدار) العمد ما تعمد قتله بالحدود كالسيف والسكين والرمح والقنصر والنشابة والابر والاشفاء وجميع ما كان من الحدود سواء كان يقطع او يضع او يرض كالسيف ومطرقة الحدود الزبر او غير ذلك سواء كان الغالب منها الهلاك ام لا ولا يهترط الحد في الحدود ظاهر الرواية

لانه وضع للقتل قال لله تعالى وانزلنا الحديد فيه بأس شديد وكذا ما يشبه الحديد كالصفر والرماس واللهب والفضة سواء كان يوضع او يرض حتى لو قتله بالمثل منها يجب عليه القصاص كما اذا ضربه بعمود من صفر او رماس (قوله او ما اجرى مجرى السلاح في تفريق الاجزاء) كالزجاج والليطة والحجر المجدد وكل ما كان يقع به الركاكة اذا قتله به ففيه القصاص (المجوهرة المبرقة ص ٢٠٤ ج ٢) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٥ ذى الحجة سنة ١٢١٧ هـ

به قصاص كنبی د شهادت پتول جائز ندی

سوال شاهد ته به مقدمه د قصاص كنبی شهادت پتول جائز دی او كه نه؟ بینوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب: كه دمقتول له ولی سره څوك شاهدان نه وی نو دهغه له حقیقتا مطالبی څخه بغیر هم شهادت وركول واجب دی، او پتول ئی جائز ندی، لیکن دا وجوب په اووه شرطونو مشروط دي.

١- قاضي عادل وی

٢- د شاهد استوگنه دمحكمي څخه دومره فاصله كنبی وی چی سهار لارشی نو ما بنام بیرته خپل كور ته رسیدلی شی.

٣- د شهادت د قبليدو یقین وی.

٤- د مدعی له طرفه د شهادت مطالبه وی یا حقیقتا لكه چی شاهد ته علم وی او یا حكما لكه چی شاهد ته ددي علم نه وی او د عدم شهادت په وجه د مدعی د حق د ضائع كیدو خطر ه وی.

٥- بل هیڅوك شاهد نه وی.

٦- شاهد ته د مشهود به د بطلان علم نه وی.

٧- د شهادت علی الاقرار په صورت كنبی د اقرار په وجه د خوف علم نه وی.

قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: ويجب اذاؤها بالطلب ولو حكما كما مر لكن وجوبه بشرط سبعة مبسوطه في البحر وغيره منها عدالة قاض وقرب مكانه وعلمه بقبوله او بكونه اسرع قبولا وطلب المدعي لولي حق العبدان لم يوجد ببله اي ببل الشاهد لا بفرض كفاية تعين لولم يكن الاشاهدان لصعب اودام

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: (قوله كذا) وهو قوله او خوف فوت حقه (قوله وقرب مكانه) فان كان بعيدا بمحتمل لا يمكن ان يهدو الى القاضي لادام الشهادت و يرجع الى اهله في يومه ذلك قالوا لا ياتر لانه يلحقه هرب بذلك قال تعالى ولا يضار كاتب ولا شهيد بحر (قوله ان لم يوجد ببله) هذا مو خامس الشروط واما الاثنان الباقيان فهما ان لا يعلم بطلان المشهود به وان لا يعلم ان المقر اقرب فاح (دالمختار ص ٢٠٤ ج ٣) والله سبحانه وتعالى اعلم.

٢٥ ذى الحجة سنة ١٢١٧ هـ

کتاب الدیات والحدود

ددیت او عاقلی تفصیل

سوال دقتل خطاء په صورت کښې دقاتل په عاقله دیت لازمیږي. اوس پوښتنه داده چې دیت به څومره وی؟ او د هغه د اداء کولو طریقه به څه وی؟ او له عاقلې څخه څه مراد دی؟ یینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب. ددیت درې صورتونه دي:

اول لس زره درهمه سپین زر یا دهغو قیمت، یو درهم «۳،۲۰۲» گرامه کپړی او لس زره درهمه «۳۶،۱۲» کلوگرامه کپړی

دویم زر دیناره سره زر یا دهغې قیمت، یو دینار «۴،۸۶» گرامه کپړی او زر دیناره «۴،۸۶» کلوگرامه کپړی

درېم سل اوښان یا دهغې قیمت، اوښان په پنځه قسمه دي.

۱- یوکلنې شل جونگیانې.

۲- یوکلن شل نران جونگیانې.

۳- دوه کلنې شل جونگیانې.

۴- درې کلنې دیرش اوښې.

۵- څلور کلنې شل اوښې.

دامذکوره تعداد د نارینه دیت دي. دښځې دیت دهغې نیمایي دي. په دې کښې اختلاف دي چې د دیت له دغو انواعو څخه دیوه دتعیین اختیار قاتل لره دي اوکه قاضی لره؟ قول اول راجح معلومیږي له دې سره بیا هم که قاضی یی تعیین وکړي نو جائز او نافذ به وي

دعاقلې تفصیل

که قاتل له اهل دیوان څخه وي نو دهغه عاقله اهل دیوان دی یعنې هغه عاقل او بالغ سړی چې دهغوئ نوم په دولتي دفتر کښې ددې لپاره درج وي چې هغه ته دکوم خدمت په عوض کښې یا په وجه دضرورت له دولتي خزانه څخه تنخوا ورکول کپړي او هغه ته له دې وجې نه اهل عطاء هم ویل کپړي. له ټولو رومي اهل دیوان هغه جماعت چې له هغه سره دقاتل تعلق دي. ددیت په اخستلو کښې دآینده تفصیل مطابق که چیرته دا جماعت کافی نه وو نو ددغه څخه چې کوم پورته جماعت دي هغه به شاملولي شي بیا له هغه څخه پورته جماعت

په اوسني دور کښې په دولتي دفترونو کښې دښځو ملازمت عام دي په نظر دتفقه په دیت کښې دغه دیوانې ښځې هم شاملول به کار دي

د عاقلې مدار په تناصر باندې دې، په دې زمانه کښې تناصر په څو صورتونو باندې دې، مثلاً سیاسي جماعتونه، حرفت، صنعتکاری، د تجارت اومزدورانو تنظیمونه، لهذا که قاتل دکوم سیاسي جماعت یا دکوم تنظیم کارکن وی نو د هغه عاقله به داجماعت یا تنظیم وی که قاتل له اهل دیوان څخه نه وی اودکوم سیاسي جماعت کارکن هم نه وی نو د هغه عاقله دهغه عصابات دی اوپه هغو باندې ددیت وجوب په ترتیب د ارث باندی لازم دې، اول زامن بیا پلاران بیا وروڼه بیا وریرونه بیا تروڼه او دتره زامن

له قاتل څخه به هم ددیت حصه اخستلې شی که هغه له اهل دیوان څخه وی اوکه نه وی

واضطرب احوال الفقهاء رحمهم الله تعالى في ذلك والصحيح ما حررنا.

په ښځوپه لیونیانو اوماشومانو دیت نشته اگرکه قاتل وی که دقاتل عاقله نه وی نو له بیت المال څخه به په دریو کالو کښې دیت ورکولې شی په دې شرط چی قاتل مسلمان وی او د هغه کوم وارث معروف نه وی، مثلاً لقیط وی یا کوم حربی اسلام راوړې وی او راغلې وی که قاتل ذمی وی یا دهغه کوم معروف وارث وی اگر که څومره هم بعیدوی یا په وجه د رق یا کفر محروم وی، نو دیت به یی له بیت المال څخه نه وی بلکه دقاتل په خپل مال کښې به وی. همدارنگه ددیت د بیت المال نه دکیدو په صورت کښې که بیت المال موجود نه وی یا په هغه کښې ددې گنجائش نه وی نو دیت به دقاتل په مال کښې وی چی په درې کالو کښې به ترې اخستلې شی.

د دیت داخستلو طریقه

دیت به په دریو کالو کښې اخستلې شی. له یوه شخص څخه به په کال کښې یونیم (۱۱۲-۱) درهم یا (۲۱۵۳۶) گرامه نه زیات نه اخستل کیږی.

قال الامام قاضي عياض رحمه الله تعالى: ويدخل الایاه والایاء ف العاقلة. (عالمیه بهامش الهدیه ص ۳۳۴)
وقال العلامة ابوالسعود رحمه الله تعالى: (قوله لقیل یدخلون) لقرهم ولقیل لا یدخلون لان الظم لعلی المخرج حتی لا یصیب کل واحد اکثر من ثلاثة واربعة وهذا المعنی اما یصحق عند اکثره والایاه والایاء لا یکترون کذا فی الهدایة والراجح لجزم قاضیهان بأن القاتل وابنه من جملة العواقل ولم یحکم فیہ خلافاً (فتح المعین ص ۲۰۴)

وقال العلامة قاضي زاده الالندی رحمه الله تعالى: (قوله ولقیل لا یدخلون لان الظم لعلی المخرج حتی لا یصیب کل واحد اکثر من ثلاثة واربعة وهذا المعنی اما یصحق عند اکثره والایاه والایاء لا یکترون) قول

فيه كلام وهو ان عدم كثرة الاباء مسلم واما عدم كثرة الابناء فكثرة الاخوة لمينوع كيف واخوته ابناء ابية
فاذا جاز ان يكثر اباء ابية فلم لا يجوز ان يكثر اباء نفسه فتأمل (نتائج الافكار ص ٣٣٠ هـ)

وقال العلامة ابن عابدتين رحمه الله تعالى: (قوله واهاء القاتل وابناؤه لا يدخلون في العاقلة وقيل يدخلون
(رد المحتار ص ٣١١ هـ))

وقال العلامة الرافعي رحمه الله تعالى: (قوله واهاء القاتل وابناؤه لا يدخلون في العاقلة وقيل يدخلون) قال
الزيلعي رحمه الله تعالى واختلفوا في اهاء القاتل وابنائيه قيل يدخلون لقرينهم وقيل لا يدخلون لان الضم لدفع
الخرج حتى لا يصيب كل واحد اكثر من اربعة وهذا المعنى انما يتحقق عند الكثرة والاباء والابناء لا يكثران اه
ولم يظهر التعليل الثاني ثم رايته ف تكلمة الفتح نظر فيه بان اخوته ابناء ابية وجاهز ان يكثروا فلم لا يجوز ان
يكون ابناؤه كذلك اه (التحرير المختار ص ٣٣٠ هـ)

وقال ملك العلماء الكسائي رحمه الله تعالى: ثم الوجوب على القاتل فيما تتحمله العاقلة قول عامة المشايخ
وقال بعضهم كل الدية في هذا النوع تجب على الكل ابتداء القاتل والعاقلة جميعاً والصحيح هو الاول لقوله في
اهله ومعناه فليمتحرر وليؤدوه هذا خطاب للقتل للعاقلة على ولي ان الوجوب على القاتل ولما ذكرنا ان سبب
الوجوب هو القتل وانه وجد من القاتل لامن العاقلة فكان الوجوب عليه لاعلى العاقلة وانما العاقلة تتحمل
دية واجبة عليه ثم دخول القاتل مع العاقلة في التحمل مذهبنا وقال الشافعي رحمه الله تعالى لا يدخل معهم
(بدائع ص ٢٥٥ هـ)

وقال ايضاً: ويدخل القاتل مع العاقلة ويكون فيما يؤدي كأحدهم لان العاقلة تتحمل جنابة وجدت منه
وهما تأوجب عليه فكان هو اولى بالتحمل (بدائع ص ٢٥٦ هـ)

وقال العلامة ابن عابدتين رحمه الله تعالى: (قوله والقاتل عندنا كأحدهم) يعني اذا كان من اهل العطاء اما
اذا لم يكن فلا شيء عليه ومن الدية عندنا ايضاً ذكره في المبسوط عند الشافعي رحمه الله تعالى لاشي عليه
مطلقاً معراج (رد المحتار ص ٣١٢ هـ)

وقال العلامة الرافعي رحمه الله تعالى: (قوله ذكره في المبسوط) وفي العناية يعني اذا كان القاتل من اهل
الدعوى اما اذا لم يكن فلا شيء عليه عندنا من الدية كما لا تجب عند الشافعي رحمه الله تعالى لكن تعليل
المسألة بهيئ الدخول مطلقاً (التحرير المختار ص ٣٣٠ هـ)

وقال العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ تعالیٰ: (قوله فیضار کھم علی الصبیح) تعدیم فی القسامۃ انہ اعتایلر المتأخرین ومشی فی الہدایۃ ہذا علی عدم المشارکۃ قال فی الکفایۃ وهو اعتبار الطعاوی وهو الاصح وهو اصل روایۃ محمد رحمہ اللہ تعالیٰ اہل لکن ذکر فی العداۃ ان ما تقدم انما هو فیما اذا وجد القتل فی دار امرأۃ فادخلها المتأخرون مع العاقلۃ لتقدیر ما قاتلہ بسبب وجوب القسامۃ اما ما هو فیما اذا كانت قاتلۃ طفیلۃ والفرق ان القسامۃ تستلزم وجوب الدیۃ علی المقتسم اما بالاستقلال واما بالندول فی العاقلۃ عندنا بالاستقرار واولی تحقق الملزوم فتعقی لازم بخلاف القتل مہارۃ فانه قد لا يستلزم الدیۃ اہل منحصا وعلیہ فلیس فی المسالۃ اختلاف تصحیح لاختلاف البوضوع فتعامل (ردالمحتار ص ۱۲۴ھ)

قال فی الہندیۃ: ولیس علی النساء والذیۃ من کان لہ عطاء فی الذیوان عقل وعلی هذا لو کان القاتل صبیبا او امرأۃ الا شیع علیہ من الدیۃ کذا فی الکافی (عالمگیریہ ص ۶۰۰ھ)

قال العلامة المحکم فی رحمہ اللہ تعالیٰ: وتقسم الدیۃ علیہم فی ثلاث سنین لا یؤخذ فی سنۃ الا درہم او درہم وثلث ولم تزد علی کل واحد من کل الدیۃ فی ثلاث سنین علی اربعۃ علی الاصح فان لم تسع القبیلۃ لذلك ثم الیہم اقرب القبائل نسبا علی ترتیب العصبات.

وقال العلامة ابن عابدین رحمہ اللہ تعالیٰ: (قوله علی الاصح) وقیل یؤخذ من کل واحد فی کل سنۃ ثلاث درہم او اربعۃ کما فی الملتقی (ردالمحتار ص ۱۱۴ھ) واللہ سبحانہ وتعالیٰ اعلم.

۲ محرم سنہ ۱۲۸۶ھ

کہ ماشوم لہ مور لانڈی شو او مر شو

سوال بیوی زنانہ خپل زوی لہ خان سرہ ویدہ کړې وو دخوب په وخت کښې په غیر شعوری طور ماشوم دهنې لہ اړخ نه لانڈی راغلي وو اوسایې بندہ شوې وه او وفات شوې وو، ددې ښځې لپاره څه حکم دي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب. دهنې داحکامو تفصیل دادې

۱. مور دبی احتیاطی لہ وجی سخته گناه گارہ شوه په هغې توبہ واجبہ ده
۲. کفارہ دیو مؤمن غلام آزادول، که په دې بی قدرت نه وی نو دوه میاشتي مسلسل روزي نیول. دقمری میاشتي لہ اول تاریخ نه به یی شروع کړی نو دمیاشتي لہ حساب څخه به دوه میاشتي حساب شی او که نه نو شپيته روزې دې پوره کړی

۳. مور دماشوم لہ میراث څخه محرومه ده. دبت هم دماشوم په میراث کښې داخل دي

۴. ددې په عافله باندې دیت واجب دي. واللہ سبحانہ وتعالیٰ اعلم ۲ محرم ۱۳۸۶ھ

د قتل خطاء حکم

سوال د واده په يوه دستوره کښې څه خلکو هوانی دزی وکړې. اتفاقاً یوسړې په گولن ولگیده او مړ شو. ددې څه حکم دی؟ ددې دیت واجب دی او که نه؟ که دیتول دیت پرځای په پنځه لس زره روپو اتفاق راشی نو صحیح دی او که نه؟ یو مولوی صاحب وایی چی په دیت یا په یو څه پیسو حکم هلته کیږی چی قصدا یی قتل کړې وی او که قصدا یی قتل کړې نه وی نو روپی وړکول او اخستل جائزندی. نو په شریعت کښې ددې څه حکم دی؟

الجواب باسم ملهم الصواب: دا قتل خطاء دی چی د هغې احکام دادی:

۱. په عاقله باندي دیت دی.
۲. په قاتل باندي کفارہ ده. یعنی د یو مؤمن غلام آزادول. یا که ددې قدرت نلری نو دوه میاشتي مسلسل روزې نیول.
۳. توبه او استغفار کول.

په سوال کښې د ذکر شوې صلیحې صورت جائز دی لیکن پیسې دصلح په مجلس کښې وړکول ضروری دی.

قال العلامة المحصلي رحمه الله تعالى: وموجه ای موجب هذا النوع من الفعل هو الخطأ وما جرى مجراه الكفارة والدية على العاقله والاثم دون اثم القتل اذا الكفار قتلوا بالاثم لترك العزيمة (رد المحتار ج ۲ ص ۲۴۲هـ)

وقال في الصلح: لو صالح بغير مقادير صح كيف ما كان بشرط المجلس لئلا يكون ديناً بدنياً (رد المحتار ج ۲ ص ۲۴۱هـ) والله سبحانه وتعالى اعلم. غرضی القعدة سنة ۱۴۰۱هـ

په قتل خطاء کښې له پلار څخه دیت او کفارہ نه ساقطیږی

سوال لکه په قتل عمد کښې چی له پلار څخه قصاص ساقطیږی همداسې په قتل خطاء کښې ترینه دیت او کفارہ هم ساقطیږی او که نه؟ بیّنوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب له والدینو څخه صرف قصاص ساقطیږی دیت او کفارہ نه ساقطیږی

قال في الهدية: وان كان الوالد قتل ولده عطا فالدية على عاقلته وعليه الكفارة في الخطا (عالمگیریه ج ۲

ص ۱۶۲) والله سبحانه وتعالى اعلم. ۱۴ صفر سنه ۱۴۰۱هـ

قاضی ته د دیت د ناجیل د ساقط کولو اختیار نشته

سوال آیا قاضی په قتل خطاء یا شبه عمد کښې د درې کالو ناجیل ختمولې شی او دیت حلاله واجب کولې شی او که نه؟ یو څو دا چې د مقتول د ولی نزدې رسته دارانو ته صدمه رسیدلې وی او

دوم دا چې هغه به دیت ته تر دریو کلونو پورې انتظار کوي. که گنجائش وی یو هغه راته له حق
بینوا بوجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د قتل خطا په دیت کښې تاجیل په اجماع د صحابه کرامو ثابت دي
لهذا قاضی ته دهغه د اسقاط اختیار نشته، البته په قتل شبه عمد کښې د امام شافعی په نزد
تاجیل نشته او د حنفی امامانو په تاجیل اتفاق دي. لهذا که قاضی شافعی المسلك وی او هغه
ددیت حالا فیصله وکړی نو نافذه به وی

قال الامام الکسائي رحمه الله تعالى: واختلف في شبه العمد والعمد الذي دخلته شبهة وهو الاب اذا قتل
ابنه عبدًا قال اصحابنا رحمهم الله تعالى انها تجب مؤجلة في ثلاث سنين الا ان دية شبه العمد تتعمله العاقلة
ودية العمدى مال الاب وقال الشافعي رحمه الله دية الدم كدية العمد تجب حالا وجه قوله ان سبب الوجوب
وجد حالا فتجب الدية حالا اذا حكم بغيره على وفق السبب هو الاصل الا ان التاجيل في الخطأ ثبت معزولاً به
عن الاصل لا جماع الصحابة رضي الله تعالى عنهم اي ثبت معلولاً بالتخفيف على القاتل حتى تحمل عنه العاقلة
والعامد يستحق التغليب ولهذا وجب في ماله لا على العاقلة ولنا ان وجوب الدية لم يعرف الا بعص الكتاب
العزیز وهو قوله تبارك وتعالى ومن قتل مؤمداً خطأ فتحرير رقبة مؤمنة ودية مسلمة الى اهله والنص وان ورد
بلفظ الخطأ لكن غيرة ملحق به الا انه محمل في بيان القدر والوصف فثبت عليه الصلوة والسلام في النفس
المؤمنة مائة من الابل وبيان الوصف وهو الاجل ثبت بأجماع الصحابة رضي الله عنهم بلفظية سيدنا عمر
رضي الله تعالى عنه محضر منهم نصار الاجل وصفاً لكل دية وجمعت بالنص (بدائع ص ۲۵۶ ج ۱) ولله سبحانه
وتعالى اعلم. ربيع الاول ۱۳۸۹ هـ

په بس (گادی وغیره) دو هل شوی شخص حکم

سوال دېس يا بل موټر د وھلو له وجی چی څوک مړ شی نو دا به په قتل خطا کښې شمارېږي
او که په بل کوم قسم کښې؟ په ډرېور کفار ه اود هغه په عاقله دیت واجب دي او که دهغه حکم څه
بل شان دي؟ دعاقلې تفصیل نن سبا څه دي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا قتل خطا دي په ډرېور باندې کفار ه او په عاقله باندې دیت
واجب دي دعاقلې اودیت تفصیل د (دیت او عاقلې تفصیل) تر عنوان لاندې تیر شوې دي. والله
سبحانه وتعالی اعلم
غره ربیع الثاني سنه ۱۳۹۹ هـ

دلاس د قطع کولو نصاب

سوال حکومت دا قانون جوړ کړي دي چی دسارق (غله) د لاس پرېکولو لپاره ۲۰۲۵۷ ګرمه

سرہ زر یعنی دینی تولی نہ لہ خہ کم مالیت ضروری دے، پہ دے باندی مونہ ته کافی اندازہ تشویش پیدا شوے دے چی د مروجہ نوٹ پہ اعتبار ددے تعداد او حساب بہ خنکھ وی؟ ہر شخص دہفہ د مالیت اندازہ نشی لگولی۔

چونکہ فقہای کرامو د قطع ید لپارہ کم نہ کم لس درہمہ مقدار متعین کرے دے چی د دودہ تولو او اوہ نیم (۱/۲ - ۷) ماشو د سپینوزرو برابر دے کما حررہ المفتی الاعظم رحمہ اللہ تعالیٰ فی کتابہ (اوزان شرعیہ، ص ۱۶ نو آیا د فقہاء کرامو ددے فیصلے پہ مقابل کنبی د حکومت دا قانون جو رول جائز دی او کہ نہ؟ بینوا توجروا۔

الجواب باسم ملہم الصواب: حکومت ته دخلاف شریعت قانون جو رولو ہیخ جواز نشته د قطع ید نصاب لس درہمہ یا یو دینار دے درہم ۳،۲۰۲ گرامہ سپین زردی او دینار ۴،۸۶ گرامہ سرہ زردی۔ د سرو او سپینو زرو قیمت کم اوزیات کیڑی ددے وجی نہ پہ نوٹ سرہ دہفہ دائمی تعین نشی کیدای، د درہم او دینار تحقیق د بندہ پہ رسالہ (بسط الباع لتحقيق الصاع) کنبی دے، واللہ سبحانہ و تعالیٰ اعلم۔
جمادی الاولیٰ ۱۲ سنہ ۱۳۹۹ھ

حدود د سیناتو (گناہونو) کفارہ ندہ

سوال آیا حد شرعی مثلاً حد قذف، حد شرب خمر، حد زنا جاری کولو نہ بعد د جرم مرتکب د آخرت لہ مواخذی خخہ بری کیڑی او کہ د ہفہ لپارہ توبہ او استغفار ہم ضروری دی؟
الجواب باسم ملہم الصواب: بغیر لہ توبی نہ لہ اخروی مواخذی خخہ نشی خلاصیدای، واللہ سبحانہ و تعالیٰ اعلم۔
۲۴ جمادی الاولیٰ سنہ ۱۳۹۹ھ

دجالہ لاسہ ماشوم وغور خیدہ او مرشو

سوال یوہ شخص د شفقت او محبت لہ وجی خپل زوی سرہ لوبی کولی چی ناخپہ بی ماشوم لہ لاسہ وغور خیدہ او مرشو، اوس شرعاً دہفہ لپارہ خہ حکم دے؟ بینوا توجروا۔
الجواب باسم ملہم الصواب: دا قتل جاری مجری د خطاء دے، ددے حکم دادے چی
۱۔ توبہ ۲۔ پہ عاقلہ باندی دیت ۳۔ کفارہ ۴۔ حرمان عن الارث

دہفہ جماع حکم چی موجب د اسقاط د حمل وی

سوال یوسری لہ خپلے حاملے بنخے سرہ جماع کولہ چی دہفہ پہ وجہ حمل ضائع شو حالانکہ ہفہ ته معلوم ہم وو چی لہ دے سرہ حمل ضائع کیڑی، نو پہ دے شخص کفارہ لازمہ دہ او کہ نہ؟ پہ حاملہ ہم کفارہ شتہ او کہ نہ؟ بینوا توجروا۔
الجواب باسم ملہم الصواب: کہ جماع بی پہ معروفہ طریقہ کرے وی نو پہ ہفہ ہیخ ضمان شتہ

اوکه په غره معروفه طرفه یی کړې وی او زوجي کوم داسې حرکت کړې وی چی هغه عموماً موجب د اسقاط د حمل گرځی او په نیت د اسقاط یی کړې وی نو په عاقله باندې یی ضمان د «غره» واجب دې چی دهغه مقدار دادي ۵۰۰ درهمه یا ۱۰۷۰۱ گرامه سپین زر په یوه کال کیږي. حاصل داچی د ښځې دعاقلې دوجوب ضمان لپاره درې شرطونه دی

۱- داسی حرکت یی کړې وی چی عموماً مسقط دحمل وی

۲- بفرد زوج له اجزی وی

۳- په نیت د اسقاط وی

اوکه زوج داسې حرکت کړې وی چی عموماً مسقط وی. نو دهغه په عاقله دغره ضمان واجب دی په دې کښې نیت داسقاط شرط ندی. واللہ سبحانہ وتعالی اعلم هجادی الاخره سنه ۱۴۰۹هـ

عوامونه دحدودو جاری کولو اختیار نشته

سوال زمونږ والد صاحب تقریباً نن نه شپاړس کاله وړاندې دافغانستان کمونست حکومت ونيوه. ترننه پورې یی هیڅ د ژوند او مرگ معلومات نه کیږی د والد صاحب دگرفتاری نه څه وخت بعد زمونږ له مور سره زمونږ تره د زنا ارتکاب وکړ چی هغه «تره» غیر شادی شده وو چی مور خپل ورور او د هغه ښځې او خپلې لورته د دې خبرې اقرار کړې دې کله چی له تره څخه پوښتنه وشوه نو هغه وویل چی په کور کښې داسې کیږی. ددې زنا له وجی والدہ حامله شوه. زمونږ بل تره زمونږ مور ددې په بهانه چی زه له یوې نجلی سره واده کوم اوت له ما سره لاره شه او هغه وگوره. دحمل دوضع څخه یی وروسته هغه قتل کړه. هغه اوس هم ددې اعتراف کوی او دا ډیر غټ جهاد بولی. مونږ ورته وویل چی تا خپل ورور ولې قتل نکړ؟ نو هغه وایی چی کله موقع په لاس راشی نو هغه به زه قتل کړم. حالانکه ده ته خو ځله موقع په لاس ورغلې ده اوس چونکه مونږ ځوانان شوی یو د والدي صاحبی د انتقام اخستو لپاره زمونږ د صبر کاسه نوره ډکه شوې ده. اوس مونږ ته دشریعت له نظره ددې زانی او قاتل قتلول جائز دی اوکه نه؟ بینوا توجروا

العواب باسم ملهم العواب دحدودو د اجراء کولو اختیار له امام اویانائب سره وی عوامونه دغه اختیار نه وی

قال الإمام الکسالی رحمه الله تعالی : واما شرائط جواز قامعها فیهما ما یعم الحدود کلها ومبها ما یخص البعض دون البعض اما الذی یعم الحدود کلها فهو الإمامة وهو ان یکون المقيم للمذهب الإمامی اومن ولاه الإمام وهذا عدداً (وبعد اسطر) وبیان فذلک ان ولاية اقامة الحد إنما لایصل للإمام لیصلح المأدوم صیفة أنفسهم واموالهم واعراضهم لان اللفظ لا یمتد من العرض عن عرفان اقامة الحد علیهم والیقول لا یستوی

الامام في هذا المعنى لان ذلك يقف على الامامة والامام قادر على الاقامة لهو كنهه ومعدته وانقياد الرحمة له قهرا وجهرا ولا يخاف تبعة الجناة واتباعهم لانعدام المعارضة بينهم وبين الامام ومهمة الميل والبعالة والتعالي عن الاقامة منتفية في حقه فيقيم على وجهها فيحصل الغرض المفروض له الولاية بيقين (بدائع الصنائع ص ۴۴) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۵ ربيع الثاني سنة ۱۲۱۵ هـ

حد قذف په معاف کولو سره نه ساقطیږي

سوال دقرآن کریم حکم دې چې کوم خلک په پاک دامنو بنسټو تهمنت ولگوي بيا څلورگواهان رانه ولي هغه اتيا درې اووهن او دهغو شهادت مه قبلوي، هغه خپله فاسقان دي او که څوک په پاکو سړيو تهمنت ولگوي او بيا يې ثابت نکړي نو په هغه هم حد جاري کيږي.

آيا په دې صورت کښې سړيو ته دا حق شته چې عدالت ته فيصله يوسي؟ او آيا دا صحيح ده چې کله مقذوف عدالت ته راشي نو قاذف به مجبورولې شي چې الزام ثابت کړي او د نه ثابتيدو په صورت کښې به په هغه حد جاري کيږي او عدالت ته دراتگ نه وروسته يې نه عدالت معاف کولې شي او نه صاحب دمعاملې او نه په کوم مالي تاوان باندې معامله ختميدې شي، نه په توبه کولو او معافي غوښتوله له سزا څخه خلاصيدې شي؟ بښوا توجروا.

الجواب باسم ملهم البواب: په سوال کښې مذکور تفصيل صحيح دې سړيو ته هم د حد قذف دطلب کولو حق شته د مقذوف يا عدالت په معاف کولو سره حد قذف نه ساقطیږي، البته د مقذوف د عفو په صورت کښې د صاحب حق له طرفه د عدم طلب له وجې حد نه شي ورکولې د عفو مقذوف د عدم صحت مطلب دادې چې بعد العفو هم هغه ته د حد دطلب اختيار شته.

قال العلامة المحمدي رحمه الله تعالى: ولا ارفعه خلافا للشافعي ولا رجوع بعد اقرار ولا اعتياض اي احد عوض ولا صلح ولا عطف عليه وعنه نعم لو عطف المقتذوف خلافا للصيغة العطفية لترك الطلب حتى لو عاد وطلب حد محمدي ولذا لا يتم الحد الا بمصرته (رد المحتار ص ۱۴۲) ولله سبحانه وتعالى اعلم.

بخاري المحمدي ص ۴۴

فَإِنَّ اللَّهَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ ۖ تُولَوْا مَا قَوْلُ
وَتُصَلُّوْا جِهَتَكُمْ ۖ وَسَاءَ لِمُعْتَصِمِينَ ﴿١٥﴾﴾

دینسُحی دیت

به هی رسال کنی له قرآن او حدیث او د امت له اجماع څخه ثابته کړي شوي ده چی دتختی دیت دسړی د دیت نیمايي دی

افاضہ حضرت فقیہ العصر دامت برکاتہم

تحریر حضرت مفتی محمد ابراہیم صاحب صادق آبادی

دینکھی دیت

دنوې تيرې په فتنو كېنې دې فتنې ته هم هوا وركولې شې چې دښځې ديت دسړي دديت برابر دې په دې رساله كېنې ددې نظريې بطلان ليكل شوي دې اوپه قاطعو دلائلو سره ثابته شوې چې دښځې ديت دسړي دديت نيم دي

- قرآنی آیتونه
نبوی ارشادات
د صحابه کرامو رضی الله تعالی عنهم اجماع
د خلورو وارو امامانو رحمهم الله اجماع
د ائمه اجماع
د ملحدینو دلائل

د ښځې د دیت په باره کښې د اُمت اجماعی موقف

په دې عقل وړونکې گرانی په دور کښې چی کوم جنس ډیر ارزان او وړیا اوډیر دې هغه جنس دا جهاد دې چی ددې غوښتل په دې ملک کښې تر ټولو زیات دی. د اجتهاد د منصب په غاړه اخستلو دلته هیڅ قسم مشکل نشته او د اجتهاد د دائرې لپاره کوم حد بندی نشته. ددغه تازه وارد شوی بساط اجتهاد ته د اجتهادی آس زغلولو میدان یی زیاتره هغه شرعی مسائل دی چی له اولې ورځی نه پر ټول امت کښې متفق علیه را روان دی. په دې وخت کښې مونږ ته نه د هغو مسائلو فهرست وړاندې کول مد نظر دی اونه دهغو جواب ورکول. دهغو فهرست ډیر اوږد دې او په راتلونکی وخت کښې شاید کومه داسې یوه بنیادی مسئله نه وی چی ددوی له لاس وهنې محفوظه پاتی شی.

په دې وخت کښې چی په کومه مسئله خبرې کول مقصود دی هغه دښځې د دیت مسئله ده. دې ته په اخبارونو کښې هوا ورکولې شی او په داسې رنگ کښې وړاندې کولې شی چی گویا دا یوه نوې پیښه شوې مسئله ده چی په دې کښې له اجتهاد کولو بغیر کومه چاره نشته. حالانکه د فقهي مبتدی طالب هم په دې پوهیږی چی دا یوه اجماعی مسئله ده.

که له دوی څخه څوک پوښتنه وکړل شی چی د داسې طی شویو مسئلو له نوی سره په څیرلو به ستاسې د دین لپاره کوم خدمت سرته رسول وی؟ نو دا نادان دوستان جواب ورکوی چی:

«زمونږ علما د موجوده حالاتو نه بې خبره دی اود داسې قسم مسائلو په عالمی سطحه د اهل اسلام د بدنامی اود خلکو د اسلام څخه دلرې والی سبب گرځی، له دې وجی نه د متمدنی دنیا موجوده حالات او تقاضی مونږ مجبوره وی چی په داسې مسئلو له نوی سره اجتهاد وشي. تر کومه ځایه چی د اسلامی تعلیماتو په جدید رنگ کښې د وړاندې کولو او هغه د موجوده عالمی حالاتو او ظروفو هم آهنگ ثابتولو مسئله ده. نو دا فکر بیشکه لائق د ډیروې صفاتو دې. مگر دا لا کومه هوښیاری ده چی د اغیارو د بې بنیاده اعتراضاتو نه مرعوب شی او دخپل دین حسینیه چهره خرابه او گډه وده کړی؟ دا د بد نامی ویره او خوف او د اسلام د دشمنانو په مخ کښې سپر اندازی خو د ماتی خورلیو ذهنونو او احساساتو آئینه داری ده.

د دفاع مودانه طریقه خو داده چی د اسلام د احکامو معقولیت او په فطرت باندې د بڼه والی ثبوت وشي دهغه په پاکو تعلیماتو د اعتراض کونکو غلطی اود فطرت څخه بغاوت او حماقت ثابت کړې شی

که د اجماعی مسئلو قطع او تراش کولو اود معترضینو د خواهشاتو سره دهم آهنگ کولو دانوې طریقه اختیار کړل شی نو بیا به له ټول دین څخه لاس پسر کیدل ضروری وی. ځکه چی عناد پرست مخالفین خو په ذات د حضور صلی الله علیه وسلم کښې له پروپاگند او ضرر رسولو څخه نه منع

کيږي نو دهغه راوړي دين به کله معاف کړي؟ دا يو څو مثالونه دي ملاحظه کړي شي

- ۱- دهغه صلى الله عليه وسلم په دين کښې دښځې شهادي دسړي په نسبت نيمه ده
 - ۲- دښځې دميراث مسئله نيمه ده.
 - ۳- اطاعت دميره لازم دي نه دښځې.
 - ۴- په يوه وخت دڅلورو نکاحونو اجازه سړوته ده نه ښځوته.
 - ۵- دطلاق اوظهار اوايلاء اختيار دسړي سره دي.
 - ۶- دنکاح ولي سړي دي نه ښځه.
 - ۷- دښځې دسړوپه نسبت په عقل اودين کښې ناقصې دي.
 - ۸- دنکاح اجازت له اهل کتابو سره سړوته دي نه ښځوته.
 - ۹- جمعه او عيدين جهاد او عامو اجتماعاتو ته وتل دسړو وظيفه ده دښځې دائراه دکار دکورتر څلورو ديوالونو پورې محدوده ده.
 - ۱۰- سړي په ښځو باندې حاکمان اونگرانان دي دښځې دحکومت په اسلام کښې هيڅ تصور نشته.
- د اتمام مسائل د قرآن او حديثو دنصوصو څخه ثابت دي په دي کښې هره يوه مسئله ددښمن په نظر کښې له شاه تير څخه کمه نده.
- اوس اوفرمايې دکومه کومه مسئله صفا کوي اوددوئ په معيار به يې برابر وي؟
- داسې قسم اجتهاد د اسلام لپاره کوم تعميري خدمت ندي بلکه دهغه دقصر مشيد دکمزوري کولو يوه ناکامه هڅه ده
- آدم بوسو مطلب:** که عمدا څوک کوم مسلمان قتل کړي نو دهغه سزا قتل ده ځکه چې د دېل چاد روح بدله روح ده مگر دقتل خطا په باره کښې کفار او ديت لازم دي.
- ديت دمقتول سړي سل اوښان دي اوپه صورت دنگدو کښې واجب زر اشرفي (دينار) يالسر زره درهم دي او د مقتوله ښځې ديت د سړي دديت نيم دي، يعنې پنځوس اوښان يا پنځه سوه ديناره يا پنځه زره درهم.
- نن سبا ددې اجماعي مسئلې په خلاف آوازونه پورته کيږي چې دا د سړي اوښځې ترمنځ امتياز د اصول مساوات خلاف دي، په اصل کښې دا د مساوات نمره له اروپا څخه اخستل شوې د اوديو مستعار فکر نمونه ده، اوکه نه نو څوک نه پوهيږي چې په اسلام کښې د داسې رانده مساوات تر لرې لرې پورې کوم تصور هم نشته؟ په هر حال دښځې دنصف ديت مسئله يوه اجماعي مسئله ده بالاخصار دهغې دلائل وړاندې کيږي
- (۱) په قرآن کریم کښې ارشاد دي چې

۱- ﴿وَالرِّجَالُ عَلَىٰ نِجَابٍ دَرَجَةٍ﴾

یعنی دسرو لپاره دښخوپه مقابل کښې لویه درجه ده.

۲- ﴿وَأَشْهِدُوا شَهِدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَآمْرًا كَانَ مِنْ تَرْضَوْنَ مِنَ

الشَّهَادَةِ﴾ (الایه (۲: ۲۸۲))

او دوه کسان ستاسې له سړیو څخه گواهان ونیسئ بیا که دوه سړی نه وی نو یوسړې اودوه ښځې له داسې گواهانو څخه چې ستاسې خوښ وی.

۳- ﴿يُؤْمِرُكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلَّذِي كَرِهَ مِثْلَ هَؤُلَاءِ الْأُنثَيَيْنِ﴾ (۴: ۱۱)

یعنی الله تعالی تاسوته حکم کوی ستاسې د اولاد په باره کښې چې دهلك حصه به ددوه نجونو د حصې برابره وی.

۴- ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ﴾ (الایه (۴: ۳۴))

یعنی سړی حاکمان دی په ښځو باندې.
دا آتونه په ډیرو احکامو کښې دسړیو اوښخوترمینځ فرق راوولی په حکم ددیت کښې هم که دواړه متفاوت وی نو په دې کښې څه د اعتراض ځای دی؟

۲- عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده رضى الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم عقل المرأة عقل الرجل حتى يبلغ العلف من ديةها. (سان لسانی ۲۴۰ هـ ۲۴۱ سنن کبری للمبیحی مصنف عبد الرزاق ۴۳۱)

له عمرو بن شعيب نه روایت دې هغه دخپل پلار څخه روایت کوی، هغه له خپل نیکه څخه روایت کوی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ارشاد فرمایلی دې ۱۰ د ښځې دیت دسړی برابر دې تردې چې دریمې حصې ته ورسیږي

۳- عن معاذ بن جبل رضى الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم دية المرأة عقل النصف من دية الرجل (سان کبری للمبیحی ۴۳۱ هـ)

له معاذ بن جبل رضى الله تعالى عنه نه روایت دې چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلی دی چې د ښځې دیت دسړی ددیت نیمایي دی

۴- عن ابن شهاب عن معمر بن مكيول وعطاء بن رباح رضى الله تعالى عنهما قالوا ادر كذا العاس عن ابن دية المسلم الحر من عهد النبي صلى الله عليه وسلم مائة من الابل فقوم عمر ابن الخطاب رضى الله تعالى عنه تلك الدية من اهل

القرى الف دينار والتي عشر الف درهم ودية الحرة المسلم اذا كلف من اهل القرى بمسألة دينار اوسنة
الاف درهم فاذا كان الذي اصابها من الاعراب فديةها خمسون من الابل ودية الاعرابية اذا اصابها الاعرابي
خمسون من الابل ، لا يكلف الاعرابي الذهب ولا الورق (السنن الكبرى للمصنف ج ٢٠٠ ص ٩٢٠)

دامام ابن شهاب او مكحول او عطاء رحمهم الله خه رواية دي جي مونب خلك بعنى صحابه
اوتابعين بلا خلاف په دي مذهب موندي دي جي د آزاد مسلمان سري ديت په عهد نبوت كنبني
سل او بنان مقرر ووييا حضرت عمر ددي ديت دا قيمت مقرر كړلو اووي فرمايل چې (په كليوالو
باندي زر ديناره يا دولس زره درهمه او د آزادي مسلمانني بنخي ديت كله چې هغه دهمدي كلي وي
پنځه سوه ديناره او يا شپږ زره درهمه او كه دهغي قاتل بدوي (باندي چې) وي نو پنځوس او بنان دي
او كه دبديويه بنخي قاتل بدوي وي نو پنځوس او بنان ديت دي. بدوي (باندي چې) دي په سرو
اوسپينو زرو نشي مجبوره كولې

٥- عن الشعبي رحمه الله تعالى ان عليا رضي الله تعالى عنه كان يقول جراحات النساء على النصف من دية
الرجل فيما قل يوكثر. (السنن الكبرى للمصنف ج ٢٠٠ ص ٩٢٠)

له امام شعبي رحمه الله نه روايت دي چې حضرت علي رضي الله عنه فرمايي (د بنځو د زخمونو
ديت په قليل (لږ) او كثير (زيات) كنبني دسري دديت نيمايي دي.

٦- عن ابراهيم عن علي بن ابي طالب رضي الله تعالى عنه انه قال عقل المرأة على النصف من عقل الرجل في
النفس وفيما دونها (السنن الكبرى ج ٢٠٠ ص ٩٢٠ مصنف عبدالرزاق ج ٢٠ ص ٣٩٠).

حضرت ابراهيم رحمه الله له حضرت علي رضي الله عنه نه روايت كوي چې هغه ارشاد
اوفرمايلو (چي د بنځي ديت په روح او اعضاؤ كنبني دسري دديت نيمايي دي ،

٧- وقال ابن مسعود رضي الله تعالى عنه الا السن والبوضة فانها سواء وما زاد فعل النصف (السنن
الكبرى ج ٢٠٠ ص ٩٢٠ مصنف عبدالرزاق ج ٢٠ ص ٣٩٠ مصنف ابن ابي شيبة ج ٢٠ ص ٢٩٠)

او ابن مسعود رضي الله عنه فرمايي (په غاښ او موضحة كنبني دهغه زخم چې هډوكبني ښكاره
كوي په هغي كنبني دسري او بنخي ديت برابر دي اوله دي خه په زيات كنبني دبنځي ديت دسري
دديت نيمايي دي

٨- وكان يدين فلهم رضي الله تعالى عنه يقول دية المرأة في الخطأ مثل دية الرجل حتى يبلغ الف الف دية

فما زاد فهو على النصف (مصنف ابن ابي شيبة ج ٢٠٠ ص ٩٢٠ السنن الكبرى ج ٢٠ ص ٩٢٠ مصنف عبدالرزاق ج ٢٠ ص ٣٩٠)

او حضرت زيد بن ثابت رضی الله عنه فرمائی: «دنبخې دیت په قتل خطا کښې تر دریمې حصې پورې دسری ددیت برابر دې بیا د دریمې حصې څخه په اضافه کښې دنارینه ددیت نیمايي دې
 ٩- مالک عن يحيى بن سعيد عن سعيد بن المسيب رحمه الله تعالى انه كان يقول تعاقل المرأة الرجل الى

ثلث الدية (موطأ مالک ٦٤٠)

امام مالک له يحيى بن سعيد څخه او هغه له سعيد بن المسيب څخه روایت کوي (تر دریمې حصې دیت پورې دسری اوبښخې دیت یو شان دې)

١٠- مالک عن ابن شهاب وبلغه عن عروة ابن الزبير انها كانت تقولان مغل قول سعيد بن المسيب في المرافقة تعاقل الرجل الى ثلث دية الرجل فاذا بلغت ثلث دية الرجل كان على النصف من دية الرجل (موطأ مالک ٦٤٠)

امام مالک رحمه الله له امام ابن شهاب اوله عروه بن زبير څخه روایت کوي چې دواړه حضرات د سعيد بن المسيب په شان فرمائی: «تر دریمې حصې دیت پورې دسری اوبښخې دیت برابر دې او کله چې دنبخې دیت دسری ددیت دریمې حصې ته ورسیږي نو دنبخې دیت به دسری ددیت نیم وي
 ١١- كتب هريغ الى هشام بن هيرة رحمه الله تعالى ان دية المرأة على النصف من دية الرجل الا السن

والموعدة (مصنف ابن أبي شيبة ٤٠٢هـ السنن الكبرى ٤٠٦هـ مصنف عبد الرزاق ٤٠٣هـ)

قاضی شریع هشام ابن هبیره ته ولیکل: دنبخې دیت دسری ددیت نیمايي دې بغير دغائب او موضعي «دهې وکي ښکاره کونکي زخم» نه.

١٢- عن ابن عون عن الحسن رحمه الله تعالى قال ستوي جراحات الرجال والنساء على النصف، فاذا بلغت

النصف طهر على النصف (مصنف ابن أبي شيبة ٤٠٦هـ)

ابن عون له حسن بصری څخه روایت کوي چې تر نصف دیت پورې دسری اوبښخې حکم یوشي دې او کله چې نصف ته ورسیږي بیا دنبخې دیت نصف دې

١٣- عن سعيد بن المسيب وعن مكحول عن عمر بن العزيز رحمه الله تعالى قال: يعاقل الرجل المرافقة ثلث

دينها ثم يمتثلان (مصنف ابن أبي شيبة ٤٠٦هـ مصنف عبد الرزاق ٤٠٣هـ)

حضرت سعيد بن المسيب او مکحول رحمه الله حضرت عمر بن عبد العزيز څخه روایت کوي تر دریمې حصې دیت پورې دسری اوبښخې حکم برابر دې له دې نه پس مختلف دې دنبخې دیت به نصف وي،

په دې کسې بعضې روايات اگر چه سنداً ضعيف دي، مگر له هغو سره نور صحيح او متصل

روایات موجود دی، همدارنگه دلویو صحابه کرامو اوتابعینو دبلا خلاف قبول عام دهغو په صحت د تصدیق مهر لگولې دې چی ددې په وجه دهغو ضعف منجبر (ختم شوې دې، د دغو جلیل القدر صحابه کرامو اوتابعینو رحمهم الله بالمقابل دکوم صحابی یا تابعی یا قابل ذکر فقیه مذهب نه معلومېږی چی په هغه کښی یی دنصف دیت په خلاف قول کړې وی له دې څخه معلومه شوه چی په نصف دیت باندې قول د امت اجماعی موقف ګرځیدلې دې

دامت مسلمه متفق علیهم ائمه اربعه رحمهم الله هم دنبخی په نصف دیت باندې په یوه خوله دی، لاندې دهغوئ تصریحات وړاندې کولې شی:

۱- د فقه حنفی په یو ډیر مشهور کتاب (هدایه) کښی راغلی دی چې:

(ودیه المرافاة علی النصف من حية الرجل) وقد ورد هذا اللفظ موقوفاً علی علی رضی الله تعالی عنه ومرفوعاً علی النبی صلی الله علیه وسلم (هدایة ص ۲۰۸ ج ۲)

(یعنی دنبخی دیت دسړی ددیت نیمایی دې او دا حدیث په دغه الفاظو کښی دحضرت علی رضی الله عنه نه موقوفا او رسول الله صلی الله علیه وسلم نه مرفوعاً منقول دی)

۲- دموطا په حواله سره دحضرت امام مالک نه دوه روایتونه وړاندې ذکر شول په موطا کښی دهغو تفسیر داسې دې:

قال مالك وتفسير ذلك انها تعاقله في البوهة والعقلة وما دونها مومة والجائفة واشباهها ما يكون فيه لها البية فصاعداً فإذا بلغ عقلك كان عقلها في ذلك النصف من عقل الرجل (موطا مالك ص ۴۰ ج ۴)

(امام مالک رحمه الله تعالی فرمایلی دی چې: (ددې تفسیر دادې چی دنبخی دیت به دسړی ددیت برابر وی، په موضحه (چی په هغې کښی هډوکې ښکاره وی)، او منقله کښی چی هډوکې یی له خپل خای څخه خوزولې وی، په هغه زخمونو کښی چی مامومه یا جائفه (چی ګیډې ته رسیدلې وی، نه کم وی او ددې په شان نورو زخمونو کښی چی دریمې حصې دیت ته یا دریمی نه زیات وی)، ددې نه په کمه درجه زخمونو کښی دنبخی او سړی دیت برابر وی، بیا چی ددې حد دریمې یا دهغې نه زائد وی، حد ته رسیدې نو دنبخی دیت به دسړی نصف وی، المدونه الکبری ص ۲۱۹ ج ۶ کښی همداتفصیل مذکور دې چی په ثلث او زائد ددې کښی نصف دیت دې. شارح دموطا حضرت شیخ الحدیث مولنا زکریا صاحب دپورتنی ذکر شوی مقام په شرح کښی لیکي

قال ابن المنذر وابن عبد البر: اجمع اهل العلم على ان حية المرافاة نصف حية الرجل وحكي غيرهما عن ابن عليه دالاهم انها لا دية لها كدية الرجل لقوله صلى الله عليه وسلم في النفس المومنة مائة من الابل وهذا قول شاذ يخالف اجماع الصحابة وسنة النبي صلى الله عليه وسلم فان في كتاب عمرو بن حزم حية المرافاة على

النصف من دية الرجل وهو اعصى مما ذكره فيكون مفسر الماذكور له وعخصا له (او جزا المسالك ص ۳۵۱)

امام ابن المنذر او ابن عبد البر فرمايلى دى : (داهل علموپه دې اجماع ده چى دښخې ديت دسرى نيمای دې او د دغو دوو حضراتو نه علاوه نورو علماؤ د ابن عليه او اصم قول نقل كړى دى دښخې ديت دسرى د ديت برابر دې، له دې وجې نه د حضور صلى الله عليه وسلم ارشاد گرامى دې چې : نفس مؤمنه ديت سل اوښان دى)

ليكن دا يو شاذ قول دى چى د صحابه كرامو رضى الله عنهم له اجماع او د رسول الله صلى الله عليه وسلم د سنت خلاف دې له دې وجې نه د عمرو بن حزم په كتاب كښې دى چى دښخې ديت دسرى د ديت نيمایى دې او دا ارشاد دمذكور الصدر حديث په نسبت اخص دې لهذا ددې لپاره مفسر او مخصص گرځيدلې دې.

۳- وثايل الشافعي رحمه الله تعالى لم اعلم مخالفا من اهل العلم قديما ولا حديثا في ان دية المرأة نصف دية

الرجل يوفى ذلك خمسون من الابل (كتاب الامم ص ۱۰۹هـ)

امام شافعي رحمه الله فرمايى : زما په علم كښې د پخوا زمانې او جديدي زمانې اهل علمو كښې هيڅ كوم شخص نشته چى ددې مسئلې مخالفت يې كړى وي چى دښخې ديت دسرى د ديت نصف دې چى پنځوس اوښان دى، لهذا په دې باندې دامت اجماع ثابت شوه.

۴- امام موفق الدين بن قدامة الحنبلي فرمايى (ودية المحرأة المسلمة نصف دية المحر المسلم) قال

ابن المنذر وابن عبد البر اجمع اهل العلم على ان دية المرأة نصف دية الرجل (المغني ص ۴۱۱هـ)

اود آزادي مسلمانې ښخې ديت د آزاد مسلمان سړى د ديت نيم دې، امام ابن منذر او ابن عبد البر فرمايى په دې د اهل علمو اجماع ده چى دښخې ديت دسرى د ديت نصف ده د اختصار له وجې نه مو دڅلورو واړو مذهبونو نه صرف يوه يوه مستنده حواله وړاندې كړه او كه نه نو د تتبع نه په شلگونو حوالجات وړاندې كيدلې شى.

معروف اهل حديث عالم علامه شوكانى رحمه الله هم په نيل الاوطار كښې ص ۲۶۲ ج ۷ دمفصلو د لائوسره دائمه اړيحه په دې اجماع نقل كړې ده.

له اجماع نه دمنكرينو دلائل

ددې اجماعى مسئلې خلاف چى خای خای نه آواز پورته كېږي ددې ټولو ترشا دسرو اوښخو د مساوات مغرب زده ذهنيت والا خلك دى. دپورته يو شمير قرآنى آياتونو او د احاديثو په حواله سره مونږ ددې نظريې بې بنياد والى او باطل والى واضح كړې دې، كم تركمه كوم مسلمان بايد په دې فريب كښې مبتلا نشى

اوس مونږ د اجماع د مخالفينو د دواړو جائزه اخلو

۱- په سورة نساء آيت ۹۲ كښې حكم ديت (فدية مسلمة الى اهله.....) مطلق دې نو ددې حكم مطلق د تقييد لپاره د قرآن كريم نه بل آيت په كار دې. يا حديث متواتر او مشهور وړاندې كول لازم دي باكم نه كم صحيح السند خبر واحد راوړل پكار دي. حالانكه ددغو څخه يوهم وجود نلري، لهذا د قرآن كريم حكم مطلق په خپل اطلاق سره پريښودل ضروري دي

الجواب د سورة نساء د آيت متعلق د عموم يا اطلاق دعوه بې بنياده ده د آيت د متعلقه جملو ترجمه ده، او كوم شخص كه چيرې كوم مؤمن په غلطۍ سره قتل كړى نو په هغه يو مسلمان غلام يا وينځه آزادول اوديت دې چې دهغه خاندان ته به ور كولي شي مگر داچې هغه خلك يې معاف كړي د آيت كريمه اصل مدعا چې د آيت له ترجمې څخه ظاهره ده همدومره ده، د قتل خطاء په صورت كښې په قاتل باندې كفاره اوديت لازم دي.

همدا تقاضا د انصاف اودينات ده. ددې برعكس قاتل خاطي په قصاص كښې قتل كول يا بالكل برئ الذمه گرځول د اصول عدل او مساوات خلاف دي په قتل كولو كښې قاتل باندې ظلم راځي او بلا كفاره اوديت پريښودلو كښې د مقتول د وراثانو حق تلفي لازميږي له دې وجې نه قرآن كريم دا عادلانه فيصله صادره كړيده چې په هغې كښې د هر فريق پوره پوره رعايت شوې دې غرض دا چې پدې آيت كښې قرآن د نفس كفاري اوديت د وجوب بيان كوي، دمقدار ديت (چې هغه كل يا نصف) دې له دې آيت سره هيڅ تعلق نشته. البته دا ويلې شي چې آيت مجمل دې چې دهغې تفصيل په احاديثو كښې د تعامل د صحابه رضی الله عنهم بلكه د اجماع الامت په رڼا كښې زمونږ مخې ته راځي.

۲- المسلمون تتكافأ دماءهم الحديف (ابوداود، نسائي، ابن ماجة وغيرهم)

له دې حديث څخه صفا معلومه شوه چې د تمامو مسلمانانو خون بها برابره ده. لهذا د قصاص په شان د ديت حكم هم د سړي او ښځې برابر دي

جواب ددې حديث هم د مخالفين اجماع د موقف سره كوم تعلق نشته بلكه ددې صاف او ستره مطلب دادې چې د قصاص اوديت په باره كښې د تمامو مسلمانانو حكم يوشان دې چې بلا امتياز ه قوی اضعيف، شريف او وضيع، نارينه او ښځه، هر مسلمان قاتل. په صورت د عمد كښې د مسلمان مقتول په بدله كښې قتل كولي شي،

دا عالمگير او عادلانه قانون يې جاري كړ پدې سره حضور صلى الله عليه وسلم د جاهليت ددې رسم بيخ كنې وفرمايله چې د سړي په بدله كښې يې ښځه قتل كوله مگر د ښځې په بدل كښې به يې سړي نه هڅ هم نه ويل. همدارنگه زورور به پريښودل كيده او كمزورې به نيول كيده. دا د غټ

اوواره او شريف او وضع دغه امتياز يې ختم کړ او هغه صلى الله عليه وسلم ټول مسلمانان په يوه صف کښې ودرول

الغرض په دې حديث کښې يې د قصاص او ديت د قانون په نفاذ کښې د برابرۍ اصول بيان کړي دي. د ديت له مقدار سره د دې هېڅ تعلق نشته

امام ابو جعفر طحاوی رحمه الله فرمايي **فتا ملنا قول رسول الله صلى الله عليه وسلم: المؤمنون متكفلاً دماهم، فوجدنا اهل العلم جميعاً لا يختلفون في تاويل ذلك انه على التساوى في القصاص والديات وان ذلك يعني ان يكون للشرىف على وضع فضل في ذلك وان ذلك كان رداً على اهل الجاهلية في تركهم قتل الشريفة بقتله الوضیع وفي ذلك ما قد علقنا ان النساء في جرى ذلك كالرجال ان الرجل يقتل بالمرأة كما تقتل المرأة بالرجل** (مشکل الاثار للامام الطحاوی رحمه الله تعالى ج ۲ ص ۹۰)

پس مونږ درسول الله صلى الله عليه وسلم په دې ارشاد گرامی کښې چي: **«المسلون تنكافا دماهم»** کښې غور وکړو نو ټول علماء مو په دې متفق وموندل چي دا ارشاد د قصاص او ديت په برابرۍ محمول دي اودا ارشاد دا خبره نفی کوي چي کوم اعلى ته دې په ادنی باندې ترجیح وي او په دې کښې د زمانه جاهلیت د دې دستور تردید دې چي دلورې درجی سړی به د ټیټی درجی دسړیو په قتلولو پریښودل کیدل او په دې ارشاد کښې مونږ دا وفهموله چي ښځې هم په دې قانون کښې دسړو په شان دي، لهذا سړی به د ښځې په بدله کښې قتل کولې شی لکه څنگه چي ښځه دسړی په مقابل کښې قتلولې شی.

نور وټولو شراحو د دې حديث نه هم همدا مفهوم بیان کړې دي د اوږدوالي له ویرې څخه مونږ دهغو پوره عبارت نشو نقل کولی.

ملا علی قاری فرمايي **یرید به ان دماء المسلمين مساوية في القصاص یقاد الشریف منهم بالوضیع والکبیر بالصغیر والعالم بالجاهل والمرأة بالرجل..... على خلاف ما كان یفعله اهل الجاهلية**. (مرقاۃ المفاتیح ص ۱۹۵ ج ۱)، **اشعة اللمعات ص ۲۳۳** ټول اوطار ص ۱۵۵ ج ۱، **بذل المجهود ص ۱۹۵** کښې هم همدا تفصیل مذکور دي

مولانا خلیل احمد صاحب قدس سره فرمائي: **«وهذا بالاجماع، دا ټول امت اجماعی موقف دي، مگر منکرین اجماع په زور باندې خپل مطلب ترینه اوباسی آيا دوی ویلې شی چي د حديث راوی حضرت علی هم د حديث د مفهوم څخه نا آشنا وو لکه چي دهغه د نصف ديت په باره کښې مذهب مونږ وړاندې مفصل ذکر کړې دي»**

حضرت عمر که عید و رهد کسی نه گفت
حضرت عمر حضرت علی او حضرت امام ابوحنیفه اوشافعی نه هم دسری اونیغی ددست
در حیرتم که باده فروش از کجا شنید
در سری حکم منقول دی چنانچه قاصی ابو الولید الباجی رحمه الله تعالی فرمای

فومر بن لحي عنه تعالى امر الرجل الى ثلث الدنيا اصبحها كاصبحه يري دان ما حون ثلث الدنيا علقها فيه
كعلق الرجل وهو معي معلقها له حتى اذا بلغ في عقل ما جرى عليها ثلث الدنيا كان عقلها نصف عقل الرجل
وهنا قال من ذكر ما ليس من العاقلين وهو قول زيد بن ثابت و ابن عباس رضى الله تعالى عنهم و ما روى عن ابن
مسعود رضى الله تعالى عنه تساويا في الوجود و اختلف عن عمر بن الخطاب و صلى بن ابي طالب رضى الله تعالى
عنهما فروى عنهما بالسناد ضعيف انها على دية الرجل في القليل والكثير و به قال ابو حنيفة و الشافعي رحمهما
الله تعالى و روى عنهما مثل قولنا (المعتلى ص ١١٤)

داماد مانت رحمه الله ارشاد دې: دښځې ديت تر دريمې حصې پورې دسړي له ديت سره برابر
ي دهغې گوته دسړي دگوټې په شان وي. دده مراد دادې چې تر دريمې حصې نه کم کښې دښځې
ديت دسړي دديت په شان دې. دښځې دسړي سره د برابرۍ همدا معنی ده کله چې په ښځه باندې
شوی حنث دريمې حصې ته ورسيږي نو دهغې ديت دسړي دديت نيم وي دا قول دې دهغه
تبعينو چې دهغو ذکر امام مالک کړې دې او دا د زيد بن ثابت او ابن عباس رضی الله عنهما قول
دی و د ابن مسعود رضی الله عنه نه روايت دې چې په موضعه کښې دسړي اوښځې ديت يوشان
دي و د امام بو حنيفه او شافعي رحمهما الله دې او د حضرت عمر او حضرت علي رضی الله
عنهما نه ددې روايت زمونږ د مذهب مطابق دې چې ددريمې حصې ديت نه پورته دښځې ديت د
سړي د ديت نيمایي دي

و د استدلال هم یوه خنډار او ستونګې مغالطه ده ددې استدلال ټول عبارت دیوه کاتب په
عقلی ولاړ دی چې له هغه نه دا **انها علی نصف دية الرجل** په کتابت کښې لفظ دنصف پاتې شوي
دي. د کاتب دسوي نه منکرین اجماع په خوش فهمی کښې مبتلا شوی دی. حضرت عمر
و حضرت علی رضی الله عنهما نه دا منقول اضعیف روایت په نورو کتابونو کښې هم موجود دي
چې هله لفظ نصف موجود دي متن کبری لمبیهفې کښې یی لیکلی دی

عن ابي حمزة الثمالی رحمه الله تعالى عن عمر بن الخطاب وعلی بن ابی طالب رضی الله تعالی عنهما انهما قالوا
عقل الله الامم العصف من ذیة الرجل فی النفس واما دونها (صحه)

د. ح. به دعوی القاطع سره دامام محمد به کتاب الجمعہ علی اہل المدینہ ص ۲۸۶ ج ۲ کسی

همدارنگه په مصنف ابن ابی شیبه کښې د حضرت علی نه په لاندې الفاظو سره نقل دې

تستوی هرا حایف النساء والرجال لی کل شیء (ص ۹۲۰)

دا روایت مونږ وړاندې مفصل نقل کړې دې که دهغوی حضراتو همدا مذهب وی چی د المنتقی له ناقصو عباراتو څخه اخذ کیږي نو کوم منکر اجماع دې دهغه ماخذ وړاندې کړی. صاحب عبارت قاضی ابوالولی خود پنځمې پیړئ عالم دې آخر ترهغه پورې د عمر او علی رضی الله عنهما دا مذهب د چاپه ذریعه رسیدلې دې

داخلک خو له جمهور امت څخه د قرآن د آیت یا متواتر یا مشهور صحیح السند حدیث مطالبه کوی او په خپله په یو ضعیف بلکه په غلط روایت دومره مصر دی. دیته ویلی شی (دیوانه به کار خویش هوشیار است).

د حضرت امام ابوحنیفه او امام شافعی مذهب مونږ مخکې د هدایه او کتاب الام په حواله نقل کړو دهغوی د مذهب په ټولو مستندو کتابونو کښې همدا لیکل شوی دی. لهذا هغوی ته هم د مساوات دیت نسبت کول سراسر غلط دی.

د صاحب هدایه نقل کړې شوی الفاظ چی د حضرت علی طرفته یی منسوب کړی دی په هغودې دوباره غور وشو د دیت المرأة علی النصف من دیت الرجل دا الفاظ خپله د المنتقی عبارت سهو کیدل ښایی.

۴- په مقدمینو کښې د ابوبکر الاصم او امام ابن علیهِ مذهب هم دادې چی هغوی د ښځې او د سړی د دیت د مساوات قائل وو چنانچه په المغنی لابن قدامه ص ۵۳۲ ج ۹ او نورو کتابونو کښې دهغه نصریح موجود ده.

الجواب. دا استشهاد درست دې دهغوی دواړو دا مذهب په متعددو کتابونو کښې منقول دې دلته یو څو خبرې قابل د غور دی

اول داچی ابوبکر بن اصم چی دهغه نوم عبدالرحمن بن کیسان دې چه د لسان المیزان ص ۳۴۰ ج ۱ مطابق معتزلی دې دهغه ذکر دمعتزله په طبقاتو کښې موندل کیږي اود معتزله و همراه کونکی عقائد له چا څخه پټ ندی

د ابن علیهِ په نوم دوه سړی دی یو اسماعیل بن علیهِ چی مشهور محدث او د امام شافعی وغیره استاذ دی

دویم دهغه زوی ابراهیم ابن علیهِ دا جهمی دې چی دهغه متعلق امام شافعی فرمائی هو ضال یضل الناس دهغه حالات هم په لسان المیزان کښې د پورته حوالې په مقام کښې لیکل شوی دی

داخبره په ظاهره د قیاس نه لری ښکاری چی د مساوات دیت قول دې د امام اسماعیل بن علیهِ وی او که نه نو امام شافعی به دا څنگه فرمایل چې (لم اعلم بها من اهل العلم قبلها ولا بعدها)

یعنی زما په علم کښې د پخوا زمانې او اوسنۍ زمانې کوم صاحب علم د نصف دین مخالف شته
 د کتاب الام دا مکمل عبارت مونږ مخکې نقل کړې دې
 په ظاهره دا قول د ابراهیم بن علیه جهمی دې چې په هیڅ درجه کښې هم قابل د اعتناء نه دې او
 بله خبره دا چې کوم خلک د جمهور امت نه صریح آیت قرآن یا صحیح حدیث مطالبه کوی دوی خپله
 ولې د داسې قسم د غیر ثقه او مجروح خلکو قول په دلیل کښې وړاندې کوی چې په علمی دین
 کښې د یو بوس په اندازه حیثیت هم نه لری؟ **لقد صدق من قال: الغریب یتشبه به الخشیش**
 حقیقت دادې چې د داسې ساقط الاعتبار خلکو په مدد د کومې دعوي بنیاد کوم علمی
 استدلال ندې بلکه دا خپله دخپل خان د تردید مترادف دې
 دریمه خبره داده چې د المعنی لابن قدامه په حواله چې دا قول وړاندې کولی شی په هغې کښې
 د احم لیکل شوی دی چې **وهذا قول شاذ یخالف إجماع الصحابة رضی الله تعالی عنهم وسنة النبی صلی الله**
عليه وسلم (ص ۳۲۷)

(یعنی د ابو شاذ قول دې چې د اجماع الصحابه او سنت نبویه خلاف دې) د دې تصریح نه بعد
 بیا د دې څه حیثیت پاتې شو؟ والله الهادی الی سبیل الرشاد

محمد ابراهیم نائب مفتی دار الافتاء والارشاد - ۱۹ جمادی الاثلی سنه ۱۴۱۲ هـ

الاستدراک

په ددیت په باره کښې د سپینو زرو په مقدار کښې دوه روایتونه منقول دی لس زره درهمه او دولس
 زره درهمه . امام بیهقی د دواړو په منځ کښې دا تطبیق نقل کړې دې
قال محمد بن الحسن رحمه الله تعالی بلغنا عن عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه انه فرض علی اهل الذهب
الف درهم وعلی اهل الورق عشرة الاف درهم.

(حدثنا) بذلك ابو حنیفه رحمه الله تعالی عن الهیثم عن الشعبي عن عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه.
 وقال اهل المدينة: ان عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه فرض الدینه علی اهل الورق اثني عشر الف درهم.
 قال محمد رحمه الله تعالی كذلك قد صدق اهل امل المدينة ان عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه فرض الدینه اثني
 عشر الف درهم ولكنهم فرضها اثني عشر الف درهم وزن ستة (السان الکبری للبیهقی ص ۳۳۶)
 د امام محمد رحمه الله د تطبیق د فرمایلی ارشاد حاصل دادې چې د درهم دوه مختلف وزنونه
 رائج وو په هغې دواړو کښې د نسبت وو ۱۰ = ۱۲
 محمد ابراهیم ۹ رجب ۱۴۱۳ هـ

نعت بالبحیر

فا حسن الفناوی شهرم حله حتم شو والله العمد اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً
 و علی الله تعالی طی حیر حله محمد و علی اله و صبه و سلم احمی بر حمتک یا ارحم الراحمین

د موضوعاتو فهرست

صفحه	عنوان
۳	کتاب الاجاره
۳	په دې شرط باندې مزدور نیول چې که د ټاکلی شوی وخت نه وړاندې ئې کار پرېښودلو د اجرت حق دار به نه وی
۴	په کومه زمکه کېنې چې ونې وی نو د هغې اجاره روانه ده
۵	د باغ په مقطعه یعنې په ټیکه، باندې د ورکولو حيله
۷	په دې شرط باندې اجاره کول چې اجاره دار به زمکه هواره وی، فاسده ده
۸	د کرنې د پره اخستلې شوې زمکه کېنې ئې د خښتو بیتې جوړه کړه
۹	په اجاره باندې د ورکړې شوې زمکې بیهه موقوفه ده
۱۰	د دلال اجرت روا دي
۱۰	د پورتنی سوال په شان یو بل سوال
۱۱	د دلالی اجرت ټاکل ضروري دی
۱۱	د دلال په اجرت باندې د اشکال جواب
۱۲	د کبانو د نیولو د پاره تالاب په اجاره باندې ورکول
۱۲	په اجاره باندې اخستلی شوې زمکه ډوبه شوه
۱۳	په کمیشن باندې چنده کول روا نه دی
۱۴	د پورتنی سوال په شان یو بل سوال
۱۵	د قربانی د خرمنو په اخستلو باندې کمیشن اخستل روا نه دی
۱۵	د معضې مونځونو د جمعې په ورکولو باندې پوره تنخوا اخستل
۱۵	په دیني خدمت باندې تنخوا اخستل
۱۸	د مدرسینو د تنخوا د مختلفو صورتونو حکم
۱۹	د خو کالو رخصسی جمع کول او بیا د اجرت مطالبه کول
۲۰	د سماری د ورځو تنخوا
۲۰	که مامور د اجري د مودی د حتمدلو نه وړاندې کار پرېښودلو نو د تیرو شوو ورځو د تنخوا به مسحوی وی
۲۰	د عمر حاصرې د ورځو د اجرت حکم

۲۱	په استنباطه (يعنی نائب جوړولو) کښې د اجرت مستحق اصل شخص دې او که نائب؟
۲۱	د نا امله کيدلو له کبله لرې کړې شوې امام د باقي پاتې ورځو د تنخوا مستحق نه دې
۲۲	د مدارسو عقد اجاره مسانه ده
۲۲	د مدارسو عقد اجاره مسانه ده
۲۲	د پورتنۍ سوال په شان يو بل سوال
۲۷	د پورتنۍ سوال په شان يو بل سوال
۲۹	د طالبانو د نشت والی له کبله د اجارې فسخه
۳۰	په ديني مدرسو کښې د مدرسینو دپاره د مختلفو قوانينو شرعی حیثیت
۳۰	د نوکر (مزدور)، د معاهدې نه خلاف کار کول
۳۱	د ثواب د رسولو د پاره رواج کړې شوې قرآن خوانی
۳۳	د دم کولو په توگه په قرآن مجید لوستلو باندې اجرت اخستل روا دی
۳۴	په وعظ باندې اجرت اخستل
۳۴	د نوکرئ (ماموریت) په وخت کښې خپل شخصي کار کول
۳۵	په جاز (طیاره) کښې په کرایه باندې اخستې شوې ځانې بل ته ورکول
۳۵	جهالت په موده او په عمل کښې مفسد د اجارې دې
۳۶	په دکان وغیره باندې پټکې اخستل او ورکول ناروا دی
۳۶	د کار کولو نه بغیر د اوور ټیم «اضافه کاری» پیسې اخستل روا نه دی
۳۶	په تنخوا باندې د وړاندې نه سود اخستل
۳۷	د پورتنۍ سوال په شان يو بل سوال
۳۸	د بیمې کمپنۍ د نوکر نه چې کومه کرایه تر لاسه کيږي هغه حرامه ده
۳۸	بیمه یا د بانک د پاره کور په کرایه باندې ورکول
۳۹	مقاطعه (اجاره) چه په جانبینو کښې د یو په انتقال سره فسخه شی
۴۰	د غلا شوی مال دا راویستلو دپاره د وظیفې ورکولو اجرت
۴۰	د بیمې د ځای په بنودلو باندې کمیشن
۴۱	د څاروو د څروولو په اجرت کښې ټیم څاروې ورکول
۴۲	د مندر د هندوانو د عبادت ځانې د تعمیر اجرت اخستل روا دی
۴۲	په ریل گاډۍ کښې بغیر د کرایه ورکولو نه سامان وړل
۴۲	د عیيجن خیز په اخستلو باندې به د دلالی اجرت تا ته نه شی درکولې
۴۳	په کرایه باندې اخستونکی د دوو ورځو نه پس کور پرېښودلو
۴۳	د داسې نوکرئ حکم چې په هغې کښې رشوت ورکول ضروري

- ٤٢ د وکالت احرب
- ٤٤ د غنمو د رييلو په اجرت کښې غنم ورکول
- ٤٤ د روڼن پخولو په اجرت کښې روڼن ورکول
- ٤٥ هر کله چې کرایه دار د کور سمون وکړو نو د دې خرچه به په چا باندې وی؟
- ٤٦ د کور په تعمیر کښې د اضافه کاری د وجې نه په کرایه کښې زیاتوالې کول
- ٤٦ په کرایه باندې د ورکړې شوی خناور خوراک به په مالک باندې وی
- ٤٦ په اجاره کښې د وخت یا د کار تعیین ضروری دې
- ٤٧ د خناور د جوتې (یعنی د مذکر خناور په مونث باندې د سورولو، دپاره دنسل کولو اجرت حرام دې
- ٤٧ د نرخ د زیاتیدو له کبله د دکان په کرایه کښې زیاتوالې ؟
- ٤٨ یو ټیکه دار څه پیسې واخستې او وروستو شو
- ٤٨ د سینما نوکری کول
- ٤٨ د ناروا کار پښتن (تقاعدې)
- ٤٨ د تی وی (تلویزیون) جوړول روانه دی
- ٤٩ د کتابت نقل په اجرت باندې ورکول
- ٤٩ په اجرت کښې د تاخیر له کبله زیاتوالې روانه دې
- ٥٠ له مودې نه وړاندې د نوکړئ په پرېښودلو باندې مالی جرمانه
- ٥٠ بې د ټکلو نه اجاره نه شی منعقد کیدلې
- ٥١ د اقیمو په کرلو باندې اجرت روا دې
- ٥١ چې په زمکه کښې د یو سری پیسې وی او د بل سری خواری
- ٥١ په ټیکه باندې د تعمیر کولو یو مروجہ صورت
- ٥٢ په کاروبار کښې شریک سرې په نوکړئ سره نیول
- ٥٩ په سودی کار کوونکو ادارو کښې د بجلن فتهنگ کول
- ٥٩ د اجارې فسخه کول د ضرورت د وجې نه
- ٦٠ یو جلد ساز د نیمگړی کتاب جلد جوړ کړو
- ٦٠ جلد ساز ناقصه گته استعمال کړه
- ٦١ د کوهی کنستلو په اجاره کښې د ژوروالی حد
- ٦١ د اجارې د وکیل په مرگ سره اجاره نه فسخه کیږی
- ٦٢ له کامرانو سره د شرابو په کاروبار کښې مزدوری کول
- ٦٢ د دیروری (موتروانی) د لائننس (سند) جوړولو اجرت
- ٦٣ د بجلن «برق» اجاره

۲۳	د نیکسی پتروول په مستاجر باندې د کیدلو شرط
۲۳	کورټ فیس «د قضاء د محکمې فیس»
۲۷	د مسئلو په ښودنه باندې اجرت اخستل
۲۸	د شیعه، قادیانی وغیره زناد قوسره اجاره او استجاره کول او دغه شان نور معاملات کول روانه دی
۲۸	د قلی «یعنی د پیټی او چتونګی» د ټاکلی شوی اجرت نه زیات اخستل
۲۸	د ټیکسی کرایه د میتر نه زیاته اخستل
۲۹	«رساله» ارشاد اُولی الابصار الی شرائط حق القرار
۲۹	د مستاجر د پاره د استقرار په حق باندې یو تفصیلی بحث
۷۵	کتاب الفصص
۷۵	ظلماً ټیکس اخستل
۷۵	د مغضوب د هلاکیدو په صورت کښې د ضمان د وجوب تفصیل
۷۷	بې د اذن (اجازت) نه په زمکه تعمیر کول
۷۷	د غیر په زمکه باندې په غلطی سره تصرف کول
۷۷	په زرعی اصلاحاتو کښې تر لاسه شوي زمکه
۷۹	کتاب الشفعه
۷۹	یوه میاشت پس به د شفعي دعوی نه شی قبولولی
۸۰	د شفیع د سکوت نه د حق د باطل کیدلو تفصیل
۸۰	د بیعې په وخت کښې د شفیع په مرګ کښې اختلاف
۸۲	که په اقالې سره دوباره حق د شفعي ثابت شی
۸۲	په احیاء موات کښې حق د شفعي نشته دي
۸۲	په فیصلې کښې د تاخیر د وجې نه د شفعي حق نه باطلیږي
۸۳	په حق د شفعي کې د ترتیب تفصیل
۸۳	چې د اوبو دوه لارې وی نو په هرې یوې لارې کښې شریک ته حق د شفعي شته دي
۸۴	په حق د شفعي کښې به نوې لارې ته اعتبار وی
۸۴	لاندې ویالې والا ته د پور نه ویالې په زمکه کښې حق د شفعي شته دي اود دې په عکس به نه وی
۸۴	په بلا شرب زمکه کښې اهل شرب ته حق د شفعي نشته دي
۸۵	بې د شرب د بیعې چې کومه زمکه وی په هغې کښې اهل شرب ته حق د شفعي شته دي
۸۵	چې مسیل بدون الشرب وی نو د هغې د شفعي حکم
۸۷	چې د دوو زمکو په مېنځ کښې د اوبو ویاله حائله وی نو حق د شفعي به په کښې وی او که نه؟
۸۷	د دوو زمکو تر مېنځه که د اوبو مالین د نو دریم سړی وی نو د شفعي حق به د چا وی؟

- ۸۷ پہ طلب د مواثیہ کنہی د شفیع آو د مشتری اختلاف
- ۸۷ د شفعی نہ د بیج کیدلو د پارہ زیاتہ پیسہ لیکل روانہ دی
- ۸۸ کتاب القسمة
- ۸۸ د تقسیم پہ وخت کنہی د شریکانو د حاضریدلو د شرط تفصیل
- ۹۰ پہ داسی حالت کنہی تقسیم چہ پہ وارثانو کنہی خوک صغیر وی یا د میت پہ یو وارث باندی
- ۹۰ دین وی
- ۹۷ صغیر سرہ د ترکی د تقسیم حکم
- ۹۷ د شریکو کورونو د منافع د تقسیمولو طریقہ
- ۹۸ کتاب المزارعة والمساواة
- ۹۸ د موروثی زمکہ حکم
- ۹۹ مزروعہ زمکہ پہ مزارعہ باندی ورکول
- ۱۰۰ کہ مزارع قبل المدة کار پریںودلو
- ۱۰۰ پہ پیداوار کنہی د اوبو حصہ مقررول روانہ دی
- ۱۰۱ د نیمائی پہ شرط باندی باغ کرل
- ۱۰۲ د مزارعت د صحت شرائط
- ۱۰۵ کتاب الصيد والذبائح
- ۱۰۵ د د جنابت د حالت ذبیحہ حلالہ ده
- ۱۰۵ کہ پہ لیندہ باندی د مارغہ کپری و التله او خٹہ باقی پاتی شو د دی حلالول روا دی
- ۱۰۸ مسلمان موسیٰ پہ غشی وه ویشتلہ او کافر ذبیحہ کرہ
- ۱۰۹ د سارق ذبیحہ
- ۱۰۹ د باز د بنکار حکم
- ۱۱۰ خوک چہ غیر الله متصرف گئی نو د هغه ذبیحہ حرامہ ده
- ۱۱۰ کہ مہی پہ تالاب کنہی د اچولو نہ پس مر شونو حلال دی
- ۱۱۰ واره کبان سرہ د هر خہ خوړل حرام دی
- ۱۱۱ چہ پہ اوبو کنہی ئی دوانی و اچولہ او مہیان مرہ شول نو دا حلال دی
- ۱۱۱ د اوبو وچیدولہ کبلہ چہ کوم مہی مر شی هغه حلال دی
- ۱۱۲ قرش مہی حلال دی
- ۱۱۲ جہینکا «اربیان» حرام دی
- ۱۱۸ د ملا جرگک «غده» حکم
- ۱۱۹ زیز «بوسم جینجی» حرام دی

۱۲۱	د شفعه، قادياني وغيره زندमानو ذبيحه حرامه ده
۱۲۱	که په وخت د ذبيحې که بسم الله وئيل ترې نه هير شو نو ذبيحه يې حلاله ده
۱۲۲	آس مکروه تعريمي دې
۱۲۲	د اسبي او د ځنگلي خړد يو ځای کيدو نه چې کوم بچي پيدا شو هغه مکروه تعريمي دې
۱۲۳	د ذبح کولو طريقه
۱۲۳	قنغذ (شکون) حرام دې
۱۲۴	په څاروو کښې اووه څيزونه حرام دي
۱۲۴	د ذبيحې او د ذابح دواړو قبلې ته مخ کيدل سنت مؤکده دی
۱۲۵	په وخت د ذبحه کښې ئې که ټول څټ پرېک شو نو د هغې حکم
۱۲۵	د کافر د دکان نه د غوښې اخستلو حکم
۱۲۵	د ښځې ذبيحه حلاله ده
۱۲۶	د داسې جرگې حکم کومې باندې چې حرامه غوښه خوړلې شوې وي
۱۲۶	د تپوس وغيره ويشتل
۱۲۶	د مذبوح ځناور د خيټې نه د راوتونکې بچي حکم
۱۲۷	بگلا (يعني دينگ) او شارک (يو قسم مارغه) حلال دی
۱۲۷	د حرام او د حلال ځناور د معلومولو اصول
۱۲۷	اومه (خامه) غوښه خوړل
۱۲۸	د اهل کتابو ذبيحه
۱۳۴	الجوهرة الفردة في حکم الذبح فوق العقدة
۱۳۵	د مرئ د غوتې نه بړه د ذبح کولو د حکم تحقيق
۱۳۸	الحاق
۱۴۰	حرمة المقعاص برمية الرصاص
۱۴۰	د توبیک په ښکار باندې مفصل بحث
۱۵۱	رفع العجايب عن حکم الغراب
۱۵۱	معذرت
۱۵۲	د غراب (کارغه) اهلی په هکله تحقيق
۱۶۴	د کلام خلاصه
۱۶۴	تکمله له جانبې د بنده رشيد احمد نه
۱۶۷	احسن الفصا في الذبح باعانة الکهرباء
۱۶۸	د مانښي دسحي حکم

- ۱۷۴ د کلام خلاصه
- ۱۸۱ کِتَابُ الاَضْحِيَّةِ وَالْعَقِيَّةِ
- ۱۸۱ وړه بکړئ په شهادت سره غټه ثابتول روا نه دی
- ۱۸۱ د موهوب ځناور قربانی روا ده
- ۱۸۱ د قربانی د ځناور د شیدو او د سوتو اگندگی حکم
- ۱۸۳ د قربانی د ځناور د وړی حکم
- ۱۸۳ چې د قربانی ورځې تیرې شوې نو قیمت د ګډ واجب دي
- ۱۸۴ جواز اشتراء اضحیه قبل ایام النحر
- ۱۸۷ که په رومین ورځې د څه عذر د وجې نه موندل و نه کړو نو پس د زوال نه قربانی کول روا دی
- ۱۸۷ د چرګې قربانی روا نه ده
- ۱۸۸ په شریکانو کېنې په هریو شریک باندې قربانی واجبه ده
- ۱۸۸ د قربانی څرمن او غوښه خرڅول روا نه دی
- ۱۸۹ د خراب تی د ځناور قربانی
- ۱۸۹ د قربانی ځناور بدلول
- ۱۹۰ فروغ
- ۱۹۵ په نوکر باندې د قربانی غوښه خوړل
- ۱۹۵ د قربانی څرمن د مدرسې په تعمیر وغیره باندې لګول روا نه دی
- ۱۹۲ د قربانی څرمن او غوښه کافر له ورکول روا دی
- ۱۹۲ د وصیت د قربانی غوښه خوړل روا نه دی
- ۱۹۷ په عشري (سو ورځو) د ذولحجې کېنې د نوکونو خوړلو وغیره حیثیت
- ۱۹۷ چې پلار او ځوی شریک وی نو په ځوی باندې قربانی نشته
- ۱۹۸ په نابالغه باندې قربانی واجبه نه ده
- ۱۹۸ د مړی له اړخه په غوا کېنې حصه نیول
- ۱۹۹ د ځناور د اخستلو نه پس ټي غیب معلوم شو
- ۱۹۹ د قربانی د غوښې د تقسیمولو غلطه طریقه
- ۲۰۰ چې خوراک خنساک مشترک وی نو د غوښې تقسیمول ضروري نه دی
- ۲۰۰ د خنسی ځناور قربانی صحیح نه ده
- ۲۰۱ د بې نسکرو ځناور قربانی
- ۲۰۱ د مات شوی بکر د څاروی د قربانی د عدم جواز په حمله د حدیث جواب
- ۲۰۲ د قربانی د وجوب د باره د کال تیریدل شرط نه دی

- ۲۰۲ د بانک د نوکر په شرکت سره د هیچا قربانی هم نه کیږي
- ۲۰۲ د قربانی هلوکي څرخول روانه دی
- ۲۰۳ که ځناور ورکشي یا مرشي نو د دویمې قربانی حکم
- ۲۰۳ د گود ځناور قربانی
- ۲۰۴ د غلا د څاروی قربانی روانه ده
- ۲۰۴ په حرام مال باندې قربانی واجب نه ده
- ۲۰۴ د قربانی په وجوب کښې د زمکې حکم
- ۲۰۵ په مقروض باندې د قربانی د وجوب تفصیل
- ۲۰۵ که په اوښ باندې د اوو شریکانو نه زیات شي نو د چا قربانی هم نه صحیح کیږي
- ۲۰۶ د تقسیم نه وړاندې غوښه صدقه کول روانه دی
- که چا د قربانی د ورځو د ختمیدلو نه وړاندې ټول مال هبه کړو نو په هغه باندې قربانی واجب نه ده
- ۲۰۶ د قربانی د وجوب نصاب
- ۲۰۶ د غیر (بل چا) په مال باندې د ساتلې شوی ځناور قربانی
- ۲۰۷ د شیعې په شرکت باندې به د چا قربانی هم نه کیږي
- ۲۰۷ د مشرک په شرکت سره به د چا قربانی هم نه صحیح کیږي
- ۲۰۸ د شپې قربانی کول
- ۲۰۸ د ذبحې نه وړاندې په کښې عیب پیدا شو
- ۲۰۸ غنی ځناور واخستلو او د قربانی په ورځو کښې فقیر شو
- ۲۰۹ د لیونی ځناور قربانی روا ده
- ۲۰۹ په قرض ورکوونکي باندې قربانی واجب ده
- ۲۱۰ د مهر په قرض باندې قربانی واجب نه ده
- ۲۱۰ ځناور په قرض باندې اخستل او قربانی کول روا دی
- ۲۱۰ د کوم څاروی چه غاښونه سولیدلي وی د هغه قربانی
- ۲۱۱ به غاښونو کښې د قربانی د ځناور معیار
- ۲۱۱ د قربانی د ځناور نه کار اخستل
- ۲۱۲ په عیب مانع د تضحې کښې تفصیل
- ۲۱۳ د گډ د لکن اعتبار نشته
- ۲۱۳ په یوه غوا چې رسولن «یوقسم دانه ده» وی د هغې د قربانی حکم
- ۲۱۴ په قربانی کښې شریک له د ذبحې اجرت اخستل روانه دی

- ۲۱۵ مسافر پس د قربانی نه مقیم شو
- ۲۱۵ د قربانی په ورځو کښې مقیم، مسافر شویا مسافر مقیم شو
- ۲۱۶ د قربانی په عمر کښې د دوو غاښونو موجودیدل ضروری نه دی
- ۲۱۶ د قربانی د غوښې د خوراک نه وړاندې خوراک څښاک کول
- ۲۱۶ د قربانی د غوښې نه د خوراک شروع کول د لسم تاریخه پورې خاص دی
- ۲۱۷ د شند ځناور قربانی روا ده
- ۲۱۷ د قربانی د ځناور څرمن خوړل روا دی
- ۲۱۸ د دواړو غوږونو پرې شوې حصه به شمارلې کیږي
- ۲۱۸ ضان غیر ذات الیه (بغیر له لم نه) ته شامل دي
- ۲۱۹ چې یو ځای کښې د اختر مونځ وشي نو د ټولو دپاره قربانی روا ده
- ۲۱۹ د نذر د قربانی نه د خوراک د جواز تحقیق
- ۲۲۳ شراء الفقير قبل ایام النحر هم موجب دي
- ۲۲۴ د قربانی څرمن د عطیه په سلسل کښې د لگولو د یوې جیلې ابطال
- ۲۲۵ د قربانی د څرمنې په تصدق کښې تملیک ضروری دي
- ۲۲۷ که په ورځو د قربانی کښې نې قربانی ونه کړه نو وروستو دي بیا د یوم الاداء قیمت صدقه کړي
- ۲۲۸ تحقیق د (جعلت هذه الشاة اضحية)
- ۲۲۸ عقیقه او قربانی په یو ځناور کښې جمع کول
- ۲۲۹ د هلك د عقیقې دپاره یوه بکرئ هم کافی ده
- ۲۲۹ د بالغ کیدلو او د وفات نه پس عقیقه کول
- ۲۲۹ په یوه غوا کښې قربانی، ولیمه او عقیقه جمع کول
- ۲۳۰ د عقیقې د ځناور هډوکی ماتول روا دی
- ۲۳۰ تنبيه
- ۲۳۱ تَنْمِیَةُ الْخَيْرِ فِي التَّضَحِيَةِ عَنِ الْغَيْرِ
- ۲۳۱ د غیر له اړخه د قربانی کولو حکم
- ۲۳۴ د غوا په قربانی کښې د یو سری دوه حصې
- ۲۳۴ په یوه غوا کښې د یو شخص له قربانی سره سره د ایصال ثواب یا د عقیقې حصه نیول
- ۲۳۷ خاتمة الكلام
- ۲۳۹ کتاب العظروالاباحه
- ۲۳۹ د قرآن کریم او د احادیثو د کتابونو او داسې نورو مقدسو څیزونو احکام
- ۲۳۹ په کومو کاغذونو چی قرآنی آیاتونه لیکل شوی وی له هغو څخه بری، پاکت، جوړول جائزندی

۲۳۹	دفرانکریم زری شوې پاڼې سوخول جائز ندي
۲۴۱	دا حاديشو د زړو اوراقو سوخول
۲۴۲	کوچنيانو ته خلاف ترتيب د قرآن کریم تعليم ورکول
۲۴۲	د الله جل جلاله له ذکر نه د کوم بل مقصد لپاره وسيله (آله) جوړول جائز ندي
۲۴۳	قرآني آياتونه په وینو سره ليکل
۲۴۳	بنګي «هغه عيسائي چې ګندګي صفا کوي» ته د زمزم د اوبو دور کولو حکم
۲۴۳	د قرآني آياتونو ليکل شوې لوحې او کاغذونه ښکلول او مچو کول
۲۴۴	د قرآن کریم هديرې ته ورل او هلته يې د تلاوت کولو حکم
۲۴۴	د حديث او فقهې په کتابونو تکيه کول
۲۴۵	د حضور اکرم صلی الله عليه وسلم له نوم سره د (ص) ليکل
۲۴۵	په اخبارونو کېنې د ليکل شوي آيت بي اوداسه مسحه کول څنګه دي ؟
۲۴۶	د پښې مبارکې د نقش ښکل کولو حکم
۲۴۶	قرآن کریم د مسقف زینې (کومه سميتي زينه چه بره چت ته ختلې وي) لاندې کيښودل
۲۴۶	په لوړ ځای کېنې د اېښودل شوي قرآن کریم طرفته پښې غزول
۲۴۶	په مکان يا دکان وغيره کېنې د قرآني آياتونو زوړندول
۲۴۷	په اخبارونو او رسمي خطونو کېنې د قرآني آياتونه او بسم الله ليکل
۲۴۸	په روپښ باندې قرآني آيت ليکل
۲۴۸	بې اودسه د قرآن کریم ليکل
۲۵۰	د پردې وغيره متعلقه مسائل
۲۵۰	د ښځو معانقه کول
۲۵۰	د ښځو له بازار څخه د سودا راوړل
۲۵۰	د تنګ لباس اغوستل جائز ندي
۲۵۱	له محرم لرونکې ښځې سره سفر کول جائز ندي
۲۵۲	له نابالغ محرم سره سفر کول
۲۵۲	اجنبي ښځې ته بڼګرۍ ورپه لاس کول
۲۵۳	د ښځې رايه ورکول او په انتخاباتو کېنې شرکت
۲۵۳	له زنا څخه حاملې شوې ښځې سره صحبت جائز دي
۲۵۳	د ښځو لپاره د مکنې او کالج تعليم جائز ندي
۲۵۴	ښځې نه د اکثري طب د تعليم د ورکولو حکم
۲۵۵	ښځې به لک او خط ورزده کول

- ۲۵۲ له هجر (مخنت) خخه پرده کول
- ۲۵۲ له خسر خخه د پردې کولو حکم
- ۲۵۲ له زوم خخه د پردې کولو حکم
- ۲۵۷ د پردې د فرض کیدلو عمر
- ۲۵۸ ښخوته بغیر له پردې نه وعظ کول جائز ندی
- ۲۵۹ له اونی «دخور له میره» خخه پرده کول فرض دی
- ۲۵۹ له پردې (غیر محرمې) ښخی سره خبری کول
- ۲۶۱ غیر محرم سړی ته سلام کول
- ۲۶۱ د هوائی جهاز «طیارې» له ښځینه عملې سره دخبرو کولو حکم
- ۲۶۱ د علاج په غرض د ښځې شرمگاه ته کتل
- ۲۶۲ له غیر محرم سړی نه تجوید زده کول
- ۲۶۲ د اونی «د ښځې د ورور» له ښځې سره دخبرو کولو حکم
- ۲۶۳ د ښځې له شرمگاه خخه مچو (بوسه) اخستل
- ۲۶۴ د ښځې خاوند دیوبل شرمگاه ته د کتلو حکم
- ۲۶۵ د ښځې د تفریح لپاره ویستل
- ۲۶۸ د ښځې یواځی کیناستل له دریور «موتروان» سره
- ۲۶۸ د ښځې په کور کښې د لوڅ سرگرځیدلو حکم
- ۲۶۸ د محطوبې لیدل
- ۲۷۰ د ښځو په تبلیغی جماعت کښې وتل جائز ندی
- ۲۷۳ د ذکر شویو نصوصو حاصل
- ۲۷۳ د دینی علم لپاره وتل
- ۲۷۵ د وعظ د مجلسونو لپاره وتل
- ۲۷۶ د زینت او لباس احکام
- ۲۷۶ د سړیو لپاره منع شوې رنگ
- ۲۷۷ د زعفرانی رنگ ازار بند حکم
- ۲۷۷ د تور رنگ لباس حکم
- ۲۷۸ د بطلون د اغوستلو حکم
- ۲۷۹ د سیموړو د بار لباس استعمالول
- ۲۷۹ د مصوغې ریسمو حکم
- ۲۸ د سړیو او ښځو په لباس کښې له یو بل سره مشابهت کول

- ۲۸۰ بسګی بهیر له حولی نه په سرکول جائز دی
- ۲۸۰ دواډه په موقع باند دېسګی په سرکولو التزام
- ۲۸۰ دښځې دخپل خاوند لپاره سورځی او بودر لګول
- ۲۸۱ دمخار مو په مخ کېښي ډول اوسګار کول
- ۲۸۱ دسړیو لپاره دنداسه استعمالول
- ۲۸۱ دسړی لپاره دگوتۍ د استعمال حکم
- ۲۸۲ دښځو لپاره دزیوراتو او گوتو حکم
- ۲۸۳ دسړیو لپاره دسپینو او دسروزرو پټنۍ استعمالول
- ۲۸۳ اراشګاه ته تلل او ځان سنگارول او میک اپ کول
- ۲۸۳ شرعی پرتوګ اغوستل جائز ندی
- ۲۸۴ دناوډه شوې ښځې لپاره پڼګری په لاس کول جائز دی
- ۲۸۴ دوښتانو احکام
- ۲۸۴ پیره خریيل او لنډول له نورو ګناهونو څخه بدترینه ګناه ده
- ۲۸۶ دږیری توهین کفر دی
- ۲۸۶ دښځو وینسته غونډول په سریاندي
- ۲۸۶ مصنوعي وینسته لګول
- ۲۸۷ دښځې دمخ دوښتانو دصفا کولو حکم
- ۲۸۷ دغاړې دوښتانو دخریلو حکم
- ۲۸۸ دږیری د راپیدا کولو لپاره دماشین چاره «بلیډ» استعمالول
- ۲۸۸ دنامه نه دلاندې ځای دحلق «خریلو» حدود
- ۲۸۹ دنوم نه دلاندې وینستو دصفائی لپاره دپودر استعمال
- ۲۸۹ دسر دوښتانو دجائز او ناجائز صورتونو تفصیل
- ۲۹۲ دوښتانو ناجائز صورتونه
- ۲۹۴ په مرتب ډول د سوالونو جوابونه
- ۲۹۵ دسړی لپاره کمځن جوړول جائز ندی
- ۲۹۶ حلال او حرام کسب
- ۲۹۶ دسروزرو جوړول
- ۲۹۷ دحوالی «پنډی یا مزدور» دمقرر نرخ نه زیات اجرت اخستل
- ۲۹۷ دیکسۍ دږیورته له سفر نه زیاتۍ پیسې اخستل
- ۲۹۸ دسک او بیمه کمپنۍ او انکم نکس وغیره محکمو کې وطمه اچول

۲۹۸	په سینما کښې وظیفه اجرا کول څنگه دی
۲۹۸	د سینما اویانک او نورو سودی ادارو په آبادی جوړولو کښې مزدوری کول
۲۹۹	د کوټ او پتلون د جوړولو آمدن
۲۹۹	دهغه مال اخستل چی حکومت ضبط کړې وی
۳۰۰	په کسب کښې افراط جائز ندې
۳۰۰	په جلسه کښې چنده کول
۳۰۰	له نورو ملکونو څخه سره اوسپن زر راوړل
۳۰۱	په شیدو کښې اوبه گډول
۳۰۱	قاچاق (سمگلنگ) کول
۳۰۱	غیر طبیب لږه د علاج کولو پیشه اختیارول
۳۰۲	له ناجائز محصول اخستو څخه دخان ژغورنې لپاره رشوت ورکول
۳۰۲	د طبیب دبی پرواهۍ نه دخان ژغورنې لپاره رشوت ورکول
۳۰۲	درشوت جائز او ناجائز صورتونه
۳۰۴	د مختلفو ټکسونو حکم
۳۰۵	صراف ته په معرفه اندازه گډون کول جائز دی
۳۰۵	دمودودی د تفسیر تجارت جائز ندې
۳۰۵	په دار الحرب کښې سود کول او د شراېو په کارخانه کښې ملازمت اجرا کول
۳۰۶	د کسټم (گمرک) حکم
۳۰۶	د وکیل بالشراء زیات قیمت اخستل
۳۰۷	د وکیل له دکاندار څخه کمیشن اخستل
۳۰۷	د خوراک او خښاک حرام او حلال شیان او دهغو متعلقات
۳۰۷	درشوت خور هدیه یا دعوت قبول
۳۰۸	د حرام مال نه اخستل شوې طعام هم حرام دی
۳۰۸	د تیر شوی سوال په شان یو بل سوال
۳۰۹	د بازار د میوې او غوښې اوشیدو حکم
۳۱۲	د خوراک په وخت کښې چپ اوسیدل
۳۱۲	په دودئ خورونکو باندې د سلام نه اچولو حکمت
۳۱۳	په پان کښې چونه او تمباکو خوړل
۳۱۴	له پیزار (بوتانو) سره خوراک کول
۳۱۴	فقر ته پس خورده یا باندې شوې دودۍ ورکول

۳۱۵	په حرام شي بسم الله ويل
۳۱۵	د سبيل اوبه په ولاړه څښل
۳۱۶	د غير مسلمو لوشی استعمالول
۳۱۶	د منكرانو په ځای كښې دعوت ته تلل
۳۱۷	د گاسو او بجانو «ساز او سرود» په هوټل كښې خوراك كول
۳۱۷	سېر مایه حلاله ده
۳۱۸	له غیر مسلم ملكونو څخه راټلونكې پښیر مایه
۳۱۹	د صابون شیدې څښل
۳۱۹	له حرام مال څخه دلگول شوې نلکې نه اوبه څښل
۳۱۹	په ناساكو او بو چنكاو شوې سبزی حلاله ده
۳۲۰	د ناپاكو او بو څښونكی حیوان شیدې حلالی دی
۳۲۰	د كور په په كور كښې وروسته له دودئ خورلونه تر دیره وخته كیناستل
۳۲۰	د سټیل «نېكل» په لوشی كښې خوراك او څښاك كول
۳۲۱	په میز او كرسي باندې خوراك كول
۳۲۱	څاك شفا خورل جائز ندی
۳۲۲	د یتیم له مال سره له مشترك مال څخه میلمنو ته خوراك وركول
۳۲۲	د شیعې خوراك خورل
۳۲۲	د كافر دعوت قبلول
۳۲۳	د ناسی دعوت قبلول
۳۲۳	له غاښونو څخه را ایستلې شوې دودئ تیروړ
۳۲۳	د وحی وزی اجلئ، شیدې
۳۲۳	په حراء موزول شوی شی سره د پوخ شوی طعام خوراك
۳۲۴	ملسی خاوره خوړل
۳۲۴	له وسې سره حلقه سوي سیدې ماشوم ته وركول حرام دی
۳۲۴	د فیرمی چرگنو د حوراك او غوښی حكم
۳۲۵	د ماسی شوی سالی څخه څښاك كول
۳۲۵	د هر دندې نه هېووكی كښی مفر حرام دي
۳۲۶	د حلی یو قسم خوراکی مواد دی، حقیقی
۳۲۶	د مخ نه حن كسی لوبدل
۳۲۷	حسلی خورلی مواد غله خوړل

۳۲۷	د مسلمان مملوکه غوښه کافر ته په لاس ورتللو سره حرامه ننگرځی
۳۲۸	د کافر په نیزد د غوښې د خوړلو د جواز حیلہ
۳۲۹	له حرام مال څخه مسکین ته خوراک ورکول جائز ندی
۳۳۰	د سلام احکام
۳۳۰	په کافر د سلام اچول یا اخستل
۳۳۰	بدعتی او فاسق ته سلام اچول
۳۳۱	د سلام د کراهیت مواقع (ځایونه)
۳۳۲	د خط د سلام خواب ورکول
۳۳۳	د رادیو د سلام خواب ورکول واجب ندی
۳۳۴	په سلاک کښې په «برکاته» باندې زیادت کول مکروه دی
۳۳۷	د بیابیا تلوراتلو د سلام تکرار
۳۳۷	په وخت د سلام کښې په تندې باندې لاس کینودل
۳۳۷	د لاس په اشاره سره سلام کول
۳۳۷	د تیر شوی سوال په شان یو بل سوال
۳۳۸	رواج شوی رسمونه
۳۳۸	د نعتیه اشعارو حکم
۳۳۹	د اختر د کارت حکم
۳۴۰	د عیدې «د اختر د پیسو او تحفو ورکولو» لاین دین
۳۴۰	په مختلفو مواقعو کښې د تحائفو لین دین
۳۴۲	د ښادې په پروگرامونو کښې په دیوالونو باندې بلفونه او څراغان خوړندول
۳۴۲	د تیر شوی سوال په شان یو بل سوال
۳۴۴	له مرض څخه د جوړیدو په صورت کښې په غاړه کښې امیل اچول
۳۴۴	د امام په غاړه کښې امیل اچول
۳۴۴	د ختم قرآن لپاره دعوت کول
۳۴۵	د ماشومانو سالگره لمانځل
۳۴۵	د حاجی دعوت کول
۳۴۵	د ختنې «ستنې» دعوت
۳۴۸	د حسن قرآن مقابله
۳۴۸	په سیاسي او لسانی فساداتو کښې د قنوت نازلہ حکم
۳۴۸	د واده په موقع د نکریزو رواج
۳۴۹	

۳۴۹	د مکار (کور) په بنياد (تاداو) کښې د وژې وینه اچول
۳۴۹	د نواب هبه کول او د هغې قبلول
۳۵۰	د حاجي د تندې نه يوسه (مچو) اخستل
۳۵۰	د عيادت په موقع خوراک څښاک کول
۳۵۰	د ديوالې شيرنې خوړل
۳۵۱	د مروجه قرآن خواني حکم
۳۵۲	د ايصال ثواب صحيح طريقه
۳۵۷	متفرقات الحظر والاباحه
۳۵۷	په يوه بستره باندې د دوه کسانو څملاستل
۳۵۸	د مقروض له مال نه په پټه دخپل حق اخستل
۳۵۸	د حج د فلم کتل حرام دی
۳۵۹	د «محمد» نوم بدلول
۳۵۹	عبدالرسول يا غلام غوث نوم کيښودل
۳۶۰	نوم بدلول يا متعدد نومونه کيښودل
۳۶۰	غير قریشي ته قریشي ويل څنگه دی
۳۶۱	عبدالرحمن يا عبدالرحيم نوم کيښودل
۳۶۱	پتنگ «کاغذپران» الوزول رواندی
۳۶۲	د مرض د تعدیت (له يو څخه بل ته د نقل کيدلو) تحقيق
۳۶۲	د معاش د طلب لپاره د مور او پلار له اجازې پرته تلل
۳۶۳	د والدینو د استغناء په صورت کښې بلا اجازت سفر کول جائز دی
۳۶۴	بغير د مور او پلار له اجازت بل ځای تدریس کول
۳۶۵	سرتور سر او بريندې يالوڅې پښې گرځيدل
۳۶۵	د غير عالم لپاره د قرآن او سنت درس ورکول جائز ندی
۳۶۶	په غسل خانه کښې مټيازی کول
۳۶۶	د يوشی لپاره ډول غېږول او نغاړه وهل جائز دی
۳۶۶	ځوان سړی ته د سپينو وښتانو ايستل جائز دی
۳۶۷	له سود خوړ سره څښی او دوستی کول
۳۶۷	ملار په عواد د ذبحې لپاره خرڅول
۳۶۷	مصحف نه ديالاتی ساگرد کا مامون جائز ندی
۳۶۷	د مسکینو حیرانو وژل

- ۳۶۸ دهرمبکی «کربوری» وژل ثواب دې
- ۳۶۹ د نوکری د حاصلولو لپاره خپل ستر او عورت ښکاره کول
- ۳۶۹ دغوا مصنوعي بچي
- ۳۶۹ په خرڅای کېنې د ټولو حق دی
- ۳۷۰ په خنزیر پورته کولو کېنې له کافر سره تعاون کول
- ۳۷۱ په اخبار کېنې د سړیو او ښځو تصویرونه کتل
- ۳۷۱ د تبلیغ په نیت د معصیت ارتکاب ندې جائز
- ۳۷۱ د کوم مصلحت په خاطر گناه ته جائز ویل الحاد دې
- ۳۷۲ د عالم تصویر اخستل زیات شنیع دی
- ۳۷۲ د آسونو د خغلولو په مقابله کېنې جانیښوته عوض (انعام) ورکول
- ۳۷۳ د غوړ او پوږي سوری کول
- ۳۷۳ د غیبت د جائز او ناجائز صورتونو تفصیل
- ۳۷۴ د غیبت ناجائز صورتونه
- ۳۷۴ د غیبت جائز صورتونه
- ۳۷۲ په تصویر لرونکی سایکل سوړیدل
- ۳۷۲ د خاندانی منصوبه بندې «اولاد بندولو» جائز صورتونه
- ۳۷۲ له فاسق زوی سره تعلق قطع کول
- ۳۷۷ د بخل په مصلی لمونځ کول جائز دی
- ۳۷۷ جعلی سند جوړول او بیا د هغې په سبب وظیفه اجرا کول
- ۳۷۸ د دوا په بل کېنې د مقرر د اکثر تشخیص رعایت
- ۳۷۸ تار د مول او هغه ته غوټی اچول
- ۳۷۸ په راډیو باندې تلاوت او تفسیر
- ۳۷۸ په تی وی (تلویزون) باندې اسلامی نشریات آوریدل هم حرام دی
- ۳۸۰ انگریزی ژبه لوستل
- ۳۸۰ د مصنوعي مجسمې د لوبو د سامان حکم
- ۳۸۰ له ښاروالی (بلدیة) څخه د مردارو حیواناتو ټيکه نیول
- ۳۸۰ د اضطراب په حالت کېنې د بل چا مال خوړل
- ۳۸۱ د ضرورت په وجه سبی ساتل
- ۳۸۱ د بېاسپورت تصویر ویستل او په هغې اجرت اخستل هم حرام دی
- ۳۸۱ ماشومانو نه د تصویرونو په ذریعه تعلیم ورکول

۳۸۲	د پیره لنډونکی سری په جومات کښې بیان کول
۳۸۲	کافر نه د بنائست «ډیکوریشن» سامان ورکول
۳۸۲	د خېل حق اخستلو لپاره دروغ ویل
۳۸۳	په تبلیغی اجتماع کښې په لوړ آواز سره دعا کول
۳۸۳	د ظلم نه دخلاصون لپاره دروغ ویل اورشوت ورکول
۳۸۳	په حرمت د «لااله الا الله» ویل
۳۸۳	دمور او بلار د زیارت کولو لپاره پاسپورت جوړول
۳۸۴	دتوبی داعلان کولو وروسته د تعلق قطع کولو جواز نشته
۳۸۴	مار ، شادو ، خرس ، یگ وغیره ساتل
۳۸۵	دمروجه کمیټی حکم
۳۸۷	په لوبو کښې انهماک او په هغو کښې عزت گڼل
۳۸۸	مختلف خبرونه آورول او آوریدل
۳۸۸	د خنځیری ساعت په لاس کول
۳۸۹	په ناڅی باندې حجامت جوړول
۳۸۹	د سفارش حکم
۳۸۹	د پردی سری نطفه د ښځې رحم ته داخلول
۳۹۰	دتبست تیوب بی بی حکم
۳۹۰	د نابالغو ماشومانو نه خدمت اخستل
۳۹۱	خلاف قانون په کوم ملک کښې اوسیدل
۳۹۱	دویزې له مودې څخه زیات وخت تیروول جائزندی
۳۹۲	د پچلې برق له میټر نه بل چاته تار ورکول
۳۹۲	له خېلې څمکې څخه عامه لار بندول
۳۹۳	د ختیز دویښتانو د برش حکم
۳۹۴	په امتحان کښې نفل کول
۳۹۵	په گټه کښې دمور او بلار اطاعت جائزندی
۳۹۵	داکتری تعلیم کول
۳۹۵	پردی بی پیرې امر د ماشومان په سفر له خان سره بیول
۳۹۶	د ستنی دلگولو په دریعه شبدی وسټل
۳۹۶	دمروبو دریات لپاره سفر کول
۳۹۷	د دریعه اداری حکم

۳۹۷	په رمضان کښې هوټل خلاص ساتل
۳۹۷	د زنا د اثبات لپاره ډاکټري معاینه
۳۹۸	ناجائزه وظیفه (ملازمت، پریښودل
۳۹۸	زده کونکو ته سزا ورکول
۳۹۸	د مینې د بېچې ذبح کول ظلم دي
۳۹۹	د مکان (کور) په بنیادونو کښې دوزې وینه اچول
۳۹۹	ملخان په گرمو اوبو کښې اچول
۳۹۹	د لاسونو گوټی یو په بل کښې اچول
۴۰۰	لاس په ډوډۍ (بغل) ایښودل
۴۰۰	د حکومت لخوا د چا په ذاتي ملکیت کښې تصرف کول
۴۰۱	غیر الله ته شاهنشاه ویل جائزندی
۴۰۱	د مرض د تداوی په غرض داغ لگول
۴۰۱	د جفراور مل علم حرام دي
۴۰۲	د ماخوستن له لمانځه څخه وروسته مجلس کول
۴۰۳	اخبار کتل
۴۰۳	د سکول (مکتب) تعلیم حاصلول
۴۰۴	د شرابو بوتل استعمالول
۴۰۴	له دیوټ سره تعلق ساتل صحیح ندي
۴۰۵	د حیوان سترګه انسان ته لگول جائز دي
۴۰۵	ادنتی کارت جوړول جائزندی
۴۰۸	د شطرنج، لډو او باره گوټی لوبې کول جائزندی
۴۱۰	دیني تنظیمونو ته د انگریزي نومونه کیښودل
۴۱۱	د انگریزي تاریخ استعمالول
۴۱۲	په دې زمانه کښې مباحله نده صحیح
۴۱۴	مشت زنی (په لاس شهوت پوره کول) حرام دی
۴۱۵	له شیعه، قادیاني او ذکری سره معاملات کول
۴۱۸	د دنیوی غرض لپاره د غیر په مذهب عمل حرام دي
۴۱۸	تیلیفون آوریډل لازم ندي
۴۱۹	د تمویذ حکم
۴۲۱	د شیطانې گولی تباهی

۴۲۲	گیند، نوپه اوفې بال
۴۲۳	په فریحي تالاب کښې لایمبوزده کول
۴۲۳	د نابالغ ستر ته کتل
۴۲۴	له حرام مال څخه اخستل شوي مال هم حرام دي
۴۲۴	د معصیت د آلاتو د ماتولو حکم
۴۲۵	حکم الاستمناء بید الزوجه
۴۲۵	طبعي حقوق محفوظ ساتل جائز ندی
۴۲۶	الاکتعال للرجال
۴۲۶	په قصد د زینت رانجه لگول جائز دی
۴۲۹	توقیع الاعیان علی حرمة ترقیع الانسان دانسانی اعضاؤ پیوند کول او وینه ورکول
۴۳۲	د جواز په فتوی باندی تنقید
۴۳۵	الحاق
۴۳۷	جوابونه
۴۴۲	د تلویزون زهر له تی بی (سل) مرض نه هم زیات هلاکونکی دی
۴۴۳	د تلویزون لعنت
۴۴۳	۱- تصویر لیدل
۴۴۴	تصویر د احادیثو په رڼا کښې
۴۴۴	۲- غناء او مزامیر آوریدل گناه ده
۴۴۶	۳- د حیا او غیرت جنازه وتل
۴۴۶	۴- په زړه کدورت پریوتل
۴۴۶	۵- د گناه بدوالي له زړه څخه وتل
۴۴۷	۶- تلویزون وخت ضائع کول
۴۴۸	۷- جسماني صحت خصوصاً دماغی صلاحیتونو او دینائی طاقت له منځه وړل
۴۵۱	۸- جراثیمو ته هوا ورکول
۴۵۱	۹- د دینی شعائرو بی حرمتی
۴۵۱	۱۰- په معاشره کښې ذکر شوو ټولو گناهونو د شهیر او ترویج عظیم وبال
۴۵۲	د گناه عذر
۴۵۳	وېدېو کیسې
۴۵۶	د جهالت یوه نمونه
۴۵۷	د تلویزون احکام

- ۴۵۸ الحاق د شهوت د غلبې له وجې په خپلې مور حمله کول
- ۴۵۸ په سترگو لیدلې عبرتناک عذاب
- ۴۵۹ د تلویزون فضائی اثرات
- ۴۵۹ په دنیا کېنې لوی عذاب
- ۴۶۰ د قبر عذاب
- ۴۶۰ تلویزون په ماشومانو تېاه کن اثرات مرتب کوی
- ۴۶۱ له تلویزون نه کینسر (سرطان) جوړېږی
- ۴۶۱ فالج اوړوند والې
- ۴۶۲ په بانک باندې د غلا حمله
- ۴۶۲ تلویزون او دسترگو مرضونه
- ۴۶۲ له تلویزون څخه عذاب قبر
- ۴۶۲ له لونو سره بدکاری
- ۴۶۳ د الله تعالی له طرفه تنبییه
- ۴۶۴ (رساله) له حلال او حرام څخه د مخلوط مال حکم
- ۴۶۵ له حلال او حرام څخه مخلوط مال
- ۴۸۱ خلاصه
- ۴۸۲ (رساله) د ډاکترۍ تعلیم لپاره انسانی لاش
- ۴۸۲ د ډاکترۍ تعلیم لپاره د انسانی لاشونو استعمال جایز ندې
- ۴۸۲ د مسلمان په لاش باندې د جراحی د عمل حکم
- ۴۸۸ (رساله) د ولادت کنترول او د حمل ساقط کول
- ۴۸۸ د ولادت کنترول کول او د حمل ساقط کول
- ۴۸۹ احکام
- ۴۹۴ (رساله) طریق السداد لمُجَلِّ الخُضَاب بالسَّوَاد
- ۴۹۴ د خضاب بالسواد متعلق دیوې رسالې جواب
- ۴۹۸ ضمیمه
- ۴۹۸ د تور خضاب لگوونکې به د جنت خوشبویی هم محسوسه نکړی
- ۴۹۹ په تور خضاب باندې وعیدونه
- ۵۰۱ د څلور واړه مذهبونو اجماع
- ۵۰۲ د اکابرو (مشرانو علماء) فتواگانې
- ۵۰۹ مسائل متفرقه

۵۱۱	المصابيح الفراء للوقاية عن عذاب الفناء
۵۱۲	د ساز او سرود آوریدل حرام دی او د هرې گناه جرړه ده
۵۱۳	د حرمت دلایل
۵۱۷	د څلورو امامانو رحمهم الله اجماع
۵۲۲	خلاصه
۵۲۳	(رساله) مصافحه او معانقه
۵۲۴	د مصافحې او معانقې څلور مسائل
۵۲۴	په دواړه لاسونو مصافحه مستحب ده
۵۲۵	د مانعینو د دلائلو څېړنه
۵۲۶	ددې درې واړه دلائلو جوابونه
۵۲۷	ځینې شبهات او دهغو جوابات
۵۲۸	د فقهای کرامو فیصله
۵۲۸	د استحباب دلایل
۵۲۹	ثبوت د مصافحې په وخت د وداع کښې
۵۳۰	د مانعینو تاویلات
۵۳۱	په معانقه کښې سینه لگول
۵۳۲	د معانقې حکم
۵۳۴	د ترجیح وجوه
۵۳۵	وجه التوفیق
۵۳۶	د امامانو رحمهم الله اقوال
۵۳۸	(رساله) النذیر العریان عن عذاب سورة الحیوان
۵۳۹	د تصویر شرعی احکام
۵۴۰	د حرمت دلایل
۵۴۳	د امت اجماع
۵۴۷	متفرق فوائد
۵۴۸	د جواز د دلائلو تجزیه
۵۵۳	د سیاسي علماؤ کردار
۵۵۵	د احکامو خلاصه
۵۵۷	ضمیمه
۵۵۷	د تصویرونو د مختلفو اقسامو د احکامو بیان

- ۵۵۹ دداسی تصویر خرید او فروش
- ۵۶۰ د آراؤ او انظارو د اختلاف وجوه
- ۵۶۰ داسی تصویر نه ساتل
- ۵۶۰ داسی تصویر نه ساتل
- ۵۶۱ په بساط یا په خای دناستی کښې تصویر
- ۵۶۲ (رساله) نیل المارب بحلق الشوارب
- ۵۶۳ د بریتونو احکام
- ۵۶۳ بریتونه دواړه طرفونو ته غټول مکروه دی
- ۵۶۳ دزیاتې وینستانو دصفائی حد
- ۵۶۵ حکم حلق الشارب
- ۵۶۹ کتاب احياء الموات
- ۵۶۹ دکوهی (خاه) حريم
- ۵۷۰ په مملوکه ځمکه کښې دحريم کوم مقدار متعين ندې
- ۵۷۰ دچنې حريم
- ۵۷۱ دبرې (تېرې) کيښودل مثبت دملك نه گرځي
- ۵۷۱ دپوزې (پوریا او خاشاکو) جونگره دملکیت مثبت نده
- ۵۷۲ دمختلفو حاکمانو له طرفه داحياء د اذن حکم
- ۵۷۲ د ارض موات تعريف
- ۵۷۳ په مباح الاصل ځمکه کښې تعمير کول
- ۵۷۳ د ذمی احياء مثبت دملك دي
- ۵۷۳ دحکومتی شاری ځمکې اجازه کول مثبت دملك نشي گرځيدې
- ۵۷۵ فصل فی الشرب
- ۵۷۵ په چينه کښې ټول خلق شريك دی
- ۵۷۵ په نلکه (پاپې) کښې داوبو په راتلو سره ملکیت ثابتېږي
- ۵۷۶ په خرڅای کښې دهرچاقق دي
- ۵۷۶ بيع الشرب (دبېی اوبه کولو د نوبت خرڅول
- ۵۷۶ دشرپ (دځمکې) داوبو د نوبته حصه بلې ځمکې ته منتقل کول
- ۵۷۸ حريم القنائة (دکاريز حريم يا حدود)
- ۵۷۹ دقنائة (کاريز) دحريم ابتداء
- ۵۸۰ په ذکر شوی جواب دمستفتی اشکالات

- ۵۸۵ په دویم ځواب باندې دمستفتی اشکال
- ۵۸۹ کتاب الاثرية
- ۵۸۹ دچلم دڅښلو حکم
- ۵۸۹ بڼگ حرام دی
- ۵۹۰ دبنگو او الکحلو وغیره داحکامو تفصیل
- ۵۹۱ دجامد مسکر حکم
- ۵۹۳ دالکحل لرونکو ماکولاتو او مشروباتو حکم
- ۵۹۵ په غوړ کېښي شراب اچول
- ۵۹۶ له شرابو نه سرکه جوړه شوه
- ۵۹۷ کتاب الرهن
- ۵۹۷ رهن په دې شرط که ترمعین وخته پورې قرض اداء نشي نو مرتهن به مالک دمرهوني گرځي
- ۵۹۷ د تیرشوی سوال په شان یو بل سوال
- ۵۹۹ تفصیل استیفاء الدين من المرهون
- ۵۹۹ درهن شوي ځمکې کرل ندی جائز
- ۶۰۰ درهن اجاره جائزه نده
- ۶۰۱ له رهن څخه انتفاع جائزه نده
- ۶۰۲ کتاب الجنایة والضمان
- ۶۰۲ یو اوښ بل اوښ قتل کړي د قاتل اوښ په مالک دضمان حکم
- ۶۰۵ که په مینه یی دخنزیر گمان وکړ او مړه یی کړه نو ضمان شته
- ۶۰۶ په متسبب باندې ضمان شته دی
- ۶۰۶ که نابالغ د ودیعت حفاظت ونه کړ نو په هغه ضمان لازمیږي
- ۶۰۶ دچا د داسې ونې قطع کول چې دهغې پرستش او عبادت کیده
- ۶۰۷ دخپلې ونې دقطع کولو په وجه دبل چاونه راغورځیدل
- ۶۰۸ دیوسو دبارولو له وجې داوښ پښه ماتیدل
- ۶۰۹ په ډاگ یا بلتي باندې دلیگل شوی مال ضمان به په چاوی
- ۶۱۰ دحمله کونکی اوښ وژل
- ۶۱۰ دموتیر دټکر څخه دزخمی حکم
- ۶۱۱ د وطنی بالذابة «د حیوان د پامال کولو» حکم
- ۶۱۱ د امانت د ضائع کیدلو حکم
- ۶۱۱ دمؤذن دغلطی له وجې که له مسجد نه څه ورک شي نو هغه ضامن دي

- ۲۱۲ په وکیل بالشراء ضمان نشته
- ۲۱۲ په سپاره سری دضمان د وجوب تفصیل
- ۲۱۳ د حیوان په نقصان باندې ضمان
- ۲۱۳ په مشترک اجیر دضمان حکم
- ۲۱۵ له دوی سره دضائع شوی لباس (جامو) دضمان حکم
- ۲۱۶ په ضمان کښې قیمت له مثل څخه زیات اخستل جائز ندی
- ۲۱۶ په طبیب یا ډاکټر باندې دضمان دوجوب تفصیل
- ۲۱۸ دضمان په طور د علاج مصارف اخستل
- ۲۱۸ د آلات معصیت په ماتولو دضمان د وجوب حکم
- ۲۱۹ باب القود
- ۲۱۹ دقصاص دحق تفصیل
- ۲۲۴ په غیر له توبی څخه دقتل گناه نه معاف کیږی
- ۲۲۴ په سزا سره دقصاص حق او دصلحې حق نه ساقط کیږی
- ۲۲۵ په محارمو کښې دیو بل په قتلولو کښې دقصاص تفصیل
- ۲۲۶ له عفو کولو نه بعد دقصاص مطالبه کول جائز ندی
- ۲۲۶ دقتل پلان دیوه سری دقتلولو لپاره وژ او قتل بل کړې شو
- ۲۲۶ ضرب بالمثل په قصد دقتل موجب دقصاص دی
- ۲۲۸ په آمر باندې قصاص نشته
- ۲۲۸ له غیر وارث سره صلح کول مسقط د قصاص ندی
- ۲۲۹ په وارثانو کښې که څوک نابالغ وی نو دقصاص حکم
- ۲۲۹ دحکومت له فیصلی نه بغیر قصاص اخستل
- ۲۳۰ دقاتل رشته دار قتلول جائز ندی
- ۲۳۰ له امام څخه به هم قصاص اخستل کیږی
- ۲۳۰ په قتل بالاکراه کښې قصاص په چا باندې دي؟
- ۲۳۱ دعدم د جارحې آلی تحقیق
- ۲۳۲ په قصاص کښې دشهادت پتول جائز ندی
- ۲۳۳ کتاب الدیات والحدود
- ۲۳۳ ددیت او عاقلې تفصیل
- ۲۳۴ د دیت د اخستلو طریقه
- ۲۳۶ که ماشوم له مور لاندې شو او مړ شو

۲۳۷	د قتل خطاء حکم
۲۳۷	په قتل خطاء کښې له پلار څخه دیت او کفار نه ساقطیږي
۲۳۷	قاضی ته د دیت د تاویل د ساقط کولو اختیار نشته
۲۳۸	په بس (گاډی وغیره) د وهل شوی شخص حکم
۲۳۸	د لاس د قطع کولو نصاب
۲۳۹	حدود د سیئاتو (گناهونو) کفار نده
۲۳۹	د چاله لاسه ماشوم وغورځیده او مر شو
۲۳۹	دهغې جماع حکم چې موجب د اسقاط د حمل وی
۲۴۰	عوامو ته د حدودو جاری کولو اختیار نشته
۲۴۱	حد قذف په معاف کولو سره نه ساقطیږي
۲۴۲	(رساله) د ښځې دیت
۲۴۳	د ښځې د دیت په باره کښې د اُمت اجماعی موقف
۲۴۹	له اجماع نه د منکرینو دلائل
۲۵۴	الاستدراک

تمت بالغیر

تم فهرس الكتاب بعون الملك الوهاب

د احسن الفتاوی د شپږم جلد فهرست ختم شو ولله الحمد اولاً و آخراً

وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد وعلی اله وصحبه وسلم اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین